Madve Yayınları: 39
Altıncı Cilt
Birinci Basım: Eylül 1996

yazan:
Ebû Muhammed Abdullah b. Abdirrahman

ED-DÂRİMÎ

es-Semerkandî

Terceme, Şerh ve Takik:
Prof. Dr. Abdullah AYDINLI

Sahibi:
Hasan H. MADEN
Editör:
Faruk KÖSE
Müessese Müdürü:
Mustafa BULAN

Dizgi-
İç Düzen-
Ofset Hazırlık: **madve**
Hadislerin Harekelenmesi ve
Tashih: N. Kahraman

Ebû Muhammed Abdullah b. Abdirrahman
ed-Dârimî es-Semerkandî

SÜNEN-İ DÂRİMÎ

Tercüme ve Tahkik:
Prof. Dr. Abdullah AYDINLI

madve

Çatalçeşme Sokak Üretmen Han No: 29/3 Cağaloğlu-İstanbul
Tel: (0212) 513 60 54 - Fax: (0212) 528 16 57

RİKAK KİTABI

«١»

باب من يرد الله به خيرا يفقهه في الدين

1. BÂB
ALLAH KİMİN İYİLİĞİNİ İSTERSE, ONA DİN HAKKINDA DERİN ANLAYIŞ VERİR

٢٧٠٩ - أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ جَعْفَرٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ سَعِيدِ بْنِ أَبِي هِنْدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: مَنْ يُرِدِ اللهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِي الدِّينِ[1].

2709. Bize Saîd b. Süleyman, İsmail b. Cafer'den, (O) Abdullah b. Saîd b. Ebi Hind'den, (O) babasından, (O da) İbn Abbas'tan (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: "Allah kimin iyiliğini isterse, ona din hakkında derin anlayış verir."[1]

«٢»

باب في الصحة والفراغ

2. BÂB
SAĞLIK VE BOŞ ZAMAN HAKKINDA

٢٧١٠ - أَخْبَرَنَا الْمَكِّيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، ثنا عَبْدُ اللهِ - هُوَ ابْنُ سَعِيدٍ -، أَنَّهُ سَمِعَ أَبَاهُ يُحَدِّثُ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ: إِنَّ الصِّحَّةَ وَالْفَرَاغَ

1- Tirmizi, İlm, 1(5/28); Müsned, 1/306.

نِعْمَتَانِ مِنْ نِعَمِ اللهِ مَغْبُونٌ فِيهِمَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ[1].

2710. Bize el-Mekki b. İbrahim haber verip (dedi ki), bize Abdullah -ki O, İbn Saîd'dir-, rivayet etti ki; O, babasını, İbn Abbas'tan, O'nun şöyle dediğini rivayet ederken işitmiş: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Şüphesiz sağlık ve boş zaman Allah'ın nimetlerinden iki nimettir; (ama) bunlarda insanların çoğu aldanmaktadır."*[2]

«٣»

باب في حفظ السمع

3. BÂB

KULAĞI KORUMA HAKKINDA

٢٧١١ - أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ، أنا خَالِدٌ - يَعْنِي ابْنَ عَبْدِ اللهِ -، عَنْ خَالِدٍ الْحَذَّاءِ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: مَنِ اسْتَمَعَ إِلَى حَدِيثِ قَوْمٍ وَهُمْ لَهُ كَارِهُونَ صُبَّ فِي أُذُنِهِ الْآنُكُ[1].

2711. Bize Amr b. Avn haber verip (dedi ki), bize Hâlid -yani ibn Abdillah-, Halid el-Hazza'dan, (O) İkrime'den, (O) İbn Abbas'tan, (O da) Hz. Peygamber'den *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **(naklen) haber verdi ki,** O şöyle buyurdu:

"–Kim hoşlanmadıkları halde bir topluluğun konuşmasına kulak verirse, (Kıyamet günü) onun kulağına kurşun akıtılır!"[3]

2- Buhari, Rikak, 1(7/169-170); Tirmizi, Zühd, 1(4/550); İbn Mace, Zühd, 15(2/1396); Müsned, 1/258, 344.

3- Buhari, Ta'bir, 45(8/82-83); Ebu Davud, Edeb, 94(4/306); Tirmizi, Libas, 19(4/231); Müsned, 1/246.

٢٧١٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ أَبِي الطُّفَيْلِ[1]، عَنْ عَلِيٍّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: لَا تُتْبِعِ النَّظْرَةَ النَّظْرَةَ، فَإِنَّ الْأُولَى لَكَ وَالْآخِرَةُ عَلَيْكَ[2].

2712. Bize Ebu'l-Velid et-Tayâlisî haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, Muhammed b. İshak'tan, (O) Muhammed b. İbrahim'den, (O) Seleme b. Ebi't-Tufeyl'den, (O da) Hz. Ali'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"(Bakılması helâl olmayan bir şeye, nâmahrem bir kadına ansızın) bakışın ardından (tekrar) bakma! Çünkü ilki senin lehinedir, (sana bağışlanır), sonraki ise aleyhine (yazılır!)"*[4]

«٤»

باب في حفظ اللسان

4. BÂB

DİLİ KORUMA HAKKINDA

٢٧١٣ - أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ الرَّبِيعِ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ يَعْلَى بْنِ عَطَاءٍ، قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ سُفْيَانَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَخْبِرْنِي بِعَمَلٍ فِي الْإِسْلَامِ لَا أَسْأَلُ عَنْهُ أَحَداً؟ قَالَ: اتَّقِ اللهَ، ثُمَّ اسْتَقِمْ. قَالَ: قُلْتُ: ثُمَّ أَيُّ شَيْءٍ؟ قَالَ: فَأَشَارَ إِلَى لِسَانِهِ[1].

2713. Bize Saîd İbnu'r-Rebi' haber verip (dedi ki), bize Şu'be, Ya'lâ b. Atâ'dan, O'nun şöyle dediğini rivayet etti: Ben

4- Müstedrek, 3/123. Bkz. 2646. Hadis.

Abdullah b. Süfyan'ı, babasından (naklen anlatırken) işittim ki, O şöyle demiş: Ben; "yâ Rasulullah, bana, hakkında hiç kimseye (birşey) sorma (ihtiyacını duymayacağım) müslümanlıktaki bir işi bildirin" dedim. *"Allah'tan kork, sonra dosdoğru ol!"* buyurdu. (Süfyan) sözüne şöyle devam etmiş: Ben; "sonra hangi şey (önemlidir?)" dedim. (Süfyan) demiş ki, O zaman (Hz. Peygamber *[Sallallahu Aleyhi ve Sellem]*) diline işaret etti.[5]

٢٧١٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا إِبْرَاهِيمُ - يَعْنِي ابْنَ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مُجَمِّعٍ -، قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ شِهَابٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ مَاعِزٍ، عَنْ سُفْيَانَ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، مُرْنِي بِأَمْرٍ أَعْتَصِمُ بِهِ؟ قَالَ: قُلْ: رَبِّيَ اللهُ ثُمَّ اسْتَقِمْ. قَالَ: قُلْتُ: يَا نَبِيَّ اللهِ مَا أَكْثَرُ مَا تَخَوَّفُ عَلَيَّ؟ قَالَ: فَأَخَذَ نَبِيُّ اللهِ ﷺ بِلِسَانِهِ ثُمَّ قَالَ: هٰذَا[1].

2714. Bize Ebu Nuaym haber verip (dedi ki), bize İbrahim -yani İbn İsmail b. Mucemmi'- rivayet edip dedi ki, bana İbn Şihâb, Abdurrahman b. Maiz'den, (O da) Süfyan b. Abdillah'tan (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Ben; "yâ Rasulullah, bana, kendisine sarılacağım bir iş emredin" dedim. *"Rabb'im Allah'tır de, sonra dosdoğru hareket et!"* buyurdu. (Süfyan) sözüne şöyle devam etti: Ben; "yâ Nebiyyullah, hakkımda en çok endişe ettiğin şey nedir?" dedim. (Süfyan) dedi ki, o zaman Hz. Nebiyyullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* dilini tuttu, sonra da *"Budur!"* buyurdu.[6]

٢٧١٥ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا مَالِكُ بْنُ مِغْوَلٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي سُفْيَانَ، عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: قِيلَ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَيُّ الْإِسْلَامِ أَفْضَلُ؟

5- Müslim, İman, 62(1/65); Müsned, 3/413, 4/384.

6- Tirmizi, Zühd, 60(4/607); İbn Mace, Fiten, 12(2/1314); Müsned, 3/413; Tayâlisî, s. 171; Müstedrek, 4/313.

قَالَ: مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ[1].

2715. Bize Muhammed b. Yusuf haber verip (dedi ki), bize Malik b. Miğvel, el-A'meş'ten, (O) Ebu Süfyan'dan, (O da) Câbir'den (naklen) rivayet eti ki, O şöyle dedi: "Ya Rasulullah, hangi müslüman daha üstündür?" denildi de, O şöyle buyurdu: *"Müslümanların, dilinden ve elinden güvenlik içinde oldukları kimse!"*[7]

«٥»

باب في الصمت

5. BÂB

SUSMAK HAKKINDA

٢٧١٦ - أَخْبَرَنَا إِسْحَاقُ بْنُ عِيسَى، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُقْبَةَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمٰنِ الْحُبُلِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: مَنْ صَمَتَ نَجَا[2].

2716. Bize İshak b. İsa, Abdullah b. Ukbe'den, (O) Yezid b. Amr'dan, (O) Ebu Abdirrahman el-Hubuli'den, (O da) Abdullah b. Amr ibni'l-As'tan (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Susan kurtulur!"*[8]

AÇIKLAMA

Konuşma sebebiyle ortaya çıkabilen birçok kötülük vardır. Yalan, gıybet, kötü söz, gösterişçilik, kendini temize çıkarma, gereksiz laf-

7- Müslim, İman, 65(1/65); Müsned, 3/372, 391; Tayâlisî, s. 246.

8- Tirmizi, Kıyamet, 50(4/660); Müsned, 2/159, 177; Zühd, İbnu'l-Mübarek, s. 130.

lara dalma bunlardan bazılarıdır. Bu ve benzeri kötülükleri işlemeyip susmak veya işleme tehlikesi olduğunda susmak, insanı dünya ve âhirette feci akıbetten kurtarır. Bu hadisi bu şekilde, yani "kötü şeyleri söylemeyip susan kurtulur" şeklinde anlamak gerekir. Zira doğruları anlatma, iyiliği emredip kötülükten menetme, gerektiğinde gerçeği söyleme dini vecibelerdendir.

«٦»

باب ما جاء في الغيبة

6. BÂB

GIYBET HAKKINDA GELEN (HADİSLER)

٢٧١٧ - أَخْبَرَنَا نُعَيْمُ بْنُ حَمَّادٍ، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنِ الْعَلَاءِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، أَنَّهُ قِيلَ لَهُ: مَا الْغِيبَةُ؟ قَالَ: ذِكْرُكَ أَخَاكَ بِمَا يَكْرَهُ. قِيلَ: وَإِنْ كَانَ فِي أَخِي مَا أَقُولُ؟ قَالَ: فَإِنْ كَانَ فِيهِ فَقَدِ اغْتَبْتَهُ، وَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِيهِ فَقَدْ بَهَتَّهُ[٩].

2717. Bize Nuaym b. Hammâd, Abdulaziz b. Muhammed'den, (O) el-Alâ'dan, (O) babasından, (O) Ebu Hüreyre'den, (O da) Hz. Peygamber'den *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **(naklen) haber verdi ki,** O'na; "gıybet nedir?" denildi, O da *"(Din) kardeşini, hoşlanmayacağı şeyle anmandır!"* buyurdu. "Eğer (din) kardeşimde söylediğim şey var ise de mi?" denildiğinde ise, O şöyle buyurdu:

"–Eğer (söylediğin şey) onda var ise, onu gıybet etmiş olursun; onda (söylediğin şey) yok ise, ona iftira etmiş olursun!"[9]

9- Müslim, Birr, 70(4/2001), Ebu Davud, Edeb, 38(4/269); Tirmizi, Birr, 23(4/329); Müsned, 2/230, 384, 386.

«٧»

باب في الكذب

7. BÂB
YALAN HAKKINDA

٢٧١٨ - أَخْبَرَنَا عُثْمَانُ بْنُ مُحَمَّدٍ، ثنا جَرِيرٌ، عَنْ إِدْرِيسَ الْأَوْدِيِّ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِي الْأَحْوَصِ: أَنَّ عَبْدَ اللهِ يَرْفَعُ الْحَدِيثَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: إِنَّ شِرَارَ الرِّوَايَا رِوَايَا الْكَذِبِ، وَلَا يَصْلُحُ مِنَ الْكَذِبِ جِدٌّ وَلَا هَزْلٌ، وَلَا يَعِدُ الرَّجُلُ ابْنَهُ ثُمَّ لَا يُنْجِزُ لَهُ، إِنَّ الصِّدْقَ يَهْدِي إِلَى الْبِرِّ، وَإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِي إِلَى الْجَنَّةِ، وَإِنَّ الْكَذِبَ يَهْدِي إِلَى الْفُجُورِ، وَإِنَّ الْفُجُورَ يَهْدِي إِلَى النَّارِ، وَإِنَّهُ يُقَالُ لِلصَّادِقِ: صَدَقَ وَبَرَّ، وَيُقَالُ لِلْكَاذِبِ: كَذَبَ وَفَجَرَ، وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَصْدُقُ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللهِ صِدِّيقاً، وَيَكْذِبُ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللهِ كَذَّاباً، وَإِنَّهُ قَالَ لَنَا: هَلْ أُنَبِّئُكُمْ مَا الْعَضْهُ؟ إِنَّ الْعَضْهَ هِيَ النَّمِيمَةُ الَّتِي تُفْسِدُ بَيْنَ النَّاسِ[1].

2718. Bize Osman b. Muhammed haber verip (dedi ki), bize Cerir, İdris el-Evdi'den, (O) Ebu İshak'tan, (O da) Ebu'l-Ahvas'tan (naklen) rivayet etti ki, Abdulah, sözü Hz. Peygamber'e *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* nisbet ederek şöyle dedi: *"Hiç şüphesiz rivayetçilerin en kötüleri, yalan rivayet edenlerdir. Yalan ne ciddiliğe, ne şaka yapmaya elverişli olur. İnsan, çocuğuna söz verip de sonra onu yerine getirmemezlik etmez. Muhakkak ki doğruluk, iyiliğe götürür; iyilik ise gerçekten Cennet'e götürür. Şüphe yok ki, yalan haktan ayrılmaya götürür. Haktan ayrılmak ise, şüphesiz (Cehennem) ateşine götürür. Gerçek şu ki, doğru sözlü olan için; "doğru söyledi, sözünde durdu" denir. Yalancı için ise, "yalan söyledi, sözünde yalancı çıktı" denir. Şüphe yok ki, insan doğru söylemeye devam eder, nihayet Allah katında, "sıddik = sözü ve işi hep doğru olan, doğruluktan hiç ayrılmayan kimse" diye yazılır. İnsan yalan*

söylemeye devam eder, nihayet Allah katında, "kezzab = çok yalan söyleyen, işi gücü hep yalan olan kimse" diye yazılır." O (yani Hz. Peygamber *[Sallallahu Aleyhi ve Sellem]*) bize şöyle buyurdu: *"Size (asıl) iftiranın ne olduğunu haber vereyim mi? Şüphesiz o, insanların arasını bozan söz taşıyıcılığıdır!"*[10]

«٨»

باب في حفظ اليد

8. BÂB

ELİ KORUMAK HAKKINDA

٢٧١٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا زَكَرِيَّا، عَنِ الشَّعْبِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ عَمْرٍو، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: اَلْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ(١).

2719. Bize Ebu Nuaym haber verip (dedi ki), bize Zekeriyyâ, eş-Şa'bi'den, O'nun şöyle dediğini rivayet etti: Ben Abdullah b. Amr'ı şöyle derken işittim: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu:

"-Müslüman dediğin, müslümanların, dilinden ve elinden güvenlik içinde oldukları kimsedir."[11]

«٩»

باب في أكل الطيب

10- Buhari, Edeb, 69(7/95); Müslim, Birr, 102-105(4/2012-2013); Ebu Davud, Edeb, 80(4/297); Tirmizi, Birr, 46 (4/347); İbn Mace, Mukaddime, 7(1/18); Muvatta, Kelam, 16(2/989, mevkuf ve belağ olarak); Müsned, 1/384,410,437.

11- Buhari, Rikak, 26(7/186); Müslim, İman, 64(1/65); Ebu Davud, Cihad, 2(3/4); Nesai, iman, 9(8/93); Müsned, 2/163, 192, 195.

9. BÂB
HELAL YEMEK HAKKINDA

٢٧٢٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا الْفُضَيْلُ بْنُ مَرْزُوقٍ، ثنا عَدِيُّ بْنُ ثَابِتٍ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّ اللهَ طَيِّبٌ لَا يَقْبَلُ إِلَّا طَيِّبًا، وَإِنَّ اللهَ أَمَرَ الْمُؤْمِنِينَ بِمَا أَمَرَ بِهِ الْمُرْسَلِينَ، قَالَ: ﴿يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ﴾[1]. وَقَالَ: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ﴾[2]. قَالَ: ثُمَّ ذَكَرَ الرَّجُلُ يُطِيلُ السَّفَرَ أَشْعَثَ أَغْبَرَ يَمُدُّ يَدَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ: يَا رَبِّ يَا رَبِّ، وَمَطْعَمُهُ حَرَامٌ، وَمَلْبَسُهُ حَرَامٌ، وَمَشْرَبُهُ حَرَامٌ، وَغُذِّيَ بِالْحَرَامِ، فَأَنَّى يُسْتَجَابُ لِذَلِكَ[3].

2720. Bize Ebu Nuaym haber verip (dedi ki), bize el-Fudayl b. Merzuk rivayet edip (dedi ki), bize Adiyy b. Sabit, Ebu Hazim'den, (O da) Ebu Hüreyre'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Ey insanlar! Şüphesiz Allah temizdir, ancak temizi kabul eder. Muhakkak ki Allah mü'minlere, Rasûllere emretmiş olduğu şeyleri emretmiştir. O şöyle buyurmuştur: "Ey Rasûller! Temiz ve helâl şeylerden yiyin, yararlı iş işleyin. Doğrusu ben yaptığınızı çok iyi bilirim!"*[12] *O ayrıca "Ey iman edenler! Size verdiğimiz rızıkların temiz ve helâllerinden yiyin!"*[13] *buyurmuştur."* (Ebu Hüreyre) sözüne şöyle devam etti: (Hz. Peygamber) sonra bahsetti ki; *"Adam, saçı başı dağınık, toz içinde olduğu halde yolculuğu uzatıyor; yiyeceği haram, giyeceği haram, içeceği haram olduğu ve haramla beslendiği halde ellerini göğe uzatıp; "yâ Rabbi, yâ Rabbi!" diyor. Şimdi bunun duası nasıl kabul olunur?"*[14]

12- Mü'minun Sûresi, 51.
13- Bakara Suresi, 172.
14- Muslim, Zekat, 65(2/703); Tirmizi, Tefsir, 3(5/220); Müsned, 2/328; Firdevs, 5/275; Begavi, 8/7.

«١٠»

باب ما يكفي من الدنيا

10. BÂB

(İNSANA) ŞU DÜNYADAN YETECEK ŞEYLER

٢٧٢١ - حَدَّثَنَا عَفَّانُ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنِ الْجُرَيْرِيِّ، عَنْ أَبِي نَضْرَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَوْلَةَ، عَنْ بُرَيْدَةَ الْأَسْلَمِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: يَكْفِي أَحَدَكُمْ مِنَ الدُّنْيَا خَادِمٌ وَمَرْكَبٌ[1].

2721. Bize Affan rivayet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, el-Cureyci'den, (O) Ebu Nadra'dan, (O) Abdullah b. Mevele'den, (O da) Bureyde el-Eslemi'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Birinize şu dünyadan bir hizmetçi ile bir binek kâfi gelir!"*[15]

«١١»

باب في ذهاب الصالحين

11. BÂB

İYİLERİN ÖLÜP GİTMESİ HAKKINDA

٢٧٢٢ - حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، ثنا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ بَيَانٍ - هُوَ ابْنُ بِشْرٍ الْأَحْمَسِيُّ -، عَنْ قَيْسٍ، عَنْ [مِرْدَاسٍ] الْأَسْلَمِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: يَذْهَبُ الصَّالِحُونَ أَسْلَافاً، وَيَبْقَى حُثَالَةٌ كَحُثَالَةِ الشَّعِيرِ[1].

15- Müsned, 5/360; Firdevs, 5/502.

2722. Bize Saîd b. Mansur rivayet edip (dedi ki), bize Ebu Avâne, Beyan'dan -ki O, İbn Bişr el-Ahmesi'dir-, (O) Kays'tan, (O da) Mirdas el-Eslemi'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"İyiler, nesil nesil ölüp gidecek, geriye, arpa atığı gibi işe yaramaz atıklar kalacak!"*[16]

AÇIKLAMA

Toplumu ayakta tutan "iyi insanlar"dır. Bu hadis, iyi insanların zamanla ölüp gideceklerini ve geriye işe yaramaz, kötü insanların kalacağını göstermektedir. Bu, diğer bazı hadislerin delâlet ettiğine ve âlimlerin açıkladığına göre, "Kıyamet" öncesi ortaya çıkacak durumdur. Birçok hadiste bu durumun tasvirini görürüz. Hz. Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurmuştur: *"Kıyamet ancak kötü insanların üzerine kopacaktır!"*[17] *"Kıyamet, yeryüzünde "Allah, Allah " denilmeyinceye kadar kopmayacaktır!"*[18]

Munavi, son hadisin muhtemel iki izahını kaydeder: Kıyamet, Allah'ı gerçekten, hakkıyla zikreden biri, "kamil bir insan" bulunduğu sürece kopmayacaktır veya Kıyamet, münker bir iş görüp de onu yadırgayan, ondan hayrete düşen ve bunun ifadesi olarak "Allah, Allah" diyen kimse bulunduğu sürece kopmayacaktır. Bu hususların "iman"la alâkalı oldukları açıktır. Hz. Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*, gördüğü münkeri kalbiyle yadırgamayanın en zayıf imana sahip olduğunu beyan buyurmuştur. İşte insanların genel durumu böyle olunca, yani "iyi insanlar" ölüp de geriye, kötülüklere aldırış etmeyen, onları yasaklamayan kimseler kalınca; "Kıyamet"in oluşum şartları gerçekleşmiş olacaktır.

"Kıyamet", en büyük "ayaklanma", en büyük kargaşadır. İyi insanlar ölüp gidince, ipi kesilen bir tesbihin tanelerinin dağılışı gibi insanlar dağılacak ve kargaşa başlayacaktır. Allahu a'lem, hadislerde açıklanan Kıyamet alâmetlerinin toplumda ortaya çık-

16- Buhari, Rikak, 9(7/174); Müsned, 4/193; Beyhaki, 10/122; Firdevs, 5/517.
17- Müslim, Fiten, 131(4/2268)
18- Müslim, İman, 234(1/131).

malarının yoğunluğuna göre zaman içinde farklı boyutlarda "Kıyamet"ler, kargaşalar yaşanacak ve nihayet bu belirtiler, sadece Allah'ın bildiği bir yoğunluğa ulaşınca büyük Kıyamet kopacaktır.

Tarihte, hadislerde Kıyamet'in belirtileri arasında zikredilen "bilgisizlik", "işi ehli olmayana verme", "iyi insanların ölüp gitmesi" gibi hususların görüldüğü zamanlarda kargaşalıkların yaşanmış olduğu bir vakıadır. Şüphesiz asıl büyük Kıyamet'in ne zaman kopacağının bilgisi Allah Teala'nın katındadır.[19] Onun kopması bizim irademizin de dışında olacaktır. Ancak, sebepler dünyasında yaşadığımıza göre, onun oluşum şartlarını insanlar gerçekleştireceklerdir. Bunun için olmalıdır ki, ayet ve hadislerde Kıyamet'in bazı belirtileri açıklanmış ve böylece insanlar, Kıyamet'in kopmasına yol açacak durumlara düşmemeleri hususunda uyarılmışlardır.

«١٢»

باب في المحافظة على الصوم

12. BÂB

ORUCA, KURALLARINA UYARAK DEVAM ETMEK

٢٧٢٣ - أَخْبَرَنَا إِسْحَاقُ بْنُ عِيسَى، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ أَبِي الزِّنَادِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِي عَمْرٍو، عَنْ سَعِيدِ الْمَقْبُرِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: كَمْ مِنْ صَائِمٍ لَيْسَ لَهُ مِنْ صِيَامِهِ إِلَّا الظَّمَأُ، وَكَمْ مِنْ قَائِمٍ لَيْسَ لَهُ مِنْ قِيَامِهِ إِلَّا السَّهَرُ[1].

2723. Bize İshak b. İsa, Abdurrahman b. Ebi'z-Zinad'dan, (O) Amr b. Ebi Amr'dan, (O) Saîd el-Makburi'den, (O) Ebu Hüreyre'den, (O da) Hz. Peygamber'den *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **(naklen) haber verdi ki,** O şöyle buyurdu: *"Nice oruç tutan var ki,*

19- Bkz. Lokman Sûresi, 34.

ona orucundan sadece susuzluk kalır. Nice gece kalkıp ibadet eden de vardır ki, ona da bu kalkışından sadece uykusuzluk kalır!"[20]

«١٣»

باب في المحافظة على الصلاة

13. BÂB

NAMAZA, KURALLARINA UYARAK DEVAM ETMEK

٢٧٢٤ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يَزِيدَ، حَدَّثَنَا سَعِيدٌ - هُوَ ابْنُ أَبِي أَيُّوبَ -، قَالَ: حَدَّثَنِي كَعْبُ بْنُ عَلْقَمَةَ، عَنْ عِيسَى بْنِ هِلَالٍ الصَّدَفِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، أَنَّهُ ذَكَرَ الصَّلَاةَ يَوْماً فَقَالَ: مَنْ حَافَظَ عَلَيْهَا كَانَتْ لَهُ نُوراً وَبُرْهَاناً وَنَجَاةً مِنَ النَّارِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَمَنْ لَمْ يُحَافِظْ عَلَيْهَا لَمْ تَكُنْ لَهُ نُوراً وَلَا نَجَاةً وَلَا بُرْهَاناً، وَكَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَعَ قَارُونَ وَفِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَأُبَيِّ بْنِ خَلَفٍ(١).

2724. Bize Abdullah b. Yezid haber verip (dedi ki), bize Saîd -ki O, İbn Ebi Eyyub'dur-, rivayet edip dedi ki, bana Ka'b b. Alkâme, İsa b. Hilal es-Sadefi'den, (O) Abdullah b. Amr'dan, (O da) Hz. Peygamber'den *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **(naklen) rivayet etti ki,** (Hz. Peygamber) birgün namazı söz konusu etmiş ve şöyle buyurmuş:

"–Kim ona, kurallarına uyarak devam ederse, o Kıyamet günü onun için ışık, delil ve Cehennem ateşinden kurtarıcı olur. Kim de ona kurallarına uyarak devam etmezse, o onun için ne ışık, ne kurtarıcı, ne de delil olur ve bu kimse Kıyamet günü Kârun, Fir'avn, Hâman ve Ubeyy b. Halef ile beraber olur!"[21]

20- İbn Mace, Sıyâm, 21(1/539); Müsned, 2/373; Müstedrek, 1/431; Firdevs, 2/268.

21- Müsned, 2/169; Mecmâu'z-Zevâid,1/292 (Ahmed ve Taberani'den).

AÇIKLAMA

Adları geçen dört şahıs, tarihin baş örnek inkârcı ve azgınlarındandır. Kârun, Hz. Musa'nın *(Aleyhisselam)* kavminden azgın bir zengin; Firavn, Mısır'ın Hz. Musa *(Aleyhisselam)* zamanında mü'minlerin baş düşmanı olan hükümdarı; Hâman, bu Firavun'un başbakanı; Ubeyy b. Halef ise Hz. Peygamber'in *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* amansız düşmanı olan Mekke müşriklerinden biri idi.

«١٤»

باب في قيام الليل

14. BÂB

GECE KALKIP İBADET ETMEK HAKKINDA

٢٧٢٥ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ عَجْلَانَ، عَنْ حُسَيْنِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ كَانَ يُرَغِّبُ فِي قِيَامِ اللَّيْلِ حَتَّى قَالَ: وَلَوْ بِرَكْعَةٍ.

2725. Bize Abdullah b. Salih haber verip dedi ki, bana el-Leys rivayet edip dedi ki, bana İbn Aclan, Hüseyin b. Abdillah b. Ubeydillah b. Abbas'tan, (O) İkrime'den, (O da) İbn Abbas'tan (naklen) rivayet etti ki; Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* gece kalkıp ibadet etmeye teşvik ederdi. Öyle ki O;

"–Bir rekât da olsa (gece kalkıp namaz kılın!)" buyurmuştu.[22]

22- Mecmâu'z-Zevâid, 2/252 (Taberani'den. Senedindeki Hüseyin b. Abdillah zayıftır).

«١٥»

باب في الاستغفار

15. BÂB

BAĞIŞLANMA İSTEMEK HAKKINDA

٢٧٢٦ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا إِسْرَائِيلُ، ثنا أَبُو إِسْحَاقَ، عَنْ عُبَيْدِ بْنِ عُمَيْرٍ أَبِي الْمُغِيرَةِ، عَنْ حُذَيْفَةَ، قَالَ: كَانَ فِي لِسَانِي ذَرَبٌ عَلَى أَهْلِي، وَلَمْ يَكُنْ يَعْدُوهُمْ إِلَى غَيْرِهِمْ، فَسَأَلْتُ النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَ: أَيْنَ أَنْتَ مِنَ الْاِسْتِغْفَارِ، إِنِّي لَأَسْتَغْفِرُ اللهَ كُلَّ يَوْمٍ مِائَةَ مَرَّةٍ. قَالَ أَبُو إِسْحَاقَ: فَحَدَّثْتُ بِهِ أَبَا بُرْدَةَ وَأَبَا بَكْرِ بْنَيْ أَبِي مُوسَى، قَالَا: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: أَسْتَغْفِرُ اللهَ كُلَّ يَوْمٍ مِائَةَ مَرَّةٍ أَسْتَغْفِرُ اللهَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ[٢٣].

2726. Bize Muhammed b. Yusuf haber verip (dedi ki), bize İsrail rivayet edip (dedi ki), bize Ebu İshak, Ubeyd b. Ömer Ebu'l-Muğire'den, (O da) Huzeyfe'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Dilim, başkasına olmadığı halde aileme karşı kırıcı, kötü sözlü idi. (Bunu) Hz. Peygamber'e *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* sordum da, O şöyle buyurdu: *"(Allah'tan) bağışlanmanı dilemen nerde kaldı? Ben gerçekten her gün Allah'tan yüz defa bağışlanmamı isterim!"*

Ebu İshak dedi ki, sonra ben bunu, Ebu Musa'nın oğulları Ebu Bürde ile Ebu Bekir'e anlattığımda, onlar şöyle dediler: Hz. Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Ben her gün Allah'tan yüz defa bağışlanmamı isterim. Ben Allah'tan bağışlanmamı ister ve O'na tevbe ederim!"*[23]

23- İbn Mace, Edeb, 57(2/1254); Müsned, 5/394, 397, 402. Bu Hadis senedindeki Ebu'l-uğire'den dolayı zayıftır.

«١٦»

باب في تقوى الله

16. BÂB

ALLAH'A (KARŞI GELMEKTEN) SAKINMAK HAKKINDA

٢٧٢٧ - حَدَّثَنَا الْحَكَمُ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ سَلْمِ بْنِ قُتَيْبَةَ، عَنْ سُهَيْلٍ الْقُطَعِيِّ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، أَنَّهُ قَرَأَ: ﴿أَهْلُ التَّقْوَى وَأَهْلُ الْمَغْفِرَةِ﴾[1]. قَالَ: قَالَ رَبُّكُمْ: أَنَا أَهْلُ أَنْ أُتَّقَى، فَمَنِ اتَّقَانِي فَأَنَا أَهْلُ أَنْ أَغْفِرَ لَهُ[2].

2727. Bize el-Hakem ibnu'l-Mübarek, Selm b. Kuteybe'den, (O) Suheyl el-Kutai'den, (O) Sâbit'ten, (O) Enes'ten, (O da) Hz. Peygamber'den *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **(naklen) rivayet etti ki,** O; "(Kendisine karşı gelmekten) sakınılacak kimse (Allah'tır), bağışlayacak olan da (O'dur!)"[24] **mealindeki ayeti okumuş ve şöyle buyurmuş:** *"Rabb'iniz buyuruyor ki; kendisine (karşı gelmekten) sakınılacak kimse benim. Kim de bana (karşı gelmekten) sakınırsa, onu bağışlayacak olan da benim!"*[25]

٢٧٢٨ - حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ مُحَمَّدٍ، قَالَ: ثنا مُعْتَمِرٌ، عَنْ كَهْمَسِ بْنِ الْحَسَنِ، عَنْ أَبِي السَّلِيلِ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: إِنِّي لَأَعْلَمُ آيَةً لَوْ أَخَذَ النَّاسُ بِهَا لَكَفَتْهُمْ. ﴿وَمَنْ يَتَّقِ اللهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجاً﴾[3].

2728. Bize Osman b. Muhammed rivayet edip dedi ki, bize Mu'temir, Kehmes ibnu'l-Hasan'dan, (O) Ebu's-Selil'den, (O

24- Muddessir Sûresi, 59.

25- Tirmizi, Tefsir, 71(5/430); İbn Mace, Zühd, 35(2/1437); Müsned, 3/142 Firdevs, 3/185.

da) Ebu Zerr'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Muhakkak ki ben gerçekten bir ayet biliyorum. Şayet insanlar onu alıp uygulasalardı, o onlara yeterdi. (O ayet şudur):* Kim Allah'a (karşı gelmekten) sakınırsa, (Allah) ona bir çıkış yolu yaratır!"[26]

«١٧»

باب في المحقرات

17. BÂB

KÜÇÜMSENEN ŞEYLER HAKKINDA

٢٧٢٩ - أَخْبَرَنَا مَنْصُورُ بْنُ سَلَمَةَ، ثنا سَعِيدٌ - هُوَ ابْنُ مُسْلِمِ بْنِ بَانَكَ، عَنْ مَالِكٍ، عَنْ عَامِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ عَوْفِ بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: قَالَ لِي رَسُولُ اللهِ ﷺ: يَا عَائِشَةُ(١) إِيَّاكِ وَمُحَقَّرَاتِ الذُّنُوبِ، فَإِنَّ لَهَا مِنَ اللهِ طَالِبًا(٢).

2729. Bize Mansur b. Seleme haber verip (dedi ki), bize Saîd -ki O, İbn Müslim b. Banek'tir-, Malik'ten, (O) Amir b. Abdillah ibni'z-Zübeyr'dan, (O) Avf ibnu'l-Haris'ten, (O da) Hz. Aişe'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* bana şöyle buyurdu: *"Aişe! Küçümsenen günahlardan sakın! Çünkü Allah katından onların peşinde olan (onların her birini takip edip kaydeden) kimse vardır!"*[27]

AÇIKLAMA

Birçok insan küçük günahları önemsemeyip küçümser, onlara al-

26- İbn Mace, Zühd, 24(2/1411); Müsned, 5/178; Müstedrek, 2/492. Bu Hadisin senedi munkatı"dır. Ebu'l-Selil, Ebu Zerr'e ulaşmamıştır. Mezkur Ayet, Talak Sûresinin 2. ayetindedir.

27- İbn Mace, Zühd, 29(2/1417); Müsned, 6/70,151; Kitabu'z-Zühd, Ahmed b. Hanbel, s. 21; Firdevs, 5/421; Fethu,'l-Vehhâb, 2/142.

dırış etmez. Bu durum onların kolayca işlenmesine yol açar. Böylece, kalpte küçük bir leke gibi yer eden küçük bir günah, işlene işlene bütün kalbi kaplar ve insanı felakete sürükler. Damlaya damlaya göl olduğu gibi, birike birike gölleşen küçük günahlar arasında insan boğulur gider. Bunun için, birçok insanın bu şekilde değerlendirdiği küçük günahlardan özenle kaçınmak gerekir. Hiç şüphe yok ki, "kim zerre ağırlığı bir kötülük işlerse, onun karşılığını görecektir." Ayrıca küçük günahları sürekli yapmak hem büyük günahtır, hem de insanı diğer büyük günahlara alıştırır. Aynı durum, tersinden, küçük iyilikler için de sözkonusudur. Küçük iyilikler de küçümsenir, önemsenmezler. Bunun için de, küçük günahların aksine, yapılmazlar. Halbuki küçük iyilikler, çoğala çoğala bulundukları yeri rengârenk bir çiçek bahçesine dönüştürür ve insanı büyük iyiliklere alıştırırlar. Bunun için şunu söylemek mümkündür. Her hareket kendi yerinde mühimdir, büyüktür. Dolayısıyla her şeye hakkı verilmeli, gereken ne ise o yapılmalı ve hiçbir kötülükle hiçbir iyilik küçümsenmemelidir!

«١٨»

باب في التوبة

18. BÂB

TEVBE HAKKINDA

٢٧٣٠ - حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، ثنا عَلِيُّ بْن مَسْعَدَةَ الْبَاهِلِيُّ، ثنا قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: كُلُّ بَنِي آدَمَ خَطَّاءٌ، وَخَيْرُ الْخَطَّائِينَ التَّوَّابُونَ[1].

2730. Bize Müslim b. İbrahim rivayet edip (dedi ki), bize Ali b. Mes'ade el-Bahili rivayet edip (dedi ki), bize Katâde, Enes'ten rivayet etti ki, O şöyle demiş: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu:

"–Ademoğullarının hepsi günah işler. Günah işleyenlerin en hayırlısı ise tevbe edenlerdir!"[28]

«١٩»

باب الله أفرح بتوبة العبد

19. BÂB

KULUN TEVBESİNE EN ÇOK SEVİNEN ALLAH'TIR

٢٧٣١ - أَخْبَرَنَا النَّضْرُ بْنُ شُمَيْلٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ، عَنِ النُّعْمَانِ - هُوَ ابْنُ بَشِيرٍ -، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: سَافَرَ رَجُلٌ فِي الْأَرْضِ تَنُوفَةٍ[1]، فَقَالَ تَحْتَ شَجَرَةٍ، وَمَعَهُ رَاحِلَةٌ وَعَلَيْهَا زَادُهُ وَطَعَامُهُ، فَاسْتَيْقَظَ وَقَدْ ذَهَبَتْ رَاحِلَتُهُ، فَعَلَا شَرَفاً فَلَمْ يَرَ شَيْئاً، ثُمَّ عَلَا شَرَفاً فَلَمْ يَرَ شَيْئاً، ثُمَّ عَلَا شَرَفاً فَلَمْ يَرَ شَيْئاً، قَالَ: فَالْتَفَتَ فَإِذَا هُوَ بِهَا تَجُرُّ خِطَامَهَا، فَمَا هُوَ بِأَشَدَّ فَرَحاً بِهَا مِنَ اللهِ بِتَوْبَةِ عَبْدِهِ إِذَا تَابَ إِلَيْهِ[2].

2731. Bize en-Nadr b. Şumeyl haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, Simâk b. Harb'den, (O da) en-Nu'man'dan -ki O, İbn Beşir'dir- (naklen) rivayet etti ki, (Simâk, en-Numan'ı) şöyle derken işitmiş: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Bir adam ıssız-susuz çöl bir yerde yolculuk yapıyormuş. Derken bir ağacın altında öğle uykusuna yatmış. Beraberinde de, üzerinde azığı ile yiyeceğinin bulunduğu bir deve varmış. Neden sonra uyanmış. Bakmış ki, devesi çekip gitmiş. Hemen bir tepeye çıkmış, ancak hiçbir şey görememiş. Sonra başka bir tepeye çıkmış, yine hiçbir şey görememiş. Ardından başka bir tepeye çıkmış, yine hiçbir şey görememiş. Sonra yüzünü yana çevirmiş. Bir de ne görsün, yularını çekerek (gelen) devesi! İşte bu (adamın devesini bul-*

28- Tirmizi, Kıyamet, 49(4/659); İbn Mace, Zühd, 30(2/1420); Müsned, 3/198; Müstedrek, 4/244; Firdevs, 3/265.

masına) sevinmesi, Allah'ın, kulu kendisine tevbe ettiğinde onun tevbesine sevinmesinden daha fazla değildir!"[29]

«٢٠»

باب في الأمل والأجل

20. BÂB

ARZU VE ÜMİTLERLE (ÖMRÜN) SÜRESİ HAKKINDA

٢٧٣٢ ـ حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، ثنا يَحْيَى، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي يَعْلَى، عَنِ الرَّبِيعِ بْنِ خُثَيْمٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ قَالَ: خَطَّ لَنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ خَطًّا مُرَبَّعاً، ثُمَّ خَطَّ وَسَطَهُ خَطًّا ثُمَّ خَطَّ حَوْلَهُ خُطُوطاً، وَخَطَّ خَطًّا خَارِجاً مِنَ الْخَطِّ فَقَالَ: هَذَا الْإِنْسَانُ لِلْخَطِّ الْأَوْسَطِ، وَهَذَا الْأَجَلُ مُحِيطٌ بِهِ، وَهَذِهِ الْأَعْرَاضُ لِلْخُطُوطِ، فَإِذَا أَخْطَأَهُ وَاحِدٌ نَهَشَهُ الْآخَرُ، وَهَذَا الْأَمَلُ لِلْخَطِّ الْخَارِجِ[1].

2732. Bize Musedded rivayet edip (dedi ki), bize Yahya, Süfyan'dan, (O) babasından, (O) Ebu Ya'lâ'dan, (O) er-Rebi' b. Huseym'den, (O da) Abdullah'tan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* (bir gün) bize (toprak veya kum üzerinde) dörtgen bir şekil çizdi. Sonra onun ortasına bir çizgi çizdi. Sonra bu (çizginin) etrafına çizgiler çizdi. Bir de (dörtgen) şekilden dışarı çıkan bir çizgi çizdi ve şöyle buyurdu:

"–Şu -yani ortadaki çizgi- insandır. Şu (yani dörtgen şeklindeki ömür) süresi onu kuşatmıştır. Bunlar (yani ortadaki çizginin etrafındaki çizgiler) ise (insanın) başına gelen (olaylar, belâ ve mu-

29- Müslim, Tevbe, 5(4/2103-2104); Müsned, 4/273, 275; Tayâlisî, s. 107.

30- Buhari, Rikak, 4(7/171); Tirmizi, Kıyamet, 22(4/635-636); İbn Mace, Zühd, 27(2/1414); Müsned, 1/385.

sibetlerdir). İşte ona (bu belâ ve musibetlerden) biri isabet etmezse diğeri eder (ve ölümüne sebep olur). Şu -yani (dörtgenden) dışarı çıkan çizgi- ise arzu ve ümitlerdir!"[30]

AÇIKLAMA

İnsanı gayrete getiren, çalışmaya iten etkenlerin en büyüklerinden biri emeldir; arzu ve ümittir. Allah Teala, bu dünyaya, orayı "imar etmesini isteyerek"[31] gönderdiği ve neticede, bu dünyadaki işlerine göre Cennet'e veya Cehennem'e gideceğini bildirdiği insanın içine bu duyguyu koymuştur. Bu duygu insanda tabiidir. Ayrıca, yukarıdaki hadiste beyan buyrulduğu gibi, insanda sınırlı ömründe gerçekleştirebileceğinden çok arzu ve ümitler vardır. Şu halde bu duygu, esas itibariyle kötülenemez. Ancak onu, meşru ve insan ömrü içinde gerçekleştirebilecek ölçüdeki şeylere yöneltmek, diğer bir ifadeyle meşru ve gerçekçi olmasını sağlamak gerekir.

Hz. Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*, Sahabilerinin eğitim ve öğretiminde, zamanın imkânları ölçüsünde, bütün görsel ve işitsel yolları kullanmıştır. Yukarıdaki hadiste bunun güzel bir örneğini görmekteyiz. Hz. Peygamber'in *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* çizdiği ve insanın emellerinin çokluğu ile ömrünün sınırlılığını müşahhas olarak gözler önüne seren şekil, hadisin bu rivayetine göre şöyle olmalıdır:

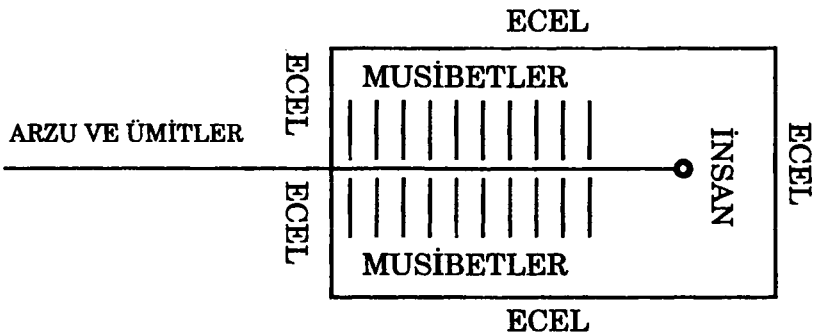

31- Hûd Sûresi, 61. Ayeti bu şekilde anlayan âlimler vardır.

«٢١»

باب ما ذئبان جائعان

21. BÂB

İKİ AÇ KURT (DAHA BOZUCU) DEĞİLDİR

٢٧٣٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، ثنا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ زَكَرِيَّا، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ سَعْدِ بْنِ زُرَارَةَ، عَنِ ابْنِ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: مَا ذِئْبَانِ جَائِعَانِ أُرْسِلَا فِي غَنَمٍ فَأَفْسَدَ لَهَا مِنْ حِرْصِ الْمَرْءِ عَلَى الْمَالِ وَالشَّرَفِ لِدِينِهِ[1].

2733. Bize Ebu'n-Nu'man haber verip (dedi ki), bize Abdullah ibnu'l-Mübarek, Zekeriyya'dan, (O) Muhammed b. Abdirrahman b. Sa'd b. Zürâre'den, (O) İbn Ka'b b. Malik'ten, (O da) babasından (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Bir koyun sürüsünün içine salınan iki aç kurt, onları, kişinin mal ve mevki hırsının dinini bozmasından daha fazla bozmaz!"*[32]

«٢٢»

باب حسن الظن بالله

22. BÂB

ALLAH HAKKINDA GÜZEL DÜŞÜNCELER TAŞIMA

٢٧٣٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، ثنا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، ثنا هِشَامُ بْنُ

32- Tirmizi, Zühd, 43(4/588); Müsned, 3/456, 460; İbnu'l-Mübarek, s. 564+50

الْغَازِ، عَنْ حَيَّانَ أَبِي النَّضْرِ، عَنْ وَاثِلَةَ بْنِ الْأَسْقَعِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: قَالَ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي، فَلْيَظُنَّ بِي مَا شَاءَ[1].

2734. Bize Ebu'n-Numan haber verip (dedi ki), bize Abdullah ibnu'l-Mübarek rivayet edip (dedi ki), bize Hişam ibnu'l-Ğaz, Hayyan Ebu'n-Nadr'dan, (O) Vasile ibnu'l-Eska'dan, (O da) Hz. Peygamber'den *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **(naklen) rivayet etti ki,** O şöyle buyurdu: *"İyiliği çok, şânı yüce olan Allah buyurdu ki: Ben, kulumun beni sanmasına göreyim. O halde o beni, dilediği gibi sansın!"*[33]

«٢٣»

باب ﴿وانذر عشيرتك الأقربين﴾

23. BÂB

"VE EN YAKIN SOYDAŞLARINI UYAR!"

٢٧٣٥ - حَدَّثَنَا الْحَكَمُ بْنُ نَافِعٍ، عَنْ شُعَيْبٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، قَالَ: أَخْبَرَنِي سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ وَأَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ: قَامَ النَّبِيُّ ﷺ حِينَ أَنْزَلَ اللهُ تَعَالَى: ﴿وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ﴾[1] فَقَالَ: يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ اشْتَرُوا أَنْفُسَكُمْ مِنَ اللهِ، لَا أُغْنِي عَنْكُمْ مِنَ اللهِ شَيْئاً، يَا بَنِي عَبْدِ مَنَافٍ لَا أُغْنِي عَنْكُمْ مِنَ اللهِ شَيْئاً، يَا عَبَّاسَ بْنَ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ لَا أُغْنِي عَنْكَ مِنَ اللهِ شَيْئاً، يَا صَفِيَّةَ بِنْتَ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ لَا أُغْنِي عَنْكِ مِنَ اللهِ شَيْئاً، يَا فَاطِمَةُ بِنْتَ مُحَمَّدٍ سَلِينِي مَا شِئْتِ لَا أُغْنِي عَنْكِ مِنَ اللهِ شَيْئاً[3].

2735. Bize el-Hakem b. Nafi', Şuayb'dan, (O da) ez-Zühri'den

33- İbnu'l-Mübarek, s. 318; Müsned, 3/491; Müstedrek, 4/240; Mecmâu'z-Zevâid, 2/318 (Ahmed ve Taberani'den).

(naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş: Bana Saîd ibnu'l-Müseyyeb ile Ebu Seleme b. Abdirrahman haber verdi ki, Ebu Hüreyre şöyle demiş: Yüce Allah; *"Ve en yakın soydaşlarını uyar!"*[34] mealindeki ayeti indirince, Hz. Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* ayağa kalkıp şöyle buyurmuş: *"Ey Kureyş topluluğu! Canlarınızı Allah'tan satın alın. Ben Allah'a karşı size hiçbir şey sağlayamam! Ey Abdumenafoğulları! Ben Allah'a karşı size hiçbir yarar sağlayamam! Ey Abdulmuttalib'in oğlu Abbas! Ben Allah'a karşı sana hiçbir yarar sağlayamam! Ey Muhammed'in kızı Fâtıma! (Bu dünyada) benden ne dilersen iste. Ben (âhirette) Allah'a karşı sana hiçbir yarar sağlayamam!"*[35]

«٢٤»

باب لا ينجي أحدكم عمله

24. BÂB

HİÇBİRİNİZİ AMELİ KURTARAMAYACAKTIR!

٢٧٣٦ - أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ الرَّبِيعِ، ثنا أَبُو الْأَحْوَصِ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي سُفْيَانَ، عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: قَارِبُوا وَسَدِّدُوا، وَاعْلَمُوا أَنَّ أَحَداً مِنْكُمْ لَنْ يُنْجِيَهُ عَمَلُهُ. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، وَلَا أَنْتَ؟ قَالَ: وَلَا أَنَا إِلَّا أَنْ يَتَغَمَّدَنِيَ اللهُ بِرَحْمَةٍ مِنْهُ وَفَضْلٍ[1].

2736. Bize el-Hasen ibnu'r-Rebi' haber verip (dedi ki), bize Ebu'l-Ahvas, el-Ameş'ten, (O) Ebu Süfyan'dan, (O da) Cabir'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"(Aşırılıklardan kaçınıp hakka)*

34- Şuara Sûresi, 214.

35- Buhari, Vesâyâ, 11(3/190-191); Müslim, İman, 351(1/192-193); Nesai, Vesaya, 6(6/208); Tirmizi, Tefsir, 27(5/338-339); Müsned, 2/333, 360.

yakın olun, orta yolu tutun. Bilin ki, sizden hiçbir kimseyi ameli kurtaramayacaktır!" (Sahabe-i Kiram); "yâ Rasulullah, seni de mi?" dediler. Şöyle buyurdu: *"Beni de! Ancak Allah'ın beni rahmet ve lûtfuyla örtmesi hariç!"*[36]

«٢٥»

باب ما من أحد الا ومعه قرينه من الجنّ

25. BÂB
HİÇBİR KİMSE YOKTUR Kİ, BERABERİNDE CİNNİ ARKADAŞI OLMASIN

٢٧٣٧ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلاَّ وَمَعَهُ قَرِينُهُ مِنَ الْجِنِّ وَقَرِينُهُ مِنَ الْمَلاَئِكَةِ. قَالُوا: وَإِيَّاكَ؟ قَالَ: نَعَمْ وَإِيَّايَ، وَلَكِنَّ اللهَ أَعَانَنِي عَلَيْهِ فَأَسْلَمَ(١). قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: مِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ: أَسْلَمَ: اسْتَسْلَمَ، أَقُولُ ذٰلِكَ(٢).

2737. Bize Muhammed b. Yusuf, Süfyan'dan, (O) Mansur'dan, (O) Salim b. Ebi'l-Ca'd'dan, (O) babasından, (O da) Abdullah'tan (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Sizden hiçbir kimse yoktur ki, beraberinde cinnî arkadaşı ile melek arkadaşı olmasın!"* (Sahabe-i Kiram); "senin de mi?" dediler. Şöyle buyurdu: *"Evet, benim de. Fakat Allah ona karşı bana yardım etti de, teslim oldu!"*[37]

Ebu Muhammed (ed-Dârimî) dedi ki: "Alimlerden; "'teslim oldu', 'boyun eğdi' demektir" diyenler vardır. Ben de bu görüşteyim."

36- Müsned, 3/337,362; Müslim, Münafıkin, 77(4/2171). Bu Hadisin bir şahidi için bkz. Buhari, Rikak, 18(7/181).

37- Müslim, Münafıkun, 69(4/4/2167-2168); Müsned, 1/385, 397, 401. Bkz. 2785. Hadis.

AÇIKLAMA

İnsanın irâdî hareketlerini, kalbe gelen duygu ve düşünceler (havâtır) yönlendirir. Allah Teala bu dünyada her şeyi bir sebebe bağladığına göre, duygu ve düşüncelerin kalbe gelmesinin de sebepleri vardır. İşte bu hadiste, kalbe gelip kişiyi kötülüğe teşvik eden duygu ve düşüncelerin sebebine (itici gücüne) "cinnî arkadaş", iyiliğe teşvik edeninkine ise "melek arkadaş" denmiştir. Bu "cinnî arkadaş"a "şeytan" da denmektedir. İnsan kalbi, her iki sebepten gelen şeyleri eşit bir şekilde almaya müsait ("fitrat üzere") yaratılmıştır. Ancak insan, iradesiyle bunlardan birine zemin hazırlayıcı şeylere yönelirse, o, diğerine karşı üstünlük sağlar. Yani insan nefsani arzularına, dünyevi zevklere muhalefet eder, Allah'ın rızasını kazandıracak şeylere yönelirse, "melekî hatırlar" egemen hale gelir. Şu halde nefsani arzu ve isteklerde "ölçülü" olunduğunda "şeytani hatırlar"ın kötülük telkini imkânı kalmaz. Bilakis dince uygun görülen ölçüde nefsani arzular telkin edecekleri için, hayra vesile olurlar. Hz. Peygamber'in *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* "cinnî arkadaşı"nın durumu, Allah Teala'nın yardımıyla böyle olmuş, yani ancak meşru ölçüler içindeki zevkleri hatırlatacak şekilde boyun eğmiştir.[38] Allahu a'lem!

«ل»

باب لو تعلمون ما أعلم

26. BÂB
BİLDİĞİM ŞEYLERİ BİLSEYDİNİZ!

٢٧٣٨ - حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ مُوسَى بْنِ أَنَسٍ، عَنْ أَنَسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: لَوْ تَعْلَمُونَ مَا أَعْلَمُ لَضَحِكْتُمْ قَلِيلًا وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيرًا(١).

38- Bkz. İhya, 3/25-26.

2738. Bize Ebu'l-Velid rivayet edip (dedi ki), Bize Şu'be, Musa b. Enes'ten, (O) Enes'ten, (O da) Hz. Peygamber'den *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **(naklen) rivayet etti ki,** O şöyle buyurdu: *"Bildiğim şeyleri bilseydiniz, az güler, çok ağlardınız!"*[39]

٢٧٣٩ - حَدَّثَنَا عَفَّانُ، ثنا هَمَّامٌ، ثنا قَتَادَةُ، عَنْ أَنَسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ(١)، بِمِثْلِ هٰذَا.

2739. Bize Affan rivayet edip (dedi ki), bize Hemmâm rivayet edip (dedi ki), bize Katâde, Enes'ten, (O da) Hz. Peygamber'den *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **(naklen),** bunun (yani bir önceki hadisin) aynısını rivayet etti.[40]

«٢٧»

باب في هوان الدنيا على الله

27. BÂB

DÜNYANIN ALLAH KATINDA ÖNEMSİZLİĞİNE DAİR

٢٧٤٠ - أَخْبَرَنَا حَجَّاجٌ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي الْمُهَزِّمِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ مَرَّ بِسَخْلَةٍ جَرْبَاءَ قَدْ أَخْرَجَهَا أَهْلُهَا، قَالَ: تَرَوْنَ هٰذِهِ هَيِّنَةً عَلَى أَهْلِهَا؟ قَالُوا: نَعَمْ. قَالَ: وَاللهِ لَلدُّنْيَا أَهْوَنُ عَلَى اللهِ مِنْ هٰذِهِ عَلَى أَهْلِهَا(١).

2740. Bize Haccac haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Se-

39- Buhari, Rikak, 27(7/186); Müslim, Fedâil, 134(4/1832); Nesai, Sehv, 102(3/69); Müsned, 3/210, 268; Tayâlisî, s. 276.

40- İbn Mace, Zühd, 19(2/1402); Müsned, 3/193, 251.

leme, Ebu'l-Mühezzim'den, (O da) Ebu Hüreyre'den (naklen) rivayet etti ki, Hz. Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*, sahibinin dışarı atmış olduğu yeni doğmuş kusurlu bir kuzuya rastlamış ve şöyle buyurmuş: *"Sahiplerinin nazarında şunun önemsizliğini görüyorsunuz, (değil mi?)"* (Sahabe-i Kiram); "evet" demişler. (O zaman Hz. Peygamber) şöyle buyurmuş: *"Vallahi, muhakkak ki dünya Allah katında, şunun, sahiplerinin nazarında olduğundan daha çok önemsizdir!"*[41]

«٢٨»

باب: أي الأعمال أفضل

28. BÂB

AMELLERİN HANGİSİ DAHA ÜSTÜNDÜR?

٢٧٤١ - أَخْبَرَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، ثنا هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي الْمُرَاوِحِ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، قَالَ: سَأَلَ رَجُلٌ النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَ: أَيُّ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: إِيمَانٌ بِاللهِ، وَجِهَادٌ فِي سَبِيلِ اللهِ[٢].

2741. Bize Ca'fer b. Avn haber verip (dedi ki), bize Hişam b. Urve, babasından, (O) Ebu'l-Muravih'ten, (O da) Ebu Zerr'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Bir adam Hz. Peygamber'e *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* (bazı şeyler) sordu. Derken; "Amellerin hangisi daha üstündür?" dedi. O da şöyle buyurdu: *"Allah'a iman etmek ile, Allah yolunda olanca güçle çalışmak!"*[42]

٢٧٤٢ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، ثنا هِشَامٌ، عَنْ أَبِي يَحْيَى، عَنْ أَبِي

41- Müsned, 2/338; Mecmâu'z-Zevâid, 10/287 (Ahmed'den. Senedindeki Ebu'l-Muhezzim'i alimlerin cumhuru zayıf saymıştır).

42- Buhari, Itk, 2(3/117); Müslim, İman, 136(1/89); Müsned, 5/163.

جَعْفَرٍ، أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ عِنْدَ اللهِ إِيمَانٌ لَا شَكَّ فِيهِ قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: أَبُو جَعْفَرٍ: رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ.

2742. Bize Yezid b. Harun haber verip (dedi ki), bize Hişam, Ebu Yahya'dan, (O da) Ebu Ca'fer'den (naklen) rivayet etti ki; O, Ebu Hüreyre'yi şöyle derken işitmiş: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Allah katında amellerin en üstünü, içinde hiç-bir şüphe bulunmayan imandır!"*[43]

Ebu Muhammed (ed-Dârimî) dedi ki: Ebu Ca'fer, Ensarın neslinden bir adamdır.

«٢٩»

باب لا يؤمن أحدكم حتى يحبّ لأخيه ما يحبّ لنفسه

29 BÂB
SİZDEN BİRİ KENDİSİ İÇİN SEVDİĞİ ŞEYİ (DİN) KARDEŞİ İÇİN DE SEVMEDİKÇE MÜ'MİN OLMAZ

٢٧٤٣ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ(٣).

2743. Bize Yezid b. Harun haber verip (dedi ki), bize Şu'be, Katâde'den, (O da) Enes'ten (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu:

43- Müsned, 2/258. Tayâlisî, s. 329. Bu Hadisi Buhari, Halku Ef'ali'l-Ibad isimli kitabına almıştır. Bkz. Fethu'l-Bâri, 28/306. Ayrıca bkz. 2398. Hadis.

"–Sizden biri, kendisi için sevdiği şeyi (din) kardeşi için de sevmedikçe mü'min olmaz!"[44]

٢٧٤٤ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، وَهَاشِمُ بْنُ الْقَاسِمِ، قَالَا: ثنا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَالِدِهِ وَوَلَدِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ(١).

2744. Bize Yezid b. Harun ile Hişam ibnu'l-Kasım haber verip dediler ki, bize Şu'be, Katâde'den, (O) Enes'ten, (O da) Hz. Peygamber'den *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **(naklen) rivayet etti ki,** O şöyle buyurdu: *"Sizden biri, ben kendisine (anasından ve) babasından, çocuğundan, (kısacası) bütün insanlardan (daha) sevgili olmadıkça, (o kimse) mü'min olmaz!"*[45]

«٣٠»

باب أي المؤمنين خير

30. BÂB

MÜ'MİNLERİN HANGİSİ DAHA HAYIRLIDIR?

٢٧٤٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا زُهَيْرٌ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدِ بْنِ جُدْعَانَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرَةَ، عَنْ أَبِي بَكْرَةَ، أَنَّ رَجُلًا قَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَيُّ النَّاسِ خَيْرٌ؟ قَالَ: مَنْ طَالَ عُمُرُهُ، وَحَسُنَ عَمَلُهُ. قَالَ: فَأَيُّ النَّاسِ شَرٌّ؟ قَالَ: مَنْ طَالَ عُمُرُهُ وَسَاءَ عَمَلُهُ(١).

44- Buhari, İman, 7(1/9); Müslim, İman, 71(67); Nesai, İman, 19(8/101); Tirmizi, Kıyamet, 59(4/667); İbn Mace, Mukaddime, 9(1/26); Müsned, 3/176, 272, 278.

45- Buhari, İman, 8(1/9); Müslim, İman, 70(1/67); Nesai, İman, 19(8/100); İbn Mace, Mukaddime, 9(1/26); Müsned, 3/177, 207, 275.

2745. Bize Ebu Nuaym haber verip (dedi ki), bize Züheyr, Ali b. Zeyd b. Cud'an'dan, (O) Abdurrahman b. Ebi Bekre'den, (O da) Ebu Bekre'den (naklen) rivayet etti ki, bir adam; "yâ Rasulullah, insanların hangisi daha hayırlıdır?" diye sormuş. O da; *"Ömrü uzun, ameli güzel olan kimse!"* buyurmuş.[46]

٢٧٤٦ - حَدَّثَنَا حَجَّاجٌ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ، بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ(١).

2746. Bize Haccac rivayet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, Ali b. Zeyd'den, kendi senediyle, onun (yani bir önceki hadisin) aynısını rivayet etti.[47]

«٣١»

باب في فضل آخر هذه الأمة

31. BÂB

BU ÜMMETİN SONUNUN FAZİLETİ HAKKINDA

٢٧٤٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْمُغِيرَةِ، قَالَ: ثنا الْأَوْزَاعِيُّ، ثنا أَسِيدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ، عَنْ خَالِدِ بْنِ دُرَيْكٍ، عَنِ ابْنِ مُحَيْرِيزٍ، قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي جُمُعَةَ - رَجُلٌ مِنَ الصَّحَابَةِ -: حَدِّثْنَا حَدِيثاً سَمِعْتَهُ مِنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ، قَالَ: نَعَمْ أُحَدِّثُكَ حَدِيثاً جَيِّداً: تَغَدَّيْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ وَمَعَنَا أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ أَحَدٌ خَيْرٌ مِنَّا، أَسْلَمْنَا وَجَاهَدْنَا مَعَكَ؟ قَالَ: نَعَمْ قَوْمٌ يَكُونُونَ مِنْ بَعْدِكُمْ يُؤْمِنُونَ بِي وَلَمْ يَرَوْنِي(٢).

46- Tirmizi, Zühd, 22(4/566); Müsned, 5/48; Taberani, 2/81 (Burada Sahabi ravisi Ebu Bekr olarak geçmektedir. Bu, matbaa hatası olmalıdır.); Mecmâu'z-Zevâid, 10/203 (Taberani'den).

47- Müsned, 5/40, 43, 44.

2747. Bize Ebu'l-Muğire haber verip dedi ki, bize el-Evzai rivayet edip dedi ki, bize Esîd b. Abdirrahman, Halid b. Dureyk'ten, (O da) İbn Muhayriz'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Ben, Sahabeden biri olan Ebu Cum'a'ya; "bize Rasulullah'tan *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* işitmiş olduğun bir hadis rivayet et" dedim. O da; "peki, sana iyi bir hadis rivayet edeyim" dedi (ve anlatmaya başladı): (Birgün) biz Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* ile beraber kahvaltı yapmıştık. Yanımızda Ebu Ubeyde ibnu'l-Cerrah da vardı. Derken O; "yâ Rasulullah, bizden daha hayırlı biri var mıdır? Biz müslüman olduk ve seninle birlikte cihad ettik!" demişti. (O zaman Hz. Peygamber) şöyle buyurmuştu: *"Evet, sizden sonra gelecek bir topluluk (sizden daha hayırlı olacaktır). Onlar beni görmedikleri halde, bana iman edecekler!"*[48]

AÇIKLAMA

En hayırlı nesil, genel olarak Sahabedir. Hz. Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*; *"İnsanların en hayırlıları, benim çağımdakilerdir!"*[49] buyurmuştur. Çünkü Sahabe-i Kiram, atalarının batıl ve sapık inançlarını, yaşayış şekillerini bırakıp Hz. Peygamber'e *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* iman etmiş, O'nu doğrulamış, O'nunla Allah Teala yolunda mallarıyla-canlarıyla cihad etmiş ve bu uğurda hiçbir fedakârlıktan çekinmemişlerdir. Onlar böylece müslümanlığın büyüyüp gelişmesine, yayılmasına vesile olmuşlardır. Bu açıdan bakıldığında, onların, sonraki bütün müslümanların üzerinde haklarının ve üstünlüklerinin olduğu takdir edilir. Onlar ayrıca, Hz. Peygamber'in *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* emsalsiz nurlu sohbetlerinde bulunma üstünlüğüne sahiptirler. Bununla beraber, Kıyamet'e kadar gelecek her nesil kendine has, diğerlerinde bulunmayan bazı özellikler taşıyabilir, bunlarla diğerlerinden kısmen daha üstün görülebilirler. Yukarıdaki hadiste böyle bir duruma işaret edilmektedir.

48- Müsned, 4/106; Mecmâu'z-Zevâid, 10/66 (Ahmed, Ebu Ya'la ve Taberani'den).

49- Müslim, Fedâilu's-Sahabe, 212(4/1963).

«٣٢»

باب في تعاهد القرآن

32. BÂB
KUR'AN'I, HATIRDAN ÇIKARMAYARAK KORUYUP GÖZETMEK HAKKINDA

٢٧٤٨ - أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الْمَجِيدِ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ مَنْصُورٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا وَائِلٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: بِئْسَمَا لِأَحَدِكُمْ أَنْ يَقُولَ: نَسِيتُ آيَةَ كَيْتَ وَكَيْتَ، بَلْ هُوَ نُسِّيَ، فَاسْتَذْكِرُوا الْقُرْآنَ فَإِنَّهُ أَسْرَعُ تَفَصِّياً مِنْ صُدُورِ الرِّجَالِ مِنَ النَّعَمِ مِنْ عُقُلِهَا[1].

2748. Bize Ubeydullah b. Abdilmecid haber verip (dedi ki), bize Şu'be, Mansur'dan rivayet eti ki, O şöyle demiş: Ben Ebu Vail'i, Abdullah'tan, (O da) Hz. Peygamber'den *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **(naklen anlatırken) işittim ki,** O şöyle buyurmuş: *"Sizden biri için; "şu şu ayeti unuttum" demesi ne kötüdür! (Hayır, o unutmamış), bilâkis ona unutturulmuştur! Binaenaleyh, Kur'an'ı aklınızda tutmaya çalışın. Çünkü o, insanların hafızalarından, develerin iplerinden kurtulup kaçmalarından daha hızlı kaçıp gider!"*[50]

«٣٣»

باب لا ينبغي لأحد أن يقول: أنا خير من يونس بن متى

33. BÂB

50- Buhari, Fedâilu'l-Kur'an, 23(6/109); Müslim, Musâfirîn, 228(1/544); Nesai, İftitah, 34(2/119); Tirmizi, Kıraat, 10(5/193); Müsned, 1/417, 439, 463; Tayâlisî, s 35. Bkz. 3350. Hadis.

"HİÇ KİMSEYE, BENİM, YUNUS B. METTA'DAN DAHA HAYIRLI OLDUĞUMU SÖYLEMESİ YAKIŞMAZ"

٢٧٤٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا سُفْيَانُ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي وَائِلٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: لَا يَقُولَنَّ أَحَدُكُمْ أَنَا خَيْرٌ مِنْ يُونُسَ بْنِ مَتَّى[٢].

2749. Bize Ebu Nuaym haber verip (dedi ki), bize Süfyan, el-A'meş'ten, (O) Ebu Vail'den, (O da) Abdullah'tan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Hiçbiriniz, benim, Yunus b. Metta'dan daha hayırlı olduğumu asla söylemesin!"*[51]

«٣٤»

باب على كل مسلم صدقة

34. BÂB

HER MÜSLÜMANIN SADAKA VERMESİ GEREKİR

٢٧٥٠ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ الْمَدَايِنِيُّ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي بُرْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ صَدَقَةٌ. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ - أَوْ لَمْ يَفْعَلْ -؟ قَالَ: يَعْتَمِلُ بِيَدَيْهِ فَيَأْكُلُ مِنْهُ، وَيَتَصَدَّقُ. قَالَ: أَفَرَأَيْتَ، إِنْ لَمْ يَفْعَلْ؟ قَالَ: يُعِينُ ذَا الْحَاجَةِ الْمَلْهُوفَ. قَالَ: أَفَرَأَيْتَ إِنْ لَمْ يَفْعَلْ؟ قَالَ: يَأْمُرُ بِالْخَيْرِ. قَالَ: أَفَرَأَيْتَ إِنْ لَمْ يَفْعَلْ؟ قَالَ: يُمْسِكُ عَنِ الشَّرِّ فَإِنَّهَا لَهُ صَدَقَةٌ[٣].

51- Buhari, Enbiya, 35(4/132); Müsned, 1/390, 440.

2750. Bize Muhammed b. Ca'fer el-Medâyını haber verip (dedi ki), bize Şu'be, Saîd b. Ebi Bürde'den, (O) babasından, (O da) Ebu Musa el-Eş'ari'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Her müslümanın sadaka vermesi gerekir!"* (Sahabe-i Kiram); "yâ Rasulullah, peki gücü yetmezse -veya 'yapamazsa'-?" dediler. *"Eliyle çalışır ve (elde etiğinden) hem yer, hem sadaka verir!"* buyurdu. (Bir Sahabi); " (bunu da) yapamazsa, ne buyurursun?" dedi *"İhtiyaç sahibi çaresize yardım eder!"* buyurdu. "(Bunu da) yapamazsa ne buyurursun?" dedi. *"İyiliği emreder!"* buyurdu. "(Bunu da) yapamazsa, ne buyurursun?" dendiğinde, Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*; *"Kendini kötülüklerden alıkor. İşte bu da onun için sadakadır!"* buyurdu.[52]

«٣٥»

باب من راأى راأى الله به

35. BÂB
KİM RİYAKÂRLIK YAPARSA, ALLAH ONUN RİYAKÂRLIĞINI ORTAYA ÇIKARIR

٢٧٥١ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يَزِيدَ، ثنا حَيْوَةُ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو صَخْرٍ، أَنَّهُ سَمِعَ مَكْحُولاً يَقُولُ: حَدَّثَنِي أَبُو هِنْدٍ الدَّارِيُّ: أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: مَنْ قَامَ مَقَامَ رِيَاءٍ وَسُمْعَةٍ، رَاأَى اللهُ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَسَمَّعَ(١).

2751. Bize Abdullah b. Yezid haber verip (dedi ki), bize Hayve rivayet edip dedi ki, bana Ebu Sahr rivayet etti ki; O, Mekhûl'ü şöyle derken işitmiş: Bana Ebu Hind ed-Dârî rivayet etti ki, O Rasulullah'ı *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyururken işitmiş: *"Kim görsünler ve duysunlar diye iş yaparsa, Allah*

52- Buhari, Zekat, 33(2/79); Müslim, Zekat, 55(2/699); Nesai, Zekat, 56(5/48); Müsned, 4/395, 411; Tayâlisî, s. 67.

Kıyamet günü onun maksadının gösteriş ve duyuruş olduğunu ortaya çıkarır, (onu rezil rüsvay eder!)"[53]

«٣٦»

باب مثل المؤمن مثل الزرع

36. BÂB

MÜ'MİNİN DURUMU EKİNİN DURUMU GİBİDİR

٢٧٥٢ ـ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ عَنْ سَعِدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ كَعْبٍ، عَنْ أَبِيهِ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ـ ﷺ ـ: مَثَلُ الْمُؤْمِنِ مَثَلُ الْخَامَةِ مِنَ الزَّرْعِ، تُفِيؤُهَا الرِّيَاحُ، تُعَدِّلُهَا مَرَّةً وَتُضْجِعُهَا أُخْرَى حَتَّى يَأْتِيَهُ الْمَوْتُ، وَمَثَلُ الْكَافِرِ كَمَثَلِ الْأَرْزَةِ الْمُجْذِيَةِ عَلَى أَصْلِهَا لَا يُصِيبُهَا شَيْءٌ حَتَّى يَكُونَ انْجِعَافُهَا مَرَّةً وَاحِدَةً(١). قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: الْخَامَةُ: الضَّعِيفُ.

2752. Bize Muhammed b. Yusuf rivayet edip (dedi ki), bize Süfyan, Saîd b. İbrahim'den, (O) Abdullah b. Ka'b'dan, (O da) babası Ka'b b. Malik'ten (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Mü'minin durumu tek saplı taze ("hâme") ekinin durumu gibidir. Rüzgarlar (ekini) bazan eğer, doğrultur; bazan da (yere) yatırır. (Mü'min de böyledir). Nihayet ona ölüm gelir. Kafirin durumu ise, kökünün üzerinde dimdik duran dağ servisinin durumu gibidir. (Dağ servisini), hiçbir şey isabet edip (eğemez). Sonunda o bir defada kökünden kopar, (mahvolur gider)."*[54]

Ebu Muhammed (ed-Dârimî) dedi ki: "Tek saplı taze ekin = hâme" kelimesi, (burada "zayıf" manasınadır.

53- Müsned, 5/270; Mecmâu'z-Zevâid, 10/223 (Ahmed, Bezzar ve Taberani'den, Ahmed ve Bezzar'ın senedlerindeki ravilerle Taberani'nin bir senedinin ravileri "ricalu's-sahih"tir.)

54- Buhari, Merda, 1(7/2); Müslim, Münafıkîn, 61(4/2164); Müsned, 3/454, 6/386.

AÇIKLAMA

Bu hadis mü'min ile kâfirde ekseriye görülen durumları tasvir etmektedir. Mü'minin başına felâketler, bela ve musibetler geldiğinde o bunlara sabreder. Durumu düzeldiğinde Allah'a şükreder ve hiçbir zaman ümidini kaybetmez. Kâfir ise felâketler karşısında sabırlı olmaz, belki bir müddet direnir. Ancak bir noktadan sonra, yani ümidini kaybedince hemen sarsılır ve yıkılır gider.

«٣٧»

باب الدنيا خضرة حلوة

37. BÂB

DÜNYA ÇEKİCİ VE TATLIDIR

٢٧٥٣ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ وَعُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، أَنَّ حَكِيمَ بْنَ حِزَامٍ، قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - فَأَعْطَانِي، ثُمَّ سَأَلْتُهُ فَأَعْطَانِي، ثُمَّ سَأَلْتُهُ فَأَعْطَانِي، ثُمَّ سَأَلْتُهُ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: يَا حَكِيمُ إِنَّ هٰذَا الْمَالَ خَضِرٌ حُلْوٌ فَمَنْ أَخَذَهُ بِسَخَاوَةِ نَفْسٍ بُورِكَ لَهُ فِيهِ، وَمَنْ أَخَذَهُ بِإِشْرَافِ نَفْسٍ لَمْ يُبَارَكْ لَهُ فِيهِ، وَكَانَ كَالَّذِي يَأْكُلُ وَلَا يَشْبَعُ، وَالْيَدُ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِنَ الْيَدِ السُّفْلَى[1].

2753. Bize Muhammed b. Yusuf, el-Evzai'den, (O) İbn Şihâb'dan, (O da) Saîd ibnu'l-Müseyyeb ile Urve ibnu'z-Zübeyr'den (naklen) haber verdi ki, Hakim b. Hızâm şöyle demiş: Ben Hz. Peygamber'den *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* istedim, bana verdi. Sonra O'ndan (yine) istedim, bana (yine) verdi. Sonra O'ndan (yine) istedim, bana (yine) verdi. Sonra O'ndan (yine) istedim, o zaman şöyle buyurdu:

"–Hakim! Bu mal çekicidir, tatlıdır. Ancak kim onu tokgözlülükle alırsa, o (malda) ona hayır ve bereket verilir. Kim de onu açgözlülükle alırsa, o (malda) ona hayır ve bereket verilmez ve yiyip de doymayan kimse gibi olur! Üstteki (veren) el de alttaki (alan) elden hayırlıdır!"[55]

«٣٨»

باب ان الله كره لكم قيل وقال

38. BAB
ŞÜPHESİZ ALLAH DEDİKODU YAPMANIZI KERİH GÖRMÜŞTÜR

٢٧٥٤ - حَدَّثَنَا زَكَرِيَّا بْنُ عَدِيٍّ، ثنا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَمْرٍو الرَّقِّيُّ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ وَرَّادٍ مَوْلَى الْمُغِيرَةِ، عَنِ الْمُغِيرَةِ، قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ - ﷺ - عَنْ وَأْدِ الْبَنَاتِ، وَعُقُوقِ الْأُمَّهَاتِ، وَعَنْ مَنْعٍ وَهَاتِ، وَعَنْ قِيلَ وَقَالَ، وَكَثْرَةِ السُّؤَالِ، وَإِضَاعَةِ الْمَالِ[1].

2754. Bize Zekeriyya b. Adiyy rivayet edip (dedi ki), bize Ubeydullah b. Amr er-Rakki, Abdulmelik b. Umeyr'den, (O) el-Muğire'nin azadlısı Verrad'dan, (O da) el-Muğire'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi:

Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* kızların diri diri gömülmesini, annelere itaatsizlik edilmesini, (verilmesi gereken şeylerin) verilmemesini, (hak edilmeyen şeylerin) istenmesini, dedikodu yapılmasını, (gereksiz olarak) çok soru sorulmasını ve malın zayi edilmesini yasakladı.[56]

55- Bkz. 1657. Hadis ve Tayâlisî, s. 187.

56- Buhari, İstikraz, 19(3/87), Rikak, 22(7/184); Müslim, Akdiye, 12(3/1341); Müsned, 4/246, 251, 254.

«٣٩»

باب في الأئمة المضلّين

39. BÂB

SAPTIRICI ÖNDERLER HAKKINDA

٢٧٥٥ - أَخْبَرَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنْ أَبِي أَسْمَاءَ، عَنْ ثَوْبَانَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَالَ: إِنَّمَا أَخَافُ عَلَى أُمَّتِي الْأَئِمَّةَ الْمُضِلِّينَ(٣).

2755. Bize Süleyman b. Harb haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Zeyd, Eyyûb'dan, (O) Ebu Kılâbe'den (O) Ebu Esma'dan, (O da) Sevban'dan (naklen) rivayet etti ki, Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurmuş: *"Ben ümmetim hakkında sadece saptırıcı önderlerden ("imamlardan") endişe ediyorum!"*[57]

«٤٠»

باب أنصر يخاك ظالما أو مظلوما

40. BÂB

HAKSIZLIK EDEN DE OLSA, HAKSIZLIK EDİLEN DE OLSA, (DİN) KARDEŞİNE YARDIM ET!

٢٧٥٦ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا زُهَيْرٌ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَالَ: لِيَنْصُرِ الرَّجُلُ أَخَاهُ ظَالِماً أَوْ مَظْلُوماً، فَإِنْ كَانَ ظَالِماً

57- İbn Mace, Fiten, 9(2/1304); Müsned, 5/278, 284. Ayrıca bkz. 221. Hadis.

فَلْيَنْهَهُ فَإِنَّهُ نَصْرُهُ، وَإِنْ كَانَ مَظْلُوماً فَلْيَنْصُرْهُ

2756. Bize Ebu Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Züheyr, Ebu'z-Zübeyr'den, (O da) Cabir'den (naklen) rivayet etti ki, Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"İnsan, haksızlık eden de olsa, haksızlık edilen de olsa (din) kardeşine yardım etsin! Şöyle ki, eğer o haksızlık eden ise (onu) (bundan) alıkoysun. İşte bu ona yardım etmektir. Şayet o haksızlık edilen ise, ona yardım etsin."*[58]

«٤١»

باب الدّين النّصيحة

41. BÂB

DİN, İYİLİK İSTEMEDEN İBARETTİR

٢٧٥٧ - أَخْبَرَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ وَنَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: اَلدِّينُ النَّصِيحَةُ، قَالَ: قُلْنَا: لِمَنْ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: لِلهِ، وَلِرَسُولِهِ، وَلِكِتَابِهِ، وَلِأَئِمَّةِ الْمُسْلِمِينَ، وَعَامَّتِهِمْ[٢].

2757. Bize Ca'fer b. Avn, Hişam b. Sa'd'dan, (O) Zeyd b. Eslem ile Nafi'den, (onlar da) İbn Ömer'den (naklen) haber verdiler ki, O şöyle dedi: Rasulullah şöyle buyurdu: *"Din, iyilik istemeden ibarettir!"* (İbn Ömer) sözüne şöyle devam etti: O zaman biz; "yâ Rasulullah, kimin (iyiliğini isteme?)" diye sorduk, O da şöyle buyurdu: *"Allah'ın, Rasûlünün, Kitab'ının, müslümanların önderlerinin ve bütün (müslümanların iyiliğini isteme!)"*[59]

58- Mülim, Birr, 62(4/1988); Müsned, 3/324.

59- Mecmâu'z-Zevâid, 1/87 (Bezzar'dan). Bu Hadisin, Temim ed-Dârî, İbn Abbas ve Ebu Hureyre'den gelen şahidleri için bkz. Müslim, İman, 95(1/74); Mecmâu'z-Zevâid, 1/87; Metâlib, 2/173, 3/211.

AÇIKLAMA

"İyilik isteme" karşılığını verdiğimiz "nasihat" kelimesinin; "öğüt", "öğüt verme", "öğüt verilen kişinin her hususta iyiliğini isteme" gibi manaları vardır. "Allah'ın iyiliğini isteme"; O'nun birliğine katıksız, samimi bir şekilde inanma, inanılmasını isteme, ibadetleri sırf O'nun rızasını kazanmak için yapma, ibadetlerin bunun için yapılmasını isteme demektir. "Allah'ın Rasûlünün iyiliğini isteme", O'nun Peygamberliğine inanma, inanılmasını isteme, emir ve yasaklarına uyma, uyulmasını isteme demektir. "Allah'ın Kitab'ının iyiliğini isteme", Kur'an-ı Kerim'in Allah Teala'nın Kelâm'ı olduğuna inanma, inanılmasını isteme ve içindeki hükümlere uyma, uyulmasını isteme manasınadır. "Müslümanların önderlerinin iyiliğini isteme", meşru emir ve yasaklarına uyma, uyulmasını isteme; "bütün müslümanların iyiliğini isteme" ise, onlara doğru yolu gösterme, her hususta iyiliklerini sevme demektir. Bütün bu iyilikseverlikler, sonuçta, kişinin kendi yararınadır.

«٤٢»

باب أن الإسلام بدأ غريبا

42. BÂB

MÜSLÜMANLIK GARİB BİR HALDE BAŞLADI

٢٧٥٨ - حَدَّثَنَا زَكَرِيَّا بْنُ عَدِيٍّ، ثنا حَفْصُ بْنُ غِيَاثٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِي الْأَحْوَصِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: قَالَ لَنَا رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: إِنَّ الْإِسْلَامَ بَدَأَ غَرِيباً وَسَيَعُودُ غَرِيباً - أَظُنُّ حَفْصاً قَالَ -: فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ. قِيلَ: وَمَنِ الْغُرَبَاءُ؟ قَالَ: النُّزَّاعُ مِنَ الْقَبَائِلِ[٣].

2758. Bize Zekeriya b. Adiyy rivayet edip (dedi ki), bize Hafs b. Ğıyas, el-A'meş'ten, (O) Ebu İshak'tan, (O) Ebu'l-

Ahvas'tan, (O da) Abdullah'tan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* bize şöyle buyurmuştu: *"Müslümanlık gerçekten garib bir halde başladı. İlerde yine garib bir hale dönecektir!"* (Zekeriyya dedi ki); sanıyorum Hafs, (bu hadisin devamının şöyle olduğunu da) söylemişti: *"Binaenaleyh, ne mutlu gariblere!"* "Garibler de kim?" denildi. O da şöyle buyurdu: *"Kabilelerinden vazgeçip (hicret edenler!)"*[60]

AÇIKLAMA

Âlimlerin çoğu, "müslümanlığın garib olarak başlaması"nı, başlangıçta mülümanların az oluşu şeklinde anlamışlardır. Bu anlayış tarihi gerçeklere de uygundur.

Bu hadise göre ileriki bir zamanda müslümanlar yine azalacak ve mülümanlık, başlangıcında olduğu gibi, yine "garib" hale gelecektir. Belki, başlangıçta müslümanlığa inananlar azdı, sözkonusu zamanda ise müslümanlığın hükümleriyle amel edecekler az olacaktır. Her iki durumda da müslümanlar, toplumlarında "garib" (yabancı) gibi görülecek ve dışlanacaklar; bu sebeple ailelerini, çevrelerini, yer ve yurtlarını terketmek zorunda kalacaklardır.

Bu hadisi şöyle anlamak da mümkündür: Müslümanlık başlangıçta garib, görülmemiş bir şekilde doğup hızla gelişmiştir. O, ileride yine böyle görülmedik hızlı bir gelişme gösterecektir.

«٤٣»

باب في حبّ لقاء الله

43. BÂB

ALLAH'A KAVUŞMAYI SEVMEK HAKKINDA

60- Tirmizi, İman, 13(5/18); İbn Mace, Fiten, 15(2/1320); Müsned, 1/398.

٢٧٥٩ - أَخْبَرَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، ثنا هَمَّامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ، عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَالَ: مَنْ أَحَبَّ لِقَاءَ اللهِ أَحَبَّ اللهُ لِقَاءَهُ، وَمَنْ كَرِهَ لِقَاءَ اللهِ كَرِهَ اللهُ لِقَاءَهُ، فَقَالَتْ عَائِشَةُ - أَوْ بَعْضُ أَزْوَاجِهِ -: إِنَّا لَنَكْرَهُ الْمَوْتَ، قَالَ: لَيْسَ ذَاكَ، وَلٰكِنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا حَضَرَهُ الْمَوْتُ بُشِّرَ بِرِضْوَانِ اللهِ وَكَرَامَتِهِ، فَلَيْسَ شَيْءٌ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا أَمَامَهُ، فَأَحَبَّ لِقَاءَ اللهِ وَأَحَبَّ اللهُ لِقَاءَهُ. وَإِنَّ الْكَافِرَ إِذَا حَضَرَهُ الْمَوْتُ بُشِّرَ بِعَذَابِ اللهِ وَعُقُوبَتِهِ، فَلَيْسَ أَكْرَهَ إِلَيْهِ مِمَّا أَمَامَهُ، فَكَرِهَ لِقَاءَ اللهِ وَكَرِهَ اللهُ لِقَاءَهُ[1].

2759. Bize Haccac b. Minhâl haber verip (dedi ki), bize Hemmâm, Katâde'den, (O) Enes'ten, (O da) Ubâde ibnu's-Samît'ten (naklen) rivayet etti ki; Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Kim Allah 'a kavuşmayı severse, Allah da ona kavuşmayı sever. Kim de Allah 'a kavuşmayı istemezse, Allah da ona kavuşmayı istemez!"* O zaman Hz. Aişe -veya (Hz. Peygamber'in) hanımlarından biri-, "doğrusu biz gerçekten ölmeyi istemeyiz" dedi de O, şöyle buyurdu:

"-(Benim söylemek istediğim) bu değil! Fakat (şunu söylemek istiyorum): Mü'mine ölüm (ânı) geldiğinde o, Allah'ın hoşnudluğu ve bağışı ile müjdelenir. Artık onun için, önünde (gördüğü) şeylerden daha sevimli hiçbir şey yoktur. Bu sebeple Allah'a kavuşmayı sever, Allah da ona kavuşmayı sever. Şüphesiz kâfire ölüm (ânı) geldiğinde ise o, Allah'ın işkencesi ve cezası ile müjdelenir! Artık ona, önünde (gördüğü) şeylerden daha kerih gelen hiçbir şey yoktur. Bunun için Allah'a kavuşmayı istemez, Allah da ona kavuşmayı istemez!"[61]

«٤٤»

باب في المتحابين في الله

61- Buhari, Rikak, 41(7/191); Müslim, Zikr, 14(4/2065); Nesai, Cenâiz, 10(4/9); Tirmizi, Cenâiz, 67(3/379); Müsned, 5/316, 321; Tayâlisî, s. 78.

44. BÂB
BİRBİRLERİNİ ALLAH İÇİN SEVEN HAKKINDA

٢٧٦٠ - أَخْبَرَنَا الْحَكَمُ بْنُ الْمُبَارَكِ، ثنا مَالِكٌ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ مَعْمَرٍ، عَنْ أَبِي الْحُبَابِ سَعِيدِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: إِنَّ اللهَ تَعَالَى يَقُولُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ: أَيْنَ الْمُتَحَابُّونَ بِجَلَالِي؟ الْيَوْمَ أُظِلُّهُمْ فِي ظِلِّي يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلِّي[1].

2760. Bize el-Hakem ibnu'l-Mübarek haber verip (dedi ki), bize Malik, Abdullah b. Abdirahman b. Ma'mer'den, (O) Ebu'l-Hubâb Saîd b. Yesâr'dan, (O da) Ebu Hüreyre'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Gerçekten yüce Allah Kıyamet günü şöyle buyuracaktır: Birbirlerini benim sonsuz büyüklüğüm adına sevenler bugün neredeler! Ben onları, benim gölgemden başka hiçbir gölgenin olmadığı bu günde kendi gölgemde gölgelendireceğim!"*[62]

«٤٥»
باب لا يتمنّى أحدكم الموت

45. BÂB
HİÇBİRİNİZ ÖLMEYİ ARZU ETMESİN!

٢٧٦١ - حَدَّثَنَا الْحَكَمُ بْنُ نَافِعٍ، أَخْبَرَنِي شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِي، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو عُبَيْدٍ مَوْلَى عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ عَوْفٍ، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - يَقُولُ: لَا يَتَمَنَّ أَحَدُكُمُ الْمَوْتَ، إِمَّا مُحْسِناً فَلَعَلَّهُ أَنْ يَزْدَادَ إِحْسَاناً، وَإِمَّا مُسِيئاً فَلَعَلَّهُ أَنْ يَسْتَعْتِبَ[2].

62- Müslim, Birr, 37(4/1988); Muvatta, Şi'r, 13(2/952); Müsned, 2/237, 338, 370.

2761. Bize el-Hakem b. Nafi' rivayet edip (dedi ki), bana Şuayb, ez-Zühri'den haber verdi ki, O şöyle demiş: Bana, Abdurrahman b. Avf'ın azadlısı Ebu Ubeyd haber verdi ki, Ebu Hüreyre şöyle demiş: Ben, Rasulullah'ı *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyururken işittim: *"Hiçbiriniz ölmeyi arzu etmesin! Eğer o iyilik eden biri ise belki iyiliğini artırır, kötülük eden biri ise belki (tevbe edip hayırlı işlere yönelerek Allah'ın) rızasını kazanmaya çalışır."*[63]

«٤٦»

باب في قول النّبي ﷺ: بعثت أنا والسّاعة كهاتين

46. BÂB
HZ. PEYGAMBER'İN; *"BEN ŞU İKİSİNİN (BİRBİRİNE YAKINLIĞI) GİBİ KIYAMETE YAKIN BİR ZAMANDA PEYGAMBER GÖNDERİLDİM!"* SÖZÜ

٢٧٦٢ - حَدَّثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي التَّيَّاحِ، عَنْ أَنَسٍ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ - قَالَ: بُعِثْتُ أَنَا وَالسَّاعَةُ كَهَاتَيْنِ، وَأَشَارَ وَهْبٌ بِالسَّبَّاحَةِ وَالْوُسْطَى[1].

2762. Bize Vehb b. Cerir rivayet edip (dedi ki), Şu'be, Ebu't-Teyyah'tan, (O) Enes'ten, (O da) Hz. Peygamber'den *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **(naklen) rivayet etti ki,** O şöyle buyurdu: *"Ben, şu iki (parmağın)* -Vehb, şehadet parmağıyla orta parmağını göstermiştir- *(boy veya aralarındaki mesafe bakımından birbirine yakınlığı) gibi Kıyamet'e yakın bir zamanda Peygamber gönderildim!"*[64]

63- Buhari, Merda, 19(7/10); Nesai, Cenâiz, 1(4/3); Müsned, 2/263,309.

64- Buhari, Rikak, 39(7/190); Müslim, Fiten, 134(4/2269); Tirmizi, Fiten, 39(4/496); Müsned, 3/124,130,131; Tayâlisî, s. 266, 280.

«٤٧»

باب في قول النّبي ﷺ: أنتم آخر الأمم

47. BÂB

HZ. PEYGAMBER'İN; *"SİZ ÜMMETLERİN SONUNCUSUSUNUZ!"* SÖZÜ HAKKINDA

٢٧٦٣ - أَخْبَرَنَا النَّضْرُ بْنُ شُمَيْلٍ، ثنا بَهْزُ بْنُ حَكِيمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - يَقُولُ: إِنَّكُمْ وَفَّيْتُمْ سَبْعِينَ أُمَّةً أَنْتُمْ آخِرُهَا وَأَكْرَمُهَا عَلَى اللهِ[٦٥].

2763. Bize en-Nadr b. Şumeyl haber verip (dedi ki), bize Behz b. Hakim, babasından, (O da) dedesinden (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Ben Rasulullah'ı *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyururken işittim: *"Muhakkak ki siz ümmetlerin sayısını yetmişe tamamladınız. Siz onların sonuncusu ve Allah katında en değerlilerisiniz!"*[65]

«٤٨»

باب في فضل أهل بدر

48. BÂB

BEDİR SAVAŞINA KATILMIŞ OLANLARIN FAZİLETİ

٢٧٦٤ - حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَاصِمٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عَاصِمٍ،

65- Tirmizi, Tefsir, 4(5/226); İbn Mace, Zühd, 34(2/1433); Müsned, 4/447, 5/5; Müstedrek, 4/84.

عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - قَالَ: أَيْنَ فُلَانٌ؟ فَغَمَزَهُ رَجُلٌ مِنْهُمْ، فَقَالَ: إِنَّهُ وَإِنَّهُ. فَقَالَ النَّبِيُّ - ﷺ - أَلَيْسَ قَدْ شَهِدَ بَدْرًا؟ قَالُوا: بَلَى، قَالَ: فَلَعَلَّ اللهَ اطَّلَعَ عَلَى أَهْلِ بَدْرٍ فَقَالَ: اعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ، فَقَدْ غَفَرْتُ لَكُمْ(٣).

2764. Bize Amr b. Asım rivayet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, Asım'dan, (O) Ebû Sâlih'ten, (O da) Ebû Hüreyre'den (naklen) rivayet etti ki; Hz. Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* (birgün); *"Falan nerde?"* buyurmuştu da, orada bulunanlardan bir adam onu kötüleyip; "o şöyledir, o böyledir" demişti. O zaman Hz. Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*; *"O, Bedir savaşına katılmamış mıydı?"* buyurmuştu: (Sahabe-i Kiram); "evet, katılmıştı" demişlerdi. (Bunun üzerine Hz. Peygamber) şöyle buyurmuştu: *"Öyleyse, belki Allah Bedir gazilerinin (ileride yapacakları şeylere) baktı da; "**Dilediğinizi yapın. Ben sizi bağışladım!**" dedi!"*[66]

«٤٩»

باب النّهي أن يقول: مطرنا بنوء كذا وكذا

49. BÂB
"BİZE ŞU ŞU YILDIZIN DOĞUŞUNDAN DOLAYI YAĞMUR YAĞDI" DEME YASAĞI

٢٧٦٥ - حَدَّثَنَا عَفَّانُ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ دِينَارٍ، عَنْ عَتَّابِ بْنِ حُنَيْنٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَالَ: لَوْ حَبَسَ اللهُ الْقَطْرَ عَنْ أُمَّتِي عَشْرَ سِنِينَ ثُمَّ أَنْزَلَهُ لَأَصْبَحَتْ طَائِفَةٌ مِنْ

66- Ebu Davud, Sünnet, 9(4/213); Müsned, 2/295-296; Müstedrek, 4/77-78.

أُمَّتِي بِهَا كَافِرِينَ، يَقُولُونَ: هُوَ بِنَوْءِ مِجْدَحٍ(1). قَالَ: اَلْمِجْدَحُ: كَوْكَبٌ، يُقَالُ لَهُ: الدَّبَرَانُ.

2765. Bize Affan rivayet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme rivayet edip dedi ki, bize Amr b. Dinâr, Attab b. Huneyn'den, (O da) Ebu Saîd el-Hudri'den (naklen) haber verdi ki, Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Allah ümmetime yağmuru on yıl yağdırmasa (da) sonra yağdırsa, ümmetimden bir topluluk; "bu (yağmur) Micdeh yıldızının doğuşundan dolayı (yağmıştır)" diyerek O'na nankörlük ederler!"*[67]

(Hammâd) demiş ki: "Micdeh", "Deberân" denilen bir yılızdır.

AÇIKLAMA

Allah Teala bu dünyada her şeyi bir sebebe bağlamıştır. Bu arada bazı şeyleri yağmurun yağmasına sebep kılmış, yağmurun yağacağını gösteren bazı işaretler koymuştur. Ancak her halükârda, bu sebep ve işaretlerin gerisinde olayların gerçek yaratıcısı Allah Teala'dır. Bunun için olaylar meydana geldiğinde sebep ve işaretleri hatırlayıp gerçek yaratıcıyı unutmak büyük nankörlük olur. Olayların meydana gelmesinde sözkonusu sebep ve işaretleri gerçek yaratıcı olarak görmek ise en büyük nankörlüktür, yani küfürdür.

Hadiste geçen "Micdeh", cahiliye döneminde Arabların, doğmasını yağmurun yağacağına işaret saydıkları bir yıldız veya yıldız kümesidir. Bu yıldızın, Süreyya yıldızının önünde bulunan Deberân yıldızı olduğunu veya bu iki yıldız arasında bulunan küçük bir yıldız olduğunu söyleyenler de vardır.

«٥٠»

باب الحسنة بعشرة أمثالها

67- Nesai, İstiska', 16(3/134); Müsned, 3/7.

50. BÂB
İYİLİK, ON KATI İLE (KARŞILIK GÖRÜR)

٢٧٦٦ - أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ، أنا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، عَنْ وَاصِلٍ مَوْلَى أَبِي عُيَيْنَةَ، عَنْ بَشَّارِ بْنِ أَبِي سَيْفٍ، عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ، عَنْ عِيَاضِ بْنِ غُطَيْفٍ، قَالَ: أَتَيْنَا أَبَا عُبَيْدَةَ بْنَ الْجَرَّاحِ نَعُودُهُ، فَقَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - يَقُولُ: الْحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا[1].

2766. Bize Amr b. Avn haber verip (dedi ki), bize Halid b. Abdillah, Ebu Uyeyne'nin azadlısı Vasıl'dan, (O) Beşşar b. Ebi Yusuf'tan, (O) el-Velid b. Abdirrahman'dan, (O da) Iyad b. Ğutayf'tan (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Biz Ebu Ubeyde ibnu'l-Cerrah'ı hasta ziyaretine gitmiştik. Derken O şöyle demişti: Ben Rasulullah'ı *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyururken işittim: *"İyilik on katı ile (karşılık görür)!"*[68]

«٥١»
باب ما قيل في ذي الوجهين

51. BÂB
İKİYÜZLÜ KİMSE HAKKINDA SÖYLENENLER

٢٧٦٧ - أَخْبَرَنَا الْأَسْوَدُ بْنُ عَامِرٍ، ثنا شَرِيكٌ، عَنِ الرُّكَيْنِ، عَنْ نُعَيْمِ بْنِ حَنْظَلَةَ، - قَالَ شَرِيكٌ: وَرُبَّمَا قَالَ: النُّعْمَانُ بْنُ حَنْظَلَةَ، عَنْ عَمَّارٍ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ - قَالَ: مَنْ كَانَ ذَا وَجْهَيْنِ فِي الدُّنْيَا كَانَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لِسَانَانِ مِنْ نَارٍ[2].

68- Müsned, 1/195, 196; Mecmâu'z-Zevâid, 2/300 (Ahmed, Ebu Ya'la ve Bezzar'dan); Tayâlisî, s. 31; Müstedrek, 3/265.

2767. Bize el-Esved b. Amir haber verip (dedi ki), bize Şerîk, er-Rukeyn'den, (O) Nuaym b. Hanzala'dan, -Şerîk dedi ki, (er-Rukeyn) belki "en-Nu'man b. Hanzala" demişti-, **(O) Ammar'dan, (O da) Hz. Peygamber'den** *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **(naklen) rivayet etti ki,** O şöyle buyurdu: *"Kim bu dünyada iki-yüzlü olursa, Kıyamet günü onun ateşten iki dili olacaktır!"*[69]

AÇIKLAMA

İkiyüzlülük, içi başka dışı başka olmak manasına gelen münafıklığın bir çeşididir. İki kişi veya iki topluluktan birinin yanına gittiğinde onun dostu ve taraftarı, karşı tarafın düşmanı; öbürünün yanına gittiğinde onun dostu ve taraftarı, diğerinin düşmanı olduğunu gösterecek söz ve davranışlarda bulunmak, ikiyüzlülüktür. Buradan anlaşılıyor ki, birbirinin düşmanı olan iki tarfla, doğruluktan ayrılmamak kaydıyla bir noktaya kadar iyi geçinmek, ikiyüzlülük sayılmaz. Yukarıdaki hadis ikiyüzlülüğün büyük günah olduğunu göstermektedir. İki yüzlülük ancak, bazı esaslar dahilinde, birbirinin düşmanı iki tarafın arasını bulmak için caiz olabilir. Şöyle ki, bir kimsenin bu maksatla, düşman iki taraftan birine gidip, onun taraftarı görünerek öbür tarafın iyiliklerinden bahsetmesi, kötülüklerini görmemezlikten gelmesi, açık olanlarına mazeret bulması; sonra diğerine gidip aynı şeyi ona da yapması şeklinde olacaksa, bu caiz görülmüştür.

«٥٢»

باب في قول النبي ﷺ: أيما رجل لعنته أو سببته...

52. BÂB

HZ. PEYGAMBER'İN; *"HANGİ ADAMA LANET ETMİŞSEM VEYA KÖTÜ SÖZ SÖYLEMİŞSEM..."* SÖZÜ HAKKINDA

69- Ebu Davud, Edeb, 37(4/268); Zühd, Ahmed, s. 265.

٢٧٦٨ - حَدَّثَنَا الْمُعَلَّى بْنُ أَسَدٍ، ثنا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ زِيَادٍ، ثنا الْأَعْمَشُ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ: اَللّٰهُمَّ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ فَأَيُّ الْمُسْلِمِينَ لَعَنْتُهُ أَوْ شَتَمْتُهُ أَوْ جَلَدْتُهُ فَاجْعَلْهَا لَهُ صَلَاةً وَرَحْمَةً وَقُرْبَةً تُقَرِّبُهُ بِهَا إِلَيْكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ[1].

2768. Bize el-Muallâ b. Esed rivayet edip (dedi ki), bize Abdulvahid b. Ziyad rivayet edip (dedi ki), bize el-A'meş, Ebu Salih'ten, (O da) Ebu Hüreyre'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Allah'ım! Ben ancak bir insanım. Bu sebeple hangi müslümana (haketmediği halde) lânet etmişsem, kötü söz söylemişsem veya kırbaçla vurmuşsam, sen bunları Kıyamet günü onun için bağış, rahmet ve dolayısıyla onu sana yaklaştıracağın bir yakınlık vesilesi kıl!"*[70]

٢٧٦٩ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ نُمَيْرٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي سُفْيَانَ، عَنْ جَابِرٍ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ - مِثْلَهُ، إِلَّا أَنَّ فِيهِ: زَكَاةً وَرَحْمَةً[2].

2769. Bize Muhammed b. Abdillah b. Numeyr, babasından, (O) el-A'meş'ten, (O) Ebu Süfyan'dan, (O) Cabir'den, (O da) Hz. Peygamber'den *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **(naklen),** onun (yani bir önceki hadisin) aynısını rivayet etti. Şu kadar var ki, bunda; *"...(günahlardan) temizlik ve rahmet... (vesilesi kıl!)"* ifadesi vardır.[71]

«٥٣»

باب في قول النّبيّ ﷺ: لو أنّ لي مثل أحد ذهبا

70- Buhari, Deâvât, 34(7/157); Müslim, Birr, 89(4/2007); Müsned, 2/390, 449, 496.
71- Müslim, Birr, 89(4/2007-2008); Müsned, 3/333, 384, 391.

53. BÂB
HZ. PEYGAMBER'İN; *"ŞAYET, BENİM UHUD DAĞI GİBİ ALTINIM OLSAYDI..."* SÖZÜ HAKKINDA

٢٧٧٠ ـ حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ، قَالَ: سَمِعْتُ سُوَيْدَ[٣] بْنَ الْحَارِثِ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ـ ﷺ ـ يَقُولُ: مَا يَسُرُّنِي أَنَّ جَبَلَ أُحُدٍ لِي ذَهَباً أَمُوتُ يَوْمَ أَمُوتُ [وَ] عِنْدِي دِينَارٌ أَوْ نِصْفُ دِينَارٍ، إِلَّا لِغَرِيمٍ[٣].

2770. Bize Süleyman b. Harb rivayet edip (dedi ki), bize Şu'be, Amr b. Mürre'den rivayet etti ki, O şöyle demiş: Ben Suveyd ibnu'l-Haris'i, Ebu Zerr'den (naklen) anlatırken) işittim ki, O şöyle demiş: Ben Rasulullah'ı *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyururken işittim: *"Uhud dağının altın olarak benim olmasını, sonra öleceğim gün yanımda, alacaklı için ayırdığım hariç, bir dinar veya yarım dinar kalmış olduğu halde ölmeyi istemem!"*[72]

«٥٤»
باب في الموبقات

54. BÂB
HELÂK EDİCİ ŞEYLER HAKKINDA

٢٧٧١ ـ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْفَضْلِ، وَسُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا حَمَّادٌ ـ هُوَ ابْنُ زَيْدٍ ـ قَالَ: ثنا أَيُّوبُ، عَنْ حُمَيْدِ بْنِ هِلَالٍ، عَنْ عُبَادَةَ بْنِ قُرْطٍ، قَالَ: إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ أُمُوراً هِيَ أَدَقُّ فِي أَعْيُنِكُمْ مِنَ الشَّعْرِ، كُنَّا نَعُدُّهَا عَلَى عَهْدِ

72- Buhari, Rikak, 14(7/177); Mülim, Zekat, 32(2/687); Müsned, 5/149,160-161,176; Tayâlisî, s. 63.

رَسُولِ اللهِ - ﷺ - مِنَ الْمُوبِقَاتِ. فَذُكِرَ لِمُحَمَّدٍ - يَعْنِي ابْنَ سِيرِينَ -، فَقَالَ: صَدَقَ، فَأُرَى جَرَّ الْإِزَارِ مِنْ ذٰلِكَ[1].

2771. Bize Muhammed ibnu'l-Fadl ile Süleyman b. Harb rivayet edip dediler ki, bize Hammâd -ki O, İbn Zeyd'dir-, rivayet edip (dedi ki), bize Eyyub, Humeyd b. Hilâl'den, (O da) Ubâde b. Kurz'dan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: "Doğrusu siz, nazarınızda kıldan daha ince (önemsiz) olan bazı işler yapmaktasınız. Halbuki biz onları Rasulullah'ın *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* zamanında (insanı) helâk edici şeylerden sayardık!" Sonra (bu söz) Muhammed'e, yani İbn Sîrîn'e anlatılmış da, O şöyle demiş: "Doğru söylemiş! Ben elbisenin eteğini (yere kadar uzatıp sürüyerek) çekmenin bu (helak edici şeylerden) olduğunu zannediyorum."[73]

AÇIKLAMA

Bu hadisteki "helâk edici şeyler"le "büyük günahlar" kastedilmiştir. Büyük günahlar, onları işleyenleri dünya ve âhiret hayatında helâk edici, kötü âkıbetlere götürücü şeyler oldukları için birçok hadiste bu şekilde zikredilmişlerdir.

Alimler, büyük günahları küçüklerinden ayırıcı ölçü hakkında farklı açıklamalar yapmışlardır. Bunların en güzel ve kapsamlılarından birini Kurtubi *(Rahmetullahi Aleyh)* şu şekilde yapmıştır: Kur'an-ı Kerim veya Sünnet yahut icma ile 'büyük günah' olduğu söylenen; veya işleyenine şiddetli işkence yapılacağı yahut had cezası uygulanacağı bildirilen; veya işleyeni şiddetle yadırganan her günah, büyük günahtır. Hadislerde büyük günahlar arasında zikredilen işlerden bazıları şunlardır: Allah Teala'ya ortak koşmak, sihir yapmak, haksız yere birini öldürmek, cemaatten ayrılmak, devlet başkanına isyan etmek, devlet malına hainlik etmek, ana-babaya itaatsizlik etmek, iftira etmek, yalan söylemek, yalan yere yemin etmek, yetimin malını haksız yere yemek, savaştan kaçmak, zina

73- Müsned, 3/470, 5/79; Tayâlisî, s. 193; Mecmâu'z-Zevâid, 10/19 (Ahmed ve Taberani'den).

etmek, hırsızlık yapmak, şarap içmek, faizden yemek, Allah Teala'dan ümit kesmek, "hicret ettikten sonra bedeviliğe geri dönmek..."[74]

Yukarıdaki haberde geçen, "elbisenin eteğini yerde sürümek" kibir ve gurur belirtisi olup, bazı hadislerde böyle yapanlar şiddetle kınanmışlardır.[75] Muhammed b. Sirîn de, herhalde bundan dolayı onun helâk edici şeylerden, yani büyük günahlardan olduğunu sandığını ifade etmiştir.

«00»

باب الحمّى من فيح جهنّم

55. BÂB
HUMMA HASTALIĞI
CEHENNEM KAYNAMASINDAN (BİR PARÇADIR!)

٢٧٧٢ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبَايَةَ بْنِ رِفَاعَةَ، عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: اَلْحُمَّى مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ - أَوْ مِنْ فَوْرِ جَهَنَّمَ - فَأَبْرِدُوهَا بِالْمَاءِ[1].

2772. Bize Muhammed b. Yusuf, Süfyan'dan, (O) babasından, (O) Abaye b. Rifaa'dan, (O da) Rafi' b. Hadic'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Humma hastalığı Cehennem'in kaynamasından* -veya "Cehennem'in kaynayıp fışkırmasından"- *(bir numûnedir). Bunun için onu su ile soğutun!"*[76]

74- Bu konuda bkz. Fethu'l-Bâri, 22/187-191, 25/335-339.

75- Mesela bkz. 2608. Hadis.

76- Buhari, Bed'ul-Halk, 10(4/89-90); Müslim, Selam, 84(4/1733); Tirmizi, Tıbb, 25(4/404); İbn Mace, Tıbb, 19(2/1150); Müsned, 3/464, 4/141.

AÇIKLAMA

Humma, sıtma gibi ateşli hastalıklara genel olarak verilen isimdir. Bu hadiste, bir taraftan ateşli hastalıklarda uygulanabilecek bir tedavi yoluna işaret buyurulurken; öbür taraftan, Cehennem'in kaynaması, yani ateşinin şiddeti, bizzat yaşamış veya müşahede etmiş olabilecekleri bir olaya benzetilerek, insanlar uyarılmaktadırlar. Ateşli bir hastalığın hastayı ateşler içinde kıvrandırarak eritip bitirmesi, Cehennem hayatından çok küçük bir numûnedir. Bunun için bir hastalığa düşmemek için önlemler alındığı, bir hastalığa düşünce de kurtuluş çareleri arandığı gibi, ebedi hayatta Cehennem azabına uğramamak için bu dünyada gereken şeyler yapılmalıdır. Ateşli hastalıkların tedavisinde, hastalığın çeşidine ve hastalığa göre usulleri değişmekle beraber, genel olarak soğuk su kullanımı faydalı olmaktadır. Aynı şekilde bu dünyada yapılacak ve asılları temizliğe, yani "su"ya dayanan ibadelerin serinliği, âhirette Cehennem ateşini etkisiz hale getirecektir.

«٥٦»

باب المرض كفّارة

56. BÂB

HASTALIK (GÜNAHLARA) KEFFARETTİR

٢٧٧٣ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ مَرْثَدٍ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُخَيْمِرَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: مَا أَحَدٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ يُصَابُ بِبَلَاءٍ فِي جَسَدِهِ إِلَّا أَمَرَ اللهُ الْحَفَظَةَ الَّذِينَ يَحْفَظُونَهُ، فَقَالَ: اكْتُبُوا لِعَبْدِي فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ مِثْلَ مَا كَانَ يَعْمَلُ مِنَ الْخَيْرِ، مَا كَانَ مَحْبُوساً فِي وَثَاقِي[٣].

2773. Bize Yezid b. Harun haber verip (dedi ki), bize Süf-

yan, Alkame b. Mersed'den, (O) el-Kasım b. Muhaymire'den, (O da) Abdullah b. Amr'dan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Müslümanlardan, vücuduna bir hastalık isabet eden hiç kimse yoktur ki, Allah, onu korumakta olan koruma meleklerine emredip şöyle buyurmuş olmasın:* ***Bu kuluma, benim bağ'ımda tutuklu olduğu sürece her gün ve gece, (iyi halinde) yapmakta olduğu iyiliklerin aynısını yazın!"***[77]

«٥٧»

باب أجر المريض

57. BAB

HASTANIN SEVABI

٢٧٧٤ - أَخْبَرَنَا يَعْلَى بْنُ عُبَيْدٍ(١)، حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ التَّيْمِيِّ، عَنِ الْحَارِثِ بْنِ سُوَيْدٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى رَسُولِ اللهِ - ﷺ - وَهُوَ يُوعَكُ فَوَضَعْتُ يَدِي عَلَيْهِ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ: إِنَّكَ لَتُوعَكُ وَعْكاً شَدِيداً. فَقَالَ: إِنِّي أُوعَكُ كَمَا يُوعَكُ رَجُلَانِ مِنْكُمْ. قَالَ: قُلْتُ: ذٰلِكَ بِأَنَّ لَكَ أَجْرَيْنِ؟ قَالَ: أَجَلْ وَمَا مِنْ مُسْلِمٍ يُصِيبُهُ أَذًى مَرَضٌ فَمَا سِوَاهُ إِلَّا حُطَّ عَنْهُ مِنْ سَيِّئَاتِهِ، كَمَا تَحُطُّ الشَّجَرَةُ وَرَقَهَا(٢).

2774. Bize Ya'lâ b. Ubeyd haber verip (dedi ki), bize el-A'meş, İbrahim et-Teymi'den, (O) el-Haris b. Suveyd'den, (O da) Abdullah'tan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Ben (bir gün), ateşli bir hastalıktan dolayı acılar içindeyken, Rasulullah'ın *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* huzuruna girmiştim. Derken elimi üzerine koymuştum da, (ateşin fazlalığını görünce); "yâ Rasulullah, senin

77- Müsned, 2/194,198; Mecmâu'z-Zevâid, 2/303 (Ahmed, Bezzar ve Taberani'den); Müstedrek, 1/348

gerçekten ateşin çok fazla" demiştim. O zaman O; *"Muhakkak ki ben sizden iki kişinin acı çekmesi gibi acı çekerim!"* buyurmuştu. Ben; "bu, sana iki sevab (verilmesinden) dolayıdır, (değil mi?)" demiştim, O da şöyle buyurmuştu: *"Evet! Kendisine bir eziyet, yani bir hastalık veya başka bir şey isabet eden hiçbir müslüman da yoktur ki, ondan, ağacın yapraklarını dökmesi gibi günahları dökülmüş olmasın!"*[78]

«٥٨»

باب في فضل الصلاة على النبي ﷺ

58. BÂB

HZ. PEYGAMBER'E SALÂVAT GETİRMENİN FAZİLETİ

٢٧٧٥ - أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ، ثنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ الْمَدَنِيُّ، عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: مَنْ صَلَّى عَلَيَّ صَلَاةً وَاحِدَةً صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ عَشْراً[٣].

2775. Bize Yahya b. Hassan haber verip (dedi ki), bize İsmail b. Ca'fer el-Medeni, el-Alâ' b. Abdirrahman'dan, (O) babasından, (O da) Ebu Hüreyre'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Kim bana bir salâvat getirirse, Alah ona on salâvat (sevabı) verir!"*[79]

٢٧٧٦ - حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ سُلَيْمَانَ مَوْلَى الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

78- Buhari, Merda, 13(7/6-7); Müslim, Birr, 45(4/1991); Müsned, 1/381, 441, 455; Tayâlisî s. 49; Beyhaki, 3/372.

79- Müslim, Salât, 70(1/306); Ebu Davud, Vitr, 26(2/88); Tirmizi, Salât, 352(2/355); Nesai, Sehv, 55 (3/43); Müsned, 2/372, 375, 485.

قَالَ: جَاءَ النَّبِيُّ - ﷺ - يَوْماً وَهُوَ يُرَى الْبِشْرُ فِي وَجْهِهِ، فَقِيلَ: يَا رَسُولَ اللهِ إِنَّا نَرَى فِي وَجْهِكَ بِشْراً لَمْ نَكُنْ نَرَاهُ؟ قَالَ: أَجَلْ إِنَّ مَلَكاً أَتَانِي فَقَالَ لِي: يَا مُحَمَّدُ إِنَّ رَبَّكَ يَقُولُ لَكَ: أَمَا يُرْضِيكَ أَنْ لاَ يُصَلِّيَ عَلَيْكَ أَحَدٌ مِنْ أُمَّتِكَ إِلاَّ صَلَّيْتُ عَلَيْهِ عَشْراً، وَلاَ يُسَلِّمُ عَلَيْكَ إِلاَّ سَلَّمْتُ عَلَيْهِ عَشْراً؟ قَالَ: قُلْتُ: بَلَى[1].

2776. Bize Süleyman b. Harb rivayet edip (dedi ki), bize Hammad b. Seleme, Sabit'ten, (O) el-Hasan b. Ali'nin azadlısı Süleyman'dan, (O) Abdullah b. Ebi Talha'dan, (O da) babasından (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Hz. Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* birgün, yüzünde güleçlik görüldüğü halde gelmişti de; "yâ Rasulullah, doğrusu biz senin yüzünde, (daha önce) görmediğimiz bir güleçlik görmekteyiz, (sevindirici bir şey mi var?)" denilmişti. O da şöyle buyurmuştu: *"Evet! Gerçekten bir melek bana gelip şöyle dedi: Yâ Muhammed, şüphesiz Rabb'in sana buyuruyor ki; "**Seni, ümmetimden sana salâvat getirecek herkese on salâvat (sevabı), sana selâm okuyacak herkese de on selâm (sevabı) vermem razı etmez mi?**"* (Hz. Peygamber, sözüne devamla); *"Ben de; 'evet, (razı eder!)' dedim"* buyurmuştu.[80]

٢٧٧٧ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ زَاذَانَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: إِنَّ لِلَّهِ مَلاَئِكَةً سَيَّاحِينَ فِي الأَرْضِ يُبَلِّغُونِي عَنْ أُمَّتِي السَّلاَمَ[1].

2777. Bize Muhammed b. Yusuf rivayet edip (dedi ki), bize Süfyan, Abdullah ibnu's-Sâib'den, (O) Zâzân'dan, (O da) Abdullah b. Mes'ud'dan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu:

80- Nesai, Sehv, 55(3/42-43); Müsned, 4/29, 30; Müstedrek, 2/420.

"-Şüphesiz Allah'ın yeryüzünde dolaşan bazı melekleri vardır, onlar bana ümmetimden selam ulaştırırlar!"[81]

«٥٩»

باب في أسماء النّبي ﷺ

59. BÂB

HZ. PEYGAMBER'İN İSİMLERİ HAKKINDA

٢٧٧٨ - أَخْبَرَنَا الْحَكَمُ بْنُ نَافِعٍ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبُ بْنُ أَبِي حَمْزَةَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، قَالَ: أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - يَقُولُ: إِنَّ لِي أَسْمَاءً: أَنَا مُحَمَّدٌ، وَأَنَا أَحْمَدُ، وَأَنَا الْمَاحِي، الَّذِي يَمْحُو اللهُ بِي الْكُفْرَ، وَأَنَا الْحَاشِرُ الَّذِي يُحْشَرُ النَّاسُ عَلَى قَدَمَيَّ، وَأَنَا الْعَاقِبُ وَالْعَاقِبُ الَّذِي لَيْسَ بَعْدَهُ أَحَدٌ[1].

2778. Bize el-Hakem b. Nafi' haber verip (dedi ki), bize Şuayb b. Ebi Hamza, ez-Zühri'den, O'nun şöyle dediğini haber verdi: Bana Muhammed b. Cübeyr b. Mut'am, babasından haber verdi ki, O şöyle demiş: Ben Resululah'ı *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyururken işittim: *"Benim gerçekten birkaç ismim var: Ben (Allah ve insanlar tarafından övülen) Muhammed'im. Ben (Allah'a en çok hamdeden, hamdetmeyi bilen) Ahmed'im. Ben, Allah'ın, küfrü benim (getirdiğim dinle) yok edecek olan Mahi'yim. Ben, insanların (Kıyamet günü) benim ardımda bir araya getirilecekleri, (böylece toplanmayı başlatacak olan) Haşir'im. Ben, (kendisinden sonra artık Peygamber gelmeyecek olan) Akıb'ım."*

"Âkıb", kendisinden sonra hiçbir kimse olmayan (yani son, sonuncu) kimse demektir.[82]

81- Nesai, Sehv, 46(3/37); Müsned, 1/387,441, 452; Müstedrek, 2/421.

82- Buhari, Tefsir, 61(5/62); Müslim, Fedâil, 125(4/1828); Tirmizi, Edeb, 67(5/135); Malik, Esmâu'n-Nebi, 1(2/1004, mürsel olarak); Müsned, 4/80, 81, 84; Tayâlisî, s. 127.

AÇIKLAMA

"İsim", bir şeye, onu diğerlerinden ayırıcı bir alâmet olarak konan kelimeye denir. Hz. Peygamber'in *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* Kur'an-ı Kerim'de geçen Ahmed ve Muhammed şeklinde asıl iki ismi vardır. Hz. Peygamber'in *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* bunlardan başka, O'nun yüce niteliklerini belirten sıfat şeklinde daha birçok ismi bulunmaktadır. Hz. İsa *(Aleyhisselam)*, İsrailoğulları'na Peygamberimizin geleceğini bildirirken O'nun için kullandığı "Ahmed" ismini[83] de muhtemelen sıfat olarak kullanmıştı. Yukarıdaki hadiste, Hz. Peygamber'in *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* "isim" ve "sıfat" özelliğindeki isimlerinin en meşhurlarından beş tanesi zikredilmiştir.

«٦٠»

باب في أكل السحت

60. BÂB

HARAM YEME HAKKINDA

٢٧٧٩ - أَخْبَرَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، ثنا عَبْدُ اللهِ بْنُ عُثْمَانَ بْنِ خُثَيْمٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ سَابِطٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَالَ: يَا كَعْبَ بْنَ عُجْرَةَ إِنَّهُ لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ، لَحْمٌ نَبَتَ مِنْ سُحْتٍ(٣).

2779. Bize Haccac b. Minhâl haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme rivayet edip (dedi ki), Abdullah b. Osman b. Huseym, Abdurrahman b. Sabit'ten, (O da) Câbir b. Abdillah'tan (naklen) rivayet etti ki, Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu:

83- Bkz. Saff Sûresi, 6. ve 8. Hadisin "Açıklama"sı.

"–Yâ Ka'b b. Ucre! Şüphesiz durum şu ki, haramdan beslenip büyüyen hiçbir et Cennet'e girmeyecektir!"[84]

«٦١»

باب المؤمن يؤجر في كلّ شيء

61. BÂB
MÜ'MİNE HER ŞEYDE SEVAP VERİLİR

٢٧٨٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو حَاتِمٍ الْبَصْرِيُّ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، أنا ثَابِتٌ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنْ صُهَيْبٍ، قَالَ: بَيْنَمَا رَسُولُ اللهِ - ﷺ - جَالِسٌ إِذْ ضَحِكَ، فَقَالَ: أَلَا تَسْأَلُونِي مِمَّا أَضْحَكُ؟ فَقَالُوا: مِمَّ تَضْحَكُ؟ قَالَ: عَجَباً مِنْ أَمْرِ الْمُؤْمِنِ كُلُّهُ لَهُ خَيْرٌ، إِنْ أَصَابَهُ مَا يُحِبُّ حَمِدَ اللهَ عَلَيْهِ، فَكَانَ لَهُ خَيْرٌ. وَإِنْ أَصَابَهُ مَا يَكْرَهُ فَصَبَرَ كَانَ لَهُ خَيْرٌ، وَلَيْسَ كُلُّ أَحَدٍ أَمْرُهُ خَيْرٌ لَهُ إِلَّا الْمُؤْمِنَ[1].

2780. Bize Ebu Hâtim el-Basri haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme rivayet edip (dedi ki), bize Sabit, Abdurrahman b. Ebi Leyla'dan, (O da) Suheyb'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Bir ara Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* (Ashabıyla birlikte) oturuyordu. Derken gülmüş, ardından da; *"Bana neden güldüğümü sormayacak mısınız?"* buyurmuştu. (Sahabe-i Kiram); "neden gülüyorsun?" diye sormuşlardı. O da şöyle buyurmuştu:

"Mü'minin işine hayretimden dolayı (gülüyorum). Onun her işi kendisi için hayırlıdır. Ona sevdiği birşey isabet ederse, bundan dolayı Allah'a hamdeder. Böylece bu onun için hayırlı olur. Ona hoş-

84- Müsned, 3/321, 399; Mecmâu'z-Zevâid, 5/247 (Ahmed ve Bezzar'dan). Bu Hadis Kâb b. Ucre'nin Müsnedi olarak da rivayet edilmektedir. Bkz. Tirmizi, Salât, 433(2/513).

lanmadığı bir şey isabet eder de sabrederse, bu da onun için hayırlı olur. Mü'minden başka, her işi kendisi için hayırlı olan hiç kimse yoktur!"[85]

«٦٢»

باب لو كان لابن ادم واديان من مال

62. BÂB

İNSANOĞLUNUN İKİ VADİ (DOLUSU) MALI OLSA!

٢٧٨١ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: كُنْتُ أَسْمَعُ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - فَلَا أَدْرِي أَشَيْءٌ أُنْزِلَ عَلَيْهِ أَمْ شَيْءٌ يَقُولُهُ، وَهُوَ يَقُولُ: لَوْ كَانَ لِابْنِ آدَمَ وَادِيَانِ مِنْ مَالٍ لَابْتَغَى إِلَيْهِمَا ثَالِثًا، وَلَا يَمْلَأُ جَوْفَ ابْنِ آدَمَ إِلَّا التُّرَابُ، وَيَتُوبُ اللهُ عَلَى مَنْ تَابَ(١)

2781. Bize Yezid b. Harun haber verip (dedi ki), bize Şu'be, Katâde'den, (O da) Enes'ten (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Ben Rasulullah'ı *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* işitirdim; -artık bilmiyorum bu, kendisine (vahiyle) indirilen birşey miydi, yoksa kendi sözü olarak söylediği birşey miydi-? O şöyle buyururdu: *"İnsanoğlunun iki vadi (dolusu) malı olsa, bunlara (ek olarak) bir üçüncüsünü ister. İnsanoğlunun içini ancak toprak doldurabilecektir. Allah ise tevbe edenin tevbesini kabul eder!"*[86]

«٦٣»

باب في النهي عن القصص

85- Müslim, Zühd, C. 4/2295; Musned. 4/332, 333, 6/15,16.

86- Buhari, Rikak, 10/175; Muslim, Zekat, 116/2/725; Tirmizi, Zuhd, 27; Musned. 3/122,176,192; Tayalisi, s. 266.

63. BÂB
HİKAYE ANLATIP ÖĞÜT VERME YASAĞI HAKKINDA

٢٧٨٢ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا عَبْدُ اللهِ بْنُ عَامِرٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: لَا يَقُصُّ إِلَّا أَمِيرٌ، أَوْ مَأْمُورٌ، أَوْ مُرَائِي، قُلْتُ لِعَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ: إِنَّا كُنَّا نَسْمَعُ مُتَكَلِّفٍ فَقَالَ؟ هٰذَا مَا سَمِعْتُ[1].

2782. Bize Ebu Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Abdullah b. Amir, Amr b. Şuayb'dan, (O) babasından, (O da) dedesinden (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Yalnız hükümdar veya görevli kimse, yahut (baş olma sevdasındaki) gösterişçi kimse hikayeler anlatıp öğüt verir!"*[87]

(Abdullah b. Amir demiş ki; ben Amr b. Şuayb'a; "doğrusu biz (bu hadisi, 'gösterişçi kimse' yerine) 'kendisini ilgilendirmeyen şeye karışan kimse' şeklinde işitirdik?" dedim de O; "benim işittiğim budur" karşılığını verdi.

«٦٤»
باب في الرخصة في القصص

64. BÂB
HİKAYE ANLATIP ÖĞÜT VERMEYE MÜSAADE HAKKINDA

٢٧٨٣ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَاءِ، ثنا يَحْيَى بْنُ أَبِي بُكَيْرٍ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ مَيْسَرَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ كُرْدُوساً - وَكَانَ قَاصّاً - يَقُولُ:

87- İbn Mace, Edeb, 40(2/1235); Müsned, 2/178,183.

أَخْبَرَنِي رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ بَدْرٍ: إِنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: لَأَنْ أَقْعُدَ فِي مِثْلِ هٰذَا الْمَجْلِسِ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أُعْتِقَ أَرْبَعَ رِقَابٍ. قَالَ: قُلْتُ أَنَا: أَيَّ مَجْلِسٍ يَعْنِي؟ قَالَ: كَانَ حِينَئِذٍ يُقَصُّ[1]. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: الرَّجُلُ مِنْ أَصْحَابِ بَدْرٍ هُوَ عَلِيٌّ.

2783. Bize Muhammed ibnu'l-Alâ' haber verip (dedi ki), bize Yahya b. Ebi Bukeyr, Şu'be'den, (O da) Abdulmelik b. Meysere'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Ben Kürdûs'u -ki O, hikayeler anlatıp öğüt veren birisi idi-, şöyle derken işittim: Bana, Bedir savaşına katılanlardan bir adam haber verdi ki; O, Rasulullah'ı *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyururken işitmiş: *"Andolsun ki, bu toplantı yerinin benzerinde oturmam bana, dört köleyi hürriyetlerine kavuşturmaktan daha sevimli gelir!"*[88]

(Kürdûs) demiş ki: Ben, (bana bu hadisi anlatan adama); "(Hz. Peygamber) hangi toplantı yerini kastediyor?" dedim. O da; "o zaman hikâyeler anlatılıp öğüt veriliyordu" karşılığını verdi.

Ebu Muhammed (ed-Dârimî) dedi ki: Bedir savaşına katılanlardan olan (sözkonusu) bu adam, Hz. Ali'dir.

AÇIKLAMA

Bu hadiste, etrafındakilere hikâyeler anlatıp öğütler vermekte olan bir vaizi ("kass"ı), Hz. Peygamber'in *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* tasvip ettiği görülmektedir. Bir önceki hadis ise, halkı irşad görevini yalnız devlet başkanı veya "görevli kimse"nin yapabileceğini göstermekedir. Halkı irşad işini sadece bunların yapması, halkın genel durumunu ve uzun vadeli yararlarını onların daha iyi bilebileceğinden dolayıdır. Devlet başkanı bu işi ya bizzat yapar, veya tayin edeceği yetkili kimselere yaptırır. Hadiste geçen "görevli kimse = memur"dan maksat, devlet başkanının görevlendireceği kimse olabilir. Ancak Kur'an-ı Kerim ile Hadis-i Şeriflerde geçen genel irşad

88- Müsned, 3/474; Mecmâu'z-Zevâid, 1/190 (Ahmed'den).

emirleri göz önüne alınırsa, bu hadisteki "görevli kimse" ile, Allah Teala tarafından görevlendirilen kimsenin, yani yetkili âlimin kastedilmiş olduğunu söylemek daha uygun olur. Buna göre yukarıdaki hadiste Hz. Peygamber'in *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* tasvip etmiş olduğu vaiz de ya o işi Hz. Peygamber'in *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* izniyle yapan biri, veya yetkili bir âlim olmalıdır. Böyle değerlendirildiğinde, bu iki hadis arasında bir zıtlığın olmadığı görülür. Bununla beraber, yukarıdaki son hadisin, râvilerinden Kürdûs sebebiyle zayıf olduğunu da ekleyelim.

«٦٥»

باب لا يلدغ المؤمن من جحر مرتين

65. BÂB

MÜ'MİN, BİR HAŞERÂT DELİĞİNDEN İKİ DEFA SOKULMAZ

٢٧٨٤ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، قَالَ: ثنا عُقَيْلٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ أَخْبَرَهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: لَا يُلْدَغُ الْمُؤْمِنُ مِنْ جُحْرٍ وَاحِدٍ مَرَّتَيْنِ(٢).

2784. Bize Abdullah b. Salih haber verip dedi ki, bana el-Leys rivayet edip dedi ki, bana Ukayl, İbn Şihâb'dan rivayet etti ki, O şöyle demiş: Bana Saîd ibnu'l-Müseyyeb haber verdi ki, Ebu Hüreyre kendisine haber vermiş ki, Rasulullah şöyle buyurmuş: *"Mü'min bir haşerat deliğinden iki defa sokulmaz!"*[89]

AÇIKLAMA

Bu hadis Hz. Peygamber'in *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* az sözde çok

89- Buhari, Edeb, 83(7/103); Müslim, Zühd, 63(4/2295); Ebu Davud, Edeb, 32(4/266); İbn Mace, Fiten, 13(2/1318); Müsned, 2/379; Beyhaki, 10/129.

manalar ihtiva eden **(cevâmiu'l-kelim)** hadislerindendir ve mü'minin dikkatli, uyanık olduğunu, aynı yolla ikinci bir defa aldatılamayacağını göstermektedir. Bu hadisi; *"...sokulmasın"* şeklinde anlamak da mümkündür. Bu durumda manası, "mü'min dikkatli ve uyanık olsun, aynı hataya ikinci defa düşmesin" demek olur. Ebu Davud et-Tayâlisî'nin bu hadisi anlayışı ise çok farklıdır. Öyle anlaşılıyor ki, O'na göre bu hadisin manası, "bir günahının cezasını bu dünyada çeken kimseye aynı günahtan ötürü âhirette ikinci bir ceza verilmeyecektir" şeklindedir.[90]

«٦٦»

باب: الشيطان يجري من ابن ادم مجرى الدم

66. BÂB

ŞEYTAN İNSANOĞLUNDA KANIN AKIŞI GİBİ AKAR

٢٧٨٥ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَاءِ، ثنا أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ مُجَالِدٍ، عَنْ عَامِرٍ، عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: وَرُبَّمَا سَأَلْتُ عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: لَا تَدْخُلُوا عَلَى الْمُغِيبَاتِ، فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَجْرِي - وَرُبَّمَا قَالَ: يَسْلُكُ الشَّيْطَانُ - مِنِ ابْنِ آدَمَ مَجْرَى الدَّمِ. قَالُوا: وَمِنْكَ؟ قَالَ: نَعَمْ، وَلٰكِنَّ اللهَ أَعَانَنِي عَلَيْهِ فَأَسْلَمَ[1].

2785. Bize Muhammed ibnu'l-Alâ haber verip (dedi ki), bize Ebu Usame, Mucâlid'den, (O) Amir'den, (O da) Câbir'den (naklen) rivayet etti ki, -Amir demiş ki: Belki ben Câbir'den sordum da- O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu:

"-Yanlarında kocaları bulunmayan kadınların yanlarına girmeyin. Çünkü şeytan insanoğlunda kanın akışı gibi akar. [Belki O;

90- Bkz. Tayâlisî, s. 250.

"Şeytan (insanoğlunun içlerine kanın akışı gibi) girer!" buyurmuştu.] (Sahabe-i Kiram); "sende de mi?" diye sordular. Şöyle buyurdu: *"Evet. Ancak Allah ona karşı bana yardım etti de, o teslim oldu!"*[91]

AÇIKLAMA

Bu hadiste geçen "...kanın akışı gibi" ifadesi, "...kanın aktığı yerde (yani damarda)" şeklinde de anlaşılabilir. "Şeytanın akışı" ifadesine gelince, bunu zahiri manasında anlamak da mümkündür. Yani Allah Teala "şeytan"a insanın damarlarında kan gibi akma gücü verebilir. Bu ifade "şeytan"ın vesveselerinin çokluğu manasına kullanılmış da olabilir. Sanki insandan kan ayrılmadığı gibi şeytan da ayrılmaz, ona devamlı vesvese ve kuruntular verir. Bazı âlimler ise, "şeytan"ın, vesvese ve kuruntuları insanın cildindeki ince ter deliklerinden içeri atıp, böylece onları kalbe ulaştırdığını söylemişlerdir.

«٦٧»

باب في أشدّ النّاس بلاء

67. BÂB

BELALARA EN ÇOK UĞRAYAN İNSANLAR HAKKINDA

٢٧٨٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ عَاصِمٍ، عَنْ مُصْعَبِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ سَعْدٍ، قَالَ: سُئِلَ النَّبِيُّ ﷺ: أَيُّ النَّاسِ أَشَدُّ بَلَاءً؟ قَالَ: الْأَنْبِيَاءُ ثُمَّ الْأَمْثَلُ فَالْأَمْثَلُ، يُبْتَلَى الرَّجُلُ عَلَى حَسَبِ دِينِهِ، فَإِنْ كَانَ فِي دِينِهِ صَلَابَةٌ زِيدَ صَلَابَةً، وَإِنْ كَانَ فِي دِينِهِ رِقَّةٌ خُفِّفَ عَنْهُ، وَلَا يَزَالُ الْبَلَاءُ بِالْعَبْدِ حَتَّى يَمْشِيَ عَلَى الْأَرْضِ مَا لَهُ خَطِيئَةٌ[1].

91- Tirmizi, Rada', 17(3/475); Müsned, 3/309. Bkz. 2737. Hadis. Bu Hadisin sonundaki "...o teslim oldu" cümlesi, "... ben (onun kötülüklerinden) kurtulurum" şeklinde de okunup rivayet edilir.

2786. Bize Ebu Nuaym haber verip (dedi ki), bize Süfyan, Asım'dan, (O) Mus'ab b. Sa'd'dan, (O da) Sa'd'dan, (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Hz. Peygamber'e *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* "belâlara hangi insanlar daha çok uğrarlar" diye soruldu da, O şöyle buyurdu: *"Peygamberler, sonra sırasıyla onlara en yakın olanlar! İnsan dinine göre belâlara uğratılıp denenir. Bunun için eğer dininde kuvvetlilik varsa, kuvvetliliği artırılır (ve ona çok belâ verilir). Eğer dininde incelik (zayıflık) varsa, onun belâsı hafifletilir. Belâ kulda, o yeryüzünde hiçbir günahı kalmamış olarak yürüyünceye kadar bulunmaya devam eder!"*[92]

«٦٨»

باب في قول النبي ﷺ: لا تطروني

68. BÂB

HZ. PEYGAMBER'İN; *"BENİ AŞIRI BİR ŞEKİLDE ÖVMEYİN!"* SÖZÜ

٢٧٨٧ - أَخْبَرَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ، ثنا مَالِكٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ عُمَرَ: أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: لَا تُطْرُونِي كَمَا تُطْرِيءُ النَّصَارَى عِيسَى بْنَ مَرْيَمَ، وَلٰكِنْ قُولُوا: عَبْدُ اللهِ وَرَسُولُهُ[1].

2787. Bize Osman b. Ömer haber verip (dedi ki), bize Malik, ez-Zühri'den, (O) Ubeydullah'tan, (O) İbn Abbas'tan, (O da) Hz. Ömer'den (naklen) rivayet etti ki, Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Beni, hıristiyanların İsa b. Meryem'i övmeleri gibi aşırı bir şekilde övmeyin. Fakat, "Allah'ın kulu ve elçisidir" deyin!"*[93]

92- Tirmizi, Zühd, 56(4/601); İbn Mace, Fiten, 23(2/1334); Müsned, 1/172, 174, 185; Müstedrek, 1/40, 41; Tayâlisî, s. 30; Beyhaki, 3/372.

93- Buhari, Enbiya, 48(4/142); Müsned, 1/23, 24, 47; Tayâlisî, 6; Humeydi, 1/16.

«٦٩»

باب ان لله مائة رحمة

69. BÂB

ŞÜPHESİZ ALLAH'IN YÜZ RAHMETİ VARDIR!

٢٧٨٨ ـ حَدَّثَنَا الْحَكَمُ بْنُ نَافِعٍ، عَنْ شُعَيْبٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، قَالَ: أَخْبَرَنِي سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: جَعَلَ اللهُ الرَّحْمَةَ مِائَةَ جُزْءٍ، وَأَمْسَكَ عِنْدَهُ تِسْعَةً وَتِسْعِينَ، وَأَنْزَلَ فِي الْأَرْضِ جُزْءاً وَاحِداً، فَمِنْ ذٰلِكَ الْجُزْءِ يَتَرَاحَمُ الْخَلْقُ، حَتَّى تَرْفَعُ الْفَرَسُ حَافِرَهَا عَنْ وَلَدِهَا خَشْيَةَ أَنْ تُصِيبَهُ[1].

2788. Bize el-Hakem b. Nafi', Şuayb'dan, (O da) ez-Zühri'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Bana Saîd ibnu'l-Müseyyeb, Ebu Hüreyre'den haber verdi ki, O şöyle demiş: Ben Rasulullah'ı *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyururken işittim: *"Allah rahmeti yüz parça yapmış ve doksan dokuzunu yanında tutmuş, tek bir parçayı yeryüzüne indirmiştir. İşte yaratıklar birbirlerine bu parçadan dolayı merhamet ederler. Öyle ki, at, yavrusuna zarar verir endişesiyle ayağını onun üzerinden kaldırır!"*[94]

«٧٠»

باب: من همّ بحسنة

70. BÂB

KİM BİR İYİLİK YAPMAYA KESİN KARAR VERİRSE

94- Buhari, Edeb, 19(7/75); Müslim, Tevbe, 17(4/2108); Tirmizi, Deâvât, 100(5/549); İbn Mace, Zühd, 35(2/1435); Müsned, 2/334, 434, 484.

٢٧٨٩ ـ حَدَّثَنَا عَفَّانُ، ثنا جَعْفَرُ بْنُ سُلَيْمَانَ، ثنا الْجَعْدُ أَبُو عُثْمَانَ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا رَجَاءٍ الْعُطَارِدِيَّ، قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ، عَنْ رَسُولِ اللهِ ـ ﷺ ـ فِيمَا يَرْوِيهِ عَنْ رَبِّهِ ـ عَزَّ وَجَلَّ ـ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: إِنَّ رَبَّكُمْ رَحِيمٌ، مَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كُتِبَتْ لَهُ حَسَنَةٌ، فَإِنْ عَمِلَهَا كُتِبَتْ [لَهُ] عَشْراً، إِلَى سَبْعِمِائَةِ ضِعْفٍ، إِلَى أَضْعَافٍ كَثِيرَةٍ، وَمَنْ هَمَّ بِسَيِّئَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كُتِبَتْ لَهُ حَسَنَةٌ، فَإِنْ عَمِلَهَا كُتِبَتْ وَاحِدَةٌ أَوْ يَمْحُوهَا، وَلَا يَهْلِكُ عَلَى اللهِ إِلَّا هَالِكٌ[1].

2789. Bize Affan rivayet edip (dedi ki), bize Ca'fer b. Süleyman rivayet edip (dedi ki), bize el-Ca'd Ebu Osman rivayet edip dedi ki, ben Ebu Reca el-Utaridi'yi işittim, şöyle dedi: Ben İbn Abbas'ı Rasulullah'tan *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **(naklen),** O'nun Rabbi'nden -Azze ve Celle- rivayet ettiği bazı kudsi hadisleri anlatırken işittim. O dedi ki, Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Rabb'iniz gerçekten çok merhametlidir. Kim bir iyilik yapmaya kesin karar verir de sonra onu yapamazsa, ona bir iyilik (sevabı) yazılır. Eğer onu yaparsa, ona on (katından) yediyüz katına, daha fazla katlarına kadar (iyilik sevabı) yazılır. Kim de bir kötülük yapmaya kesin karar verir de sonra onu yapamazsa, ona bir iyilik (sevabı) yazılır. Eğer onu yaparsa, (ona) bir (kötülük günahı) yazılır veya (Allah) onu siler, yok eder. Allah yüzünden, sadece helâk olacak olan helâk olur!"*[95]

«VI»

باب المرء مع من أحبّ

71. BÂB

KİŞİ, SEVDİĞİ KİMSE İLE BERABERDİR

95- Buhari, Rikak, 31(7/187); Müslim, İman, 208(1/118); Müsned, 1/279, 310, 361.

٢٧٩٠ - أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ الْمُغِيرَةِ، عَنْ حُمَيْدِ بْنِ هِلَالٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الصَّامِتِ[1]، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، الرَّجُلُ يُحِبُّ الْقَوْمَ وَلَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَعْمَلَ مِثْلَ عَمَلِهِمْ؟ قَالَ: أَنْتَ يَا أَبَا ذَرٍّ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ. قُلْتُ: فَإِنِّي أُحِبُّ اللهَ وَرَسُولَهُ؟ قَالَ: أَنْتَ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ[2].

2790. Bize Saîd b. Süleyman, Süleyman ibnu'l-Muğire'den, (O) Humeyd b. Hilâl'den, (O) Abdullah ibnu's-Samit'ten, (O da) Ebu Zerr'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Ben (birgün); "yâ Rasulullah, insan bir topluluğu seviyor, ama onların ameli gibi amel yapamıyor. (Bu insanın durumu ne olacak?)" diye sordum. Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Sen, Ebu Zerr, sevdiğin kimse ile beraber olacaksın!"* (O zaman) ben; "öyleyse ben Allah'ı ve Resul'ünü seviyorum!" dedim. *"Sen sevdiğin kimse ile beraber olacaksın!"* buyurdu.[96]

«٧٢»

باب اذا تقرب العبد الى الله

72. BÂB

KUL ALLAH'A YAKLAŞMAYA ÇALIŞTIĞINDA

٢٧٩١ - أَخْبَرَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، ثنا مَهْدِيٌّ، ثنا غَيْلَانُ، عَنْ شَهْرِ بْنِ حَوْشَبٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مَعْدِ يكَرِبَ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ -، يَرْوِيهِ عَنْ رَبِّهِ، قَالَ: يَا ابْنَ آدَمَ، إِنَّكَ مَا دَعَوْتَنِي وَرَجَوْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ عَلَى مَا كَانَ فِيكَ. ابْنَ آدَمَ إِنَّكَ إِن تَلْقَانِي بِقِرَابِ الْأَرْضِ خَطَايَا لَقِيتُكَ بِقِرَابِهَا مَغْفِرَةً بَعْدَ

96- Ebu Davud, Edeb, 113(4/333); Müsned, 5/156, 166.

أَنْ لاَ تُشْرِكَ بِي شَيْئاً. ابْنَ آدَمَ إِنَّكَ إِنْ تُذْنِبْ حَتَّى يَبْلُغَ ذَنْبُكَ عَنَانَ السَّمَاءِ، ثُمَّ تَسْتَغْفِرْنِي أَغْفِرْ لَكَ وَلاَ أُبَالِي[1].

2791. Bize Ebu'n-Nu'man haber verip (dedi ki), bize Mehdi rivayet edip (dedi ki), bize Ğeylan, Şehr b. Havşeb'den, (O) Amr b. Ma'dikerib'den, (O) Ebu Zerr'den, (O da) Hz. Peygamber'den *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **(naklen) rivayet etti ki,** (Hz. Peygamber) Rabb'inin, şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

"Ademoğlu! Şüphesiz sen bana yakardığın, benden ümid ettiğin sürece, sende olan şeylere rağmen seni bağışlarım. Ademoğlu! Sen gerçekten, bana hiçbir şeyi ortak koşmadıktan sonra, beni yer dolusuna yakın günâhlarla karşılasan da, ben seni onun dolusuna yakın bağışla karşılarım. Ademoğlu! Şüphesiz sen günahın gökteki buluta ulaşacak kadar günah işlesen de, sonra benden bağışlanmanı dilesen, ben, aldırmayarak seni bağışlarım!"[97]

«٧٣»

باب في البر والاثم

73. BÂB

İYİLİK VE GÜNAH HAKKINDA

٢٧٩٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْمُغِيرَةِ، ثنا صَفْوَانُ - هُوَ ابْنُ عَمْرٍو -، قَالَ: حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ جَابِرٍ الْقَاضِي، عَنِ النَّوَّاسِ بْنِ سَمْعَانَ، قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - عَنِ الْبِرِّ وَالْإِثْمِ؟ فَقَالَ: الْبِرُّ حُسْنُ الْخُلُقِ، وَالْإِثْمُ مَا حَاكَ فِي نَفْسِكَ، وَكَرِهْتَ أَنْ يَعْلَمَهُ النَّاسُ[1].

97- Müsned, 5/154, 167.

2792. Bize Ebu'l-Muğire haber verip (dedi ki), bize Safvan -ki O, ibn Amr'dır-, rivayet edip dedi ki, bana Yahya b. Câbir el-Kâdî, en-Nevvas b. Sem'an'dan rivayet etti ki, O şöyle demiş: Ben Rasulullah'a *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* iyi ile günahın ne olduğunu sordum da, O şöyle buyurdu: *"İyi, ahlâk güzelliğidir. Günah ise gönlüne dokunan ve halkın bilmesini istemediğin şeydir!"*[98]

٢٧٩٣ - أَخْبَرَنَا إِسْحَاقُ بْنُ عِيسَى، عَنْ مَعْنِ بْنِ عِيسَى، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ صَالِحٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ جُبَيْرِ بْنِ نُفَيْرٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّوَّاسِ بْنِ سَمْعَانَ، قَالَ: سَأَلْتُ النَّبِيَّ ﷺ... فَذَكَرَ بِنَحْوِهِ[1].

2793. Bize İshak b. İsa, Ma'n b. İsa'dan, (O) Muaviye b. Salih'ten, (O) Abdurrahman b. Cübeyr b. Nufeyr'den, (O) babasından, (O da) en-Nevvas b. Sem'an'dan (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Ben Hz. Peygamber'e sordum ki... (İshak) sonra onun (yani bir önceki hadisin) benzerini zikretti.[99]

«٧٤»

باب في حسن الخلق

74. BÂB

AHLÂK GÜZELLİĞİ HAKKINDA

٢٧٩٤ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ حَبِيبِ بْنِ أَبِي ثَابِتٍ، عَنْ مَيْمُونِ بْنِ أَبِي شَبِيبٍ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: اتَّقِ اللهَ حَيْثُمَا كُنْتَ، وَاتْبَعِ السَّيِّئَةَ الْحَسَنَةَ تَمْحُهَا، وَخَالِقِ النَّاسَ بِخُلُقٍ حَسَنٍ[2].

98- Musned, 4/182.

99- Muslim, Birr, 14(4/1980); Tirmizi, Zühd, 52(4/597); Müsned, 4/182; Müstedrek, 2/14.

2794. Bize Ebu Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Süfyan, Habib b. Ebi Sâbit'ten, (O) Meymun b. Ebi Şebib'den, (O da) Ebu Zerr'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Nerede olursan ol, Allah'a (karşı gelmekten) sakın! Kötülüğün peşine hemen iyilik yap ki, onu yok etsin. insanlara da güzel huyla davran!"*[100]

٢٧٩٥ ـ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يَزِيدَ، ثنا سَعِيدٌ ـ هُوَ ابْنُ أَبِي أَيُّوبَ ـ، قَالَ: حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَجْلَانَ، عَنِ الْقَعْقَاعِ بْنِ حَكِيمٍ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ـ ﷺ ـ: أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا(١).

2795. Bize Abdullah b. Yezid rivayet edip (dedi ki), bize Saîd -ki O, İbn Ebi Eyyub'dur-, rivayet edip dedi ki, bana Muhammed b. Aclân, el-Ka'ka' b. Hakim'den, (O) Ebu Salih'ten, (O da) Ebu Hüreyre'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Mü'minlerin iman bakımından en olgunu, ahlâk bakımından en güzel olanlarıdır!"*[101]

«٧٥»

باب في الرفق

75. BÂB

YUMUŞAKLIK HAKKINDA

٢٧٩٦ ـ حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، ثنا حَمَّادٌ ـ هُوَ ابْنُ سَلَمَةَ ـ، عَنْ

100- Tirmizi, Birr, 55(4/355); Müsned, 5/153, 158; Müstedrek, 1/54.

101- Ebu Davud, Sünnet, 15(4/220), Tirmizi, Radâ', 11(3/466); Müsned, 2/250, 472, 527; Müstedrek, 1/3; Beyhaki, 10/192.

يُونُسَ وَحُمَيْدٍ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُغَفَّلٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَالَ: إِنَّ اللهَ يُحِبُّ الرِّفْقَ، وَيُعْطِي عَلَيْهِ مَا لَا يُعْطِي عَلَى الْعُنْفِ[1].

2796. Bize Haccâc b. Minhâl rivayet edip (dedi ki), bize Hammâd -ki O, İbn Seleme'dir-, Yunus ile Humeyd'den, (onlar) el-Hasan'dan, (O da) Abdullah b. Muğaffel'den, (naklen) rivayet etti ki, Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Muhakkak ki, Allah yumuşaklığı sever ve sertlik için vermediği şeyi onun için verir."*[102]

٢٧٩٧ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: إِنَّ اللهَ يُحِبُّ الرِّفْقَ فِي الْأَمْرِ كُلِّهِ[2].

2797. Bize Muhammed b. Yusuf, el-Evzai'den, (O) ez-Zühri'den, (O) Urve'den, (O da) Hz. Aişe'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Şüphe yok ki, Allah her işte yumuşaklığı sever."*[103]

«٧٦»

باب فيمن ذهب بصره فصبر

76. BÂB

GÖZÜ KÖR OLUP DA SABREDEN KİMSE HAKKINDA

٢٧٩٨ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ الْكِرْمَانِيُّ، ثنا جَرِيرٌ، عَنِ

102- Ebu Davud, Edeb, 10(4/254); Müsned, 4/87.

103- Buhari, Edeb, 35(7/80); Müslim, Selam, 10(4/1706); Tirmizi, İsti'zân, 12(5/60); İbn Mace, Edeb, 19(2/1216); Müsned, 6/37, 85, 199.

الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: مَنْ أَذْهَبْتُ حَبِيبَتَيْهِ فَصَبَرَ وَاحْتَسَبَ، لَمْ أَرْضَ لَهُ بِثَوَابٍ دُونَ الْجَنَّةِ[1].

2798. Bize Abdullah b. Muhammed el-Kirmânî haber verip (dedi ki), bize Cerir, el-A'meş'ten, (O) Ebu Salih'ten, (O da) Ebu Hüreyre'den (naklen) rvayet etti ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* buyurdu ki: *"(Yüce Allah şöye buyuruyor):* ***Kimin iki sevgili (gözünü) gideririm de o, karşılığını benden bekleyerek sabrederse, onun için Cennet'in dışında hiçbir ödüle razı olmam!***"[104]

AÇIKLAMA

Gözler, Allah Teala'nın bahşettiği en büyük nimetlerdendir. Maddi dünyamız göz nuruyla aydınlanır; dostları, sevgilileri ve maddi güzellikleri gözlerle görürüz; tehlikelerden gözler yardımıyla kaçınırız. Bu büyük nimetler aynı zamanda bize verilen birer emanettirler. Bu sebeple onlara, diğer uzuvlarımıza olduğu gibi gereken özeni göstermek, bakımlarını ve bir hastalığa uğradıklarında tedavilerini yapmak gerekir. Dinimizin emri budur. Gözlere gelen bir hastalığın tedavisinden sonuç alınamadığında ise bunu soğukkanlılıkla, metanet ve tevekkülle karşılamak, gerçekte onları alanın Allah Teala olduğunu hatırlayıp Allah Teala'nın onlara karşılık öbür âlemde büyük ödüller vereceğine inanarak sabretmek lâzımdır. Şu dünyada, gözlerden yoksun kalma gibi böyle büyük üzüntü verici bir halde bu düşünce ve inanç, insanın hem dünya hayatını kolaylaştırır ve rahatlatır, hem de ona öbür âlemde büyük mükâfaatlar kazandırır.

«٧٧»

باب في العدل بين الرعية

104- Tirmizi, Zühd, 57(4/603); Müsned, 2/265.

77. BÂB
YÖNETİLENLERİN ARASINDA ADALETLİ DAVRANMA

٢٧٩٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا أَبُو الْأَشْهَبِ، عَنِ الْحَسَنِ، أَنَّ عُبَيْدَ اللهِ بْنَ زِيَادٍ عَادَ مَعْقِلَ بْنَ يَسَارٍ فِي مَرَضِهِ الَّذِي مَاتَ فِيهِ، فَقَالَ لَهُ: إِنِّي مُحَدِّثُكَ بِحَدِيثٍ سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ، لَوْ عَلِمْتُ أَنَّ لِي حَيَاةً مَا حَدَّثْتُكَ: إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: مَا مِنْ عَبْدٍ يَسْتَرْعِيهِ اللهُ رَعِيَّةً يَمُوتُ يَوْمَ يَمُوتُ، وَهُوَ غَاشٌّ لِرَعِيَّتِهِ إِلَّا حَرَّمَ اللهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ[1].

2799. Bize Ebu Nuaym haber verip (dedi ki), bize Ebu'l-Eşheb, el-Hasan'dan (naklen) rivayet etti ki, Ubeydullah b. Ziyad, Ma'kıl b. Yesar'ı, sonunda ölmüş olduğu hastalığında ziyaret etmiş. Derken (Ma'kıl) O'na şöyle demiş: Doğrusu ben sana, Rasulullah'tan *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* duyduğum bir hadis rivayet edeceğim. Şayet kalan ömrümün olduğunu bilsem (bunu) sana rivayet etmezdim. Ben gerçekten Rasulullah'ı *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle derken işittim:

"–Allah'ın, bir yönetilenler topluluğuna yönetici yaptığı hiçbir kul yoktur ki, yönettiklerini aldatır bir halde iken ölsün de, Allah ona Cennet'i haram kılmış olmasın!"[105]

«٧٨»

باب في الطاعة ولزوم الجماعة

78. BÂB
İTAAT VE CEMAATE BAĞLILIK HAKKINDA

105- Buhari, Ahkâm, 8(8/107); Müslim, İman, 227(1/125); Müsned, 5/25, 27; Tayâlisî, s. 125, Beyhaki, 9/41.

٢٨٠٠ - حَدَّثَنَا الْحَكَمُ بْنُ الْمُبَارَكِ، أنا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ يَزِيدَ بْنِ جَابِرٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي زُرَيْقُ بْنُ حَيَّانَ مَوْلَى بَنِي فَزَارَةَ، أَنَّهُ سَمِعَ مُسْلِمَ بْنَ قَرَظَةَ الْأَشْجَعِيَّ يَقُولُ: سَمِعْتُ عَوْفَ بْنَ مَالِكٍ الْأَشْجَعِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: خِيَارُ أَئِمَّتِكُمُ الَّذِينَ تُحِبُّونَهُمْ وَيُحِبُّونَكُمْ، وَتُصَلُّونَ عَلَيْهِمْ وَيُصَلُّونَ عَلَيْكُمْ، وَشِرَارُ أَئِمَّتِكُمُ الَّذِينَ تُبْغِضُونَهُمْ وَيُبْغِضُونَكُمْ، وَتَلْعَنُونَهُمْ وَيَلْعَنُونَكُمْ. قُلْنَا: أَفَلَا نُنَابِذُهُمْ يَا رَسُولَ اللهِ عِنْدَ ذٰلِكَ؟ قَالَ: لَا، مَا أَقَامُوا فِيكُمُ الصَّلَاةَ، أَلَا مَنْ وَلِيَ عَلَيْهِ وَالٍ فَرَآهُ يَأْتِي شَيْئًا مِنْ مَعْصِيَةِ اللهِ، فَلْيَكْرَهْ مَا يَأْتِي مِنْ مَعْصِيَةِ اللهِ وَلَا يَنْزِعَنَّ يَداً مِنْ طَاعَةٍ. قَالَ ابْنُ جَابِرٍ: فَقُلْتُ: يَا أَبَا الْمِقْدَامِ، آللهِ أَسَمِعْتَ هٰذَا مِنْ مُسْلِمِ بْنِ قَرَظَةَ؟ فَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ وَجَثَا عَلَى رُكْبَتَيْهِ، فَقَالَ: آللهِ لَسَمِعْتُ هٰذَا مِنْ مُسْلِمِ بْنِ قَرَظَةَ يَقُولُ سَمِعْتُ عَوْفَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - يَقُولُهُ.

2800. Bize el-Hakem ibnu'l-Mübarek rivayet edip (dedi ki), bize el-Velid b. Müslim, Abdurrahman b. Yezid b. Câbir'den haber verdi ki, O şöyle demiş: Bana Fezâreoğulları'nın azadlısı Zureyk b. Hayyan haber verdi ki; O, Müslim b. Karaza el-Eşcei'yi şöyle derken işitmiş: Ben, Avf b. Malik el-Eşceî'yi şöyle derken işitmiştim: Rasulullah'ı *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyururken işittim: *"Önderlerinizin en hayırlıları, sizin onları sevdiğiniz, onların da sizi sevdiği, sizin onlara hayır-dua ettiğiniz, onların da size hayır-dua ettiği kimselerdir. Önderlerinizin en kötüleri ise sizin onları sevmediğiniz, onların da sizi sevmediği, sizin onlara lânet ettiğiniz, onların da size lânet ettiği kimselerdir."* Biz; "bu durumda onlarla bozuşalım mı, ya Rasulullah?" dedik de, O şöyle buyurdu: *"Aranızda namaz kıldıkları sürece hayır! Şunu iyi bilin ki, kimin başına biri yönetici olur da o, onda Allah'a isyan etme ile ilgili birşey yaparken görürse, onun Allah'a isyan etme ile ilgili şeylerini çirkin görsün, ama itaatten asla el çekmesin!"*

Câbir'in torunu (Abdurrahman) demiş ki: O zaman ben (Zureyk'e); "Ebu'l-Mikdam! Allah'a andolsun mu, sen bunu Müslim b. Karaza'dan işittin mi?" demiştim de, bunun üzerine O kıbleye yönelmiş

ve iki dizinin üzerine çöküp şöyle demişti: "Allah'a andolsun ki, ben bunu gerçekten Müslim b. Karaza'dan işittim. O diyordu ki, ben amcam Avf b. Malik'i şöyle derken işittim: Ben Rasulullah'ı *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* bunu (yani yurkarıdaki hadisi) buyururken işittim."[106]

«٧٩»

باب في نفخ الصور

79. BÂB
SÛR'A ÜFLENMESİ HAKKINDA

٢٨٠١ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ سُلَيْمَانَ التَّيْمِيِّ، عَنْ أَسْلَمَ الْعِجْلِيِّ، عَنْ بِشْرِ بْنِ شَغَافٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، قَالَ: سُئِلَ النَّبِيُّ ﷺ عَنِ الصُّورِ؟ فَقَالَ: قَرْنٌ يُنْفَخُ فِيهِ[1].

2801. Bize Muhammed b. Yusuf, Süfyan'dan, (O) Süleyman et-Teymi'den, (O) Eslem el-Icli'den, (O) Bişr b. Şeğaf'tan, (O da) Abdullah b. Amr'dan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Hz. Peygamber'e *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* Sûr'un mahiyeti soruldu da, O şöyle buyurdu: *"(Sûr), içine üflenen bir boynuzdur!"*[107]

AÇIKLAMA

"Sûr", İsrafil'in (Aleyhiselam), Kıyamet'in kopması ile ölülerin mahşere gitmek üzere diriltilmeleri için üfleyeceği bir çeşit boynuzdur. İlk üfleyişte şehidler dışındaki bütün canlılar, yıldırım çarpmış gibi ölecek ve Kıyamet kopmuş olacak, ikinci üfleyişte ise bütün ölüler dirilecektir. Bundan anlaşılıyor ki, bu boynuza üfleyişten çıkacak

106- Müslim, İmaret, 66(3/1482); Müsned, 6/24; Beyhaki, 8/158; Firdevs, 2/175.
107- Ebu Davud, Sünnet, 24(4/236); Tirmizi, Kıyamet, 8(4/620); Müsned, 2/162,192.

esin, belki kuvvetinin azlığı ve çokluğu ile düzenine göre, öldürme ve diriltme etkisi olacaktır.

«٨٠»

باب في شأن الساعة ونزول الربّ تعالى

80. BÂB

KIYAMET'İN DURUMU İLE YÜCE RABB'İN İNİŞİ HAKKINDA

٢٨٠٢ - حَدَّثَنَا الْحَكَمُ بْنُ نَافِعٍ، ثنا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا سَلَمَةَ بْنَ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ، يَقُولُ: يَقْبِضُ اللهُ الْأَرْضَ، وَيَطْوِي السَّمَاءَ بِيَمِينِهِ، ثُمَّ يَقُولُ: أَنَا الْمَلِكُ، أَيْنَ مُلُوكُ الْأَرْضِ؟!(١).

2802. Bize el-Hakem b. Nafi' rivayet edip (dedi ki), bize Şuayb, ez-Zühri'den rivayet etti ki, O şöyle demiş: Ben Ebu Seleme b. Abdirrahman'ı işittim ki, O şöyle dedi: Ben Ebu Hüreyre'yi işittim ki, O şöyle dedi: Ben Rasulullah'ı *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyururken işittim: *"Allah (Kıyamet günü) yeri avucuna alacak, göğü sağ eliyle dürecek, sonra da şöyle buyuracak:* ***Hükümdar benim. Nerde yeryüzünün hükümdarları?***"[108]

٢٨٠٣ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْفَضْلِ، ثنا الصَّعْقُ بْنُ حَزْنٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ أَبِي وَائِلٍ، عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ -، قَالَ: قِيلَ لَهُ: مَا الْمَقَامُ الْمَحْمُودُ؟ قَالَ: ذَاكَ يَوْمَ يَنْزِلُ اللهُ تَعَالَى عَلَى كُرْسِيِّهِ يَئِطُّ كَمَا يَئِطُّ الرَّحْلُ الْجَدِيدُ مِنْ تَضَايُقِهِ بِهِ، وَهُوَ كَسَعَةِ مَا بَيْنَ السَّمَاءِ

108- Buhari, Tefsir, 39(6/33), Tevhid, 6(8/166); Müslim, Münâfikîn, 23(2148); İbn Mace, Mukaddime, 13(1/68-69); Müsned, 2/374.

وَالْأَرْضِ، وَيُجَاءُ بِكُمْ حُفَاةً عُرَاةً غُرْلاً، فَيَكُونُ أَوَّلُ مَنْ يُكْسَى إِبْرَاهِيمَ يَقُولُ اللهُ تَعَالَى: اكْسُوا خَلِيلِي فَيُؤْتَى بِرَيْطَتَيْنِ بَيْضَاوَيْنِ مِنْ رِيَاطِ الْجَنَّةِ، ثُمَّ أُكْسَى عَلَى إِثْرِهِ ثُمَّ أَقُومُ عَنْ يَمِينِ اللهِ مَقَاماً يَغْبِطُنِي الْأَوَّلُونَ وَالْآخِرُونَ[1].

2803. Bize Muhammed ibnu'l-Fadl rivayet edip (dedi ki), bize es-Sa'k b. Hazn, Ali ibnu'l-Hakem'den, (O) Osman b. Umeyr'den, (O) Ebu Vâil'den, (O) İbn Mes'ud'dan, (O da) Hz. Peygamber'den *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **(naklen) rivayet etti.** (İbn Mes'ud) demiş ki. O'na (yani Hz. Peygamber'e); "Makam-ı Mahmud (Övülen Makam) nedir?" diye soruldu, O da şöyle buyurdu:

*"–Bu, yüce Allah'ın (mahşer günü) kürsüsünün üzerine ineceği gün olacaktır. (O zaman kürsüsü), zorlamasından dolayı yeni deve semerinin gıcırdaması gibi gıcırdar. Bu (kürsünün büyüklüğü) gök ile yer arasının genişliği gibidir. (İşte o gün) siz yalınayak, çıplak ve sünnetsiz olarak getirileceksiniz de, ilk giydirilecek kimse İbrahim olacak. Yüce Allah; **"Dostumu giydirin!"** buyuracak. Bunun üzerine Cennet örtülerinden iki beyaz örtü getirilip (O'na örtülür). Sonra O'nun peşinden ben giydirilirim. Ardından ben Allah'ın sağında, öncekilerin ve sonrakilerin bana imrenecekleri bir yerde ("makam"da) dururum!"*[109]

«٨١»

باب النظر الى الله تعالى

81. BÂB

YÜCE ALLAH'A BAKMAK

109- Müsned, 1/398-399; Mecmâu'z-Zevâid, 10/362 (Ahmed, Bezzar ve Taberani'den). Bu Hadisin senedindeki Osman b. Umeyr zayıftır.

٢٨٠٤ - حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ بْنُ نَافِعٍ، عَنْ شُعَيْبِ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، أَخْبَرَنِي سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ، وَعَطَاءُ بْنُ يَزِيدَ اللَّيْثِيُّ، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ، أَخْبَرَهُمَا: أَنَّ النَّاسَ قَالُوا لِلنَّبِيِّ ﷺ: هَلْ نَرَى رَبَّنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟ فَقَالَ النَّبِيُّ - ﷺ -: هَلْ تُمَارُونَ فِي رُؤْيَةِ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ لَيْسَ دُونَهُ سَحَابٌ؟ قَالُوا: لَا يَا رَسُولَ اللهِ. قَالَ: فَهَلْ تُمَارُونَ فِي الشَّمْسِ لَيْسَ دُونَهَا سَحَابٌ؟ قَالُوا: لَا. قَالَ: فَإِنَّكُمْ تَرَوْنَهُ كَذَلِكَ(٣).

2804. Bize Ebu'l-Yemân b. Nafi', Şuayb b. Ebi Hamza'dan, (O da) ez-Zühri'den (naklen) rivayet etti (ki, O şöyle dedi): Bana Saîd ibnu'l-Müseyyeb ile Ata' b. Yezid el-Leysi haber verdiler ki, Ebu Hüreyre kendilerine haber vermiş ki, insanlar Rasulullah'a *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*; "Rabb'imizi Kıyamet Günü görecek miyiz?" diye sormuşlar. Hz. Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* de şöyle buyurmuş: *"Kamerî ayın ondördüncü ("bedir") gecesi önünde bulut olmayan ayı görmekte şüpheye düşer, (münakaşa eder misiniz)?"* (Sahebe-i Kiram); "hayır, yâ Rasulullah" demişler. (Hz. Peygamber); *"Peki, önünde bulut olmayan güneşi (görmekte) şüpheye düşer, (münakaşa eder misiniz)?"* buyurmuş. Onlar yine; "hayır" demişler. (O zaman Hz. Peygamber) şöyle buyurmuş: *"İşte hiç şüphe yok ki, siz de O'nu bu şekilde göreceksiniz!"*[110]

«٨٢»

باب في صفة الحشر

82. BÂB

(AHİRETTE) TOPLANMANIN DURUMU HAKKINDA

110- Buhari, Ezan, 129(1/195); Müslim, İman, 300(1/167); Ebu Davud, Sünnet, 20(4/233); Tirmizi, Cennet, 15(4/685), 17(4/688-689); İbn Mace, Zühd, 39(2/1451); Müsned, 2/275, 293, 534; Tayâlisî, s. 314. Beyhaki, 10/42.

٢٨٠٥ ـ حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ، ثنا شُعْبَةُ، قَالَ: ثنا الْمُغِيرَةُ بْنُ النُّعْمَانِ، قَالَ: سَمِعْتُ سَعِيدَ بْنَ جُبَيْرٍ، يُحَدِّثُ. عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: خَطَبَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فَقَالَ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّكُمْ تُحْشَرُونَ إِلَى اللهِ تَعَالَى حُفَاةً عُرَاةً غُرْلاً، ثُمَّ قَرَأَ: ﴿كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ، وَعْداً عَلَيْنَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ﴾[1].

2805. Bize Ebu'l-Velid et-Tayâlisî rivayet edip (dedi ki), bize Şu'be rivayet edip dedi ki, bize el-Muğire ibnu'n-Nu'man rivayet edip dedi ki, ben Saîd b. Cübeyr'i, İbn Abbas'tan rivayet ederken işittim ki, O şöyle demiş: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* (birgün) bir konuşma yapmış ve derken şöyle buyurmuştu: *"Ey insanlar! Hiç şüphe yok ki, sizler yalınayak, çırılçıplak ve sünnetsiz olarak yüce Allah'ın huzuruna toplanılacaksınız!"* (Hz. Peygamber) sonra şu ayeti okumuştu: ***"–Yaratmaya ilk başladığımız gibi, üzerimize aldığımız bir söz olarak, onu tekrar var edeceğiz. Biz (bunu) gerçekten yapıcıyızdır!"***[111]

«٨٣»

باب في سجود المؤمنين يوم القيامة

83. BÂB

MÜ'MİNLERİN KIYAMET GÜNÜ SECDE ETMESİ HAKKINDA

٢٨٠٦ ـ أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَزِيدَ الْبَزَّازُ، عَنْ يُونُسَ بْنِ بُكَيْرٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ إِسْحَاقَ، قَالَ: أَخْبَرَنِي سَعِيدُ بْنُ يَسَارٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ـ ﷺ ـ، يَقُولُ: إِذَا جَمَعَ اللهُ الْعِبَادَ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ

111- Buhari, Tefsir, 5/14(5/191); Müslim, Cennet, 58(4/2194); Nesai, Cenâiz, 119(4/95); Tirmizi, Kıyamet, 3(4/615); Müsned, 1/223, 229, 235; Tayâlisî, s. 343. Mezkur Ayet, Enbiya Sûresinin 104. ayetidir.

نَادَى مُنَادٍ: لِيَلْحَقْ(1) كُلُّ قَوْمٍ بِمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ، فَيَلْحَقُ كُلُّ قَوْمٍ بِمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ، وَيَبْقَى النَّاسُ عَلَى حَالِهِمْ فَيَأْتِيهِمْ فَيَقُولُ: مَا بَالُ النَّاسِ ذَهَبُوا، وَأَنْتُمْ هٰهُنَا؟ فَيَقُولُونَ: نَنْتَظِرُ إِلٰهَنَا. فَيَقُولُ: هَلْ تَعْرِفُونَهُ؟ فَيَقُولُونَ: إِذَا تَعَرَّفَ إِلَيْنَا عَرَفْنَاهُ، فَيَكْشِفُ لَهُمْ عَنْ سَاقِهِ، فَيَقَعُونَ سُجُوداً، وَذٰلِكَ قَوْلُ اللهِ تَعَالَى: ﴿يَوْمَ يُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ وَيُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ﴾(1) وَيَبْقَى كُلُّ مُنَافِقٍ فَلَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَسْجُدَ، ثُمَّ يَقُودُهُمْ إِلَى الْجَنَّةِ(2).

2806. Bize Muhammed b. Yezid el-Bezzâz, Yunus b. Bukeyr'den haber verdi ki, O şöyle demiş: Bana İbn İshak haber verip dedi ki, bana Saîd b. Yesar haber verip dedi ki: Ben Ebu Hüreyre'yi şöyle derken işittim: Ben Rasulullah'ı *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyururken işittim: *"(Ahirette) Allah, kulları geniş (ve) düz bir yerde topladığında bir bağırıcı; "her topluluk tapmış oldukları şeylerin ardına takılsın!" diye bağırır. Bunun üzerine her topluluk tapmış oldukları şeylerin ardına takılır. (Bu ümmetin) insanları ise oldukları gibi kalırlar. Derken onlara (Allah) gelir ve* ***"İnsanların neyi var? Onlar gittiler, siz ise buradasınız!"*** *der. Onlar da; "biz ilahımızı bekliyoruz" karşılığını verirler. O zaman O;* ***"Siz onu tanıyor musunuz?"*** *der. Onlar; "bize kendisini tanıtırsa onu tanırız" derler. Bunun üzerine onlara "baldır"ını açar, onlar da hemen secdeye kapanırlar. İşte yüce Allah'ın şu ayeti bunu açıklamaktadır:* ***"O gün "baldır" açılır ve onlar secdeye çağrılırlar, ama (buna) güç yetiremezler!"***[112] *Her münafık kalakalır ve secde etmeye güç yetiremez. Ardından (Allah secdeye kapanan mü'minleri) Cennet'e götürür."*[113]

AÇIKLAMA

Yukarıdaki hadislerde Allah Teala'ya nibet olunan "sağ el =

112- Kalem Sûresi, 42

113 Bu Hadisin şahidleri için bkz. Buhari, Tevhid, 24(8/179-180); Müslim, İman, 299(1/163); Tirmizi, Cennet, 20(4/491); Müsned, 2/368.

yemîn", "baldır = sak" gibi uzuvlarla "kürsünün üzerine inmek", "baldırını açmak" gibi fiillerde, nasıllıkları/nitelikleri mahlûk olan akılla kavranamayacak "müteşabih" manalar vardır. Allah Teala'ya nisbet edilen, bunlar gibi uzuv ve fiillerin izahında başlıca iki usûl takip edilmiştir. İlk dönem âlimlerinin (selefin) ekserisi bunların, Allah Teala'ya yaraşır hakikatlerin olduğuna inanmış ve bu şekilde onları oldukları gibi kabul edip te'vil etme yoluna gitmemişlerdir. Sonraki âlimler ise, sözkonusu kelimelerin dilde kullanıldıkları manalarından dışarı çıkmamak şartıyla, onları Allah Teala'ya yaraşır ve geçtikleri yerlere uygun şekillerde yorumlamışladır. Onlara göre, mesela, Allah Teala'ya nisbet edilen "el", "güç, kudret" manasınadır. Bu kelimeleri te'vil etme yoluna giden selef ve muteahhirûn âlimlere göre, "baldırı açmak" ifadesinin manası ise, hakikatleri bütün çıplaklığıyla ortaya çıkarmak, insanlardan gaflet perdelerini sıyıracak bir şiddet ve dehşetle ilahi hükmü uygulatmak demektir. Allahu a'lem.

«٨٤»

باب في الشفاعة

84. BÂB

ŞEFAAT HAKKINDA

٢٨٠٧ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يَزِيدَ، ثنا عَبْدُ الرَّحْمٰنِ بْنُ زِيَادٍ، ثنا دُخَيْنٌ الْحَجْرِيُّ، عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ الْجُهَنِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - يَقُولُ: إِذَا جَمَعَ اللهُ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ، فَقَضَى بَيْنَهُمْ وَفَرَغَ مِنَ الْقَضَاءِ، قَالَ الْمُؤْمِنُونَ: قَدْ قَضَى بَيْنَنَا رَبُّنَا فَمَنْ يَشْفَعُ لَنَا إِلَى رَبِّنَا؟ فَيَقُولُونَ: انْطَلِقُوا إِلَى آدَمَ، فَإِنَّ اللهَ خَلَقَهُ بِيَدِهِ، وَكَلَّمَهُ. فَيَأْتُونَهُ، فَيَقُولُونَ: قُمْ فَاشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّنَا.

فَيَقُولُ آدَمُ: عَلَيْكُمْ بِنُوحٍ، فَيَأْتُونَ نُوحاً فَيَدُلُّهُمْ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، فَيَأْتُونَ إِبْرَاهِيمَ فَيَدُلُّهُمْ عَلَى مُوسَى، فَيَأْتُونَ مُوسَى فَيَدُلُّهُمْ عَلَى عِيسَى، فَيَأْتُونَ عِيسَى

فَيَقُولُ: أَدُلُّكُمْ عَلَى النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ. قَالَ: فَيَأْتُونِي، فَيَأْذَنُ تَعَالَى لِي: أَنْ أَقُومَ إِلَيْهِ فَيُثَوِّرُ مَجْلِسِي أَطْيَبَ رِيحٍ شَمَّهَا أَحَدٌ قَطُّ، حَتَّى آتِيَ رَبِّي فَيُشَفِّعُنِي، وَيَجْعَلُ لِي نُوراً مِنْ شَعْرِ رَأْسِي إِلَى ظُفْرِ قَدَمَيَّ، فَيَقُولُ الْكَافِرُ عِنْدَ ذٰلِكَ لِإِبْلِيسَ. قَدْ وَجَدَ الْمُؤْمِنُونَ مَنْ يَشْفَعُ لَهُمْ، فَقُمْ أَنْتَ فَاشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ، فَإِنَّكَ أَنْتَ أَضْلَلْتَنَا؟ قَالَ: فَيَقُومُ فَيُثَوِّرُ مَجْلِسَهُ أَنْتَنَ رِيحٍ شَمَّهَا أَحَدٌ قَطُّ، ثُمَّ يَؤُمُّهُمْ لِجَهَنَّمَ فَيَقُولُ عِنْدَ ذٰلِكَ: ﴿وَقَالَ الشَّيْطَانُ لَمَّا قُضِيَ الْأَمْرُ: إِنَّ اللهَ وَعَدَكُمْ وَعْدَ الْحَقِّ، وَوَعَدْتُكُمْ فَأَخْلَفْتُكُمْ﴾[1] إِلَى آخِرِ الآيَةِ[2].

2807. Bize Abdullah b. Yezid rivayet edip (dedi ki), bize Abdurrahman b. Ziyad rivayet edip (dedi ki), bize Duhayn el-Hacri, Ukbe b. Âmir el-Cuheni'den rivayet etti ki, O şöyle demiş: Ben Rasulullah'ı *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyururken işittim: *"Allah öncekilerle sonrakileri topladığında, aralarında hüküm verip de hükmünü bitirince, mü'minler şöyle diyecekler: Rabb'imiz aramızda hüküm verdi. Şimdi Rabb'imize bizim için kim şefaatçı olacak?" Derken onlar (birbirlerine); "Ademe gidin! Çünkü Allah O'nu eliyle yaratmış ve O'na hitabetmiştir" diyecek ve O'na gelip; "kalk da Rabb'imize bizim için şefaatçı ol" diyecekler. Adem de; "siz Nuh'a gidin" cevabını verecek. Bunun üzerine onlar Nuh'a gelecekler. O da onları İbrahim'e yollayacak. Bu sefer onlar İbrahim'e gelecekler. O da onları Musa'ya yollayacak. O zaman onlar Musa'ya gelecekler. O da onları İsa'ya yollayacak. Onlar bu sefer İsa'ya gelecekler. O da; "ben size Ümmi Peygamber'i salık veririm" diyecek."* (Hz. Peygamber sözüne devamla) buyurdu ki: *"Bunun üzerine onlar bana gelecekler. Yüce (Allah) da bana, huzuruna çıkmam için izin verecek ve duracağım yere, asla hiç kimsenin koklamamış olduğu en güzel bir koku yayılacak. Nihayet ben Rabb'ime geleceğim de, O benim şefaatçılığımı kabul edip üzerime, başımın saçlarından ayaklarımın tırnaklarına kadar nur koyacak. O zaman kâfir, İblis'e diyecek ki; "mü'minler kendileri için şefaatçı olacak kimseyi buldular. Haydi sen de kalk, Rabb'ine bizim için şefaatçı ol! Çünkü bizi sen saptıttın!"* (Hz. Peygamber sözüne devamla) buyurdu ki: *"O da kal-*

kacak. Ancak, duracağı yere, hiç kimsenin aslâ koklamamış olduğu en bozuk koku yayılacak. Ardından Cehennem'e (götürmek) üzere onların önüne düşecek ve bu esnada; ***"İş bitirilince şeytan; 'doğrusu Allah size gerçeği söz vermişti. Ben de size söz vermiştim, ama ben sözümde yalancı çıktım' diyecek."***[114] *mealindeki ayeti sonuna kadar okuyacak!"*[115]

«٨٥»

باب ان لكل نبي دعوة

85. BÂB
ŞÜPHESİZ HER PEYGAMBERİN (KABUL EDİLMESİ KESİN OLAN) BİR DUASI VARDIR

٢٨٠٨ - أَخْبَرَنَا الْحَكَمُ بْنُ نَافِعٍ، أنا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ - ﷺ -: لِكُلِّ نَبِيٍّ دَعْوَةٌ، وَأُرِيدُ إِنْ شَاءَ اللهُ تَعَالَى أن أَخْتَبِأَ دَعْوَتِي شَفَاعَةً لِأُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ(٣).

2808. Bize el-Hakem b. Nafi' haber verip (dedi ki), bize Şu'ayb, ez-Zühri'den haber verdi ki, O şöyle demiş: Bana Ebu Seleme b. Abdirrahman rivayet etti ki, Ebu Hüreyre şöyle demiş: Hz. Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Her Peygamberin (Allah tarafından kabul edilmesi kesin olan) bir duası, bir isteği vardır. Ben bu duamı, Allah dilerse, Kıyamet günü ümmetime şefaat etmek için saklamak istiyorum!"*[116]

114- İbrahim Sûresi, 22.

115- Mecmâu'z-Zevâid, 10/376 (Taberin'den); Tefsiru't-Taberi, 16/562. Seneddeki Abdurrahman zayıftır.

116- Buhari, Tevhid, 31(8/192); Müslim, İman, 198(1/188); Tirmizi, Deâvât, 131(5/580); İbn Mace, Zühd, 37(2/1440); Muvatta, Kur'an, 26(1/212); Müsned, 2/381, 396, 409. Bkz. 2470. Hadis.

٢٨٠٩ ـ حَدَّثَنَا الْحَكَمُ بْنُ نَافِعٍ، أنا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ أَبِي سُفْيَانَ بْنِ أَسِيدِ بْنِ جَارِيَةَ، مِثْلَ ذٰلِكَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ـ ﷺ ـ[٣].

2809. Bize el-Hakem b. Nafi' rivayet edip (dedi ki), bize Şuayb, ez-Zühri'den haber verdi ki, O şöyle demiş: Bana Amr b. Ebi Süfyan b. Esid b. Cariye, bunun (yani bir önceki hadisin) aynısını Ebu Hüreyre'den, (O da) Hz. Peygamber'den *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **(naklen) haber verdi.**[117]

«٨٦»

باب يدخل الجنة سبعون ألفا من أمتي بغير حساب

86. BÂB
"ÜMMETİMDEN YETMİŞBİN KİŞİ CENNET'E HESABA ÇEKİLMEDEN GİRECEK!"

٢٨١٠ ـ حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ، يُحَدِّثُ عَنِ النَّبِيِّ ـ ﷺ ـ أَنَّهُ قَالَ: يَدْخُلُ الْجَنَّةَ سَبْعُونَ أَلْفاً مِنْ أُمَّتِي بِغَيْرِ حِسَابٍ. فَقَالَ عُكَّاشَةُ: يَا رَسُولَ اللهِ، ادْعُ اللهَ أَنْ يَجْعَلَنِي مِنْهُمْ، فَدَعَا. فَقَالَ رَجُلٌ آخَرُ: ادْعُ اللهَ تَعَالَى لِي. فَقَالَ: سَبَقَكَ بِهَا عُكَّاشَةُ[١].

2810. Bize Ebu'l-Velid rivayet edip (dedi ki), bize Şu'be, Muhammed b. Ziyad'dan rivayet etti ki, O şöyle demiş: Ben Ebu Hüreyre'yi, Hz. Peygamber'den *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **rivayet**

117- Müslim, İman, 336/1/189).

ederken işittim ki, O şöyle buyurmuş: *"Ümmetimden yetmiş bin kişi Cennet'e hesap vermeden girecek!"* O zaman Ukkâşe; "yâ Rasulullah, Allah'a, beni onlardan kılması için dua edin" demiş, O da dua etmiş. Bunun üzerine başka bir adam da; "yüce Allah'a benim için de dua edin" demiş, ancak O; *"Ukkaşe bunda seni geçti!"* buyurmuş.[118]

«٨٧»

باب في قول النبي ﷺ: يدخل الجنة بشفاعة رجل من أمتي سبعون ألفا

87. BÂB
HZ. PEYGAMBER'İN; *"ÜMMETİMDEN BİR ADAMIN ŞEFAATİYLE YETMİŞBİN KİŞİ CENNET'E GİRECEK!"* SÖZÜ HAKKINDA

٢٨١١ - أَخْبَرَنَا الْمُعَلَّى بْنُ أَسَدٍ، ثنا وُهَيْبٌ، عَنْ خَالِدٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ شَقِيقٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي الْجَدْعَاءِ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - يَقُولُ: لَيَدْخُلَنَّ الْجَنَّةَ بِشَفَاعَةِ رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَكْثَرُ مِنْ [بَنِي] تَمِيمٍ. قَالُوا: سِوَاكَ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: سِوَايَ(*).

2811. Bize el-Muallâ b. Esed haber verip (dedi ki), bize Vuheyb, Halid'den, (O) Abdullah b. Şakîk'ten, (O da) Abdullah b. Ebi'l-Ced'a'dan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Ben Rasulullah'ı *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyururken işittim:

"–Andolsun ki, ümmetimden bir adamın şefaatiyle Temimoğullarından daha çok kimse Cennet'e girecektir!" (Sahabe-i

118- Buhari, Rikak, 50(7/199); Müslim, İman, 368(1/197); Müsned, 2/302, 351, 456; Beyhaki, 9/41. Bkz. 2826. Hadis.

Kiram); "senden başka (bir adamın mı), yâ Rasulullah?" dediler. *"Benden başka (bir adamın)!"* buyurdu.[119]

«٨٨»

بـاب قـول الله تعـالـى: ﴿يـوم تبـدّل الأرض غيـر الأرض والسموات﴾(٣)

88. BÂB
YÜCE ALLAH'IN; *"O GÜN YER BAŞKA YERE DEĞİŞTİRİLİR, GÖKLER DE!"* SÖZÜ HAKKINDA

٢٨١٢ ـ حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ، أنا خَالِدٌ، عَنْ دَاوُدَ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ مَسْرُوقٍ، قَالَ: قُلْتُ لِعَائِشَةَ: يَا أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ، أَرَأَيْتِ قَوْلَ اللهِ تَعَالَى: ﴿يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَوَاتُ، وَبَرَزُوا لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ﴾. أَيْنَ النَّاسُ يَوْمَئِذٍ؟ قَالَتْ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللهِ ـ ﷺ ـ عَنْ ذَلِكَ. فَقَالَ: عَلَى الصِّرَاطِ(١).

2812. Bize Amr b. Avn rivayet edip (dedi ki), bize Halid, Davud'dan, (O) eş-Şa'bi'den, (O da) Mesrûk'tan (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Ben Aişe'ye; "mü'minlerin Annesi! Yüce Allah'ın, ***"O gün yer başka yere değiştirilir, gökler de (başka göklere)... Ve (insanlar gelip) tek ve kahredici Allah'ın huzuruna durur!"***[120] sözü hakkında ne dersin, insanlar o gün nerede olacaklar?" diye sordum da, O şöyle cevap verdi: Ben bunu Rasulullah'a *(Sallallahu Aleyhi Ve Sellem)* sormuştum da O; *"Sırat üzerinde (olacaklar)!"* buyurmuştu.[121]

119- Tirmizi, Kıyamet, 12(4/626); İbn Mace, Zühd, 37(2/1443-1444); Müsned, 3/469, 470; Tayâlisî, s. 181; Müstedrek, 1)70, 71.

120- İbrahim Sûresi, 48.

121- Müslim, Münafıkin, 29(4/2150); Tirmizi, Tefsir 15(5/296); İbn Mace, Zühd, 33(2/1430);

«٨٩»

باب في ورود النار

89. BÂB

(CEHENNEM) ATEŞİNE UĞRAMAK HAKKINDA

٢٨١٣ - أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللهِ، عَنْ إِسْرَائِيلَ، عَنِ السُّدِّيِّ، قَالَ: سَأَلْتُ مُرَّةَ عَنْ قَوْلِ اللهِ - عَزَّ وَجَلَّ -: ﴿وَإِنْ مِنْكُمْ إِلاَّ وَارِدُهَا﴾ فَحَدَّثَنِي أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ مَسْعُودٍ حَدَّثَهُمْ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: يَرِدُ النَّاسُ النَّارَ، ثُمَّ يَصْدُرُونَ عَنْهَا بِأَعْمَالِهِمْ. فَأَوَّلُهُمْ [كَلَمْحِ] الْبَرْقِ، ثُمَّ كَالرِّيحِ، ثُمَّ كَحُضْرِ الْفَرَسِ، ثُمَّ كَالرَّاكِبِ فِي رَحْلِهِ، ثُمَّ كَشَدِّ الرَّجُلِ، ثُمَّ كَمَشْيِهِ[1].

2813. Bize Ubeydullah, İsrail'den, (O da) es-Süddi'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle demiş: Ben Mürre'ye, Aziz ve Celil olan Allah'ın; ***"Sizden hiç kimse yoktur ki, o (Cehennem'e) uğrayacak olmasın!"***[122] sözünü sordum da, O bana rivayet etti ki, Abdullah b. Mes'ud kendilerine rivayet edip şöyle demiş: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"İnsanlar (Cehennem) ateşine uğrayacaklar. Sonra oradan amellerine göre ayrılıp kurtulacaklar. Bu (kurtulacakların) ilki, (oradan) şimşek çakışı gibi (ayrılacak), sonraki rüzgar gibi, sonraki atın seğirtmesi gibi, sonraki devesine binen gibi, sonraki adamın koşması, sonraki onun yürümesi gibi (ayrılacak!)"*[123]

«٩٠»

باب في ذبح الموت

Müsned, 6/35,134 (munkatı' olarak); Müstedrek, 2/352.

122- Meryem Sûresi, 71.

123- Tirmizi, Tefsir, 20(5/317); Müsned, 1/433, 435; Müstedrek, 2/375, 4/586-587

90. BÂB
ÖLÜMÜN BOĞAZLANMASI HAKKINDA

٢٨١٤ - أَخْبَرَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ سَلَمَةَ، عَنْ عَاصِمٍ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ -، قَالَ: يُؤْتَى بِالْمَوْتِ يَكْبُشِ أَغْبَرَ، فَيُوقَفُ بَيْنَ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ، فَيُقَالُ: يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ، فَيَشْرَئِبُّونَ وَيَنْظُرُونَ. وَيُقَالُ: يَا أَهْلَ النَّارِ فَيَشْرَئِبُّونَ وَيَنْظُرُونَ، وَيُرَوْنَ أَنْ قَدْ جَاءَ الْفَرَجُ فَيُذْبَحُ، وَيُقَالُ: خُلُودٌ وَلَا مَوْتٌ(٢).

2814. Bize Haccâc b. Minhâl, Hammâd b. Seleme'den, (O) Asım'dan, (O) Ebu Salih'ten, (O) Ebu Hüreyre'den, (O da) Hz. Peygamber'den *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **(naklen) haber verdi ki,** O şöyle buyurdu: *"(Kıyamet günü) ölüm boz biz koç şeklinde getirilir ve Cennet ile Cehennem arasında durdurulur. Sonra; "ey Cennet ehli" diye bağırılır. Onlar da hemen boyunlarını uzatıp bakarlar. "Ey Cehennem ehli" diye de bağırılır. Onlar da boyunlarını uzatıp bakar ve ferahlığın geldiğini zannederler. O zaman (koç şeklindeki ölüm) boğazlanır ve "(artık) ebedilik var, asla ölmek yok" denilir!"*[124]

«٩١»
باب في تحذير النار

91. BÂB
(CEHENNEM) ATEŞİNDEN SAKINDIRMAK HAKKINDA

٢٨١٥ - حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ، أنا شُعْبَةُ، عَنْ سِمَاكٍ، عَنِ

124- İbn Mace, Zühd, 38(2/1447); Müsned, 2/377, 423, 513. Bu Hadisin şahidleri için bkz. Buhari, Tefsir, 19/1 (5/236); Rikak, 50(7/199-200); Müslim, Cennet, 40(4/2188).

النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ - لله - يَخْطُبُ فَقَالَ: أَنْذَرْتُكُمْ النَّارَ، أَنْذَرْتُكُمُ النَّارَ، أَنْذَرْتُكُمُ النَّارَ، فَمَا زَالَ يَقُولُهَا حَتَّى لَوْ كَانَ فِي مَقَامِي هٰذَا لَسَمِعَهُ أَهْلُ السُّوقِ، وَحَتَّى سَقَطَتْ خَمِيصَةٌ[1] كَانَتْ عَلَيْهِ عِنْدَ رِجْلَيْهِ[2].

2815. Bize Osman b. Ömer rivayet edip (dedi ki), bize Şu'be, Simâk'tan, (O da) en-Numan b. Beşir'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Ben Rasulullah'ı *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* hutbe irad buyururken işitmiştim. Derken O; *"Ben sizi (Cehennem) ateşine karşı uyardım! Ben sizi (Cehennem) ateşine karşı uyardım! Ben sizi (Cehennem) ateşine karşı uyardım!"* buyurmuş ve bunu (yüksek sesle) söylemeye devam etmişti. Öyle ki, çarşı-pazardakiler benim bulunduğum yerde olsalardı, onu mutlaka işitirlerdi. Sonunda (Hz. Peygamber'in) üzerinde olan aba ayaklarının yanına düşmüştü.[125]

«٩٢»

باب فيمن قال: إذا مت فأحرقوني بالنار

92. BÂB

"ÖLDÜĞÜM ZAMAN BENİ ATEŞTE YAKIN!" DİYEN KİMSE

٢٨١٦ - أَخْبَرَنَا النَّضْرُ بْنُ شُمَيْلٍ، قَالَ: أَخْبَرَنَا بَهْزُ بْنُ حَكِيمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - يَقُولُ: كَانَ عَبْدٌ مِنْ عِبَادِ اللهِ، وَكَانَ لَا يَدِينُ لِلهِ دِيناً، وَإِنَّهُ لَبِثَ حَتَّى ذَهَبَ مِنْهُ عُمْرٌ وَبَقِيَ عُمْرٌ، فَعَلِمَ أَنَّهُ لَمْ يَبْتَئِرْ عِنْدَ اللهِ خَيْراً، فَدَعَا بَنِيهِ فَقَالَ: أَيَّ أَبٍ تَعْلَمُونِي؟ قَالُوا: خَيْراً يَا أَبَانَا. قَالَ: فَإِنِّي لَا أَدَعُ عِنْدَ أَحَدٍ مِنْكُمْ مَالاً هُوَ مِنِّي إِلَّا أَخَذْتُهُ مِنْهُ[3]، أَوْ لَتَفْعَلُنَّ مَا آمُرُكُمْ. قَالَ: فَأَخَذَ مِنْهُمْ مِيثَاقاً. وَرَبِّي قَالَ: أَمَا أَنَا إِذَا مِتُّ فَخُذُونِي فَأَحْرِقُونِي

125- Müsned, 4/268, 272; Müstedrek, 1/287; Beyhaki, 3/207; Mecmâu'z-Zevâid, 2/187.

بِالنَّارِ، حَتَّى إِذَا كُنْتُ حُمَماً فَدُقُّونِي، ثُمَّ اذْرُونِي فِي الرِّيحِ، قَالَ: فَفَعَلُوا ذَلِكَ بِهِ، وَرَبِّ مُحَمَّدٍ حِينَ مَاتَ، فَجِيءَ بِهِ أَحْسَنَ مَا كَانَ قَطُّ، فَعُرِضَ عَلَى رَبِّهِ، فَقَالَ: مَا حَمَلَكَ عَلَى النَّارِ؟ قَالَ: خَشْيَتُكَ يَا رَبِّ. قَالَ: إِنِّي أَسْمَعُكَ لَرَاهِباً. قَالَ: فَتِيبَ عَلَيْهِ. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: يَبْتَئِرُ: يَدَّخِرُ[1].

2816. Bize en-Nadr b. Şumeyl haber verip dedi ki, bize Behz b. Hakim, babasından, (O da) dedesinden (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Ben Rasulullah'ı *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyururken işittim: *"(Bir zamanlar) Allah'ın kullarından bir kul vardı. O Allah için hiçbir ibadet yapmazdı. Gerçek şu ki, o, ömrünün bir kısmı geçip geriye ömrünün bir kısmı kalıncaya kadar (böyle) yapmıştı. Sonra anlamıştı ki, o, Allah katında hiçbir iyilik saklamamış! Bunun üzerine oğullarını çağırmış ve "beni nasıl bir baba biliyorsunuz?" diye sormuştu. Onlar; "iyi (bir baba olarak), ey babamız" cevabını vermişlerdi. O sözüne şöye devam etmişti: "Öyleyse ben gerçekten, ya sizden birinin yanında olan malımı ondan mutlaka alacağım, yahut size emredeceğim şeyi mutlaka yapacaksınız!"* (Hz. Peygamber sözüne devamla) şöyle buyurdu: *"Böylece onlardan, vallahi, söz almış ve şöyle demişti: "İyi dinleyin. Ben öldüğümde beni alıp ateşte yakın. Nihayet kömür haline geldiğimde beni ufalayın, sonra da rüzgâra savurun!" Derken öldüğü zaman, Muhammed'in Rabb'ine andolsun ki, bunu ona yapmışlardı. Ama hemen, asla hiç olmadığından daha güzel olarak getirilip Rabb'inin huzuruna [illegible] nulmuş, O da; **"Seni (kendini) ateşte (yaktırmaya) ne [illegible] ketmişti?"** buyurmuştu. O; "senin korkun, ya Rabbi" karşılığını vermişti. (Yüce Allah da); **"Doğrusu ben seni gerçekten korkmuş biri olarak işitiyorum!"** buyurmuştu."* (Hz. Peygamber sözüne devamla) buyurdu ki: *"Bunun üzerine (adamın) tevbesi kabul olunmuştu."*[126]

Ebu Muhammed (ed-Dârimî) dedi ki: (Metinde geçen) "yebtei'ü" saklıyor" kelimesi, "yeddehirû = depo ediyor, saklıyor" demektir.

126- Müsned, 4/447; 5/3-5; Mecmau'z Zevaid, 10/135 (Ahmed ve Taberani'den); [illegible] Ebu Ya'la, Bahsi, Rik, [illegible]

«٩٣»

باب دخلت امرأة النار في هرة

93. BÂB

BİR KADIN, BİR KEDİDEN DOLAYI CEHENNEM'E GİRDİ

٢٨١٧ - أَخْبَرَنَا الْحَكَمُ بْنُ الْمُبَارَكِ، أنا مَالِكٌ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: دَخَلَتِ امْرَأَةٌ النَّارَ فِي هِرَّةٍ. فَقِيلَ: لَا أَنْتِ أَطْعَمْتِهَا وَسَقَيْتِهَا، وَلَا أَنْتِ أَرْسَلْتِهَا فَتَأْكُلَ مِنْ خَشَاشِ الْأَرْضِ[1].

2817. Bize el-Hakem ibnu'l-Mübarek haber verip (dedi ki), bize Malik, Nafi'den, (O da) İbn Ömer'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Bir kadın bir kediden dolayı (Cehennem) ateşine girdi. (Ona) denilmişti ki: Sen bu (kediyi) ne yedirip içirdin, ne de onu serbest bıraktın ki, yerin küçük canlılarından yesin!"*[127]

«٩٤»

باب في شدة عذاب أهل النار

94. BÂB

CEHENNEMLİKLERİN İŞKENCESİNİN ŞİDDETİ

٢٨١٨ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يَزِيدَ، ثنا سَعِيدُ بْنُ أَبِي أَيُّوبَ بْنِ مِقْلَاصٍ، مَوْلَى أَبِي هُرَيْرَةَ، وَكُنْيَتُهُ أَبُو يَحْيَى، قَالَ: سَمِعْتُ دَرَّاجاً أَبَا السَّمْحِ، يَقُولُ:

127- Buhari, Musâkat, 9(3/77). Bed'u'l-Halk, 16(4/100); Müslim, Selam, 151(4/1760); Beyhaki, 8/13.

سَمِعْتُ أَبَا الْهَيْثَمِ يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: لَيُسَلَّطُ عَلَى الْكَافِرِ فِي قَبْرِهِ تِسْعَةٌ وَتِسْعُونَ تِنِّيناً، تَنْهَشُهُ وَتَلْدَغُهُ حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ، وَلَوْ أَنَّ تِنِّيناً مِنْهَا نَفَخَ فِي الْأَرْضِ مَا نَبَتَتْ خَضْرَاءُ[1].

2818. Bize Abdullah b. Yezid rivayet edip (dedi ki), bize Ebu Hüreyre'nin azadlısı ve künyesi Ebu Yahya olan Saîd b. Ebi Eyyub b. Miklas rivayet edip dedi ki, ben Derrac Ebu's-Semh'i şöyle derken işittim: Ben Ebu'l-Heysem'i şöyle derken işittim: Ben Ebu Saîd el-Hudri'yi şöyle derken işittim: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Andolsun ki, kâfirin üzerine kabrinde doksandokuz büyük yılan sataştırılır. Bunlar onu, Kıyamet kopuncaya kadar ısırır ve sokarlar. Bu büyük yılanlardan bir tanesi yeryüzüne üfürse, artık hiçbir yeşillik bitmez!"*[128]

«٩٥»

باب في أودية جهنم

95. BÂB

CEHENNEM'İN VADİLERİ HAKKINDA

٢٨١٩ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا أَزْهَرُ بْنُ سِنَانٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ وَاسِعٍ، قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى بِلَالِ بْنِ أَبِي بُرْدَةَ، فَقُلْتُ: إِنَّ أَبَاكَ حَدَّثَنِي عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ -، قَالَ: إِنَّ فِي جَهَنَّمَ وَادِياً يُقَالُ لَهُ: هَبْهَبُ، يَسْكُنُهُ كُلُّ جَبَّارٍ، فَإِيَّاكَ أَنْ تَكُونَ مِنْهُمْ[1].

2819. Bize Yezid b. Harun haber verip (dedi ki), bize Ezher

128- Tirmizi, Kıyamet, 26(4/639); Müsned, 3/38; Mecmâu'z-Zevâid, 3/55 (Ahmed ve mekûf olarak Ebu Ya'la'dan); Firdevs, 5/542. ..

b. Sinan, Muhammed b. Vâsi'den haber verdi ki, O şöyle demiş: Ben Bilal b. Ebi Bürde'nin yanına girmiştim. Derken şöyle demiştim: Doğrusu senin baban bana kendi babasından, (O da) Hz. Peygamber'den *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* (naklen) rivayet etti ki, O şöyle buyurmuş: *"Gerçekten Cehennem'de Hebheb denilen bir vadi vardır. Bütün zorbalar orada kalırlar. Sen sakın onlardan olma!"*[129]

«٩٦»

باب ما يخرج الله من النار برحمته

96. BÂB
ALLAH'IN, RAHMETİNDEN DOLAYI CEHENNEM'DEN ÇIKARACAĞI KİMSELER

٢٨٢٠ - أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ، عَنْ خَالِدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ يَزِيدَ أَبِي مَسْلَمَةَ، عَنْ أَبِي نَضْرَةَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: أَمَّا أَهْلُ النَّارِ الَّذِينَ هُمْ أَهْلُ النَّارِ، فَإِنَّهُمْ لَا يَمُوتُونَ فِي النَّارِ، وَأَمَّا نَاسٌ مِنَ النَّاسِ فَإِنَّ النَّارَ تُصِيبُهُمْ عَلَى قَدْرِ ذُنُوبِهِمْ، فَيُحْرَقُونَ فِيهَا، حَتَّى إِذَا صَارُوا فَحْماً أُذِنَ فِي الشَّفَاعَةِ، فَيُخْرَجُونَ مِنَ النَّارِ ضَبَائِرَ ضَبَائِرَ، فَيُنْثَرُونَ عَلَى أَنْهَارِ الْجَنَّةِ، فَيُقَالُ لِأَهْلِ الْجَنَّةِ: أَفِيضُوا عَلَيْهِمْ مِنَ الْمَاءِ؟ قَالَ: فَيُفِيضُونَ عَلَيْهِمْ فَيَنْبُتُ لُحُومُهُمْ كَمَا يَنْبُتُ الْحِبَّةُ فِي حَمِيلِ السَّيْلِ[1].

2820. Bize Amr b. Avn, Halid b. Abdillah'tan, (O) Saîd b. Yezid Ebu Mesleme'den, (O) Ebu Nadra'dan, (O da) Ebu Saîd el-Hudri'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Cehennem'in (ebedi olarak) ehli olan Cehennem ehline gelince, onlar Cehennem'de ölmeyecekler.*

129- Mecmâu'z-Zevâid, 5/197 (Taberani'den), 10/226 (Ebu Ya'la'dan), 393 (Taberani'den); Müstedrek, 4/597. Bu Hadisin senedindeki Ezher zayıftır.

İnsanlardan bazılarına gelince, Cehennem ateşi onlara günahlarının miktarınca isabet edecektir. Bu sebeple onlar orada yakılacaklar. Nihayet kömür haline geldiklerinde şefaat etmeye izin verilecek ve bunun üzerine onlar ateşten öbek öbek çıkarılıp Cennet'in nehirlerine saçılacaklar. Cennet ehline de; "şunların üzerine biraz su serpin" denilecek." (Hz. Peygamber sözüne devamla) buyurdu ki: *"Onlar da onların üzerine (su) serpecekler de etleri, bitki tohumunun selin süprüntüsü arasında bitmesi gibi bitip gelişecek!"*[130]

«٩٧»

باب في أبواب الجنة

97. BÂB

CENNET'İN KAPILARI HAKKINDA

٢٨٢١ ـ حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ حُمَيْدٍ، ثنا مُعَاوِيَةُ بْنُ هِشَامٍ، عَنْ شَرِيكٍ، عَنْ عُثْمَانَ الثَّقَفِيِّ، عَنْ أَبِي صَادِقٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، عَنِ النَّبِيِّ، ﷺ قَالَ: لِلْجَنَّةِ ثَمَانِيَةُ أَبْوَابٍ[1].

2821. Bize Ahmed b. Humeyd rivayet edip (dedi ki), bize Muaviye b. Hişam, Şerik'ten, (O) Osman es-Sekafi'den, (O) Ebu Sadık'tan, (O) Abdurrahman b. Yezid'den, (O) Abdullah'tan, (O da) Hz. Peygamber'den *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **(naklen) rivayet etti ki,** O şöyle buyurdu: *"Cennetin sekiz kapısı vardır!"*[131]

«٩٨»

باب من يدخل الجنة ينعم لا يبؤس

130- Müslim, İman, 306(1/172-173); İbn Mace, Zühd, 37(2/1441); Müsned, 3/11, 20, 79.
131- Mecmâu'z-Zevâid, 10/198 (Ebu Ya'la ve Taberani'den); Müstedrek, 4/261.

98. BÂB
CENNET'E GİREN KİMSE BOLLUK İÇİNDE SEVİNÇLİ OLUR, SIKINTI VE YOKSULLUK GÖRMEZ

٢٨٢٢ ـ حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ـ ﷺ ـ قَالَ: مَنْ دَخَلَ الْجَنَّةَ يَنْعَمُ لَا يَبْؤُسُ، لَا تَبْلَى ثِيَابُهُ، وَلَا يَفْنَى شَبَابُهُ، وَلَهُ فِي الْجَنَّةِ مَا لَا عَيْنٌ رَأَتْ وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ، وَلَا خَطَرَ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ[1].

2822. Bize Haccac b. Minhâl rivayet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, Sâbit'ten, (O) Eyyûb'dan, (O) Ebu Rafi'den, (O da) Ebu Hüreyre'den (neklen) rivayet etti ki, Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu:

"–Kim Cennet'e girerse, bolluk içinde sevinçli olur, sıkıntı ve yoksulluk görmez. Onun ne giysileri eskir, ne gençliği tükenir. Cennet'te ona hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiçbir insanın aklına gelmeyen şeyler (verilir)!"[132]

«٩٩»
باب لموضع سوط أحدكم في الجنة، خير من الدنيا وما فيها

99. BÂB
ANDOLSUN Kİ, CENNET'TE BİRİNİZİN KAMÇISI (KADAR) BİR YER, DÜNYA VE İÇİNDEKİ ŞEYLERDEN DAHA HAYIRLIDIR

132- Müslim, Cennet, 21(4/2181);Tirmizi, Cennet, 2(4/672); Müsned, 2/370, 407, 416; İbnu'l-Mübarek, s. 512.

٢٨٢٣ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ -، قَالَ: لَمَوْضِعُ سَوْطٍ أَحَدِكُمْ فِي الْجَنَّةِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا، وَاقْرَؤُوا إِنْ شِئْتُمْ: ﴿فَمَنْ زُحْزِحَ عَنِ النَّارِ وَأُدْخِلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ﴾[1] الآيَةَ.

2823. Bize Yezid b. Harun haber verip (dedi ki), bize Muhammed b. Amr, Ebu Seleme'den, (O) Ebu Hüreyre'den, (O da) Hz. Peygamber'den *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **(nalen) haber verdi ki,** O şöyle buyurdu: *"Andolsun ki, Cennet'te birinizin kamçısı (kadar) bir yer, dünya ile içindeki şeylerden daha hayırlıdır. İsterseniz;* ***"O zaman kim (Cehennem) ateşinden uzaklaştırılır, Cennet'e konursa, o kurtulmuştur"***[133] *ayetini sonuna kadar okuyun!"*[134]

«١٠٠»

باب في بناء الجنة

100. BÂB

CENNET'İN YAPISI HAKKINDA

٢٨٢٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنْ سَعْدَانَ الْجُهَنِيِّ، عَنْ أَبِي مُجَاهِدٍ، حَدَّثَنَا أَبُو مُدِلَّةَ، أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ، يَقُولُ: قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللهِ الْجَنَّةُ مَا بِنَاؤُهَا؟ قَالَ: لَبِنَةٌ مِنْ ذَهَبٍ، وَلَبِنَةٌ مِنْ فِضَّةٍ، مِلَاطُهَا الْمِسْكُ الْأَذْفَرُ، وَحَصْبَاؤُهَا الْيَاقُوتُ وَاللُّؤْلُؤُ، وَتُرَابُهَا الزَّعْفَرَانُ، مَنْ يَدْخُلُهَا يَخْلُدُ فِيهَا يَنْعَمُ لَا يَبْؤُسُ، لَا يَفْنَى شَبَابُهُمْ، وَلَا تَبْلَى ثِيَابُهُمْ[2].

133- Al-i İmran Sûresi, 185.

134- Tirmizi, Tefsir, 4(5/232-233); Müsned, 2/438.

2824. Bize Ebu Asım, Sa'dan el-Cuheni'den, (O da) Ebu Mücahid'den (naklen) haber verdi (ki, O şöyle dedi): Bize Ebu Mudille rivayet etti ki; O, Ebu Hüreyre'yi şöyle derken işitmiş: Biz; "yâ Rasulullah, Cennet'in yapısı nasıldır?" dedik. Şöyle buyurdu: *"(Onun yapısı) bir altın kerpiç, bir gümüş kerpiç (olmak üzere örülmüştür). (Kerpiçlerinin arasına konan) harcı son derece güzel kokan misktir. Küçük çakıl taşları yakut ve incidir. Toprağı (güzel kokulu, parlak, sarı renkli) safrandır. Oraya giren, bolluk içinde sevinçli olarak, sıkıntı ve yoksulluk görmeksizin ebediyyen orada kalır. Onun ne gençliği tükenir, ne giysileri eskir!"*[135]

«١٠١»

باب في جنات الفردوس

101. BÂB

FİRDEVS CENNETLERİ HAKKINDA

٢٨٢٥ ـ حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا أَبُو قُدَامَةَ، عَنْ أَبِي عِمْرَانَ الْجَوْنِيِّ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ قَيْسٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ـ ﷺ ـ: جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ أَرْبَعٌ: ثِنْتَانِ مِنْ ذَهَبٍ حُلِيَتُهُمَا وَآنِيَتُهُمَا وَمَا فِيهِمَا، وَثِنْتَانِ مِنْ فِضَّةٍ حُلِيَتُهُمَا وَآنِيَتُهُمَا وَمَا فِيهِمَا، وَلَيْسَ بَيْنَ الْقَوْمِ وَبَيْنَ أَنْ يَنْظُرُوا إِلَى رَبِّهِمْ إِلَّا رِدَاءُ الْكِبْرِيَاءِ عَلَى وَجْهِهِ فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ، وَهَذِهِ الْأَنْهَارُ تَشْخَبُ مِنْ جَنَّاتِ عَدْنٍ فِي جَوْبَةٍ، ثُمَّ يَصْعَدُ بَعْدُ أَنْهَاراً. قَالَ عَبْدُ اللهِ: جَوْبَةٌ: مَا يُجَابُ عَنْهُ الْأَرْضُ(١).

2825. Bize Ebu Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Ebu Kudâme, Ebu İmran el-Cevni'den, (O) Ebu Bekr b. Abdillah b.

135- Tirmizi, Cennet, 2(4/672); Müsned, 2/305, 362, 445; Tayâlisî, s. 337; Musannaf, 11/416 (mevkûf olarak).

Kays'tan, (O da) babasından (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Firdevs Cennetleri dört tanedir: İkisinin süsleri, kapları ve içlerindeki (diğer) şeyler altındandır. İkisinin süsleri, kapları ve içlerindeki (diğer) şeyler ise gümüştendir. Adn Cennetlerinde olan toplulukla, Rabb'lerine bakmaları arasında sadece, O'nun yüzündeki sonsuz ululuk örtüsü olacaktır! Şu nehirler Adn Cennetlerinden bir çukurun içine fışkırırlar. Sonra ardından nehirler olarak yukarı çıkarlar!"*[136]

Abdullah (ed-Dârimî) dedi ki: "Çevbe = çukur", yerde oyulup açılan şeydir.

«١٠٢»

باب في أول زمرة يدخلون الجنة

102. BÂB

CENNET'E İLK GİRECEK TOPLULUK HAKKINDA

٢٨٢٦ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: إِنَّ أَوَّلَ زُمْرَةٍ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ مِنْ أُمَّتِي عَلَى صُورَةِ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ عَلَى أَحْسَنِ كَوْكَبٍ إِضَاءَةً فِي السَّمَاءِ. فَقَامَ عُكَّاشَةُ. فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ ادْعُ اللهَ أَنْ يَجْعَلَنِي مِنْهُمْ؟ فَقَالَ: اَللّٰهُمَّ اجْعَلْهُ مِنْهُمْ. ثُمَّ قَامَ رَجُلٌ آخَرُ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ ادْعُ اللهَ أَنْ يَجْعَلَنِي مِنْهُمْ؟ فَقَالَ: سَبَقَكَ بِهَا عُكَّاشَةُ(٢).

2826. Bize Yezid b. Harun haber verip (dedi ki), bize Muhammed b. Amr, Ebu Seleme'den, (O da) Ebu Hüreyre'den (neklen) haber verdi ki, O, (Rasulullah'tan haber vererek) şöyle

136- Buhari, Tefsir, 55/1,2(6/56); Müslim, İman, 296(1/163); Tirmizi, Cennet, 3(4/674); İbn Mace, Mukaddime, 13(1/66-67); Müsned, 4/411, 416; Tayâlisî, s. 72.

dedi: *"Ümmetimden Cennet'e girecek ilk topluluğun (yüzleri) dolunay gecesindeki ayın şeklinde olacaktır. Sonra onların peşinden girecek kimselerin (yüzleri) gökte ışık saçma bakımından en güzel yıldız gibi olacaktır!"* O zaman Ükkâşe ayağa kalkıp; "yâ Rasulullah, Allah'a, beni onlardan kılması için dua edin" dedi. O da; *"Alah'ım! Bunu onlardan kıl!"* diye dua etti. Ardından başka bir adam kalkıp; "yâ Rasulullah, Allah'a beni onlardan kılması için dua edin" dedi. Bunun üzerine (Hz. Peygamber); *"Ükkâşe bunda seni geçti"* buyurdu.[137]

«١٠٣»

باب ما يقال لأهل الجنة اذا دخلوها

103. BÂB
CENNETLİKLERE, CENNET'E GİRDİKLERİNDE NE DENİLECEK?

٢٨٢٧ - أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ بْنُ يَعِيشَ، ثنا يَحْيَى بْنُ آدَمَ، عَنْ حَمْزَةَ بْنِ حَبِيبٍ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنِ الْأَغَرِّ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ وَأَبِي سَعِيدٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: ﴿وَنُودُوا أَنْ تِلْكُمُ الْجَنَّةُ أُورِثْتُمُوهَا﴾ قَالَ: نُودُوا: صِحُّوا وَلَا تَسْقَمُوا، وَانْعَمُوا فَلَا تَبْؤُسُوا، وَشِبُّوا فَلَا تَهْرَمُوا، وَاخْلُدُوا فَلَا تَمُوتُوا(١).

2827. Bize Abd b. Yeiş haber verip (dedi ki), bize Yahya b. Adem, Hamza b. Habib'den, (O) Ebu İshak'tan, (O) el-Eğar'dan, (O) Ebu Hüreyre ile Ebu Saîd'den, (onlar da) Hz. Peygamber'den *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **(naklen) rivayet ettiler ki, O; *"Onlara, "İşte mirasçı kılındığınız Cennet!" diye seslenilir"*[138] ayeti hakkında şöyle buyurdu: *"Onlara şöyle seslenilir:*

137- Buhari, Bed'ul-Halk, 8(4/86); Müslim, Cennet, 14-16(4/2178-2179); İbn Mace, Zühd, 39(2/1449); Müsned, 2/230, 232, 502. Bkz. 2810. Hadis.

138- A'raf Sûresi, 43.

"Sağlıklı olun, hasta olmayın! Bolluk içinde sevinçli olun, sıkıntı ve yoksulluk görmeyin! Genç kalın, ihtiyarlamayın! Sonsuza dek yaşayın, ölmeyin!"[139]

«١٠٤»

باب في أهل الجنة ونعيمها

104. BÂB

CENNET'İN AHALİSİ VE RAHATLIĞI HAKKINDA

٢٨٢٨ - أَخْبَرَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ ثُمَامَةَ بْنِ عُقْبَةَ الْمُحَارِبِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ زَيْدَ بْنَ أَرْقَمَ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: إِنَّ الرَّجُلَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ لَيُعْطَى قُوَّةَ مِائَةِ رَجُلٍ فِي الْأَكْلِ وَالشُّرْبِ وَالْجِمَاعِ وَالشَّهْوَةِ. فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْيَهُودِ: إِنَّ الَّذِي يَأْكُلُ وَيَشْرَبُ تَكُونُ مِنْهُ الْحَاجَةُ؟! فَقَالَ: يُفِيضُ مِنْ جِلْدِهِ عَرَقٌ فَإِذَا بَطْنُهُ قَدْ ضَمَرَ(٢).

2828. Bize Ca'fer b. Avn, el-A'meş'ten, (O da) Sümâme b. Ukbe el-Muharib'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle demiş: Ben Zeyd b. Erkam'ı şöyle derken işittim: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu:

"–Şüphesiz Cennet'in ahalisinden olan bir adama yeme, içme, cinsi münasebet ve arzu hususlarında gerçekten yüz adamın gücü verilecektir!"

O zaman yahudilerden bir adam; "doğrusu yiyip içen kimsenin (helâya gitme) ihtiyacı olur" dedi de, (Hz. Peygamber) şöyle buyurdu:

"–Onun cildinden bir ter çıkacak. Ardından bir de görecek ki, karnı içeri girmiş!"[140]

139- Müslim, Cennet, 22(4/2182); Tirmizi, Tefsir, 41(5/374); Müsned, 3/38, 95.

140- Müsned, 4/367, 371; Mecmâu'z-Zevâid, 10/416 (Ahmed, Taberani ve Bezâr'dan); İbnu'l-Mübarek, s. 512.

٢٨٢٩ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَزِيدَ الرِّفَاعِيُّ، ثنا مُعَاذٌ - يَعْنِي ابْنَ هِشَامٍ -، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَامِرٍ الْأَحْوَلِ، عَنْ شَهْرِ بْنِ حَوْشَبٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ - قَالَ: أَهْلُ الْجَنَّةِ شَبَابٌ جُرْدٌ مُرْدٌ كُحْلٌ، لَا تَبْلَى ثِيَابُهُمْ، وَلَا يَفْنَى شَبَابُهُمْ[٣].

2829. Bize Muhammed b. Yezid er-Rifai haber verip (dedi ki), bize Muaz -yani İbn Hişam-, babasından, (O) Amir el-Ahvel'den, (O) Şehr b. Havşeb'den, (O) Ebu Hüreyre'den, (O da) Hz. Peygamber'den *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **(naklen) rivayet etti ki,** O şöyle buyurdu: *"Cennet'in ahalisi genç, vücutları tüysüz, yüzleri kılsız, gözleri sürmeli olacaktır. Onların ne giysileri eskiyecek, ne gençlikleri tükenecektir!"*[141]

٢٨٣٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو الزُّبَيْرِ، أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرًا، - قِيلَ لِأَبِي عَاصِمٍ: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ؟ قَالَ: نَعَمْ -، أَهْلُ الْجَنَّةِ لَا يَبُولُونَ، وَلَا يَتَغَوَّطُونَ، وَلَا يَتَمَخَّطُونَ، وَيَكُونُ ذَلِكَ مِنْهُمْ جُشَاءً، يَأْكُلُونَ وَيَشْرَبُونَ وَيُلْهَمُونَ التَّسْبِيحَ وَالْحَمْدَ، كَمَا يُلْهَمُونَ النَّفَسَ[٤].

2830. Bize Ebu Asım, İbn Cüreyc'den haber verdi ki, O şöyle demiş: Bana Ebu'z-Zübeyr haber verdi ki; O, Câbir'i (şöyle derken) işitmiş: -Ebu Asım'a; "Hz. Peygamber'den *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* (naklen) mi?" denildi, O da; "evet" cevabını verdi-:

"–Cennet ehli ne işeyecek; ne sümkürecek, ne kaza-i hacete çıkacak! Bunlar onlarda geğirme (gibi olacak). Onlar yiyecekler, içecekler. Onlara nefes almaları ilham edileceği gibi, tesbih ve hamdetmeleri de ilham edilecek!"[142]

141- Tirmizi, Cennet, 8(4/679). Bir şahidi için bkz. Müsned, 2/295,343.

142- Muslim, Cennet, 19(4/2151); Müsned, 3/316, 349, 384; Tayâlisi, s. 246; İbnu'l-Mübarek s. 510.

«١٠٥»

باب ما أعدّ الله لعباده الصالحين

105. BÂB

ALLAH'IN, İYİ KULLARINA HAZIRLADIĞI ŞEYLER

٢٨٣١ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: يَقُولُ اللهُ - عَزَّ وَجَلَّ -: أَعْدَدْتُ لِعِبَادِيَ الصَّالِحِينَ مَا لَا عَيْنٌ رَأَتْ، وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ، وَلَا خَطَرَ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ، وَاقْرَؤُا إِنْ شِئْتُمْ: ﴿فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ، جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ (١).

2831. Bize Yezid b. Harun haber verip (dedi ki), bize Muhammed b. Amr, Ebu Seleme'den, (O da) Ebu Hüreyre'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Rasulullah şöyle buyurdu: *"Aziz ve Celil olan Allah şöyle buyuruyor:* ***"İyi kullarım için hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiçbir insanın aklına gelmeyen şeyler hazırladım!"*** *İsterseniz;* ***"Artık yapmış oldukları işlere karşılık olarak onlar için saklanan yüz aydınlatıcı şeyleri hiç kimse bilmez!"***[143] *ayetini okuyun!"*[144]

«١٠٦»

باب في أدنى أهل الجنة منزلا

106. BÂB

CENNET EHLİNİN YER BAKIMINDAN EN AŞAĞIDA OLANI

143- Secde Sûresi, 17.

144- Buhari, Bed'u'l-Halk, 8(4/86); Müslim, Cennet, 2(4/2174); Tirmizi, Tefsir, 33(5/346); İbn Mace, Zühd, 39(2/1447) Müsned, 2/438, 466, 495; Musannaf, 11/416.

٢٨٣٢ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: إِنَّ أَدْنَى أَهْلِ الْجَنَّةِ مَنْزِلًا مَنْ يَتَمَنَّى عَلَى اللهِ فَيُقَالُ لَهُ: لَكَ ذٰلِكَ وَمِثْلُهُ مَعَهُ، إِلَّا أَنَّهُ يُلَقَّى سَلْ كَذَا وَكَذَا، فَيُقَالُ لَهُ: ذٰلِكَ لَكَ وَمِثْلُهُ مَعَهُ. قَالَ أَبُو سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: فَيُقَالُ لَهُ: ذٰلِكَ لَكَ وَعَشَرَةُ أَمْثَالِهِ(٣).

2832. Bize Yezid b. Harun haber verip (dedi ki), bize Muhammed b. Amr, Ebu Seleme'den, (O da) Ebu Hüreyre'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Gerçekten Cennet ehlinin yer bakımından en aşağıda olanı, Allah'tan bir istekte bulunup da kendisine; "bu ve bununla beraber bir misli senin (olsun!)" denilecek kimsedir. Şu var ki, ona; "şöyle şöyle iste" diye bildirilecek. (O da bunları isteyince) o zaman da ona; "bu ve bununla beraber bir misli senin (olsun)!" denilecek."*

Ebu Saîd el-Hudri ise (bu hadisin rivayetinde) şöyle demiş: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurmuştu: *"O zaman da ona; "bu ve bununla beraber on misli senin (olsun)!" denilecek!"*[145]

«١٠٧» .

باب في غرف الجنة

107. BÂB

CENNET'İN KÖŞKLERİ HAKKINDA

٢٨٣٣ - أَخْبَرَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، ثنا وُهَيْبٌ، ثنا أَبُو حَازِمٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: إِنَّ أَهْلَ الْجَنَّةِ لَيَتَرَاوَنَ أَهْلَ

145- Buhari, Tevhid, 24(8/181); Müslim, İman, 299(1/166-167); Müsned, 2/276, 294, 450.

ٱلْغُرَفِ، كَمَا تَرَوْنَ ٱلْكَوْكَبَ الدُّرِّيَّ فِي السَّمَاءِ[1].

2833. Bize Müslim b. İbrahim haber verip (dedi ki), bize Vuheyb rivayet edip (dedi ki), bize Ebu Hâzim, Sehl b. Sa'd'dan, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: Resûlullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Gerçekten Cennet ehli (Cennet'in yüksek yerlerindeki) köşklerin sakinlerini, sizin gökte inci gibi (parlayan) yıldızları görmeniz gibi göreceklerdir."*[146]

٢٨٣٤ ـ قَالَ أَبُو حَازِمٍ فَحَدَّثْتُ بِهٰذَا الْحَدِيثِ النُّعْمَانَ بْنَ أَبِي عَيَّاشٍ، فَحَدَّثَنِي عَنْ أَبِي سَعِيدِ الْخُدْرِيِّ، أَنَّهُ قَالَ: ٱلْكَوْكَبَ الدُّرِّيَّ فِي السَّمَاءِ الشَّرْقِيِّ وَالْغَرْبِيِّ[1].

2834. Ebû Hâzim demiş ki, sonra ben bu hadisi en-Nu'man b. Ebi Ayyâş'a anlattım da, O bana Ebû Saîd el-Hudri'den (naklen) rivayet etti ki, O,*"...Göğün doğusunda ve batısında inci gibi (parlayan) yıldızı (görmeniz gibi göreceklerdir!)"* demiş.[147]

«١٠٨»

باب في صفة الحور العين

108. BÂB

CEYLAN GÖZLÜ SEVGİLİLERİN (HURİLERİN) NİTELİĞİ

٢٨٣٥ ـ أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمِنْهَالِ، ثنا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، ثنا هِشَامٌ الدَّسْتُوَائِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ـ

146- Buhari, Rikak, 51(7/201); Müslim, Cennet, 10(4/2177); Müsned, 5/340.
147- Bir önceki Hadisin kaynaklarına bakınız.

ﷺ -: مَا فِي الْجَنَّةِ أَحَدٌ إِلاَّ لَهُ زَوْجَتَانِ إِنَّهُ لَيُرَى مُخُّ سَاقِهِمَا مِنْ وَرَاءِ سَبْعِينَ حُلَّةً مَا فِيهَا مِنْ عَزَبٍ(٢).

2835. Bize Muhammed İbnu'l-Minhâl haber verip (dedi ki), bize Yezîd b. Zurey' rivayet edip (dedi ki), bize Hişâm el-Kurdûsî, Muhammed b. Sîrîn'den, (O da) Ebu Hüreyre'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Cennet'te hiç kimse yoktur ki, onun iki eşi olmasın! Gerçekten durum şu ki, onların inciklerinin iliği astarlı yetmiş elbisenin ardından görülür. O (Cennet'te) hiçbir bekâr da yoktur!"*[148]

«١٠٩»

باب في خيام الجنة

109. BÂB

CENNET'İN ÇADIRLARI HAKKINDA

٢٨٣٦ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا هَمَّامٌ، ثنا أَبُو عِمْرَانَ الْجَوْنِيُّ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ قَيْسٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: إِنَّ الْخَيْمَةَ دُرَّةٌ مُجَوَّفَةٌ طُولُهَا فِي السَّمَاءِ سِتُّونَ مِيلاً، فِي كُلِّ زَاوِيَةٍ مِنْهَا أَهْلٌ لِلْمُؤْمِنِ لاَ يَرَاهُمُ الآخَرُونَ(١).

2836. Bize Yezid b. Harun haber verip (dedi ki), bize Hemmâm haber verip (dedi ki), bize Ebu İmran el-Cevri, Ebu Bekr b. Abdillah b. Kays'tan, (O da) babasından (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle

148- Buhari, Bed'u'l-Halk, 8(4/86); Müslim, Cennet, 14(4/2178-2179); Tirmizi, Cennet, 7(4/678); Müsned, 2/230, 247, 345; Musannaf, 11/417-418.

buyurdu: *"Şüphesiz (Cennet'teki) o çadır, içi geniş boş büyük bir inci tanesidir. Onun göğe yüksekliği altmış mildir. Her bir köşesinde (çadırın sahibi olan) mü'minin bir ailesi vardır. Bunlar (diğer köşelerdeki) diğer (aileleri) görmezler!"*[149]

«١١٠»

باب في ولد أهل الجنة

110. BÂB

CENNET EHLİNİN ÇOCUĞU HAKKINDA

٢٨٣٧ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَزِيدَ الْقَوَارِيرِيُّ، عَنْ مُعَاذِ بْنِ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَامِرٍ الْأَحْوَلِ، عَنْ أَبِي الصِّدِّيقِ النَّاجِي، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ -، قَالَ: إِنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا اشْتَهَى الْوَلَدَ فِي الْجَنَّةِ، كَانَ حَمْلُهُ وَوَضْعُهُ وَسِنُّهُ فِي سَاعَةٍ كَمَا اشْتَهَى(١)

2837. Bize Muhammed b. Yezid el-Kavârîrî, Muaz b. Hişam'dan, (O) babasından, (O) Amir el-Ahvel'den, (O) Ebu's-Sıddik en-Nâcî'den, (O) Ebu Saîd el-Hudri'den, (O da) Hz. Peygamber'den *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **(naklen) haber verdi ki,** O şöyle buyurdu: *"Şüphesiz mü'min Cennet'te çocuk arzu ettiğinde, onun gebeliği, doğumu ve (olgunluk) çağına gelişi bir anda arzu ettiği gibi olur!"*[150]

«١١١»

باب في صفوف أهل الجنة

149- Buhari, Bed'u'l-Halk, 8(4/8); Müslim, Cennet, 25(4/2182-2183); Tirmizi, Cennet, 3(4/674); Müsned, 4/400, 411, 419.

150- Tirmizi, Cennet, 23(4/695); İbn Mace, Zühd, 39(2/1452); Müsned, 3/9.

111. BÂB
CENNET EHLİNİN SIRALARI HAKKINDA

٢٨٣٨ ـ أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَاءِ، قَالَ: ثنا مُعَاوِيَةُ بْنُ هِشَامٍ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ مَرْثَدٍ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ بُرَيْدَةَ، قَالَ: أُرَاهُ عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ـ ﷺ ـ: أَهْلُ الْجَنَّةِ عِشْرُونَ وَمِائَةُ صَفٍّ: ثَمَانُونَ مِنْهَا أُمَّتِي، وَأَرْبَعُونَ سَائِرُ النَّاسِ[٣].

2838. Bize Muhammed İbnu'l-Alâ' haber verip dedi ki, bize Muaviye b. Hişam, Süfyan'dan, (O) Alkâme b. Mersed'den, (O) Süleyman b. Büreyde'den, -Muaviye demiş ki, "zannediyorum O da babasından"- (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş: Rasulullah şöyle buyurdu: *"Cennet ehli yüzyirmi sıradır. Bunlardan sekseni benim ümmetimdir. Kırkı ise diğer insanlardır."*[151]

«١١٢»
باب في أنهار الجنة

112. BÂB
CENNET'İN NEHİRLERİ HAKKINDA

٢٨٣٩ ـ أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، قَالَ: أنا الْجُرَيْرِيُّ، عَنْ حَكِيمِ بْنِ مُعَاوِيَةَ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: إِنَّ فِي الْجَنَّةِ بَحْراً لِلَّبَنِ، وَبَحْراً لِلْعَسَلِ، وَبَحْراً لِلْخَمْرِ، ثُمَّ تَشَقَّقُ مِنْهَا الْأَنْهَارُ[١].

2839. Bize Yezid b. Hârûn haber verip dedi ki, bize el-

151- Tirmizi, Cennet, 13(4/683); İbn Mace, Zühd, 34(2/1434); Müsned, 5/347, 355

Cüreyri, Hakim b. Muaviye'den, (O da) babasından (naklen) haber verdi ki, Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Şüphesiz Cennet'te bir süt denizi, bir bal denizi ve bir de şarap denizi vardır. (Cennet ehli Cennet'e girdikten) sonra bunlardan nehirler yarılıp (çıkacaktır)!"*[152]

«١١٣»

باب في الكوثر

113. BÂB

KEVSER HAKKINDA

٢٨٤٠ - أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ، أنا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ مُحَارِبِ بْنِ دِثَارٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ، قَالَ: لَمَّا نَزَلَتْ ﴿إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ﴾[1] قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: هُوَ نَهْرٌ فِي الْجَنَّةِ، حَافَتَاهُ مِنْ ذَهَبٍ يَجْرِي عَلَى الدُّرِّ وَالْيَاقُوتِ، تُرْبَتُهُ أَطْيَبُ مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ، وَطَعْمُهُ أَحْلَى مِنَ الْعَسَلِ، وَمَاؤُهُ أَشَدُّ بَيَاضاً مِنَ الثَّلْجِ[2].

2840. Bize Amr b. Avn haber verip (dedi ki), bize Ebu Avâne, Atâ' İbnu's-Saîb'den, (O da) Muharib b. Disar'dan (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Bize Abdullah b. Ömer rivayet edip şöyle dedi: ***"Şüphesiz biz sana Kevser'i verdik!"*** ayeti indiğinde Resûlullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu:

"–O (yani Kevser), Cennet'te bir nehirdir. Onun iki kenarı altındandır. O, inci ile yakut üzerinde akar. Onun toprağı misk kokusundan daha güzel, tadı baldan daha tatlı, suyu kardan daha beyazdır!"[153]

152- Tirmizi, Cennet, 27(4/699); Müsned, 5/5.

153- Tirmizi, Tefsir, 90(5/450); İbn Mace, Zühd, 39(2/1450); Müsned, 2/67,112,158; Tayâlisî, s. 261.

AÇIKLAMA

"Kevser", lügatte "son derece çok, pek çok" demektir. Buradan hareketle onun "pek çok hayır" manasına geldiği söylenmiştir. Bu "pek çok hayır"ın ne olduğu konusunda ise; Peygamberlik şerefi, ümmetin âlimleri, hayırlı bağlılar, nesil çokluğu, ilim gibi yirmiden fazla farklı açıklama yapılmıştır. Bunların en meşhur olanı, yukarıdaki hadiste de açıklanan, "Kevser"in Cennet'te bir nehir olduğudur. Bu nehirin nitelikleri hakkında birçok hadis vardır.

«١١٤»

باب في أشجار الجنة

114. BÂB

CENNET'İN AĞAÇLARI HAKKINDA

٢٨٤١ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: إِنَّ فِي الْجَنَّةِ شَجَرَةً يَسِيرُ الرَّاكِبُ فِي ظِلِّهَا مِائَةَ عَامٍ لَا يَقْطَعُهَا وَاقْرَؤُوا إِنْ شِئْتُمْ[1]: ﴿وَظِلٍّ مَمْدُودٍ﴾[2].

2841. Bize Yezid b. Hârûn haber verip (dedi ki), bize Muhammed b. Amr, Ebu Seleme'den, (O da) Ebu Hüreyre'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Resûlullah şöyle buyurdu: *"Hakikaten Cennet'te öyle bir ağaç vardır ki, binekli bir kimse onun gölgesinde yüz yıl yol alır da onu geçemez! Dilerseniz; "**...Ve (sağın adamları) uzanmış gölgededirler**"[154] ayetini okuyun."*[155]

154- Vakıa Sûresi, 30.

155- Buhari, Bed'u'l-Halk, 8(4/87); Müslim, Cennet, 6-7(4/2175); Tirmizi, Tefsir, 57(5/400); İbn Mace, Zühd, 39(2/1450); Müsned, 2/257, 404, 438; Musannaf, 11/417; Humeydi, 2/479, 498.

٢٨٤٢ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ بْنُ عَبْدِ الْوَارِثِ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي الضُّحَاكِ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ -، قَالَ: إِنَّ فِي الْجَنَّةِ شَجَرَةً يَسِيرُ الرَّاكِبُ فِي ظِلِّهَا مِائَةَ عَامٍ لَا يَقْطَعُهَا، هِيَ شَجَرَةُ الْخُلْدِ[1].

2842. Bize Abdussamed b. Abdulvâris haber verip (dedi ki), bize Şu'be, Ebu'd-Dahhâk'tan rivayet etti ki, O şöyle demiş: Ben Ebu Hüreyre'yi, Hz. Peygamber'den *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **(naklen anlatırken) işittim ki,** O şöyle buyurmuş: *"Hakikaten Cennet'te öyle bir ağaç vardır ki, binekli bir kimse onun gölgesinde yüz yıl yol alır da, onu geçemez. Bu, 'ebedilik ağacı'dır."*[156]

«١١٥»

باب في العجوة

115. BÂB

ACVE HURMASI HAKKINDA

٢٨٤٣ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا عَبَّادٌ - هُوَ ابْنُ مَنْصُورٍ -، قَالَ: سَمِعْتُ شَهْرَ بْنَ حَوْشَبٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: الْعَجْوَةُ مِنَ الْجَنَّةِ، وَهِيَ شِفَاءٌ مِنَ السُّمِّ[2].

2843. Bize Yezid b. Hârûn haber verip (dedi ki), bize Abbad -ki O, İbn Mansûr'dur-, haber verip dedi ki, ben Şehr b. Havşeb'i şöyle derken işittim: Ben Ebu Hüreyre'yi şöyle derken işittim: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* buyurdu ki: *"Acve hurması Cennet'tendir ve zehire karşı şifadır!"*[157]

156- Müsned, 2/455,462; Tayâlisî, s.332.

157- Tirmizi, Tıbb, 22(4/401); İbn Mace, Tıbb, 8(2/1143); Müsned, 2/305, 325, 356; Tayâlisî, s. 315.

AÇIKLAMA

Acve, Hicaz bölgesinde yetişen bir hurma çeşididir. Bu çeşidin Medine'de yetişeni, oranın ve Hicaz bölgesinin en iyi hurmalarındandır. Rengi siyaha çalan bu hurmanın ağacını Hz. Peygamber'in *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* diktiği nakledilmektedir. Acve hakkındaki hadislerin de 'Medine acvesi' hakkında olduğu söylenmiştir. Dilimizde bu hurmaya 'balçık hurma' denmektedir. Bu hurmanın "Cennet'ten" olması, onun lezzet ve tad bakımından değil de şekil ve isim bakımından "Cennet'in acvesi"ne benzediği; çok faydalı ve bereketli olması hasebiyle benzerliğinin olduğu, bu sebeple de zehire şifa olduğu gibi farklı şekillerde izah edilmiştir. Acvenin zehire karşı şifa olmasına gelince bu, onun bazı zehirlere şifa olduğu; Medine acvesinin toprak ve iklim sebebiyle böyle bir özelliğinin olduğu; belli sayı ve şekilde kullanıldığı ve kullananın onda bu özelliğin olduğuna inanması halinde bu etkiyi gösterdiği gibi farklı şekillerde anlaşılabilir.

«١١٦»

باب في سوق الجنة

116. BÂB

CENNET'İN ÇARŞISI HAKKINDA

٢٨٤٤ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا حُمَيْدٌ، عَنْ أَنَسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: إِنَّ فِي الْجَنَّةِ لَسُوقاً. قَالُوا: وَمَا هُوَ؟ قَالَ: كُثْبَانٌ مِنْ مِسْكٍ يَخْرُجُونَ إِلَيْهَا فَيَجْتَمِعُونَ فِيهَا، فَيَبْعَثُ اللهُ عَلَيْهِمْ رِيحاً فَتُدْخِلُهُمْ بُيُوتَهُمْ، فَيَقُولُ لَهُمْ أَهْلُوهُمْ: لَقَدْ ازْدَدْتُمْ بَعْدَنَا حُسْناً، وَيَقُولُونَ لِأَهْلِيهِمْ مِثْلَ ذٰلِكَ[1].

2844. Bize Yezid b. Hârûn haber verip (dedi ki), bize Humayd, Enes'ten, (O da) Hz. Peygamber'den *(Sallallahu Aleyhi ve Sel-*

lem) **(naklen) haber verdi ki,** O şöyle buyurdu: *"Hakikaten Cennet'te (insanların toplanma yeri olan) bir çarşı vardır!"* (Sahabe-i Kiram); "o nasıldır?" diye sordular. (Rasulullah) şöyle buyurdu: *"Misk yığınları! (Cennet ehli) bunların yanına çıkıp toplanacaklar. Derken Allah onların üzerine bir rüzgâr gönderecek de, bu (rüzgâr) onları evlerine girdirecek. O zaman aileleri onlara; "andolsun ki, sizin güzelliğiniz bizden (ayrıldıktan) sonra arttı" diyecekler, onlar da ailelerine bu (sözün aynısını söyleyecekler."*[158]

٢٨٤٥ ـ حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ سَلَمَةَ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ـ ﷺ ـ بِنَحْوِهِ[1].

2845. Bize Saîd b. Abdulcebbar, Hammâd b. Seleme'den, (O) Enes'ten, (O da) Hz. Peygamber'den *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **(naklen)** bunun, (yani bir önceki hadisin) benzerini rivayet etti.[159]

«١١٧»

باب حفّت الجنة بالمكاره

117 BÂB

CENNET, HOŞLANILMAYAN ŞEYLERLE KUŞATILMIŞTIR

٢٨٤٦ ـ أَخْبَرَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ـ ﷺ ـ: حُفَّتِ الْجَنَّةُ بِالْمَكَارِهِ، وحُفَّتِ النَّارُ بِالشَّهَوَاتِ[2].

2846. Bize Süleyman b. Harb haber verip (dedi ki), bize

158- Bir sonraki Hadisin kaynaklarna bakınız.
159- Müslmi, Cennet, 13(4/2178); Müsned, 3/284-285; Musannaf, 11/418.

Hammâd b. Seleme, Sâbit'ten, (O da) Enes'ten (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Cennet hoşlanılmayan şeylerle kuşatılmıştır. Cehennem ise arzu ve istek uyandıran şeylerle kuşatılmıştır."*[160]

AÇIKLAMA

İnsanı Cennet'e veya Cehennem'e götürecek olan şey, bu dünyadaki iman ve amelidir. Cennet'e ulaşmak için yapılması gereken şeyler ekseriya nefse zor gelir, nefis onlardan hoşlanmaz: Zor ve kolay şartlarda ibadetlere devam etmek, malını Allah yolunda harcamak gibi... Cehennem'e götüren şeyler ise, bunların tam aksine, nefse hoş gelen şeylerdir.

«١١٨»

باب في دخول الفقراء الجنة قبل الأغنياء

118 BÂB

FAKİRLERİN, CENNET'E ZENGİNLERDEN ÖNCE GİRMESİ

٢٨٤٧ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي مُعَاوِيَةُ: أَنَّ عَبْدَ الرَّحْمٰنِ بْنَ جُبَيْرٍ حَدَّثَهُ، عَنْ أَبِيهِ جُبَيْرِ بْنِ نُفَيْرٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، قَالَ: بَيْنَا أَنَا قَاعِدٌ فِي الْمَسْجِدِ وَحَلْقَةٌ مِنْ فُقَرَاءِ الْمُهَاجِرِينَ قُعُودٌ، إِذْ دَخَلَ النَّبِيُّ ﷺ فَقَعَدَ إِلَيْهِمْ، فَقُمْتُ[3] إِلَيْهِمْ فَقَالَ النَّبِيُّ - ﷺ - لَهُمْ: لِيُبْشِرْ فُقَرَاءُ الْمُهَاجِرِينَ بِمَا يَسُرُّ وُجُوهَهُمْ، فَإِنَّهُمْ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ قَبْلَ الْأَغْنِيَاءِ بِأَرْبَعِينَ عَاماً. قَالَ: فَلَقَدْ رَأَيْتُ أَلْوَانَهُمْ اسْفَرَّتْ. قَالَ عَبْدِ اللهِ بْن عَمْرٍو: حَتَّى تَمَنَّيْتُ أَنْ أَكُونَ مَعَهُمْ أَوْ مِنْهُمْ[1].

160- Müslim, Cennet, 1(4/2174); Tirmizi, Cennet, 21(4/693), Müsned, 3/153, 254, 284.

2847. Bize Abdullah b. Salih rivayet edip dedi ki, bana Muaviye rivayet etti ki, Abdurrahman b. Cubeyr kendisine, babası Cubeyr b. Nufeyr'den, (O da) Abdullah b. Amr'dan (naklen) rivayet etmiş ki, O şöyle demiş: Bir ara ben Mescid'de oturmaktaydım. Muhacirlerin fakirlerinden halka olmuş bir topluluk da oturuyorlardı. Derken Hz. Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* içeri giriverdi ve gidip onların yanına oturdu. Ben de kalkıp onların yanına gittim. O zaman Hz. Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* onlara şöyle buyurdu: *"Muhacirlerin fakirleri (âhirette) yüzlerini güldürecek şeyden dolayı sevinsinler! Çünkü onlar Cennet'e zenginlerden kırk yıl önce gireceklerdir!"* (Abdullah) dedi ki: "Bunun üzerine ben, gerçekten, onların renklerinin aydınlanıp parladığını görmüştüm." Abdullah b. Amr sözüne şöyle devam etti: "Sonunda ben onlarla beraber -veya "onlardan"- olmayı temenni etmiştim."[161]

AÇIKLAMA

Fakirlerin Cennet'e zenginlerden daha önce girmeleri, Allahu a'lem, onların mal hesaplarının olmayışındandır. Bu durum, fakirlerin üstünlüğünü göstermez.[162] Çünkü Allah Teala katında değerliliğin ölçüsü, kişinin "takva"sı[163], yani Allah Teala'ya karşı gelmekten sakınma durumudur. Ayrıca bir iyilik mal ile yapılabilmekte, bazı farz ibadetler de mâlî varlığa bağlı bulunmaktadır. Binaenaleyh, zengin daha takvalı ve ameli daha iyiyse, hesabını verdikten sonra, biraz geç de olsa, Cennet'e girip böyle olmayan fakirden daha üstün derecelere çıkar.

«١١٩»
باب في نفس جهنم

161- Şahidleri için bakınız: Müslim, Zühd, 37(4/2285); Müsned 2/169); Mecmâu'z-Zevâid, 10/259; Firdevs, 3/147.

162- Fakirlik ve zenginliklerden hangisinin daha üstün olduğu ve ilgili haberler hakkında bakınız: Fethu'l-Bâri, 24/55-59.

163- Bkz. Hucurat Sûresi, 13.

119 BÂB
CEHENNEM'İN SOLUKLANDIRILMASI HAKKINDA

٢٨٤٨ - أَخْبَرَنَا الْحَكَمُ بْنُ نَافِعٍ، أنا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: قَالَ النَّبِيُّ - ﷺ -: شَكَتِ النَّارُ إِلَى رَبِّهَا، فَقَالَتْ: يَا رَبِّ أَكَلَ بَعْضِي بَعْضاً، فَأَذِنَ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لَهَا بِنَفَسَيْنِ: نَفَسٍ فِي الشِّتَاءِ، ونَفَسٍ فِي الصَّيْفِ، فَهُوَ أَشَدُّ مَا تَجِدُونَ مِنَ الْحَرِّ، وَأَشَدُّ مَا تَجِدُونَ مِنَ الزَّمْهَرِيرِ(١).

2848. Bize el-Hakem b. Nafi' haber verip (dedi ki), bize Şuayb, ez-Zühri'den haber verdi ki, O şöyle demiş: Bana Ebu Seleme, Ebu Hüreyre'den haber verdi ki, O, O'nu şöyle derken işitmiş: Hz. Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Cehennem, Rabb'ine şikâyette bulunup; "yâ Rabb'i, bir kısmım bir kısmımı yedi" dedi. Bunun üzerine lûtfu çok ve yüce olan Allah ona iki soluklanma, yani kışın bir soluklanma, yazın bir soluklanma izni verdi. İşte bu (soluklanmalar) sizin en şiddetli bulduğunuz sıcakla en sert bulduğunuz soğuğun (sebepleridirler)."*[164]

٢٨٤٩ - أَخْبَرَنَا حَجَّاجٌ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ بَهْدَلَةَ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ -، بِنَحْوِهِ.

2849. Bize Haccâc haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, Asım b. Behdele'den, (O) Ebu Salih'ten, (O) Ebu Hüreyre'den, (O da) Hz. Peygamber'den *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **(naklen)** bunun, (yani bir önceki hadisin) benzerini rivayet etti.[165]

164- Buhari, Bed'u'l-Halk, 10(4/89); Müslim, Mesacid, 185(1/431); Muvatta, Vukût, 28(1/16); Müsned, 2/238, 277, 462.

165- Tirmizi, Cehennem, 9(4/711); İbn Mace, Zühd, 38(2/1444-1445).

«١٢٠»

باب في قول النبي ﷺ: نارکم هذه جزء من کذا جزءا

120. BÂB

HZ. PEYGAMBER'İN; *"SİZİN ŞU ATEŞİNİZ ŞU KADAR PARÇADAN BİR PARÇADIR!"* SÖZÜ HAKKINDA

٢٨٥٠ - أَخْبَرَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، أنا الْهَجَرِيُّ، عَنْ أَبِي عِيَاضٍ[٣]، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: إِنَّ نَارَكُمْ هٰذِهِ جُزْءٌ مِنْ سَبْعِينَ جُزْءاً مِنْ نَارِ جَهَنَّمَ[٤].

2850. Bize Ca'fer b. Avn haber verip (dedi ki), bize el-Heceri, Ebu Iyâz'dan, (O da) Ebu Hüreyre'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu:

"–Gerçekten sizin şu ateşiniz Cehennem ateşinin yetmiş parçasından bir parçadır!"[166]

«١٢١»

باب في أهون أهل النار عذابا

121. BÂB

CEHENNEM EHLİNİN EN HAFİF İŞKENCE GÖRENİ

166- Buhari, Bed'u'l-Halk, 10(4/90); Müslim, Cennet, 30(4/2184); Tirmizi, Cehennem, 7(4/709); Muvata', Cehennem, 1(2/994); Müsned, 2/244, 313, 467.

٢٨٥١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنِ ابْنِ عَجْلاَنَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ -، قَالَ: أَهْوَنُ النَّاسِ عَذَاباً مَنْ لَهُ نَعْلاَنِ يَغْلِي مِنْهُمَا دِمَاغُهُ(١).

2851. Bize Ebu Asım, ibn Aclan'dan, (O) babasından, (O) Ebu Hüreyre'den, (O da) Hz. Peygamber'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle buyurdu: *"(Cehennem'de) en hafif işkence görecek insan, iki pabucu olup da oradan beyni kaynayacak kimsedir!"*[167]

«١٢٢»

باب قوله تعالى: هل من مزيد

122. BÂB

YÜCE ALLAH'IN; *"DAHA VAR MI?"* SÖZÜ

٢٨٥٢ - أَخْبَرَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عَمَّارِ بْنِ أَبِي عَمَّارٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَالَ: يُلْقَى فِي النَّارِ أَهْلُهَا، وَتَقُولُ: هَلْ مِنْ مَزِيدٍ؟ هَلْ مِنْ مَزِيدٍ؟ ثَلاَثاً حَتَّى يَأْتِيَهَا رَبُّهَا فَيَضَعَ قَدَمَهُ عَلَيْهَا فَتَنْزَوِيَ(٢) وَتَقُولُ: قَطْ قَطْ قَطْ(٣).

2852. Bize Haccac b. Minhâl haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, Ammar b. Ebu Ammar'dan, (O da) Ebu Hüreyre'den (naklen) rivayet etti ki, Rasulullah şöyle buyurdu: *"Cehennem'e Cehennemlikler atılacak da o üç defa "daha var mı, daha var mı?" diyecek. Nihayet Rabb'i ona gelecek ve ayağını üzerine koyacak. O zaman toplanıp büzülecek ve "yeter, yeter, yeter" diyecek!"*[168]

167- Müsned, 2/432, 439; Mecmâu'z-Zevâid, 10/395 (Taberani'den).

168- Buhari, Tefsir, 50/1(6/47-48);Tirmizi, Cennet, 20(4/691-692); Müsned, 2/276, 369, 507. Bir şahidi için bkz. Müslim, Cennet, 35-36(4/2186-2187); Müsned, 2/314. Bab başlığında zikredilen Ayet, Kaf Sûresinin 30. ayetindedir.

FERÂİZ KİTABI

«ا»

باب في تعليم الفرائض

1. BÂB
FERAİZİN ÖĞRETİLMESİ HAKKINDA

٢٨٥٣ ـ أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا عَاصِمٌ، عَنْ مُوَرِّقٍ الْعِجْلِيِّ، قَالَ: قَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ: تَعَلَّمُوا الْفَرَائِضَ، وَاللَّحْنَ وَالسُّنَنَ، كَمَا تَعَلَّمُونَ الْقُرآنَ.

2853 Bize Yezid b. Hârûn haber verip (dedi ki), bize Asım, Muverrik el-Icli'den haber verdi ki, O şöyle demiş: Ömer İbnu'l-Hattab dedi ki; "Kur'an'ı öğrendiğiniz gibi ferâizi, dilin (kaidelerini) ve Sünnetleri (yani dinin nakli hükümlerini) de öğrenin!"[169]

٢٨٥٤ ـ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: قَالَ عُمَرُ: تَعَلَّمُوا الْفَرَائِضَ فَإِنَّهَا مِنْ دِينِكُمْ.

2854. Bize Muhammed b. Yusuf rivayet edip (dedi ki), bize Süfyan, el-A'meş'ten, (O da) İbrahim'den (naklen) nivayet etti ki, O şöyle dedi: Ömer dedi ki: "Ferâizi (miras paylarını) öğrenin! Çünkü onlar dininizin (hükümlerindendirler)."[170]

٢٨٥٥ ـ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا يُوسُفُ الْمَاجِشُونَ، قَالَ: قَالَ ابْنُ شِهَابٍ: لَوْ هَلَكَ عُثْمَانُ وَزَيْدٌ فِي بَعْضِ الزَّمَانِ، لَهَلَكَ عِلْمُ الْفَرَائِضِ. لَقَدْ أَتَى عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ، وَمَا يَعْلَمُهَا غَيْرُهُمَا.

169- İbn Ebi Şeybe, 11/236; Sunenu Saîd, 1/25, Beyhaki, 6/209; Kenzu'l-Ummâl, 10/252.
170- İbn Ebi Şeybe, 10/459, 11/234; Sünenu Saîd, 1/28; Beyhaki, 6/209; Kenzu'l-Ummâl, 11/24.

2855. Bize Muhammed b. İsa rivayet edip (dedi ki), bize Yusuf el-Mâcişûn rivayet edip dedi ki, İbn Şihâb şöyle dedi: "Osman ile Zeyd zamanın birinde ölselerdi, ferâiz ilmi yok olup giderdi. Andolsun ki, insanlar, bu (ilmi) onlardan başkasının bilmedikleri bir zaman geçirmişlerdir!"[171]

AÇIKLAMA

"Fâriza"nın çoğulu olan "ferâiz", dinin, "mükellef insanlardan kesin olarak yapılmasını istediği şeyler" demektir. "Ferâiz"in diğer ıstılahi bir manası ise, "ölenin bıraktığı şeylerden mirasçılarına takdir olunan paylar"dır. Ölenin bıraktığı mirasla ilgili hükümlerden, mirasın mirasçılara ne şekilde bölüştürüleceğinden bahseden ilme de "ferâiz ilmi= miras payları ilmi" denmektedir.

Bu ilmin büyük önemi vardır. Çünkü o, insanın, hayatta olma veya ölmüş olma şeklindeki iki temel durumundan ikincisiyle ilgili hükümleri ele almaktadır. Ayrıca o, mülk edinmenin genel olarak iki şeklinden, yani isteğe bağlı olan ile zaruri olan şekillerinden zaruri olan mülk edinme şeklini incelemektedir. Üstelik bu ilim, ele aldığı meselelerin alâkalı olduğu şahıslar ve menfaatleri bakımından da çok geniş bir sahaya sahiptir. İşte bu ve benzeri sebeplerden dolayı olmalıdır ki, Hz. Peygamber'in *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*, bu ilmi *"İlmin yarısı"* olarak nitelendirdiği nakledilmektedir.[172]

Bu hususta Sahabenin de, bir kısmını bu bölümde gördüğümüz açıklamaları vardır. Onlardan bazıları bu ilim dalındaki bilgileriyle de meşhur olmuşlardı. Bize intikal eden bilgilerden anlaşıldığına göre, Zeyd b. Sâbit, Hz. Osman, Hz. Ali, Abdullah b. Mes'ud ve Hz. Aişe (Radıyallahu Anhum), ferâizi en iyi bilen Sahabilerin başında geliyorlardı.

٢٨٥٦ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا الْمَسْعُودِيُّ، عَنِ الْقَاسِمِ، قَالَ: قَالَ عَبْد

171- Beyhaki, 6/211: Kenzu'l-Ummâl, 13/33-34.

172- Bkz. İbn Mace, Ferâiz, 1(2/908); Dârekutnî, 4/67; Müstedrek, 4/332.

اللهِ: تَعَلَّمُوا الْقُرْآنَ وَالْفَرَائِضَ، فَإِنَّهُ يُوشِكُ أَنْ يَفْتَقِرَ الرَّجُلُ إِلَى عِلْمٍ كَانَ يَعْلَمُهُ، أَوْ يَبْقَى [فِي] قَوْمٍ لَا يَعْلَمُونَ.

2856. Bize Ebu Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize el-Mes'udi, el-Kasım'dan rivayet etti ki, O şöyle demiş: Abdullah dedi ki; "Kur'an ile ferâizi öğrenin. Çünkü durum şu ki, insanın önceden bilmiş olduğu bir bilgiye muhtaç hale gelmesi veya bilmeyen bir topluluğun içinde kalması zamanı yakındır!"[173]

٢٨٥٧ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا زِيَادُ بْنُ أَبِي مُسْلِمٍ، عَنْ أَبِي الْخَلِيلِ، قَالَ: قَالَ أَبُو مُوسَى: مَنْ عَلِمَ الْقُرْآنَ وَلَمْ يَعْلَمِ الْفَرَائِضَ، فَإِنَّ مَثَلَهُ مَثَلُ الرَّأْسِ لَا وَجْهَ لَهُ، أَوْ لَيْسَ لَهُ وَجْهٌ.

2857. Bize Ebu Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Ziyad b. Ebi Müslim, Ebu'l-Halil'den rivayet etti ki, O şöyle demiş: Ebu Musa dedi ki: "Kim Kur'an'ı bilir, ferâizi bilmezse, onun durumu hiç yüzü olmayan -veya "yüzü olmayan"- başın durumu gibidir!"[174]

٢٨٥٨ - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، ثنا أَبُو شِهَابٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: قُلْتُ لِعَلْقَمَةَ: مَا أَدْرِي مَا أَسْأَلُكَ عَنْهُ، قَالَ أَمِتْ جِيرَانَكَ.

2858. Bize Ahmed b. Abdillah rivayet edip (dedi ki), bize Ebu Şihâb, el-A'meş'ten, (O da) İbrahim'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Ben Alkâme'ye; "Sana (ferâiz konusunda) ne soracağımı bilemiyorum?" dedim de, O şöyle cevap verdi: "(Ferâiz meselelerini öğrenmek istiyorsan), komşularını öldür (de bazısını bazısına mirasçı kıl!)"[175]

173- İbn Ebi Şeybe, 11/235; Mecmâu'z-Zevâid, 4/224 (Taberani'den, Senedi muhkatı'dır).
174- İbn Ebi Şeybe, 11/234.
175- İbn Ebi Şeybe, 11/236; Beyhaki, 6/209.

٢٨٥٩ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ طَلْحَةَ[1]، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ الْوَلِيدِ الْهَمْدَانِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: تَعَلَّمُوا الْفَرَائِضَ، وَالطَّلَاقَ، وَالْحَجَّ، فَإِنَّهُ مِنْ دِينِكُمْ.

2859 Bize Ebu Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Muhammed b. Talha, el-Kasım İbnu'l-Velid el-Hemdâni'den, (O da) Abdullah b. Mes'ud'dan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: "Ferâiz, talâk ve hac (bilgilerini) öğrenin. Çünkü (bunları öğrenmek) dininizin (emirlerindendir)!"[176]

٢٨٦٠ - حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ كَثِيرٍ، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: كَانُوا يُرَغِّبُونَ فِي تَعْلِيمِ الْقُرْآنِ، وَالْفَرَائِضِ، وَالْمَنَاسِكِ.

2860. Bize Süleyman b. Harb rivayet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Zeyd, Kesir'den, (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: "(Sahabe-i Kiram); Kur'an'ın, ferâizin ve (hac) ibadetlerinin öğretilmesine teşvik ederlerdi."

٢٨٦١ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ فَلْيَتَعَلَّمِ الْفَرَائِضَ، فَإِنْ لَقِيَهُ أَعْرَابِيٌّ، قَالَ: يَا مُهَاجِرُ، أَتَقْرَأُ الْقُرْآنَ، فَإِنْ قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: تَفْرُضُ. فَإِنْ قَالَ: نَعَمْ. فَهُوَ زِيَادَةٌ وَخَيْرٌ، وَإِنْ قَالَ: لَا، قَالَ: فَمَا فَضْلُكَ عَلَيَّ يَا مُهَاجِرُ.

2861. Bize Muhammed b. Yusuf, Süfyan'dan, (O) Ebu İshak'tan, (O) Ebu Ubeyde'den, (O da) Abdullah'tan (naklen) haber verdi ki, O şöyle demiş: "Kur'an'ı okuyan kimse ferâizi de öğrensin. Çünkü ona bir bedevi rastlarsa, "yâ muhacir, sen Kur'an'ı

176- Beyhaki, 6/209.

okuyabiliyor musun?" diye sorar. O eğer; "evet" cevabı verirse, (bedevi bu sefer); "(miras) paylarını ayırabilir misin?" diye sorar. O zaman o; "evet" derse, bu (Allah'ın ona verdiği) bir fazlalık ve hayır olur; "hayır" derse (bedevî); "peki, senin bana üstünlüğün nedir, ey muhacir?" karşılığını verir."[177]

٢٨٦٢ ـ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ سَعِيدٍ، ثنا عُقْبَةُ بْنُ خَالِدٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ مُسْلِمٍ، قَالَ: سَأَلْنَا مَسْرُوقاً: كَانَتْ عَائِشَةُ تُحْسِنُ الْفَرَائِضَ؟ قَالَ: وَالَّذِي لَا إِلٰهَ غَيْرُهُ لَقَدْ رَأَيْتُ الْأَكَابِرَ مِنْ أَصْحَابِ مُحَمَّدٍ، يَسْأَلُونَهَا عَنِ الْفَرَائِضِ.

2862. Bize Abdullah b. Saîd rivayet edip (dedi ki), bize Ukbe b. Halid, el-A'meş'ten, (O da) Müslim'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Biz Mesrûk'a; "Aişe ferâizi iyi biliyor muydu?" diye sorduk da, O şöyle cevap verdi: Kendisinden başka hiçbir ilâh olmayan (Allah')a yemin ederim ki; ben gerçekten, Muhammed'in Ashabının büyüklerini O'ndan ferâiz sorarken görmüştüm!"[178]

«٢»

باب من ادّعى الى غير أبيه

2. BÂB

BABASINDAN BAŞKASINA NESEB İDDİA EDEN KİMSE

٢٨٦٣ ـ أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ عَاصِمٍ، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ، عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ، وَعَنْ أَبِي بَكْرَةَ ـ قَالَ شُعْبَةُ: هٰذَا أَوَّلُ مَنْ

177- İbn Ebi Şeybe, 11/233; Sunenu Saîd, 1/28; Beyhaki, 6/209. Bu haberin senedi, Ebu Ubeyde'nin, babası Abdullah'tan sema'ı (Hadis öğrenimi) olmadığı için munkatı'dır.

178- İbn Ebi Şeybe, 11/234; Sünenu Saîd, 1/96.

رُمِيَ بِسَهْمٍ فِي سَبِيلِ اللهِ، وَهٰذَا تَدَلَّى مِنْ حِصْنِ الطَّائِفِ إِلَى رَسُولِ اللهِ - ﷺ - إِنَّهُمَا حَدَّثَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ -، قَالَ: مَنِ ادَّعَى إِلَى غَيرِ أَبِيهِ، وَهُوَ يَعْلَمُ أَنَّهُ غَيْرُ أَبِيهِ، فَالْجَنَّةُ عَلَيْهِ حَرَامٌ[1].

2863. Bize Saîd b. Âmir, Şu'be'den, (O) Asım'dan, (O) Ebu Osman'dan, (O da) Sa'd b. Ebi Vakkas'tan ve Ebu Bekre'den (naklen) -Şu'be demiş ki, "bu (yani Sa'd), Allah yolunda ok atan ilk kimsedir. Bu (yani Ebu Bekre) ise, Tâif kalesinden aşağıya Rasulullah'ın *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* yanına inmişti-; **haber verdi ki,** onlar rivayet etmişler ki, Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurmuş: *"Kim babasından başkasına, onun kendi babası olmadığını bildiği halde neseb iddia ederse, ona Cennet haram olur!"*[179]

٢٨٦٤ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُرَّةَ، عَنْ أَبِي مَعْمَرٍ، عَنْ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ، قَالَ: كُفْرٌ بِاللهِ ادِّعَاءُ إِلَى نَسَبٍ لَا يُعْرَفُ، وَكُفْرٌ بِاللهِ تَبَرُّءٌ مِنْ نَسَبٍ وَإِنْ دَقَّ.

2864. Bize Muhammed b. Yusuf rivayet edip (dedi ki), bize Süfyan, el-A'meş'ten, (O) Abdullah b. Mürre'den, (O) Ebu Ma'mer'den, (O da) Ebu Bekr es-Sıddîk'ten (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: "Bilinmeyen bir nesebe (bağlı olduğunu) iddia etmek, Allah'a nankörlüktür. Önemsiz de olsa, bir nesebden yüz çevirmek, Allah'a nankörlüktür!"[180]

٢٨٦٥ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ زَكَرِيَّا بْنِ يَحْيَى، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا وَائِلٍ يُحَدِّثُ عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ نَحْوًا مِنْهُ.

179- Bkz. 2533. Hadis.

180- Kenzu'l-Ummâl, 6/207. Bkz. 2866. Hadis.

2865. Bize Muhammed b. Yusuf rivayet edip (dedi ki), bize Süfyan, Zekeriyya b. Yahya'dan rivayet etti ki, O şöyle demiş: Ben Ebu Vâil'i, İbn Mes'ûd'dan bunun, (yani bir önceki haberin) bir benzerini rivayet ederken işittim.[181]

٢٨٦٦ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَاءِ، ثنا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ السَّلُولِيُّ، عَنْ جَعْفَرٍ الْأَحْمَرِ، عَنِ السَّرِيِّ بْنِ إِسْمَاعِيلَ، عَنْ قَيْسِ بْنِ أَبِي حَازِمٍ، قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ - ﷺ - لِأُبَايِعَهُ، فَجِئْتُ وَقَدْ قُبِضَ، وَأَبُو بَكْرٍ قَائِمٌ فِي مَقَامِهِ، فَأَطَالَ الثَّنَاءَ، وَأَكْثَرَ الْبُكَاءَ، فَقَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - يَقُولُ: كُفْرٌ بِاللهِ انْتِفَاءٌ مِنْ نَسَبٍ وَإِنْ دَقَّ، وَادِّعَاءُ نَسَبٍ لَا يُعْرَفُ[1].

2866. Bize Muhammed İbnu'l-Alâ' rivayet edip (dedi ki), bize İshak b. Mansur es-Selûlî, Ca'fer el-Ahmer'den, (O) es-Serî b. İsmail'den, (O da) Kays b. Ebi Hâzim'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Ben biat etmek için Hz. Peygamber'e *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* gelmiştim. Ancak geldiğimde vefat etmişti. Ebu Bekr O'nun makamında ayakta duruyordu. O, (Allah'a) uzunca övgüde bulunmuş ve çokça ağlamış, sonra şöyle demişti: Ben Rasulullah'ı *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyururken işittim: *"Önemsiz de olsa, bir neseble ilgisinin olmadığını söylemek ile bilinmeyen bir nesebe (bağlı olduğunu) iddia etmek, Allah'a nankörlüktür!"*[182]

٢٨٦٧ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا عَبْدُ الْحَمِيدِ بْنُ بَهْرَامَ، عَنْ شَهْرِ بْنِ حَوْشَبٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: أَيُّمَا رَجُلٍ ادَّعَى إِلَى غَيْرِ وَالِدِهِ، أَوْ تَوَلَّى غَيْرَ مَوَالِيهِ الَّذِينَ أَعْتَقُوهُ، فَإِنَّ عَلَيْهِ لَعْنَةَ اللهِ، وَالْمَلَائِكَةِ، وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ، إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، لَا يُقْبَلُ مِنْهُ صَرْفٌ وَلَا عَدْلٌ[1].

181- Bu haberi başka bir kitapta bulamadık. Kenzu'l-Ummâl'de (bkz. 6/195) buna benzer bir haber Darimi'ye, Amr b. Şuayb'ın merfu' rivayeti olarak nisbet edilmektedir.

182- Mecmâu'z-Zevâid, 1/97 (Taberani ve Bezzar'dan); Kenzu'l-Ummâl, 6/191, 195, 196.

2867. Bize Muhammed b. Yusuf rivayet edip (dedi ki), bize Abdulhamid b. Behram, Şehr b. Havşeb'den, (O da) İbn Abbas'tan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Hangi adam babasından başkasına neseb iddia ederse veya kendisini hürriyete kavuşturan efendilerinden başkasını efendi ("mevlâ") edinirse, işte Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lâneti Kıyamet gününe kadar onun üzerinedir. Ondan ne tevbe kabul edilecek, ne fidye!"*[183]

«٣»

باب في زوج وأبوين وامرأة وأبوين

3. BÂB

KOCA İLE ANA-BABA VE KARI İLE ANA-BABA HAKKINDA

٢٨٦٨ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا شَرِيكٌ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللهِ: كَانَ عُمَرُ إِذَا سَلَكَ بِنَا طَرِيقاً، وَجَدْنَاهُ سَهْلاً، فَإِنَّهُ قَالَ فِي زَوْجٍ وَأَبَوَيْنِ: لِلزَّوْجِ النِّصْفُ، وَلِلْأُمِّ ثُلُثُ مَا بَقِيَ.

2868. Bize Yezid b. Hârûn haber verip (dedi ki), bize Şerîk, el-A'meş'ten, (O da) İbrahim'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle demiş: Abdullah dedi ki: Ömer bizi bir yola soktuğunda onun kolay olduğunu görürdük. İşte O, "koca ile ana-baba hakkında, (mirasın) yarısı kocanın, geriye kalanın üçte biri annenindir" demiştir.[184]

AÇIKLAMA

İslam miras hukukunda ölene kimlerin mirasçı olacağı, mi-

183- İbn Mace, Hudûd, 36(2/870); Müsned, 1/318, 328.
184- Bkz. 2875. haber.

asçıların öncelik sıraları ve mirastan alacakları paylar Kur'an, Sünnet, icma ve içtihatla tesbit edilmiştir. Mirasçı olabilecek kimseler Hanefi Mezhebinde on sıraya ayrılmışlardır ki, bunlar sırasıyle şöyledir:

1. Fâriza Sahipleri: Mirastan ne miktar pay alacakları belirlenmiş olan mirasçılardır. Bunlar da ölenin kocası, karısı, babası, anası, kızı, oğlu, oğlunun kızı, öz kız kardeşi, baba-bir kız kardeşi, ana-bir kardeşleri, dedesi ve ninesidir. Bu mirasçıların mirastan hangi oranlarda pay alacakları Kur'an, Sünnet, icma ve ictihatla belirlenmiştir.

2. Neseb Yönünden Asabe: "Fâriza (belirlenmiş pay) sahipleri" mirastan paylarını aldıktan sonra, kalanı; fâriza sahipleri bulunmadığında ise mirasın tamamını alacak olan kimselerdir. Bunlar da ölenin babası, dedesi... ("usûl"ü) ile oğlu, oğlunun oğlu... ("furû"u)'dur.

3. Sebep Yönünden Asabe: Bunlar ölene, "hürriyete kavuşturma" bağıyla asabe olan kimselerdir ve ferâiz sahipleri paylarını aldıktan sonra, neseb yönünden asabe yoksa, mirasın kalanını alırlar.

4. Hürriyete Kavuşturanın Erkek Asabesi.

5. Neseb Yönünden Hısım Olan Fâriza Sahipleri: Ölenin neseb veya sebep yönünden hiç asabesi yoksa, fâriza sahiplerinden artanı alacak kimseler.

6. Zevi'l-Erham: Ölenin, fâriza sahibi ve asabe olmayan kan hısımlarıdır. Fâriza sahipleri ve asabe yoksa bunlar mirasçı olurlar.

7. Mevle'l-Muvâlât: Ölenin kendisiyle "velâyet" anlaşması yapmış olduğu kimsedir. Bu müessese Hanefi Mezhebinde kabul edilmektedir. Diğer mezhebler bunun yürürlükten kaldırılmış (mensuh) olduğu görüşündedirler. Ölenin kan hısmı ve sebep yönünden asabe olarak hiç mirasçısı bulunmadığında, mirasçısı mevle'l-muvâlât olur.

8. Başkası Üzerine Nesebi İkrar Olunan Kimse.

9. Kendisine "Üçte Bir"den Fazla Vasiyet Edilen Kimse.

10. Devlet Hazinesi.

Şer'î delillere dayanılarak yapılan bu sıralamada ve diğer miras hükümlerinde ölene yakınlık ile bu yakınlığın kuvvetinin esas olarak alındığı, aile, fert ve toplum yararlarının dengesinin gözetildiği gö-

rülmektedir. Bir miktar matematik bilgisi de isteyen miras meseleleri, fıkıh kitaplarında müstakil bir bölüm içinde ele alındıkları gibi, müstakil kitaplara da konu edilmişlerdir.[185]

Ölenin kocası veya karısı ile anne-babasının mirastaki payları meselesine gelince; koca, ölen karısının çocuğu bulunmadığında mirasın yarısını alır.[186] Ölenin anası, ölene, kocası ve babası ile birlikte mirasçı oluyorsa, kocadan arta kalanın üçte birini alır. Ölenin babası ise bunlardan geriye kalanı alır. Ölen koca ise, karısı, kocanın çocuğu bulunmadığında mirasın dörtte birini alır. Ana yine arta kalanın üçte birini, baba bunlardan geriye kalanı alır.

٢٨٦٩ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، ثنا هَمَّامٌ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ الرِّشْكُ، قَالَ: سَأَلْتُ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيَّبِ عَنْ رَجُلٍ، تَرَكَ امْرَأَتَهُ وَأَبَوَيْهِ؟ فَقَالَ: قَسَّمَهَا زَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ مِنْ أَرْبَعَةٍ.

2869. Bize Yezid b. Hârûn haber verip (dedi ki), bize Hemmâm rivayet edip (dedi ki), bize Yezid er-Rişk rivayet edip dedi ki; ben Saîd İbnu'l-Müseyyeb'e, geriye karısı ile ana ve babasını bırakan bir adamın (mirasını) sordum da, O şöyle cevap verdi: "Bu (mirası) Zeyd b. Sâbit dörde ayırarak paylaştırmıştı: (Yani dörtte birini karıya, geriye kalanın üçte birini -ki bu mirasın tamamının dörtte biridir- anaya, bunlardan geriye kalan dörtte ikisini de babaya vermişti)."[187]

٢٨٧٠ - حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنْ أَبِي الْمُهَلَّبِ، أَنَّ عُثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ، قَالَ فِي امْرَأَةٍ وَأَبَوَيْنِ: لِلْمَرْأَةِ الرُّبُعُ، وَلِلأُمِّ ثُلُثُ مَا بَقِيَ.

185- Miras meselelerini topluca ve ayrıntılı olarak görmek için bkz. Istılahat-ı Fıkhıyye Kamusu, 5/207; İslam Hukukunda Ferâiz ve İntikal, Ali Himmet Berki, sadeleştiren: İrfan Yücel, Ankara, 1986, s. 218; Mukayeseli İslam Miras Hukuku, Prof. Dr. Hamza Aktan, İstanbul 1991.

186- Bkz. Nisa Sûresi, 12.

187- Beyhaki, 6/228. Bkz. 2870. ve 2873. haberler.

2870. Bize Saîd b. Âmir, Şu'be'den, (O) Eyyûb'dan, (O) Ebu Kılâbe'den, (O da) Ebu'l-Muhalleb'den (naklen) rivayet etti ki; Hz. Osman b. Affân, bir karı ile ana ve babanın (miras payları) hakkında; "Dörtte bir kadının, geriye kalanın üçte biri ananındır" dedi.[188]

٢٨٧١ - حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنْ أَبِي الْمُهَلَّبِ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ، أَنَّهُ قَالَ: لِلْمَرْأَةِ الرُّبُعُ، سَهْمٌ مِنْ أَرْبَعَةٍ، وَلِلأُمِّ ثُلُثُ مَا بَقِيَ، سَهْمٌ، وَلِلأَبِ سَهْمَانِ.

2871. Bize Haccac b. Minhâl rivayet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, Eyyûb'dan, (O) Ebu Kılâbe'den, (O) Ebu'l-Muhalleb'den, (O da) Hz. Osman b. Affân'dan (naklen) rivayet etti ki; O, "dörtte bir pay, yani dört paydan bir pay karının, geriye kalanın üçte biri, yani bir pay ananın, iki pay da babanındır" dedi.[189]

٢٨٧٢ - أَخْبَرَنَا حَجَّاجٌ، ثنا حَمَّادٌ، عَنْ حَجَّاجٍ، عَنْ عُمَرَ بْنِ سَعِيدٍ(١) أَنَّهُ سَأَلَ الْحَارِثَ الأَعْوَرَ، عَنِ امْرَأَةٍ وَأَبَوَيْنِ؟ فَقَالَ مِثْلَ قَوْلِ عُثْمَانَ.

2872. Bize Haccac haber verip (dedi ki), bize Hammâd, Haccac'dan, (O da) Amr b. Saîd'den (naklen) rivayet etti ki; O, el-Hârisu'l-A'ver'e, bir karı ile ana ve babanın (mirastaki) durumunu sormuş da O, Hz. Osman'ın görüşünün aynısını söylemiş.[190]

٢٨٧٣ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا هِشَامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ، أَنَّهُ قَالَ فِي امْرَأَةٍ تَرَكَتْ زَوْجَهَا وَأَبَوَيْهَا: لِلزَّوْجِ النِّصْفُ، وَلِلأُمِّ ثُلُثُ مَا بَقِيَ.

188- İbn Ebi Şeybe 11/238; Sünenu Saîd, 1/38; Beyhaki, 6/228; Musannaf, 10/252.
189- Bir önceki habere bakınız.
190- Sünenu Saîd, 1/39.

2873. Bize Ebu Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Hişam, Katâde'den, (O) Saîd İbnu'l-Müseyyeb'den, (O da) Zeyd b. Sâbit'ten (naklen) rivayet etti ki; O, kocası ile ana ve babasını geride bırakan bir kadının (mirası) hakkında şöyle dedi: "Yarısı kocanın, geriye kalanın üçte biri ananındır."[191]

٢٨٧٤ - أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، عَنِ ابْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنْ عَامِرٍ الشَّعْبِيِّ، عَنْ عَلِيٍّ، فِي امْرَأَةٍ وَأَبَوَيْنِ، قَالَ: مِنْ أَرْبَعَةٍ لِلْمَرْأَةِ الرُّبُعُ، وَلِلْأُمِّ ثُلُثُ مَا بَقِيَ، وَمَا بَقِيَ فَلِلْأَبِ.

2874. Bize Ubeydullah b. Musa, ibn Ebi Leyla'dan, (O) Amir eş-Şa'bi'den, (O da) Hz. Ali'den (naklen) haber verdi ki; O, bir karı ile ana ve babasının (mirastaki payları) hakkında şöyle dedi: "Dört paydan dörtte biri karının, geriye kalanın üçte biri ananın, (bunlardan sonra) geriye kalan ise babanındır."[192]

٢٨٧٥ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، وَمَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: كَانَ عُمَرُ إِذَا سَلَكَ بِنَا طَرِيقاً اتَّبَعْنَاهُ فِيهِ، وَجَدْنَاهُ سَهْلاً، وَإِنَّهُ قَضَى فِي امْرَأَةٍ وَأَبَوَيْنِ، مِنْ أَرْبَعَةٍ، فَأَعْطَى الْمَرْأَةَ الرُّبُعَ، وَالْأُمَّ ثُلُثَ مَا بَقِيَ، وَالْأَبَ سَهْمَيْنِ.

2875. Bize Muhammed b. Yusuf, Süfyan'dan, (O) el-A'meş ile Mansur'dan, (onlar) İbrahim'den, (O da) Abdullah'tan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Ömer bizi, peşinden gittiğimiz bir yola soktuğunda onun kolay olduğunu görürdük. Gerçekten de O, bir karı ile ana ve babası hakkında dört paydan hükmetti de, karıya dörtte bir, anaya geriye kalanın üçte birini, babaya ise iki pay verdi.[193]

191- İbn Ebi Şeybe, 11/238; Musannaf, 10/254. Bkz. 2869. ve 2876. haberler.

192- İbn Ebi Şeybe, 11/238; Sünenu Saîd, 1/39. Bkz. 2880. haber

193- İbn Ebi Şeybe, 11/239, 241; Sünenu Saîd, 1/37, 38; Musannaf, 10/253; Beyhaki, 6/228. Bkz. 2868. haber.

٢٨٧٦ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ عِيسَى، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ، مِثْلَ ذَلِكَ.

2876. Bize Muhammed b. Yusuf rivayet edip (dedi ki), bize Süfyan, İsa'dan, (O) Şa'bî'den, (O da) Zeyd b. Sâbit'ten (naklen) bunun, (yani bir önceki haberin) aynısını rivayet etti.[194]

٢٨٧٧ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدٌ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ الْمُسَيَّبِ بْنِ رَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: كَانَ يَقُولُ: مَا كَانَ اللهُ لِيَرَانِي أَنْ أُفَضِّلَ أُمًّا عَلَى أَبٍ.

2877. Bize Muhammed haber verip (dedi ki), bize Süfyan, babasından, (O) el-Müseyyeb b. Rafi'den, (O da) Abdullah'tan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: "Allah benim, anayı babadan üstün tutmamı görecek değildir!"[195]

٢٨٧٨ - أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، أنا شُعْبَةُ، عَنِ الْحَكَمِ، عَنْ عِكْرِمَةَ، قَالَ أَرْسَلَ ابْنُ عَبَّاسٍ إِلَى زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ، أَتَجِدُ فِي كِتَابِ اللهِ لِلْأُمِّ ثُلُثَ مَا بَقِيَ؟ فَقَالَ زَيْدٌ: إِنَّمَا أَنْتَ رَجُلٌ تَقُولُ بِرَأْيِكَ، وَأَنَا رَجُلٌ أَقُولُ بِرَأْيِي.

2878. Bize Saîd b. Amir haber verip (dedi ki), bize Şu'be, el-Hakem'den, (O da) İkrime'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: İbn Abbas, Zeyd b. Sâbit'e; "sen, geriye kalanın üçte biri ananındır" hükmünü Allah'ın Kitabı'nda buluyor musun?" diye haber saldı da, O şöyle cevap verdi: "Sen sadece bir insansın, görüşünü söylüyorsun. Ben de bir insanım, görüşümü söylüyorum!"[196]

194- Sünenu Saîd, 1/38; Musannaf, 10/253. Bkz. 2869. ve 2873. haberler.

193- İbn Ebi Şeybe, 11/241; Musannaf, 10/253.

196- İbn Ebi Şeybe, 11/243; Musannaf, 10/254; Beyhaki, 6/228.

AÇIKLAMA

Ana ve babanın kız veya oğullarına, sadece onların eşiyle birlikte mirasçı olmaları halinde alacakları miras payları Kur'an ve Sünnet'te açıkça belirtilmemiştir. Bunun için onların bu durumdaki miras payları içtihadla belirlenmiştir. Sahabe ile sonraki âlimlerin büyük çoğunluğu bu meselede Hz. Ömer'in *(Radıyallahu Anh)* görüşünü benimsemişlerdir. Hz. Ömer'in *(Radıyallahu Anh)* bu meseledeki görüşü de, Zeyd b. Sâbit'in *(Radıyallahu Anh)* yukarıdaki haberlerde geçen görüşünün aynıdır. Bu meselede ibn Abbas *(Radıyallahu Anh)*, aşağıdaki haberlerde görüleceği üzere, âlimlerin çoğunluğuna muhalif düşmüş ve "malın tamamının üçte biri ananındır" demiştir. Bu durumda ana, babadan fazla miras alacaktır. Bu ise, İslam miras hukukunun, sorumluluklarının daha çok olması sebebiyle erkeğe daha fazla miras payı ayırma şeklindeki bir temel anlayışına aykırı görülmüştür.

٢٨٧٩ - حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ حَجَّاجٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ وَحَجَّاجٍ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّهُمَا قَالَا فِي زَوْجٍ وَأَبَوَيْنِ: لِلزَّوْجِ النِّصْفُ، وَلِلأُمِّ ثُلُثُ جَمِيعِ الْمَالِ، وَمَا بَقِيَ فَلِلأَبِ.

2879 Bize Haccac b. Minhâl rivayet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, Haccac'dan, (O da) eş-Şa'bî'den ve Haccac'dan, (O) Ata'dan, (O da) İbn Abbas'tan (naklen) rivayet etti ki, onlar (yani eş-Şa'bî ile İbn Abbas), koca ile ana ve baba hakkında şöyle dediler: "Yarısı kocanın, malın bütününün üçte biri ananın, geriye kalan ise babanındır!"[197]

٢٨٨٠ - حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، أنا أَبُو عَوَانَةَ، عَنِ الأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَلِيٍّ، قَالَ: لِلأُمِّ ثُلُثُ جَمِيعِ الْمَالِ، فِي امْرَأَةٍ وَأَبَوَيْنِ، وَفِي زَوْجٍ وَأَبَوَيْنِ.

197- İbn Abbas'ın görüşü için 2881. habere bakınız.

2880. Bize Haccac b. Minhâl rivayet edip (dedi ki), bize Ebu Avâne, el-A'meş'ten, (O) İbrahim'den, (O da) Hz. Ali'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: "Karı ile ana-baba ve koca ile ana-babanın (mirasçı olmaları halinde), malın bütününün üçte biri ananındır."[198]

٢٨٨١ ـ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا [ابْنُ] إِدْرِيسَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ الْفُضَيْلِ[1] بْنِ عَمْرٍو، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: خَالَفَ ابْنُ عَبَّاسٍ أَهْلَ الْقِبْلَةِ، فِي امْرَأَةٍ وَأَبَوَيْنِ، جَعَلَ لِلأُمِّ الثُّلُثَ مِنْ جَمِيعِ الْمَالِ.

2881. Bize Muhammed b. İsa rivayet edip (dedi ki), bize İbn İdris, babasından, (O) el-Fudayl b. Amr'dan, (O da) İbrahim'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: İbn Abbas, karı ile ana-babanın (birlikte mirasçı olmaları meselesinde) kıbleye yönelenlere muhalefet etmiştir. O, malın bütününün üçte birini anaya ait kılmıştır.[199]

«٤»

باب في بنت وأخت

4. BÂB

KIZ İLE KIZKARDEŞ HAKKINDA

٢٨٨٢ ـ أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، عَنْ سُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ، عَنْ أَشْعَثَ بْنِ أَبِي الشَّعْثَاءِ، عَنِ الأَسْوَدِ بْنِ يَزِيدَ، قَالَ: قَضَى مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ بِالْيَمَنِ، فِي بِنْتٍ وَأُخْتٍ، فَأَعْطَى الْبِنْتَ النِّصْفَ، وَالأُخْتَ النِّصْفَ.

198- Sünenu Saîd, 1/39; Beyhaki, 6/228; Muhallâ, 10/326. Hz. Ali'nin bu meselede alimlerin çoğunluğu ile aynı görüşte olduğunu belirten haberler de vardır. (Bkz. 2874. haber). İbn Hazm bu haberlerin sahih olmadığını söylemektedir. Bkz. Muhallâ, 10/326.

199- İbn Ebi Şeybe, 11/240; Musannaf, 10/253: Beyhaki, 6/228. Bkz. 2879. haber.

2882 Bize Muhammed b. Yusuf, Süfyan es-Sevri'den, (O) Eş'as b. Ebi'ş-Şa'sa'dan, (O da) el-Esved b. Yezid'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: "Muaz b. Cebel Yemen'de kız ile kızkardeş hakkında hükmetti de, (mirasın) yarısını kıza, yarısını kızkardeşe verdi."[200]

٢٨٨٣ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنِ الْأَسْوَدِ بْنِ يَزِيدَ، أَنَّ ابْنَ الزُّبَيْرِ كَانَ لَا يُوَرِّثُ الْأُخْتَ مِنَ الْأَبِ وَالْأُمِّ مَعَ الْبِنْتِ، حَتَّى حَدَّثَهُ الْأَسْوَدُ، أَنَّ مُعَاذَ بْنَ جَبَلٍ جَعَلَ لِلْبِنْتِ النِّصْفَ، وَلِلْأُخْتِ النِّصْفَ، فَقَالَ: أَنْتَ رَسُولِي إِلَى عَبْدِ اللهِ بْنِ عُتْبَةَ(٢)، فَأَخْبِرْهُ بِذَلِكَ(٣). وَكَانَ قَاضِيَهُ بِالْكُوفَةِ.

2883. Bize Muhammed b. Yusuf haber verip (dedi ki), bize Süfyan, el-A'meş'ten, (O) İbrahim'den, (O da) el-Esved b. Yezid'den (naklen) rivayet etti ki; İbnu'z-Zübeyr, kızkardeşi, kızla birlikte olduğunda ana ve babaya mirasçı yapmıyordu. Nihayet el-Esved O'na rivayet etti ki; "Muaz b. Cebel (mirasın) yarısını kıza, yarısını kızkadeşe ait kılmıştı." Bunun üzerine O da (O'na) şöyle dedi: "Sen benim Abdullah b. Utbe'ye elçimsin. O'na bunu haber ver!" (Abdullah b. Utbe) O'nun Kûfe kadısıydı.[201]

٢٨٨٤ - حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ عُمَرَ، قَالَ: سَأَلْتُ ابْنَ أَبِي الزِّنَادِ، عَنْ رَجُلٍ تَرَكَ بِنْتاً وَأُخْتاً؟ فَقَالَ: لِابْنَتِهِ النِّصْفُ، وَلِأُخْتِهِ مَا بَقِيَ. وَقَالَ: أَخْبَرَنِي أَبِي عَنْ(١) خَارِجَةَ بْنِ زَيْدٍ، أَنَّ زَيْدَ بْنَ ثَابِتٍ كَانَ يَجْعَلُ الْأَخَوَاتِ مَعَ الْبَنَاتِ عَصَبَةً، لَا يَجْعَلُ لَهُنَّ إِلَّا مَا بَقِيَ.

2884. Bize Bişr b. Ömer rivayet edip şöyle dedi: Ben ibn

200- İbn Ebi Şeybe, 11/243; Musannaf, 10/255; Buhari, Ferâiz, 6(8/6); Beyhaki, 6/233; Said, 1/42.
201- İbn Ebi Şeybe, 11/243-244; Sünenu Said, 1/43; Beyhaki, 6/233.

Ebi'z-Zinâd'a, geriye bir kız ve bir kızkardeş bırakan adamın (mirasını) sordum da, O şöyle cevap verdi: "(Mirasın) yarısı kızına, geriye kalanı kızkardeşinedir!" O sözüne devamla şöyle dedi: Bana babam Hârice b. Zeyd'den (naklen) haber verdi ki; Zeyd b. Sâbit, kızkardeşleri, kızlarla beraber olduklarında, onlara sadece geriye kalanı vererek asabe kılardı.[202]

AÇIKLAMA

Ölenin çocuk olarak sadece bir kızı mirasçısı olursa, mirasın yarısı onundur. Kur'an-ı Kerim'de; ***"Eğer (kız çocuklar) tek ise (mirasın) yarısı onundur"***[203] buyurulur. Ölenin bir kızı ile beraber öz veya baba-bir kızkardeşi bulunuyorsa, kızın payı yine aynıdır. Bu durumda ölenin öz veya baba-bir kızkardeşi "asabe" olur; yani kız payını aldıktan sonra geriye kalanı alır. Bu hususta dört mezheb görüş birliği içindedir.

«٥»

باب في المشتركة

5. BÂB

ORTAK KILINAN MİRAS PAYI (MÜŞERREKE) HAKKINDA

٢٨٨٥ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ مَنْصُورٍ، وَالْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، فِي زَوْجٍ، وَأُمٍّ، وَإِخْوَةٍ لِأَبٍ وَأُمٍّ، وَإِخْوَةٍ لِأُمٍّ، قَالَ: كَانَ عُمَرُ وَعَبْدُ اللهِ وَزَيْدٌ، يُشَرِّكُونَ، وَقَالَ عُمَرُ: لَمْ يَزِدْهُمُ الْأَبُ إِلَّا قُرْبًا.

202- Bkz. el-Muhallâ, 10/319.
203- Nisa Sûresi, 11.

2885. Bize Muhammed b. Yusuf rivayet edip (dedi ki), bize Süfyan, Mansur ile el-A'meş'ten, (onlar da) İbrahim'den (naklen) rivayet ettiler ki, O, koca, ana, baba-bir erkek kardeşler ile ana-bir erkek kardeşlerin (mirastaki durumları) hakkında şöyle dedi: Ömer, Abdullah ve Zeyd (sözkonusu durumda öz erkek kardeşleri ana bir erkek kardeşlerin miras paylarına) ortak ediyorlardı. Ömer şöyle demişti: "Baba onların (yani ana-baba bir erkek kardeşlerin) ancak yakınlığını artırmıştır!"[204]

٢٨٨٦ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنِ الْحَارِثِ، عَنْ عَلِيٍّ أَنَّهُ كَانَ لَا يُشَرِّكُ.

2886. Bize Muhammed rivayet edip (dedi ki), bize Süfyan, Ebu İshak'tan, (O) el-Hâris'ten, (O da) Hz. Ali'den (naklen) rivayet etti ki, O; (sözkonusu durumda öz erkek kardeşleri ana-bir erkek kardeşlerin miras paylarına) ortak etmiyordu.[205]

٢٨٨٧ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدٌ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ سُلَيْمَانَ التَّيْمِيِّ، عَنْ أَبِي مِجْلَزٍ: أَنَّ عُثْمَانَ كَانَ يُشَرِّكُ، وَعَلِيٌّ كَانَ لَا يُشَرِّكُ.

2887. Bize Muhammed haber verip (dedi ki), bize Süfyan, Süleyman et-Teymi'den, (O da) Ebu Miclez'den (naklen) rivayet etti ki; (sözkonusu durumda öz erkek kardeşleri ana-bir erkek kardeşlerin miras paylarına) Osman ortak ediyor, Ali ortak etmiyordu.[206]

٢٨٨٨ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، ثنا سُفْيَانُ، عَنِ ابْنِ ذَكْوَانَ، أَنَّ زَيْداً كَانَ يُشَرِّكُ.

204- İbn Ebi Şeybe, 11/255-256; Musannaf, 10/251; Sunenu Saîd, 1/40; Beyhaki, 6/256.
205- İbn Ebi Şeybe, 11/258; Musannaf, 10/251; Beyhaki, 6/257.
206- İbn Ebi Şeybe, 11/256; Sunenu Saîd, 1/40-41; Musannaf, 10/251; Beyhaki, 6/255.

2888. Bize Muhammed rivayet edip (dedi ki), bize Süfyan, ibn Zekvân'dan (naklen) rivayet etti ki, Zeyd, (sözkonusu durumda öz erkek kardeşleri ana-bir erkek kardeşlerin miras paylarına) ortak ediyordu.[207]

٢٨٨٩ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ شُرَيْحٍ أَنَّهُ كَانَ يُشَرِّكُ.

2889 Bize Muhammed rivayet edip (dedi ki), bize Süfyan, Abdulmelik b. Umeyr'den, (O da) Şureyh'ten (naklen) rivayet etti ki; O, (sözkonusu durumda öz erkek kardeşleri ana-bir erkek kardeşlerin miras paylarına) ortak ediyordu.[208]

٢٨٩٠ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّلْتِ، ثنا أَبُو شِهَابٍ(٢)، عَنِ الْحَجَّاجِ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ الْمُغِيرَةِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ فَيْرُوزَ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ عُمَرَ قَالَ فِي الْمُشَرَّكَةِ: لَمْ يَزِدْهُمُ الأَبُ إِلاَّ قُرْباً.

2890. Bize Muhammed İbnu's-Salt rivayet edip (dedi ki), bize Ebu Şihâb, el-Haccac'dan, (O) Abdulmelik İbnu'l-Muğire'den, (O) Saîd b. Feyruz'dan, (O da) babasından (naklen) rivayet etti ki; Hz. Ömer, (sözkonusu durumda öz erkek kardeşleri ana-bir erkek kardeşlerin miras paylarına) ortak etmek hakkında şöyle dedi: "Baba onların (yani öz erkek kardeşlerin) ancak yakınlığını arttırmıştır!"[209]

AÇIKLAMA

Ölen bir kadının mirasçılarının kocası, anası, öz erkek kardeşleri

207- Şahidleri için bkz. Sünenu Saîd, 1/41; Beyhaki, 6/256.
208- Şahidleri için bkz. İbn Ebi Şeybe, 11/257; Sünenu Saîd 1/41.
209- Bkz. 651. ve 2885. haberler.

ve ana-bir kardeşleri olması meselesine "muşerrike = (öz erkek kardeşleri ana-bir kardeşlerin miras payına) ortak eden" meselesi, veya "muşerreke = (öz erkek kardeşlerle ana bir kardeşler arasında) ortak kılınan miras payı" meselesi denir. Bu meseleye "hımâriyye = eşek meselesi" de denmektedir. Bunun sebebi şöyle anlatılır: Rivayet edildiğine göre, Hz. Ömer *(Radıyallahu Anh)* bu meselede önceleri öz erkek kardeşleri ana-bir erkek kardeşlerin miras payına ortak etmiyormuş. Bunun üzerine öz erkek kardeşler gelip bu miras payına ortak edilmelerini istemişler ve "farzedin ki, babamız eşektir! Anamız bir değil mi?" mealinde sözler söylemişler. O zaman Hz. Ömer *(Radıyallahu Anh)* de onları ana-bir kardeşlerin miras paylarına ortak etmiş. İşte bundan dolayı bu meseleye "hımâriyye" de denmektedir.

Muşerreke hakkında iki farklı görüş vardır. Bunlardan birine göre, bu meselede belirli pay sahiplerinden ("ashab-ı ferâiz"den) olan koca mirasın yarısını, ana altıda birini, ana-bir kardeşlerle öz kardeşler ise üçte birini alırlar. Hz. Ömer'in *(Radıyallahu Anh)* son görüşü ile Zeyd b. Sâbit *(Radıyallahu Anh)* ve Abdullah b. Mes'ud'un *(Radıyallahu Anh)* görüşleri böyledir. Bu meseledeki ikinci görüşe göre ise, mirasın üçte birini sadece ashâb-ı ferâiz'den olan ana-bir kardeşler alırlar. Öz erkek kardeşler "asabe"den, yani ashâb-ı ferâiz paylarını aldıktan sonra, geriye kalanı alan kimselerdendirler. Dolayısıyla bu meselede ashâb-ı ferâizden geriye birşey kalmadığı için, mirastan hiçbir şey alamazlar. Bunu rakamlarla şöyle gösterebiliriz:

1/2(3)+1/6(1)+1/3(2)=3+1+2/6=6/6

«٦»

باب في ابني عم أحدهما زوج والآخر أخ لأم

6. BÂB

BİRİ (ÖLENİN) KOCASI, DİĞERİ ANA BİR KARDEŞİ OLAN İKİ AMCAOĞLU HAKKINDA

٢٨٩١ ـ أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا زُهَيْرٌ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنِ الْحَارِثِ الْأَعْوَرِ، قَالَ: أُتِيَ عَبْدُ اللهِ فِي فَرِيضَةِ ابْنَيْ عَمٍّ أَحَدُهُمْ أَخٌ لِأُمٍّ، فَقَالَ: الْمَالُ أَجْمَعُ لِأَخِيهِ لِأُمِّهِ، فَأَنْزَلَهُ بِحِسَابِ أَوْ بِمَنْزِلَةِ الْأَخِ مِنَ الْأَبِ وَالْأُمِّ، فَلَمَّا قَدِمَ عَلِيٌّ سَأَلْتُهُ عَنْهَا وَأَخْبَرْتُهُ بِقَوْلِ عَبْدِ اللهِ، فَقَالَ: يَرْحَمُهُ اللهُ إِنْ كَانَ لَفَقِيهاً، أَمَّا أَنَا فَلَمْ أَكُنْ لِأَزِيدَهُ عَلَى مَا فَرَضَ اللهُ لَهُ: سَهْمٌ السُّدُسُ، ثُمَّ يُقَاسِمُهُمْ كَرَجُلٍ مِنْهُمْ.

2891. Bize Ebu Nuaym haber verip (dedi ki), bize Züheyr, Ebu İshak'tan, (O da) el-Hârisu'l-A'ver'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Bir kişi, (ölenin) ana-bir erkek kardeşi olan amcaoğullarının miras payı hakkında Abdullah'a gelmişti de O; "Bütün mal ana-bir erkek kardeşinindir" deyip onu (yani ana bir kardeş olan amcaoğlunu) ana-baba bir erkek kardeş ölçüsüne -veya "mertebesine"- indirmişti. Sonra Ali geldiğinde bunu O'na sormuş ve kendisine Abdullah'ın görüşünü bildirmiştim. O da şöyle demişti: "Allah O'na merhamet etsin! O gerçekten fakihtir. Bana gelince, ben bu (ana-bir kardeş olan amcaoğluna) Allah'ın takdir ettiğinden fazla verecek değilim: Altıda bir olan bir pay! Sonra o, (geriye kalan mirası) içlerinden bir erkek gibi onlarla paylaşır."

٢٨٩٢ ـ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنِ الْحَارِثِ، عَنْ عَلِيٍّ أَنَّهُ أُتِيَ فِي ابْنَيْ عَمٍّ أَحَدُهُمَا أَخٌ لِأُمٍّ، فَقِيلَ لِعَلِيٍّ: إِنَّ ابْنَ مَسْعُودٍ كَانَ يُعْطِيهِ الْمَالَ كُلَّهُ؟ فَقَالَ عَلِيٌّ ـ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ـ: إِنْ كَانَ لَفَقِيهاً، وَلَوْ كُنْتُ أَنَا أَعْطَيْتُهُ السُّدُسَ، وَمَا بَقِيَ كَانَ بَيْنَهُمْ.

2892. Bize Muhammed b. Yusuf rivayet edip (dedi ki), bize Süfyan, Ebu'l-İshak'tan, (O) el-Haris'ten, (O da) Hz. Ali'den (naklen) rivayet etti ki; O'na, biri (ölenin) ana-bir kardeşi olan iki amcaoğlunun (miras payı) hakkında gelmişler ve Ali'ye (yani kendisine); "doğrusu İbn Mes'ud bu (ana-bir kardeş olan amcaoğluna)

bütün malı verirdi" demişlerdi de, Ali -Allah O'ndan razı olsun- şöyle karşılık vermişti: "O gerçekten fakihti. Ben olsam ona altıda bir veririm. Geriye kalan (miras) ise aralarında (paylaştırılır)."[210]

AÇIKLAMA

Ana-bir kardeşler mirastan belirli pay alan kimselerden, amcaoğulları ise neseb yönünden asabedendirler. Bu sebeple Hz. Ali *(Radıyallahu Anh)*, ana-bir kardeş olan amcaoğluna belirlenmiş payı olan altıda biri verdikten sonra, onu asabe olarak da diğer amcaoğullarının payına ortak yapmıştır. Burada bir kimsenin iki yönden mirasçı olma meselesi de sözkonusu olmaktadır ki, bu hususta Hz. Ömer *(Radıyallahu Anh)*, Hz. Ali *(Radıyallahu Anh)*, Abdullah b. Mes'ud *(Radıyallahu Anh)*, Ebu Hanife *(Rahmetullahi Aleyh)* ve Ahmed b. Hanbel *(Rahmetullahi Aleyh)* böyle bir kimsenin iki taraftan da mirasçı olacağı ictihadında bulunmuşlardır. Bu konuda Malik *(Rahmetullahi Aleyh)*, Şafii *(Rahmetullahi Aleyh)* ve bir rivayete göre Zeyd b. Sâbit'in *(Radıyallahu Anh)* içtihadları ise böyle bir kimsenin, iki yönden hangisinde daha kuvvetli ise, sadece o yönden mirasçı olacağı şeklindedir.

Yukarıdaki haberlerde geçen meselede Zeyd b. Sâbit *(Radıyallahu Anh)*, ana-bir kardeşi öz kardeş yerine koymakla onu asabeden saymış olmaktadır. Asabe ise mirastan, belirlenmiş bir öncelik sırasına göre pay alır. Bu sıralamada önce olan biri bulunduğunda sonra olan kimse mirastan birşey alamaz. Bu sebeple, asabelik sıralamasında öz kardeş amcaoğullarından önce olduğu için, Zeyd b. Sâbit *(Radıyallahu Anh)*, mirasın hepsini öz kardeş yerine koyduğu ana-bir kardeşe vermiştir.

Bu bölümün başlığındaki meseleye gelince, bazı haberlerde Hz. Ali'ye *(Radıyallahu Anh)* bu meselenin de sorulduğu görülmektedir.[211] Dârimî *(Rahmetullahi Aleyh)* bu meseleyi başlıkta zikretmekle, her halde, bu haberlere işaret etmek istemiştir.

210- İbn Ebi Şeybe, 11/250; Sünenu Saîd, 1/63; Musannaf, 10/287; Beyhaki, 6/240; Dârekutnî, 4/87.

211- Bkz. İbn Ebi Şeybe, 11/251; Sünenu Saîd, 1/64; Beyhaki 6/239; Buhari, Ferâiz, 15(8/8).

Bu miras meselesinin çözümü ise şöyledir: Ölenin kocası olan amcaoğluna mirasın yarısı, ana-bir kardeşi olan amcaoğluna altıda biri verilir. Geri kalan miras da, asabe oldukları için, aralarında paylaştırılır.

«٧»

باب في بنت وابنة ابن وأخت لأب وأم

7. BÂB

KIZ, OĞUL KIZI VE ANA-BABA BİR KIZ KARDEŞ HAKKINDA

٢٨٩٣ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ، عَنْ أَبِي قَيْسٍ الْأَوْدِيِّ، عَنْ هُزَيْلِ بْنِ شُرَحْبِيلَ، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ وَإِلَى سُلَيْمَانَ بْنِ رَبِيعَةَ فَسَأَلَهُمَا: عَنْ بِنْتٍ وَبِنْتِ ابْنٍ وَأُخْتٍ لِأُمٍّ وَأَبٍ فَقَالَا: لِلِابْنَةِ النِّصْفُ، وَمَا بَقِيَ فَلِلْأُخْتِ، وَأْتِ ابْنَ مَسْعُودٍ فَإِنَّهُ سَيُتَابِعُنَا فَجَاءَ الرَّجُلُ إِلَى عَبْدِ اللهِ فَسَأَلَهُ عَنْ ذٰلِكَ، فَقَالَ: لَقَدْ ضَلَلْتُ إِذاً وَمَا أَنَا مِنَ الْمُهْتَدِينَ، وَإِنِّي أَقْضِي بِمَا قَضَى بِهِ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - لِلِابْنَةِ النِّصْفُ وَلِابْنَةِ الِابْنِ السُّدُسُ، وَمَا بَقِيَ فَلِلْأُخْتِ[1].

2893. Bize Muhammed b. Yusuf rivayet edip (dedi ki), bize Süfyan es-Sevri, Ebu Kays el-Evdi'den, (O da) Hüzeyl b. Şurahbil'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Bir adam Ebu Musa el-Eş'arî ve Süleyman b. Rebia'ya gelip onlara kız, oğul kızı ve ana-baba bir kızkardeşin (miras durumlarını) sordu da, onlar şöyle cevap verdiler: "(Mirasın) yarısı kızındır. Geriye kalan ise kızkardeşindir. (İstersen) İbn Mes'ud'a git, (sor). O da bize uyacaktır!" Bunun üzerine adam Abdullah'a geldi ve O'na bunu sordu. O da şöyle cevap verdi: "Andolsun ki, ben o halde sapıtmış olurum ve doğru yolda olanlardan olmam! Şüphesiz ben Resûlullah'ın *(Sallallahu*

Aleyhi ve Sellem) hükmettiği ile hükmederim: (Mirasın) yarısı kızın, altıda biri oğul kızının, geriye kalan ise kızkardeşindir!"[212]

«٨»

باب في الإخوة والأخوات والولد وولد الولد

8. BÂB
ERKEK KARDEŞLER, KIZ KARDEŞLER, ÇOCUK VE ÇOCUĞUN ÇOCUĞU HAKKINDA

٢٨٩٤ - أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، ثنا أَبُو شِهَابٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ مُسْلِمٍ، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ فِي أَخَوَاتٍ لِأَبٍ وَأُمٍّ وَإِخْوَةٍ وَأَخَوَاتٍ لِأَبٍ، قَالَ: لِلْأَخَوَاتِ لِلْأَبِ وَالْأُمِّ الثُّلُثَانِ، وَمَا بَقِيَ فَلِلذُّكُورِ دُونَ الْإِنَاثِ، فَقَدِمَ مَسْرُوقٌ الْمَدِينَةَ فَسَمِعَ قَوْلَ زَيْدٍ فِيهَا فَأَعْجَبَهُ فَقَالَ لَهُ بَعْضُ أَصْحَابِهِ: أَتَتْرُكُ قَوْلَ عَبْدِ اللهِ؟ قَالَ: إِنِّي أَتَيْتُ الْمَدِينَةَ فَوَجَدْتُ زَيْدَ بْنَ ثَابِتٍ مِنَ الرَّاسِخِينَ فِي الْعِلْمِ. قَالَ أَحْمَدُ: فَقُلْتُ لِأَبِي شِهَابٍ: وَكَيْفَ قَالَ زَيْدٌ فِيهَا؟ قَالَ: شَرَّكَ بَيْنَهُمْ.

2894. Bize Ahmed b. Abdillah haber verip (dedi ki), bize Ebu Şihâb, el-A'meş'ten, (O) Müslim'den, (O) Mesrûk'tan, (O da) Abdullah'tan (naklen) rivayet etti ki; O, ana-baba bir kızkardeşler ile baba-bir erkek ve kız kardeşlerin (birlikte mirasçı olmaları halindeki miras payları) hakkında görüş beyan ederdi de, şöyle derdi: "Üçte iki, ana-baba bir kız kardeşlerindir. Geriye kalan ise, kadınlara (birşey verilmeksizin) erkeklerindir!" Derken Mesrûk Medine'ye gelmiş ve Zeyd'in bu konudaki görüşünü işitmişti de, bu

212- Buhari, Ferâiz, 8(8/6); Ebu Davud, Ferâiz, 4(3/120); Tirmizi, Ferâiz, 4(4/415); İbn Mace, Ferâiz, 2(2/909); Müsned, 1/389, 440; İbn Ebi Şeybe, 11/246, Musannaf, 10/257; Beyhaki, 6/229, 230.

hoşuna gitmişti. O zaman arkadaşlarından bazısı O'na; "Abdullah'ın görüşünü bırakıyor musun?" demiş, O da şöyle cevap vermişti: "Doğrusu ben Medine'ye geldim ve Zeyd b. Sâbit'i ilimde derinleşmiş olanlardan buldum!"[213]

Ahmed sözüne şöyle devam etti: Ben de Ebu Şihâb'a; "Zeyd bu konuda nasıl görüş beyan etmişti?" dedim de O; "onları ortak etmişti" cevabını verdi.

٢٨٩٥ - حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ الْمُغِيرَةِ، عَنْ عِيسَى بْنِ يُونُسَ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ، قَالَ: ذَكَرْنَا عِنْدَ حَكِيمِ بْنِ جَابِرٍ أَنَّ ابْنَ مَسْعُودٍ قَالَ فِي أَخَوَاتٍ لِأَبٍ وَأُمٍّ، وَإِخْوَةٍ، وَأَخَوَاتٍ لِأَبٍ: أَنَّهُ كَانَ يُعْطِي لِلْأَخَوَاتِ[1] مِنَ الْأَبِ وَالْأُمِّ الثُّلُثَيْنِ، وَمَا بَقِيَ فَلِلذُّكُورِ دُونَ الْإِنَاثِ، فَقَالَ حَكِيمٌ. قَالَ زَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ: هٰذَا مِنْ عَمَلِ الْجَاهِلِيَّةِ أَنْ يَرِثَ الرِّجَالُ دُونَ النِّسَاءِ، وَإِنَّ إِخْوَتَهُنَّ قَدْ رَدُّوا عَلَيْهِنَّ.

2895. Bize Saîd İbnu'l-Muğîre, İsa b. Yunus'tan, (O da) İsmail'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Biz Hakim b. Câbir'in yanında bahsettik ki; ibn Mes'ud, ana-baba bir kızkardeşlerle baba-bir erkek ve kızkardeşlerin (miras payları) hakkında demiş ki, O (yani İbn Mes'ud), (mirasın) üçte ikisini ana-baba bir kız kardeşlere, geriye kalanı ise, kadınlara (birşey vermeksizin) erkeklere verirdi. Bunun üzerine Hakim şöyle dedi: Zeyd b. Sâbit demişti ki; "bu, (yani kadınların değil sadece erkeklerin mirasçı olması) cahiliye işindendir! Şüphesiz onların (yani kadınların baba-bir) erkek kardeşleri (artık miras paylarının bir kısmını) onlara geri vermişlerdir!"[214]

AÇIKLAMA

Ölenin oğlu, oğlunun oğlu... ("furû'u") ve babası, babasının ba-

213- İbn Ebi Şeybe, 11/247-248; Sünenu Saîd, 1/39.
214- İbn Ebi Şeybe, 11/247.

bası... ("usûlü") bulunmaz, birden fazla öz kızkardeşi ile baba-bir kız ve erkek kardeşleri bulunursa, öz kızkardeşler üçte iki pay alırlar. Baba-bir kızkardeşler ise erkek kardeşlerle birlikte asabe olur ve geriye kalanı, erkeğe iki, kadına bir pay olmak üzere, paylaşırlar. Çünkü Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulur: ***"Eğer (ölenin) iki kızkardeşi varsa, bıraktığının üçte ikisi onlarındır. Ve eğer (mirasçılar) erkek-kadın birçok kardeş olurlarsa, erkeğe iki kadının payı kadar (pay) verilir."***[215]

Bu meselede âlimlerin cumhuru, bu arada Zeyd b. Sâbit *(Radıyallahu Anh)*, bu ayetin zahirine uygun olarak yukarıdaki şekilde içtihad etmişlerdir. Bu hususta Abdullah b. Mes'ud *(Radıyallahu Anh)* ise farklı içtihadda bulunmuş ve sadece baba-bir kardeşlerin asabe olacağını, baba-bir kızkardeşlere mirastan pay düşmeyeceğini söylemiştir. Çünkü O'na göre mirasta kızların payı olan üçte ikiyi öz kızkardeşler almış, geriye kalan kızlar için birşey kalmamıştır.

٢٨٩٦ ـ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ مَعْبَدِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّهَا كَانَتْ تُشَرِّكُ بَيْنَ ابْنَتَيْنِ وَابْنَةِ ابْنٍ وَابْنِ ابْنٍ، تُعْطِي الْابْنَتَيْنِ الثُّلُثَيْنِ، وَمَا بَقِيَ فَشَرِّكْهُمْ، وَكَانَ عَبْدُ اللهِ لَا يُشَرِّكُ يُعْطِي الذُّكُورَ دُونَ الْإِنَاثِ، وَقَالَ: الْأَخَوَاتُ بِمَنْزِلَةِ الْبَنَاتِ.

2896. Bize Muhammed b. Yusuf rivayet edip (dedi ki), bize Süfyan, Ma'bed b. Halid'den, (O) Mesrûk'tan, (O da) Hz. Aişe'den (naklen) rivayet etti ki; O, iki kızı, oğul kızını ve oğul oğlunu (mirasta) ortak eder, iki kıza üçte iki pay verir; "geriye kalanda ise onları ortak edin" (derdi). Abdullah ise ortak etmez, kadınlara (birşey vermeksizin) erkeklere verir ve "kızkardeşler, kızlar mertebesindedir" derdi.[216]

215- Nisa Sûresi, 176.

216- İbn Ebi Şeybe, 11/246-247; Musannaf, 10/251-252; Beyhaki, 6/230.

AÇIKLAMA

Ölenin iki kızı ile beraber oğul kızı ve oğul oğlu bulunduğunda, kızlar üçte iki pay alırlar. Oğul kızı ise oğul oğluyla beraber asabe olup, geriye kalanı, erkeğe iki, kıza bir pay olmak üzere bölüşürler. Abdullah b. Mes'ud *(Radıyallahu Anh)* bu meselede de, 2895. haberdeki gibi, kızların mirastaki üçte iki kız payını aldıklarını düşünerek oğul kızına birşey düşmeyeceği içtihadında bulunmuş, böylece oğul kızını baba-bir kızkardeş gibi saymıştır.

٢٨٩٧ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ أَبِي سَهْلٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، أَنَّ ابْنَ مَسْعُودٍ كَانَ يَقُولُ فِي بَنْتٍ وَبَنَاتِ ابْنٍ وَابْنِ ابْنٍ: إِنْ كَانَتِ الْمُقَاسَمَةُ بَيْنَهُمْ أَقَلَّ مِنَ السُّدُسِ أَعْطَاهُمُ السُّدُسَ، وَإِنْ كَانَ أَكْثَرَ مِنَ السُّدُسِ أَعْطَاهُمُ السُّدُسَ.

2897. Bize Muhammed b. Yusuf haber verip (dedi ki), bize Süfyan, Ebu Sehl'den, (O da) eş-Şa'bi'den (naklen) rivayet etti ki; ibn Mes'ud, kız, oğul kızları ve oğul oğlu hakında şöyle görüş beyan ederdi: (O, kızın yarım payını verdikten sonra, diğer mirasçıların paylarına bakardı). Eğer aralarındaki paylaşmada (kadınların payı) altıda birden az olursa, onlara (yine) altıda bir pay verirdi. Altıda birden fazla olursa, onlara (yine) altıda bir pay verirdi.[217]

AÇIKLAMA

Bu mesele de, Abdullah b. Mes'ud'un *(Radıyallahu Anh)*, hakkında diğer Sahabilere muhalefet etmiş olduğu miras meselelerinden biridir. O'nun buradaki "oğul kızlarına altıda bir" sınırlaması, kızların payının mirasın üçte ikisini (kızın yarım payıyla oğul kızlarının altıda bir payları üçte iki yapar: 1/2+1/6=2/3) aşamayacağı esasına da-

217- İbn Ebi Şeybe, 11/249; Musannaf, 10/258 (Maktu' olarak)

yanır. Alimlerin cumhurunun bu meseledeki görüşü, oğul kızlarının oğul oğluyla asabe olacakları ve kız yarım payını aldıktan sonra geriye kalanı ikili-birli bölüşecekleri şeklindedir.

٢٨٩٨ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، ثنا سُفْيَانُ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ مَسْرُوقٍ، أَنَّهُ كَانَ يُشَرِّكُ فَقَالَ لَهُ عَلْقَمَةُ: هَلْ أَحَدٌ مِنْهُمْ أَثْبَتُ مِنْ عَبْدِ اللهِ؟ فَقَالَ: لَا، وَلٰكِنِّي رَأَيْتُ زَيْدَ بْنَ ثَابِتٍ وَأَهْلَ الْمَدِينَةِ يُشَرِّكُونَ فِي ابْنَتَيْنِ وَبِنْتِ ابْنٍ وَابْنِ ابْنٍ وَأُخْتَيْنِ.

2898. Bize Muhammed b. Süfyan, el-A'meş'ten, (O) İbrahim'den, (O da) Mesrûk'tan (naklen) rivayet etti ki; O (kızların mirastaki payı üçte ikiyi doldurduğunda da, daha aşağı sıradaki kız sınıflarını bazı durumlarda asabe kabul edip miras paylarına) ortak ediyordu da, Alkâme O'na şöyle demişti: "(Abdullah böyle yapmıyor). Onların arasında Abdullah'tan daha güvenilir biri var mı?" O da şöyle cevap vermişti: "Yok. Fakat ben Zeyd b. Sâbit ile Medine âlimlerinin; iki kız, oğul kızı, oğul oğlu ve iki kız kardeş meselesinde (aşağı sıradaki kız sınıflarını bazı durumlarda asabe kabul edip onları miras paylarına) ortak ettiklerini gördüm!"[218]

٢٨٩٩ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ، عَنْ شُرَيْحٍ، فِي امْرَأَةٍ تَرَكَتْ زَوْجَهَا، وَأُمَّهَا، وَأُخْتَهَا لِأَبِيهَا وَأُمِّهَا، وَأُخْتَهَا لِأَبِيهَا، وَإِخْوَتَهَا لِأُمِّهَا: جَعَلَهَا مِنْ سِتَّةٍ، ثُمَّ رَفَعَهَا فَبَلَغَتْ عَشَرَةً: لِلزَّوْجِ النِّصْفُ، ثَلَاثَةُ أَسْهُمٍ، وَلِلْأُخْتِ لِلْأَبِ(١) وَالْأُمِّ النِّصْفُ: ثَلَاثَةُ أَسْهُمٍ، وَلِلْأُمِّ السُّدُسُ سَهْمٌ، وَلِلْإِخْوَةِ مِنَ الْأُمِّ الثُّلُثُ سَهْمَانِ، وَلِلْأُخْتِ مِنَ الْأَبِ سَهْمٌ تَكْمِلَةَ الثُّلُثَيْنِ.

218- İbn Ebi Şeybe, 11/248; Musannaf, 10/252. Bkz. 2894. haber.

2899. Bize Muhammed b. Yusuf rivayet edip (dedi ki), bize Süfyan, Hişam'dan, (O) Muhammed b. Sîrîn'den, (O da) Şureyh'ten (naklen); geriye kocasını, anasını, ana-baba bir kızkardeşini ve ana-bir erkek kardeşlerini bırakan bir kadının (mirası meselesi) hakkında rivayet etti ki, O, (meselenin çözümünü önce) altı pay üzerinden yaptı. Sonra (payları) yükseltti de onlar ona ulaştılar. Şöyle ki: Yarım, yani üç pay kocanın; yarım, yani üç pay ana-baba bir kız kardeşin; altıda bir, yani bir pay ananın; üçte bir, yani iki pay ana-bir erkek kardeşlerin; (kızların payı olan) üçte ikiyi tamamlamak için bir pay da baba-bir kızkardeşin![219]

1/2(3)+1/2(3)+1/6(1)+1/3(2)+1/6(1)=3+3+1+2+1/6=10/6

AÇIKLAMA

Bu miras meselesinin çözümünde muayyen pay sahiplerinin (ashâb-ı ferâizin) paylarının, ortak paydadan çok olduğu görülmektedir. Bu duruma, yani payların toplamının ortak paydadan fazla olması haline "avliyye" denir. Bu durumda İbn Abbas *(Radıyallahu Anh)*, âlimlerin cumhurunun aksine, mirasta noksan kalan, yani ortak paydadan fazla olan kısmın, bazı durumlarda ashâb-ı ferâiz, bazı durumlarda asabe olabilen mirasçılara tahsis edilmesi gerektiği içtihadında bulunmuştur. Buna göre yukarıdaki meselede, duruma göre ashâb-ı ferâiz ve asabe olabilen öz kızkardeşle baba-bir kızkardeş mirastan pay alamayacaklardır. Âlimlerin cumhuru ise, avliyye durumunda payların ortak payda (mahrec) kabul edilerek, mirasın ona göre taksim edilmesi gerektiği görüşündedirler. Yukarıdaki haberde, Kâdı Şureyh de meseleyi bu şekilde çözmüştür. Dârimî bu hadisi bu bölümde zikretmekle, herhalde, bu meseledeki bu ihtilafa işaret etmek ve kendisinin, cumhurun görüşünü benimsediğini göstermek istemiştir.

219- Bkz. Musannaf, 10/258-259; İbn Ebi Şeybe, 11/283.

«٩»

باب في المملوكين وأهل الكتاب

. BÂB

KÖLELER VE KİTAP EHLİ HAKKINDA

٢٩٠٠ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُسْهِرٍ، عَنْ أَشْعَثَ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، أَنَّ عَلِيّاً وَزَيْداً كَانَا لَا يَحْجُبَانِ بِالْكُفَّارِ، وَلَا بِالْمَمْلُوكَيْنِ وَلَا يُوَرِّثَانِهِمْ شَيْئاً، وَكَانَ عَبْدُ اللهِ يَحْجُبُ بِالْكُفَّارِ وَبِالْمَمْلُوكَيْنِ وَلَا يُوَرِّثُهُمْ.

2900. Bize Muhammed b. Uyeyne, Ali b. Mushir'den, (O) Eş'as'tan, (O da) Hz. Ali ile Zeyd'den (naklen) rivayet etti ki; onlar ne kâfirlerin, ne kölelerin (varlığı) sebebi ile bir kimseyi kısmen veya tamamen mirastan düşürürlerdi; ne de onları birşeye mirasçı yaparlardı. Abdullah ise kâfirlerin ve kölelerin (varlığı) sebebiyle bir kimseyi kısmen veya tamamen mirastan düşürür, ama onları mirasçı yapmazdı.

٢٩٠١ - حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، ثنا شُعْبَةُ، عَنِ الْحَكَمِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ أَنَّ عَلِيّاً وَزَيْداً قَالَا: فِي الْمَمْلُوكِينَ وَأَهْلِ الْكِتَابِ لَا يَحْجُبُونَ وَلَا يَرِثُونَ، وَقَالَ عَبْدُ اللهِ: يَحْجُبُونَ وَلَا يَرِثُونَ.

2901. Bize Süleyman b. Harb rivayet edip (dedi ki), bize Şu'be, el-Hakem'den, (O da) İbrahim'den (naklen) rivayet etti ki, Hz. Ali ile Zeyd, köleler ve Kitab Ehli hakkında şöyle dediler: "Onlar ne bir kimseyi kısmen veya tamamen mirastan düşürür, ne mirasçı olurlar!" Abdullah ise; "onlar kısmen veya tamamen mirastan düşürürler, ama mirasçı olmazlar" demiştir.[220]

220- Beyhaki, 6/223, Hz. Ali ve Zeyd ile Abdullah'ın haberlerinin ayrı ayrı rivayetleri için bakınız. İbn Ebi Şeybe, 11/270-272; Sünenu Saîd, 1/67; Musannaf, 10/279-280.

AÇIKLAMA

Mirasçılar arasında bazı kimselerin bulunması sebebiyle diğer bazı kimselerin paylarının azaltılmasına veya mirastan tamamen düşürülüp hiç pay vermemeye "hacb" denilir. Bunlardan payların azaltılması durumuna "hacb-ı noksan" denir. Mesela mirasçılar arasında ölenin çocuklarının bulunması durumunda kocanın payının yarıdan dörtte bire düşürülmesi gibi... Miras'tan tamamen düşürme durumuna ise "hacb-ı hırmân" denir. Buna da mirasçılar arasında ölenin oğlunun bulunması durumunda amcaların mirasçılıktan düşürülmesini örnek verebiliriz.

Diğer taraftan mirasçı olmaya engel bazı durumlar vardır ki, kölelik ve ayrı dinlerden olma[221] bunlar arasındadır. Buna göre, esas olarak, köle hür akrabasına mirasçı olamayacağı gibi, müslüman da müslüman olmayan akrabasına mirasçı olamaz. Bunlar gibi mirastan mahrum olan kimseler, miras meselesinde yok hükmündedirler. Bu sebeple onlar, başkalarını mirastan kısmen veya tamamen düşüremezler. Bu hususta âlimlerin cumhuru da Hz. Ali *(Radıyallahu Anh)* ile Zeyd'in *(Radıyallahu Anh)* içtihadları gibi içtihad etmişlerdir. Abdullah b. Mes'ud *(Radıyallahu Anh)* ise, mirastan mahrum olan kimselerin, başkalarını, tamamen olmasa da kısmen mirastan düşüreceğini söylemiştir. Koca, müslüman olmayan oğul, ana-bir kardeş ve öz amca meselesinin bu iki farklı içtihada göre çözümü şöyle olur:

Âlimlerin cumhuruna göre: Koca, ikide bir; müslüman olmayan oğul, mirastan mahrum; ana-bir kardeş, altıda bir; öz amca, asabe olarak kalanı alırlar.

Abdullah b. Mes'ud'a *(Radıyallahu Anh)* göre ise paylaşım şöyle olur: Koca, dörtte bir; müslüman olmayan oğul, mirastan mahrum; ana-bir kardeş, altıda bir; öz amca, kalanı alırlar.

1/2(3)+1/6(1)=3+1/6=4/6; 2/6 öz amcanın;

1/4(3)+1/6(2)=3+2/12=5/12; 7/12 öz amcanın.

221- Bkz. 2991. ve sonraki haberler.

«١٠»

باب الجد

10. BÂB
DEDE

٢٩٠٢ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، أَنَّ عُمَرَ كَانَ كَتَبَ مِيرَاثَ الْجَدِّ، حَتَّى إِذَا طُعِنَ دَعَا بِهِ فَمَحَاهُ ثُمَّ قَالَ: سَتَرَوْنَ رَأْيَكُمْ فِيهِ.

2902. Bize Yezid b. Harun haber verip (dedi ki), bize Yahya b. Saîd haber verdi ki; Hz. Ömer, dedenin miras (payını) yazmıştı. Sonra yaralandığında onu istetip silmiş, ardından da; "onun hakkında ilerde kendi görüşünüzü söylersiniz" demişti.[222]

٢٩٠٣ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ، أنا أَشْعَثُ، عَنِ ابْنِ سِيرِينَ، قَالَ: قُلْتُ لِعَبِيدَةَ: حَدِّثْنِي عَنِ الْجَدِّ؟ فَقَالَ: إِنِّي لَأَحْفَظُ فِي الْجَدِّ ثَمَانِينَ قَضِيَّةً مُخْتَلِفَةً.

2903. Bize Yezid haber verip (dedi ki), bize Eş'as, İbn Sîrîn'den haber verdi ki, O şöyle demiş: Ben Abide'ye; "bana dedenin (miras) durumunu anlat" dedim de O, şöyle karşılık verdi: "Ben gerçekten hafızamda dede hakkında seksen değişik hüküm saklıyorum!"[223]

٢٩٠٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو غَسَّانَ، ثنا إِسْرَائِيلُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو الْخَارِفِيِّ، عَنْ عَلِيٍّ، قَالَ: أَتَاهُ رَجُلٌ فَسَأَلَهُ عَنْ فَرِيضَةٍ فَقَالَ: إِنْ لَمْ يَكُنْ فِيهَا جَدٌّ فَهَاتِهَا.

222- Beyhaki, 6/245, İbn Ebi Şeybe, 11/320
223- Musannaf, 10/262; İbn Ebi Şeybe, 11/318; Beyhaki, 6/245.

2904. Bize Ebu Ğassan haber verip (dedi ki), bize İsrail, Ebu İshak'tan, (O) Abdullah b. Amr el-Harifi'den, (O da) Hz. Ali'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Bir adam kendisine gelip bir miras meselesi sormuş da O; "onda dede yoksa getir, (çözeyim)!" demiş.[224]

٢٩٠٥ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ أَيُّوبَ السَّخْتِيَانِيِّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنْ رَجُلٍ مِنْ مُرَادٍ سَمِعَ عَلِيًّا يَقُولُ: مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَتَقَحَّمَ(١) جَرَاثِيمَ جَهَنَّمَ فَلْيَقْضِ بَيْنَ الْجَدِّ وَالْإِخْوَةِ.

2905. Bize Muhammed b. Yusuf rivayet edip (dedi ki), bize Süfyan, Eyyub es-Sahtiyani'den, (O) Saîd b. Cübeyr'den, (O da) Murad kabilesinden bir adamdan (naklen) rivayet etti ki; O, Hz. Ali'yi şöyle derken işitmiş: Kendini Cehennem'in diplerine atma kimi sevindirirse o, (mirastaki durumları hususunda) dede ile erkek kardeşler arasında hüküm versin!"[225]

AÇIKLAMA

Dedenin mirasçılığı Kur'an'da açıklanmamış, onunla ilgili hükümlerin çoğu Sahabenin içtihadıyla tesbit edilmiş ve baba bulunmadığı taktirde dedenin baba gibi sayılacağı kabul edilmiştir. Bununla beraber dedenin durumu iki hususta babadan farklı görülmüştür. Bunlardan biri karı, ana, dede veya koca, ana, dede birlikte mirasçı olduklarında; ananın, mirasın tamamının üçte birini alacağı hususudur. Halbuki bu meselelerde dede yerine baba olsaydı, ana mirasın kalanının üçte birini alacaktı. Dedenin babadan farklı görüldüğü ikinci husus; babanın, bütün kardeşleri mirasçılıktan düşüreceği konusunda icma varken, baba bulunmadığında dedenin onları mirasçılıktan düşürüp düşürmeyeceği konusundaki farklı iç-

224- İbn Ebi Şeybe, 11/319.

225- İbn Ebi Şeybe, 11/319; Sünenu Saîd, 1/48; Musannaf, 10/263; Beyhaki, 6/245-246.

tihadlardır. Bu farklı içtihadlarda kardeşlerin mirasçılıklarının Kur'an'da belirlenmemiş olmasının rolü vardır. Hz. Ali *(Radıyallahu Anh)* de, herhalde bunun için yukarıdaki sözünü söylemiştir. Sözkonusu farklı içtihadlara gelince; Hz. Ebu Bekir *(Radıyallahu Anh)*, Hz. Aişe (Radıyallahu Anha), Abdullah b. Abbas *(Radıyallahu Anh)* ve Hanefiler, dedenin, baba gibi, bütün kardeşleri mirastan düşüreceği (hacbedeceği) içtihadında bulunmuşlardır. Hz. Ali *(Radıyallahu Anh)*, Zeyd b. Sâbit *(Radıyallahu Anh)*, Abdullah b. Mes'ud *(Radıyallahu Anh)*, Ahmed b. Hanbel *(Rahmetullahi Aleyh)*, Malik *(Rahmetullahi Aleyh)* ve Hanefi âlimlerden Ebu Yusuf *(Rahmetullahi Aleyh)* ile Muhammed *(Rahmetullahi Aleyh)* ise, kardeşlerin dede ile birlikte mirasçı olacakları şeklinde içtihad etmişlerdir.

«١١»
باب قول أبي بكر في الجد

11. BÂB
DEDE HAKKINDA HZ. EBU BEKİR'İN GÖRÜŞÜ

٢٩٠٦ - أَخْبَرَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، ثنا وُهَيْبٌ، ثنا خَالِدٌ، عَنْ أَبِي نَضْرَةَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ [وَحَدَّثَنَا][1] عِكْرِمَةُ: أَنَّ أَبَا بَكْرٍ الصِّدِّيقَ جَعَلَ الْجَدَّ أَباً.

2906. Bize Müslim b. İbrahim haber verip (dedi ki), bize Vuheyb rivayet edip (dedi ki), bize Halid, Ebu Nadra'dan, (O da) Ebu Saîd el-Hudri'den (naklen) rivayet etti -ki, bize İkrime de rivayet etmiştir- ki, Hz. Ebu Bekir es-Sıddîk (mirasçılar arasında baba bulunmadığında) dedeyi baba yerine koymuştu.[226]

226- Sadece Ebu Saîd'in rivayeti için bkz. İbn Ebi Şeybe, 11/288; Sünenu Saîd, 1/45; Beyhaki, 6/246. İkrime'nin rivayeti için 2912. ve 2913. haberlere bakınız.

٢٩٠٧ ـ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ سُلَيْمَانَ الشَّيْبَانِيِّ، عَنْ كُرْدُوسٍ، عَنْ أَبِي بُرْدَةَ، عَنْ أَبِي مُوسَى: أَنَّ أَبَا بَكْرٍ الصِّدِّيقَ جَعَلَ الْجَدَّ أَبًا.

2907. Bize Muhammed b. Yusuf rivayet edip (dedi ki), bize Süfyan, Süleyman eş-Şeybani'den, (O) Kürdûs'tan, (O) Ebu Bürde'den, (O da) Ebu Musa'dan (naklen) rivayet etti ki, Hz. Ebu Bekir es-Sıddîk, dedeyi baba yerine koymuştu.

٢٩٠٨ ـ حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، ثنا أَبُو شِهَابٍ، عَنِ الشَّيْبَانِيِّ، عَنْ أَبِي بُرْدَةَ بْنِ أَبِي مُوسَى، عَنْ كُرْدُوسٍ، عَنْ أَبِي مُوسَى: أَنَّ أَبَا بَكْرٍ جَعَلَ الْجَدَّ أَبًا.

2908. Bize Ahmed b. Abdillah rivayet edip (dedi ki), bize Ebu Şihâb, eş-Şeybanî'den, (O) Ebu Bürde b. Ebi Musa'dan, (O) Kürdûs'tan, (O da) Ebu Musa'dan (naklen) rivayet etti ki, Hz. Ebu Bekir, dedeyi baba yerine koymuştu.[227]

٢٩٠٩ ـ أَخْبَرَنَا الْأَسْوَدُ بْنُ عَامِرٍ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ، عَنْ أَبِي بُرْدَةَ، عَنْ مَرْوَانَ، عَنْ عُثْمَانَ: أَنَّ أَبَا بَكْرٍ كَانَ يَجْعَلُ الْجَدَّ أَبًا.

2909. Bize el-Esved b. Amir haber verip (dedi ki), bize Şu'be, Amr b. Mürre'den, (O) Ebu Bürde'den, (O) Mervan'dan, (O da) Hz. Osman'dan (naklen) rivayet etti ki, Hz. Ebu Bekir, dedeyi baba yerine koyardı.

٢٩١٠ ـ حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ، وَمُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، عَنْ إِسْرَائِيلَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِي بُرْدَةَ، عَنْ مَرْوَانَ، عَنْ عُثْمَانَ: أَنَّ أَبَا بَكْرٍ كَانَ يَجْعَلُ الْجَدَّ أَبًا.

227- İbn Ebi Şeybe, 11/288.

2910. Bize Ubeydullah ile Muhammed b. Yusuf, İsrail'den, (O) Ebu İshak'tan, (O) Ebu Bürde'den, (O) Mervan'dan, (O da) Hz. Osman'dan (naklen) rivayet etti ki, Hz. Ebu Bekir, dedeyi baba yerine koyardı.[228]

٢٩١١ - أَخْبَرَنَا الْأَسْوَدُ بْنُ عَامِرٍ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ، عَنْ أَبِي بُرْدَةَ، قَالَ: لَقِيتُ مَرْوَانَ بْنَ الْحَكَمِ بِالْمَدِينَةِ فَقَالَ: يَا ابْنَ أَبِي مُوسَى، أَلَمْ أُخْبَرْ أَنَّ الْجَدَّ لَا يُنْزَلُ فِيكُمْ مَنْزِلَةَ الْأَبِ، وَأَنْتَ لَا تُنْكِرُ؟ قَالَ: قُلْتُ: وَلَوْ كُنْتَ أَنْتَ لَمْ تُنْكِرْ. قَالَ مَرْوَانُ: فَأَنَا أَشْهَدُ عَلَى عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ أَنَّهُ شَهِدَ عَلَى أَبِي بَكْرٍ، أَنَّهُ جَعَلَ الْجَدَّ أَباً، إِذَا لَمْ يَكُنْ دُونَهُ أَبٌ.

2911. Bize el-Esved b. Âmir haber verip (dedi ki), bize Şu'be, Amr b. Mürre'den, (O da) Ebu Bürde'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Ben Medine'de Mervan İbnu'l-Hakem'e rastlamıştım da O, (bana) şöyle demişti: "Ebu Musa'nın oğlu! Dedenin sizde baba mertebesine indirilmediği, senin de (bunu) yadırgamadığın bana haber verilmedi mi, (sanıyorsun)?" (Ebu Bürde) sözüne şöyle devam etti: Ben; "sen de olsaydın yadırgamazdın" karşılığını vermiştim. O zaman O şöyle demişti: "Öyleyse ben Osman b. Affan'a şahidlik ederim ki, O Ebu Bekr'e şahidlik etmişti ki; O, altında baba bulunmadığında dedeyi baba yerine koymuştu."

٢٩١٢ - حَدَّثَنَا الْأَسْوَدُ بْنُ عَامِرٍ، أنا شُعْبَةُ، عَنْ خَالِدٍ الْحَذَّاءِ، عَنْ أَبِي نَضْرَةَ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ: أَنَّ أَبَا بَكْرٍ كَانَ يَجْعَلُ الْجَدَّ أَباً.

2912. Bize el-Esved b. Âmir rivayet edip dedi ki; bize Şu'be, Hâlid el-Hazzâ'dan, (O) Ebu Nadrâ ve İkrime'den, onlar da

228- Sünenu Saîd, 1/45; Beyhaki, 6/246; Darekunti, 4/92.

İbn Abbas'tan (naklen) haber verdiler ki, Hz. Ebubekir, dedeyi baba yerine koyardı.[229]

٢٩١٣ ـ حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، ثنا وُهَيْبٌ، ثنا أَيُّوبَ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ: قَالَ جَعَلَهُ ـ الَّذِي قَالَ رَسُولُ اللهِ ـ ﷺ ـ: لَوْ كُنْتُ مُتَّخِذاً أَحَداً خَلِيلاً لَاتَّخَذْتُهُ خَلِيلاً، وَلٰكِنْ أُخُوَّةُ الْإِسْلَامِ أَفْضَلُ. يَعْنِي: أَبَا بَكْرٍ ـ جَعَلَهُ أَباً، يَعْنِي: الْجَدَّ[1].

2913. Bize Müslim b. İbrahim rivayet edip (dedi ki), bize Vuheyb rivayet edip (dedi ki), bize Eyyûb, İkrime'den, (O da) İbn Abbas'tan naklen rivayet etti ki, O şöyle dedi: Hakkında Rasulullah'ın *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*; *"Ben birini dost edinecek olsaydım, O'nu dost edinirdim; fakat İslam kardeşliği daha üstündür!"* buyurduğu kimse, -yani Hz. Ebubekir-, dedeyi baba yerine koymuştu.[230]

٢٩١٤ ـ حَدَّثَنَا مُسْلِمٌ، ثنا وُهَيْبٌ، ثنا أَيُّوبُ، عَنِ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ، عَنِ ابْنِ الزُّبَيْرِ: أَنَّ أَبَا بَكْرٍ جَعَلَ الْجَدَّ أَباً.

2914. Bize Müslim rivayet edip (dedi ki), bize Vuheyb rivayet edip (dedi ki), bize Eyyûb, ibn Ebi Muleyke'den, (O da) İbnu'z-Zübeyr'den (naklen) rivayet etti ki, Hz. Ebu Bekir, dedeyi baba yerine koymuştu.[231]

٢٩١٥ ـ حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا الْأَشْعَثُ، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: إِنَّ الْجَدَّ قَدْ مَضَتْ سُنَّتُهُ، وَإِنَّ أَبَا بَكْرٍ جَعَلَ الْجَدَّ أَباً، وَلٰكِنَّ النَّاسَ تَخَيَّرُوا.

229- Sünenu Saîd, 1/45.
230- Buhari, Ferâiz, 9(8/7); Beyhaki, 6/246.
231- İbn Ebi Şeybe, 11/288-289; Sünenu Saîd, 1/46; Musannaf, 10/263; Beyhaki, 6/246.

2915. Bize Yezid b. Hârûn rivayet edip (dedi ki), bize el-Eş'as, el-Hasan'dan haber verdi ki, O şöyle demiş: "Şüphesiz dede hakındaki uygulama yapılıp geçmiş ve Ebu Bekir dedeyi baba yerine koymuştu. Fakat insanlar (daha sonra farklı görüşler) seçtiler!"[232]

«١٢»

باب في قول عمر في الجد

12. BÂB

DEDE HAKKINDA HZ. ÖMER'İN GÖRÜŞÜNE DAİR

٢٩١٦ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُسْهِرٍ، عَنْ عَاصِمٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، قَالَ: إِنَّ أَوَّلَ جَدٍّ وُرِّثَ فِي الْإِسْلَامِ عُمَرُ.

2916. Bize Muhammed b. Uyeyne, Ali b. Mushir'den, (O) Asım'dan, (O da) eş-Şa'bi'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi:

"Gerçekten İslam (tarihinde) mirasçı kılınan ilk dede Ömer'dir!"[233]

٢٩١٧ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا حَسَنٌ، عَنْ عَاصِمٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، قَالَ: أَوَّلُ جَدٍّ وُرِّثَ فِي الْإِسْلَامِ عُمَرُ، فَأَخَذَ مَالَهُ. فَأَتَاهُ عَلِيٌّ وَزَيْدٌ، فَقَالَا: لَيْسَ لَكَ ذَاكَ، إِنَّمَا أَنْتَ(١) كَأَحَدِ الْأَخَوَيْنِ.

2917. Bize Ebu Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Hasan, Asım'dan, (O da) eş-Şa'bi'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: İslam (tarihinde) mirasçı kılınan ilk dede Ömer'dir. O (ölen to-

232- Sünenu Saîd, 1/46.
233- Musannaf, 10/261.

ununun) malını almış da Ali ile Zeyd O'na gelip şöyle demişler: "Buna senin hakkın yok. Sen ancak iki erkek kardeşin biri gibi oldun!"[234]

AÇIKLAMA

Bu haber ve ilgili diğer haberlerden anlaşıldığına göre Hz. Ömer *(Radıyallahu Anh)*, önceleri dedenin, erkek kardeşleri mirastan düşüreceği kanaatinde idi. Bunun için, ölen torununun erkek kardeşi olmasına rağmen, bütün malını almıştı. Ancak O, Hz. Ali *(Radıyallahu Anh)* ile Zeyd b. Sâbit'in *(Radıyallahu Anh)* müdahalesi üzerine, bu görüşünden vazgeçmiş ve erkek kardeşlerin dedeyle birlikte mirasçı olacakları görüşünü benimsemişti. O bu durumda da, paylaşmada dedenin payı üçte biri aşıyorsa, paylaşmayı tercih etmiş, üçte birden aşağı düşüyorsa, dedeye üçte bir vermiştir. Aşağıdaki haber bunu bildirmektedir.

٢٩١٨ - حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ عِيسَى الْخَيَّاطِ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، قَالَ: كَانَ عُمَرُ يُقَاسِمُ بِالْجَدِّ مَعَ الْأَخِ وَالْأَخَوَيْنِ، فَإِذَا زَادُوا أَعْطَاهُ الثُّلُثَ، وَكَانَ يُعْطِيهِ مَعَ الْوَلَدِ السُّدُسَ.

2918. Bize Ubeydullah b. Musa, İsa el-Hayyât'tan, (O da) eş-Şa'bî'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Ömer dedeyi bir ve iki erkek kardeşle paylaştırırdı. (Kardeşler) fazla olduklarında (dedenin payı üçte birden aşağı düşeceği için), ona üçte bir pay verirdi. O ona, çocukla beraber olduğunda ise altıda bir pay verirdi.[235]

٢٩١٩ - حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، ثنا وُهَيْبٌ، ثنا هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ،

234- Beyhaki, 6/247
235- Musannaf, 10/266-267

عَنْ أَبِيهِ، عَنْ مَرْوَانَ بْنِ الْحَكَمِ، أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ لَمَّا طُعِنَ اسْتَشَارَهُمْ فِي الْجَدِّ فَقَالَ: إِنِّي كُنْتُ رَأَيْتُ فِي الْجَدِّ رَأْياً، فَإِنْ رَأَيْتُمْ أَنْ تَتَّبِعُوهُ فَاتَّبِعُوهُ، فَقَالَ لَهُ عُثْمَانُ: إِنْ نَتَّبِعْ رَأْيَكَ فَإِنَّهُ رُشْدٌ، وَإِنْ نَتَّبِعْ رَأْيَ الشَّيْخِ فَلَنِعْمَ ذُو الرَّأْيِ كَانَ.

2919. Bize Müslim b. İbrahim rivayet edip (dedi ki), bize Vuheyb rivayet edip (dedi ki), bize Hişam b. Urve, babasından, (O da) Mervan İbnu'l-Hakem'den (naklen) rivayet etti ki, Hz. Ömer İbnu'l-Hattab, yaralandığında dede hususunda Sahabilerle istişare etti ve şöyle dedi: "Doğrusu ben dede hakkında bir görüş açıklamıştım. Şimdi siz eğer ona uymayı uygun görürseniz, ona uyunuz!" O zaman Hz. Osman da O'na şöyle karşılık verdi: "Eğer biz senin görüşüne uyarsak, şüphe yok ki, o doğrudur. Üstad'ın (yani Hz. Ebu Bekir'in) görüşüne uyarsak, o ne güzel görüşlü biri idi!"[236]

«١٣»

باب قول عليّ في الجد

13. BÂB

DEDE HAKKINDA HZ. ALİ'NİN GÖRÜŞÜ

٢٩٢٠ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُسْهِرٍ، عَنِ الشَّيْبَانِيِّ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، قَالَ: كَتَبَ ابْنُ عَبَّاسٍ إِلَى عَلِيٍّ وَابْنُ عَبَّاسٍ بِالْبَصْرَةِ: وَإِنِّي أُتِيتُ بِجَدٍّ وَسِتَّةِ إِخْوَةٍ، فَكَتَبَ إِلَيْهِ عَلِيٌّ: أَنْ اعْطِ الْجَدَّ سُدُساً، وَلَا تُعْطِهِ أَحَداً بَعْدَهُ.

2920. Bize Muhammed b. Uyeyne, Ali b. Mushir'den, (O) eş-Şeybani'den, (O da) eş-Şa'bi'den (naklen) haber verdi ki, O

236- Musannaf, 10/263; Beyhaki, 6/246.

şöyle dedi: İbn Abbas Basra'da vali iken Hz. Ali'ye; "doğrusu bana dede ve altı erkek kardeşin (mirası meselesi) getirildi, (bunu nasıl çözeyim?)" diye bir mektup yazdı. Hz. Ali de O'na; "dedeye altıda bir pay ver. Bunu ondan sonra hiç kimseye de verme!" diye cevap yazdı.[237]

٢٩٢١ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْم، ثنا حَسَنٌ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، فِي سِتَّةِ إِخْوَةٍ وَجَدٍّ، قَالَ: اَعْطِ الْجَدَّ السُّدُسَ. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: كَأَنَّهُ يَعْنِي الشَّعْبِيَّ: يَرْوِيهِ عَنْ عَلِيٍّ.

2921. Bize Ebu Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Hasan, İsmail'den, (O da) eş-Şa'bi'den (naklen), altı erkek kardeş ve dede hakkında rivayet etti ki, O; "dedeye altıda bir pay verin" dedi.

Ebu Muhammed (ed-Dârimî) şöyle dedi: Sanki O, yani eş-Şa'bi, bunu Hz. Ali'den rivayet ediyor.[238]

٢٩٢٢ - حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ سَلَمَةَ، أَنَّ عَلِيّاً كَانَ يَجْعَلُ الْجَدَّ أَخاً مَتَى يَكُونُ سَادِساً.

2922. Bize Süleyman b. Harb rivayet edip (dedi ki), bize Şu'be, Amr b. Mürre'den, (O da) Abdullah b. Selime'den (naklen) rivayet etti ki, Hz. Ali dedeyi, (kardeşlerin) altıncısı olacağında erkek kardeş yerine koyardı.[239]

٢٩٢٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، ثنا وُهَيْبٌ، ثنا يُونُسُ، عَنِ الْحَسَنِ: أَنَّ عَلِيّاً كَانَ يُشَرِّكُ الْجَدَّ مَعَ الْإِخْوَةِ إِلَى السُّدُسِ(١).

237- Bkz. İbn Ebi Şeybe, 11/293; Beyhaki, 6/249.
238- İbn Ebi Şeybe, 11/293.
239- İbn Ebi Şeybe, 11/293; Beyhaki, 6/249. Bkz. 2924. haber.

2923. Bize Ebu'n-Nu'man rivayet edip (dedi ki), bize Vuheyb rivayet edip (dedi ki), bize Yunus, el-Hasan'dan (naklen) rivayet etti ki, Hz. Ali dedeyi (mirasta, ona) altıda bir pay düşünceye kadar erkek kardeşlerle ortak ederdi.[240]

٢٩٢٤ ـ حَدَّثَنَا هَاشِمُ بْنُ الْقَاسِمِ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ سَلِمَةَ، قَالَ: كَانَ عَلِيٌّ يُشَرِّكُ بَيْنَ الْجَدِّ وَالْإِخْوَةِ، حَتَّى يَكُونَ سَادِساً.

2924. Bize Haşim İbnu'l-Kasım rivayet edip (dedi ki), bize Şu'be, Amr b. Mürre'den, (O da) Abdullah b. Selime'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Hz. Ali dede ile erkek kardeşleri, (dede onların) altıncısı oluncaya kadar ortak ederdi.[241]

٢٩٢٥ ـ أَخْبَرَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، أنا وُهَيْبٌ، ثنا يُونُسُ، عَنِ الْحَسَنِ: أَنَّ عَلِيّاً كَانَ يُشَرِّكُ الْجَدَّ مَعَ الْإِخْوَةِ السُّدُسَ.

2925. Bize Ebu'n-Nu'man haber verip (dedi ki), bize Vuheyb rivayet edip (dedi ki), bize Yunus, el-Hasan'dan (naklen) rivayet etti ki, Hz. Ali, dedeyi erkek kardeşlerle, (dedeye asgari) altıda bir pay (düşme durumlarında) ortak ederdi.[242]

٢٩٢٦ ـ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: كَانَ عَلِيٌّ يُشَرِّكُ الْجَدَّ إِلَى سِتَّةٍ مَعَ الْإِخْوَةِ، يُعْطِي كُلَّ صَاحِبِ فَرِيضَةٍ فَرِيضَةَ، وَلَا يُوَرِّثُ أَخاً لِأُمٍّ مَعَ جَدٍّ، وَلَا أُخْتاً لِأُمٍّ، وَلَا يَزِيدُ الْجَدَّ مَعَ

240- Bkz. 2925. haber
241- Bkz. 2922. haber
242- Bkz. 2923. haber

الْوَلَدِ عَلَى السُّدُسِ، إِلَّا أَنْ يَكُونَ غَيْرُهُ، وَلَا يُقَاسِمُ بِأَخٍ لِأَبٍ مَعَ أَخٍ لِأَبٍ وَأُمٍّ، وَإِذَا كَانَتْ أُخْتٌ لِأَبٍ وَأُمٍّ وَأَخٌ لِأَبٍ أَعْطَى الْأُخْتَ النِّصْفَ وَالنِّصْفَ الْآخَرَ بَيْنَ الْجَدِّ وَالْأَخِ نِصْفَيْنِ، وَإِذَا كَانُوا إِخْوَةً وَأَخَوَاتٍ شَرَّكَهُمْ مَعَ الْجَدِّ إِلَى السُّدُسِ.

2926. Bize Muhammed b. Yusuf rivayet edip (dedi ki), bize Süfyan, el-A'meş'ten, (O da) İbrahim'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Hz. Ali, dedeyi altı kardeşe kadar erkek kardeşlerle ortak eder, her pay sahibine bir pay verirdi. O, dede ile birlikte olduklarında ne ana-bir erkek kardeşi, ne ana-bir kızkardeşi mirasçı yapardı. Çocukla birlikte olduğunda da dedeye altıda bir paydan fazla vermezdi. Ancak (dedeyle birlikte çocuktan) başkasının bulunması durumu hariç. (O zaman dedeye altıda birden fazla pay verirdi.) O, baba-bir erkek kardeşi, ana-baba bir erkek kardeşle paylaştırmaz, (mirasçı yapmazdı). Ana-baba bir kızkardeşle baba-bir erkek kardeş (ve dede) bulunduğunda ise, (mirasın) yarısını kızkardeşe, diğer yarısını da yarı yarıya dede ile erkek kardeşe verirdi. (Mirasçılar) erkek ve kız kardeşler olduklarında ise, onları dedeyle birlikte, (ona) altıda bir pay düşünceye kadar (mirasa) ortak ederdi.[243]

AÇIKLAMA

Bu haberlerden anlaşıldığına göre, Hz. Ali, dedenin, ölenin erkek kardeşleriyle birlikte bulunması halinde asabe olup, mirastan kalanı bir erkek kardeş gibi paylaşacağı, ancak paylaşmada dedeye altıda birden az pay düşecek olursa, paylaşma yoluna gidilmeyip dedeye altıda bir pay verileceği görüşünde idi. O'na göre, dede, ölenin (erkek) çocuğuyla bulunduğunda ise, baba gibi sayılıp altıda bir pay alacaktır.

«١٤»

باب قول ابن عباس في الجد

243- İbn Ebi Şeybe, 11/298-299; Musannaf, 10/268; Beyhaki, 6/249.

14. BÂB
DEDE HAKKINDA İBN ABBAS'IN GÖRÜŞÜ

٢٩٢٧ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنِ الْعَيْسِيِّ - هُوَ عَبْدُ اللهِ بْنُ خَالِدٍ -، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ مَعْقِلٍ، قَالَ: سُئِلَ ابْنُ عَبَّاسٍ عَنِ الْجَدِّ؟ فَقَالَ: أَيُّ أَبٍ لَكَ أَكْبَرُ؟ فَقُلْتُ أَنَا: آدَمُ، قَالَ: أَلَمْ تَسْمَعْ إِلَى قَوْلِ اللهِ تَعَالَى: ﴿يَا بَنِي آدَمَ﴾.

2927. Bize Muhammed b. Yusuf, Süfyan'dan, (O) el-Aysî'den -ki O, Abdullah b. Halid'dir- , (O da) Abdurrahman b. Ma'kıl'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: İbn Abbas'a dedenin (nirastaki) durumu soruldu da O; "hangi baban daha büyüktür?" dedi. Ben de; "Adem..." karşılığını verdim. O zaman O, (soran adama, beni doğrularcasına); "sen yüce Allah'ın, ***"Ey Adem oğulları!"***[244] sözünü duymadın mı?" dedi.[245]

٢٩٢٨ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ سَمِيعٍ، عَنْ رَجُلٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: لَوَدِدْتُ أَنِّي وَالَّذِينَ يُخَالِفُونَنِي تَلَاعَنَّا أَيُّنَا أَسْوَأُ قَوْلًا.

2928. Bize Muhammed b. Yusuf haber verip (dedi ki), bize Süfyan, İsmail b. Semi'den, (O) bir erkekten, (O da) İbn Abbas'tan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Ben gerçekten arzu ederdim ki, ben ve bana muhalefet edenler birbirimizle; "hangimizin görüşü daha kötüdür?" diye lânetleşelim![246]

244- Bkz. A'raf Sûresi, 26, 27, 31, 35.
245- İbn Ebi Şeybe, 11/289; Beyhaki, 6/246.
246- Bkz. Sünenu Saîd, 1/47.

٢٩٢٩ ـ حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، ثنا وُهَيْبٌ، ثنا ابْنُ طَاوُسٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّهُ جَعَلَ الْجَدَّ أَباً.

2929. Bize Müslim b. İbrahim rivayet edip (dedi ki), bize Vuheyb rivayet edip (dedi ki), bize İbn Tâvûs, babasından rivayet etti ki; İbn Abbas, dedeyi baba yerine koymuştu.[247]

«١٥»

باب قول ابن مسعود في الجد

15. BÂB

DEDE HAKKINDA İBN MES'UD'UN GÖRÜŞÜ

٢٩٣٠ ـ أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا زُهَيْرٌ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى شُرَيْحٍ، وَعِنْدَهُ عَامِرٌ وَإِبْرَاهِيمُ وَعَبْدُ الرَّحْمٰنِ بْنُ عَبْدِ اللهِ فِي فَرِيضَةِ امْرَأَةٍ مِنَّا الْعَالِيَةِ تَرَكَتْ زَوْجَهَا وَأُمَّهَا وَأَخَاهَا لِأَبِيهَا وَجَدَّهَا، فَقَالَ لِي: هَلْ مِنْ أُخْتٍ؟ قُلْتُ: لَا. قَالَ: لِلْبَعْلِ الشَّطْرُ، وَلِلْأُمِّ الثُّلُثُ.

قَالَ: فَجَهَدْتُ عَلَى أَنْ يُجِيبَنِي فَلَمْ يُجِبْنِي إِلَّا بِذٰلِكَ. فَقَالَ إِبْرَاهِيمُ وَعَامِرٌ وَعَبْدُ الرَّحْمٰنِ بْنُ عَبْدِ اللهِ: مَا جَاءَ أَحَدٌ بِفَرِيضَةٍ أَعْضَلَ مِنْ فَرِيضَةٍ جِئْتَ بِهَا، قَالَ: فَأَتَيْتُ عَبِيدَةَ السَّلْمَانِيَّ وَكَانَ يُقَالُ: لَيْسَ بِالْكُوفَةِ أَحَدٌ أَعْلَمُ بِفَرِيضَةٍ مِنْ عَبِيدَةَ وَالْحَارِثِ الْأَعْوَرِ، وَكَانَ عَبِيدَةُ يَجْلِسُ فِي الْمَسْجِدِ، فَإِذَا وَرَدَتْ عَلَى شُرَيْحٍ فَرِيضَةٌ فِيهَا جَدٌّ رَفَعَهُمْ إِلَى عَبِيدَةَ، فَفَرَضَ، فَسَأَلْتُهُ فَقَالَ: إِنْ شِئْتُمْ نَبَّأْتُكُمْ بِفَرِيضَةِ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ فِي هٰذَا: جَعَلَ لِلزَّوْجِ ثَلَاثَةَ أَسْهُمٍ: النِّصْفَ، وَلِلْأُمِّ ثُلُثَ مَا بَقِيَ، وَهُوَ السُّدُسُ مِنْ رَأْسِ الْمَالِ، وَلِلْأَخِ سَهْمٌ، وَلِلْجَدِّ سَهْمٌ، قَالَ أَبُو إِسْحَاقَ: الْجَدُّ أَبُو الْأَبِ.

247- İbn Ebi Şeybe, 11/289-290; Musannaf, 10/264; Sünenu Saîd, 1/46; Beyhaki, 6/246.

2930. Bize Ebu Nuaym haber verip (dedi ki), bize Züheyr, Ebu İshak'tan, O'nun şöyle dediğini rivayet etti: Ben, yanında Âmir, İbrahim ve Abdurrahman b. Abdillah var iken Şureyh'in huzuruna, bizden (yani el-Aliye bölgesinden) olan ve geriye kocasını, anasını, baba-bir erkek kardeşini ve dedesini bırakan bir kadının miras meselesi için girmiştim de, O; "hiç kızkardeş var mı?" diye sormuştu. Ben; "yok" demiştim. O zaman O, "yarı kocanın, üçte bir ananındır" cevabını vermiş, (ancak kardeş ile dede hakkında birşey söylememişti). Ebu İshak sözüne şöyle devam etti: O zaman ben, bana (bunlar hakkında) cevap vermesi için ısrar etmiştim, ama O, sadece bu cevabı vermişti. İbrahim, Âmir ve Abdurrahman b. Abdillah da; "hiçkimse senin getirdiğin miras meselesinden daha zor bir miras meselesi getirmemiştir" demişlerdi. Bunun üzerine ben Abide es-Selmani'ye gelmiştim. O zamanlar, "Kûfe'de miras meselelerini Abide ile el-Hârisu'l-A'ver'den daha iyi bilen kimse yoktur" denilirdi. Abide camide otururdu. Şureyh'e, içinde dede bulunan bir miras meselesi geldiğinde o (mirasçıları) Abide'ye gönderir, O da mirası paylaştırırdı. Ben de (gelip) meselemi O'na sormuştum da, O şöyle cevap vermişti: "Dilerseniz size bu konuda Abdullah b. Mes'ud'un paylaştırmasını haber vereyim: O, kocaya üç pay, yani (mirasın) yarısını, anaya geri kalanın üçte birini -ki bu da malın tamamının altıda biridir- verdi. Bir pay erkek kardeşin, bir pay da dedenindir!"[248]

Ebu İshak sözüne devamla dedi ki; "(bu meseledeki) dede, babanın babasıdır."

«١٦»

باب قول زيد في الجد

16. BÂB

DEDE HAKKINDA ZEYD'İN GÖRÜŞÜ

248- İbn Ebi Şeybe, 11/308; Musannaf, 10/270.

٢٩٣١ ـ أَخْبَرَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، ثنا وُهَيْبٌ، ثنا يُونُسُ، عَنِ الْحَسَنِ: أَنَّ زَيْداً كَانَ يُشَرِّكُ الْجَدَّ مَعَ الْإِخْوَةِ إِلَى الثُّلُثِ.

2931. Bize Ebu'n-Nu'man haber verip (dedi ki), bize Vuheyb rivayet edip (dedi ki), bize Yunus, el-Hasan'dan (naklen) rivayet etti ki, Zeyd, dedeyi, (mirasta ona) üçte bir pay düşünceye kadar erkek kardeşlerle ortak ederdi.[249]

٢٩٣٢ ـ حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ، ثنا أَبِي، ثنا الْأَعْمَشُ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ، أَنَّهُ كَانَ يُقَاسِمُ بِالْجَدِّ مَعَ الْإِخْوَةِ إِلَى الثُّلُثِ ثُمَّ لَا يَنْقُصُهُ.

2932. Bize Ömer b. Hafs b. Ğıyâs rivayet edip (dedi ki), bize babam rivayet edip (dedi ki), bize el-A'meş, İbrahim'den, (O da) Zeyd b. Sâbit'ten (naklen) rivayet etti ki; O, dedeyi erkek kardeşlerle, (mirastan dedeye) üçte bir pay düşünceye kadar paylaştırır, sonra (yani dedeye üçte birden az düşmesi halinde) onun payını azaltmazdı.[250]

٢٩٣٣ ـ حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ الْمُغِيرَةِ، عَنْ عِيسَى بْنِ يُونُسَ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ، قَالَ: قَالَ عُمَرُ: خُذْ مِنْ أَمْرِ الْجَدِّ مَا اجْتَمَعَ النَّاسُ عَلَيْهِ. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: يَعْنِي: قَوْلَ زَيْدٍ.

2933. Bize Saîd İbnu'l-Muğîre, İsa b. Yunus'tan, (O da) İsmail'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Hz. Ömer dedi ki: "Dedenin (mirastaki) durumu hakkında, âlimlerin üzerinde ittifak ettikleri görüşü kabul et!"

249- İbn Ebi Şeybe, 11/294-295; Beyhaki, 6/250.

250- İbn Ebi Şeybe, 11/294.

Ebu Muhammed (ed-Dârimî); "O, Zeyd'in görüşünü kastediyor" demiştir.[251]

«١٧»

باب الأكدرية: زوج وأخت لأب وأم وجد وأم

17. BÂB
EKDERİYYE: YANİ, KOCA, ANA-BABA BİR KIZKARDEŞ, DEDE VE ANA MESELESİ

٢٩٣٤ ـ حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، عَنْ هَمَّامٍ، عَنْ قَتَادَةَ: أَنَّ زَيْدَ بْنَ ثَابِتٍ قَالَ فِي أُخْتٍ وَأُمٍّ وَزَوْجٍ وَجَدٍّ قَالَ: جَعَلَهَا مِنْ سَبْعٍ وَعِشْرِينَ: لِلْأُمِّ سِتَّةٌ، وَلِلزَّوْجِ تِسْعَةٌ، وَلِلْجَدِّ ثَمَانِيَةٌ، وَلِلْأُخْتِ أَرْبَعَةٌ.

2934. Bize Saîd b. Âmir, Hemmâm'dan, (O da) Katâde'den (naklen) rivayet etti ki, Zeyd b. Sâbit; kızkardeş, ana, koca ve dede(nin bulunduğu miras meselesi) hakkında görüş açıkladı. (Katâde, sözüne devamla) dedi ki: O, bu meseleyi yirmiyedi pay üzerinden yaptı: Altı pay ananın, dokuz pay kocanın, sekiz pay dedenin, dört pay kızkardeşin...[252]

AÇIKLAMA

Zeyd b. Sâbit'e *(Radıyallahu Anh)* göre öz veya baba-bir kızkardeş, dede ile birlikte bulunduğunda daima asabe olur. Bundan sadece "ekderiyye meselesi" diye bilinen miras meselesi hariçtir. Bu meselede kızkardeş belirli pay sahibi kabul edilip, alacağı paylar dedenin pay-

251- İbn Ebi Şeybe, 11/319-320; Musannaf, 10/261.
252- İbn Ebi Şeybe, 11/301.

larına eklenir ve toplanan paylar aralarında ikili birli paylaştırılır. Böylece dedenin payı altıda birden aşağı düşmemiş olur. Kızkardeşler birden fazla olduğunda, bu usûle gerek kalmaz ve mesele, kızkardeşler dede ile birlikte asabe kabul edilerek çözülür. Çünkü bu durumda dedenin payı altıda birden aşağı düşmemektedir.

Ekderiyye meselesinin çözümü şöyledir: Koca 1/2; Ana 1/3; Dede 1/6; Kızkardeş 1/2.

1/2(3)+1/3(2)+1/6(1)+1/2(3)=3+2+1+3/6=9/6

Burada paylar toplamı paydadan fazla çıktığı için "avliyye" durumu vardır. Bu durumda miras paylara göre bölüştürülecektir. Dede ile kız kardeşin paylarının toplamı 4'dür. Bunu ikili-birli bölüştürmek mümkün olmadığından, pay ve paydayı, en küçük ortak bölenleri olan üç ile çarparız. O zaman da durum şöyle olur: 9+6+3+9/18=27/18. Burada dede ile kızkardeşin paylarının toplamı 12 olmuştur. Bunun 8'ini dede, 4'ünü kızkardeş alacaktır.

Bu meseleye "ekderiyye" denmesinin, bunun Ekder kabilesinden bir kadın hakkında uygulanmış olmasından veya bu meselenin Ekder isimli bir zâta sorulup da onun bu meseleyi çözememiş olmasından, yahut da Zeyd b. Sâbit'in *(Radıyallahu Anh)* bu meselenin zorluğundan kederlenmiş olmasından dolayı olduğu rivayet edilir.

«١٨»

باب في الجدّات

18. BÂB

NENELER HAKKINDA

٢٩٣٥ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، ثنا الْأَشْعَثُ، عَنِ ابْنِ سِيرِينَ، عن ابْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: إِنَّ أَوَّلَ جَدَّةٍ أُطْعِمَتْ فِي الْإِسْلَامِ سَهْماً أُمُّ أَبٍ وَابْنُهَا حَيٌّ.

2935. Bize Yezid b. Hârûn haber verip (dedi ki), bize el-

Eş'as, İbn Sîrîn'den, (O da) İbn Mes'ud'dan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Gerçekten İslâm (tarihinde) kendisine (miras) payı yedirilen ilk nene, oğlu hayatta iken (pay verilen) bir babaannedir.[253]

٢٩٣٦ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا شَرِيكٌ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ طَاوُسٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ أَطْعَمَ جَدَّةً سُدُساً.

2936. Bize Ebu Nuaym rivayet edip dedi ki; bize Şerîk, Leys'ten, O Tâvûs'tan, O da İbn Abbas'tan (naklen) rivayet etti ki, Hz. Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*, neneye altıda bir pay yedirdi.[254]

٢٩٣٧ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا سُفْيَانُ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مَيْسَرَةَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، أَنَّ عُمَرَ وَرَّثَ جَدَّةً مَعَ ابْنِهَا.

2937. Bize Ebu Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Süfyan, ibn Cüreyc'den, (O) İbrahim b. Meysere'den, (O da) Saîd ibnu'l-Müseyyeb'den (naklen) rivayet etti ki, Hz. Ömer neneyi oğluyla birlikte mirasçı kılmıştı.[255]

٢٩٣٨ - حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، ثنا شُعْبَةُ، أَخْبَرَنِي مَنْصُورُ بْنُ الْمُعْتَمِرِ، قَالَ: سَمِعْتُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: أَطْعَمَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - ثَلَاثَ جَدَّاتٍ سُدُساً. قَالَ: قُلْتُ لِإِبْرَاهِيمَ: مَنْ هُنَّهْ؟ قَالَ: جَدَّتَاكَ مِنْ قِبَلِ أَبِيكَ، وَجَدَّتُكَ مِنْ قِبَلِ أُمِّكَ.

253- Sünenu Saîd, 1/57, 59; İbn Ebi Şeybe, 11/331; Musannaf, 10/277; Merâsil, s. 261.

254- İbn Ebi Şeybe, 11/321; İbn Mace, Ferâiz, 4(2/910); Beyhaki, 6/234. Seneddeki Leys, zayıf ve mudellistir.

255- İbn Ebi Şeybe, 11/331; Sünenu Saîd, 1/56.

2938 Bize Haccac b. Minhâl rivayet edip (dedi ki), bize Şu'be rivayet edip (dedi ki), bana Mansur İbnu'l-Mu'temir haber verip dedi ki, ben İbrahim'i şöyle derken işittim: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* üç neneye altıda bir pay yedirmişti.

Mansur sözüne şöyle devam etti: Ben İbrahim'e; "bunlar kimdir?" diye sordum da O; "baba tarafından iki nene ile anne tarafından nenen..." karşılığını verdi.[256]

٢٩٣٩ - حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، ثنا يَزِيدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: أَنْبَأَنِي الْحَسَنُ، قَالَ: تَرِثُ الْجَدَّةُ وَابْنُهَا حَيٌّ.

2939. Bize Haccac b. Minhâl rivayet edip (dedi ki), bize Yezid b. İbrahim rivayet edip dedi ki, bana el-Hasan haber verip; "nene, oğlu hayatta iken mirasçı olur" dedi.[257]

٢٩٤٠ - حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ دَاوُدَ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، قَالَ: لَا تَرِثُ أُمُّ أَبِ الْأُمِّ، ابْنُهَا الَّذِي تُدْلِي بِهِ لَا يَرِثُ، فَكَيْفَ تَرِثُ هِيَ؟!

2940 Bize Süleyman b. Harb rivayet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, Davud'dan, (O da) eş-Şa'bi'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi:

"Annenin babasının annesi mirasçı olmaz. Onun, (ölene) kendisi vasıtasıyla yaklaştığı oğlu mirasçı olmaz, o nasıl mirasçı olur?"[258]

256- İbn Ebi Şeybe, 11/322; Sünenu Saîd, 1/54; Musanaf, 10/273; Beyhaki, 6/236. Bu Hadis mürseldir. Bkz. Merâsil, s. 260.

257- Bkz. Sünenu Saîd, 1/57; İbn Ebi Şeybe, 11/332.

258- Sünenu Saîd, 1/56; Beyhaki, 6/236.

٢٩٤١ - أَخْبَرَنَا أَبُو مَعْمَرٍ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ عُلَيَّةَ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ عَلْقَمَةَ، عَنْ حُمَيْدِ بْنِ هِلَالٍ، عَنْ أَبِي الدَّهْمَاءِ، عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ، قَالَ: تَرِثُ الْجَدَّةُ وَابْنُهَا حَيٌّ.

2941. Bize Ebu Ma'mer, İsmail b. Uleyye'den, (O) Seleme b. Alkâme'den, (O) Humeyd b. Hilâl'den, (O) Ebu'd-Dehma'dan, (O da) İmran b. Husayn'dan (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Nene, oğlu hayatta iken mirasçı olur![259]

AÇIKLAMA

Hz. Peygamber'in *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* neneye altıda bir pay verdiği rivayet edilmektedir. Bunun için olmalıdır ki, babanın anasıyla ananın anasının, tek olduklarında altıda bir pay alacakları, beraber bulunduklarında ise altıda bir payı paylaşacakları hususunda icma vardır. Nenenin diğer durumları hakkında sahih bir merfu hadis yoktur. Bunun için de o durumlar hakkında farklı içtihadlar yapılmıştır. Şöyle ki, Zeyd b. Sâbit *(Radıyallahu Anh)*, Ebu Hanife, Malik ve Şafii *(Rahmetullahi Aleyhim ecmain)*, ölenin babası varken babasının annesinin mirasçı olamayacağı içtihadında bulunmuşlardır. Hz. Ömer *(Radıyallahu Anh)*, Abdullah b. Mes'ud *(Radıyallahu Anh)* ve Ahmed b. Hanbel'in *(Rahmetullahi Aleyh)* bu hususstaki içtihadı ise, babanın anasının baba ile birlikte mirasçı olacağı şeklindedir. Diğer taraftan Ebu Hanife *(Rahmetullahi Aleyh)*, ölene daha yakın neneler varken, daha uzak olan nenelerin mirasçı olamayacağı ictihadında bulunmuş, Ahmed b. Hanbel *(Rahmetullahi Aleyh)* ise, babanın anası veya ananın anası ile bunların analarının birlikte mirasçı olacağını söylemiştir.

«١٩»

باب قول أبي بكر الصّديق في الجدّات

259- İbn Ebi Şeybe, 11/331; Sünenu Saîd, 1/58; Beyhaki, 6/226.

19. BÂB
NENELER HAKKINDA HZ. EBU BEKİR'İN GÖRÜŞÜ

٢٩٤٢ ـ أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا الْأَشْعَثُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، قَالَ: جَاءَتْ إِلَى أَبِي بَكْرٍ جَدَّةٌ أُمُّ أَبٍ ـ أَوْ أُمُّ أُمٍّ ـ، فَقَالَتْ: إِنَّ ابْنَ ابْنِي ـ أَوِ ابْنَ ابْنَتِي ـ تُوُفِّيَ وَبَلَغَنِي أَنَّ لِي نَصِيباً، فَمَا لِي؟ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: مَا سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ فِيهَا شَيْئاً، وَسَأَسْأَلُ النَّاسَ فَلَمَّا صَلَّى الظُّهْرَ فَقَالَ: أَيُكُمْ سَمِعَ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ فِي الْجَدَّةِ شَيْئاً؟ فَقَالَ الْمُغِيرَةُ بْنُ شُعْبَةَ: أَنَا.

قَالَ: مَاذَا؟ قَالَ: أَعْطَاهَا رَسُولُ اللهِ ـ ﷺ ـ سُدُساً، قَالَ أَيَعْلَمُ ذَاكَ أَحَدٌ غَيْرُكَ؟ فَقَالَ مُحَمَّدُ بْنُ مَسْلَمَةَ: صَدَقَ، فَأَعْطَاهَا أَبُو بَكْرٍ السُّدُسَ، فَجَاءَتْ إِلَى عُمَرَ مِثْلُهَا فَقَالَ: مَا أَدْرِي، مَا سَمِعْتُ مِنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ فِيهَا شَيْئاً. وَسَأَلَ النَّاسَ فَحَدَّثُوهُ بِحَدِيثِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ وَمُحَمَّدِ بْنِ مَسْلَمَةَ، فَقَالَ عُمَرُ: أَيُكُمَا خَلَتْ بِهِ فَلَهَا السُّدُسُ، فَإِنِ اجْتَمَعْتُمَا فَهُوَ بَيْنَكُمَا[1].

2942. Bize Yezid b. Hârûn haber verip (dedi ki), bize el-Eş'as, ez-Zühri'den, O'nun şöyle dediğini haber verdi: Babanın annesi veya annenin annesi olan bir nene Ebu Bekir'e gelip; "doğrusu benim oğlumun oğlu -veya kızımın oğlu- öldü. Bana da (onun mirasında) benim payımın olduğu haberi ulaştı. Öyle ise, (onun mirasından) bana ne var?" demiş. Ebu Bekir de; "ben Rasulullah'ı *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* onun hakkında birşey buyururken işitmedim. (Bunu) halka soracağım!" cevabını vermiş. Sonra öğle namazını kıldırınca; "hanginiz Rasulullah'ı *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* nene hakkında birşey buyururken işitmiş?" diye sormuş. Muğîre b. Şu'be; "ben" demiş. O; "ne (işittin?)" demiş. (El-Muğîre); "Rasulullah, ona altıda bir pay verdi" demiş. (Ebu Bekir); "bunu senden başka bilen biri var mı?" demiş. O zaman Muhammed b. Mesleme; "O doğru söyledi" demiş. Bunun üzerine Ebu Bekir ona (yani neneye) altıda bir pay vermiş.

Daha sonra bu (meselenin) aynısı Ömer'e gelmiş. O da; "bilmiyorum, onun hakkında Rasulullah'tan *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* hiç-

bir şey işitmedim. (Bunu) halka soracağım" demiş. Onlar da O'na, el-Muğîre b. Şu'be ile Muhammed b. Mesleme'nin rivayet ettiği haberi nakletmişler. O zaman Ömer, (babanın annesi ile annenin annesine hitaben) şöyle demiş: "Hanginiz bu (mirasta) tek başına kalırsa, altıda bir pay onundur. Birlikte bulunursanız, o (yani altıda bir pay) aranızda (bölüştürülür)."[260]

«٢٠»

باب قول علي وزيد في الجدّات

20. BÂB

NENELER HAKKINDA HZ. ALİ İLE HZ. ZEYD'İN GÖRÜŞÜ

٢٩٤٣ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، ثنا الْأَشْعَثُ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ عَلِيٍّ وَزَيْدٍ، قَالَا: إِذَا كَانَتِ الْجَدَّاتُ سَوَاءً وَرِثَ ثَلَاثُ جَدَّاتٍ جَدَّتَا أَبِيهِ أُمُّ أُمِّهِ، وَأُمُّ أَبِيهِ، وَجَدَّةُ أُمِّهِ، فَإِنْ كَانَتْ إِحْدَاهُنَّ أَقْرَبَ، فَالسَّهْمُ لِذَوِي الْقُرْبَى.

2943. Bize Yezid b. Hârûn haber verip (dedi ki), bize el-Eş'as, eş-Şa'bi'den, (O da) Hz. Ali ile Zeyd'den (naklen) rivayet etti ki, onlar şöyle dediler: Neneler (derece bakımından) eşit olduklarında üç nene, yani (ölenin) babasının iki nenesi, yani annesinin annesi ve babasının annesi ile (ölenin) annesinin nenesi mirasçı olurlar. Onlardan biri (ölene diğerlerinden) daha yakın ise, pay yakınlarındır.[261]

٢٩٤٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا حَسَنٌ، عَنْ أَشْعَثَ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ عَلِيٍّ وَزَيْدٍ، أَنَّهُمَا كَانَا لَا يُوَرِّثَانِ الْجَدَّةَ أُمَّ الْأَبِ مَعَ الْأَبِ.

260- Ebu Davud, Ferâiz, 5(3/121); Tirmizi, Ferâiz, 10(4/419-420); İbn Mace, Ferâiz, 4(2/910); Muvatta, Ferâiz, 4(2/513); Müsned, 4/225; Müstedrek, 4/338; Dârekutnî, 4/94; Munteka, 3/223; Sünenu Saîd, 1/54-55; Musannaf, 10/274; İbn Ebi Şeybe, 11/320-321; Beyhaki, 6/234. Bu Hadisin bütün senedleri munkatı'dır.

261- İbn Ebi Şeybe, 11/329; Sünenu Saîd, 1/55-56; Musannaf, 10/277; Beyhaki, 6/237.

2944. Bize Ebu Nuaym haber verip (dedi ki), bize Hasan, Eş'as'tan, (O) eş-Şabi'den, (O da) Hz. Ali ile Zeyd'den (naklen) rivayet etti ki; onlar, babanın anası olan neneyi baba ile birlikte mirasçı kılmazlardı.[262]

٢٩٤٥ ـ حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ الْمُغِيرَةِ، عَنِ ابْنِ الْمُبَارَكِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ: أَنَّ عُثْمَانَ كَانَ لَا يُوَرِّثُ الْجَدَّةَ وَابْنُهَا حَيٌّ.

2945. Bize Saîd İbnu'l-Muğîre, İbnu'l-Mübarek'ten, (O) Ma'mer'den, (O da) ez-Zühri'den (naklen) rivayet etti ki, Hz. Osman neneyi oğlu hayatta iken mirasçı kılmazdı.[263]

«٢١»

باب قول ابن مسعود في الجدّات

21. BÂB

NENELER HAKKINDA İBN MES'UD'UN GÖRÜŞÜ

٢٩٤٦ ـ أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا الْأَشْعَثُ، عَنِ ابْنِ سِيرِينَ، عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: إِنَّ الْجَدَّاتِ لَيْسَ لَهُنَّ مِيرَاثٌ، إِنَّمَا هِيَ طُعْمَةٌ أُطْعِمَتْهَا، وَالْجَدَّاتُ أَقْرَبُهُنَّ وَأَبْعَدُهُنَّ سَوَاءٌ.

2946 Bize Yezid b. Hârûn haber verip (dedi ki), bize el-Eş'as, İbn Sîrîn'den, (O da) İbn Mes'ud'dan (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Doğrusu nenelerin miras hakları yoktur. (Neneye verilen miras payı) ancak ona yedirilen bir yiyintidir. Nenelerin en yakınları da, en uzakları da eşittir!

262- İbn Ebi Şeybe, 11/335; Sünenu Saîd, 1/58; Musannaf, 10/276; Beyhaki, 6/225.
263- Musannaf, 10/277; Beyhaki, 6/226.

AÇIKLAMA

İlgili haberler Abdullah b. Mes'ud'un *(Radıyallahu Anh)*, aynı derecede olsunlar veya olmasınlar, nenelere altıda bir pay verileceği içtihadında bulunduğunu göstermektedir. O'na göre bu nenelerden biri diğerinin annesi olursa, anne olan nene mirasçı olamaz, mirasçı olmada ise nenelerin ölene yakın olanlarıyla uzak olanları birdir. Bir rivayette ise O'nun, ikisi baba tarafından, biri ana tarafından olmak üzere en fazla üç neneyi mirasçı kıldığı görülmektedir.[264] Şu halde yukarıdaki haberde ya bir yanlışlık yapılmıştır ve O; "doğrusu nenelerin miras hakları vardır" şeklinde olmalıdır;[265] yahut da İbn Mes'ud *(Radıyallahu Anh)* bu meseledeki içtihadını sonraları değiştirmiştir.

٢٩٤٧ - أَخْبَرَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، أنا أَبُو عَوَانَةَ، عَنِ الْمُغِيرَةِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللهِ: تَرِثُ الْجَدَّةُ وَابْنُهَا حَيٌّ.

2947 Bize Haccac b. Minhâl haber verip (dedi ki), bize Ebu Avâne, el-Muğire'den, (O da) İbrahim'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Abdullah dedi ki: "Nene, oğlu hayatta iken mirasçı olur!"[266]

«٢٢»

باب قول مسروق في الجدات

22. BÂB

NENELER HAKKINDA MESRUK'UN GÖRÜŞÜ

264- Beyhaki, 6/236

265- Bkz. İbn Ebi Şeybe, 11/326. Musannafi, 10/276.

266- İbn Ebi Şeybe, 11/331. Bkz. Beyhaki, 6/226.

٢٩٤٨ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا الْأَشْعَثُ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، قَالَ: جِئْنَ أَرْبَعَ جَدَّاتٍ يَتَسَاوَقْنَ إِلَى مَسْرُوقٍ، فَأَلْقَى أُمَّ أَبِ الْأَبِ، وَوَرَّثَ ثَلَاثًا: جَدَّتَيْ أَبِيهِ أُمَّ أُمِّهِ، وَأُمَّ أَبِيهِ، وَجَدَّةَ أُمِّهِ.

2948 Bize Yezid b. Hârûn haber verip (dedi ki), bize el-Eş'as, eş-Şa'bi'den, O'nun şöyle dediğini haber verdi: Onlar (yani dört nene) peş peşe olarak Mesrûk'a geldiler. O da babanın babasının anasını (mirastan) çıkardı, üçünü [yani (ölünün) babasının iki nenesini, annesinin annesi ile babasının annesini] ve (ölünün) annesinin nenesini mirasçı kıldı.[267]

«٢٣»

باب قول علي وعبد الله وزيد في الردّ

23. BÂB

RED HAKKINDA HZ. ALİ, ABDULLAH VE ZEYD'İN GÖRÜŞÜ

٢٩٤٩ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا شَرِيكٌ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، فِي ابْنَةٍ وَابْنَةِ بِنْتٍ، قَالَ: النِّصْفُ وَالسُّدُسُ، وَمَا بَقِيَ فَرُدَّ عَلَى الْبِنْتِ.

2949. Bize Yezid b. Hârun haber verip (dedi ki), bize Şerîk, el-A'meş'ten, (O) İbrahim'den, (O da) Abdullah'tan (naklen); kız ile kızın kızının (miras payları) hakkında haber verdi ki, O şöyle dedi: "Yarısı (kızın), altıda biri (kızın kızınındır). Geriye kalan ise kıza red edilir, (geri verilir)."

267- İbn Ebi Şeybe, 11/326-327: Sünenu Saîd, 1/56; Musannaf, 10/274; Beyhaki, 6/236. Bu yerlerde mirastan çıkarılan nenenin, "annenin babasının annesi" olduğu zikredilmektedir. Doğrusu böyle olmalıdır. Nitekim Darimi'nin rivayetinde mirasçı kılınanlar arasında "babanın babasının annesi" de vardır.

AÇIKLAMA

Ölenin mirasçıları arasında, belirli pay sahipleri paylarını aldıktan sonra geriye kalanı alan kimseler olan "asabe" sınıfından hiç kimse bulunmaz, belirli pay sahipleri paylarını aldıktan sonra da geriye bir miktar miras kalırsa; bu geri kalan miktarı yine belirli pay sahiplerine payları nisbetinde vermeye "red (geri verme, iâde)", bu miras meselesine de "reddiye" denir. Abdullah b. Mes'ûd *(Radıyallahu Anh)*, Ebû Hanife *(Rahmetullahi Aleyh)* ve Ahmed b. Hanbel *(Rahmetullahi Aleyh)*, bu şekildeki "redd"i kabul etmişlerdir. Ancak Abdullah b. Mes'ûd *(Radıyallahu Anh)*, bundan belirli pay sahibi altı kişiyi çıkarmıştır; O'na göre onlar redden yararlanamazlar.[268] Zeyd b. Sâbit *(Radıyallahu Anh)*, Malik *(Rahmetullahi Aleyh)* ve Şafii *(Rahmetullahi Aleyh)* ise, asabe bulunmadığında geri kalan mirasın devlet hazinesine ("Beytü'l-Mal"e) verileceği içtihadında bulunmuşlardır. Sonraki (müteahhir) Maliki ve Şafii âlimler ise, Beytü'l-Mal'ın düzeni bozulduğunda sözkonusu "red" usûlünü uygulamanın daha uygun olacağı görüşünü benimsemişlerdir.

٢٩٥٠ ـ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا جَرِيرٌ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَلْقَمَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، أَنَّهُ أُتِيَ فِي إِخْوَةٍ لِأُمٍّ. وَأُمٍّ. فَأَعْطَى الْإِخْوَةَ مِنَ الْأُمِّ الثُّلُثَ، وَالْأُمَّ سَائِرَ الْمَالِ، وَقَالَ: الْأُمُّ عَصَبَةُ مَنْ لَا عَصَبَةَ لَهُ.

2950. Bize Muhammed b. İsa rivayet edip (dedi ki), bize Cerir, Mansûr'dan, (O) İbrahim'den, (O) Alkâme'den, (O da) Abdullah'tan (naklen) rivayet etti ki; O'na, ana-bir erkek kardeşler ile ananın (miras meselesi) hakkında gelinmişti de O, ana-bir erkek kardeşlere üçte bir pay, anaya da geri kalan malı vermiş ve "ana, asabesi olmayanın asabesidir" demişti.[269]

268- Bkz. İbn Ebi Şeybe, II/276-277. Ayrıca 2952. habere bakınız.

269- Bkz. İbn Ebi Şeybe, II/274-275. Sünenu Saîd, 1/61

٢٩٥١ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا حَسَنٌ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: سَأَلْتُ الشَّعْبِيَّ عَنْ رَجُلٍ مَاتَ وَتَرَكَ ابْنَتَهُ لاَ يُعْلَمُ لَهُ وَارِثٌ غَيْرُهَا؟ قَالَ: لَهَا الْمَالُ كُلُّهُ.

2951. Bize Ebû Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Hasan, babasından, O'nun şöyle dediğini rivayet etti. Ben eş-Şa'bî'ye; ölen ve geriye, başka mirasçısının olduğu bilinmeksizin kızını bırakan adamın (miras) durumunu sordum da O; "malın hepsi onundur" karşılığını verdi.

٢٩٥٢ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَالِمٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ: أَنَّ ابْنَ مَسْعُودٍ كَانَ لاَ يَرُدُّ عَلَى أَخٍ لِأُمٍّ مَعَ أُمٍّ، وَلاَ عَلَى جَدَّةٍ إِذَا كَانَ مَعَهَا غَيْرُهَا مَنْ لَهُ فَرِيضَةٌ، وَلاَ عَلَى ابْنَةِ ابْنٍ مَعَ ابْنَةِ الصُّلْبِ، وَلاَ عَلَى امْرَأَةٍ وَزَوْجٍ، وَكَانَ عَلِيٌّ يَرُدُّ عَلَى كُلِّ ذِي سَهْمٍ إِلاَّ الْمَرْأَةَ وَالزَّوْجَ.

2952. Bize Muhammed b. Yûsuf rivayet edip (dedi ki), bize Süfyân, Muhammed b. Sâlim'den, (O da) eş-Şa'bi'den (naklen) rivayet etti ki; İbn Mes'ûd, ne ana ile birlikte ana-bir erkek kardeşe, ne beraberinde kendisinden başka belirli pay sahibi bir kimse bulunduğunda neneye, ne soy kızı ile birlikte oğul kızına, ne de karı ile kocaya redde bulunmazdı. Hz. Ali ise, karı ile koca dışında her belirli pay sahibine redde bulunurdu.[270]

٢٩٥٣ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدٌ، ثنا سُفْيَانُ، قَالَ: أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ سَالِمٍ، عَنْ خَارِجَةَ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ، أَنَّهُ أُتِيَ فِي ابْنَةٍ أَوْ أُخْتٍ، فَأَعْطَاهَا النِّصْفَ، وَجَعَلَ مَا بَقِيَ فِي بَيْتِ الْمَالِ. وَقَالَ يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ: عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَالِمٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ خَارِجَةَ.

270- Beyhaki, 6/244

2953. Bize Muhammed haber verip (dedi ki), bize Süfyân rivayet edip dedi ki, bana Muhammed b. Sâlim, Hârice b. Zeyd'den, (O da) Zeyd b. Sâbit'ten (naklen) haber verdi ki, O'na kız veya kız kardeşin (miras meselesi) hakkında gelinmişti de, O, ona (mirasın) yarısını vermiş, geriye kalanı ise devlet hazinesine (beytü'l-mal'e) koymuştu.

(Bu haberin senedinde); "Yezid b. Harûn ise Muhammed b. Sâlim'den, (O) eş-Şa'bi'den, (O da) Hârice'den (naklen)..." demiştir.[271]

«٢٤»

باب في ميراث ابن الملاعنة

24. BÂB

MULÂANE OĞLUNUN MİRASI HAKKINDA

٢٩٥٤ـ أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُسْهِرٍ، عَنْ سَعِيدٍ، عَنْ أَبِي مَعْشَرٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، قَالَ فِي ابْنِ الْمُلَاعَنَةِ قَالَ: مِيرَاثُهُ لِأُمِّهِ.

2954. Bize Muhammed b. Uyeyne, Ali b. Mushir'den, (O) Saîd'den, (O) Ebû Ma'şer'den, (O) İbrahim'den, (O da) Abdullah'tan (naklen) haber verdi ki; O, mulâane oğlu hakkında; "onun mirası anasınındır" dedi.[272]

AÇIKLAMA

Karısının karnında taşıdığı veya dünyaya getirdiği çocuğun kendisine ait olmadığını iddia eden, ancak bu iddiasına bir delil de getiremeyen koca, karısını zina etmekle suçlamış olur. Bunun için ara-

271- Beyhaki, 6/244.

272- İbn Ebi Şeybe, ll/337; Musannaf, 7/124; Beyhaki, 67/258

larında, şekli Kur'an-ı Kerim'de belirlenmiş olan[273] bir mulâane (lânetleşme) yapılır. Bu lânetleşmeden sonra karı ile kocanın arasındaki nikâh akdi sona erer ve doğacak yahut doğmuş olan çocuğa "mulâane çocuğu" denir. Alimler, mulâane çocuğu ile ana tarafının hangi ölçülerde mirasçı olacaklarında ihtilaf etmişlerse de, birbirlerine mirasçı olacaklarında görüş birliği içindedirler.

٢٩٥٥ - أَخْبَرَنَا مُعَاذُ بْنُ هَانِىءٍ، ثنا إِبْرَاهِيمُ بْنُ طَهْمَانَ، قَالَ: سَمِعْتُ رَجُلاً سَأَلَ عَطَاءَ بْنَ أَبِي رَبَاحٍ، عَنْ وَلَدِ الْمُتَلاَعِنَيْنِ لِمَنْ مِيرَاثُهُ؟ قَالَ: لِأُمِّهِ وَأَهْلِهَا.

2955. Bize Muâz b. Hâni' haber verip (dedi ki), bize İbrahim b. Tahmân rivayet edip dedi ki, ben bir adamı, Atâ' b. Ebi Rebâh'a, lânetleşenlerin çocuğunun durumunu, yani mirasının kime ait olduğunu sorarken işitmiştim de, O şöyle cevap vermişti: "Anasına ve anasının yakınlarına aittir!"

٢٩٥٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا حَسَنٌ، عَنْ أَبِي سَهْلٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، قَالَ: قَالَ عَلِيٌّ فِي ابْنِ الْمُلاَعَنَةِ تَرَكَ أَخَاهُ لِأُمِّهِ وَأُمَّهُ: لِأَخِيهِ السُّدُسُ، وَلِأُمِّهِ الثُّلُثُ، ثُمَّ يُرَدُّ عَلَيْهِمْ فَيَصِيرُ لِلأَخِ الثُّلُثُ، وَلِلأُمِّ الثُّلُثَانِ. وَقَالَ ابْنُ مَسْعُودٍ: لِأَخِيهِ السُّدُسُ، وَمَا بَقِيَ فَلِلأُمِّ.

2956. Bize Ebû Nuaym haber verip (dedi ki), bize Hasan, Ebû Sehl'den, (O da) eş-Şa'bi'den (naklen) rivayet etti ki, Hz. Ali, geriye ana bir erkek kardeşini ve anasını bırakan mulâana oğlu hakkında şöyle dedi: "Altıda bir pay erkek kardeşinin, üçte bir pay anasınındır. Sonra (geri kalan miras tekrar) onlara red edilir. Böylece üçte bir pay erkek kardeşin, üçte iki pay ananın olur." (Bu me-

273- Bkz. Nûr Sûresi, 6-9 ve 2235-2238. Hadisler.

selede) İbn Mes'ûd ise şöyle dedi: "Altıda bir pay erkek kardeşin, geriye kalan da ananındır!"[274]

٢٩٥٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا حُسَيْنٌ، عَنْ أَبِي سَهْلٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، فِي ابْنِ الْمُلاَعَنَةِ تَرَكَ ابْنَ أَخٍ وَجَدّاً. قَالَ: الْمَالُ لِابْنِ الأَخِ.

2957. Bize Ebû Nuaym haber verip (dedi ki), bize Hüseyin, Ebû Sehl'den, (O da) eş-Şa'bi'den (naklen), geriye erkek kardeşin oğlu ile dede bırakan mulâane oğlu hakkında haber verdi ki, O şöyle dedi: "Mal, erkek kardeşin oğlunundur!"

٢٩٥٨ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا سَالِمُ بْنُ نُوحٍ، عَنْ عُمَرَ بْنِ عَامِرٍ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ، فِي مِيرَاثِ ابْنِ الْمُلاَعَنَةِ: لِأُمِّهِ الثُّلُثُ، وَالثُّلُثَانِ لِبَيْتِ الْمَالِ.

2958. Bize Muhammed b. İsa rivayet edip (dedi ki), bize Sâlim b. Nûh, Ömer b. Âmir'den, (O) Katâde'den, (O) Saîd İbnu'l Müseyyeb'den, (O da) Zeyd b. Sâbit'ten (naklen) rivayet etti ki; O, mulâane oğlunun mirası hakkında şöyle dedi: "Üçte bir pay anasının, üçte iki ise devlet hazinesinindir (Beytü'l-Mal'ındır)."[275]

٢٩٥٩ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا سَالِمُ بْنُ نُوحٍ، عَنْ عُمَرَ بْنِ عَامِرٍ، عَنْ حَمَّادٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: مِيرَاثُهُ لِأُمِّهِ، تَعْقِلُ عَنْهُ عَصَبَةُ أُمِّهِ. وَقَالَ قَتَادَةُ، عَنِ الْحَسَنِ: لِأُمِّهِ الثُّلُثُ، وَبَقِيَّةُ الْمَالِ لِعَصَبَةِ أُمِّهِ.

2959. Bize Muhammed b. İsa rivayet edip (dedi ki), bize

274- İbn Ebi Şeybe, ll/341; Sünenu Saîd, l/61; Beyhaki, 6/258.
275- İbn Ebi Şeybe, ll)337; Musannaf, 7/125; Beyhaki, 6/258,259.

Sâlim b. Nûh, Ömer b. Amir'den, (O) Hammâd'dan, (O) İbrahim'den, (O da) Abdullah'tan (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: "Onun (yani mulâane çocuğunun) mirası anasınındır. (Çünkü) onun yerine anasının asabesi diyet öder."[276] Katâde ise, el-Hasan'dan (naklen) şöyle demiş: "Üçte bir pay anasının, malının artanı ise anasının asabesinindir!"

٢٩٦٠ - أَخْبَرَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، أَخْبَرَنَا قَتَادَةُ، أَنَّ عَلِيًّا وَابْنَ مَسْعُودٍ قَالَا فِي وَلَدِ الْمُلَاعَنَةِ تَرَكَ جَدَّتَهُ وَإِخْوَتَهُ لِأُمِّهِ. قَالَ: لِلْجَدَّةِ الثُّلُثُ، وَلِلْأَخَوَةِ الثُّلُثَانِ. وَقَالَ زَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ: لِلْجَدَّةِ السُّدُسُ. وَلِلْأَخَوَةِ لِلْأُمِّ الثُّلُثُ، وَمَا بَقِيَ فَلِبَيْتِ الْمَالِ.

2960. Bize Haccâc b. Minhâl haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme rivayet edip (dedi ki), bize Katâde haber verdi ki, Hz. Ali ile İbn Mes'ûd, geriye nenesini ve ana-bir erkek kardeşlerini bırakan mulâane çocuğu hakkında görüş beyan ettiler. (Katâde, sözüne devamla) dedi ki: Yani onlar; "üçte bir nenenin, üçte iki erkek kardeşlerindir" (dediler). Zeyd b. Sâbit ise; "altıda bir nenenin, üçte bir ana-bir erkek kardeşlerin, geriye kalan da Beytü'l-Malındır" dedi.[277]

٢٩٦١ - حَدَّثَنَا حَجَّاجٌ، ثنا حَمَّادٌ، أنا يُونُسُ، وَحُمَيْدٌ، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: تَرِثُهُ أُمُّهُ - يَعْنِي ابْنَ الْمُلَاعَنَةِ.

2961. Bize Haccac haber verip (dedi ki), bize Hammâd rivayet edip (dedi ki), bize Yûnus ile Humeyd, el-Hasan'dan haber verdiler ki; O, "ona (yani mulâane oğluna) anası mirasçı olur" dedi.[278]

276- İbn Ebi Şeybe, II/336.

277- Beyhaki, 6/258.

278- Bkz. 2964. ve 2967. haberler.

٢٩٦٢ - أَخْبَرَنَا حَجَّاجٌ، ثنا حَمَّادٌ، حَدَّثَنَا حَجَّاجٌ، أَنَّ النَّخَعِيَّ وَالشَّعْبِيَّ قَالَا: تَرِثُهُ أُمُّهُ.

2962. Bize Haccac haber verip (dedi ki), bize Hammâd rivayet edip (dedi ki), bize Haccac rivayet etti ki; en-Nehaî ile eş-Şa'bi; "ona anası mirasçı olur" dediler.

٢٩٦٣ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ أَبِي هِنْدٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُبَيْدِ بْنِ عُمَيْرٍ، قَالَ: كَتَبْتُ إِلَى أَخٍ لِي مِنْ بَنِي زُرَيْقٍ أَسْأَلُهُ: لِمَنْ قَضَى النَّبِيُّ - ﷺ - فِي ابْنِ الْمُلَاعَنَةِ؟ فَكَتَبَ إِلَيَّ: أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - قَضَى بِهِ لِأُمِّهِ: هِيَ بِمَنْزِلَةِ أُمِّهِ وَأَبِيهِ[1]. وَقَالَ سُفْيَانُ: الْمَالُ كُلُّهُ لِلْأُمِّ، هِيَ بِمَنْزِلَةِ أَبِيهِ وَأُمِّهِ.

2963. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Süfyân, Davûd b. Ebi Hind'den, (O da) Abdullah b. Ubeyd b. Umeyr'den (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: "Ben Züreykoğulları'ndan bir kardeşime, kendisine; "Hz. Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* mulâane oğlunun (mirası) hakkında kime hükmetmişti?" diye sormak için mektup yazdım. O da bana cevap yazdı ki; Hz. Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*, onun (mirasını) annesine hükmetmişti. (Çünkü mulâane çocuğunun anası) onun anası ve babası yerindedir.

Süfyân da şöyle demiş: (Mulâane çocuğunun) bütün malı ananındır. O, onun babası ve anası yerindedir.[279]

٢٩٦٤ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدٌ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ هِشَامٍ، عَنِ الْحَسَنِ، فِي ابْنِ الْمُلَاعَنَةِ تَرَكَ أُمَّهُ وَعَصَبَةَ أُمِّهِ، قَالَ: الثُّلُثُ لِأُمِّهِ. وَمَا بَقِيَ فَلِعَصَبَةِ أُمِّهِ.

279- İbn Ebi Şeybe, ll/339; Musannaf, 7/124; Beyhaki, 6/259. Bkz. Merâsil, s. 265.

2964. Bize Muhammed haber verip (dedi ki), bize Süfyân, Hişam'dan, (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivayet etti ki; O, geriye anası ile anasının asebesini bırakan mulâane oğlu hakkında şöyle dedi: "Anasına üçte bir pay vardır. Geriye kalan ise anasının asabesinindir."[280]

٢٩٦٥ - أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، . عَنِ ابْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنْ عَامِرٍ، عَنْ عَلِيٍّ وَعَبْدِ اللهِ فِي ابْنِ الْمُلَاعَنَةِ، قَالَا: عَصَبَتُهُ عَصَبَةُ أُمِّهِ.

2965. Bize Ubeydullah b. Musa, İbn Ebi Leyla'dan, (O) Âmir'den, (O da) Hz. Ali ile Abdullah'tan (naklen) haber verdi ki; onlar mulâana oğlu hakkında; "onun asabesi, anasının asabesidir" dediler.[281]

٢٩٦٦ - حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الْحَلَبِيُّ مُوسَى بْنُ خَالِدٍ، ثنا ابْنُ الْمُعْتَمِرِ، عَنْ يُونُسَ، عَنِ الْحَسَنِ، أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ: مِيرَاثُ وَلَدِ الْمُلَاعَنَةِ لِأُمِّهِ. قُلْتُ: فَإِنْ كَانَ لَهُ أَخٌ مِنْ أُمِّهِ؟ قَالَ: لَهُ السُّدُسُ.

2966. Bize Ebu'l-Velid el-Halebî Mûsa b. Halid rivayet edip (dedi ki), bize İbnu'l-Mu'temir, Yûnus'tan, (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: "Mulâane çocuğunun mirası anasınındır." (Yûnus demiş ki, o zaman ben de) şöyle dedim: "Peki onun ana-bir erkek kardeşi varsa?" Şöyle cevap verdi: "Ona altıda bir pay vardır."[282]

٢٩٦٧ - حَدَّثَنَا أَبُو الْمُغِيرَةِ، ثنا الْأَوْزَاعِيُّ، حَدَّثَنَا الزُّهْرِيُّ، قَالَ: وَلَدُ الْمُلَاعَنَةِ لِأُمِّهِ، تَرِثُ فَرِيضَتَهَا مِنْهُ، وَسَائِرُ ذَلِكَ فِي بَيْتِ الْمَالِ.

280- Bkz. 2961. ve 2966. haberler.
281- İbn Ebi Şeybe, ll/339; Musannaf, 7/125; Sünenu Saîd, l/61; Beyhaki, 6/258.
282- İbn Ebi Şeybe, ll/335; Beyhaki, 6/258.

2967. Bize Ebu'l-Muğîre rivayet edip (dedi ki), bize el-Evzai rivayet edip (dedi ki), bize ez-Zühri rivayet edip şöyle dedi: Mulâane çocuğu anasına aittir. Anası ondan, miras payına mirasçı olur. Bundan geriye kalan ise Beytü'l-Mal'ındır.[283]

٢٩٦٨ - أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ مُوسَى بْنِ عُبَيْدَةَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: إِذَا تَلَاعَنَا فُرِّقَ بَيْنَهُمَا، وَلَمْ يَجْتَمِعَا، وَدُعِيَ الْوَلَدُ لِأُمِّهِ، يُقَالُ: ابْنُ فُلَانَةَ، هِيَ عَصَبَةٌ يَرِثُهَا وَتَرِثُهُ، وَمَنْ دَعَاهُ لِزِنْيَةٍ جُلِدَ.

2968. Bize Ubeydullah b. Mûsa, Mûsa b. Ubeyde'den, (O) Nafi'den, (O da) İbn Ömer'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: "(Karı ile koca) lânetleştiklerinde artık bir araya gelmeyerek araları ayrılır. Çocuk da anasına nisbet edilerek çağırılır; falan kadının oğlu denilir. O (yani ana, çocuğun) asabesidir. Çocuk ona mirasçı, o da çocuğa mirasçı olur. Kim bu (çocuğu) zina çocuğu diye çağırırsa, ona (iftira cezası olarak) değnek vurulur."[284]

٢٩٦٩ - حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ هَانِئٍ، ثنا إِبْرَاهِيمُ بْنُ طَهْمَانَ، ثنا الشَّيْبَانِيُّ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، فِي وَلَدِ الْمُتَلَاعِنِينَ: أَنَّهُ تَرِثُهُ عَصَبَةُ أُمِّهِ، وَهُمْ يَعْقِلُونَ عَنْهُ.

2969. Bize Muâz b. Hâni' rivayet edip (dedi ki), bize İbrahim b. Tahmân rivayet edip (dedi ki), bize eş-Şeybânî, eş-Şa'bi'den (naklen), lânetleşenlerin çocuğu hakkında rivayet etti ki; ona anasının asabesi mirasçı olur ve onun yerine onlar diyet öderler.

٢٩٧٠ - حَدَّثَنَا سَهْلُ بْنُ حَمَّادٍ، أنا هَمَّامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ عَزْرَةَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، فِي وَلَدِ الْمُلَاعَنَةِ: هُوَ الَّذِي لَا أَبَ لَهُ: تَرِثُهُ

283- İbn Ebi Şeybe, ll/337; Musannaf, 7/125.
284- İbn Ebi Şeybe, ll/339-340; Musannaf, 7/124.

أُمُّهُ، وَإِخْوَتُهُ مِنْ أُمِّهِ، وَعَصَبَةُ أُمِّهِ، فَإِنْ قَذَفَهُ قَاذِفٌ جُلِدَ قَاذِفُهُ.

2970. Bize Sehl b. Hammâd rivayet edip (dedi ki), bize Hemmâm, Katâade'den, (O) Azre'den, (O) Saîd b. Cübeyr'den, (O da) İbn Abbas'tan (naklen) haber verdi ki; O mulâane çocuğu hakkında şöyle dedi: "O, babası olmayan kimsedir. Ona anası, ana-bir erkek kardeşleri ve anasının asabesi mirasçı olur. Onun iffetine bir iftiracı iftira ederse, iftiracısına değnek vurulur."

٢٩٧١ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُبَارَكِ، ثنا يَحْيَى بْنُ حَمْزَةَ، عَنِ النُّعْمَانِ، عَنْ مَكْحُولٍ، أَنَّهُ سُئِلَ عَنْ مِيرَاثِ وَلَدِ الْمُلَاعَنَةِ: لِمَنْ هُوَ؟ قَالَ: جَعَلَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ لِأُمِّهِ فِي سَبَبِهِ لِمَا لَقِيَتْ مِنَ الْبَلَاءِ، وَلِإِخْوَتِهِ مِنْ أُمِّهِ.

وَقَالَ مَكْحُولٌ: فَإِنْ مَاتَتِ الْأُمُّ، وَتَرَكَتِ ابْنَهَا، ثُمَّ تُوُفِّيَ ابْنُهَا الَّذِي جُعِلَ لَهَا، كَانَ مِيرَاثُهُ لِإِخْوَتِهِ مِنْ أُمِّهِ كُلِّهِ، لِأَنَّهُ كَانَ لِأُمِّهِمْ وَجَدِّهِمْ، وَكَانَ لِأَبِيهَا السُّدُسُ مِنِ ابْنِ بِنْتِهِ، وَلَيْسَ يَرِثُ الْجَدُّ إِلَّا فِي هٰذِهِ الْمَنْزِلَةِ، لِأَنَّهُ إِنَّمَا هُوَ أَبُ الْأُمِّ، وَإِنَّمَا وَرِثَ الْإِخْوَةُ مِنَ الْأُمِّ أُمَّهُمْ، وَوَرِثَ الْجَدُّ ابْنَتَهُ لِأَنَّهُ جُعِلَ لَهَا، فَالْمَالُ الَّذِي لِلْوَلَدِ لِوَرَثَةِ الْأُمِّ، وَهُوَ يَجُرُّ مَرَّةً الْجَدَّ وَحْدَهُ إِذَا لَمْ يَكُنْ غَيْرُهُ.

2971. Bize Muhammed İbnu'l-Mübarek haber verip (dedi ki), bize Yahya b. Hamza, en-Nu'man'dan, (O da) Mekhûl'den (naklen) rivayet etti ki; O'na, mulâane çocuğunun mirasının kime ait olduğu soruldu da, O şöyle cevap verdi: "Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* onu, uğrunda karşılaştığı belâdan dolayı onun annesine ve ana-bir erkek kardeşlerine ait kıldı."[285]

Mekhûl şöyle de dedi: "Ana ölse ve geriye (mulâane) oğlunu bıraksa, sonra kendisine mensup kılınan bu oğlu vefat etse, (bu oğlun) mirasının bütünü ana-bir erkek kardeşlerine ait olur. Çünkü bu (oğul) onların anaları ile dedelerine mensup idi. Bu (ananın) ba-

285- Bkz. 3119. Hadis.

basına, kızının oğlundan altıda bir pay vardır. Dede de sadece bu mertebede mirasçı olur. Zira o ancak ananın babasıdır. Ana-bir erkek kardeşler de sadece analarına mirasçı oldular. Dede de kızına mirasçı oldu. Çünkü (dede) ona mensup kılındı. Şu halde çocuğa ait olan mal, annenin mirasçılarınındır. Bu (mal) bazan, başkası olmadığında tek başına dedeyi kendine çeker."[286]

٢٩٧٢ ـ أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَاءِ، ثنا يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ، ثنا إِبْرَاهِيمُ بْنُ طَهْمَانَ، عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ قَوْماً اخْتَصَمُوا إِلَى عَلِيٍّ ـ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ ـ فِي وَلَدِ الْمُتَلَاعِنَيْنِ، فَجَاءَ عَصَبَةُ أَبِيهِ يَطْلُبُونَ مِيرَاثَهُ، فَقَالَ: إِنَّ أَبَاهُ كَانَ تَبَرَّأَ مِنْهُ، فَلَيْسَ لَكُمْ مِنْ مِيرَاثِهِ شَيْءٌ، فَقَضَى بِمِيرَاثِهِ لِأُمِّهِ وَجَعَلَهَا عَصَبَةً.

2972. Bize Muhammed İbnu'l Alâ' haber verip (dedi ki), bize Yahya b. Ebi Kesir rivayet edip (dedi ki), bize İbrahim b. Tahmân, Simâk b. Harb'den, (O) İkrime'den, (O da) İbn Abbas'tan (naklen) rivayet etti ki; bir topluluk Hz. Ali'ye -yüce Allah O'ndan razı olsun-, lânetleşenlerin çocuğu hakkında davalaştılar ve çocuğun babasının yakınları gelip onun mirasını istediler. O da; "doğrusu onun babası ondan ilgisini kesmişti. Dolayısıyla size onun mirasından hiçbir şey yoktur" deyip, onun mirasını anasına hükmetti ve (anasını onun) asabesi kıldı.[287]

«٢٥»

باب في ميراث الخنثى

25. BÂB

HUNSA'NIN MİRASI HAKKINDA

286- Bkz. Beyhaki, 6/259.
287- Beyhaki, 6/258.

٢٩٧٣ - أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ إِسْرَائِيلَ، عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى، أَنَّهُ سَمِعَ مُحَمَّدَ بْنَ عَلِيٍّ، يُحَدِّثُ عَنْ عَلِيٍّ، فِي الرَّجُلِ يَكُونُ لَهُ مَا لِلرَّجُلِ وَمَا لِلْمَرْأَةِ مِنْ أَيِّهِمَا يُوَرَّثُ، فَقَالَ: مِنْ أَيِّهِمَا بَالَ.

2973. Bize Ubeydullah b. Mûsa, İsrail'den, (O da) Abdullah'tan (naklen) haber verdi ki; O, Muhammed b. Ali'yi, Hz. Ali'den (naklen) rivayet ederken işitmiş ki; O, kendisinde hem erkeğinki (cinsel organı), hem de kadınınki (cinsel organı) olan bir kimsenin bunlardan hangisine göre mirasçı kılınacağı hususunda; "bunlardan hangisinden işerse (ona göre mirarçı kılınır!)" demiş.

٢٩٧٤ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، ثنا هُشَيْمٌ، عَنْ مُغِيرَةَ، عَنْ شِبَاكٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ عَلِيٍّ فِي الْخُنْثَى، قَالَ: يُوَرَّثُ مِنْ قِبَلِ مَبَالِهِ.

2974. Bize Ebû Bekr b. Ebi Şeybe rivayet edip (dedi ki), bize Hüşeym, Muğire'den, (O) Şibak'tan, (O) eş-Şa'bi'den, (O da) Hz. Ali'den (naklen) rivayet etti ki; O, hunsa (yani hem erkeklik, hem kadınlık uzvu taşıyan kimse) hakkında şöyle dedi: "O, işeme yerine göre mirasçı kılınır!"[288]

٢٩٧٥ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا أَبُو هَانِئٍ قَالَ: سُئِلَ عَامِرٌ عَنْ مَوْلُودٍ وُلِدَ وَلَيْسَ بِذَكَرٍ وَلَا أُنْثَى، لَيْسَ لَهُ مَا لِلذَّكَرِ وَلَيْسَ لَهُ مَا لِلْأُنْثَى، يَخْرُجُ مِنْ سُرَّتِهِ كَهَيْأَةِ الْبَوْلِ وَالْغَائِطِ، سُئِلَ عَنْ مِيرَاثِهِ، فَقَالَ: نِصْفُ حَظِّ الذَّكَرِ، وَنِصْفُ حَظِّ الْأُنْثَى.

2975. Bize Ebû Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Ebû Hâni' rivayet edip dedi ki; Âmir'e, ne erkek ve ne dişi olmadığı bir halde

288- İbn Ebi Şeybe, II/349; Sünenu Saîd, I/63; Musannaf, 10/308.

doğan, kendisinde ne erkeğinki, ne kadınınki bulunmayan, göbeğinden sidik ve dışkı şeklinde çıkaran çocuğun miras durumu soruldu da, O şöyle cevap verdi: "Erkeğin payının yarısı ile kadının payının yarısı (verilir!)"[289]

AÇIKLAMA

Kendisinde erkeklik ve kadınlık uzuvları hiç bulunmayan veya bu uzuvların ikisi de bulunan kimseye "hunsa" denir. Böyle bir kimsenin erkek veya kadınlığı belli olursa, o ona göre miras alır. Belli olmazsa, ona "hunsa-yı müşkil" denir. Bu durumda da sözkonusu uzuvları hiç bulunmayan kimsenin cinsiyeti sakal veya memenin ortaya çıkmasıyla anlaşılır. Bu uzuvların ikisini de taşıyan kimsenin cinsiyeti ise, işeme yerine göre tesbit edilir. Eğer kadınlık uzvundan işiyorsa kadın, erkeklik uzvundan işiyorsa erkek sayılır. Cinsiyeti bu ve diğer yollarla anlaşılamayan kimse, Hanefi âlimlere göre, başka biriyle birlikte mirasçı olduğunda, kadın veya erkek sayılma durumlarından hangisinde daha az pay alacaksa, o cinsiyette kabul edilerek mirasçı yapılır ve mirasın taksimi ona göre yapılıp paylar sahiplerine verilir. Ancak bu durumda "hunsa-yı müşkil" küçük ise, diğer mirasçılardan kefil alınır. Sonra "hunsa-yı müşkil" bâliğ olduğunda cinsiyeti belli olur da daha fazla pay alacağı cinsiyette olduğu anlaşılırsa, aradaki fark diğer mirasçılardan alınır.

İmam Şafii *(Rahmetullahi Aleyh)* ile İmam Ahmed'e *(Rahmetullahi Aleyh)* göre de "hunsa-yı müşkil", daha az pay alacağı cinsiyette sayılır. Fakat daha fazla pay alacağı cinsiyetle aradaki fark muhafaza edilir. Daha sonra "hunsa"nın cinsiyeti belli olmazsa, o zaman İmam Şafii'ye *(Rahmetullahi Aleyh)* göre muhafaza edilen miras, payları oranında diğer mirasçılara dağıtılır; İmam Ahmed'e göre ise *(Rahmetullahi Aleyh)*, bu durumda "hunsa"ya kadın ile erkek paylarının toplamının yarısı verilir. İmam Malik *(Rahmetullahi Aleyh)* de "hunsa-yı müşkil"e iki cinsiyetin toplam paylarının yarısı kadar miras verileceği içtihadında bulunmuştur.

289- İbn Ebi Şeybe, II/350.

«ك»

باب الكلالة

26. BÂB
KELÂLE

٢٩٧٦ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، ثنا عَاصِمٌ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، قَالَ: سُئِلَ أَبُو بَكْرٍ عَنِ الْكَلَالَةِ؟ فَقَالَ: إِنِّي سَأَقُولُ فِيهَا بِرَأْيِي، فَإِنْ كَانَ صَوَابًا فَمِنَ اللهِ، وَإِنْ كَانَ خَطَئًا فَمِنِّي وَمِنَ الشَّيْطَانِ، أُرَاهُ مَا خَلَا الْوَالِدَ وَالْوَلَدَ. فَلَمَّا اسْتُخْلِفَ عُمَرُ قَالَ: إِنِّي لَأَسْتَحْيِي اللهَ أَنْ أَرُدَّ شَيْئًا قَالَهُ أَبُو بَكْرٍ.

2976. Bize Yezid b. Hârûn haber verip (dedi ki), bize Asım, eş-Şa'bi'den, O'nun şöyle dediğini rivayet etti: Hz. Ebû Bekir'e "kelâle"nin kim olduğu sorulmuş da, O şöyle cevap vermiş: "Doğrusu ben bu hususta kendi görüşümü söyleyeceğim. Doğru olursa Allah'tandır, yanlış olursa benden ve şeytandandır. Ben onun, (ana), baba ve çocuk dışındaki (yakınlar) olduğunu sanıyorum."

Sonra Hz. Ömer Halife seçildiğinde şöyle demiş: "Doğrsu ben gerçekten, Ebû Bekir'in söylemiş olduğu bir şeyi reddetmekten dolayı Allah'tan hayâa ederim."[290]

٢٩٧٧ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يَزِيدَ، ثنا سَعِيدٌ - هُوَ ابْنُ أَبِي أَيُّوبَ -، قَالَ: حَدَّثَنِي يَزِيدُ بْنُ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْيَزَنِيِّ، عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ الْجُهَنِيِّ، أَنَّهُ قَالَ: مَا أَعْضَلَ بِأَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ ﷺ شَيْءٌ مَا أَعْضَلَتْ بِهِمُ الْكَلَالَةُ.

290- Musannaf, l0/304; Beyhaki, 6/224; İbn Ebi Şeybe, ll/415-416.

2977. Bize Abdullah b. Yezid rivayet edip (dedi ki), bize Saîd -ki O, İbn Ebi Eyyûb'dur-, rivayet edip dedi ki, bana Yezid b. Ebi Habib, Yezid b. Abdillah el-Yezeni'den, (O da) Ukbe b. Âmir el-Cuheni'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Rasulullah'ın *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* Ashabına, kelâle (kelimesinin manası) güç geldiği gibi hiçbir şey güç gelmemişti![291]

٢٩٧٨ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: الْكَلَالَةُ مَا خَلَا الْوَالِدَ وَالْوَلَدَ.

2978. Bize Muhammed b. Yûsuf rivayet edip (dedi ki), bize Süfyân, Amr b. Dinâr'dan, (O) el-Hasan b. Muhammed'den, (O da) İbn Abbas'tan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: "Kelâle; (ana), baba ve çocuk dışındaki (yakınlardır)."[292]

٢٩٧٩ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدٌ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ يَعْلَى بْنِ عَطَاءٍ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنْ سَعْدٍ أَنَّهُ كَانَ يَقْرَأُ هَذِهِ الْآيَةَ: ﴿وَإِنْ كَانَ رَجُلٌ يُورَثُ كَلَالَةً أَوِ امْرَأَةٌ وَلَهُ أَخٌ أَوْ أُخْتٌ لِأُمٍّ﴾[1].

2979. Bize Muhammed b. Süfyân, Ya'lâ b. Atâ'dan, (O) el-Kasım b. Abdillah'tan, (O da) Sa'd'dan (naklen) haber verdi ki; O, ***"Eğer bir erkeğe veya bir kadına, erkek veya kız kardeşi olduğu halde kelâle olarak mirasçı olunursa..."***[293] ayetini şöyle okurdu: *"Eğer bir erkeğe veya bir kadına, ana-bir erkek veya kız kardeşi olduğu halde kelâle olarak mirasçı olunursa..."*[294]

AÇIKLAMA

291- İbn Ebi Şeybe, II/416.
292- İbn Ebi Şeybe, II/416; Musannaf, 10/303; Beyhaki, 6/224-225.
293- Nisa Sûresi, 12.
294- İbn Ebi Şeybe, II/416-417.

"Kelâle" kelimesi, ana-baba-çocuklar şeklindeki dikey neseb istikametinin dışında kalan akrabalık demektir. Bu kelime, geriye ana-baba-çocuk bırakmayarak ölen kimse manasına geldiği gibi, ana, baba ve çocuk olmayarak mirasçı olan kimseler; yani kardeş, amca gibi akrabalar manasına da gelir. Kelimeye bu manalardan hangisini verirsek verelim, ayetin manası netice itibariyle değişmemektedir. Ancak "kelâle"ye son manayı verdiğimizde, mezkûr ayetteki "...kelâle olarak..." kısmını, "...kelâle yönünden...", yahut "...kelâle sahibi olarak..." şeklinde manalandırmak gerekir. Sahabe-i Kiramın, bu kelimenin tefsiri hakkında birçok görüşü vardır. Bunların en tercihe şâyânı, Hz. Ebû Bekir'in *(Radıyallahu Anh)* yukarıda nakledilen görüşüdür. Diğer taraftan, bu ayetin bu kısmında sözkonusu olan kardeşlerden ana-bir kardeşlerin, Nisa Sûresinin 176. ayetindekilerden ise öz veya baba-bir kardeşlerin kastedildiği hususunda görüş birliği vardır.

«٢٧»

باب في ميراث ذوي الأرحام

27. BÂB

ZEVİ'L-ERHAM'IN MİRASI HAKKINDA

٢٩٨٠ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يَزِيدَ، ثنا حَيْوَةُ، ثنا أَبُو الْأَسْوَدِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ نَوْفَلٍ، أَنَّ عَاصِمَ بْنَ عُمَرَ بْنِ قَتَادَةَ الْأَنْصَارِيَّ أَخْبَرَهُ، أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ الْتَمَسَ مَنْ يَرِثُ ابْنَ الدَّحْدَاحَةِ فَلَمْ يَجِدْ وَارِثًا، فَدَفَعَ مَالَ ابْنِ الدَّحْدَاحَةِ إِلَى أَخْوَالِ ابْنِ الدَّحْدَاحَةِ.

2980. Bize Abdullah b. Yezid haber verip (dedi ki), bize Hayve rivayet edip (dedi ki), bize Ebu'l Esved Muhammed b. Abdurrahman b. Nevfel rivayet etti ki, Asım b. Ömer b. Katâde el-Ensarî kendisine haber vermiş ki, Hz. Ömer İbnu'l-

Hattab, İbnu'd-Dehdahâ'ya kimin mirasçı olacağını araştırmış ve hiçbir mirasçı bulamamış. Bunun üzerine İbnu'd-Dehdahâ'nın malını O'nun dayılarına vermiş.[295]

٢٩٨١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مُسْلِمٍ، عَنْ طَاوُسٍ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: اللهُ وَرَسُولُهُ مَوْلَى مَنْ لَا مَوْلَى لَهُ، وَالْخَالُ وَارِثُ مَنْ لَا وَارِثَ لَهُ[1].

2981. Bize Ebû Asım, İbn Cureyc'den, (O) Amr b. Müslim'den, (O) Tâvûs'tan, (O da) Hz. Aişe'den (naklen) haber verdi ki; O şöyle dedi: "Allah ve Rasûlü, mevlâsı (dostu, sahibi, koruyucusu) olmayan kimsenin mevlâsıdır. Dayı da mirasçısı olmayan kimsenin mirasçısıdır."[296]

٢٩٨٢ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ فِرَاسٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ زِيَادٍ، قَالَ: أُتِيَ عُمَرُ فِي عَمٍّ لِأُمٍّ وَخَالَةٍ، فَأَعْطَى الْعَمَّ لِلْأُمِّ الثُّلُثَيْنِ، وَأَعْطَى الْخَالَةَ الثُّلُثَ.

2982. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Süfyân, Firâs'tan, (O) eş-Şa'bi'den, (O da) Ziyâd'dan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Hz. Ömer'e, ana-bir amca ile teyze hususunda gelindi de O, ana-bir amcaya üçte iki pay, teyzeye üçte bir pay verdi.[297]

٢٩٨٣ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ يُونُسَ، عَنِ الْحَسَنِ: أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ أَعْطَى الْخَالَةَ الثُّلُثَ وَالْعَمَّةَ الثُّلُثَيْنِ.

295- Bu haber munkatı'dır. Asım, Hz. Ömer'e ulaşmamıştır. Ayrıca İbnu'd-Dehdâhe'nin Hz. Peygamber zamanında öldüğü ve mirasının kız kardeşinin oğluna verildiği rivayet edilmektedir. Eldeki kitaplarda aynı isimde başka biri de bulunamamıştır.

296- Musannaf, 10/285; Beyhaki, 6/215. Bu haberin merfû' rivayeti için bkz. Tirmizi, Feraiz, 12(4/421).

297- İbn Ebi Şeybe, 11/260; Sünenu Saîd, 1/68; Beyhaki, 6/216-217.

2983. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Süfyân, Yûnus'tan, (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivayet etti ki, Hz. Ömer İbnu'l-Hattab, teyzeye üçte bir pay, halaya üçte iki pay vermiş.[298]

٢٩٨٤ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ غَالِبِ بْنِ عَبَّادٍ، عَنْ قَيْسِ بْنِ حَبْتَرَ النَّهْشَلِيِّ، قَالَ: أُتِيَ عَبْدُ الْمَلِكِ بْنِ مَرْوَانَ فِي خَالَةٍ وَعَمَّةٍ، فَقَامَ شَيْخٌ فَقَالَ: شَهِدْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ أَعْطَى الْخَالَةَ الثُّلُثَ، وَالْعَمَّةَ الثُّلُثَيْنِ، قَالَ: فَهَمَّ أَنْ يَكْتُبَ بِهِ، ثُمَّ قَالَ: أَيْنَ زَيْدٌ عَنْ هٰذَا؟.

2984. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Süfyân, el-Hasan b. Amr'dan, (O) Gâlib b. Abbad'dan, (O da) Kays b. Habter en-Nehşeli'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Abdulmelik b. Mervan'a teyze ve hala hususunda gelindi de, bir ihtiyar kalkıp şöyle dedi: "Ben Ömer İbnu'l-Hattab'a şahid olmuştum, o teyzeye üçte bir pay, halaya üçte iki pay vermişti!" Bunun üzerine (Abdulmelik) bunu yazmaya niyetlendi, sonra (bundan vazgeçerek); "bu (haberden) Zeyd nerede, (bunu O niye bilmiyor)?" dedi.[299]

٢٩٨٥ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدٌ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَالِمٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: الْخَالَةُ بِمَنْزِلَةِ الْأُمِّ، وَالْعَمَّةُ بِمَنْزِلَةِ الْأَبِ، وَبِنْتُ الْأَخِ بِمَنْزِلَةِ الْأَخِ، وَكُلُّ ذِي رَحِمٍ بِمَنْزِلَةِ رَحِمِهِ الَّتِي يُدْلِي بِهَا، إِذَا لَمْ يَكُنْ وَارِثٌ ذُو قَرَابَةٍ.

2985. Bize Muhammed haber verip (dedi ki), bize Süfyân,

298- İbn Ebi Şeybe, ll/260-261; Sünenu Saîd, l/68; Musannaf, l0/282. Bkz. 3053. haber.
299- Musannaf, l0/282.

Muhammed b. Sâlim'den, (O) eş-Şa'bi'den, (O) Mesrûk'tan, (O da) Abdullah'tan (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: (Belirli pay sahibi kimselerden veya asabeden) yakın bir mirasçı olmadığında, teyze ana mertebesinde, hala baba mertebesinde, erkek kardeşin kızı erkek kardeş mertebesinde ve (kısaca), doğum yönünden akraba olan herkes, (ölene), kendisi vasıtasıyla yaklaştığı akrabasının mertebesindedir.[300]

AÇIKLAMA

Ölene doğum yönünden yakınlığı olan, ancak mirastan belirli pay alanlar (ferâiz sahipleri) ile bunlardan geriye kalanı alanların (asabe'nin) içinde bulunmayan kimselere "zevi'l-erham" (zevu'l-erham, tekili zu'r-rahm: Doğum yönünden yakınlık sahibi) denir. Hz. Ömer *(Radıyallahu Anh)*, Hz. Ali *(Radıyallahu Anh)*, Abdullah b. Mes'ûd *(Radıyallahu Anh)*, Abdullah b. Abbas *(Radıyallahu Anh)*, Ebû Hanife *(Rahmetullahi Aleyh)* ve Ahmed b. Hanbel *(Rahmetullahi Aleyh)*, zevi'l-erhamın mirasçı olabileceği içtihadında bulunmuşlardır. Zeyd b. Sâbit *(Radıyallahu Anh)*, Malik *(Rahmetullahi Aleyh)* ve Şafii *(Rahmetullahi Aleyh)* ise, zevi'l-erhamın mirasçı olamayacağını, ferâiz sahipleri ile asabeden hiçbir mirasçı bulunmadığında mirasın beytü'l-mal'e kalacağını söylemişlerdir. Ancak sonraki Malikî ve Şafiî âlimler, beytü'l-mal'ın düzeninin bozulduğu gerekçesiyle mirasın beytü'l-mal yerine zevi'l-erham'a verilmesinin daha uygun olacağı içtihadında bulunmuşlardır.

Böylece bütün mezhepler, zevi'l-erham'ın mirasçı olacağı hususunda görüş birliğine varmışlarsa da, hangi ölçü ve usûllerle mirasçı olacaklarında ihtilaf etmişlerdir. Ölene yakınlıkları itibariyle dört sınıfa ayrılan zevi'l-erham'ın mirasçılığında hangi ölçülerin kullanılacağında başlıca iki görüş vardır. Bunlardan birine göre, zevi'l-erham'dan mirasçı olan kimse, onu ölene bağlayan kimse yerine konulur ve ona, bu kimsenin mirastaki payına göre pay verilir. Teyzeyi ana, halayı baba yerine koymak gibi. Bu görüşü benimseyenler ara-

300- Musannaf, 10/283; Sünenu Saîd, 1/69; Beyhaki, 6/217. Zevi'l-Erham hakkındaki diğer haberler için 3053. ve devamındaki haberlere bakınız.

sında Abdullah b. Mes'ûd *(Radıyallahu Anh)*, Alkâme, Şa'bi ve Mesrûk ile Maliki, Şafii ve Hanbeli âlimler vardır. Bu görüş sahiplerine "ehlu't-tenzil" denir. İkinci görüşe göre ise, zevi'l-erham'ın mirasçılığında ölene yakınlık esas olup, önceki sınıftan zevi'l-erham var iken sonraki sınıftan olan zevi'l-erham mirasçı olamaz. Bu görüşte, aynı sınıf içindeki zevi'l-erham arasında da "yakınlığın derecesi" ve "yakınlığın gücü" hususları tercih sebebidir. Başka kural ve ayrıntıları da olan bu görüşü Hanefi âlimler benimsemişlerdir. Bu görüşte olanlara da "ehlu'l-karâbet" denir.

Alimler zevi'l-erham'ın mirasçılığında şu üç hususta da ittifak etmişlerdir: a) Zevi'l-erham ancak, karı veya koca dışında ferâiz ashabından ve asabeden hiçbir mirasçı bulunmadığında mirasçı olurlar; b) Mirasçı olarak karı veya koca bulunduğunda, onlar belirli paylarını aldıktan sonra geriye kalanı zevi'l-erham alır; c) Mirasçı olarak sadece zevi'l-erham'dan bir kimse varsa, o mirasın tamamını alır.

«٢٨»

باب العصبة

28. BÂB

ASABE

٢٩٨٦ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا هِشَامٌ، عَنْ مُحَمَّدٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُتْبَةَ، قَالَ: حَدَّثَنِي الضَّحَّاكُ بْنُ قَيْسٍ: أَنَّ عُمَرَ قَضَى فِي أَهْلِ طَاعُونِ عَمْوَاسَ أَوْ أَهْلِ طَاعُونٍ فِي الإِسْلَامِ أَنَّهُمْ كَانُوا إِذَا كَانُوا مِنْ قِبَلِ الأَبِ سَوَاءً فَبَنُو الأُمِّ أَحَقُّ وَإِذَا كَانَ بَعْضُهُمْ أَقْرَبَ مِنْ بَعْضٍ بِأَبٍ فَهُمْ أَحَقُّ بِالْمَالِ.

2986. Bize Yezid b. Hârûn haber verip (dedi ki), bize Hişam, Muhammed'den, (O da) Abdullah b. Utbe'den (naklen) haber verdi ki; O şöyle dedi: Bana ed-Dahhâk b. Kays rivayet etti ki, Hz.

Ömer, İslam tarihindeki ilk veba salgını olan Amavâs vebasına[301] yakalananlar hakkında hükmetti ki; onlar baba tarafından eşit iseler ana-bir oğullar (mirasa) daha fazla hak sahibidirler; baba yönünden bazıları bazılarından daha yakın ise, bu (daha yakın olanlar) mala daha fazla hak sahibidirler.[302]

٢٩٨٧ ـ حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، [ثنا] أَبُو شِهَابٍ، حَدَّثَنِي أَبُو إِسْحَاقَ الشَّيْبَانِيُّ، عَنْ عُبَيْدِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ شَدَّادِ بْنِ الْهَادِ، قَالَ: أُصِيبَ سَالِمٌ مَوْلَى أَبِي حُذَيْفَةَ يَوْمَ الْيَمَامَةِ، فَبَلَغَ مِيرَاثُهُ مِائَتَيْ دِرْهَمٍ، فَقَالَ عُمَرُ: احْبِسُوهَا عَلَى أُمِّهِ حَتَّى تَأْتِيَ عَلَى آخِرِهَا.

2987. Bize Ahmed b. Abdillah rivayet edip (dedi ki), bize Ebû Şihâb rivayet edip (dedi ki), bana Ebû İshak eş-Şeybâni, Ubeyd b. Ebi'l-Ca'd'dan, (O da) Abdullah b. Şeddâd İbni'l-Had'dan (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: Ebû Huzeyfe'nin azadlısı Sâlim, Yemâme savaşında[303] isabet alıp (ölmüştü), mirası da ikiyüz dirheme ulaşmıştı. O zaman Hz. Ömer *(Radıyallahu Anh)*; "bu (dirhemleri), sonuna kadar kullansın diye annesi için tutun" demişti.

٢٩٨٨ ـ حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا زُهَيْرٌ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنِ الْحَارِثِ، عَنْ عَلِيٍّ، عَنِ النَّبِيِّ ـ ﷺ ـ، قَالَ: الْأُخْوَةُ مِنَ الْأُمِّ يَتَوَارَثُونَ دُونَ بَنِي الْعَلَّاتِ، يَرِثُ الرَّجُلُ أَخَاهُ لِأَبِيهِ وَأُمِّهِ دُونَ أَخِيهِ لِأَبِيهِ(١).

2988. Bize Ebû Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Züheyr,

301- Amvâs, Kudüs'e yakın bir yerdir. Hz. Ömer'in Halifeliği zamanında hicri 18. yılda orada başlayan veba salgını Şam bölgesine yayılmış ve bir rivayete göre, 25 bin müslüman ölmüştü.

302- Musannaf, 10/260, 288; Beyhaki, 6/239

303- Yemâme, Mekke ile Medine'nin doğusunda orta kesimde bulunan yüksek bir yerleşim alanıdır. Burada hicri 11. yılda müslümanlarla Museylimetu'l-Kezzab'ın taraftarları arasında çok kanlı bir savaş olmuş, bir çok Sahabi şehid düşmüştü.

Ebu İshak'tan, (O) el-Haris'ten, (O) Hz. Ali'den, (O da) Hz. Peygaber'den *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **(naklen) rivayet etti ki;** O şöyle buyurdu: *"Baba-bir kardeşler ("benu'l-allât") değil, ana(-baba) bir kardeşler birbirlerine mirasçı olurlar. Kişi baba-bir kardeşine değil, ana-baba bir kardeşine mirasçı olur."*[304]

٢٩٨٩ ـ حَدَّثَنَا سَهْلُ بْنُ حَمَّادٍ، ثنا شُعْبَةُ، عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ سَالِمٍ؛ قَالَ: قُلْتُ لِابْنِ عُمَرَ: أَرَأَيْتَ رَجُلًا تَرَكَ ابْنَ ابْنَتِهِ أَيَرِثُهُ؟ قَالَ: لَا.

2989. Bize Sehl b. Hammâd rivayet edip (dedi ki), bize Şu'be, en-Nu'man b. Sâlim'den rivayet etti ki; O şöyle demiş: Ben İbn Ömer'e; "ne dersin, bir adam geriye kızının oğlunu bıraksa, o ona mirasçı olur mu?" dedim de O; "hayır" karşılığını verdi.

٢٩٩٠ ـ حَدَّثَنَا يَعْلَى، ثنا الْأَعْمَشُ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللهِ: الْأُمُّ عَصَبَةُ مَنْ لَا عَصَبَةَ لَهُ، وَالْأُخْتُ عَصَبَةُ مَنْ لَا عَصَبَةَ لَهُ.

2990. Bize Ya'lâ rivayet edip (dedi ki), bize el-A'meş, İbrahim'den rivayet etti ki; O şöyle demiş: Abdullah şöyle dedi: Ana, asabesi olmayan kimsenin asabesidir. Kızkardeş de asabesi olmayan kimsenin asabedir.[305]

AÇIKLAMA

"Asabe", sözlük manasıyle baba tarafından olan akraba demektir. Istılahta ise, belirli pay sahibi mirasçılarla birlikte bulunduklarında onlardan geriye kalan mirası alan, mirasçı olarak yalnız kendileri

304- Tirmizi, Feraiz, 5(4/416); İbn Mace, Feraiz, 10(2/915); Müsned, 1/144; Tayâlisî, s.25; Müstedrek, 4/336; İbn Ebi Şeybe, 11/402; Musannaf, 10/249; Beyhaki, 6/232, 267.

305- Sünenu Saîd, 1/61. Bkz. 2950. haber.

bulunduğunda ise mirasın tamamını alan mirasçılar manasına kullanılır. Bunlar da kendi içlerinde birkaç kısma ayrılırlar. Ölene yakınlıklarına göre sıralanan asabelerde, esas olarak önceki sırada bulunan kimse, sonraki sırada bulunanları mirastan düşürür. Mirasçılar arasında asabe bulunmadığında, "ferâiz ashabı"ndan arta kalan mirasın kime verileceği tartışmalı bir konudur. Hz. Ömer *(Radıyallahu Anh)*, Abdullah b. Mes'ûd *(Radıyallahu Anh)*, Ebû Hanife *(Rahmetullahi Aleyh)* ve Ahmed'e *(Rahmetullahi Aleyh)* göre, bu durumda artan miras tekrar payları oranında feraiz ashabına verilir. Ancak Abdullah b. Mes'ûd *(Radıyallahu Anh)*, bundan altı şahsı hariç tutmuştur.[306] İşte anne ve kızkardeşin, asabesi olmayanın asabesi olmaları, feraiz ashabı paylarını aldıktan sonra geriye kalanı yine onların alacağı demektir.

٢٩٩١ - حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، ثنا وُهَيْبٌ، ثنا ابْنُ طَاوُسٍ(١)، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ -، قَالَ: أَلْحِقُوا الْفَرَائِضَ بِأَهْلِهَا، فَمَا بَقِيَ فَهُوَ لِأَوْلَى رَجُلٍ ذَكَرٍ(٢).

2991. Bize Müslim b. İbrahim rivayet edip (dedi ki), bize Vuheyb rivayet edip (dedi ki), bize İbn Tâvûs, babasından, (O) İbn Abbas'tan, (O da) Hz. Peygamber'den *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **(naklen) rivayet etti ki;** O şöyle buyurdu:

"-(Kur'an'da belirlenmiş) miras paylarını sahiplerine ulaştırın. Geriye kalan ise erkeğin (yani ölenin babası tarafından ölene) en yakın erkeğindir!"[307]

«٢٩»
باب في ميراث أهل الشرك وأهل الإسلام

306- Bkz. 2949. haberin "Açıklama"sı.

307- Buhari, Feraiz, 7(8/6); Müslim, Feraiz, 2-4 (3/1233-1234); Ebû Davud, Feraiz, 7(3/122); Tirmizi, Feraiz, 8(4/418); İbn Mace, Feraiz, l0(2/915); Müsned, l/325; Tayâlisî, s.340; Musannaf, l0/249; İbn Ebi Şeybe, ll/265-266; Beyhaki, 6/238.

29. BÂB
MÜŞRİKLERLE MÜSLÜMANLARIN MİRASI HAKKINDA

٢٩٩٢ ـ أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، ثنا يَحْيَى، أَنَّ سُلَيْمَانَ بْنَ يَسَارٍ، أَخْبَرَهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْأَشْعَثِ، أَنَّ عَمَّةً لَهُ تُوُفِّيَتْ يَهُودِيَّةً بِالْيَمَنِ، فَذَكَرَ ذَلِكَ لِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، فَقَالَ: يَرِثُهَا أَقْرَبُ النَّاسِ إِلَيْهَا مِنْ أَهْلِ دِينِهَا.

2992. Bize Yezid b. Hârûn haber verip (dedi ki), bize Yahya rivayet etti ki, Süleyman b. Yesar kendisine Muhammed İbnu'l-Eş'as'tan (naklen) haber vermiş ki; O'nun (yani Muhammed'in) bir halası Yemen'de yahudi olarak ölmüş. O da bunu Hz. Ömer İbnu'l-Hattab'a bildirmiş de, O şöyle demiş: "Ona, dindaşlarından kendisine en yakın olan insan mirasçı olur."[308]

٢٩٩٣ ـ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ قَيْسِ بْنِ مُسْلِمٍ، عَنْ طَارِقِ بْنِ شِهَابٍ، قَالَ: مَاتَتْ عَمَّةُ الْأَشْعَثِ بْنِ قَيْسٍ، وَهِيَ يَهُودِيَّةٌ، فَأَتَى عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ فَقَالَ: أَهْلُ دِينِهَا يَرِثُونَهَا.

2993. Bize Muhammed b. Yusûf rivayet edip (dedi ki), bize Süfyân, Kays b. Müslim'den, (O da) Tarık b. Şihâb'dan (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: El-Eş'as b. Kays'ın halası yahudi iken ölmüş. O da Hz. Ömer'e gelip (onun mirasının durumunu sormuş) da, O şöyle cevap vermiş: "Ona dindaşları mirasçı olur!"[309]

٢٩٩٤ ـ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ حَمَّادٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: قَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ، : أَهْلُ الشِّرْكِ لَا نَرِثُهُمْ وَلَا يَرِثُونَا.

308- İbn Ebi Şeybe, II/372; Musannaf, 6/17, 10/342; Beyhaki, 6/218.
309- İbn Ebi Şeybe, II/370; Musannaf, 6/17; Beyhaki, 6/219.

2994. Bize Muhammed b. Yusûf rivayet edip (dedi ki), bize Süfyân, Hammâd'dan, (O da) İbrahim'den (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: Hz. Ömer İbnu'l-Hattab dedi ki; "ne biz müşriklere mirasçı oluruz, ne onlar bize mirasçı olurlar!"[310]

٢٩٩٥ ـ حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا حَسَنٌ، عَنْ عِيسَى الْخَيَّاطِ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ وَأَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ قَالُوا: لَا يَتَوَارَثُ أَهْلُ دِينَيْنِ.

2995. Bize Ebû Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Hasan, İsa el-Hayyât'tan, (O da) eş-Şa'bi'den (naklen) rivayet etti ki; Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer şöyle buyurdular: *"İki (ayrı) dinin bağlıları birbirlerine mirasçı olamazlar!"*[311]

٢٩٩٦ ـ حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا زُهَيْرٌ، عَنْ مُطَرِّفٍ، عَنْ عَامِرٍ، عَنْ عُمَرَ، قَالَ: لَا يَتَوَارَثُ أَهْلُ مِلَّتَيْنِ.

2996. Bize Ebû Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Züheyr, Mutarrif'ten, (O) Âmir'den, (O da) Hz. Ömer'den (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: "İki (ayrı) dinin bağlıları birbirlerine mirasçı olamazlar."

٢٩٩٧ ـ أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا شَرِيكٌ، عَنِ الْأَشْعَثِ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ـ ﷺ ـ: لَا نَرِثُ أَهْلَ الْكِتَابِ، وَلَا يَرِثُونَا، إِلَّا أَنْ يَمُوتَ لِلرَّجُلِ عَبْدُهُ أَوْ أَمَتُهُ(١).

2997. Bize Ebû Nuaym haber verip (dedi ki), bize Şerîk, el-

310- İbn Ebi Şeybe, II/373; Sünenu Saîd, I/66; Musannaf, 6/16.
311- Sadece merfû' kısmı için bkz. Musannaf, 6/19.

Eş'as'tan, (O) el-Hasan'dan, (O da) Câbir'den (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: Hz. Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Kişinin erkek veya kadın kölesinin ölmesi hariç, ne biz Ehl-i Kitab'a mirasçı oluruz, ne onlar bize mirasçı olurlar."*[312]

٢٩٩٨ ـ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى(٢) ثنا شَرِيكٌ عَنِ الْأَشْعَثِ عَنِ الْحَسَنِ عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: لَا نَرِثُ أَهْلَ الْكِتَابِ وَلَا يَرِثُونَا إِلَّا الرَّجُلُ يَرِثُ عَبْدَهُ أَوْ أَمَتَهُ(١).

2998. Bize Muhammed b. İsa rivayet edip (dedi ki), bize Şerîk, el-Eş'as'tan, (O) el-Hasan'dan, (O da) Câbir'den (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Ne biz Ehl-i Kitab'a mirasçı oluruz, ne onlar bize mirasçı olurlar. Ancak kişi erkek veya kadın kölesine mirasçı olur."*

AÇIKLAMA

Kişinin yahudi veya hıristiyan olan kölesine mirasçı olması, onların geriye bıraktığı şeyleri alması demektir. Çünkü kölenin mülkiyet hakkı yoktur, onun elindeki şeyler sahibinindir.[313]

٢٩٩٩ ـ حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ دَاوُدَ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ مَسْرُوقٍ، قَالَ: كَانَ مُعَاوِيَةُ يُوَرِّثُ الْمُسْلِمَ مِنَ الْكَافِرِ، وَلَا يُوَرِّثُ الْكَافِرَ مِنَ الْمُسْلِمِ. قَالَ: قَالَ مَسْرُوقٌ: وَمَا حَدَثَ فِي الْإِسْلَامِ قَضَاءٌ أَحَبَّ إِلَيَّ مِنْهُ. قِيلَ لِأَبِي مُحَمَّدٍ: تَقُولُ بِهَذَا؟ قَالَ: لَا.

312- Dârekutnî, 4/74, 75; Beyhaki, 6/218. Bu Hadis Cabir'den mevkûf olarak da gelmiştir ki, mahfûz olanı budur. Mevkûf rivayeti için bkz. Musannaf, 6/18, 10/343; Dârekutnî, 4/75; Beyhaki, 6/218.

313- Musannaf, 10/343, dipnotu: 5.

2999. Bize Süleyman b. Harb rivayet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, Davud'dan, (O) eş-Şa'bi'den, (O da) Mesrûk'tan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Muaviye müslümanı kâfire mirasçı yapardı, ama kâfiri müslümana mirasçı yapmazdı.

(Eş-Şa'bi) demiş ki, Mesrûk sözüne şöyle devam etti: İslam'da sonradan, bana bundan daha sevimli gelen hiçbir hüküm ortaya çıkmamıştır![314]

Ebû Muhammed (ed-Darimi'ye); "bu (haberin delâlet ettiği) görüşü benimsiyor musun?" denildi de O; "hayır" karşılığını verdi.

٣٠٠٠ - حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ أَبِي هِنْدٍ، عَنْ عَامِرٍ أَنَّ الْمُعْزَلَةَ بِنْتَ الْحَارِثِ[1] تُوُفِّيَتْ بِالْيَمَنِ وَهِيَ يَهُودِيَّةٌ، فَرَكِبَ الْأَشْعَثُ بْنُ قَيْسٍ، وَكَانَتْ عَمَّتُهُ إِلَى عُمَرَ فِي مِيرَاثِهَا، فَقَالَ عُمَرُ: لَيْسَ ذَلِكَ لَكَ يَرِثُهَا أَقْرَبُ النَّاسِ مِنْهَا مِنْ أَهْلِ دِينِهَا، لَا يَتَوَارَثُ مِلَّتَانِ.

3000. Bize Yezid b. Hârûn, Davûd b. Ebi Hind'den, (O da) Amir'den (naklen) rivayet etti ki; el-Mu'zele[315] bintu'l-Hâris Yemen'de yahudi iken ölmüş. Bunun üzerine el-Eş'as b. Kays -ki O bunun halasıydı-, bineğine binip onun mirasını (istemek) için Hz. Ömer'e gelmiş de, Hz. Ömer şöyle demiş: "Bu senin hakkın değil! Ona, dindaşlarından kendisine en yakın olan insan mirasçı olur. İki (ayrı) dinin (sahipleri) birbirlerine mirasçı olamazlar."[316]

٣٠٠١ - حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، حَدَّثَنَا أَنَسُ بْنُ سِيرِينَ، قَالَ: قَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ: لَا يَتَوَارَثُ مِلَّتَانِ شَتَّى، وَلَا يَحْجُبُ مَنْ لَا يَرِثُ.

314- Sünenu Saîd, I/66.

315- Bu isim başka şekillerde de okunabilir. Ayrıca bu isim Darimi'nin bazı nüshalarında el-Muğire şeklindedir.

316- Sünenu Saîd, I/66; Kenzu'l-Ummâl, II/74.

3001. Bize Süleyman b. Harb rivayet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Zeyd rivayet edip (dedi ki), bize Enes b. Sîrîn rivayet edip şöyle dedi: Hz. Ömer İbnu'l-Hattab dedi ki; "farklı iki dinin (bağlıları) birbirlerine mirasçı olamazlar. Mirasçı olamayan kimse de (başka birini) mirastan kısmen veya tamamen düşüremez!"[317]

٣٠٠٢ ـ حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ، ثنا عَبْدُ الْأَعْلَى، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ حُسَيْنٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ عُثْمَانَ، عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ: أَنَّ رَسُولَ اللهِ ـ ﷺ ـ قَالَ: لَا يَرِثُ الْمُسْلِمُ الْكَافِرَ، وَلَا الْكَافِرُ الْمُسْلِمَ.

3002. Bize Nasr b. Ali rivayet edip (dedi ki), bize Abdula'lâ, Ma'mer'den, (O) ez-Zühri'den, (O) Ali b. Hüseyn'den, (O) Amr b. Osman'dan, (O da) Usâme b. Zeyd'den (naklen) rivayet etti ki; Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: "Müslüman kâfire, kâfir de müslümana mirasçı olamaz!"[318]

٣٠٠٣ ـ حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، عَنْ سَعِيدٍ، عَنْ أَبِي مَعْشَرٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: إِذَا مَاتَ الْمَيِّتُ وَجَبَتِ الْحُقُوقُ لِأَهْلِهَا، وَلَمْ يَجْعَلْ لِمَنْ أَسْلَمَ أَوْ أُعْتِقَ، قَبْلَ أَنْ يُقَسَّمَ الْمِيرَاثُ شَيْئاً.

3003. Bize Ca'fer b. Avn, Saîd'den, (O) Ebû Ma'şer'den, (O da) İbrahim'den (naklen) rivayet etti ki; O, "kişi öldüğünde hakları yakınlarına vacib olur" demiş ve miras taksim edilmeden önce müslüman olan veya hürriyetine kavuşturulan kimseye hiçbir şey vermemişti.

AÇIKLAMA

317- Sünenu Saîd, 1/65. Ayrıca 2901. haberin "Açıklama"sına bakınız.

318- Buhari, Meğazi, 48(5/92); Tirmizi, Feraiz, 15(4/424); Müsned, 5/201, 202, 209; Musannaf, 6/14, 10/341; Dârekutnî, 4/69; Beyhaki, 6/218. Bkz. 3004. ve 3005. Hadisler.

Bu konuda âlimlerin cumhuru da İbrahim'in içtihadı gibi içtihadda bulunmuş ve miras bırakanın öldüğü vaktin esas olduğunu söylemişlerdir. Ahmed b. Hanbel'den *(Rahmetullahi Aleyh)* gelen bir rivayete göre ise O, miras taksim edilmeden müslüman olan kimsenin, mirasçı olacağı içtihadında bulunmuştu.

٣٠٠٤ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عِيسَى، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ حُسَيْنٍ، عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: لَا يَرِثُ الْمُسْلِمُ الْكَافِرَ، وَلَا الْكَافِرُ الْمُسْلِمَ.

3004. Bize Muhammed b. Yusûf haber verip (dedi ki), bize Süfyân, Abdullah b. İsa'dan, (O) ez-Zühri'den, (O) Ali b. Hüseyn'den, (O da) Usâme b. Zeyd'den (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Müslüman kâfire, kâfir de müslümana mirasçı olamaz!"*

٣٠٠٥ - حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ، ثنا سُفْيَانُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ حُسَيْنٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ عُثْمَانَ، عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ -، قَالَ: لَا يَرِثُ الْمُسْلِمُ الْكَافِرَ، وَلَا الْكَافِرُ الْمُسْلِمَ.

3005. Bize Amr b. Avn rivayet edip (dedi ki), bize Süfyân, ez-Zühri'den, (O) Ali b. Hüseyn'den, (O) Amr b. Osman'dan, (O) Usâme b. Zeyd'den, (O da) Hz. Peygamber'den *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **(naklen) rivayet etti ki;** O şöyle buyurdu: *"Ne müslüman kâfire, ne kâfir müslümana mirasçı olur!"*[319]

AÇIKLAMA

319- Müslim, Feraiz, l(3/1233); Ebû Davud, Feraiz, l0(3/125); Tirmizi, Feraiz, l5(4/423); İbn Mace, Feraiz 6(2/911); Sünenu Saîd, l/65; İbn Ebi Şeybe, ll/370; Beyhaki, 6/218. Bkz. 3002. ve 3004. Hadisler.

Bu hadis müslüman ile kâfirin birbirlerine mirasçı olamayacağını göstermektedir. Âlimlerin cumhuru bu hadisin zahirine uygun görüş beyan etmişlerdir. Muaz b. Cebel *(Radıyallahu Anh)*, Muaviye, Sâid İbnu'l-Müseyyeb *(Radıyallahu Anh)* gibi bazı âlimler ise, kâfirin müslümana mirasçı olamayacağı, ancak müslümanın kâfire mirasçı olacağı şeklinde içtihad etmişlerdir. Fakat yukarıdaki hadise zıt olan bu içtihad kabul görmemiştir.

Müslümanlık dışındaki iki ayrı din mensuplarının birbirlerine mirasçı olup olamayacakları meselesi de ihtilâflıdır. Hanefi ve Şafii âlimlere göre onlar birbirlerine mirasçı olurlar. Çünkü onlar Allah Teala'ya ortak koşma hususunda birleşmektedirler. Kur'an-ı Kerim'de de, ***"Haktan sonra sapıklık dışında nedir?"***,[320] ***"Kâfirler birbirlerinin velisidirler!"***[321] buyurulmaktadır. Malik *(Rahmetullahi Aleyh)* ve Ahmed *(Rahmetullahi Aleyh)* ise, onların da birbirlerine mirasçı olamayacağını söylemişlerdir. Çünkü onlar tek din gibi sayılmazlar. Kur'an-ı Kerim'de de; ***"Sizden her biriniz için bir Şeriat ve bir yol söyledik"***[322] buyurulmaktadır. Hz. Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* de; *"İki ayrı dinin bağlıları birbirlerine mirasçı olamazlar"* buyurmuştur.[323]

Müslüman ile kâfirin birbirlerine mirasçı olmaları yasağının bir hikmeti, aralarında dostluk ve minnet bağlarının oluşmasına engel olmaktır. Çünkü bunlar müslümanın dini bağlarını olumsuz yönde etkileyebilirler. Nitekim Allah Teala mü'minin müşrikle evlenmesi yasağının peşinden; ***"Onlar (yani müşrikler) sizi Cehennem'e çağırırlar!"***[324] buyurmaktadır. Allah Azze ve Celle, kâfirlerin dost edinilmesini de yasaklamıştır.[325]

«٣٠»
باب المكاتب

320- Yunus Sûresi, 32.
321- Enfal Sûresi, 73.
322- Maide Sûresi, 48.
323- Ebû Davud, Feraiz, l0(3/126); Bkz. 2995 Hadis.
324- Bakara Sûresi, 221.
325- Al-i İmran Sûresi, 28; Maide Sûresi, 51; Tevbe Sûresi,23.

30. BÂB
MÜKÂTEB

٣٠٠٦ ـ حَدَّثَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، ثنا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ مُغِيرَةَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: لَيْسَ لِلْمُكَاتَبِ مِيرَاثٌ، مَا بَقِيَ عَلَيْهِ شَيْءٌ مِنْ مُكَاتَبَتِهِ.

3006. Bize Ebu'n-Nu'man rivayet edip (dedi ki), bize Ebû Avâne, Muğîre'den, (O da) İbrahim'den (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: "Mukâteb'e, üzerinde mukatebliğinden birşey kalmadığı sürece hiçbir miras yoktur!"

٣٠٠٧ ـ حَدَّثَنَا يَعْلَى، ثنا عَبْدُ الْمَلِكِ، عَنْ عَطَاءٍ، فِي رَجُلٍ لَهُ بَنُونَ قَدْ أُعْتِقَ مِنْ بَعْضِهِمُ النِّصْفُ، وَمِنْ بَعْضٍ الثُّلُثُ، وَمِنْ بَعْضٍ الرُّبْعُ، قَالَ: لَا يُوَرَّثُونَ حَتَّى يُعْتَقُوا.

3007. Bize Ya'lâ rivayet edip (dedi ki), bize Abdulmelik, Atâ'dan rivayet etti ki; O, bazısının yarısı, bazısının üçte biri, bazısının ise dörtte biri âzâd edilmiş olan oğulları bulunan bir adam hakkında şöyle dedi: "Bu (oğullar, tamamen) âzâd edilinceye kadar mirasçı kılınmazlar!"

٣٠٠٨ ـ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ الرَّقِّيُّ، وَسَعِيدُ بْنُ الْمُغِيرَةِ، عَنِ ابْنِ الْمُبَارَكِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ حَمَّادٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، فِي رَجُلٍ اشْتَرَى ابْنَهُ فِي مَرَضِهِ، قَالَ: إِنْ خَرَجَ مِنَ الثُّلُثِ وَرِثَهُ، وَإِنْ وَقَعَتْ عَلَيْهِ السِّعَايَةُ لَمْ يَرِثْ.

3008. Bize Abdullah b. Ca'fer er-Rakkî ile Sâid İbnu'l-Muğire, İbnu'l-Mübarek'ten, (O) Ma'mer'den, (O) Hammâd'dan, (O da) İbrahim'den (naklen) rivayet etti ki; O, (ölümcül) hastalığında (köle olan) oğlunu satın alan bir adam hak-

kında şöyle dedi: Eğer (köle oğlunun bedeli mirasının) üçte birinden çıkarsa, ona mirasçı olur. (Köle oğulun fiyatına mirasının üçte biri yetmez de farkını vermek için (bu oğulun) üzerine çalışıp kazanma işi düşerse, mirasçı olamaz!

٣٠٠٩ ـ حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا حَسَنٌ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، قَالَ: حَدُّ الْمُكَاتَبِ حَدُّ الْمَمْلُوكِ حَتَّى يَعْتِقَ.

3009. Bize Ebû Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Hasan, babasından, (O da) eş-Şa'bi'den (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: "(Tamamen) âzâd oluncaya kadar mükâtebin cezası tam kölenin cezası gibidir!"

AÇIKLAMA

"Mükâteb", bedelini çalışıp ödemek üzere sahibiyle anlaşma yapmış köle demektir. Mükâteb ile; yarısı, üçte biri gibi kısmen âzâd edilmiş olan kölenin mirasçı olup olamayacağı hususunda âlimlerin farklı içtihadları vardır.

«٣١»

باب الولاء

31. BÂB
VELÂ

٣٠١٠ ـ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا سَعِيدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ، ثنا يُونُسُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ـ ﷺ ـ: الْمَوْلَى أَخٌ فِي الدِّينِ [ولاء][1] نِعْمَةٌ وَأَحَقُّ النَّاسِ بِمِيرَاثِهِ أَقْرَبُهُمْ مِنَ الْمُعْتِقِ.

3010. Bize Muhammed b. İsa rivayet edip (dedi ki), bize Saîd b. Abdirrahman rivayet edip (dedi ki), bize Yunûs, ez-Zühri'den rivayet etti ki; O şöyle demiş: Hz. Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurmuş: *"Mevlâ* (âzâd edilmiş köle), *din kardeşi ve nimettir. Onun mirasına en çok hak sahibi olan insan ise, (onu) âzâd edene en yakın olan kimsedir!"*[326]

٣٠١١ ـ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا هُشَيْمٌ(٢)، أنا مَنْصُورٌ، عَنِ الْحَسَنِ وَمُحَمَّدُ بْنُ سَالِمٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، فِي رَجُلٍ أَعْتَقَ مَمْلُوكاً ثُمَّ مَاتَ الْمَوْلَى وَالْمَمْلُوكُ وَتَرَكَ الْمُعْتِقُ أَبَاهُ وَابْنَهُ، قَالَ(١): الْمَالُ لِلِابْنِ.

3011. Bize Muhammed b. İsa rivayet edip (dedi ki), bize Huşeym rivayet edip (dedi ki), bize Mansûr, el-Hasan'dan; Muhammed b. Sâlim ise eş-Şa'bi'den haber verdiler ki; onlar, bir adamın köle âzâd ettiği, sonra bu köle âzâd eden efendi ile (âzâd ettiği) kölenin öldüğü ve âzâd edenin geriye babasını ve oğlunu bıraktığı mesele hakkında şöyle dediler: "(Efendinin ve âzâd ettiği kölenin) malı oğulundur!"[327]

٣٠١٢ ـ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا عَبَّادٌ، عَنْ عُمَرَ(٢) بْنِ عَامِرٍ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ، فِي رَجُلٍ تَرَكَ أَبَاهُ وَابْنَ ابْنِهِ، فَقَالَ: الْوَلَاءُ لِابْنِ الِابْنِ.

3012. Bize Muhammed b. İsa rivayet edip (dedi ki), bize Abbâd, Ömer b. Âmir'den, (O) Katâde'den, (O) Saîd İbnu'l-Müseyyeb'den, (O da) Zeyd b. Sâbit'ten (naklen) rivayet etti ki; (O'na), geriye babası ile oğlunun oğlunu bırakan adam hakkında (gelindi) de O şöyle dedi:

326- Sünenu Saîd, 1/94; Beyhaki, 10/304; Kenzu'l-Ummâl, 10/325-326. Bu Hadis mürseldir.
327- İbn Ebi Şeybe, 11/394; Sünenu Saîd, 1/92.

"–Velâ hakkı (dolayısıyla gelecek miras) oğulun oğluna aittir."[328]

٣٠١٣ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا مَعْمَرٌ، ثنا خُصَيْفٌ، عَنْ زِيَادِ بْنِ أَبِي مَرْيَمَ: أَنَّ امْرَأَةً أَعْتَقَتْ عَبْداً لَهَا ثُمَّ تُوُفِّيَتْ وَتَرَكَتِ ابْنَهَا وَأَخَاهَا، ثُمَّ تُوُفِّيَ مَوْلاَهَا، فَأَتَى النَّبِيَّ - ﷺ - ابْنُ الْمَرْأَةِ، وَأَخُوهَا فِي مِيرَاثِهِ، فَقَالَ النَّبِيُّ - ﷺ -: مِيرَاثُهُ لِابْنِ الْمَرْأَةِ. فَقَالَ أَخُوهَا: يَا رَسُولَ اللهِ لَوْ أَنَّهُ جَرَّ جَرِيرَةً عَلَى مَنْ كَانَتْ؟ قَالَ: عَلَيْكَ.

3013. Bize Muhammed b. İsa rivayet edip (dedi ki), bize Ma'mer rivayet edip (dedi ki), bize Husayf, Ziyad b. Ebi Meryem'den (naklen) rivayet etti ki; bir kadın bir kölesini âzâd etmiş, sonra ölmüş ve geriye oğlu ile erkek kardeşini bırakmış, ardından âzâd ettiği kölesi ölmüş. Bunun üzerine bu kadının oğlu ile kardeşi (âzâd edilen kölenin) mirası hususunda Hz. Peygamber'e *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* gelmişler. Hz. Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* de; *"Onun mirası kadının oğlunundur"* buyurmuş. O zaman (kadının) kardeşi; "yâ Rasulullah, bu (âzâd edilen köle) bir suç işleseydi (diyet ödemek) kime gerekirdi?" diye sormuş; O da, *"Sana gerekirdi!"* buyurmuş.

AÇIKLAMA

"Velâ"; sözlükte "yakınlık, akrabalık", ıstılahta ise "mirasçılığa sebep olan hükmi akrabalık" manasına gelir. Bu hükmi akrabalık da birkaç çeşit olup, bunlardan biri "velâu'l-ataka=âzâd olma akrabalağı"dır. Kölesini âzâd eden kimse ile âzâd edilen köle arasında böyle bir akrabalık meydana gelir. Çünkü kölesini âzâd eden kimse, onu hayata yeniden kavuşturmuş olur. Bu da onun doğumuna sebep olma gibidir. Bu sebeple kölesini âzâd eden kimse, kan bağıyla olan daha yakın asabesi bulunmadığında, azadlısının mirasçısı olur. Buna

328- Bkz. Musannaf, 9/36.

karşılık azadlı, "kısas"ı gerektirmeyen bir cinayet işlediğinde, ödenmesi gereken diyeti de âzâd eden kimse ile onun "âkıle"si, (yani baba tarafından akrabası) öderler. Azâd eden kimse öldüğünde ise, velâ hakkı onun "binefsi asabe"sine, (yani ölenle kan bağı bulunan erkek mirasçılarına) geçer.

Velâ'nın bir diğer çeşidi "velâu'l-muvâlât"tır. Bu da bir kimse ile, gerçekten veya hükmen belli bir nesebi olmayan başka bir kimse arasında yapılan andlaşma ile ortaya çıkan hükmi akrabalıktır. "Velâu'l-ataka"nın mirasçılık sebebi olduğu hususunda, bazı hariciler hariç, âlimler görüş birliği içindedirler. Bu konu ilgili eserlerde "asabe-i sebebiyye" ismiyle ele alınır. "Velâu'l-muvâlât"ın mirasçılık sebebi olmasını ise yalnız Hanefi âlimler kabul ederler. Diğer âlimler bunun miras ayetleriyle neshedildiğini söylemişlerdir. Hanefiler de velâu'l-muvâlât sebebiyle mirasçı olabilmek için, ölenin ashab-ı ferâiz, asabe ve zevi'l-erham sınıflarından hiçbir mirasçısının bulunmaması gerektiği içtihadında bulunmuşlardır.

Söz konusu edilen bu iki "velâ"da da, taraflardan her birine "mevlâ" ismi verilir. Bunları birbirinden ayırmak için, köle âzâd eden kimse ile andlaşma teklifini kabul eden kimseye "mevlâ-yı a'lâ", azadlı ile andlaşma teklif edene ise "mevlâ-yı esfel" denilir. Biz "mevlâ-yı a'lâ" için sadece "mevlâ" kelimesini, "velâu'l-ataka"daki "mevlâ-yı esfel" için ise "azadlı" kelimesini kullanacağız.

٣٠١٤ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّلْتِ، ثنا هُشَيْمٌ، أَخْبَرَنَا مُغِيرَةُ، قَالَ: سَأَلْتُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ رَجُلٍ أَعْتَقَ مَمْلُوكاً لَهُ فَمَاتَ وَمَاتَ الْمَوْلَى فَتَرَكَ الْمُعْتِقُ أَبَاهُ وَابْنَهُ، فَقَالَ: لِأَبِيهِ كَذَا وَمَا بَقِيَ فَلِابْنِهِ.

3014. Bize Muhammed İbnu's-Salt rivayet edip (dedi ki), bize Hüşeym rivayet edip (dedi ki), bize Muğîre haber verip dedi ki; ben İbrahim'e, bir kölesini âzâd eden bir adamın durumunu sordum. (Bu adam) sonra ölmüş, ardından azadlısı ölmüş. Bu (kölesini) âzâd eden adama da geriye babası ile oğlunu bırakmış. (İşte bunların miras durumunu sordum) da, O şöyle cevap verdi:

"–Şu kadar pay babasınındır, geriye kalan ise oğlunundur!"[329]

٣٠١٥ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّلْتِ، ثنا هُشَيْمٌ، عَنْ شُعْبَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ الْحَكَمَ وَحَمَّاداً يَقُولَانِ: هُوَ لِلابْنِ.

3015. Bize Muhammed İbnu's Salt rivayet edip (dedi ki), bize Huşeym, Şu'be'den rivayet etti ki; O şöyle demiş: Ben el-Hakem ile Hammâd'ı; "(yukarıdaki meselede mirasın tamamı) oğulundur" derlerken işittim.[330]

٣٠١٦ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا الأَشْعَثُ، عَنِ الْحَسَنِ: أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - خَرَجَ إِلَى الْبَقِيعِ فَرَأَى رَجُلاً يُبَاعُ، فَأَتَاهُ فَسَاوَمَ بِهِ ثُمَّ تَرَكَهُ، فَرَآهُ رَجُلٌ فَاشْتَرَاهُ فَأَعْتَقَهُ، ثُمَّ جَاءَ بِهِ إِلَى النَّبِيِّ - ﷺ - فَقَالَ: إِنِّي اشْتَرَيْتُ هَذَا فَأَعْتَقْتُهُ، فَمَا تَرَ فِيهِ؟ فَقَالَ: هُوَ أَخُوكَ وَمَوْلاكَ. قَالَ: مَا تَرَى فِي صُحْبَتِهِ؟ قَالَ: إِنْ شَكَرَكَ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ وَشَرٌّ لَكَ، وَإِنْ كَفَرَكَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكَ، وَشَرٌّ لَهُ. قَالَ: مَا تَرَى فِي مَالِهِ؟ قَالَ: إِنْ مَاتَ وَلَمْ يَتْرُكْ عَصَبَةً فَأَنْتَ وَارِثُهُ.

3016. Bize Yezid b. Hârûn haber verip (dedi ki), bize el-Eş'as, el-Hasan'dan (naklen) haber verdi ki; Hz. Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* (birgün) Bâkî mezarlığının yanına çıkmış. Derken satılmakta olan bir köle görmüş ve onun yanına gelip pazarlığını yapmış. Sonra onu (almaktan vazgeçip) bırakmış. O esnada bu (köleyi) bir adam görüp satın almış ve âzâd etmiş. Sonra onu Hz. Peygamber'e *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* getirip şöyle demiş: "Doğrusu, ben bunu satın aldım ve âzâd ettim. Onun hakkında ne buyurursun?" (Hz. Peygamber de); *"O senin (din) kardeşin ve mevlâ'ndır (azadlın, yakınındır)."* buyurmuş. (Adam); "onun ar-

329- İbn Ebi Şeybe, II/393; Sünenu Saîd, I/91; Musannaf, 9/35, 45.
330- İbn Ebi Şeybe, II/394; Musannaf, 9/36.

adaşlığı hakkında ne buyurursun?" demiş. (Hz. Peygamber de); *"Eğer senin iyiliğini bilirse bu onun için iyi, senin için kötüdür!"* buyurmuş. (Adam); "onun malı hakkında ne buyurursun?" demiş. (Hz. Peygamber de); *"Eğer o, geriye hiçbir asabe bırakmayarak ölürse, sen onun mirasçısısın!"* buyurmuş.[331]

٣٠١٧ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا أَشْعَثُ، عَنِ الْحَكَمِ وَسَلَمَةَ بْنِ كُهَيْلٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ شَدَّادٍ، أَنَّ ابْنَةَ حَمْزَةَ أَعْتَقَتْ عَبْداً لَهَا فَمَاتَ وَتَرَكَ ابْنَتَهُ وَمَوْلَاتَهُ بِنْتَ حَمْزَةَ، فَقَسَّمَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - مِيرَاثَهُ بَيْنَ ابْنَتِهِ وَمَوْلَاتِهِ بِنْتِ حَمْزَةَ نِصْفَيْنِ(١).

3017. Bize Yezid b. Hârûn haber verip (dedi ki), bize Eş'as, el-Hakem ile Seleme b. Küheyl'den, (onlar da) Abdullah b. Şeddâd'dan (naklen) haber verdiler ki; Hz. Hamza'nın kızı bir kölesini âzâd etmiş, sonra (bu âzâdlısı) ölmüş ve geriye kendi kızıyla mevlâsını, yani Hz. Hamza'nın kızını bırakmış. O zaman Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* onun mirasını kendi kızıyla mevlâsı, yani Hz. Hamza'nın kızı arasında yarı yarıya bölüştürmüş.[332]

٣٠١٨ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُسْهِرٍ، عَنِ الشَّيْبَانِيِّ، عَنِ الْحَكَمِ، عَنْ شَمُّوسٍ الْكِنْدِيَّةِ، قَالَتْ: قَاضَيْتُ إِلَى عَلِيٍّ فِي أَبٍ مَاتَ لَمْ يَدَعْ أَحَداً غَيْرِي، وَمَوْلَاةً، فَأَعْطَانِي النِّصْفَ، وَأَعْطَى مَوْلَاةَ النِّصْفَ.

3018. Bize Muhammed b. Uyeyne, Ali b. Mushir'den, (O) eş-Şeybani'den, (O) el-Hakem'den, (O da) Şemûs el-Kindiyye'den

---

331- Musannaf, 9/23; Beyhaki, 6/240. Bu Hadis mürseldir. Azadlının iyilik bilmesinin kendisi için iyi olması, bu durumda nankörlük yapmamış olacağından dolayıdır. Bunun mevlası için kötü olması ise onun, köle azad etmesinin karşılığının bir kısmını bu dünyada görmüş, böylece bu kısmın ebedi olan Ahirete kalmamış olması sebebiyledir.

332- İbn Mace, Feraiz, 7(2/913/; Sünenu Saîd, 1/72-73; Beyhaki, 6/241, 10/302. Bkz. Dârekutnî, 4/83-84.

(naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: Ben, geriye benden ve bir kadın mevlâdan başka hiç kimse bırakmayarak ölen bir baba hakkında Hz. Ali'ye dava götürdüm de, O bana yarım pay, kadın mevlâya da yarım pay verdi.[333]

٣٠١٩ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُسْهِرٍ، عَنِ ابْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنِ الْحَكَمِ، عَنْ أَبِي الْكَنُودِ، عَنْ عَلِيٍّ، أَنَّهُ أُتِيَ بِابْنَةٍ وَمَوْلًى، فَأَعْطَى الِابْنَةَ النِّصْفَ، وَالْمَوْلَى النِّصْفَ، قَالَ الْحَكَمُ فَنُزِّلِي (٢) هَذَا نَصِيبُ الْمَوْلَى الَّذِي وَرِثَهُ عَنْ مَوْلَاةٍ.

3019. Bize Muhammed b. Uyeyne, Ali b. Mushir'den, (O) İbn Ebi Leyla'dan, (O) el-Hakem'den, (O) Ebu'l-Kenûd'dan, (O da) Hz. Ali'den (naklen) haber verdi ki; O'na bir kız ile bir mevlâ meselesi getirildi de O, kıza yarım, mevlâya da yarım pay verdi.

(Bu haberin râvîlerinden olan) el-Hakem sözüne şöyle devam etmiş: İşte benim şu evim bu mevlânın, bir kadın azadlıdan miras olarak aldığı payıdır!

٣٠٢٠ - أَخْبَرَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُوسَى، عَنِ ابْنِ إِدْرِيسَ(٣)، عَنْ أَشْعَثَ، عَنِ الْحَكَمِ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ مُدْلِجٍ: أَنَّهُ مَاتَ وَتَرَكَ ابْنَتَهُ وَمَوَالِيَهُ، فَأَعْطَى عَلِي ابْنَتَهُ النِّصْفَ، وَمَوَالِيَهُ النِّصْفَ.

3020. Bize İbrahim b. Mûsa, İbn İdris'ten, (O) Eş'as'tan, (O) el-Hakem'den, (O da) Abdurrahman b. Mudlic'den (naklen) haber verdi ki; O, ölmüş ve geriye kızıyla mevlâlarını bırakmış da, Hz. Ali kızına yarım pay, mevlâlarına da yarım pay vermiş.

٣٠٢١ - حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ، عَنِ ابْنِ إِدْرِيسَ، عَنِ الشَّيْبَانِيِّ، عَنِ

333- Sünenu Saîd, I/73. Bkz. 3021. haber.

الْحَكَمِ، عَنِ الشَّمُوسِ، أَنَّ أَبَاهَا مَاتَ، فَجَعَلَ عَلِيٌّ لَهَا النِّصْفَ، وَلِمَوَالِيهِ النِّصْفَ.

3021. Bize İbrahim, İbn İdris'ten, (O) eş-Şeybani'den, (O) el-Hakem'den, (O da) eş-Şemûs'tan (naklen) rivayet etti ki; onun (azadlı olan) babası ölmüş de Hz. Ali kendisine yarım pay, (babasının) mevlâlarına da yarım pay takdir etmiş.

٣٠٢٢ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا حَفْصُ بْنُ غِيَاثٍ، ثنا أَشْعَثُ، عَنْ جَهْمِ بْنِ دِينَارٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، أَنَّهُ سُئِلَ عَنْ أُخْتَيْنِ اشْتَرَتْ إِحْدَاهُمَا أَبَاهَا، فَأَعْتَقَتْهُ ثُمَّ مَاتَ، قَالَ: لَهُمَا الثُّلُثَانِ فَرِيضَتُهُمَا فِي كِتَابِ اللهِ، وَمَا بَقِيَ فَلِلْمُعْتِقَةِ دُونَ الْأُخْرَى.

3022. Bize Muhammed b. İsa rivayet edip (dedi ki), bize Hafs b. Gıyâs rivayet edip (dedi ki), bize Eş'as, Cehm b. Dinâr'dan, (O da) İbrahim'den (naklen) rivayet etti ki; ona, biri (köle olan) babasını satın alıp âzâd etmiş, sonra da (bu babaları) ölmüş olan iki kızkardeşin miras durumu sorulmuş da, O şöyle cevap vermiş: Bu iki kıza, onların Allah'ın Kitab'ındaki miras payları olan üçte iki pay vardır. Geriye kalan ise, diğer (kızkardeşe birşey vermeksizin, sadece babasını satın alıp) âzâd eden kızkardeşindir.[334]

٣٠٢٣ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا إِسْرَائِيلُ، ثنا الْأَشْعَثُ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، فِي امْرَأَةٍ أَعْتَقَتْ أَبَاهَا فَمَاتَ الْأَبُ، وَتَرَكَ أَرْبَعَ بَنَاتٍ هِيَ إِحْدَاهُنَّ، قَالَ: لَيْسَ عَلَيْهِ مِنَّةٌ: لَهُنَّ الثُّلُثَانِ، وَهِيَ مَعَهُنَّ.

3023. Bize Muhammed b. Yusûf rivayet edip (dedi ki), bize

334- İbn Ebi Şeybe, II/390.

İsrail rivayet edip (dedi ki), bize el-Eş'as, eş-Şa'bi'den rivayet etti ki; O, (köle olan) babasını (satın alıp) âzâd eden, sonra bu babası öldüğünde, geriye, diğer üç kızkardeşiyle kalan kadın hakkında şöyle demiş: "(Babanın kızına karşı) minnet borcu yoktur. Bu (kızlara) üçte iki pay vardır. (Köle olan babasını satın alıp âzâd etmiş olan kız da diğer) kızlarla beraber (pay alır)."

«٣٢»

باب فيمن أعطى ذوي الأرحام دون الموالي

32. BÂB
MEVLÂLARA DEĞİL, DOĞUM YÖNÜNDEN YAKINLARA (PAY) VERENLER HAKKINDA

٣٠٢٤ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا زُهَيْرٌ، عَنْ حَيَّانَ بْنِ سَلْمَانَ، قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ سُوَيْدِ بْنِ غَفَلَةَ، فَجَاءَهُ رَجُلٌ فَسَأَلَهُ عَنْ فَرِيضَةِ رَجُلٍ تَرَكَ ابْنَتَهُ وَامْرَأَتَهُ، قَالَ: أَنَا أُنَبِّئُكَ قَضَاءَ عَلِيٍّ قَالَ: حَسْبِي قَضَاءُ عَلِيٍّ. قَالَ: قَضَى عَلِيٌّ لِامْرَأَتِهِ الثُّمُنَ، وَلِابْنَتِهِ النِّصْفَ، ثُمَّ رَدَّ الْبَقِيَّةَ عَلَى ابْنَتِهِ.

3024. Bize Ebû Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Züheyr, Hayyân b. Selman'dan rivayet etti ki, O şöyle demiş: Ben Suveyd b. Gafale'nin yanındayım. Derken O'na bir adam gelip, geriye kızını ve karısını bırakan (azadlı) bir adamın miras durumunu sormuştu. O; "ben sana Ali'nin hükmünü haber vereceğim" demişti. (Adam); "Ali'nin hükmü bana yeter" demiş, O da sözüne şöyle devam etmişti: "Ali onun karısına sekizde bir pay, kızına yarım pay hükmetmiş, geri kalanı da kızına geri vermiş, ("redd" etmişti)."[335]

AÇIKLAMA

335- Beyhaki, 6/242.

Bu haber Hz. Ali'nin *(Radıyallahu Anh)*, doğum yönünden yakın olan farz sahiplerinden biri bulunduğunda mirasın arta kalanını "redd" yoluyla ona verdiğini, bu durumda asabe-i sebebiyye olan mevlâlara pay vermediğini göstermektedir. Bazı rivayetlerde Hz. Ömer *(Radıyallahu Anh)* ile Abdullah b. Mes'ûd'un *(Radıyallahu Anh)* da bu görüşte oldukları görülmektedir.[336] Ancak Hz. Ali *(Radıyallahu Anh)* ile Abdullah b. Mes'ûd'dan *(Radıyallahu Anh)* buna zıt haberler de gelmiştir.[337]

٣٠٢٥ - حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ، عَنْ إِسْرَائِيلَ، عَنْ أَبِي الْهَيْثَمِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ: أَنَّ مَوْلَاةً لِإِبْرَاهِيمَ تُوُفِّيَتْ وَتَرَكَتْ مَالاً. فَقُلْتُ لِإِبْرَاهِيمَ: فَقَالَ: إِنَّ لَهَا ذَا قَرَابَةٍ.

3025. Bize Ubeydullah, İsrail'den, (O) Ebu'l-Heysem'den, (O da) İbrahim'den (naklen) rivayet etti ki, İbrahim'in bir kadın azadlısı ölmüş ve geriye mal bırakmıştı. (Ebu'l-Heysem diyor ki:) O zaman ben İbrahim'e (bu malı almasını) söylemiştim de O; "onun yakını var" demişti.[338]

«٣٣»

باب الولاء للكبر

33. BÂB
VELÂ HAKKI EN YAKININDIR

٣٠٢٦ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، ثنا أَشْعَثُ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ عُمَرَ وَعَلِيٍّ وَزَيْدٍ، قَالَ: وَأَحْسِبُهُ قَدْ ذَكَرَ عَبْدَ اللهِ - أَيْضاً -، قَالُوا: الْوَلَاءُ لِلْكُبْرِ -

336- Bkz. Musannaf, 9/18; Beyhaki, 6/242.
337- Bkz. 3014.-3017. haberler ve Beyhaki, 6/241.
338- Şahidi için bkz. Sünenu Saîd, 1/74; Musannaf, 9/18.

يَعْنُونَ بِالْكُبْرِ: مَا كَانَ أَقْرَبَ بِأَبٍ أَوْ أُمٍّ.

3026. Bize Yezid b. Hârûn haber verip (dedi ki), bize Eş'as, eş-Şa'bi'den, (O da) Hz. Ömer, Hz. Ali ve Zeyd'den (naklen), [(Eş'as) demiş ki, O'nun Abdullah'ı da zikrettiğini sanıyorum], rivayet ettiler ki, onlar; "velâ hakkı en yakınındır" dediler.[339] Onlar "en yakın" ile, baba veya ana yönünden "en yakın" olanı kastediyorlardı.

٣٠٢٧ - حَدَّثَنَا يَزِيدُ، ثنا أَشْعَثُ، عَنِ ابْنِ سِيرِينَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُتْبَةَ[1]، قَالَ: كَتَبَ إِلَى عُمَرَ فِي شَأْنِ فُكَيْهَةَ بِنْتِ سَمْعَانَ، أَنَّهَا مَاتَتْ وَتَرَكَتِ ابْنَ أَخِيهَا لِأَبِيهَا وَأُمِّهَا، وَابْنَ أَخِيهَا لِأَبِيهَا، فَكَتَبَ عُمَرُ: إِنَّ الْوَلَاءَ لِلْكُبْرِ.

3027. Bize Yezid rivayet edip (dedi ki), bize Eş'as, İbn Sîrîn'den, (O da) Abdullah b. Utbe'den (naklen) rivayet ettiler ki, O şöyle dedi: Kendisi Fukeyhe bint Sem'an'ın durumu hakkında Hz. Ömer'e yazmıştı ki, o ölmüş ve geriye ana-baba bir erkek kardeşiyle baba-bir erkek kardeşini bırakmış. Hz. Ömer de kendisine; "şüphesiz velâ hakkı en yakınındır" şeklinde cevap yazmıştı.

٣٠٢٨ - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، ثنا أَبُو شِهَابٍ، عَنِ الشَّيْبَانِيِّ، عَنِ الشَّعْبِيِّ: أَنَّ عَلِيًّا وَزَيْداً قَالَا: الْوَلَاءُ لِلْكُبْرِ. وَقَالَ عَبْدُ اللهِ وَشُرَيْحٌ: لِلْوَرَثَةِ.

3028. Bize Ahmed b. Abdillah rivayet edip (dedi ki), bize Ebû Şihâb, eş-Şeybani'den, (O da) eş-Şa'bi'den (naklen) rivayet etti ki, Hz. Ali ile Zeyd; "velâ hakkı en yakınındır" demişler, Abdullah ile Şureyh ise; "mirasçılarındır" demişler.[340]

339- İbn Ebi Şeybe, II/403-404; Sünenu Saîd, I/93; Musannaf, 9/34; Beyhaki, 10/303. Bkz. 3031.-3033. ve 3149. haberler.

340- Sünenu Saîd, I/92.

AÇIKLAMA

Mevlâsı (âzâd edeni) ölen bir azadlının velâ'sı, doğrudan doğruya mevlânın "binefsihi asabe"sinden, (yani ölenin doğum yönünden yakını olup da miras payı belirli olmayan erkek akrabasından) olan kimselerin en yakınına geçer. Âlimlerin cumhuru bu görüştedir. İbrahim Nehai ve Şureyh ise, velâ'nın da diğer miras malları gibi mirasçılara geçeceği içtihadında bulunmuşlardır. Yukarıdaki haberde Abdullah b. Mes'ûd'un *(Radıyallahu Anh)* da bu görüşte olduğu görülmektedir. Ancak Abdullah'ın, bu meselede âlimlerin cumhûru ile aynı görüşte olduğu meşhûrdur.[341] Bu iki farklı içtihad, miras taksiminde farklı sonuçlar doğurmaktadır.[342]

٣٠٢٩ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُسْهِرٍ، عَنْ أَشْعَثَ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، قَالَ: قَضَى عُمَرُ وَعَبْدُ اللهِ وَعَلِيٌّ وَزَيْدٌ لِلْكُبْرِ بِالْوَلَاءِ.

3029. Bize Muhammed b. Uyeyne, Ali b. Mushir'den, (O) Eş'as'tan, (O da) eş-Şa'bi'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Hz. Ömer, Abdullah, Hz. Ali ve Zeyd velâ'yı en yakın olana hükmettiler.

٣٠٣٠ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا شَرِيكٌ، عَنْ أَشْعَثَ، عَنِ ابْنِ سِيرِينَ، قَالَ: تُوُفِّيَتْ فُكَيْهَةُ بِنْتُ سَمْعَانَ وَتَرَكَتِ ابْنَ أَخِيهَا لِأَبِيهَا، وَبَنِي بَنِي أَخِيهَا لِأَبِيهَا، وَأُمِّهَا، فَوَرَّثَ عُمَرُ بْنُ أَخِيهَا لِأَبِيهَا.

3030. Bize Ebû Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Şerîk, Eş'as'tan, (O da) İbn Sîrîn'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Fukeyhe bint Sem'an vefat etmiş ve geriye baba-bir erkek kar-

341- Bkz. 3029. ve 3032. haberler.

342- Bkz. Istılahat-ı Fıkhıyye, 4/66.

deşinin oğlu ile ana-baba bir erkek kardeşinin oğullarını bırakmış da, Hz. Ömer (ona) baba-bir erkek kardeşinin oğlunu mirasçı kılmış.[343]

٣٠٣١ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا عَبْدُ السَّلَامِ بْنُ حَرْبٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عُمَرَ وَعَلِيٍّ وَزَيْدٍ أَنَّهُمْ قَالُوا: الْوَلَاءُ لِلْكُبْرِ.

3031. Bize Muhammed b. İsa rivayet edip (dedi ki), bize Abdusselam b. Harb, el-A'meş'ten, (O) İbrahim'den, (O da) Hz. Ömer, Hz. Ali ve Zeyd'den (naklen) rivayet etti ki, onlar; "velâ hakkı en yakınındır" dediler.[344]

٣٠٣٢ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ مُغِيرَةَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ فِي أَخَوَيْنِ وَرِثَا مَوْلًى كَانَ أَعْتَقَهُ أَبُوهُمَا فَمَاتَ أَحَدُهُمَا وَتَرَكَ وَلَدًا، قَالَ: كَانَ عَلِيٌّ وَزَيْدٌ وَعَبْدُ اللهِ - رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ - يَقُولُونَ: الْوَلَاءُ لِلْكُبْرِ.

3032. Bize Muhammed b. İsa rivayet edip (dedi ki), bize Ebû Avâne, Muğire'den, (O da) İbrahim'den (naklen) rivayet etti ki; O, babalarının âzâd etmiş olduğu bir azadlıya mirasçı olan, sonra biri ölüp geriye bir çocuk bırakan iki kardeş hakkında şöyle dedi: Hz. Ali, Zeyd ve Abdullah -Allah onlardan razı olsun!-, "velâ hakkı en yakınındır" derlerdi.[345]

٣٠٣٣ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، قَالَ: سَمِعْتُ طَرَ الْوَرَّاقِ يَقُولُ: قَالَ عُمَرُ وَعَلِيٌّ: الْوَلَاءُ لِلْكُبْرِ.

343- Bkz. 3027. haber.

344- İbn Ebi Şeybe, ll/404; Sünenu Saîd, l/92; Musannaf, 9/30; Beyhaki, l0/303. Bkz. 3026. haber.

345- Beyhaki, l0/303. Benzeri bir meselenin iki farklı ictihada göre çözümü için bkz. Istılahat-ı Fıkhıyye, 4/66.

3033. Bize Muhammed b. İsa rivayet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Zeyd rivayet edip şöyle dedi: Ben Matar el-Verrâk'ı şöyle derken işittim: Hz. Ömer ile Hz. Ali; "velâ hakkı en yakınındır" dediler.[346]

٣٠٣٤ ـ أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، عَنْ رَوْحٍ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ عَطَاءٍ وَابْنِ جُرَيْجٍ، عَنِ ابْنِ طَاوُسٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: الْوَلَاءُ لِلْكُبْرِ.

3034. Bize Muhammed b. İsa, Ravh'tan, (O) İbn Cureyc'den, (O) Atâ'dan, (ayrıca yine Ravh'tan), (O) İbn Cureyc'den, (O) İbn Tâvûs'tan, (O da) babasından (naklen) haber verdi ki, onlar (yani Atâ' ile Tâvûs); "velâ hakkı en yakınındır" dediler.[347]

٣٠٣٥ ـ أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ إِسْرَائِيلَ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: الْوَلَاءُ لِلْكُبْرِ.

3035. Bize Ubeydullah b. Mûsa, İsrail'den, (O) Mansur'dan, (O da) İbrahim'den (naklen) haber verdi ki; O, "velâ hakkı en yakınındır" dedi.

«٣٤»

باب في الرجل يوالي الرجل

34. BÂB

BİR ADAM İLE ANDLAŞMA YAPAN ADAM HAKKINDA

346- Bkz. 3026. haber.

347- Tâvâs'un haberi için bkz. İbn Ebi Şeybe, ll/405.

٣٠٣٦ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ مُطَرِّفٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، وَسُفْيَانُ، عَنْ يُونُسَ، عَنِ الْحَسَنِ، فِي الرَّجُلِ يُوَالِي الرَّجُلَ قَالَا: هُوَ بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ. قَالَ سُفْيَانُ: وَكَذَلِكَ نَقُولُ.

3036. Bize Ebû Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Süfyân, Mutarrif'ten, (O da) eş-Şa'bi'den ve (bize yine) Süfyân, Yunûs'tan, (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivayet etti ki, onlar (yani eş-Şa'bi ile el-Hasan) bir adamla andlaşma yapan adam hakkında; "o, müslümanlar arasında (yalnız başına olan bir kişidir. Dolayısıyla mirası, bütün müslümanlara ait olmak üzere Beytü'l-Mal'e verilir)" derdi.[348]

Süfyân demiş ki, biz de bu görüşü benimsiyoruz.

AÇIKLAMA

Nesebi meçhûl olan veya akrabası arasında tek başına müslüman olan birinin, başka biriyle, yardımlaşmak ve birbirine destek olmak üzere usûlüne uygun olarak andlaşma yapması ile "velâu'l-muvâlât" denilen hükmi bir akrabalık meydana gelir. Daha sonra nesebi meçhûl veya o hükümde olan bu kimse, -ki ona "mevlâ-yı esfel" denir-, ölür de ashâb-ı ferâiz, asabe ve zevi'l-erham sınıflarından hiçbir mirasçısı bulunmazsa, andlaşma yaptığı kimse -ki ona da "mevlâ-yı a'lâ" denilir-, ona mirasçı olur.

Bu velâ çeşidinin mirasçılık sebeplerinden biri olduğunu sadece Hanefi âlimleri kabul etmekte, diğer âlimler bu müessesenin neshedildiğini söylemektedirler. Yukarıdaki haberden Hasan Basri'nin de "velâu'l-muvâlât"ı mirasçılık sebebi olarak görmediği anlaşılmaktadır. Hanefilerin bu konudaki delilleri; ***"Yeminlerinizin bağladığı kimselere paylarını verin"***[349] ayet-i kerimesidir. Onlara göre; ***"Akrabalıkları olanlar Allah'ın hükmüne göre bir-***

348- İbn Ebi Şeybe, II/411; Musannaf, 6/20, 9/39. Buralarda bir şahsın elinde müslüman olan birinin o şahısla "velâ"sı sözkonusu edilmektedir. Ayrıca bkz. Buhari, Feraiz, 22(8/10).

349- Nisa Sûresi, 33.

birlerine daha yakındırlar...'[650] ayeti de "velâu'l-muvâlât"ı kaldırmamış; sadece onun, mirasçılıkta zevi'l-erhamdan sonra geldiğini beyan etmiştir.

٣٠٣٧ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَوْهِبٍ، قَالَ: سَمِعْتُ تَمِيماً الدَّارِيَّ يَقُولُ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ مَا السُّنَّةُ فِي الرَّجُلِ مِنْ أَهْلِ الْكُفْرِ يُسْلِمُ عَلَى يَدَيْ رَجُلٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: هُوَ أَوْلَى النَّاسِ بِمَحْيَاهُ وَمَمَاتِهِ.

3037. Bize Ebû Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Abdulaziz b. Ömer b. Abdilaziz, Abdullah b. Mevhib'den rivayet etti ki; O şöyle demiş: Ben Temîm ed-Dârî'yi şöyle derken işittim: Ben Rasulullah'a *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* sorup şöyle dedim: "Yâ Rasulullah, kâfirlerden olup da müslümanlardan bir adamın vasıtasıyla İslam'a giren adam hakkında dinin hükmü nedir?" Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* de şöyle buyurdu: *"O (vasıta olan kimse), onun hayatına da, ölümüne de insanların en yakınıdır!"*[351]

٣٠٣٨ - حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ، عَنْ إِسْرَائِيلَ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: سُئِلَ عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ السَّوَادِ إِذَا أَسْلَمَ عَلَى يَدَيْ رَجُلٍ؟ قَالَ: يَعْقِلُ عَنْهُ وَيَرِثُهُ.

3038. Bize Ubeydullah, İsrail'den, (O) Mansur'dan, (O da) İbrahim'den (naklen rivayet etti ki; O şöyle dedi: Kendisine Irak'ın (gayr-i müslim) ahalisinden bir adamın, (müslüman) bir adam vasıtasıyla müslüman olduğunda durumunun ne olacağı sorulmuş, kendisi de şöyle cevap vermiş: (Bu vasıta olan müslüman)

350- Enfal Sûresi, 75.

351- Buhari, Feraiz, 22(8/10, muallak olarak); Ebû Davud, Feraiz, 13(3/127); Tirmizi, Feraiz, 20(4/427); İbn Mace, Feraiz, 18(2/919); Müsned, 4/102, 103; İbn Ebi Şeybe, 11/408; Musannaf, 6/20; Sünenu Saîd, 1/78; Beyhaki, 10/296-297.

onun yerine (gerektiğinde) diyet öder, (öldüğünde) de ona mirasçı olur![352]

AÇIKLAMA

Velâ'nın bir çeşidi de "velâu'l-İslam"dır. Bu, bir müslüman vasıtasıyla İslam'a giren kimse ile onun müslümanlığına vasıta olan kimse arasında ortaya çıkan hükmi yakınlıktır. İbrahim Nehai ve Leys b. Sa'd gibi bazı âlimler, velâu'l-İslam'ı mirasçılık sebeplerinden biri kabul ederlerken; âlimlerin cumhuru onu mirasçılık sebebi saymamışlardır. Hanefi âlimlere göre, yeni müslüman olan kimse, müslümanlığına vesile olan kimse ile usûlüne uygun olarak antlaşma yaparsa, aralarında hükmi akrabalık meydana gelir ki, ona da velâu'l-muvâlât denir.

«٣٥»

باب من قال: ان المرأة ترث من دية زوجها في العمد والخطأ

35. BÂB

"KADIN, KASTEN VE HATAEN ÖLDÜRÜLÜŞTE KOCASININ DİYETİNE MİRASÇI OLUR!" DİYENLER

٣٠٣٩ - حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ مُغِيرَةَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: تَرِثُ الْمَرْأَةُ مِنْ دِيَةِ زَوْجِهَا فِي الْعَمْدِ وَالْخَطَإِ.

3039. Bize Süleyman b. Harb rivayet edip (dedi ki), bize Şu'be, Muğîre'den, (O da) İbrahim'den (naklen) rivayet etti ki;

352- Sünenu Saîd, 1/78-79, 80; Musannaf,9/7.

O şöyle dedi: Kadın kasten ve hatâen öldürülüşte kocasının diyetine mirasçı olur.

٣٠٤٠ - حَدَّثَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، ثنا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ مُغِيرَةَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: الدِّيَةُ عَلَى فَرَائِضِ اللهِ.

3040. Bize Ebu'n-Nu'man rivayet edip (dedi ki), bize Ebû Avâne, Muğîre'den, (O da) İbrahim'den (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: Diyet Allah'ın (belirlediği) miras paylarına göre (paylaştırılır).[353]

٣٠٤١ - حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، ثنا وُهَيْبٌ، ثنا أَيُّوبُ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، قَالَ: الدِّيَةُ سَبِيلُهَا سَبِيلُ الْمِيرَاثِ.

3041. Bize Müslim b. İbrahim rivayet edip (dedi ki), bize Vuheyb rivayet edip (dedi ki), bize Eyyûb, Ebû Kılâbe'den rivayet etti ki; O şöyle dedi: Diyetin (dağıtılış) yolu, mirasın (dağıtılış) yoludur!

٣٠٤٢ - حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ حُمَيْدٍ وَدَاوُدَ بْنِ أَبِي هِنْدٍ: أَنَّ عُمَرَ بْنَ عَبْدِ الْعَزِيزِ كَتَبَ: أَنْ يُوَرَّثَ الْإِخْوَةُ مِنَ الْأُمِّ مِنَ الدِّيَةِ.

3042. Bize Süleyman b. Harb rivayet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, Humeyd ile Davud b. Ebi Hind'den (naklen) rivayet etti ki; Ömer b. Abdilaziz, (ilgili memurlarına) ana-bir erkek kardeşlerin diyete mirasçı kılınmalarını yazdı.

353- Sünenu Saîd, I/99.

٣٠٤٣ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، حَدَّثَنِي يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، قَالَ: الْعَقْلُ مِيرَاثٌ بَيْنَ وَرَثَةِ الْقَتِيلِ عَلَى كِتَابِ اللهِ وَفَرَائِضِهِ.

3043. Bize Abdullah b. Salih rivayet edip (dedi ki), bana Yunûs, İbn Şihâb'dan rivayet etti ki; O şöyle demiş: Diyet, öldürülen kimsenin mirasçıları arasında Allah'ın Kitab'ına ve onun miras paylarına göre (dağıtılacak) bir mirastır.

٣٠٤٤ - حَدَّثَنَا قَبِيصَةُ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، عَنْ بَعْضِ وَلَدِ ابْنِ الْحَنِيفَةِ، عَنْ عَلِيٍّ، قَالَ: لَقَدْ ظَلَمَ مَنْ لَمْ يُوَرِّثِ الْإِخْوَةَ مِنَ الْأُمِّ مِنَ الدِّيَةِ.

3044. Bize Kabîsa rivayet edip (dedi ki), bize Süfyân, Amr b. Dinâr'dan, (O) İbnu'l-Hanife'nin bir çocuğundan, (O da) Hz. Ali'den (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: Andolsun ki, ana-bir erkek kardeşleri diyete mirasçı kılmayan haksızlık etmiştir![354]

٣٠٤٥ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ سَعِيدٍ، ثنا أَبُو خَالِدٍ، أنا ابْنُ سَالِمٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ عُمَرَ وَعَلِيٍّ وَزَيْدٍ قَالُوا: الدِّيَةُ تُوَرَّثُ كَمَا يُوَرَّثُ الْمَالُ خَطَؤُهُ وَعَمْدُهُ.

3045. Bize Abdullah b. Saîd rivayet edip (dedi ki), bize Ebû Halid rivayet edip (dedi ki), bize İbn Sâlim, eş-Şa'bi'den, (O da) Hz. Ömer, Hz. Ali ve Hz. Zeyd'den (naklen) haber verdi ki, onlar şöyle dediler: Diyet, hatalı ve kasıtlı öldürülüşte, malın miras kılınması gibi mirasçı kılınır![355]

354- Sünenu Saîd, I/99; Musannaf,9/399; Beyhaki, 8/58.

355- Bkz. Sünenu Saîd, I/99. Sadece Hz. Ali'nin haberi için de bkz. Sünenu Saîd, I/100; Beyhaki, 8/58.

AÇIKLAMA

Diyet, işlenilen bir suçtan dolayı, kendisine karşı suç işlenilen şahsa veya onun mirasçılarına ödenmesi gereken maldır. Kasten öldürmelerde kısas yerine diyet ödeneceği zaman, diyeti, bazı durumlar dışında, katil kendi malından öder. Kasten öldürmeye benzer veya hatâen öldürmelerde ise, diyeti tamamen veya kısmen, katilin âkılesi öder. Âkıle de, genel olarak kişinin asabesi ve baba tarafından erkek akrabalarıdır. Bu konuda âlimlerin farklı görüşleri vardır. Âkileye karı, koca, ana-bir erkek kardeşler ve diğer zevi'l-erham dahil değildir.

Bu durumda, öldürülen kimse için diyet ödenmesi, ancak onun ölümünden sonra vacib olduğuna, insanın da öldükten sonra mal sahibi olma imkânı kalmadığına göre, diyeti sadece ölünün, gerektiğinde diyet ödemek mecburiyetinde olan âkılesinin alması, dolayısıyla da diyetten kocaya, karıya, ana-bir erkek kardeşlere pay verilmemesi gerekir.

Bazı âlimlerin, böyle bir kıyas ile, öldürülenin ana-bir erkek kardeşlerini, karısını veya kocasını diyete mirasçı kılmadıkları anlaşılmaktadır. Hz. Ömer'in *(Radıyallahu Anh)* de önceleri karıyı öldürülen kocasının diyetine mirasçı kılmadığı, sonra kendisine Hz. Peygamber'in *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* karıyı, öldürülen kocasının diyetine mirasçı kıldığı bildirilince, önceki içtihadından vazgeçtiği rivayet edilmektedir.[356] Âlimlerin cumhuru da, işaret edilen bu hadisin ve ilgili diğer hadislerin zâhirlerine uygun olarak, diyetin miras gibi paylaştırılacağı içtihadında bulunmuşlardır.

«٣٦»

باب من قال: لا يورّث

36. BÂB

"(AKÎLE DIŞINDAKİLER) MİRASÇI KILINMAZ" DİYENLER

356- Ebû Davud, Feraiz, 18(3/129); Tirmizi, Diyât, 19(4/27); İbn Mace, Diyât, 12(2/883); Müsned, 3/452.

٣٠٤٦ ـ حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، ثنا إِسْمَاعِيلُ، عَنْ عَامِرٍ، قَالَ: كَانَ عَلِيٌّ لَا يُوَرِّثُ الْإِخْوَةَ مِنَ الْأُمِّ، وَلَا الزَّوْجَ، وَلَا الْمَرْأَةَ مِنَ الدِّيَةِ شَيْئًا. قَالَ عَبْدُ اللهِ: بَعْضُهُمْ يَدْخُلُ بَيْنَ إِسْمَاعِيلَ وَعَامِرٍ رَجُلًا.

3046. Bize Ca'fer b. Avn rivayet edip (dedi ki), bize İsmail, Âmir'den rivayet etti ki, O şöyle demiş: Hz. Ali ne ana-bir erkek kardeşleri, ne kocayı, ne de karıyı diyetten hiçbir şeye mirasçı kılmazdı.[357]

Abdullah (ed-Dârimî) dedi ki: Bazıları (bu senedde) İsmail ile Âmir'in arasına bir adam sokar.

٣٠٤٧ ـ حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ سَلَمَةَ، عَنْ زِيَادٍ الْأَعْلَمِ، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: لَا يُوَرَّثُ الْإِخْوَةُ مِنَ الْأُمِّ مِنَ الدِّيَةِ.

3047. Bize Süleyman b. Harb, Hammâd b. Seleme'den, (O) Ziyad el-A'lem'den, (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Ana-bir erkek kardeşler diyete mirasçı kılınmaz.[358]

«٣٧»

باب ميراث الغرقى

37. BÂB

BOĞULANLARIN MİRASI

٣٠٤٨ ـ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ، ثنا ابْنُ أَبِي الزِّنَادِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ

357- Sünenu Saîd, I/99-100. Bkz. 3044. ve 3045. haberler.

358- Bkz. Sünenu Saîd, I/100.

خَارِجَةَ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ، قَالَ: كُلُّ قَوْمٍ مُتَوَارِثُونَ عَمِيَ مَوْتُهُمْ فِي هَدْمٍ أَوْ غَرْقٍ، فَإِنَّهُمْ لَا يَتَوَارَثُونَ، يَرِثُهُمُ الْأَحْيَاءُ.

3048. Bize Yahya b. Hassan rivayet edip (dedi ki), bize İbn Ebi'z-Zinâd, babasından, (O) Harice b. Zeyd'den, (O da) Zeyd b. Sâbit'ten (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: "Yıkık altında kalma ve boğulmada ölüm (zamanları) karışan birbirlerine mirasçı durumundaki her bir topluluğun (fertleri), birbirlerine mirasçı olamazlar. Onlara (geride kalan) diriler mirasçı olur!"[359]

٣٠٤٩ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ، ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ عَتِيقٍ، قَالَ: قَرَأْتُ فِي بَعْضِ كُتُبِ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ. فِي الْقَوْمِ يَقَعُ عَلَيْهِمُ الْبَيْتُ لَا يُدْرَى أَيُّهُمَا مَاتَ قَبْلُ؟ قَالَ: لَا يُوَرَّثُ الْأَمْوَاتُ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ، وَيُوَرَّثُ الْأَحْيَاءُ مِنَ الْأَمْوَاتِ.

3049. Bize Yahya b. Hassan rivayet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Zeyd, Yahya b. Atik'ten rivayet etti ki, O şöyle demiş: Ben Ömer b. Abdilaziz'in mektuplarından birinde okudum ki, O; üzerlerine ev çöküp de hangilerinin daha önce öldüğü bilinemeyen topluluk hakkında şöyle demiş: "Ölülerin bazısı bazısına mirasçı kılınmaz, diriler ölülere mirasçı kılınır."[360]

٣٠٥٠ - حَدَّثَنَا نُعَيْمُ بْنُ خَالِدٍ، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ [بْنِ] مُحَمَّدٍ(١)، حَدَّثَنَا جَعْفَرٌ، عَنْ أَبِيهِ: أَنَّ أُمَّ كُلْثُومٍ وَابْنَهَا زَيْدًا مَاتَا فِي يَوْمٍ وَاحِدٍ، فَالْتَقَتِ الصَّائِحَتَانِ فِي الطَّرِيقِ، فَلَمْ يَرِثْ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهَا مِنْ صَاحِبِهِ، وَإِنَّ أَهْلَ الْحَرَّةِ لَمْ يَتَوَارَثُوا، وَإِنَّ أَهْلَ صِفِّينَ لَمْ يَتَوَارَثُوا.

359- Sünenu Saîd, 1/87; Musannaf, 10/297-298; Beyhaki, 6/222.
360- İbn Ebi Şeybe, 11/345; Sünenu Saîd, 1/87; Musannaf, 10/297.

3050. Bize Nuaym b. Hâlid, Abdulaziz b. Muhammed'den rivayet etti (ki, O şöyle demiş): Bize Ca'fer, babasından (naklen) rivayet etti ki, Ümmü Gülsüm ile oğlu Zeyd aynı günde ölmüşler. O zaman (olayı haber vermek üzere çıkan) bağırıcı kadınlar yolda karşılaşmışlar (ve hangisinin daha önce öldüğü anlaşılamamış). Bundan dolayı onlardan her biri diğerine mirasçı olamamış. Harre olayında[361] ölenler de birbirlerine mirasçı olamamışlar. Sıffîn savaşında[362] ölenler de birbirlerine mirasçı olamamışlar.[363]

٣٠٥١ - أَخْبَرَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، أنا ابْنُ أَبِي لَيْلَى، عَنِ الشَّعْبِيِّ: أَنَّ بَيْتاً فِي الشَّامِ وَقَعَ عَلَى قَوْمٍ فَوَرَّثَ عُمَرُ بَعْضَهُمْ مِنْ بَعْضٍ.

3051. Bize Ca'fer b. Avn haber verip (dedi ki), bize İbn Ebi Leyla, eş-Şa'bi'den (naklen) haber verdi ki, Şam'da bir ev topluluğun üzerine çökmüş de, Hz. Ömer bazısını bazısına mirasçı kılmış.[364]

٣٠٥٢ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ حَرِيشٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَلِيٍّ: أَنَّهُ وَرَّثَ أَخَوَيْنِ قُتِلَا بِصِفِّينَ، أَحَدُهُمَا مِنَ الْآخَرِ.

3052. Bize Ebû Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Süfyân, Hariş'ten, (O) babasından, (O da) Hz. Ali'den (naklen) rivayet etti ki; O, Sıffîn'de öldürülen iki kardeşten birini diğerine mirasçı kılmıştı.[365]

361- Hicri 63 yılında Yezid'in askerlerinin Medine'ye yaptıkları baskın ve yağmalama olayına işaret ediliyor.

362- Sıffîn savaşı hicri 36 yılında Hz. Ali ile Hz. Muaviye arasında meydana gelmişti.

363- Sünenu Saîd, I/86; Beyhaki, 6/222.

364- İbn Ebi Şeybe, I/343; Sünenu Saîd, I/84; Musannaf, 10/295; Beyhaki, 6/222.

365- İbn Ebi Şeybe, II/343-344; Musannaf, 10/295; Beyhaki, 6/222.

AÇIKLAMA

Birlikte boğulma, yıkık altında kalma gibi toplu ölüm hallerinde, birbirlerine mirasçı olabilecek kimselerden hangisinin daha önce öldüğü bilinemediğinde ne yapılacağı konusunda, yukarıdaki haberlerde de görüldüğü gibi ihtilaf edilmiştir. İçlerinde Hz. Ömer *(Radıyallahu Anh)*, Hz. Ali *(Radıyallahu Anh)* ve Ahmed b. Hanbel'in *(Rahmetullahi Aleyh)* de bulunduğu bir kısım âlimler, bu durumlarda birlikte ölenlerin birbirlerine mirasçı yapılacakları içtihadında bulunmuşlardır. Bu hususta Hz. Ebû Bekir *(Radıyallahu Anh)*, Zeyd b. Sâbit *(Radıyallahu Anh)*, İbn Abbas *(Radıyallahu Anh)*, Muaz b. Cebel *(Radıyallahu Anh)*, Ebû Hanife *(Rahmetullahi Aleyh)*, Malik *(Rahmetullahi Aleyh)* ve Şafii'nin *(Rahmetullahi Aleyh)* içtihadları ise, birlikte ölenlerin birbirlerine mirasçı olamayacakları şeklindedir. Bu âlimlere göre, birlikte ölüm hallerinde ölenlerden her birinin hayattaki mirasçıları onlara mirasçı olurlar.

«٣٨»

باب ميراث ذوي الأرحام

38. BÂB
ZEVİ'L-ERHAM'IN MİRASI

٣٠٥٣ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا حُمَيْدٌ، عَنْ بَكْرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْمُزَنِيِّ: أَنَّ رَجُلًا هَلَكَ وَتَرَكَ عَمَّتَهُ وَخَالَتَهُ، فَأَعْطَى عُمَرُ الْعَمَّةَ نَصِيبَ الْأَخِ، وَأَعْطَى الْخَالَةَ نَصِيبَ الْأُخْتِ.

3053. Bize Yezid b. Hârûn haber verip (dedi ki), bize Humeyd, Bekr b. Abdillah el-Muzeni'den (naklen) haber verdi ki, bir adam ölmüş ve geriye halasıyla teyzesini bırakmış da, Hz. Ömer halaya erkek kardeşin payını, teyzeye kız kardeşin payını vermiş.[366]

٣٠٥٤ - أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، ثنا أَبُو شِهَابٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: مَنْ أَدْلَى بِرَحِمٍ أُعْطِيَ بِرَحِمِهِ الَّتِي يُدْلِي بِهَا.

3054. Bize Ahmed b. Abdillah haber verip (dedi ki), bize Ebû Şihâb, el-A'meş'ten, (O da) İbrahim'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Kim (ölene) doğum yönünden bir akrabalık vasıtasıyla yaklaşırsa, ona (ölene), kendisi vasıtasıyla yaklaştığı akrabalıktan dolayı (miras payı) verilir!

٣٠٥٥ - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، ثنا أَبُو شِهَابٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو إِسْحَاقَ الشَّيْبَانِيُّ، عَنِ الشَّعْبِيِّ فِي[1] رَجُلٍ تَرَكَ عَمَّتَهُ وَابْنَةَ أَخِيهِ قَالَ: الْمَالُ لِابْنَةِ أَخِيهِ.

3055. Bize Ahmed b. Abdillah rivayet edip (dedi ki), bize Ebû Şihâb rivayet edip dedi ki, bana Ebû İshak eş-Şeybâni, eş-Şa'bi'den rivayet etti ki; O, geriye halasını ve erkek kardeşinin kızını bırakan kimse hakkında şöyle dedi: Mal, erkek kardeşinin kızınındır.[367]

٣٠٥٦ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا شَرِيكٌ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ -، قَالَ: الْخَالُ وَارِثُ مَنْ لَا وَارِثَ لَهُ.

3056. Bize Ebû Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Şerîk, Leys'ten, (O) Muhammed İbnu'l-Muntedir'den, (O) Ebû Hüreyre'den, (O da) Hz. Peygamber'den *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **(naklen) rivayet etti ki,** O şöyle buyurdu: *"Dayı, hiç mirasçısı olmayan kimsenin mirasçısıdır."*[368]

366- Bkz. 2983. haber.

367- Bkz. 3054., 3060. ve 3061. haberler. Dârekutnî, 4/86. Şahidleri için bkz. 2981. haber ve İbn Ebi Şeybe, II/264; Sünenu Saîd, I/72.

368- Sünenu Saîd, I/69.

٣٠٥٧ ـ حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا حَسَنٌ، عَنْ عَبِيدَةَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ: أَنَّ عُمَرَ وَعَبْدَ اللهِ رَأَيَا أَنْ يُوَرِّثَا خَالاً.

3057. Bize Ebû Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Hasan, Âbide'den, (O da) İbrahim'den (naklen) rivayet etti ki, Hz. Ömer ve Abdullah, dayıyı mirasçı kılma görüşünü benimsediler.

٣٠٥٨ ـ حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا حَسَنٌ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنَ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، فِي عَمَّةٍ وَبِنْتِ أَخٍ قَالَ: الْمَالُ لِابْنَةِ الْأَخِ.

3058. Bize Ebû Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Hasan, Süleyman b. Ebi İshak'tan, (O da) eş-Şa'bi'den (naklen) rivayet etti ki; O, hala ve erkek kardeş kızı hakkında şöyle dedi: "Mal, erkek kardeşin kızınındır."[369]

٣٠٥٩ ـ حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، أنا حَسَنٌ، عَنْ سُلَيْمَانَ، عَنْ بَعْضِهِمْ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: لِلْعَمَّةِ.

3059. Bize Ebû Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Hasan, Süleyman'dan, (O) bazılarından, (O da) İbrahim'den (naklen) haber verdi ki; O, "(Hala ile erkek kardeş kızı meselesinde mal) halanındır" dedi.[370]

AÇIKLAMA

Bu haberden, İbrahim en-Nehai'nin "ehlu't-tenzil"den[371] olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü bu konuda diğer topluluk olan "ehl-i

369- Sünenu Saîd, I/70; Musannaf, 10/286. Bkz. 3055. haber.
370- İbn Ebi Şeybe, II/278.
371- Bkz. 2985. haberin "Açıklama"sı.

karâbet"e göre, ölene yakınlıkları itibariyle dört sınıfa ayrılan zevi'l-erham'ın mirasçılığında önceki sınıftan biri bulunduğunda, sonraki sınıfta bulunan kimse mirastan düşer. Erkek kardeşin kızı üçüncü sınıftan, hala ise dördüncü sınıftandır. Şu halde İbrahim en-Nehai'ye göre, hala ve erkek kardeş kızı, onları ölene bağlayan kimsenin yerine konulurlar. Bu durumda hala baba yerinde olacağından, erkek kardeş yerindeki erkek kardeş kızını, mirastan düşürür. Şureyh'in de "ehlu't-tenzil"den olduğu rivayet edilmektedir. Öyleyse O, halayı amca yerine koymuş olmalıdır. Ehlu't-tenzil içinde halayı bu şekilde farklı kimseler yerine, bu arada dede ve nine yerine koyanlar da vardır.

٣٠٦٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا حَسَنٌ، عَنْ سُلَيْمَانَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، فِي عَمَّةٍ وَابْنَةِ أَخٍ قَالَ: اَلْمَالُ لِابْنَةِ الْأَخِ.

3060. Bize Ebû Nuaym haber verip (dedi ki), bize Hasan, Süleyman'dan, (O) Ebû İshak'tan, (O da) eş-Şa'bi'den (naklen) rivayet etti ki; O, hala ve erkek kardeş kızı hakkında şöyle dedi: "Mal, erkek kardeşin kızınındır."[372]

٣٠٦١ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا سُفْيَانُ، عَنِ الشَّيْبَانِيِّ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، فِي بِنْتِ أَخٍ وَعَمَّةٍ، قَالَ: أُعْطِيَ الْمَالُ لِابْنَةِ الْأَخِ.

3061. Bize Ebû Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Süfyân, eş-Şeybani'den, (O da) eş-Şa'bi'den (naklen) rivayat etti ki; O, erkek kardeş kızı ve hala hakkında şöyle dedi: "Mal, erkek kardeşin kızına verilmiştir."[373]

372- Bkz. 3058. haber.
373- İbn Ebi Şeybe, II/278. Bkz. 3055. haber.

٣٠٦٢ - حَدَّثَنَا يَعْلَى، ثنا زَكَرِيَّا، عَنْ عَامِرٍ، عَنْ مَسْرُوقٍ، فِي رَجُلٍ تُوُفِّيَ وَلَيْسَ لَهُ وَارِثٌ إِلَّا ابْنَةَ أَخِيهِ وَخَالَهُ، قَالَ: لِلْخَالِ نَصِيبُ أُخْتِهِ، وَلِابْنَةِ الْأَخِ نَصِيبُ أَبِيهَا.

3062. Bize Ya'lâ rivayet edip (dedi ki), bize Zekeriyya, Âmir'den, (O da) Mesrûk'tan (naklen) rivayet etti ki; O, vefat eden ve erkek kardeşinin kızı ile dayısından başka hiçbir mirasçısı olmayan adam hakkında şöyle dedi: "Dayıya kız kardeşinin payı, erkek kardeşinin kızına da babasının payı vardır!"[374]

٣٠٦٣ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا يُونُسُ، عَنْ عَامِرٍ، قَالَ: كَانَ مَسْرُوقٌ يُنْزِلُ الْعَمَّةَ بِمَنْزِلَةِ الْأَبِ، إِذَا لَمْ يَكُنْ أَبٌ، وَالْخَالَةَ بِمَنْزِلَةِ الْأُمِّ إِذَا لَمْ تَكُنْ أُمٌّ.

3063. Bize Ebû Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Yunûs, Âmir'den rivayet etti ki; O şöyle demiş: Mesrûk halayı, baba olmadığında baba yerine; teyzeyi de ana olmadığında ana yerine kordu.[375]

٣٠٦٤ - حَدَّثَنَا يَعْلَى، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَبَّانَ، نَسَبَهُ إِلَى جَدِّهِ، عَنْ عَمِّهِ وَاسِعِ بْنِ حَبَّانَ، قَالَ: تُوُفِّيَ ابْنُ الدَّحْدَاحَةِ وَكَانَ آتِيًا، وَهُوَ الَّذِي لَا يُعْرَفُ لَهُ أَصْلٌ، فَكَانَ فِي بَنِي الْعَجْلَانِ، وَلَمْ يَتْرُكْ عَقِبًا، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - لِعَاصِمِ بْنِ عَدِيٍّ: هَلْ تَعْلَمُونَ لَهُ فِيكُمْ نَسَبًا؟ قَالَ: مَا نَعْرِفُهُ يَا رَسُولَ اللهِ. فَدَعَا ابْنَ أُخْتِهِ فَأَعْطَاهُ مِيرَاثَهُ(١).

3064. Bize Ya'lâ, Muhammed b. İshak'tan, (O) Muhammed b. Habbân'dan, -(İbn İshak, Muhammed'i) dedesine nisbet etmiştir-,

374- İbn Ebi Şeybe, II/264-265.

375- İbn Ebi Şeybe, II/261; Musannaf, 10/283; Sünenu Saîd, I/69.

(O da) amcası Vâsi' b. Habbân'dan (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: İbnu'd-Dehdâha ölmüştü. O garibdi, yani soyu hakkında hiçbir şey bilinmeyen biri idi ve Aclanoğulları'nın arasında kalıyordu. Geriye de hiç çocuk bırakmamıştı. O zaman Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*, (Aclanoğulları'nın büyüğü olan) Asım b. Adiyy'e; *"O'nun aranızda bir nesebini biliyor musunuz?"* buyurmuş, O da; "bunu bilmiyoruz, yâ Rasulullah" demişti. Bunun üzerine (Hz. Peygamber), O'nun kızkardeşinin oğlunu çağırmış ve mirasını ona vermişti.[376]

٣٠٦٥ - حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ، ثنا أَبِي، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عُمَرَ، أَنَّهُ أَعْطَى خَالًا الْمَالَ.

3065. Bize Ömer b. Hafs b. Gıyâs rivayet edip (dedi ki), bize babam, el-A'meş'ten, (O) İbrahim'den, (O da) Hz. Ömer'den (naklen) rivayet etti ki; O, (miras) malını bir dayıya vermişti.

٣٠٦٦ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا أَبُو هَانِئٍ، قَالَ: سُئِلَ عَامِرٌ عَنِ امْرَأَةٍ - أَوْ رَجُلٍ - تُوُفِّيَ وَتَرَكَ خَالَةً وَعَمَّةً لَيْسَ لَهُ وَارِثٌ وَلَا رَحِمٌ غَيْرُهُمَا، فَقَالَ: كَانَ عَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْعُودٍ يُنْزِلُ الْخَالَةَ بِمَنْزِلَةِ أُمِّهِ، وَيُنْزِلُ الْعَمَّةَ بِمَنْزِلَةِ أَخِيهَا.

3066. Bize Ebû Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Ebû Hâni' rivayet edip şöyle dedi: Amir'e; ölüp de geriye teyze ve halasını bırakan, bunlardan başka ne bir mirasçısı, ne de doğum yönünden (başka) bir akrabası bulunmayan kadın veya erkeğin durumu soruldu da, O şöyle cevap verdi: "Abdullah b. Mes'ûd teyzeyi (ölenin) annesinin yerine kor, halayı da (halanın) erkek kardeşinin yerine kordu."[377]

376- İbn Ebi Şeybe, II/265; Sünenu Saîd, I/70-71; Musannaf, 10/284; Beyhaki, 6/215. Bkz. 2980. haber.

377- Bkz. 2985. haber.

«٣٩»

باب الادعاء والانكار

39. BÂB
İDDİA VE İNKÂR

٣٠٦٧ - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، ثنا أَبُو شِهَابٍ، عَنْ عَمْرٍو، عَنِ الْحَسَنِ، فِي رَجُلٍ اعْتَرَفَ عِنْدَ مَوْتِهِ بِأَلْفِ دِرْهَمٍ لِرَجُلٍ، وَأَقَامَ آخَرُ بَيِّنَةً بِأَلْفِ دِرْهَمٍ، وَتَرَكَ الْمَيِّتُ أَلْفَ دِرْهَمٍ، فَقَالَ: الْمَالُ بَيْنَهُمَا نِصْفَيْنِ، إِلَّا أَنْ يَكُونَ مُفْلِساً فَلَا يَجُوزُ إِقْرَارُهُ.

3067. Bize Ahmed b. Abdillah rivayet edip (dedi ki), bize Ebû Şihâb, Amr'dan, (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivayet etti ki; O'na, ölümü esnasında bir adama bin dirhem borcunun olduğunu itiraf eden, diğer birinin ise kendisinden bin dirhem alacağı olduğuna dair delil getirdiği, bu ölünün (yani kendisinin) de geriye bin dirhem bırakmış olduğu adam hakkında gelindi de, O şöyle dedi: "Mal aralarında yarı yarıya paylaştırılır; ancak (ölenin) iflas etmiş biri olması durumu hariç. O zaman onun (borç) itirafı caiz olmaz."

AÇIKLAMA

Ölümcül hastalığa ("marazu'l-mevt"e) yakalanan bir kimsenin bazı sözlü tasarruflarına engel olunur ki, buna "hacr" denir. Bu sebeple bu durumda olan kimsenin tasarrufları özel hükümlere bağlıdır. Şöyle ki, bu kimsenin vakıf, teberru gibi bazı tasarrufları malının üçte birinde geçerlidir. Bu kimsenin borç ikrarları, yani bir delil göstermeden bir şahsa borcunun olduğunu bildirmesi ise, borçlu olduğunu söylediği kimse kendisinin mirasçısı değilse, yahut tek mirasçısı ise, sahih olur. Bu durumlarda ikrar edilen borç, ölümcül hastanın tüm mallarını kapsayacak kadar fazla da olsa, ikrar geçerlidir.

Ancak dış şartların, onun bu ikrarında yalancı olduğunu göstermemesi gerekir. Hanefi âlimlerin ilgili bazı görüşlerini bu şekilde kaydettiğimiz bu meselenin, fıkıh kitaplarında ele alınan birçok teferruatı vardır.[378]

Bir kimsenin malının tükenip muhtaç hale gelmesi, yani iflas da "hacr" sebeplerindendir. Hakkında iflas hükmü verilen kimsenin tasarrufları hakkında da farklı hükümler vardır. Böyle bir kimsenin borç ikrarı hakkındaki görüşlerin bir kısmı kısaca şöyledir. Hanefilere göre, bu kimsenin borç ikrarı ilk hacr edildiğinde mevcut olan malları hakkında muteber olmaz. Bu hacrden ve hacrin kaldırılmasından sonraki mallarda ise geçerlidir. Malikiler, bu kimsenin, oğlu veya kardeşi gibi, itham altında kalmayacağı kimselere olan borç ikrarının sahih olacağını söylemişlerdir. Şafiiler de onun borç ikrarının makbul olacağı görüşündedirler. Hanbelilere gelince, onlara göre böyle bir kimsenin, hacredildiğinde mevcut olan malı hakkındaki borç ikrarı kabul edilmez.[379]

٣٠٦٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، قَالَ: قُلْتُ لِشَرِيكٍ: كَيْفَ ذَكَرْتَ فِي الْأَخَوَيْنِ يَدَّعِي أَحَدُهُمَا أَخًا؟ قَالَ: يَدْخُلُ عَلَيْهِ فِي نَصِيبِهِ. قُلْتُ: مَنْ ذَكَرَهُ؟ قَالَ: جَابِرٌ، عَنْ عَامِرٍ، عَنْ عَلِيٍّ.

3068. Bize Ebû Nuaym haber verip şöyle dedi: Ben Şerîk'e; "biri, (üçüncü bir şahsın kendilerinin) kardeşi olduğunu iddia eden iki kardeş hakkında nasıl söylemişsin?" dedim. Şöyle cevap verdi:

"(Bu kardeş olduğu iddia edilen kimse, sadece bu iddiayı yapana) payı oranında ortak olur!" Ben; "bunu kim söylemiş?" dedim. O; "Câbir, Amir'den, (O da) Hz. Ali'den (naklen) söyledi" karşılığını verdi.

378- Bkz. Istılahat-ı Fıkhıyye, 7/313. Borç ikrarı şeklinde yapılan vasiyetlerin hükümleri için ise bkz. Istılahat-ı Fıkhıyye, 5/172.

379- Bu konunun teferruatı için bkz. Istılahat-ı Fıkhıyye, 7/295.

٣٠٦٩ ـ حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، ثنا عَبْدُ الرَّحْمٰنِ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُحَارِبِيُّ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، فِي الْإِخْوَةِ يَدَّعِي بَعْضُهُمُ الْأَخَ وَيُنْكِرُ الْآخَرُونَ؟ قَالَ: يَدْخُلُ مَعَهُمْ بِمَنْزِلَةِ عَبْدٍ يَكُونُ بَيْنَ الْإِخْوَةِ، فَيُعْتِقُ أَحَدُهُمْ نَصِيبَهُ. قَالَ: وَكَانَ عَامِرٌ وَالْحَكَمُ وَأَصْحَابُهُمَا يَقُولُونَ: لَا يَدْخُلُ إِلَّا فِي نَصِيبِ الَّذِي اعْتَرَفَ بِهِ.

3069. Bize Ebû Bekr b. Ebi Şeybe rivayet edip (dedi ki), bize Abdurrahman b. Muhammed el-Muharibi, el-A'meş'ten, (O da) İbrahim'den (naklen) rivayet etti ki; O, bazılarının (bir şahsın kendilerinin) kardeşi olduğunu iddia ettiği, diğerlerinin ise inkâr ettiği kardeşler hakkında şöyle dedi: "(Bu kardeş olduğu iddia edilen kimse, mirasa) onlarla beraber, kardeşler arasında (ortak) olup da bunlardan birinin payını âzâd etmiş olduğu bir köle mertebesinde imiş gibi ortak olur!"

(Abdurrahman) demiş ki: Âmir ve el-Hakem ile bu ikisinin talebe arkadaşları, taraftarları ise şöyle derlermiş: "(Bu kardeş olduğu iddia edilen kimse), sadece onun (kardeşliğini) kabul edenin payına ortak olur!"[380]

٣٠٧٠ ـ حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ، عَنْ وَكِيعٍ، قَالَ: إِذَا كَانَا أَخَوَيْنِ فَادَّعَى أَحَدُهُمَا أَخاً، وَأَنْكَرَهُ الْآخَرُ. قَالَ: كَانَ ابْنُ أَبِي لَيْلَى يَقُولُ: هِيَ مِنْ سِتَّةٍ، لِلَّذِي لَمْ يَدَّعِ ثَلَاثَةٌ، وَلِلْمُدَّعِي سَهْمَانِ، وَلِلْمُدَّعَى سَهْمٌ.

3070. Bize Ebû Bekir, Veki'den rivayet etti ki; O şöyle demiş: İki kardeş olur da bunlardan biri (üçüncü bir şahsın kendilerinin) kardeşi olduğunu iddia ettiği, diğerinin ise bunu kabul etmediği meselesi hakkında İbn Ebi Leyla şöyle derdi: "Bu (mesele) altı pay üzerinden (çözülür): (Kardeşliği) iddia etmeyene üç pay vardır, iddia

380- İbn Ebi Şeybe, II/385.

edene iki pay vardır, (kardeş olduğu) iddia edilene ise bir pay vardır!"[381]

٣٠٧١ - حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ مُحَمَّدٍ، ثنا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ مُغِيرَةَ، عَنْ حَمَّادٍ، فِي الرَّجُلِ يَكُونُ لَهُ ثَلَاثَةُ بَنِينَ، فَقَالَ: ثُلُثُ مَالِي لِأَصْغَرِ بَنِيَّ. فَقَالَ: الْأَوْسَطُ أَنَا أُجِيزُ، وَقَالَ الْأَكْبَرُ: أَنَا لَا أُجِيزُ. قَالَ: هِيَ مِنْ تِسْعَةٍ يُخْرَجُ ثَلَاثَةٌ فَلَهُ سَهْمُهُ، وَسَهْمُ الَّذِي أَجَازَ. وَقَالَ حَمَّادٌ: يُرَدُّ السَّهْمُ عَلَيْهِمْ جَمِيعًا. وَقَالَ عَامِرٌ: الَّذِي رَدَّ، إِنَّمَا رَدَّ عَلَى نَفْسِهِ.

3071. Bize Yunûs b. Muhammed rivayet edip (dedi ki), bize Ebû Avâne, Muğire'den, (O da) Hammâd'dan (naklen) rivayet etti ki; O, üç oğlu olup da; "malımın üçte biri, oğullarımın en küçüğünündür" diyen, sonra ortanca (oğlu); "ben (bunu) kabul ediyorum" diyen, büyüğü ise, "ben kabul etmiyorum" diyen adam hakkında şöyle dedi: "Bu (mesele) dokuz payda üzerinden çözülür: Üç pay (en küçük oğul için) çıkarılır. Böylece ona (mirastan kendisine düşen dokuzda iki) payı ile (ortanca kardeşin) kabul ettiği (dokuzda üç) pay vardır!" Hammâd şöyle de dedi: "Bu (babanın vasiyet ettiği) pay, onların (yani kardeşlerin) hepsinin aleyhine olarak verilir!" Âmir ise; "(böyle bir vasiyeti kabul edip pay) veren, sadece kendi aleyhine olarak verir!" demiştir.[382]

AÇIKLAMA

Bu haberde sözkonusu edilen meselede baba, malının üçte birinin, oğullarından birine ait olduğunu söylemektedir. Ölümcül bir hastalığa yakalanmış bir kimsenin varislerinden birine mal ("ayn") veya borç ikrarı hususunda farklı görüşler vardır. Malikilere göre bu ikrar geçersizdir. Şafiilerin asıl görüşlerine göre ise, diğer mirasçılar kabul etmese de, böyle bir kimsenin mirasçısına borç veya mal ikrarı sa-

381- İbn Ebi Şeybe, II/386-387. Bkz. Musannaf, 10/290.
382- İbn Ebi Şeybe, II/230.

hihtir. Yukarıdaki haberde Hammâd'ın da bu görüşte olduğu görülmektedir. Bunun için malın üçte biri çıkarıldıktan sonra taksim yapılmıştır:

3/3 - 1/3 = 2/3. Malın üçte ikisi oğullara eşit olarak bölüştürülecektir:

2/3 : 3/1 = 2/9. Her oğulun payı dokuzda ikidir. Kendisine ikrarda bulunulan oğul, ilave olarak mirasın üçte birini de alacaktır:

1/3 + 2/9 = 3+2/9 = 5/9.

Hanefilerle Hanbeliler ise ölümcül hastanın bir varisine mal ikrarının, diğer varislerin kabûlüne bağlı olduğunu söylemişlerdir. Bu durumda varislerden bir kısmı ikrarı kabul edip diğerleri kabul etmezse, ikrar sadece bunu kabul edenlerin paylarını etkiler. Yukarıdaki haberden, Âmir'in de bu görüşte olduğu anlaşılmaktadır.

İkrarı varislerden sadece bir kısmının kabul etmesi hallerinde, miras taksimi iki işlem sonucu yapılır. Şöyle ki, önce ikrarı hiçbir varisin kabul etmemesine göre bir işlem, sonra ikrarı bütün varislerin kabul etmesine göre ikinci bir işlem yapılır. İki işlemde ikrarı kabul edenin payları arasındaki tek fark, kendisine ikrar yapılmış olanın payına eklenerek ikrar yerine getirilir. Buna göre, yukarıdaki meselenin çözümü şöyledir:

1) İkrarın kabul edilmemesine göre: Üç oğuldan her biri eşit olarak mirasın üçte birini alacaktır.

2) İkrarın kabul edilmesine göre:

3/3 - 1/3 = 2/3 : 3/1 2/9. Bu durumda üç oğuldan her biri mirastan dokuzda iki pay alacaktır. Birinci işlemde ise üçte bir pay alacaklardı. Bu, iki işlemin paydalarını eşitlemek için üçte biri üç ile genişlettiğimizde, dokuzda üç olur. Şu halde ikrarı kabul etme ile etmeme (3/9 - 2/9 = 1/9) dokuzda bir pay farkettirmektedir. Bu, kendisine mal ikrarı yapılan (mukarrûn-leh) oğula verilir. Böylece onun payı (3/9 + 1/9 = 4/9) olur. İkrarı kabul eden oğulun payı 2/9 olarak kalır. İkrarı kabul etmeyen oğul ise, bundan hiç etkilenmeyerek miras payını tam olarak, yani 3/9 olarak alır: 4/9 + 2/9 + 3/9 = 9/9.

٣٠٧٢ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، ثنا يَحْيَى بْنُ آدَمَ، عَنْ شَرِيكٍ، عَنْ خَالِدٍ، عَنِ ابْنِ سِيرِينَ، عَنْ شُرَيْحٍ، فِي رَجُلٍ أَقَرَّ بِأَخٍ؟ قَالَ: بَيِّنَتُهُ أَنَّهُ أَخُوهُ.

3072. Bize Ebû Bekr b. Ebi Şeybe rivayet edip (dedi ki), bize Yahya b. Adem, Şerîk'ten, (O) Halid'den, (O) İbn Sîrîn'den, (O da) Şureyh'ten (naklen) rivayet etti ki; O, (bir şahsın kendi) kardeşi olduğunu ikrar eden bir adam hakkında; "onun kardeşi olduğuna dair delili (nerede)?" dedi.[383]

AÇIKLAMA

Bir kimsenin, nesebi bilinmeyen ("meçhûlu'n-neseb") bir şahsın nesebinin, "bu benim oğlumdur" gibi sözcüklerle kendisine ait olduğu yönündeki iddiası kabul edilir. Bu şekildeki neseb iddiası, ölümcül hastalık halinde yapılsa da makbul olur ve nesebi ikrar olunan şahıs (mukarrûn-leh), bunu ikrar edene mirasçı olur.

Fakat bir kimsenin, bir şahsın nesebinin, kendisi dışındaki birine veya kendisiyle birlikte başka birine ait olduğu yönündeki iddiası, sadece mal konusunda kendisini bağlar. Meselâ bir kimse, "falan şahıs benim kardeşimdir" dese, bu şahsın nesebi o kimsenin babası hakkında sabit olmaz; yani o şahsın o kimsenin babasının oğlu olduğu söylenemez. Ama bu ikrar eden kimseye kalacak bir mirasta, kardeşi olduğunu iddia ettiği şahıs ona ortak olur. Ayrıca bu ikrar eden kimse ölür ve mirasçıların ilk altı sınıfından[384] hiçbir mirasçısı bulunmazsa, onun mirası bu, kardeşi olduğunu iddia ettiği şahsa kalır. Bu kimse sadece karısını -veya, kadınsa kocasını- mirasçı bırakmışsa, o belirli payını aldıktan sonra geri kalan mirası bu şahıs alır.

Bu şekilde başkasına neseb ikrar eden kimseyle beraber başka mirasçılar da bulunur ve onların bir kısmı veya tamamı bu ikrarı kabul

383- İbn Ebi Şeybe, II/386.

384- Bkz. 2868. haberin "Açıklama"sı.

etmezlerse, Hanefi âlimelere göre, miras önce onların arasında paylaştırılır. Sonra neseb ikrar eden kimseye düşen pay, onunla başkasına ait nesebini ikrar ettiği kimse arasında, belirli paylarına göre bölüştürülür. Şafiilere göre ise, bu durumda, yani başkasına neseb ikrarını mirasçılardan bir kısmının kabul etmemesi halinde, nesebi ikrar olunana miras payı düşmez. Maliki ve Hanbeliler ise, "bu durumda nesebi ikrar olununa, nesebi ikrar edenin ikrar etmesi haliyle etmemesi hali arasındaki fark kadar pay verilir" demişlerdir. Buna şöyle bir misal verebiliriz:

Bir adam, geriye karısı ile üç oğlunu ve bir kızını bırakmış olsun. Sonra iki oğul, bir kadının daha kendi kızkardeşleri olduğunu iddia etsin ve bunu diğer kardeş kabul etmesin. Bu durumda Şafiilere göre, kızkardeş olduğu iddia edilen kadın pay alamaz. Hanefilere göre ise, iki oğula düşen paya, bu nesebi iddia olunan kadın ikili-birli ortak olur. Maliki ve Hanbelilere göre ise, bu durumda nesebi iddia olunan kadına, nesebi ikrar eden oğulların paylarının, ikrarın kabul edilmesi ile edilmemesi arasındaki farkı kadar pay verilir. Şöyle ki; kadının payı sekizde bir olduğuna göre, geriye kalan sekizde yedi payı oğul ve kızlar ikili-birli bölüşeceklerdir. Bu durumda üç oğlana ikişer paydan altı pay, kıza da bir pay düşecektir. İki oğlan ikinci bir kızkardeşlerinin olduğunu iddia ettikleri için, kendilerine düşen dört payı onunla ikili-birli bölüşeceklerdir. Yani iki oğulun payı beşe bölünecektir:

4/8 : 5 = 4/40. Bu, nesebi ikrar olunan kızkardeşin payıdır. İkrar eden oğulların her birinin payı ise, 8/40 olacaktır. Hepsini birleştirecek olursak, şöyle bir hesap ortaya çıkar: Anne 1/8 + kız 1/8 + oğul 2/8 + ikrar eden oğul 8/40 + ikrar eden oğul 8/40 + nesebi ikrar olunan kız 4/40 = 5+5+10+8+8+4/40 = 40/40

Bu, meselenin Hanefilere göre çözümüdür. Malikilerle Hanbelilere göre ise, önce ikrarı hiç kimsenin kabul etmemesine, sonra herkesin kabul etmesine göre iki işlem yapılır. Şöyle ki:

İkrarı hiç kimse kabul etmezse: 1/8 + 1/8 + 2/8 + 2/8 + 2/8 = 8/8

İkrarı herkes kabul ederse: 7/8 : 8 = 7/64. Bu, bir kızın payıdır. Bir oğulun payı bunun iki katı, yani 14/64 olacaktır. İkinci işlemle birinci işlemin paydalarını eşitlemek için birinci işlemin pay ve paydalarını 8 ile çarpmak gerekir. O zaman birinci işlem şöyle olur:

8/64 + 8/64 + 16/64 + 16/64 + 16/64 = 64/64. Buna göre, neseb ikrar eden iki oğuldan her biri bunu ikrar etmediklerinde 16/64 pay, ikrar ettiklerinde 14/64 pay alacaklardır. Aradaki fark 2/64'dür. İki oğulun paylarının bu farkı, nesebi ikrar olunan kıza verilir ve o, 4/64 pay alır. Netice olarak miras payları şöyle olur: Ana 8/64 + kız 8/64 + oğul 16/64 + ikrar eden oğul 14/64 + ikrar eden oğul 14/64 + nesebi ikrar olunan kız 4/64 = 64/64

Malikilerin, "istilhâk" dedikleri neseb ikrarında şöyle bir içtihadları da vardır: Bir kimse bir şahsın kardeşi olduğunu iddia ettiğinde, bu iddia, eğer onun ölümünde mirasının tamamına hak sahibi olacak bir mirasçısı varsa, sahih olmaz. Böyle bir mirasçısı yoksa veya mirasının tamamına değil de bir kısmına hak kazanacak bir mirasçısı varsa, bir görüşe göre, bu iddia bu durumda da sahih olmaz. Yukarıdaki haberde Şureyh, başkasına neseb iddiasında bulunan bir adamın iddiasını kabul etmeyip ondan delil istediği için, belki o da, Malikilerin bu içtihadına benzer bir görüşe sahiptir.

٣٠٧٣ ـ أَخْبَرَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ مُغِيرَةَ، عَنِ الْحَارِثِ الْعُكْلِيِّ، فِي رَجُلٍ أَقَرَّ عِنْدَ مَوْتِهِ بِأَلْفِ دِرْهَمٍ مُضَارَبَةً، وَأَلْفِ دَيْنًا، وَلَمْ يَدَعْ إِلَّا أَلْفَ دِرْهَمٍ. قَالَ: يُبْدَأُ بِالدَّيْنِ، فَإِنْ فَضَلَ فَضْلٌ كَانَ لِصَاحِبِ الْمُضَارَبَةِ.

3073. Bize Ebu'n-Nu'man haber verip (dedi ki), bize Ebû Avâne, Muğîre'den, (O da) el-Haris el-Ukli'den (naklen) rivayet etti ki; O, ölümü esnasında (bir kimseden) mudârebe (ortaklığı)[385] için bin dirhem aldığını, (başka bir kimseye de) bin dirhem borcu olduğunu ikrar eden, geriye ise sadece bin dirhem bırakan adam hakkında şöyle dedi:

"Önce borç ödenir. Sonra bir fazlalık artarsa, o mudârebe (şirketinin ana-para) sahibine ait olur."

385- Mudâbere ortaklığı, bir taraftan anapara, diğer taraftan çalışma olmak üzere yapılan ortaklıktır.

٣٠٧٤ ـ حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا حَسَنٌ، عَنْ مُطَرِّفٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، فِي رَجُلٍ مَاتَ وَتَرَكَ ثَلَاثَةَ مِائَةِ دِرْهَمٍ وَثَلَاثَةَ بَنِينَ، فَجَاءَ رَجُلٌ يَدَّعِي مِائَةَ دِرْهَمٍ عَلَى الْمَيِّتِ، فَأَقَرَّ لَهُ أَحَدُهُمْ؟ قَالَ: يَدْخُلُ عَلَيْهِ بِالْحِصَّةِ، ثُمَّ قَالَ الشَّعْبِيُّ: مَا أَرَى أَنْ يَكُونَ مِيرَاثًا حَتَّى يُقْضَى الدَّيْنُ.

3074. Bize Ebû Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Hasan, Mutarrif'ten, (O da) eş-Şa'bi'den (naklen) rivayet etti ki; O, ölen ve geriye üçyüz dirhem ile üç oğul bırakan, sonra da başka bir adamın gelip bu ölüden yüz dirhem alacağı olduğunu iddia ettiği, oğullardan birinin de bu (adamın iddiasını) kabul ettiği kimse hakkında şöyle dedi: "Borç iddia eden kimse sadece bunu kabul edene) pay oranında ortak olur!"

Eş-Şa'bi daha sonra şöyle demiş: "(Ölenin geriye bıraktığı şeylerin), bu borç ödenmedikçe miras olacağı görüşünde değilim."[386]

٣٠٧٥ ـ حَدَّثَنَا أَبُو خَيْثَمَةَ مُصْعَبُ بْنُ سَعِيدٍ الْحَرَّانِيُّ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، عَنِ الْأَشْعَثِ، عَنِ الْحَسَنِ فِي رَجُلٍ هَلَكَ وَتَرَكَ ابْنَيْنِ وَتَرَكَ أَلْفَيْ دِرْهَمٍ، فَاقْتَسَمَا الْأَلْفَيْ دِرْهَمٍ، وَغَابَ أَحَدُ الْإِبْنَيْنِ، فَجَاءَ رَجُلٌ فَاسْتَحَقَّ عَلَى الْمَيِّتِ أَلْفَ دِرْهَمٍ، قَالَ: يَأْخُذُ جَمِيعَ مَا فِي يَدِ الشَّاهِدِ وَيُقَالُ لَهُ: اتَّبِعْ أَخَاكَ الْغَائِبَ، فَخُذْ نِصْفَ مَا فِي يَدِهِ.

3075. Bize Ebû Hayseme Mus'ab b. Saîd el-Harrani rivayet edip (dedi ki), bize Muhammed b. Abdillah, el-Eş'as'tan, (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivayet etti ki; O, ölen ve geriye iki oğul ile ikibin dirhem bırakan, bu iki (oğulun) da bu ikibin dirhemi paylaştığı, sonra oğullardan birinin ortalıktan yok olduğu, ardından bir

386- Sünenu Saîd, I/101. Bu habere göre Şa'bi, söz konusu meselede sonradan görüş değiştirmiş ve ölünün borcunu bir mirasçının kabul etmesi halinde onun, mirasın tamamından öncelikle ödenmesi gerektiği görüşünü beyan etmiştir. Amir eş-Şa'bi'nin, ölünün bir varisinin lehine mal ikrarı hakkındaki görüşü ile borç ikrarı hakkındaki görüşü için 3071. ve 3077. haberlere bakınız.

adamın gelip bu ölüdeki bin dirhem alacağı hakkını istediği kimse hakkında şöyle dedi: "O, hazır bulunan (oğulun) elindeki şeylerin hepsini alır. Bu (oğula da); "kaybolan kardeşini ara bul da elindekilerinin yarısını al" denir."[387]

٣٠٧٦ - حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ سَلَمَةَ، عَنْ زِيَادٍ الْأَعْلَمِ، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: إِذَا أَقَرَّ بَعْضُ الْوَرَثَةِ بِدَيْنٍ، فَهُوَ عَلَيْهِ بِحِصَّتِهِ.

3076. Bize Süleyman b. Harb, Hammâd b. Seleme'den, (O) Ziyad el-A'lem'den, (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Mirasçılardan bazısı bir borcu kabul ettiğinde, bu borç, miras payı oranında onu kabul edene düşer.[388]

٣٠٧٧ - حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هَاشِمٍ(١)، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: إِذَا شَهِدَ اثْنَانِ مِنَ الْوَرَثَةِ بِدَيْنٍ فَهُوَ مِنْ جَمِيعِ الْمَالِ، إِذَا كَانُوا عُدُولًا. وَقَالَ الشَّعْبِيُّ: عَلَيْهِمَا فِي نَصِيبِهِمَا.

3077. Bize Süleyman b. Harb, Hammâd b. Seleme'den, (O) Ebu Hâşim'den, (O da) İbrahim'den (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: "Bir borca mirasçılardan iki kişi şahidlik ettiğinde, eğer onlar adil kimseler iseler, bu (borç miras) malının bütününden (ödenir)."

Eş-Şa'bi; "(bu borç), miras payları oranında o ikisine düşer" dedi.[389]

«٤٠»
باب في ميراث المرتدّ

387- Sünenu Saîd, 1/102. Bkz. 3076. ve 3225. haberler.
388- Sünenu Saîd, 1/102. Bkz. 3075. haber.
389- Musannaf, 10/292. Bkz. 3225. ve 3226. haberler.

40. BÂB
MÜRTEDİN (DİNDEN ÇIKANIN) MİRASI HAKKINDA

٣٠٧٨ ـ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا ثَابِتٌ بْنُ الْوَلِيدِ بْنِ جَمِيعٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبِي عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ، قَالَ: كَانَ ابْنُ مَسْعُودٍ يُوَرِّثُ أَهْلَ الْمُرْتَدِّ إِذَا قُتِلَ.

3078. Bize Muhammed b. İsa rivayet edip (dedi ki), bize Sâbit İbnu'l-Velid b. Cemi' rivayet edip şöyle dedi: Bana babam, el-Kasım b. Abdirrahman'dan haber verdi ki, O şöyle demiş: İbn Mes'ûd, mürted öldürüldüğünde yakınlarını (ona) mirasçı kılarmış.[390]

٣٠٧٩ ـ حَدَّثَنَا الْحَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، ثنا أَبُو عَوَانَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي عَمْرٍو الشَّيْبَانِيِّ: أَنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ جَعَلَ مِيرَاثَ الْمُرْتَدِّ لِوَرَثَتِهِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ.

3079. Bize el-Haccac b. Minhâl rivayet edip (dedi ki), bize Ebû Avâne, el-A'meş'ten, (O da) Ebû Amr eş-Şeybani'den (naklen) rivayet etti ki; Hz. Ali b. Ebi Talib, mürtedin mirasını müslüman mirasçılarına verdi.[391]

٣٠٨٠ ـ أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، ثنا الْحَجَّاجُ، عَنِ الْحَكَمِ: أَنَّ عَلِيًّا قَضَى فِي مِيرَاثِ الْمُرْتَدِّ لِأَهْلِهِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ.

3080. Bize Yezid b. Hârûn haber verip (dedi ki), bize el-

390- İbn Ebi Şeybe, ll/354; Musannaf, l0/340; Beyhaki, 6/255.
391- İbn Ebi Şeybe, ll/355; Sünenu Saîd, l/l00-l0l; Musannaf, l0/339; Beyhaki, 6/254.

Haccac, el-Hakem'den (naklen) rivayet etti ki; Hz. Ali, mürtedin mirasında onun müslüman yakınlarının lehine hüküm verdi.[392]

AÇIKLAMA

Müslüman iken dinden çıkan kimse demek olan "mürted"in, öldürülmesi veya ölmesi halinde mirasının ne olacağı hakkında farklı içtihadlar vardır. Ebû Hanife'ye *(Rahmetullahi Aleyh)* göre, mürtedin mirasından, müslüman iken kazanmış olduğu şeyler müslüman mirasçılarına, mürted iken kazanmış oldukları da devlet hazinesine kalır.

Ebû Yusûf *(Rahmetullahi Aleyh)* ile Muhammed *(Rahmetullahi Aleyh)* ise, mürtedin mirasının hepsinin müslüman mirasçılarına kalacağını söylemişlerdir. Malikiler, Şafiiler ve Hanbelilere göre ise, mürtedin bütün mirası devlet hazinesinindir.

«٤١»

باب ميراث القاتل

41. BÂB
KATİLİN MİRASI

٣٠٨١ ـ حَدَّثَنَا زَكَرِيَّا بْنُ عَدِيٍّ، ثنا عُبَيْدُ اللهِ ـ هُوَ ابْنُ عَمْرٍو ـ، عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ، عَنِ الْحَكَمِ، قَالَ: إِذَا قَتَلَ الرَّجُلُ أَخَاهُ عَمْداً لَمْ يُوَرَّثْ مِنْ مِيرَاثِهِ وَلَا مِنْ دِيَتِهِ، فَإِذَا قَتَلَهُ خَطَأً وُرِّثَ مِنْ مِيرَاثِهِ وَلَمْ يُوَرَّثْ مِنْ دِيَتِهِ، قَالَ: وَكَانَ عَطَاءٌ يَقُولُ ذَلِكَ.

3081. Bize Zekeriyyâ b. Adiyy rivayet edip (dedi ki), bize

392- İbn Ebi Şeybe, II/355; Musannaf, 6/106, 10/340; Beyhaki, 6/254.

Ubeydullah -ki O, İbn Ömer'dir-, Abdulkerim'den, (O da) el-Hakem'den (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: "Kişi kendi kardeşini kasten öldürdüğünde, ne mirasına, ne de diyetine varis kılınır. Ama onu hatâen öldürdüğünde, mirasına varis kılınır, diyetine varis kılınmaz."[393]

(El-Hakem sözüne devamla) dedi ki: Atâ da bu görüşü benimsiyordu.

٣٠٨٢ ـ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُسْهِرٍ، عَنْ سَعِيدٍ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ خِلَاسٍ، عَنْ عَلِيٍّ، قَالَ: رَمَى رَجُلٌ أُمَّهُ بِحَجَرٍ فَقَتَلَهَا، فَطَلَبَ الْمِيرَاثَ[1] مِنْ إِخْوَتِهِ، فَقَالَ لَهُ إِخْوَتُهُ: لَا مِيرَاثَ لَكَ، فَارْتَفَعُوا إِلَى عَلِيٍّ، فَجَعَلَ عَلَيْهِ الدِّيَةَ، وَأَخْرَجَهُ مِنَ الْمِيرَاثِ.

3082. Bize Muhammed b. Uyeyne, Ali b. Mushir'den, (O) Saîd'den, (O) Katâde'den, (O) Hılâs'tan, (O da) Hz. Ali'den (naklen) rivayet etti. (Hılâs) dedi ki: Bir adam annesine taş attı ve onu öldürdü. Sonra da kardeşlerinden (annelerinin) mirasını istedi. Kardeşleri ona; "sana hiç miras yoktur" dediler. Bunun üzerine Hz. Ali'ye davalaştılar da O, ona (annesinin) diyetini yükledi ve (üstelik) onu mirastan çıkardı.[394]

٣٠٨٣ ـ حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا زُهَيْرٌ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْحُرِّ، عَنِ الْحَكَمِ، أَنَّ الرَّجُلَ إِذَا قَتَلَ امْرَأَتَهُ خَطَأً، أَنَّهُ يُمْنَعُ مِيرَاثَهُ مِنَ الْعَقْلِ وَغَيْرِهِ.

3083. Bize Ebû Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Züheyr, el-Hasan İbnu'l-Hurr'den, (O da) el-Hakem'den (naklen) rivayet etti ki, adam karısını öldürdüğünde, onun (karısının) diyeti ile diğer şeylerinden (kendisine düşecek) mirasına engel olunur.

393- İbn Ebi Şeybe, ll/361-362.
394- Musannaf, 9/405; Beyhaki, 6/220.

٣٠٨٤ ـ أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: لاَ يَرِثُ الْقَاتِلُ مِنَ الْمَقْتُولِ شَيْئاً.

3084. Bize Ebû Nuaym haber verip (dedi ki), bize Süfyân, Leys'ten, (O) Mücahid'den, (O da) İbn Abbas'tan (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: "Katil, maktûlden hiçbir şeye mirasçı olamaz!"[395]

٣٠٨٥ ـ حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ الْمُغِيرَةِ، عَنِ ابْنِ الْمُبَارَكِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ قَتَادَةَ، . فِي رَجُلٍ قَذَفَ امْرَأَتَهُ وَجَاءَ بِشُهُودٍ فَرُجِمَتْ، قَالَ: يَرِثُهَا.

3085. Bize Saîd İbnu'l-Muğîre, İbnu'l-Mübarek'ten, (O) Ma'mer'den, (O da) Katâde'den (naklen) rivayet etti ki; O, karısının zina ettiğini söyleyip şahidler getiren ve bunun üzerine (karısı) recmedilen adam hakkında; "ona (karısına) mirasçı olur" dedi.

٣٠٨٦ ـ حَدَّثَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، ثنا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ حَمَّادٍ، فِي رَجُلٍ جُلِدَ الْحَدَّ ـ أُرَاهُ مَاتَ شَكَّ أَبُو النُّعْمَانِ ـ قَالَ: يَتَوَارَثَانِ.

3086. Bize Ebu'n-Nu'man rivayet edip (dedi ki), bize Ebû Avâne, Hammâd'dan rivayet etti ki; O, kendisine had (Şer'i ceza) olarak değnek vurulan -ve zannediyorum, ölen (bunda Ebu'n-Nu'man şüpheye düştü)- adam hakkında şöyle dedi:

"(Değnekleri vuran veya suçu bildiren kimse ile değnek vurulan kimse) birbirlerine mirasçı olurlar!"

395- İbn Ebi Şeybe, ll/359; Musannaf, 9/404. Bkz. 3090. haber.

٣٠٨٧ ـ حَدَّثَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، ثنا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَالِمٍ، عَنْ عَامِرٍ، عَنْ عَلِيٍّ، قَالَ: الْقَاتِلُ لَا يَرِثُ وَلَا يَحْجُبُ.

3087. Bize Ebu'n-Nu'man rivayet edip (dedi ki), bize Ebû Avâne, Muhammed b. Sâlim'den, (O) Amir'den, (O da) Hz. Ali'den (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: "Katil (maktûle) mirasçı da olamaz, "hacb" da edemez. (Yani başka bir mirasçıyı kısmen veya tamamen mirastan da düşüremez.)"

٣٠٨٨ ـ حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا حَسَنٌ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ أَبِي عَمْرٍو الْعَبْدِيِّ، عَنْ عَلِيٍّ، قَالَ: لَا يُوَرَّثُ الْقَاتِلُ.

3088. Bize Ebû Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Hasan, Leys'ten, (O) Ebû Amr el-Abdi'den, (O da) Hz. Ali'den (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: "Katil (maktûle) mirasçı kılınmaz!"[396]

٣٠٨٩ ـ حَدَّثَنَا زَكَرِيَّا بْنُ عَدِيٍّ، ثنا أَبُو بَكْرٍ، عَنْ مُطَرِّفٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، قَالَ: لَا يَرِثُ قَاتِلُ خَطَأٍ وَلَا عَمْدٍ(١).

3089. Bize Zekeriyya b. Adiyy rivayet edip (dedi ki), bize Ebû Bekir, Mutarrif'ten, (O da) eş-Şa'bi'den (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: "Hatâen öldüren de, kasten (öldüren) de (maktûle) mirasçı olamaz."

٣٠٩٠ ـ أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ طَاوُسٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: لَا يَرِثُ الْقَاتِلُ.

396- İbn Ebi Şeybe, II/360.

3090. Bize Muhammed b. Yusûf, Süfyân'dan, (O) Leys'ten, (O) Tâvûs'tan, (O da) İbn Abbas'tan (naklen) haber verdi ki; O şöyle dedi: "Katil (maktûle) mirasçı olamaz."[397]

AÇIKLAMA

Mirasçı olmaya engel olan durumlardan biri de, öldürme ("katl") olayıdır. Bir kimse mirasçısı olacağı bir yakınını öldürürse, artık ona mirasçı olamaz. Öldürmenin kasıtlı olması halinde, öldürenin ölene mirasçı olamayacağı hususunda âlimlerin görüş birliği vardır. Âlimlerin bu konudaki diğer içtihadları da, ana hatlarıyla şöyledir: Hanefi âlimlere göre; kaste benzer, hatâen ve hatâen gibi kabul edilen öldürmelerde de katil maktûle mirasçı olamaz. Ancak öldürme, ölüme sebebiyet verme şeklinde meydana gelirse, bu, mirasçı olmaya engel olmaz. Aynı şekilde meşru müdafaa ve öldürmeye zorlanma hallerinde meydana gelen öldürmeler de mirasçılığa engel değildirler. İmam Malik'e *(Rahmetullahi Aleyh)* göre ise, mirasçılığa sadece kasıtlı öldürme engeldir. Diğer şekillerde katil maktûle mirasçı olur. Fakat yine de katil maktûlün diyetine mirasçı olamaz. Şafiiler ise, her türlü öldürmenin mirasçılığa engel olduğunu söylemişlerdir. Hanbelilere göre de, meşru bir hakkın kullanılması dışındaki öldürmeler mirasçılığa engeldir.

«٤٢»

باب الفرائض للمجوس

42. BÂB

(MÜSLÜMAN OLAN) MECUSİLERİN MİRAS HÜKÜMLERİ

٣٠٩١ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا عَبْدُ الْأَعْلَى، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، قَالَ: إِذَا اجْتَمَعَ نَسَبَانِ وُرِّثَ بِأَكْبَرِهِمَا - يَعْنِي: الْمَجُوسَ.

397- Bkz. 3084. haber.

3091. Bize Muhammed b. İsa haber verip (dedi ki), bize Abdula'lâ, Ma'mer'den, (O da) ez-Zühri'den (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: "(Bir kişide) iki neseb birleştiğinde, o bunların en büyüğü sebebiyle mirasçı kılınır!" (Ez-Zühri bu sözünde) mecusileri kastediyordu.[398]

٣٠٩٢ ـ حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ أَبِي سُلَيْمَانَ، قَالَ: يَرِثُ مِنَ الْجَانِبِ الَّذِي يَصْلُحُ، وَلَا يَرِثُ مِنَ الْجَانِبِ الَّذِي لَا يَصْلُحُ.

3092. Bize Haccac b. Minhâl rivayet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, Hammâd b. Ebi Süleyman'dan rivayet etti ki; O şöyle demiş: "(Kendisinde iki neseb birleşen ve müslüman olan mecusi İslam'a göre evliliğe) uygun olan taraftan mirasçı olur, uygun olmayan taraftan mirasçı olmaz."[399]

٣٠٩٣ ـ حَدَّثَنَا حَجَّاجٌ، ثنا حَمَّادٌ، عَنْ سُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ، عَنْ رَجُلٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، أَنَّ عَلِيّاً وَابْنَ مَسْعُودٍ قَالَا فِي الْمَجُوسِ إِذَا أَسْلَمُوا: يَرِثُونَ مِنَ الْقَرَابَتَيْنِ جَمِيعاً.

3093. Bize Haccac rivayet edip (dedi ki), bize Hammâd, Süfyân es-Sevri'den, (O) bir adamdan, (O da) eş-Şa'bi'den (naklen) rivayet etti ki, Hz. Ali ile İbn Mes'ûd, müslüman olan mecusiler hakkında şöyle dediler:

"Onlar (kendilerinde birleşen) iki akrabalığın hepsinden mirasçı olurlar!"[400]

398- İbn Ebi Şeybe, ll/365; Beyhaki, 6/260; Musannaf, 6/31; l0/352.

399- İbn Ebi Şeybe, ll/366; Beyhaki, 6/260.

400- İbn Ebi Şeybe, ll/366; Musannaf, 6/31; l0/351-352; Beyhaki, 6/260 (Beyhaki burada bu konuda Sahabeden gelen rivayetlerin kuvvetli olmadığını kaydediyor).

AÇIKLAMA

Mecusilikte bir kimse mahremiyle evlenebilir. Bunun için, birbirinin mahremi olan mecusi bir aile müslüman olunca, miras taksimleri nasıl yapılacaktır? Bu hususta, bir kısmı yukarıda nakledilen, farklı içtihadlar vardır. Hanefi âlimler bu hususta Hz. Ali *(Radıyallahu Anh)* ile İbn Mes'ûd *(Radıyallahu Anh)* gibi içtihadda bulunmuşlar, yani mirasçıların her iki yönden de mirasçı olacaklarını söylemişlerdir. Buna göre, mesela, annesiyle evli bir mecûsinin bir kızı olur da sonra bu mecusi aile topluca müslüman olursa, kız, anasının hem kız, hem de oğul kızı olarak mirasçısı olur ve tek başına mirasın üçte ikisini alır. Diğer taraftan esasen müslüman olan kimseler arasında da bir kimse iki yönden mirasçı olabilir. Mesela amcasının kızıyla evli bir kimse, karısının ölmesi halinde ona hem kocası, hem de amca oğlu olarak iki yönden mirasçı olabilir. Böyle iki yönden mirasçılık durumlarında her iki yönden mi, yoksa bunlardan biri yönünden mi mirasçı olunacağı hususunda da farklı içtihadlar vardır. Şöyle ki, Hz. Ömer *(Radıyallahu Anh)*, Hz. Ali *(Radıyallahu Anh)*, İbn Mes'ûd *(Radıyallahu Anh)*, İbn Abbas *(Radıyallahu Anh)*, Ebû Hanife *(Rahmetullahi Aleyh)* ve Ahmed b. Hanbel'e *(Rahmetullahi Aleyh)* göre, iki yönden mirasçılık halinde her iki yönden de mirasçı olunur. Malik *(Rahmetullahi Aleyh)* ve Şafii *(Rahmetullahi Aleyh)* ise, bu durumda hangi yön daha kuvvetli ise, sadece o yönden mirasçı olunacağını söylemişlerdir.

«٤٣»

باب ميراث الأسير

43. BÂB
ESİRİN MİRASI

٣٠٩٤ ـ أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ، ثنا ابْنُ أَبِي الزِّنَادِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ، فِي امْرَأَةِ الْأَسِيرِ: أَنَّهَا تَرِثُهُ وَيَرِثُهَا.

3094. Bize Yahya b. Hassan haber verip (dedi ki), bize İbn Ebi'z-Zinâd, babasından, (O da) Ömer b. Abdilaziz'den (naklen) rivayet etti ki; O esirin karısı hakkında demiş ki: (Karısı) ona mirasçı olur, o da (karısına) mirasçı olur.

٣٠٩٥ ـ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْفَضْلِ، ثنا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، حَدَّثَنِي مَعْمَرٌ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ رَاشِدٍ، عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ، فِي الْأَسِيرِ يُوصِي، قَالَ: أُجِيزُ لَهُ وَصِيَّتَهُ مَا دَامَ عَلَى دِينِهِ لَمْ يَتَغَيَّرْ عَنْ دِينِهِ.

3095. Bize Muhammed İbnu'l-Fadl rivayet edip (dedi ki), bize Abdullah İbnu'l-Mübarek rivayet edip (dedi ki), bana Ma'mer, İshak b. Raşid'den, (O da) Ömer b. Abdilaziz'den (naklen) rivayet etti ki; O, vasiyette bulunan esir hakkında şöyle dedi: "Ben, dinini değiştirmeyerek dininde kaldığı sürece onun vasiyetini geçerli kılarım!"[401]

٣٠٩٦ ـ أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ دَاوُدَ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ شُرَيْحٍ، قَالَ: يُورَّثُ الْأَسِيرُ إِذَا كَانَ فِي أَيْدِي الْعَدُوِّ.

3096. Bize Muhammed b. Yusûf haber verip (dedi ki), bize Süfyân, Davud'dan, (O) eş-Şa'bi'den, (O da) Şüreyh'ten (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: "Esir, düşmanın elinde olduğu zaman mirasçı kılınır!"[402]

٣٠٩٧ ـ حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا سُفْيَانُ، حَدَّثَنِي مَنْ سَمِعَ إِبْرَاهِيمَ، يَقُولُ: يُوَرَّثُ الْأَسِيرُ.

401- Buhari, Feraiz, 25(8/ll, muallak olarak); Musannaf, 6/108.
402- Buhari, Feraiz, 25(8/ll, muallak olarak); İbn Ebi Şeybe, ll/380; Musannaf, l0/308.

3097. Bize Muhammed rivayet edip dedi ki, bize Süfyân rivayet edip (dedi ki), bana İbrahim'den işiten biri rivayet etti ki; O şöyle diyormuş: "Esir mirasçı kılınır."[403]

٣٠٩٨ ـ حَدَّثَنَا الْمُعَلَّى بْنُ أَسَدٍ، ثنا وُهَيْبٌ، عَنْ دَاوُدَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، أَنَّهُ كَانَ لَا يُوَرِّثُ الْأَسِيرَ.

3098. Bize el-Muallâ b. Esed rivayet edip (dedi ki), bize Vuheyb, Davud'dan, (O da) Saîd İbnu'l-Müseyyeb'den (naklen) rivayet etti ki; O, esiri mirasçı kılmazmış.[404]

AÇIKLAMA

Bu haberlerde düşmana esir düşen bir müslümanın İslam yurdunda ölen yakınlarına mirasçı olup olamayacağı meselesi sözkonusu edilmektedir. âlimlerin cumhuruna göre, esir bir müslüman, zorlanmaksızın dinden çıktığı bilinmediği sürece ölen yakınlarına mirasçı olur.

«٤٤»

باب في ميراث الحميل

44. BÂB
"HAMİL"İN MİRASI HAKKINDA

٣٠٩٩ ـ أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، ثنا الْأَشْعَثُ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، قَالَ:

403- İbn Ebi Şeybe, ll/381 (Burada haber, esirin mirasçı olamayacağı şeklindedir); Musannaf, 10/308.

404- İbn Ebi Şeybe, ll/381.

كَتَبَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ إِلَى شُرَيْحٍ: أَنْ لَا يُوَرِّثَ الْحَمِيلَ إِلَّا بِبَيِّنَةٍ، وَإِنْ جَاءَتْ بِهِ فِي خِرْقِهَا.

3099. Bize Yezid b. Hârûn haber verip (dedi ki), bize el-Eş'as, eş-Şa'bi'den rivayet etti ki, O şöyle demiş: Ömer İbnu'l-Hattab, Şureyh'e, "hamîl"i, (annesi olduğunu iddia eden kadın) onu kendi yarığı içinde getirse de, ancak bir delil ile mirasçı kılmasını yazmıştı.[405]

٣١٠٠ - أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللهِ، عَنْ إِسْرَائِيلَ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: يُوَرَّثُ الْحَمِيلُ.

3100. Bize Ubeydullah haber verip (dedi ki), bize İsrail, Mansur'dan, (O da) İbrahim'den (naklen) haber verdi ki; O, "hamîl mirasçı kılınmaz" dedi.[406]

٣١٠١ - حَدَّثَنَا أَبُو سَعِيدٍ عَنْ أَبِي أُمَيَّةَ(١)، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي مَرْيَمَ، عَنْ ضَمْرَةَ، وَالْفُضَيْلِ بْنِ فَضَالَةَ، وَابْنِ أَبِي عَوْفٍ، وَرَاشِدٍ، وَعَطِيَّةَ، قَالُوا: لَا يُوَرَّثُ الْحُمَلَاءُ.

3101. Bize Ebû Saîd, Ebû Umeyye'den, (O) Ebû Bekir b. Abdillah b. Ebi Meryem'den, (O da) Damra, el-Fudayl b. Fedâle, İbn Ebi Avf, Raşid ve Atıyye'den (naklen) rivayet etti ki; onlar, "hamîller mirasçı kılınmaz" dediler.

٣١٠٢ - حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ الْمُغِيرَةِ، قَالَ: قَالَ ابْنُ الْمُبَارَكِ: حَدَّثَنَا ابْنُ

405- Musannaf, 10/300. Bkz. Sünenu Saîd, I/90; İbn Ebi Şeybe, II/352.
406 Sünenu Saîd, I/90.

عَوْنٍ، عَنْ مُحَمَّدٍ، قَالَ: ذُكِرَ عِنْدَهُ قَوْلُ مَنْ يَقُولُ فِي الْحَمِيلِ فَأَنْكَرَ ذٰلِكَ، وَقَالَ: قَدْ تَوَارَثَ الْمُهَاجِرُونَ وَالْأَنْصَارُ بِنَسَبِهِمُ الَّذِي كَانَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ.

3102. Bize Saîd İbnu'l-Muğîre rivayet edip şöyle dedi: İbnu'l-Mübarek dedi ki, bize İbn Avn, Muhammed'den rivayet edip şöyle demiş: O'nun yanında hamîl hakkında (mirasçı olamayacağına dair) görüş beyan edenin görüşü zikredildi de O, bunu yadırgadı ve "muhacirlerle ensar, cahiliye dönemindeki nesebleriyle birbirlerine mirasçı olmuşlardır" dedi.[407]

٣١٠٣ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، عَنِ ابْنِ إِدْرِيسَ، عَنْ هِشَامٍ، عَنِ الْحَسَنِ وَابْنِ سِيرِينَ، قَالَا: لَا يُوَرَّثُ الْحَمِيلُ إِلَّا بِبَيِّنَةٍ.

3103. Bize Ebû Bekir b. Ebi Şeybe, İbn İdris'ten, (O) Hişam'dan, (O da) el-Hasan ile İbn Sîrîn'den (naklen) rivayet etti ki; onlar, "hamîl ancak bir delil ile mirasçı kılınır" dediler.[408]

٣١٠٤ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ، ثنا جَرِيرٌ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ حَمَّادٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: لَمْ يَكُنْ أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ وَعُثْمَانُ يُوَرِّثُونَ الْحَمِيلَ.

3104. Bize Ebû Bekir rivayet edip (dedi ki), bize Cerir, Leys'ten, (O) Hammâd'dan, (O da) İbrahim'den (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi:

Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman hamîli mirasçı kılmazlardı.[409]

407- İbn Ebi Şeybe, II/352.
408- İbn Ebi Şeybe, II/351; Musannaf, 10/300; Sünenu Saîd, I/90.
409- İbn Ebi Şeybe, II/351.

٣١٠٥ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ، ثنا عَبْدُ الرَّحِيمِ الْمُحَارِبِيُّ، عَنْ زَائِدَةَ، عَنْ أَشْعَثَ بْنِ أَبِي الشَّعْثَاءِ، قَالَ: أَقَرَّتِ امْرَأَةٌ مِنْ بَنِي مُحَارِبٍ بِنَسَبٍ لَهَا جَلِيبٍ فَوَرَّثَهُ عَبْدُ اللهِ بْنُ عُتْبَةَ مِنْ أُخْتِهِ[1].

3105. Bize Ebû Bekir rivayet edip (dedi ki), bize Abdurrahim el-Muharibi, Zâide'den, (O da) Eş'as b. Ebi'ş-Şa'sa'dan (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: Muhariboğulları'ndan bir kadın (küfür diyarından) getirilen bir (akrabasının) akrabalığını ikrar etti de, Abdullah b. Utbe bu (akrabasını) kızkardeşine (yani akrabalığı ikrar eden kadına) mirasçı kıldı.[410]

٣١٠٦ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، حَدَّثَنِي يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ رَجُلٍ، قَالَ عِنْدَ فِرَاقِ الدُّنْيَا: أَنَا مَوْلَى فُلَانٍ. قَالَ: يُرَدُّ مِيرَاثُهُ لِمَنْ سَمَّى أَنَّهُ مَوْلَاهُ عِنْدَ فِرَاقِ الدُّنْيَا، إِلَّا أَنْ يَأْتُوا عَلَيْهِ بِبَيِّنَةٍ بِغَيْرِ ذَلِكَ يَرُدُّونَ بِهِ قَوْلَهُ فَيُرَدُّ مِيرَاثُهُ إِلَى مَا قَامَتْ بِهِ الْبَيِّنَةُ.

3106. Bize Abdullah b. Salih rivayet edip (dedi ki), bana el-Leys rivayet edip (dedi ki), bana Yunûs, İbn Şihâb'dan rivayet etti ki; O, dünyadan ayrılma esnasında, "ben falanın mevlâsıyım" diyen adam hakkında şöyle dedi: Onun mirası, dünyadan ayrılma esnasında mevlâsı diye ismini söylediği kimseye verilir. Ancak (ilgililerin) onun sözünü reddetmek üzere bunun aksine bir delil getirmeleri durumu hariç. O zaman mirası, (getirilen) delilin gösterdiği yere verilir.

AÇIKLAMA

Kâfirlerden esir alınan bir kadının yanında olan ve bu kadın ta-

410- İbn Ebi Şeybe, II/354.

rafından kendisinin olduğu iddia edilen çocuğa, "hamîl" denilir. Bu çocukla anası olduğunu iddia eden kadın arasında mirasçılığın cereyan edip etmeyeceği konusunda, bir kısmı yukarıda nakledilmiş olan, farklı görüşler vardır. "Hamîl" kelimesi, gayr-i müslim topluluk içindeki doğum yoluyla meydana gelen her türlü akrabalık için de kullanılır. Bu şekilde meydana gelen akrabalığa sahip kimseler sonra müslüman olduklarında, aralarında mirasçılığın câri olup olmayacağı da, gayr-i müslimler arasında zinanın yaygın oluşu sebepiyle, ihtilâflıdır. Hz. Osman'ın *(Radıyallahu Anh)*, Arablar dışındaki gayr-i müslimler arasında doğum yoluyla akrabalığı mirasçılık sebebi kılmadığı nakledilmektedir.[411]

«٤٥»

باب في ميراث ولد الزنا

45. BÂB

ZİNA ÇOCUĞUNUN MİRASI HAKKINDA

٣١٠٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا شَرِيكٌ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَالِمٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ عَلِيٍّ وَعَبْدِ اللهِ، قَالَا: وَلَدُ الزِّنَا(١) بِمَنْزِلَةِ ابْنِ الْمُلَاعَنَةِ.

3107. Bize Ebû Nuaym haber verip (dedi ki), bize Şerîk, Muhammed b. Salim'den, (O) eş-Şa'bi'den, (O da) Hz. Ali ve Abdullah'tan (naklen) rivayet etti ki; onlar, "zina çocuğu, mulâane oğlu mertebesindedir" dediler.[412]

٣١٠٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا زُهَيْرٌ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْحُرِّ، حَدَّثَنِي الْحَكَمُ: أَنَّ وَلَدَ الزِّنَا(١) لَا يَرِثُهُ الَّذِي يَدَّعِيهِ، وَلَا يَرِثُهُ الْمَوْلُودُ.

411- Musannaf, 10/300.

412- İbn Ebi Şeybe, 11/348; Beyhaki, 6/258. Mulâane çocuğu hakkında 2954. Hadise bakınız.

3108. Bize Ebû Nuaym haber verip (dedi ki), bize Zuheyr, el-Hasan İbnu'l-Hurr'den rivayet etti (ki, O şöyle demiş): Bana el-Hakem rivayet etti ki; ne zina çocuğuna, onun kendisine ait olduğunu iddia eden erkek mirasçı olur, ne de çocuk ona (yani babası olduğunu iddia eden erkeğe) mirasçı olur![413]

٣١٠٩ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، ثنا رَوْحٌ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي حَفْصَةَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ حُسَيْنٍ، أَنَّهُ كَانَ لَا يُوَرِّثُ وَلَدَ الزِّنَا، وَإِنِ ادَّعَاهُ الرَّجُلُ.

3109. Bize Ebû Bekir b. Ebi Şeybe rivayet edip (dedi ki), bize Ravh, Muhammed b. Ebi Hafsa'dan, (O) ez-Zühri'den, (O da) Ali b. Hüseyin'den (naklen) rivayet etti ki; O, zina çocuğunu, erkek onun kendisine ait olduğunu iddia etse de, mirasçı kılmazdı.[414]

٣١١٠ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، حَدَّثَنِي بَكْرُ بْنُ مُضَرَ، عَنْ عَمْرٍو - يَعْنِي ابْنَ الْحَارِثِ -، عَنْ بُكَيْرٍ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ، قَالَ: أَيُّمَا رَجُلٍ أَتَى إِلَى غُلَامٍ فَزَعَمَ أَنَّهُ ابْنٌ لَهُ، وَأَنَّهُ زَنَى بِأُمِّهِ، وَلَمْ يَدَّعِ ذَلِكَ الْغُلَامَ أَحَدٌ، فَهُوَ يَرِثُهُ. قَالَ بُكَيْرٌ: وَسَأَلْتُ عُرْوَةَ عَنْ ذَلِكَ؟ فَقَالَ: مِثْلَ قَوْلِ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ، وَقَالَ عُرْوَةُ: بَلَغَنَا أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَالَ: الْوَلَدُ لِلْفِرَاشِ وَلِلْعَاهِرِ الْحَجَرُ(١).

3110. Bize Abdullah b. Salih rivayet edip (dedi ki), bana Bekir b. Mudar, Amr'dan -yani İbnu'l-Haris'ten-, (O) Bukeyr'den, (O da) Süleyman b. Yesâr'dan (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: "Herhangi bir erkek, bir çocuğa gelir de onun kendi oğlu olduğunu ve annesiyle zina ettiğini söyler, hiç kimse de bu çocuğun kendisinin olduğunu iddia etmezse, bu (çocuk) ona mirasçı olur."

413- İbn Ebi Şeybe, ll/349, 365.
414- İbn Ebi Şeybe, ll/363-364.

Bukeyr demiş ki: Ben bunu Urve'ye de sordum. O da Süleyman b. Yesâr'ın görüşünün aynısını söyledi. Urve şöyle de söyledi: Bize ulaştı ki, Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurmuş: *"Çocuk döşek (sahibine) aittir. Zina eden erkeğe ise (doğan çocuk üzerinde her türlü haktan) mahrumiyet vardır!"*[415]

٣١١١ - حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُوسَى، عَنْ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ، عَنْ عَمْرٍو، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: ابْنُ الْمُلَاعَنَةِ مِثْلُ وَلَدِ الزِّنَا(٢): تَرِثُهُ أُمُّهُ، وَوَرَثَتُهُ وَرَثَةُ أُمِّهِ.

3111. Bize İbrahim b. Musa, Hafs b. Gıyâs'tan, (O) Amr'dan, (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: "Mulâane oğlu, zina çocuğu gibidir. Ona anası mirasçı olur. Onun mirasçıları da, anasının mirasçılarıdır."[416]

٣١١٢ - حَدَّثَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، ثنا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ مُغِيرَةَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: لَا يُورَّثُ وَلَدُ الزِّنَا(٢).

3112. Bize Ebu'n-Nu'man rivayet edip (dedi ki), bize Ebû Avâne, Muğîre'den, (O da) İbrahim'den (naklen) rivayet etti ki; O, "zina çocuğu mirasçı kılınmaz" dedi.

٣١١٣ - حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ الْمُغِيرَةِ، عَنِ ابْنِ الْمُبَارَكِ، عَنْ مَعْمَرٍ أَوْ يُونُسَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، فِي أَوْلَادِ الزِّنَا(٢) قَالَ: يَتَوَارَثُونَ مِنْ قِبَلِ الْأُمَّهَاتِ، وَإِنْ وَلَدَتْ يَوْماً فَمَاتَ وَرِثَ السُّدُسَ.

3113. Bize Saîd İbnu'l-Muğîre, İbnu'l-Mübarek'ten, (O)

415- Bu Hadisin muttasıl bir rivayeti için bkz. 2242. Hadis.
416- İbn Ebi Şeybe, I/349.

Ma'mer'den -veya Yunûs'tan-, (O da) ez-Zühri'den (naklen) rivayet etti ki; O, zina çocukları hakkında şöyle dedi: "Onlar birbirlerine analar tarafından mirasçı olurlar. Şayet (ana) birgün (bir zinadan iki çocuk) doğurur da sonra (bunlardan biri) ölürse, (diğeri ondan) altıda bir pay miras alır."[417]

٣١١٤ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ(٢)، عَنْ مُغِيرَةَ، عَنْ شِبَاكٍ(١)، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: لَا يَرِثُ وَلَدُ الزِّنَا(١) إِنَّمَا يَرِثُ مَنْ لَمْ يُقَمْ عَلَى أَبِيهِ الْحَدُّ، أَوْ تُمْلَكُ أُمُّهُ بِنِكَاحٍ أَوْ شِرَاءٍ.

3114. Bize Ebû Bekir b. Ebi Şeybe rivayet edip dedi ki, bize Huşeym, Muğîre'den, (O) Simâk'tan, (O da) İbrahim'den (naklen) haber verdi ki; O şöyle dedi: "Zina çocuğu, (babası olduğunu iddia eden erkeğe) mirasçı olmaz. Ancak babasına "had" uygulanmamış olan veya annesine, evlenme yahut (anne köle ise) satın alma yoluyla sahip olunan (zina çocuğu) mirasçı olur."[418]

٣١١٥ - حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبَانَ، عَنْ مُوسَى بْنُ مُحَمَّدٍ الْأَنْصَارِيِّ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ، عَنِ الْحَسَنِ، فِي الرَّجُلِ يَفْجُرُ بِالْمَرْأَةِ ثُمَّ يَتَزَوَّجُهَا، قَالَ: لَا بَأْسَ إِلَّا أَنْ تَكُونَ حُبْلَى، فَإِنَّ الْوَلَدَ لَا يَلْحَقُهُ.

3115. Bize İsmail b. Ebân, Musa b. Muhammed el-Ensari'den, (O) İsmail'den, (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivayet etti ki; O, bir kadınla zina eden, sonra onunla evlenen erkek hakkında şöyle dedi:

"(Bu evlilikte) bir mahzur yoktur. Ancak (kadının) hamile olması durumu hariç! Çünkü o zaman çocuk (bu erkeğin nesebine) katılmaz!"

417- İbn Ebi Şeybe, I/348; Musannaf, 7/126-127.
418- İbn Ebi Şeybe, II/365.

٣١١٦ - حَدَّثَنَا زَيْدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ رَاشِدٍ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ مُوسَى، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، . أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَضَى أَنَّ كُلَّ مُسْتَلْحَقٍ اسْتُلْحِقَ بَعْدَ أَبِيهِ الَّذِي ادَّعَاهُ وَرَثَتُهُ بَعْدَهُ، فَقَضَى إِنْ كَانَ مِنْ أَمَةٍ يَمْلِكُهَا يَوْمَ يَطَؤُهَا، فَقَدْ لَحِقَ بِمَنِ اسْتَحْلَقَهُ، وَلَيْسَ لَهُ مِمَّا قُسِمَ قَبْلَهُ مِنَ الْمِيرَاثِ شَيْءٌ، وَمَا أَدْرَكَ مِنْ مِيرَاثٍ لَمْ يُقْسَمْ فَلَهُ نَصِيبُهُ وَلَا يَلْحَقُ إِذَا كَانَ الَّذِي يُدْعَى لَهُ أَنْكَرَهُ، وَإِنْ كَانَ مِنْ أَمَةٍ لَا يَمْلِكُهَا أَوْ حُرَّةٍ عَاهَرَهَا، فَإِنَّهُ لَا يَلْحَقُ وَلَا يَرِثُ، وَإِنْ كَانَ الَّذِي يُدْعَى لَهُ هُوَ ادَّعَاهُ وَهُوَ وَلَدُ زِنًا[1] لِأَهْلِ أُمِّهِ مَنْ كَانُوا، حُرَّةً أَوْ أَمَةً[2].

3116. Bize Zeyd b. Yahya, Muhammed b. Râşid'den, (O) Süleyman b. Musa'dan, (O) Amr b. Şuayb'dan, (O) babasından, (O da) dedesinden (naklen) rivayet etti ki, Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* hükmetti ki; (hayattayken nesebi kendisine nisbet olunan ve bunu da inkar etmeyen) babasının (ölümünden) sonra, nesebi iddia olunan, yani bu (babanın ölümünden) sonra onun mirasçılarının, (nesebin bu babaya ait olduğunu) iddia ettikleri her çocuk, eğer bu (çocuk, babanın kendisiyle) cima ettiği gün sahibi olduğu bir cariyeden olmuşsa, o, nesebini iddia eden kimselerin nesebine katılır. Ancak ona, bundan önce taksin edilmiş olan mirastan hiçbir şey yoktur. Henüz taksim edilmemiş olan mirastan kavuştuğu şeylerde ise payı vardır. (Çocuğun nesebi) kendisine nisbet olunan kimse (hayattayken) bunu inkâr ettiğinde, (artık onun ölümünden sonra mirasçılarının, bu çocuğun nesebinin ona ait olduğunu iddia etmeleriyle çocuğun nesebi onun nesebine) katılamaz. Eğer (nesebi iddia olunan çocuk, nesebi kendisine nisbet olunan kimsenin) sahip olmadığı bir cariyeden veya zina etmiş olduğu hür bir kadından olmuşsa, o (nesebi) kendisine nisbet olunan kimsenin bizzat kendisi, onun (kendisine ait olduğunu) iddia etse de, ne (onun nesebine) katılabilir, ne (ona) mirasçı olabilir! O, hür veya köle annesinin, kim olurlarsa olsunlar, yakınlarına nisbet olunan bir zina çocuğudur![419]

419- Ebû Davud, Talak, 29(2/80); İbn Mace, Feraiz, 14(2/917); Müsned, 2/181, 219; Beyhaki, 6/260.

٣١١٧ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ عُمَيْرِ بْنِ يَزِيدَ[٣]، قَالَ: سَأَلْتُ الشَّعْبِيَّ عَنْ مَمْلُوكٍ لِي وُلِدَ زِنًا؟ قَالَ: لَا تَبِعْهُ، وَلَا تَأْكُلْ ثَمَنَهُ، وَاسْتَخْدِمْهُ.

3117. Bize Ebû Nuaym, el-Hasan'dan, (O da) Umeyr b. Yezid'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Ben eş-Şa'bi'ye, zinadan doğmuş bir kölemin durumunu sordum da O; "onu satma, bedeleni yeme, ona işini gördür" karşılığını verdi.

٣١١٨ - حَدَّثَنَا مَرْوَانُ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ سَعِيدٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، سُئِلَ عَنْ وَلَدِ زِنًا يَمُوتُ؟ قَالَ: إِنْ كَانَ ابْنُ عَرَبِيَّةٍ وُرِّثَتْ أُمُّهُ الثُّلُثَ، وَجُعِلَ بَقِيَّةُ مَالِهِ فِي بَيْتِ الْمَالِ، وَإِنْ كَانَ ابْنُ مَوْلَاةٍ وُرِّثَتْ أُمُّهُ الثُّلُثَ وَوُرِّثَ مَوَالِيهَا الَّذِينَ أَعْتَقُوهَا مَا بَقِيَ. قَالَ مَرْوَانُ: سَمِعْتُ مَالِكًا يَقُولُ ذَلِكَ.

3118. Bize Mervan b. Muhammed, Saîd'den, (O da) ez-Zühri'den (naklen) rivayet etti ki, O'na, ölen zina çocuğunun durumu soruldu da, O şöyle cevap verdi: Eğer bir Arab kadının çocuğu ise, anasına üçte bir miras payı verilir, malının geri kalanı ise beytü'l-mal'e (devlet hazinesine) konulur. Eğer azadlı bir kadının çocuğu ise, annesine (yine) üçte bir miras payı verilir, (mirasın) geri kalanına ise (annesini) âzâd etmiş olan efendileri mirasçı kılınır.

Mervan sözüne şöyle devam etti: Ben, Malik'i, bu (görüşün aynısını) söylerken işittim.[420]

٣١١٩ - حَدَّثَنَا مَرْوَانُ بْنُ مُحَمَّدٍ، ثنا الْهَيْثَمُ بْنُ حُمَيْدٍ، عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ الْحَارِثِ، حَدَّثَنِي عَمْرُو بْنُ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - قَضَى بِمِيرَاثِ ابْنِ الْمُلَاعَنَةِ لِأُمِّهِ كُلِّهِ لِمَا لَقِيَتْ فِيهِ مِنَ الْعَنَاءِ[٤].

420- Bkz. Muvatta, Feraiz, 15(2/522).

3119. Bize Mervan b. Muhammed rivayet edip (dedi ki), bize el-Heysem b. Humeyd, el-Alâ İbnu'l-Haris'ten rivayet etti (ki; O şöyle demiş): Bana Amr b. Şuayb, babasından, (O da) dedesinden (naklen) rivayet etti ki; Hz. Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*, mulâane çocuğunun mirasının hepsinin, uğrunda karşılaştığı güçlüklerden dolayı, annesine ait olduğuna hükmetti.[421]

٣١٢٠ - حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبَانَ، عَنْ مُوسَى بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَنْصَارِيِّ، قَالَ: حَدَّثَنِي الْحَارِثُ بْنُ حَضِيرَةَ، عَنْ زَيْدِ بْنِ وَهْبٍ، عَنْ عَلِيٍّ، أَنَّهُ قَالَ فِي وَلَدِ الزِّنَا لِأَوْلِيَاءِ أُمِّهِ: خُذُوهُ، إِنَّكُمْ تَرِثُونَهُ وَتَعْقِلُونَهُ، وَلَا يَرِثُكُمْ.

3120. Bize İsmail b. Ebân, Musa b. Muhammed el-Ensari'den rivayet etti ki, O şöyle demiş: Bana el-Hâris b. Hasîra, Zeyd b. Vehb'den, (O da) Hz. Ali'den (naklen) rivayet etti ki; O, zina çocuğu hakkında onun annesinin yakınlarına (velilerine) şöyle demiş: "Onu alın! Şüphesiz siz ona mirasçı olursunuz, onun yerine diyet ödersiniz (onun "âkıle"si olursunuz); ama o size mirasçı olamaz!"[422]

AÇIKLAMA

Erkek ile kadın arasında nikâh gibi Şer'i bir bağ olmaksızın yapılan cinsi münasebetten doğan çocuğa "zina çocuğu" denir ki, bu çocuğun nesebi sadece annesinden sabit olur ve onun babası dinen meçhûl kalır. Bu sebeple zina çocuğunun mirasçılığı sadece ana tarafında cereyan eder. Zira, bir bakıma zahmetsiz mal sahibi olma demek olan mirasçılığa sebep, nesebin sabit olmasıdır. Bir kimsenin malı, nesebin sabit olmasıyla başkasına helâl olmaktadır. Zina çocuğunda ise neseb sadece anadan sabittir. Âlimlerin cumhuru, bir kimsenin, zina sonucu doğan bir çocuğun nesebinin, çocuğun zina

421- Beyhaki, 6/259. Bkz. 2971. Hadis.

422- İbn Ebi Şeybe, ll/347-348 Hz. Ali bu sözü, zina çocuğunun annesini recmettirdikten sonra, annenin yakınlarına söylemiş.

mahsûlü olduğunu söyleyerek kendisine ait olduğunu iddia etmesiyle, nesebin sabit olmayacağı görüşündedirler. Hanefi âlimler bununla beraber, bir kimsenin evli olmayan bir kadınla zinası sonucu doğan çocuğu, zina mahsûlü olduğunu söylemeyerek, "bu benim çocuğumdur" gibi bir sözle kendisine nisbet etmesiyle, çocuğun nesebinin ondan sabit olacağını söylemişlerdir. Bu durumda bu çocukla bu kimse arasında mirasçılık cereyan eder.

Fıkıh kitaplarının ilgili bölümlerinde nesebin sabit olması ve neseb iddialarıyla ilgili birçok mesele bulunmaktadır.

«٤٦»

باب ميراث السائبة

46. BÂB

SÂİBE'NİN MİRASI

٣١٢١ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ وَعَبْدُ اللهِ بْنُ يَزِيدَ، قَالَا: حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ كُهَيْلٍ، عَنْ أَبِي عَمْرٍو الشَّيْبَانِيِّ، قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللهِ: السَّائِبَةُ يَضَعُ مَالَهُ حَيْثُ شَاءَ. قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ يَزِيدَ: قَالَ شُعْبَةُ: لَمْ يَسْمَعْ هٰذَا مِنْ سَلَمَةَ أَحَدٌ غَيْرِي.

3121. Bize Ebû Nuaym ile Abdullah b. Yezid haber verip şöyle dediler: Bize Şu'be, Seleme b. Küheyl'den, (O da) Ebû Amr eş-Şeybani'den (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: Abdullah demişti ki, "sâibe, malını istediği yere kor (verir)."

Abdullah b. Yezid de rivayetinde dedi ki; Şu'be; "bunu Seleme'den, benden başka hiç kimse işitmedi" demişti.[423]

423- İbn Ebi Şeybe, II/369; Beyhaki, 10/302; el-Cami' li-Ahlakı'r-Râvi, 2/141.

٣١٢٢ - أَخْبَرَنَا الْحَكَمُ بْنُ الْمُبَارَكِ، ثنا حَاتِمُ بْنُ وَرْدَانَ، عَنْ يُونُسَ، عَنِ الْحَسَنِ، سُئِلَ عَنْ مِيرَاثِ السَّائِبَةِ؟ فَقَالَ: كُلُّ عَتِيقٍ سَائِبَةٌ.

3122. Bize el-Hakem İbnu'l-Mübarek haber verip (dedi ki), bize Hâtim b. Verdân, Yunûs'tan, (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivayet etti ki, O'na saibenin miras durumu sorulmuş da, O şöyle cevap vermiş: "Kölelikten her kurtulan, sâibedir!"[424]

AÇIKLAMA

"Sâibe", burada kendisini âzâd eden kimse dahil, hiç kimseyle arasında hükmi bir akrabalık bağı (velâ) kalmamak üzere kölelikten kurtulan kimse manasına gelmektedir. Bu şekilde olmak üzere hürriyetine kavuşan kimse, hiçbir yakını olmayan, tamamen yabancı biri gibi olur. Bu durumda bu kimse öldüğünde mirası kime düşecektir? Bu hususta farklı görüşler vardır: Malik'e *(Rahmetullahi Aleyh)* göre, "sâibe"nin mirası beytü'l-mal'e kalır. Hanefi, Şafii ve Hanbeli âlimlere göre ise, bir köle bu şekilde bir şart koşularak âzâd edilse de, onun "velâ"ı yeni âzâd edenine aittir. Binaenaleyh, onun mirası âzâd edenine kalır. Hasan Basri'nin *(Rahmetullahi Aleyh)* de bu görüşte olduğu nakledilmektedir.[425] Bunun için yukarıdaki haberi; "her azadlı, malını, ölmeden önce istediği gibi kullanabilir" şeklinde anlamak mümkündür. Nitekim Beyhaki *(Rahmetullahi Aleyh)* de Abdullah b. Mes'ûd'un *(Radıyallahu Anh)* 3121. haberde geçen sözünden, muhtemelen, sâibenin malını hayatta iken istediği yere vermesinin kastedildiğini söylemiştir.[426] Zaten "sâibe" kelimesinin; "velâsız olarak malını istediği gibi kullanmak üzere salıverilen köle" manası da vardır. Hasan Basri'nin *(Rahmetullahi Aleyh)* sözünü bu şekilde anlamak doğruysa, O bu sözüyle, dikkatleri ölümden önceki fiillere çekmeyi istemiş olmalıdır.

424- İbn Ebi Şeybe, II/368-369.
425- Fethu'l-Bâri, 25/169.
426- Bkz. Beyhaki, 10/302.

٣١٢٣ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا سُلَيْمَانُ، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ، قَالَ: قَالَ عُمَرُ: الصَّدَقَةُ وَالسَّائِبَةُ لِيَوْمِهِمَا.

3123. Bize Yezid b Hârûn haber verip (dedi ki), bize Süleyman, Ebû Osman'dan haber verdi ki; O şöyle demiş: Hz. Ömer; "sadaka ile sâibe, (Kıyamet'te işe yarayacakları) günleri içindir. (Binaenaleyh, sadaka verildikten, köle de sâibe olarak âzâd edildikten sonra, bu dünyada artık onlardan yararlanılamaz. Onlardan ele geçecek birşey yine hayır yoluna harcanır)" dedi.[427]

٣١٢٤ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا زَكَرِيَّا، عَنْ عَامِرٍ، قَالَ: سُئِلَ عَامِرٌ عَنِ الْمَمْلُوكِ يُعْتَقُ سَائِبَةً لِمَنْ وَلَاؤُهُ؟ قَالَ: لِلَّذِي أَعْتَقَهُ.

3124. Bize Ebû Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Zekeriyya, Âmir'den rivayet edip dedi ki, Âmir'e, sâibe olarak âzâd edilen kölenin velâ'sının kime ait olduğu soruldu da O; "onu âzâd edene aittir" cevabını verdi.[428]

٣١٢٥ - حَدَّثَنَا أَبُو حَاتِمٍ الْبَصْرِيُّ - هُوَ رَوْحُ بْنُ أَسْلَمَ -، ثنا بِشْرُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، ثنا عَبْدُ الرَّحْمٰنِ بْنُ إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو(1)، قَالَ: مَاتَ مَوْلًى عَلَى عَهْدِ عُثْمَانَ لَيْسَ لَهُ وَالٍ، فَأَمَرَ بِمَالِهِ فَأُدْخِلَ بَيْتَ الْمَالِ.

3125. Bize Ebû Hâtim el-Basri -ki O, Ravh b. Eslem'dir-, rivayet edip (dedi ki), bize Bişr İbnu'l-Mufaddal rivayet edip (dedi ki), bize Abdurrahman b. İshak, babasından, (O da) Ab-

427- İbn Ebi Şeybe, ll/368; Musannaf, 9/28, 118; Beyhaki, 10/301. Bu sözün manası için bkz. en-Nihaye, İbnu'l-Esir, "SYB" maddesi (2/431).

428- İbn Ebi Şeybe, ll/368; Musannaf,9/26.

durrahman b. Amr'dan (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: Azâd edilmiş biri, Hz. Osman zamanında âzâd edeni ("mevlâ"sı) olmadığı bir halde ölmüştü de, (Hz. Osman) emredip malı beytü'l-mal'e konulmuştu.

٣١٢٦ - حَدَّثَنَا يَعْلَى، ثنا إِسْمَاعِيلُ، عَنْ عَامِرٍ، عَنْ مَسْرُوقٍ، فِي رَجُلٍ مَاتَ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ مَوْلَى عَتَاقَةٍ؟ قَالَ: مَالُهُ حَيْثُ أَوْصَى بِهِ، فَإِنْ لَمْ يَكُنْ أَوْصَى، فَهُوَ فِي بَيْتِ الْمَالِ.

3126. Bize Ya'lâ rivayet edip (dedi ki), bize İsmail, Âmir'den, (O da) Mesrûk'tan (naklen) rivayet etti ki; O, azadlık mevlâsı olmadığı halde ölen (azadlı) bir adam hakkında şöyle dedi: "Onun malı vasiyet ettiği yere verilir. Eğer vasiyet etmemişse, beytü'l-mal'e konulur!"

٣١٢٧ - حَدَّثَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ أَبِي مَرْيَمَ، عَنْ ضَمْرَةَ وَرَاشِدِ بْنِ سَعْدٍ، وَغَيْرِهِمَا، قَالُوا فِيمَنْ أَعْتَقَ سَائِبَةً: إِنَّ وَلَاءَهُ لِمَنْ أَعْتَقَهُ، إِنَّمَا سَيَّبَهُ مِنَ الرِّقِّ، وَلَمْ يُسَيِّبْهُ مِنَ الْوَلَاءِ.

3127. Bize Ebû Saîd b. Amr, Ebû Bekir b. Ebi Meryem'den, (O da) Damra, Raşid b. Sa'd ve diğerlerinden (naklen) rivayet etti ki; onlar, sâibe olarak âzâd edilen kimse hakkında şöyle dediler: "Şüphesiz onun velâ'sı, onu âzâd eden kimseye aittir. (Zira âzâd eden), onu sadece kölelikten salıvermiştir, azadlıktan salıvermemiştir!"[429]

٣١٢٨ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، ثنا أَبُو دَاوُدَ، عَنْ شُعْبَةَ، قَالَ: أَخْبَرَنِي مَنْصُورٌ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ وَالشَّعْبِيِّ، قَالَا: لَا بَأْسَ بِبَيْعِ وَلَاءِ السَّائِبَةِ وَهِبَتِهِ.

429- Sünenu Saîd, I/84.

3128. Bize Ebû Bekir b. Ebi Şeybe rivayet edip (dedi ki), bize Ebû Davud, Şu'be'den rivayet etti ki; O şöyle demiş: Bana Mansur, İbrahim ile eş-Şa'bi'den haber verdi ki, onlar; "sâibenin velâ'sının satılması ve hibe edilmesinde hiçbir mahzur yoktur" demişler.[430]

٣١٢٩ ـ حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا الْمَسْعُودِيُّ، عَنِ الْقَاسِمِ، قَالَ: أَعْتَقَ رَجُلٌ غُلَاماً سَائِبَةً، فَأَتَى عَبْدَ اللهِ، وَقَالَ: إِنِّي قَدْ أَعْتَقْتُ غُلَاماً لِي سَائِبَةً، وَهٰذِهِ تَرِكَتُهُ، قَالَ: هِيَ لَكَ. قَالَ: لَا حَاجَةَ لِي فِيهَا. قَالَ: فَضَعْهَا، فَإِنَّ هٰهُنَا وَارِثاً كَثِيراً(١).

3129. Bize Ebû Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize el-Mes'ûdi, el-Kasım'dan rivayet etti ki; O şöyle demiş: Bir adam bir köleyi sâibe olarak âzâd etmiş ve Abdullah'a gelip; "doğrusu ben bir kölemi sâibe olarak âzâd etmiştim. İşte bunlar da onun geriye bıraktıkları" dedi. (Abdullah da); "onlar senindir" karşılığını verdi. (Adam); "benim onlara ihtiyacım yok" dedi. (O zaman Abdullah) şöyle dedi: "Öyleyse onları şuraya koy. Çünkü burada (onları verebileceğimiz) çok mirasçı (ihtiyaç sahibi pek çok kimse) vardır!"[431]

«٤٧»

باب ميراث الصبي

47. BÂB
BEBEĞİN MİRASI

٣١٣٠ ـ أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا الْأَشْعَثُ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ عَنْ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: إِذَا اسْتَهَلَّ الصَّبِيُّ وُرِّثَ، وَصُلِّيَ عَلَيْهِ.

430- İbn Ebi Şeybe, 6/124; ll/421.
431- İbn Ebi Şeybe, ll/367-368; Sünenu Saîd, l/83; Musannaf, 9/25.

3130. Bize Yezid b. Hârûn haber verip (dedi ki), bize el-Eş'as, Ebu'z-Zübeyr'den, (O da) Câbir b. Abdillah'tan (naklen) haber verdi ki; O şöyle dedi: "Bebek doğduğunda bağırır, ağlar (ve sonra da ölürse), mirasçı olur ve namazı kılınır."[432]

٣١٣١ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا شَرِيكٌ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ عَطَاءٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: إِذَا اسْتَهَلَّ الصَّبِيُّ، وُرِّثَ، وَصُلِّيَ عَلَيْهِ.

3131. Bize Ebû Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Şerîk, Ebû İshak'tan, (O) Atâ'dan, (O da) İbn Abbas'tan (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi:

"Bebek doğduğunda bağırır, ağlar (ve sonra da ölürse), mirasçı olur ve namazı kılınır."[433]

٣١٣٢ - حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، ثنا إِسْرَائِيلُ، عَنْ سِمَاكٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: لَيْسَ مِنْ مَوْلُودٍ إِلَّا يَسْتَهِلُّ، وَاسْتِهْلَالُهُ بِعَصْرِ الشَّيْطَانِ بَطْنَهُ، فَيَصِيحُ إِلَّا عِيسَى بْنَ مَرْيَمَ - عَلَيْهِ السَّلَامُ -.

3132. Bize Mâlik b. İsmail rivayet edip (dedi ki), bize İsrail, Simâk'tan, (O) İkrime'den, (O da) İbn Abbas'tan (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: "Meryem oğlu İsa (Aleyhisselam) dışında, doğan hiç kimse yoktur ki, doğduğunda bağırmış, ağlamış olmasın! (Doğan kimsenin) doğduğunda bağırması ve ağlaması, şeytanın onun karnını sıkmasından dolayıdır. Bu sebeple o bağırır!"[434]

432- İbn Ebi Şeybe, II/382; Musannaf, 3/533; Beyhaki, 4/8. Bu haberin merfû' rivayeti için bkz. Tırmizi, Cenâiz, 43(3/350-351); İbn Mace, Cenâiz, 26(I/483), Feraiz, 17 (2/919). Tirmizi bu haberin mevkûf rivayetinin daha sahih olduğunu söyler.

433- İbn Ebi Şeybe, II/384.

434- Bu haberin merfû' ve mevkûf şahidleri için bkz. Müslim, Fedâil, 146(4/1838); Müsned, 2/233; İbn Ebi Şeybe, II/384, 385.

٣١٣٣ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ، ثنا يَحْيَى - هُوَ ابْنُ حَمْزَةَ -[1]، عَنْ زَيْدِ بْنِ وَاقِدٍ، عَنْ مَكْحُولٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: لَا يَرِثُ الْمَوْلُودُ حَتَّى يَسْتَهِلَّ صَارِخاً، وَإِنْ وَقَعَ حَيّاً.

3133. Bize Yahya b. Hassan rivayet edip (dedi ki), bize Yahya -ki O, İbn Hamza'dır-, Zeyd b. Vâkıd'den, (O da) Mekhûl'den (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurmuş: *"Doğan çocuk, canlı olarak doğsa da, (doğumundan sonra hemen ölmesi halinde), doğduğunda çığlıkla bağırmadıkça, ağlamadıkça mirasçı olamaz."*[435]

٣١٣٤ - حَدَّثَنَا يَعْلَى، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: إِذَا اسْتَهَلَّ الْمَوْلُودُ صُلِّيَ عَلَيْهِ وَوُرِّثَ.

3134. Bize Ya'lâ rivayet edip (dedi ki), bize Muhammed b. İshak, Atâ'dan, (O da) Câbir'den (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: "Doğan çocuk doğduğunda bağırır, ağlar (ve sonra da ölürse), namazı kılınır ve mirasçı olur."[436]

٣١٣٥ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، ثنا مَعْنٌ، عَنِ ابْنِ أَبِي ذِئْبٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، قَالَ: أَرَى الْعُطَاسَ اسْتِهْلَالاً.

3135. Bize Abdullah b. Muhammed rivayet edip (dedi ki), bize Ma'n, İbn Ebi Zi'b'den, (O da) ez-Zühri'den (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: "Ben, (çocuğun) doğduğunda aksırmasının, bağırma/ağlama (istihlâl) sayılacağı görüşündeyim."[437]

435- Bu Hadis mürseldir. Mekhûl Tabiûndandır.

436- Tirmizi, Cenâiz, 43(3/351). Bkz. 3130. haber.

437- İbn Ebi Şeybe, II/385; Musannaf, 10/58, 63.

٣١٣٦ - حَدَّثَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، ثنا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ مُغِيرَةَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: لَا يُوَرَّثُ الْمَوْلُودُ حَتَّى يَسْتَهِلَّ، وَلَا يُصَلَّى عَلَيْهِ حَتَّى يَسْتَهِلَّ، فَإِذَا اسْتَهَلَّ صُلِّيَ عَلَيْهِ وَوُرِّثَ، وَكُمِّلَتِ الدِّيَةُ.

3136. Bize Ebu'n-Nu'man rivayet edip (dedi ki), bize Ebû Avâne, Muğîre'den, (O da) İbrahim'den (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: Çocuk doğduğunda bağırmadıkça/ağlamadıkça mirasçı yapılmaz. Ona, doğduğunda bağırmadıkça/ağlamadıkça namaz da kılınmaz. Şu halde o doğduğunda bağırır, ağlar (ve sonra da ölürse), namazı kılınır, mirasçı yapılır; (öldürülür ise) diyeti tam diyet yapılır."[438]

٣١٣٧ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، حَدَّثَنِي يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، وَسَأَلْنَاهُ عَنِ السَّقْطِ؟ فَقَالَ: لَا يُصَلَّى عَلَيْهِ، وَلَا يُصَلَّى عَلَى مَوْلُودٍ حَتَّى يَسْتَهِلَّ صَارِخاً.

3137. Bize Abdullah b. Salih rivayet edip (dedi ki), bana el-Leys rivayet edip (dedi ki), bana Yunûs, İbn Şihâb'dan rivayet etti ki... Ve O'na düşük çocuğun durumunu sormuştuk da, O şöyle cevap vermişti: "Ona namaz kılınmaz. Doğan hiçbir çocuğa da, doğduğunda çığlıkla bağırmadıkça/ağlamadıkça namaz kılınmaz."[439]

AÇIKLAMA

Ana rahminde bulunan çocuk (cenin), takdiren hayatta sayıldığı için mirasçı olmaya elverişli bir varlıktır. Ancak, onun mirasçı olabilmesi için canlı olarak doğması gerekir. "Canlı" olarak doğan, sonra da ölen bir çocuğun mirasçı olacağı ve miras bırakacağı hususunda

438- İbn Ebi Şeybe, II/383; Musannaf, 3/530.
439- İbn Ebi Şeybe, II/383; Musannaf, 3/529-530, 10/63.

farklı görüşler vardır. Hanefi âlimlerle İmam Şafii *(Rahmetullahi Aleyh)*, doğum ânında ağlayan, bağıran veya gülme, aksırma, bir uzvunu hareket ettirme gibi bir canlılık belirtisi gösteren çocuğun mirasçı olacağını ve miras bırakacağını söylemişlerdir. İmam Malik *(Rahmetullahi Aleyh)* ile İmam Ahmed'e *(Rahmetullahi Aleyh)* göre ise, doğup da hemen ölen çocuğun mirasçı olabilmesi için bağırması, ağlamış olması şarttır. Hanefi âlimler, müessir bir fiil sonucu ölü olarak düşen çocuğun da mirasçı olacağı içtihadında bulunmuşlardır. Canlı olarak doğup da sonra ölen çocuğun cenaze namazının kılınacağı konusunda ise ihtilâf yoktur.

«٤٨»

باب في ولاء المكاتب

48. BÂB
MÜKÂTEB'İN VELÂSI HAKKINDA

٣١٣٨ ـ حَدَّثَنَا هَارُونُ بْنُ مُعَاوِيَةَ(١)، عَنْ أَبِي سُفْيَانَ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ أَبِي قَتَادَةَ، قَالَ: إِذَا ابْتَاعَ الْمُكَاتَبَانِ أَحَدُهُمَا الْآخَرَ، هٰذَا مِنْ سَيِّدِهِ وَهٰذَا مِنْ سَيِّدِهِ، فَالْبَيْعُ لِلْأَوَّلِ، وَيَقُولُ أَهْلُ الْمَدِينَةِ: الْوَلَاءُ لِسَيِّدِ الْبَائِعِ، وَيَقُولُونَ: إِنَّمَا ابْتَاعَ هٰذَا مَا عَلَى الْمُكَاتَبِ، فَالْوَلَاءُ لِلسَّيِّدِ.

3138. Bize Hârûn b. Muaviye, Ebû Süfyân'dan, (O) Ma'mer'den, (O da) Ebû Katâde'den (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: İki mükâteb'den biri diğerini, bu (onu) efendisinden, o da (bunu) efendisinden satın aldığında; satış, ilk satın alanın hakkıdır. (Dolayısıyla, ikinci mükâteb bedelini ona ödeyip hür olacağından, onun velâ'sı da ilk satın alan mükâteb'e ait olur). Medine âlimleri ise; "(ikinci mükâteb'in) velâ'sı (onu) satın alan (birinci mükâteb'in) efendisine aittir" deyip, şu açıklamayı yaparlar:

"Bu (yani birinci mükâteb, ikinci) mükâteb'e düşen (borcu) satın almıştır. Bu sebeple velâ, efendinindir!"[440]

AÇIKLAMA

"Mükâteb", belirlenen bir bedeli kazanıp efendisine verince, hür olmak üzere efendisiyle andlaşma yapmış olan köle demektir. Kuran-ı Kerim'de, bu şekilde hürriyetlerine kavuşmak isteyen kölelere bu imkânın verilmesi emredilmiştir.[441] Mükâteb kimse, bedelini ödeyinceye kadar köle sayılırsa da, hür kimselerin sahip olduğu birçok hakları kazanmış olur. Bu meyanda onun satılması artık caiz değildir. Hanefilerle İmam Malik *(Rahmetullahi Aleyh)* ve İmam Şafii *(Rahmetullahi Aleyh)* bu görüştedirler. İmam Ahmed *(Rahmetullahi Aleyh)* ise, mükâteb'in satışının caiz olduğu içtihadında bulunmuştur. Bazı âlimler ise, mükâteb'in, hizmetçi olarak kullanılmak üzere değil de âzâd edilmek üzere satışının caiz olduğunu söylemişlerdir. Yukarıdaki haberden, Ebû Katâde'nin (veya Katâde'nin) de bu görüşte olduğu anlaşılabilir. Mükâteb'in velâ'sı, efendisine aittir. Velâ hususunda, azadlığın bir bedel karşılığında olmasıyla olmaması arasında bir fark yoktur. Bazı âlimlerin bir kısım azadlık durumları için farklı içtihadları bulunmakla beraber, âlimelerin çoğuna göre velâ hakkı her durumda mevlânındır.

«٤٩»

باب في الحرّ يتزوّج الأمة

49. BÂB

KÖLE KADINLA EVLENEN HÜR ERKEK HAKKINDA

٣١٣٩ ـ حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ سَعِيدٍ: أَنَّ عُمَرَ

440- Musannaf, 8/431 (Burada söz, Katâde'ye nisbet edilir).
441- Nûr Sûresi, 33.

قَالَ: أَيُّمَا حُرٍّ يَتَزَوَّجُ أَمَةً فَقَدْ أَرَقَّ نِصْفَهُ، وَأَيُّمَا عَبْدٍ تَزَوَّجَ حُرَّةً، فَقَدْ أَعْتَقَ نِصْفَهُ. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: يَعْنِي: الْوَلَدَ.

3139. Bize Yezid b. Hârûn rivayet edip (dedi ki), bize Yahya, Saîd'den (naklen) rivayet etti ki, Hz. Ömer şöyle demiş: "Hangi hür erkek, köle bir kadınla evlenirse, yarısını köle edinmiş olur. Hangi köle erkek de hür bir kadınla evlenirse, o da yarısını âzâd etmiş olur!"

Ebû Muhammed (ed-Dârimî) dedi ki: (Hz. Ömer, "yarı" kelimesiyle) çocuğu kastediyor.

AÇIKLAMA

Hür bir erkek kendi cariyesiyle, hür bir kadın da kendi kölesiyle evlenemez. Hür bir erkek başkasının cariyesiyle evlenebilir. Bu durumda bu cariyeden doğacak çocuğu, cariyenin efendisinin kölesi olur. Çünkü cariyeden doğan çocuklar, neseb hususunda babalarına, kölelik ve azadlık hususlarında annelerine tabi olurlar.

Binaenaleyh, hür bir kadınla evlenen kölenin bu kadından olacak çocuğu ise hür olacaktır. Burada ekleyelim ki, hür erkeğin kendi cariyesinden olacak çocuğu da hür olur.[442]

«٥٠»

باب ميراث الولاء

50. BÂB
VELA'NIN (HÜKMİ AKRABALIĞIN) MİRASI

٣١٤٠ - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، ثنا أَبُو شِهَابٍ، عَنِ الشَّيْبَانِيِّ، عَنِ

442- Bu hususta bkz. Şerhu's-Sünne, 9/371; Istılahatı Fıkhıyye, 4/43.

الشَّعْبِيِّ، فِي الْعَبْدِ يَتَزَوَّجُ الْمَرْأَةَ ثُمَّ يُطَلِّقُهَا وَلَهُ مِنْهَا وَلَدٌ؟ قَالَ: إِنْ كَانَتْ حُرَّةً فَالنَّفَقَةُ عَلَى أُمِّهِ، وَإِنْ كَانَ عَبْداً - يَعْنِي الصَّبِيَّ - فَعَلَى مَوَالِيهِ.

3140. Bize Ahmed b. Abdillah rivayet edip (dedi ki), bize Ebû Şihâb, eş-Şeybani'den, (O da) eş-Şa'bi'den (naklen) rivayet etti ki; O, bir kadınla evlenen, sonra kendisinden bir çocuğu olduğu halde onu boşayan köle hakkında şöyle dedi: "Eğer (çocuğun annesi) hür ise, (çocuğun) nafakası annesine düşer. Eğer o (yani bebek) köle ise, (nafakası) mevlâlarına düşer.

٣١٤١ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا هُشَيْمٌ[1] ثنا زَكَرِيَّا عَنْ عَامِرٍ، «ح» وَحَدَّثَنَا جَرِيرٌ، عَنْ مُغِيرَةَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ: أَنَّهُمَا قَالَا: وَلَاؤُهُ لِمَنْ بَدَأَ بِالْعِتْقِ أَوَّلَ مَرَّةٍ.

3141. Bize Muhammed b. İsa rivayet edip (dedi ki), bize Huşeym rivayet edip (dedi ki), bize Zekeriyya, Âmir'den (naklen) rivayet etti ki... [HA: (Dârimî dedi ki), bize Cerir de Muğîre'den, (O da) İbrahim'den (naklen) rivayet etti ki]; onlar (yani Âmir ile İbrahim) şöyle dediler: "(Birkaç kişinin ortak kölesi olup da bunlar tarafından âzâd edilen kimsenin) velâ'sı ilk önce âzâd edene aittir."[443]

«٥١»

باب في العبد يكون بين الرجلين فيعتق أحدهما نصيبه

51. BÂB

443- Bkz. Musannaf, 9/153, 157; Muhallâ, 10/209-210.

İKİ KİŞİ ARASINDA ORTAK OLUP DA BUNLARDAN BİRİNİN, PAYINI ÂZÂD ETTİĞİ KÖLE HAKKINDA

٣١٤٢ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا هُشَيْمٌ[1] أنا يُونُسُ، عَنِ الْحَسَنِ «ح» وَحَدَّثَنَا جَرِيرٌ، عَنْ أَبَانَ بْنِ تَغْلِبَ، عَنِ الْحَكَمِ وَأَبُو نُعَيْمٍ، أَنَّهُمَا قَالَا: إِنْ ضَمِنَ كَانَ الْوَلَاءُ لَهُ، وَإِنِ اسْتُسْعِيَ الْعَبْدُ كَانَ الْوَلَاءُ بَيْنَهُمْ.

3142. Bize Muhammed b. İsa rivayet edip (dedi ki), bize Huşeym rivayet edip (dedi ki), bize Yunûs, el-Hasan'dan (naklen) haber verdi ki... [HA: (Dârimî dedi ki), bize Cerir Ebân b. Teğlib'den, (O da) el-Hakem'den (naklen) ve Ebû Nuaym da rivayet ettiler ki], onlar (yani el-Hasan ile el-Hakem) şöyle dediler: "(İki kişinin ortak bir kölesi olur da bunlardan biri payını âzâd ettiğinde, payını âzâd eden efendi, ortağının payını ödemeyi de) üstlenirse, velâ ona ait olur. Eğer, (diğer efendinin payını ödemek için) kölenin çalışıp kazanç sağlaması istenirse, velâ (efendiler) arasında ortak olur."

٣١٤٣ - حَدَّثَنَا يَعْلَى عَنْ[1] إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: ثنا زَكَرِيَّا، عَنْ عَامِرٍ، فِي عَبْدٍ بَيْنَ رَجُلَيْنِ أَعْتَقَ أَحَدُهُمَا نَصِيبَهُ، فَقَالَ: يُتَمِّمُ لَهُ عِتْقَهُ، فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ مَالٌ اسْتُسْعِيَ الْعَبْدُ فِي النِّصْفِ بِقِيمَةِ عَدْلٍ، وَالْوَلَاءُ لِمَنْ أَعْتَقَ.

3143. Bize Ya'lâ ve İbrahim rivayet edip şöyle dediler: Bize Zekeriyya, Âmir'den rivayet etti ki; O, iki kişi arasında ortak olup da bunlardan birinin payını âzâd etmiş olduğu köle hakkında şöyle demiş: "(Payını âzâd eden, ortağının payının bedelini de ödeyerek kölenin) azadlığını tamamlar. Şayet (payını âzâd edenin, ortağının payını ödeyecek) malı yoksa, âdil bir fiyatla (ortağın) yarı payını ödemesi için kölenin çalışıp kazanç sağlaması istenir. Velâ da âzâd edene ait olur!"[444]

444- İbn Ebi Şeybe, 6/485-486.

٣١٤٤ ـ حَدَّثَنَا هَارُونُ[1] بْنُ مُعَاوِيَةَ، عَنْ أَبِي سُفْيَانَ الْمَعْمَرِيِّ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنِ ابْنِ طَاوُسٍ، عَنْ أَبِيهِ فِي عَبْدٍ بَيْنَ رَجُلَيْنِ أَعْتَقَ أَحَدُهُمَا نَصِيبَهُ وَأَمْسَكَهُ الْآخَرُ، قَالَ: مِيرَاثُهُ بَيْنَهُمَا.

3144. Bize Hârûn b. Muaviye, Ebû Süfyân el-Ma'meri'den, (O) Ma'mer'den, (O) İbn Tâvûs'tan, (O da) babasından (naklen) rivayet etti ki; O, iki kişi arasında ortak olup da bunlardan birinin payını âzâd ettiği, diğerinin (âzâd etmeyip) tuttuğu köle hakkında şöyle dedi: "Mirası ikisinin arasında ortaktır!"

٣١٤٥ ـ حَدَّثَنَا هَارُونُ[1] عَنْ أَبِي سُفْيَانَ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، قَالَ: مِيرَاثُهُ لِلَّذِي [illegible]. وَقَالَ قَتَادَةُ: هُوَ[1] لِلْمُعْتِقِ كُلُّهُ، وَثَمَنُهُ عَلَيْهِ، وَبِهِ يَقُولُ أَهْلُ الْكُوفَةِ.

3145. Bize Hârûn, Ebû Süfyân'dan, (O) Ma'mer'den, (O da) ez-Zührî'den (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: "(Bir önceki haberde sözü geçen kölenin) mirası (ondaki payını âzâd etmeyip) tutan (ortağa) aittir!" Katâde ise şöyle demiştir: "Onun (mirası) tamamını âzâd edene aittir. (Diğer ortağının payının) bedeleni (ödemek) de ona düşer. Kûfeli âlimler de bu görüşü benimsiyorlar!"

«٥٢»

باب ما للنساء من الولاء

52. BÂB

VELÂ'DAN KADINLARA AİT OLANLAR

٣١٤٦ ـ حَدَّثَنَا يَعْلَى بْنُ عُبَيْدٍ، ثنا عَبْدُ الْمَلِكِ، عَنْ عَطَاءٍ، فِي الرَّجُلِ يَمُوتُ وَيَتْرُكُ مُكَاتَباً، وَلَهُ بَنُونَ وَبَنَاتٌ أَيَكُونُ لِلنِّسَاءِ مِنَ الْوَلَاءِ شَيْءٌ؟. قَالَ:

تَرِثُ النِّسَاءُ مِمَّا عَلَى ظَهْرِهِ مِنْ مُكَاتَبَتِهِ، وَيَكُونُ الْوَلَاءُ لِلرِّجَالِ دُونَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا كَاتَبْنَ أَوْ أَعْتَقْنَ.

3146. Bize Ya'lâ b. Ubeyd rivayet edip (dedi ki), bize Abdulmelik, Atâ'dan rivayet etti ki, O'na, ölen ve geriye, oğulları ve kızları bulunan mükâteb bir köle bırakan adam hakkında; "(bu mükâtebin) velâ'sından (ölenin) hanımlarına birşey var mıdır?" diye sorulmuş da, O şöyle cevap vermiş: "Hanımları, (bu mükâtebin) üzerine mükâteblikten dolayı düşen borca mirasçı olurlar. Velâ, kadınların mükâteblik anlaşması yaptıları veya âzâd ettikleri şeyler dışında, kadınlara değil, erkeklere ait olur!"[445]

٣١٤٧ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا شَرِيكٌ، عَنْ لَيْثٍ. عَنْ طَاوُسٍ، قَالَ: لَا تَرِثُ النِّسَاءُ مِنَ الْوَلَاءِ، إِلَّا مَا أَعْتَقْنَ، أَوْ أَعْتَقَ مَنْ أَعْتَقْنَ.

3147. Bize Ebû Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Şerîk, Leys'ten, (O da) Tâvûs'tan (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: "Kadınlar velâ'dan sadece âzâd ettikleri şeye veya âzâd ettikleri kimselerin âzâd ettiği şeye mirasçı olurlar!"

٣١٤٨ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا أَبُو سُفْيَانَ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، قَالَ: تُوُفِّيَ رَجُلٌ وَتَرَكَ مُكَاتَباً، ثُمَّ مَاتَ الْمُكَاتَبُ، وَتَرَكَ مَالاً فَجَعَلَ ابْنُ الْمُسَيَّبِ وَأَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ مَا بَقِيَ مِنْ مُكَاتَبَتِهِ بَيْنَ بَنِي مَوْلَاهُ، الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ عَلَى مِيرَاثِهِمْ، وَمَا فَضُلَ مِنَ الْمَالِ بَعْدَ كِتَابَتِهِ، فَلِلرِّجَالِ مِنْهُمْ مِنْ بَنِي مَوْلَاهُ دُونَ النِّسَاءِ.

3148. Bize Muhammed b. İsa rivayet edip (dedi ki), bize Ebû

445- Beyhaki, 10/341.

Süfyân, Ma'mer'den, (O da) Yahya b. Ebi Kesir'den (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: Bir adam ölmüş ve geriye mükâteb bir köle bırakmış. Sonra bu mükâteb de ölmüş ve geriye bir miktar mal bırakmış. O zaman İbnu'l-Müseyyeb ile Ebû Seleme b. Abdirrahman, bu (kölenin) mükâtebliğinden geriye kalan miktarı efendisinin erkek ve kız çocuklarına mirastaki paylarına göre taksim etmiş. Mükâteblik (bedelinin ödenmesinden sonra) artan malı ise, efendisinin kız çocuklarına değil, sadece erkek çocuklarına ait kılmış![446]

٣١٤٩ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا عَبْدُ السَّلَامِ بْنُ حَرْبٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عُمَرَ وَعَلِيٍّ وَزَيْدٍ: أَنَّهُمْ قَالُوا: الْوَلَاءُ لِلْكُبْرِ، وَلَا يُوَرِّثُونَ النِّسَاءَ مِنَ الْوَلَاءِ إِلَّا مَا أَعْتَقْنَ، أَوْ كَاتَبْنَ.

3149. Bize Muhammed b. İsa haber verip (dedi ki), bize Abdüsselam b. Harb, el-A'meş'ten, (O) İbrahim'den, (O da) Hz. Ömer, Hz. Ali ve Hz. Zeyd'den (naklen) rivayet etti ki, onlar; "velâ hakkı en yakınındır" dediler. Onlar kadınları velâ'dan da sadece âzâd ettikleri veya mükâteblik andlaşması yaptıkları şeye mirasçı kılarlardı.[447]

٣١٥٠ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ خَالِدٍ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، ح، وَحَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، عَنْ يُونُسَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ ح، وَحَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي الزِّنَادِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ، أَنَّهُمْ قَالُوا: لَا تَرِثُ النِّسَاءُ مِنَ الْوَلَاءِ إِلَّا مَا أَعْتَقْنَ، أَوْ كَاتَبْنَ.

3150. Bize Muhammed b. İsa rivayet edip (dedi ki), bize İsmail b. İbrahim, Halid'den, (O da) Ebû Kılâbe'den (naklen) ri-

446- İbn Ebi Şeybe, II/389-390; Beyhaki, 10/341; Sünenu Saîd, 1/135.
447- İbn Ebi Şeybe, II/388; Beyhaki, 10/306. Bkz. 3031. haber.

vayet etti ki.... [HA: (Dârimî dedi ki); bize İbn Vehb Yunûs'tan, (O) ez-Zühri'den, (O da) Saîd İbnu'l-Müseyyeb'den (naklen) rivayet etti ki...][448] [HA: (Dârimî dedi ki); bize İbn Ebi'z-Zinâd babasından, (O da) Süleyman b. Yesâr'dan (naklen) rivayet etti ki]; onlar (yani Ebû Kılâbe, Saîd ve Süleyman) şöyle dediler: "Kadınlar velâ'dan sadece âzâd ettileri veya mükâteblik andlaşması yaptıkları şeye mirasçı olurlar!"

٣١٥١ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، عَنْ مُعَاذٍ، عَنِ الْأَشْعَثِ، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: لَا تَرِثُ النِّسَاءُ مِنَ الْوَلَاءِ إِلَّا مَا أَعْتَقْنَ، أَوْ أَعْتَقَ مَنْ أَعْتَقْنَ، إِلَّا الْمُلَاعِنَةَ، فَإِنَّهَا تَرِثُ مَنْ أَعْتَقَ ابْنُهَا الَّذِي انْتَفَى مِنْهُ أَبُوهُ.

3151. Bize Muhammed b. İsa, Muaz'dan, (O) el-Eş'as'tan, (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: "Kadınlar velâ'dan sadece âzâd ettikleri veya âzâd ettikleri kimselerin âzâd ettiği şeye mirasçı olurlar; fakat lânetleşen kadın hariç! Çünkü o, babasının kendisine ait olmadığını söylediği çocuğunun âzâd ettiği kimseye mirasçı olur."[449]

٣١٥٢ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا ابْنُ وَهْبٍ، عَنْ يُونُسَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَالِمٍ عَنْ أَبِيهِ، أَنَّهُ كَانَ يَرِثُ مَوَالِيَ عُمَرَ، دُونَ بَنَاتِ عُمَرَ.

3152. Bize Muhammed b. İsa rivayet edip (dedi ki), bize İbn Vehb, Yunûs'tan, (O) ez-Zühri'den, (O) Salim'den, (O da) babasından (naklen) rivayet etti ki; Hz. Ömer'in azadlılarına, Hz. Ömer'in kızları değil, sadece o (yani Salim'in babası İbn Ömer) mirasçı olurdu.

448- İbn Ebi Şeybe, II/389.
449- İbn Ebi Şeybe, II/388.

٣١٥٣ - أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ، عَنْ خَالِدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنْ خَالِدٍ الْحَذَّاءِ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، فِي امْرَأَةٍ مَاتَتْ وَتَرَكَتْ بَنِيهَا فَوَرِثُوهَا مَالاً وَمَوَالِيَ ثُمَّ مَاتَ بَنُوهَا؟ قَالَ: يَرْجِعُ الْوَلَاءُ إِلَى عَصَبَةِ الْمَرْأَةِ.

3153. Bize Amr b. Avn, Halid b. Abdillah'tan, (O) Halid el-Hazza'dan, (O da) Ebû Kılâbe'den (naklen) haber verdi ki; O, ölen ve geriye oğullarını bırakan, onların da malını ve azadlılarını miras aldıkları, sonra da oğullarının öldüğü kadın hakkında şöyle dedi: "Velâ hakkı, kadının asabesine döner!"

٣١٥٤ - حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ، عَنْ إِسْرَائِيلَ، عَنْ مَنْصُورٍ، قَالَ: سَأَلْتُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ رَجُلٍ كَاتَبَ عَبْداً لَهُ ثُمَّ مَاتَ وَتَرَكَ وَلَداً رِجَالاً وَنِسَاءً؟ قَالَ: لِلذُّكُورِ دُونَ الْإِنَاثِ.

3154. Bize Ubeydullah, İsrail'den, (O da) Mansur'dan (naklen) rivayet etti ki; O şöyle demiş: Ben İbrahim'e; bir kölesiyle mükâtebe sözleşmesi yapan, sonra ölen ve geriye erkek, kız çocuklar bırakan bir adamın durumunu sordum da, O şöyle cevap verdi: "(Velâ hakkı) kızlara değil, sadece erkeklere aittir!"[450]

٣١٥٥ - حَدَّثَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، ثنا وُهَيْبٌ، ثنا يُونُسُ، عَنِ الْحَسَنِ، أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ فِي امْرَأَةٍ مَاتَتْ وَتَرَكَتْ مَوْلًى، قَالَ: الْوَلَاءُ لِبَنِيهَا، فَإِذَا مَاتُوا رَجَعَ إِلَى عَصَبَتِهَا.

3155. Bize Ebu'n-Nu'man rivayet edip (dedi ki), bize Vuheyb rivayet edip (dedi ki), bize Yunûs, el-Hasan'dan rivayet etti ki; O, ölen ve geriye azadlı bırakan kadın hakkında şöyle derdi:

450- İbn Ebi Şeybe, II/389.

"Velâ hakkı oğullarına aittir. Onlar ölünce (velâ), kadının asabesine döner."

٣١٥٦ ـ حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ، عَنْ مُغِيرَةَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: لَيْسَ لِلنِّسَاءِ مِنَ الْوَلَاءِ شَيْءٌ إِلَّا مَا أَعْتَقَتْ هِيَ نَفْسُهَا.

3156. Bize Saîd b. Âmir rivayet edip (dedi ki), bize Şu'be, Muğîre'den, (O da) İbrahim'den (naklen) haber verdi ki; O şöyle dedi: "Kendilerinin bizzat âzâd ettiklerinin dışında, velâ'dan kadınlara hiçbir şey yoktur."[451]

٣١٥٧ ـ حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، عَنِ ابْنِ عَوْنٍ، عَنْ مُحَمَّدٍ، قَالَ: مَاتَ مَوْلًى لِعُمَرَ فَسَأَلَ ابْنُ عُمَرَ زَيْدَ بْنَ ثَابِتٍ فَقَالَ: هَلْ لِبَنَاتِ عُمَرَ مِنْ مِيرَاثِهِ شَيْءٌ؟ قَالَ: مَا أَرَى لَهُنَّ شَيْئًا، وَإِنْ شِئْتَ أَنْ تُعْطِيَهُنَّ أَعْطَيْتَهُنَّ.

3157. Bize Saîd b. Âmir, İbn Avn'dan, (O da) Muhammed'den (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: Ömer'in bir azadlısı ölmüştü de Ömer'in oğlu (Abdullah), Zeyd b. Sabit'e sorup; "bu (azadlının) mirasından Ömer'in kızlarına birşey var mı?" demişti. O da şöyle cevap vermişti:

"Onlar için birşey olacağı görüşünde değilim. (Ama) onlara (birşey) vermeyi dilersen, verebilirsin!"

٣١٥٨ ـ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ سَعِيدٍ، ثنا أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: يُحْرِزُ الْوَلَاءَ مَنْ يُحْرِزُ الْمِيرَاثَ.

451- Sünenu Saîd, I/135-136; İbn Ebi Şeybe, II/422.

3158. Bize Abdullah b. Saîd rivayet edip (dedi ki), bize Ebû Usâme, Hişam'dan, (O da) basından (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: "Velâ'yı, mirası elde eden kimse elde eder!"[452]

AÇIKLAMA

Bir köleyi âzâd eden kimsenin, kadın olsun erkek olsun, o azadlının velâ hakkına sahip olacağı hususunda ihtilaf yoktur.

Velâ hakkına sahip olan kimsenin ölmesi halinde velâ hakkının ("mevlâlık"ın) kime geçeceği meselesine gelince, bu hususta âlimlerin cumhuru, velâ hakkının, ölen mevlânın sadece "binefsihi asabe"sinden olan kimselerin en yakınına geçeceği görüşündedirler. Binaenaleyh, ölen mevlânın kadın akrabaları velâ'dan birşey alamazlar. Çünkü velâ'da (hükmi akrabalıkta) yardımlaşma manası vardır.

Bazı durumlarda azadlıya yardıma ise ölen mevlânın baba tarafından erkek akrabaları katılırlar: Nitekim azadlı hatâen bir cinayet işlediğinde, gereken diyeti, kendi "âkılesi" (yani baba tarafından erkek akrabaları, aşireti ve saire) ile birlikte mevlâsı öder.

Bu durumda yukarıdaki sözü, Beyhaki'nin dediği gibi,[453] "Velâ'yı, farz sahipleri paylarını aldıktan sonra veya farz sahibi bulunmadığında mirasın tamamını alan kimse, yani asabe alır" şeklinde anlamak mümkündür.[454]

٣١٥٩ ـ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ سَعِيدٍ، ثنا أَبُو خَالِدٍ، ثنا يَحْيَى، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ، أَنَّ امْرَأَةً مِنْ مُحَارِبٍ وَهَبَتْ وَلَاءَ عَبْدِهَا لِنَفْسِهِ،

452- Hişam'ın babası Urve bu sözün benzerini kendi babası ez-Zübeyr İbnu'l-Avvam'a nisbet eder. Bkz. Beyhaki, 10/305.

453- Bkz. Beyhaki, 10/305.

454- Bu konuda bkz. Fethu'l-Bâri, 25/177; Istılahat-ı Fıkhıyye, 4/64-66.

فَأَعْتَقَتْهُ، فَوَهَبَ وَلَاءَ نَفْسِهِ لِعَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ وَمَاتَتْ، فَخَاصَمَتِ الْمَوَالِيَ إِلَى عُثْمَانَ فَدَعَا عُثْمَانُ الْبَيِّنَةَ عَلَى مَا قَالَ. قَالَ: فَأَتَى الْبَيِّنَةَ، فَقَالَ لَهُ عُثْمَانُ: اذْهَبْ فَوَالِ مَنْ شِئْتَ. قَالَ أَبُو بَكْرٍ: فَوَالَى عَبْدَ الرَّحْمٰنِ بْنَ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ.

3159. Bize Abdullah b. Saîd rivayet edip (dedi ki), bize Ebû Halid rivayet edip (dedi ki), bize Yahya, Ebû Bekir b. Amr b. Hazm'dan (naklen) rivayet etti ki, Muharib kabilesinden bir kadın, kölesinin velâ'ını Abdurrahman b. Amr b. Hazm'a bağışlamış. Derken (kadın) ölmüş. Bunun üzerine (kadının akrabası olan) mevlâlar Hz. Osman'a dava etmişler. Hz. Osman da, (azadlı köleden) söylemiş olduğu şeye dair delil istemiş. (Ravi sözüne devamla) dedi ki: O da delil getirmiş. O zaman Hz. Osman ona; "git de dilediğin kimse ile mevlâlık (hükmi akrabalık) bağı kur" demiş.

(Bu olayı nakleden) Ebû Bekir dedi ki: "O da Abdurrahman b. Amr b. Hazm ile mevlâlık bağı kurmuş."[455]

«٥٣»

باب بيع الولاء

53. BÂB

VELÂ'NIN SATILMASI

٣١٦٠ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ دِينَارٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ - ﷺ - عَنْ بَيْعِ الْوَلَاءِ، وَعَنْ هِبَتِهِ[1].

3160. Bize Ebû Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Süfyân,

455- İbn Ebi Şeybe, 6/124, 11/420-421; Sünenu Saîd, 1/83-84.

Abdullah b. Dinâr'dan, (O da) İbn Ömer'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: "Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*, velâ'nın satılmasını ve bağışlanmasını yasakladı."[456]

٣١٦١ - حَدَّثَنَا مُسْلِمٌ، ثنا شُعْبَةُ، ثنا عَبْدُ اللهِ بْنُ دِينَارٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ: أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - نَهَى عَنْ بَيْعِ الْوَلَاءِ وَعَنْ هِبَتِهِ(١).

3161. Bize Müslim rivayet edip (dedi ki), bize Şu'be rivayet edip (dedi ki), bize Abdullah b. Dinâr, İbn Ömer'den (naklen) rivayet etti ki, Hz. Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*, velâ'nın satılmasını ve bağışlanmasını yasaklamıştı.[457]

٣١٦٢ - حَدَّثَنَا يَعْلَى، ثنا عَبْدُ الْمَلِكِ، عَنْ عَطَاءٍ، قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ يَقُولُ: لَا يُبَاعُ الْوَلَاءُ، وَلَا يُوهَبُ، وَالْوَلَاءُ لِمَنْ أَعْتَقَ.

3162. Bize Ya'lâ rivayet edip (dedi ki), bize Abdulmelik, Atâ'dan rivayet etti ki; O şöyle demiş: Ben İbn Abbas'ı şöyle derken işittim: "Velâ ne satılır, ne bağışlanır. Velâ, âzâd eden kimseye aittir!"[458]

٣١٦٣ - حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، عَنْ سَعِيدٍ، عَنْ أَبِي مَعْشَرٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللهِ: الْوَلَاءُ لُحْمَةٌ كَلُحْمَةِ النَّسَبِ، لَا يُبَاعُ وَلَا يُوهَبُ.

3163. Bize Ca'fer b. Avn, Saîd'den, (O) Ebû Ma'şer'den, (O

456- Buhari, Feraiz, 21(8/10); Müslim, Itk, 16(2/1145); Tirmizi, Buyû'; 20(3/537), Velâ; 2(4/437); İbn Mace, Feraiz, 15(2/918); Müsned, 2/9; Musannaf, 9/3; Humeydî, 2/285; İbn Ebi Şeybe, 6/121; 11/418; Sünenu Saîd, 1/95. Bkz. 2575. Hadis.

457- Buhari, Itk, 10(3/120); Müslim, Itk, 16(2/1145); Ebû Davud, Feraiz, 14(3/127); Tirmizi, Buyû', 20(3/537) İbn Mace, Feraiz, 15(2/918); Müsned, 2/79, 104; Tayâlisî, s.256. Bkz. 2575. Hadis.

458- Musannaf, 9/4-5; İbn Ebi Şeybe, 6/122; 11/418; Beyhaki, 10/294.

da) İbrahim'den (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: Abdullah dedi ki; "Velâ, neseb akrabalığı gibi bir akrabalıktır. O ne satılır, ne bağışlanır!"[459]

٣١٦٤ - حَدَّثَنَا مُسْلِمٌ ثنا هَمَّامٌ(٢)، ثنا قَتَادَةُ، عَنِ الْحَسَنِ وَسَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ أَنَّهُمَا كَرِهَا بَيْعَ الْوَلَاءِ.

3164. Bize Müslim rivayet edip (dedi ki), bize Hemmâm rivayet edip (dedi ki), bize Katâde, el-Hasan ile Saîd İbnu'l-Müseyyeb'den rivayet etti ki; onlar, velâ'nın satılmasını mekrûh görmüşlerdi.

٣١٦٥ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ سَعِيدٍ، ثنا ابْنُ إِدْرِيسَ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ عَطَاءٍ، قَالَ: قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: لَا يُبَاعُ الْوَلَاءُ، أَيُؤْكَلُ بِرَقَبَةِ رَجُلٍ مَرَّتَيْنِ؟!

3165. Bize Abdullah b. Saîd rivayet edip (dedi ki), bize İbn İdris, İbn Cüreyc'den, (O da) Atâ'dan (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: İbn Abbas dedi ki: "Velâ satılmaz. Bir adamın boynundan iki defa kazanç sağlanır mı?"[460]

AÇIKLAMA

Bu hadis ve haberler, velâ'nın satılmasının veya hibe edilmesinin caiz olmadığını göstermektedir. Çünkü velâ (hükmi akrabalık), neseb akrabalığı gibidir. Akrabalık bağı satılamayacağı veya hibe edilemeyeceği gibi, velâ da satılamaz, hibe edilemez. Âlimlerin cumhuru da bu görüştedir. Ancak, Hz. Osman'ın *(Radıyallahu Anh)*, velâ'nın satışının; Hz. Meymûne *(Radıyallahu Anha)* ile İbn Abbas'ın *(Radıyallahu*

459- Şahidi için bkz. İbn Ebi Şeybe, II/418; Musannaf, 9/4.
460- Şahidi için bkz. Musannaf, 9/4.

Anh) da, velâ'nın hibesinin caiz olduğu içtihadında bulundukları nakledilmektedir. Bu durumda onlar Hz. Peygamber'in *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* ilgili hadisini ya duymamışlardı, veya duymuşlar da, "bazı velâ'ların satış ve hibesi yasaklanmıştır", "velâ'nın satış ve hibesi bazı durumlarda yasaklanmıştır" gibi bir manada anlamışlardı.[461]

«٥٤»

باب في عول الفرائض

54. BÂB
MİRAS PAYLARININ
ORTAK PAYDADAN FAZLA OLMASI (AVL) HAKKINDA

٣١٦٦ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: اَلْفَرَائِضُ مِنْ سِتَّةٍ لَا نُعِيلُهَا.

3166. Bize Muhammed b. Yunûs rivayet edip (dedi ki), bize Süfyân, İbn Cüreyc'den, (O) Atâ'dan, (O da) İbn Abbas'tan (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: "(Kur'an'da belirlenmiş) miras payları altıdan ibarettir. Biz onları "avl" ettirmeyiz (arttırmayız)!"[462]

AÇIKLAMA

Kur'an-ı Kerim'de belirlenmiş miras payları; "nısf" (yarım), "rub'" (dörtte bir), "sülüs" (üçte bir), "sülüsân" (üçte iki), "südüs" (altıda bir), ve "sümün" (sekizde bir) olmak üzere altı çeşittir. Bu "muayyen payları" kimin, hangi durumlarda alacağı Kur'an-ı Kerim ve Sünnet-i

461- Bkz. Fethu'l-Bâri, 25/171,173.
462- Musannaf, 10/258. Bkz. İbn Ebi Şeybe, 11/282; Sünenu Saîd, 1/44.

Şerife'de ayrıca tesbit edilmiştir. Diğer taraftan, miras taksimlerinde bazan payların toplamı ortak paydadan fazla çıkabilmektedir. "Avl" denilen böyle durumlarda mirasın taksimi, âlimlerin cumhuruna göre, ortak paydaya göre değil, paylara göre yapılır. Çünkü muayyen pay sahibi mirasçılar (ashab-ı ferâiz) arasında bir tercih yapma imkânı yoktur. Taksimin bu şekilde yapılması halinde ise, ashab-ı ferâizin nassla belirlenmiş payları belli oranlarda azalır ve böylece yeni pay miktarları ortaya çıkar. İbn Abbas *(Radıyallahu Anh)* bu hususta farklı bir ictihadda bulunmuş ve yukarıdaki sözünden de anlaşıldığı gibi, avl durumunda taksimin paylara göre yapılması usûlünü benimsememiştir. Ona göre böyle bir durumda ashab-ı ferâizden yakınlığı daha kuvvetli olanlar tercih edilmeli ve noksan kalan kısım, her zaman muayyen pay sahibi olmayan, bazan gayr-i muayyen pay sahibi olabilen, yani bazı durumlarda ashab-ı feraizden, bazı durumlarda da asabelerden olabilen mirasçılara tahsis edilmelidir. Ancak İbn Abbas'ın *(Radıyallahu Anh)* bu ictihadı kabul görmemiştir.

٣١٦٧ ـ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِمْرَانَ[1]، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ مَيْسَرَةَ، عَنْ شُرَيْحٍ، عَنْ أَيُّوبَ بْنِ الْحَارِثِ، قَالَ: اخْتُصِمَ إِلَى شُرَيْحٍ فِي بِنْتَيْنِ وَأَبَوَيْنِ وَزَوْجٍ، فَقَضَى فِيهَا، فَأَقْبَلَ الزَّوْجُ يَشْكُوهُ فِي الْمَسْجِدِ، فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ عَبْدُ اللهِ بْنُ رَبَاحٍ فَأَخَذَهُ وَبَعَثَ إِلَى شُرَيْحٍ، فَقَالَ: مَا تَقُولُ هٰذَا؟ قَالَ: هٰذَا يَخَالُنِي امْرءاً جَائِراً، وَأَنَا أَخَالُهُ امْرءاً فَاجِراً، يُظْهِرُ الشَّكْوَى وَيَكْتُمُ قَضَاءً سَائِراً، فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ: مَا تَقُولُ فِي بِنْتَيْنِ وَأَبَوَيْنِ وَزَوْجٍ؟ فَقَالَ: لِلزَّوْجِ الرُّبُعُ مِنْ جَمِيعِ الْمَالِ، وَلِلأَبَوَيْنِ السُّدُسَانِ، وَمَا بَقِيَ فَلِلابْنَتَيْنِ فَلأَيِّ شَيْءٍ نَقَصْتَنِي؟ قَالَ: لَيْسَ أَنَا نَقَصْتُكَ، اللهُ نَقَصَكَ: لِلابْنَتَيْنِ الثُّلُثَانِ، وَلِلأَبَوَيْنِ السُّدُسَانِ، وَلِلزَّوْجِ الرُّبُعُ، فَهِيَ مِنْ سَبْعَةٍ وَنِصْفٍ فَرِيضَةٍ، فَرِيضَتُكَ عَائِلَةٌ.

3167. Bize Muhammed b. İmran, Muâviye b. Meysere'den, (O) Şureyh'ten, (O da) Eyyub İbnu'l-Hâris'ten (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: (Kadı) Şureyh'e iki kız ile ana-baba ve kocanın

miras meselesi hakkında dava götürülmüş, O da bu hususta hüküm vermişti. Sonra bu koca, camide (Şureyh'ten) şikayetlenmeye başlamıştı. Bunun üzerine Abdullah b. Rabah adam gönderip onu yakalatmış, Şureyh'e de (gelmesi için) haber salmıştı. (Şureyh gelince); "bu (adam hakkında) ne dersin?" demiş, O da şöyle cevap vermişti: "Bu beni zalim bir kişi zannediyor. Ben de onu, şikayetini açığa vuran ve yaygın bir hükmü gizleyen günahkâr biri sanıyorum!" O zaman adam (yani şikâyetçi koca) O'na; "iki kız, ana-baba ve kocanın (miras payları) hakkında ne dersin?" diye sormuş, O da; "malın hepsinin dörtte biri kocanındır. Ana-babaya altıda iki pay vardır. Kalan ise kızındır" karşılığını vermişti. (Bunun üzerine adam); "öyleyse bana neden noksan verdin?" demiş, (Kadı Şureyh de) şöyle cevap vermişti: "Sana ben noksan vermedin. Sana Allah noksan verdi: Üçte iki pay iki kızın, altıda iki pay ana-babanın, dörtte bir pay kocanındır. Böylece (bu mesele) yedi buçuk paydan ibaret olur. Yani senin miras meselen, artıktır (yani payları ortak paydadan çoktur)."

AÇIKLAMA

Bu miras meselesinde koca, kendisine dörtte birden az pay verildiği için şikayetçi olmuştur. Çünkü Kur'an-ı Kerim'de, çocuğu olan kadınların mirasının dörtte birinin kocalarına ait olacağı açıklanmaktadır.[463] Ancak burada kocanın payının azalması -ki, diğer paylar da belli oranlarda azalmıştır-; mirasın, paylarının ortak paydadan, ("mahrec"den) fazla olması ("avl") sebebiyle, paylara göre taksim edilmesinden ortaya çıkmaktadır. Daha önce de işaret edildiği gibi, "avl" durumlarında mirasın taksimi âlimlerin cumhuruna göre böyle yapılır. Çünkü ashab-ı ferâiz arasında tercih yapıp mirastan bir kısmına pay verme, diğerlerine vermeme imkânı yoktur. Yukarıdaki meselenin matematik izahı şöyledir:

2/3 + 2/6 + 1/4 = 8+4+3/12 = 15/12 = 7,5/6

463- Bkz. Nisa Sûresi, 12.

«٥٥»

باب حقّ جرّ الولاء

55. BÂB
VELA'YI (KENDİ TARAFINA) ÇEKME ('CERRU'L-VELA') HAKKI

٣١٦٨ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُسْهِرٍ، عَنْ أَشْعَثَ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ عَلِيٍّ وَعُمَرَ وَزَيْدٍ، قَالُوا: الْوَالِدُ يَجُرُّ وَلَاءَ وَلَدِهِ.

3168. Bize Muhammed b. Uyeyne, Ali b. Mushir'den, (O) Eş'as'tan, (O) eş-Şa'bi'den, (O da) Hz. Ali, Hz. Ömer ve Hz. Zeyd'den (naklen) rivayet etti ki, onlar şöyle dediler: "Baba, çocuğunun velâ'sını (kendi tarafına) çeker."[464]

٣١٦٩ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُسْهِرٍ، عَنْ أَشْعَثَ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، قَالَ: الْجَدُّ يَجُرُّ الْوَلَاءَ.

3169. Bize Muhammed b. Uyeyne, Ali b. Mushir'den, (O) Eş'as'tan, (O da) eş-Şa'bi'den (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: "Dede (torununun) velâ'sını (kendi tarafına) çeker."[465]

٣١٧٠ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُسْهِرٍ، عَنْ أَشْعَثَ، عَنِ ابْنِ سِيرِينَ، عَنْ شُرَيْحٍ، قَالَ: الْوَالِدُ يَجُرُّ وَلَاءَ وَلَدِهِ.

3170. Bize Muhammed b. Uyeyne, Ali b. Mushir'den, (O)

464- İbn Ebi Şeybe, ll/397-398.
465- İbn Ebi Şeybe, ll/398, 400; Musannaf, 9/42-43.

Eş'as'tan, (O) İbn Sîrîn'den, (O da) Şureyh'ten (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: "Baba çocuğunun velâ'sını (kendi tarafına) çeker."

٣١٧١ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا زَكَرِيَّا، عَنْ عَامِرٍ فِي مَمْلُوكٍ تُوُفِّيَ وَلَهُ أَبٌ حُرٌّ، وَلَهُ بَنُونَ مِن امْرَأَةٍ حُرَّةٍ، لِمَنْ وَلَاءُ وَلَدِهِ؟ قَالَ: لِمَوَالِيَ الْجَدِّ.

3171. Bize Ebû Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Zekeriyya, Âmir'den (naklen) rivayet etti ki, O'na; hür babası ve hür bir kadından oğulları var iken ölen bir kölenin çocuklarının velâ'sının kime ait olduğu (sorulmuş), O da; "dedenin mevlâlarına aittir" cevabını vermiştir.

٣١٧٢ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا إِسْرَائِيلُ، عَنْ مُغِيرَةَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، فِي مُكَاتَبٍ مَاتَ وَقَدْ أَدَّى نِصْفَ مُكَاتَبَتِهِ وَلَهُ وَلَدٌ مِن امْرَأَةٍ حُرَّةٍ؟ قَالَ: مَا أَرَاهُ، إِلَّا قَدْ جَرَّ وَلَاءَ وَلَدِهِ.

3172. Bize Ebû Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize İsrail, Muğîre'den, (O da) İbrahim'den (naklen) rivayet etti ki; O, mükâteblik bedelinin yarısını ödemiş ve hür bir kadından bir çocuğa sahip iken ölen mükâteb köle hakkında şöyle dedi: "Ben onun mutlaka çocuğunun velâ'sını (kendi tarafına) çektiği görüşündeyim!"[466]

٣١٧٣ - حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، ثنا شُعْبَةُ، عَنِ الْحَكَمِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: كَانَ شُرَيْحٌ لَا يَرْجِعُ عَنْ قَضَاءٍ يَقْضِي بِهِ، فَحَدَّثَهُ الْأَسْوَدُ أَنَّ عُمَرَ قَالَ: إِذَا تَزَوَّجَ الْمَمْلُوكُ الْحُرَّةَ فَوَلَدَتْ أَوْلَاداً أَحْرَاراً، ثُمَّ عَتَقَ بَعْدَ ذَلِكَ

466- Musannaf, 9/43.

رَجَعَ ٱلْوَلَاءُ لِمَوَالِي أَبِيهِمْ، فَأَخَذَ بِهِ شُرَيْحٌ.

3173. Bize Süleyman b. Harb rivayet edip (dedi ki), bize Şu'be, el-Hakem'den, (O da) İbrahim'den (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: Şureyh, vermiş olduğu bir hükümden geri dönmezdi. Derken el-Esved O'na nakletmişti ki, Hz. Ömer *(Radıyallahu Anh)* şöyle demiş: "Köle erkek, hür kadınla evlenip de (bu kadın ondan) hür çocuklar doğurduğunda, daha sonra da (baba olan bu köle) âzâd olduğunda, (çocukların) velâ'sı babalarının mevlâlarına döner!" Bunun üzerine Şureyh (bu meselede daha önce vermiş olduğu hükümden dönüp) bu hükmü kabul etmişti.[467]

٣١٧٤ - حَدَّثَنَا يَعْلَى، عَنِ ٱلْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: قَالَ عُمَرُ: ٱلْمَمْلُوكُ يَكُونُ تَحْتَهُ ٱلْحُرَّةُ يَعْتِقُ ٱلْوَلَدُ بِعِتْقِ أُمِّهِ، فَإِذَا عَتَقَ ٱلْأَبُ جَرَّ ٱلْوَلَاءَ.

3174. Bize Ya'lâ, el-A'meş'ten, (O da) İbrahim'den (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: Hz. Ömer demiş ki; "nikâhı altında hür bir kadın bulunan kölenin (bu kadından olacak) çocuğu, annesinin azadlığı sebebiyle âzâd olur. Sonra baba âzâd olunca, (bu çocuğun) velâ'sını (kendi tarafına) çeker."[468]

٣١٧٥ - حَدَّثَنَا مُسْلِمٌ، ثنا عَبْدُ ٱلْوَارِثِ، عَنْ كَثِيرِ بْنِ شِنْظِيرَ، عَنْ عَطَاءٍ، فِي ٱلْحُرَّةِ تَحْتَ ٱلْعَبْدِ؟ قَالَ: أَمَّا مَا وَلَدَتْ مِنْهُ وَهُوَ عَبْدٌ فَوَلَاؤُهُمْ لِأَهْلِ نِعْمَتِهَا، وَمَا وَلَدَتْ مِنْهُ وَهُوَ حُرٌّ فَوَلَاؤُهُمْ لِأَهْلِ نِعْمَتِهِ.

3175. Bize Müslim rivayet edip (dedi ki), bize Abdulvaris,

467- Beyhaki, 10/307. Ayrıca bkz. İbn Ebi Şeybe, 11/399; Musannaf, 9/40.
468- İbn Ebi Şeybe, 11/397; Musannaf, 9/40; Beyhaki, 10/306. Bkz. 3176. haber.

Kesir b. Şinzir'den, (O da) Atâ'dan (naklen) rivayet etti ki; O, kölenin nikâhında bulunan hür kadın hakkında şöyle dedi: "(Bu kadının) ondan, köle iken doğurduğu çocuklara gelince, onların velâ'sı kadının nimet sahiplerine aittir", ondan, hür iken doğurduklarına gelince, onların velâ'sı ise kocanın nimet sahiplerine (yani mevlâlarına) aittir.

٣١٧٦ - حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: قَالَ عُمَرُ: إِذَا كَانَتِ الْحُرَّةُ تَحْتَ الْمَمْلُوكِ فَوَلَدَتْ لَهُ غُلَامًا فَإِنَّهُ يَعْتِقُ بِعِتْقِ أُمِّهِ، وَوَلَاؤُهُ لِمَوَالِي أُمِّهِ، فَإِذَا أُعْتِقَ الْعَبْدُ جُرَّ الْأَبُ[1] إِلَى مَوَالِي أَبِيهِ.

3176. Bize Ca'fer b. Avn, el-A'meş'ten, (O da) İbrahim'den (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: Hz. Ömer demiş ki: Hür kadın, kölenin nikâhı altında olup da ondan bir oğlan doğurduğunda, bu (oğlan), annesinin azadlığı sebebiyle âzâd olur; velâ'sı da annesinin mevlâlarına ait olur. Daha sonra (baba olan) köle âzâd edildiğinde, (çocuğun) velâ'sı babasının mevlâlarına çekilir!"[469]

٣١٧٧ - حَدَّثَنَا الْحَكَمُ بْنُ الْمُبَارَكِ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنِ ابْنِ إِسْحَاقَ، عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: كَانَتْ أُمِّي مَوْلَاةً لِلْحُرَقَةِ، وَكَانَ أَبِي يَعْقُوبُ مُكَاتَبًا لِمَالِكِ بْنِ أَوْسِ بْنِ الْحَدَثَانِ النَّصْرِيِّ، ثُمَّ إِنَّ أَبِي أَدَّى كِتَابَتَهُ، فَدَخَلَ الْحُرَقِيُّ عَلَى عُثْمَانَ فَسَأَلَ لِيَ الْحَقَ - يَعْنِي الْعَطَاءَ - وَعِنْدَهُ مَالِكُ بْنُ أَوْسٍ، فَقَالَ: ذَلِكَ مَوْلَايَ، وَاخْتَصَمَا إِلَى عُثْمَانَ فَقَضَى بِهِ لِلْحُرَقِيِّ.

3177. Bize el-Hakem İbnu'l-Mübarek rivayet edip (dedi ki), bize Muhammed b. Seleme, İbn İshak'tan, (O) el-Alâ b. Abdirrahman'dan, (O da) babasından (naklen) rivayet etti ki; O

469- Bkz. 3174. haber.

şöyle dedi: Annem, Hurka kabilesinin bir azadlısı idi. Babam Yakûb ise Malik b. Evs İbni'l-Hadesan'ın mükâteb bir kölesi idi. Sonra babam mükâteblik bedelini ödeyip (âzâd olmuştu). Derken birgün (annemin mevlâsı olan) Hurka'lı, Hz. Osman'ın huzuruna girip benim için hak -yani maaş- iştemişti. Hz. Osman'ın yanında da Malik b. Evs vardı. O zaman (Malik); "bu benim azadlımdır" demiş ve ikisi Hz. Osman'a davalaşmışlardı. O da onu (yani azadlı için verilecek maaşı) Hurka'lıya hükmetmişti.

AÇIKLAMA

Bir mevlâya ait olan velâ hakkını ortaya çıkan bir durumdan dolayı başka bir mevlâya çekmeye/nakletmeye "cerru'l-velâ" denir. Azadlık velâ'sı ("velâu'l-ataka", "velâu'n-ni'met"), bu şekilde bir kimseden başkasına geçebilir. Şöyle ki; bir köle ile evli olan bir cariye, mevlâsı tarafından âzâd edilse, çocukları da âzâd olmuş olur. Bu azadlı anne ile, onun hem köle iken, hem de âzâd olduktan sonra doğan çocuklarının velâ'sı ise annenin mevlâsına ait olur. Daha sonra köle olan baba da âzâd edilse, o zaman, azadlı hanımının kölelikten kurtulduktan sonra doğurduğu çocuklarının velâ'sı annenin mevlâsından babanın mevlâsına geçer. Çünkü velâ, neseb gibidir. Nesebde ise baba tarafı asıldır. Bu sebeple çocuklar velâ hususunda, bir engel bulunmadığı sürece, babalarına tabi olurlar.

Annenin köle iken doğurduğu çocukların velâ'sı ise, baba âzâd edildiğinde de yine annenin mevlâsında kalır. Çünkü onların velâ'sı, azadlı annenin mevlâsı için sabit olmuş bulunmaktadır. Artık başkasına geçemez. Yukarıdaki haberde böyle bir durum söz konusudur.

«٥٦»

باب الرجل يموت ولا يدع عصبة

56. BÂB

HİÇBİR MİRASÇI BIRAKMAYARAK ÖLEN ADAM

٣١٧٨ ـ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يَزِيدَ، ثنا حَيْوَةُ، أَخْبَرَنِي سَهْمُ بْنُ يَزِيدَ الْحَمْرَاوِيُّ، أَنَّ رَجُلًا تُوُفِّيَ وَلَيْسَ لَهُ وَارِثٌ، فَكَتَبَ فِيهِ إِلَى عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ وَهُوَ خَلِيفَةٌ، فَكَتَبَ: أَنِ اقْتَسِمُوا مِيرَاثَهُ عَلَى مَنْ كَانَ يَأْخُذُ مَعَهُمُ الْعَطَاءَ، فَقَسَّمَ مِيرَاثَهُ عَلَى مَنْ كَانَ يَأْخُذُ مَعَهُمُ الْعَطَاءَ فِي عَرَافَتِهِ.

3178. Bize Abdullah b. Yezid rivayet edip (dedi ki), bize Hayve rivayet edip (dedi ki), bana Sehm b. Yezid el-Hamravi haber verdi ki, bir adam hiçbir mirasçı bırakmayarak ölmüştü de, kendisi onun hakkında, Halife olan Ömer b. Abdilaziz'e mektup yazmıştı. O da; "mirasını, maaşı kendileriyle birlikte almış olduğu kimselere bölüştürün" diye cevap yazmıştı. Bunun üzerine kendisi de onun mirasını, kâhyalığında maaşı kendileriyle birlikte almış olduğu kimselere dağıtmıştı.

AÇIKLAMA

Hiçbir mirasçısı bulunmayan kimsenin mirası, âlimlerin cumhuruna göre, beytü'l-mal'e kalır. Şevkâni *(Rahmetullahi Aleyh)*, ilgili bazı hadislerden, bir mirasçısı bulunmayan kimsenin mirasının, hemşehrilerinden birine verilebileceği neticesini çıkarmıştır.[470]

Yukarıdaki haberde Halife Ömer b. Abdilaziz'in *(Rahmetullahi Aleyh)* de buna benzer bir tassarrufta bulunduğu görülmektedir.

470- Bkz. Neynu'l-Evtar, 6/74.

VASİYETLER KİTABI

«ا»

باب من استحبّ الوصية

1. BÂB

VASİYETİ MÜSTEHAB GÖREN KİMSE

٣١٧٩ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدٍ، أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللهِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ -، قَالَ: مَا حَقُّ امْرِئٍ مُسْلِمٍ يَبِيتُ لَيْلَتَيْنِ، وَلَهُ شَيْءٌ يُوصِي فِيهِ، إِلاَّ وَوَصِيَّتُهُ مَكْتُوبَةٌ عِنْدَهُ[1].

3179. Bize Muhammed b. Ubeyd rivayet edip (dedi ki), bize Ubeydullah, Nafi'den, (O da) İbn Ömer'den (naklen) haber verdi ki, Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Vasiyet edecek birşeyi olduğu halde vasiyeti yanında yazılı olmaksızın iki gece geçirmesi, müslüman bir kişinin hakkı değildir!"*[471]

AÇIKLAMA

Vasiyet (vasıyyet); bir kimsenin, yokluğunda bir şeyi yapmasını başka birine ısmarlaması demektir. Şer'i ıstılahta ise, "ölüm sonrasına bağlı hususi tavsiye" manasına gelir. Ortak ıstılahi manası bu şekilde belirtilebilecek olan vasiyet, farklı şekillerde tarif edilmiştir. Mesela Hanefi âlimlerin tarifi; "bir kimsenin sahip olduğu bir malı veya onun menfaatini, ölümünden sonraya bağlı olarak bir şahsın mülkiyetine vermesidir" şeklindedir.

Vasiyet, Kur'an ve Sünnet'le meşru kılınmıştır. Hatta müslümanlığın ilk yıllarında ana-baba ile yakınlara vasiyet etmenin farz olduğu, sonraları miras ayetleriyle bu farzlığın kaldırıldığı nakledilmektedir. Yine de kişinin kendi mirasçısına vasiyet etmesi, diğer

---

471- Buhari, Vesâyâ, I(3/185-186); Müslim, Vasıyyet, I(3/1249); Ebû Davud, Vesâyâ, I(3/112); Nesai, Vesâyâ, I(6/199); Tirmizi, Vesâyâ, 3(4/432); İbn Mace, Vesâyâ, 2(2/901); Muvatta, Vasıyyet, I(2/761); Müsned, 2/10, 50, 113; Musannaf,11/203.

mirasçıların iznine bağlı olmak şartıyla caiz görülmüş; mirasçısı olmayan yakınlarına ve diğer yerlere vasiyeti ise müstehab (mendub) sayılmıştır. Ancak, hayattayken malında istediği gibi tasarruf edebilen insanın, bu malında ölümünden sonrasına bağlı olarak yapacağı tasarruflarına bazı sınırlamalar ve şartlar getirilmiştir. Bunların bir kısmı ilerideki bölümlerde görülecektir.

Vasiyetin meşru kılınması ile kişiye, malını ölümünden sonra da kısmen kullanma ve bu yolla, ölümden sonraya bağlı olarak hayır yapma imkânı verilmiştir. Yukarıdaki hadis de vasiyet yapmaya teşvik etmektedir. Bazı âlimler, bu arada Zahiri Mezhebi âlimleri, bu hadisin, vasiyetin vacib olduğunu gösterdiğini söylemişlerdir. Ancak âlimlerin çoğu bu hadisten vasiyete teşvik manası çıkarmışlardır.

٣١٨٠ - حَدَّثَنَا عَفَّانُ، ثنا أَبُو الْأَشْهَبِ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ، قَالَ: اَلْمُؤْمِنُ لَا يَأْكُلُ فِي كُلِّ بَطْنِهِ، وَلَا يَزَالُ وَصِيَّتُهُ تَحْتَ جَنْبِهِ.

3180. Bize Affân rivayet edip (dedi ki), bize Ebu'l-Eşheb rivayet edip (dedi ki), bize el-Hasan rivayet edip şöyle dedi: "Mü'min, karnını tıka-basa doldurarak yemez. Onun vasiyeti de hep koltuğunun altındadır!"

«٢»

باب فضل الوصية

2. BÂB

VASİYETİN FAZİLETİ

٣١٨١ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ، ثنا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ أَبِي هِنْدٍ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ عُمَرَ، قَالَ: قَالَ لِي ثُمَامَةُ بْنُ حَزْنٍ: مَا فَعَلَ أَبُوكَ؟ قُلْتُ: مَاتَ. قَالَ: فَهَلْ أَوْصَى، فَإِنَّهُ كَانَ يُقَالُ: إِذَا أَوْصَى الرَّجُلُ

كَانَ وَصِيَّتُهُ تَمَاماً لِمَا ضَيَّعَ مِنْ زَكَاتِهِ؟ قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ، وَقَالَ غَيْرُهُ: الْقَاسِمُ بْنُ عَمْرٍو.

3181. Bize Abdullah haber verip (dedi ki), bize Süleyman b. Harb rivayet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, Davud b. Ebi Hind'den, (O da) el-Kasım b. Ömer'den (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: Sümâme b. Hazn bana; "baban ne yaptı?" diye sordu. Ben; "öldü" dedim. O da sözüne şöyle devam etti: "Peki, vasiyet etti mi? Çünkü önceleri denirdi ki; kişi vasiyet ettiğinde, bu vasiyeti onun, (hayatta iken) gereği gibi vermediği zekâtlarını tamamlayıcı olur."[472]

Ebû Muhammed (ed-Dârimî) dedi ki: (Süleyman'dan) başkası, (seneddeki el-Kasım b. Ömer yerine) el-Kasım b. Amr demiştir.

٣١٨٢ - حَدَّثَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، ثنا دَاوُدُ بْنُ أَبِي هِنْدٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، قَالَ: كَانَ يُقَالُ: مَنْ أَوْصَى بِوَصِيَّةٍ فَلَمْ يَجُرْ وَلَمْ يَحِفْ، كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ مَا أَنْ لَوْ تَصَدَّقَ بِهِ فِي حَيَاتِهِ.

3182. Bize Ebu'n-Nu'man rivayet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Zeyd rivayet edip (dedi ki), bize Davud b. Ebi Hind, eş-Şa'bi'den rivayet etti ki; O şöyle demiş: "Kim bir vasiyet yapar da zulüm ve haksızlık etmezse, ona, bunu sağlığında tasadduk etmiş gibi sevab verilir."[473]

٣١٨٣ - أَخْبَرَنَا سَهْلُ بْنُ حَمَّادٍ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي يُونُسَ، عَنْ قَزَعَةَ قَالَ: قِيلَ لِهَرِمِ بْنِ حَيَّانَ: أَوْصِ. قَالَ: أُوصِيكُمْ بِالْآيَاتِ الْأَوَاخِرِ مِنْ سُورَةِ

472- İbn Ebi Şeybe, ll/205; Musannaf, 9/57; Sünenu Saîd, l/ll0. Bu haberin merfû şahidi için bkz. İbn Mace, Vesâyâ, 3(2/902); Tarihu Bağdad, 8/247; Kenzu'l-Ummâl, 16/613 (Taberani ve Hatib'den).

473- İbn Ebi Şeybe, ll/203; Sünenu Saîd, l/l09.

النَّحْلِ. وَقَرَأَ ابْنُ حَيَّانَ: ﴿ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ - إِلَى قَوْلِهِ - وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ﴾[1].

3183. Bize Sehl b. Hammâd haber verip (dedi ki), bize Şu'be, Ebû Yunûs'tan, (O da) Kaza'a'dan (naklen) rivayet etti ki; O şöyle demiş: Herim b. Hayyan'a "vasiyet et" denilmiş de O; "size Nahl Sûresinin son ayetlerine (uymayı) vasiyet ederim" karşılığını vermiş. İbn Hayyân, ardından ***"Rabb'inin yoluna hikmetle... çağır"*** ayetinden, ***"(Çünkü Allah)... iyilik edenlerle (beraberdir)"***[474] ayetine kadar okumuş.[475]

«٣»

باب من لم يوص

3. BÂB

VASİYET ETMEYENLER

٣١٨٤ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، عَنْ مَالِكِ بْنِ مِغْوَلٍ، عَنْ طَلْحَةَ بْنِ مُصَرِّفٍ الْيَامِيِّ، قَالَ: سَأَلْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ أَبِي أَوْفَى: أَوْصَى رَسُولُ اللهِ - ﷺ -؟ قَالَ: لَا. قُلْتُ: فَكَيْفَ كُتِبَ عَلَى النَّاسِ الْوَصِيَّةُ أَوْ أُمِرُوا بِالْوَصِيَّةِ؟ فَقَالَ: أَوْصَى بِكِتَابِ اللهِ. وَقَالَ هُزَيْلُ بْنُ شُرَحْبِيلَ: أَبُو بَكْرٍ كَانَ يَتَأَمَّرُ عَلَى وَصِيِّ رَسُولِ اللهِ - ﷺ -، وَدَّ أَبُو بَكْرٍ أَنَّهُ وَجَدَ مِنْ رَسُولِ اللهِ - ﷺ - عَهْداً فَخَزَمَ أَنْفَهُ بِخِزَامَةِ ذَلِكَ.

3184. Bize Muhammed b. Yusûf, Malik b. Miğvel'den, (O da) Talha b. Musarrif el-Yâmî'den (naklen) rivayet etti ki; O şöyle

474- Nahl Sûresi, 125-128.
475- İbn Sa'd, 7/132.

dedi: Ben Abdullah b. Ebi Evfa'ya; "Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* vasiyet etmiş miydi?" diye sordum, O "hayır" karşılığını verdi. Dedim ki: "Öyleyse, vasiyet etme insanlara nasıl farz kılındı -veya, onlar vasiyet etmekle nasıl emrolundular?-" Bunun üzerine O; "(Hz. Peygamber) Allah'ın Kitab'ını vasiyet etmişti" dedi.

Hüzeyl b. Şurahbil ise şöyle demiş: "(Eğer Hz. Ali vasiyet edilen kişi olsaydı), Hz. Ebû Bekir, Rasulullah'ın *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* vasiyet ettiği kimseye başkan olma külfetine girer miydi? Hz. Ebû Bekir arzu etmiştir ki, (Halife olacak kimse hakkında) Rasulullah'tan *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* gelen bir vasiyet bulsaydı da, buna tereddütsüz uysaydı!"[476]

AÇIKLAMA

İbn Ebi Evfa, önce, Talha'nın, Halifenin vasiyet yoluyla belirlenip belirlenmediğini sorduğunu sanmış ve "hayır" cevabı vermiştir. Nitekim sahih haberler ve tarihi gerçekler de bunu göstermektedir. Hz. Peygamber'in *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* bu hususta bir vasiyeti olsaydı, O'na bağlılıkları bilinen Sahabiler ve bu arada, cesareti, yiğitliği ve samimiyeti meşhur olan Hz. Ali *(Radıyallahu Anh)*, bu vasiyeti mutlaka yerine getirir veya en azından, yerine getirmeye teşebbüs ederlerdi. Böyle birşey olmamıştır. İbn Ebi Evfa, Talha'nın ikinci sorusundan, O'nun Halifelik meselesini sormadığını anlayınca, Hz. Peygamber'in *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* en büyük vasiyetini zikretmekle yetinmiştir. Hz. Peygamber'in *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* en büyük vasiyeti Kur'an-ı Kerim'dir. O şöyle buyurmuştu: *"Size gerçekten öyle birşey bıraktım ki, eğer ona sarılırsanız asla sapıtmazsınız: Allah'ın Kitab'ını!"*[477] Hz. Peygamber'in *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* bundan başka vasiyetlerinin olduğunu belirten haberler de vardır. Bunların bir kısmına göre Hz. Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*, Sünnet'ine sarılmayı, yanında bulunan azıcık altının hayır

476- Buhari, Fezâilu'l-Kur'an, 18(6/107); Müslim, Vasıyyet, 16(3/1256); Nesai, Vesâyâ, 2(6/200); Tirmizi, Vesâyâ, 4(4/432); İbn Mace, Vesâyâ, 1(2/900); Musnde, 4/354, 355, 381-382; İbn Ebi Şeybe, 11/206; İbn Sa'd, 2/260. Hüzeyl'in sözü sadece İbn Mace, Musned'in son sayfası ve İbn Sa'd'da bulunmaktadır.

477- Ebû Davud, Menâsik, 57(2/185); İbn Mace, Menâsik, 84(2/1025).

yoluna harcanmasını, Arab Yarımadası'nda iki farklı din mensubu bırakılmamasını, Usâme'nin komutasındaki ordunun gönderilmesini, namaza dikkat edilmesini, kölelere iyi muamele yapılmasını, fitnelerden kaçınılmasını, cemaatten ayrılınmamasını ve itaat etmeyi vasiyet etmişti.[478]

٣١٨٥ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ، أنا هَمَّامٌ، عَنْ قَتَادَةَ ﴿إِنْ تَرَكَ خَيْراً الْوَصِيَّةُ﴾ قَالَ: الْخَيْرُ: الْمَالُ، كَانَ يُقَالُ: أَلْفاً فَمَا فَوْقَ ذٰلِكَ.

3185. Bize Yezid haber verip (dedi ki), bize Hemmâm, Katâde'den haber verdi ki; O, ***"(Birinize ölüm belirtileri geldiğinde) eğer bir "hayır" bırakıyorsa, vasiyet (farz kılındı)"***[479] ayeti hakkında şöyle dedi: "Bu "hayır", mal demektir. (Vasiyet etmeyi farz kılan malın da) bin ve daha fazla dirhem olduğu söylenirdi."[480]

«٤»

باب ما يستحب بالوصية من التشهد والكلام

4. BÂB
VASİYETTE MÜSTEHAB GÖRÜLEN ŞEHADET GETİRMELER VE SÖZLER

٣١٨٦ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أَخْبَرَنَا ابْنُ عَوْنٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ، أَنَّهُ أَوْصَى، ذِكْرُ مَا أَوْصَى بِهِ - أَوْ هٰذَا ذِكْرُ مَا أَوْصَى بِهِ مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي عَمْرَةَ بَنِيهِ وَأَهْلَ بَيْتِهِ ﴿أَنِ اتَّقُوا اللهَ وَأَصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ، وَأَطِيعُوا اللهَ

478- Bu konuda bkz. Muvatta, Kader, 3(2/899); İbn Sa'd, 2/253-260; Fethu'l-Bâri, ll/198.
479- Bakara Sûresi, 180.
480- İbn Ebi Şeybe, ll/208.

وَرَسُولَهُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ وَأَوْصَاهُمْ بِمَا وَصَّى بِهِ إِبْرَاهِيمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ ﴿يَا بَنِيَّ إِنَّ اللهَ اصْطَفَى لَكُمُ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾[1] وَأَوْصَاهُمْ أَنْ لَا يَرْغَبُوا أَنْ يَكُونُوا مَوَالِيَ الْأَنْصَارِي وَإِخْوَانَهُمْ فِي الدِّينِ، وَإِنَّ الْعِفَّةَ وَالصِّدْقَ خَيْرٌ وَأَبْقَى[2] مِنَ الزِّنَا وَالْكَذِبِ، إِنْ حَدَثَ بِي حَدَثٌ فِي مَرَضِي هٰذَا قَبْلَ أَنْ أُغَيِّرَ وَصِيَّتِي هٰذِهِ، ثُمَّ ذَكَرَ حَاجَتَهُ.

3186. Bize Yezid b. Hârûn haber verip (dedi ki), bize İbn Avn, Muhammed b. Sîrîn'den haber verdi ki; O şöyle vasiyet etmiş: "Muhammed b. Ebi Amra'nın oğullarına ve ev halkına yapmış olduğu vasiyetinin zikri -veya "bu, onun yapmış olduğu vasiyetin zikridir"-: Siz eğer (gerçekten) inanan kimseler iseniz, Allah'a (karşı gelmekten) sakının, aranızı düzeltin, Allah'a ve Rasûl'üne itaat edin."[481] O onlara, Hz. İbrahim'in oğullarına tavsiye ettiği, Hz. Yakûb'un da aynısını yaptığı şu şeyleri de vasiyet etmiştir: "Oğullarım, şüphesiz Allah sizin için bu dini seçti. O halde siz sadece müslümanlar olarak ölün!"...[482] O onlara; ensarın dostları ve din kardeşleri olmayı bırakmamalarını, iffetin ve doğruluğun zina ve yalandan daha iyi ve daha kalıcı olduğunu da vasiyet etmiştir. (O, geriye bıraktığı şeyler hakkında da); "bu hastalığımda bu vasiyetimi değiştirmemden önce bana bir musibet gelirse..." (deyip), sonra da isteklerini zikrederek (vasiyet etmiştir.)"[483]

٣١٨٧ - أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، ثنا أَبُو بَكْرٍ، ثنا هِشَامُ بْنُ حَسَّانَ، عَنِ ابْنِ سِيرِينَ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: هٰكَذَا كَانُوا يُوصُونَ: هٰذَا مَا أَوْصَى بِهِ فُلَانُ ابْنُ فُلَانٍ أَنَّهُ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ، لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَأَنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا، وَأَنَّ اللهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ،

481- Enfal Sûresinin l. ayetinden alınmıştır.

482- Bkz. Bakara Sûresi, l32.

483- İbn Sa'd, 7/205; Beyhaki, 6/287. Muhammed'in babası Sîrin'in künyesi Ebû Amra'dır.

وَأَوْصَى مَنْ تَرَكَ بَعْدَهُ مِنْ أَهْلِهِ أَنْ يَتَّقُوا اللهَ وَيُصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِهِمْ وَأَنْ يُطِيعُوا اللهَ وَرَسُولَهُ إِنْ كَانُوا مُؤْمِنِينَ، وَأَوْصَاهُمْ بِمَا أَوْصَى بِهِ إِبْرَاهِيمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ ﴿يَا بَنِيَّ إِنَّ اللهَ اصْطَفَى لَكُمُ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾[1]، وَأَوْصَى إِنْ حَدَثَ بِهِ حَدَثٌ مِنْ وَجَعِهِ، هٰذَا إِنَّ حَاجَتَهُ كَذَا وَكَذَا.

3187. Bize Ahmed b. Abdillah haber verip (dedi ki), bize Ebû Bekir rivayet edip (dedi ki), bize Hişam b. Hassan, İbn Sîrîn'den, (O da) Enes'ten rivayet etti ki; O şöyle dedi: Önceleri şu şekilde vasiyet ederlerdi: "Bu falan oğlu falanın yaptığı vasiyettir ki; o, tek olan, hiçbir ortağı bulunmayan Allah'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in de O'nun kulu ve elçisi olduğuna, (Kıyamet) saatinin, hiç şüphe yok, mutlaka geleceğine ve Allah'ın, kabirlerde olan kimseleri dirilteceğine şehadet eder.[484] O, kendisinden sonraya bıraktığı yakınlarına, eğer (gerçekten) inanan kimseler iseler, Allah'a (karşı gelmekten) sakınmalarını, aralarını düzeltmelerini, Allah'a ve Rasûl'üne itaat etmelerini de vasiyet etmiştir. O, onlara Hz. İbrahim'in oğullarına tavsiye ettiği, Hz. Yakûb'un da aynısını yaptığı şu şeyleri de vasiyet etmiştir: "Oğullarım, şüphesiz Allah sizin için bu dini seçti. O halde siz sadece müslümanlar olarak ölün!"[485] O, bu ağrısından kendisine bir musibet gelirse, vasiyet etmiştir ki, istekleri şöyle şöyledir...[486]

٣١٨٨ - حَدَّثَنَا الْحَكَمُ بْنُ الْمُبَارَكِ، أَخْبَرَنَا الْوَلِيدُ، عَنْ حَفْصِ بْنِ غَيْلَانَ، عَنْ مَكْحُولٍ، حِينَ أَوْصَى قَالَ: نَشْهَدُ هٰذَا فَاشْهَدْ بِهِ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهَ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَيُؤْمِنُ بِاللهِ، وَيَكْفُرُ بِالطَّاغُوتِ، عَلَى ذٰلِكَ يَحْيَى إِنْ شَاءَ اللهُ وَيَمُوتُ وَيُبْعَثُ، وَأَوْصَى فِيمَا رَزَقَهُ اللهُ فِيمَا تَرَكَ إِنْ حَدَثَ بِهِ حَدَثٌ وَهُوَ كَذَا وَكَذَا إِنْ لَمْ يُغَيِّرْ شَيْئاً مِمَّا فِي هٰذِهِ الْوَصِيَّةِ.

484- Hac Sûresinin 7. ayetinden alınmıştır.
485- Bkz. Bakara Sûresi, 132.
486- Sünenu Saîd, 1/104; Musannaf, 9/53; Beyhaki, 6/287; Mecmâu'z-Zevâid, 4/210 (Bezzar'dan).

3188. Bize el-Hakem İbnu'l-Mübarek rivayet edip (dedi ki), bize el-Velid, Hafs b. Ğaylân'dan, (O da) Mekhûl'den (naklen) haber verdi ki, O vasiyet ettiğinde şöyle demişti: "Biz şuna şahidlik ediyoruz, sen de ona şahidlik et ki; tek olan, hiçbir ortağı bulunmayan Allah'tan başka ilah yoktur; Muhammed de O'nun kulu ve elçisidir. O, Allah'a inanır, kötülük ve azgınlık önderini ("tağut"u) inkâr eder. O, inşaallah bu şekilde yaşar, ölür ve diriltilir! O, Allah'ın kendisine rızık olarak verdiği, kendisinin de geriye bıraktığı şeyler hakkında ise, "şöyle şöyle iken kendisine bir musibet gelirse, bu vasiyetteki şeylerden hiçbir şey değiştirmezse..." şeklinde vasiyet etmiştir.

٣١٨٩ - حَدَّثَنَا الْحَكَمُ، ثنا الْوَلِيدُ[1]، قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ ثَوْبَانَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ مَكْحُولٍ، قَالَ: هٰذِهِ وَصِيَّةُ أَبِي الدَّرْدَاءِ.

3189. Bize el-Hakem rivayet edip (dedi ki), bize el-Velid rivayet edip dedi ki, bana İbn Sevban, babasından, (O da) Mekhûl'den (naklen) haber verdi ki; O, "bu (yani bir önceki haberde geçen vasiyet), Ebu'd-Derdâ'nın vasiyetidir" dedi.

٣١٩٠ - حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ حَدَّثَنَا أَبُو حَيَّانَ التَّيْمِيُّ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: كَتَبَ الرَّبِيعُ بْنُ خُثَيْمٍ وَصِيَّةً:

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

هٰذَا مَا أَوْصَى بِهِ الرَّبِيعُ بْنُ خُثَيْمٍ، وَأُشْهِدُ اللهَ عَلَيْهِ، وَكَفَى بِاللهِ شَهِيداً وَجَازِياً لِعِبَادِهِ الصَّالِحِينَ وَمُثِيباً، فَإِنِّي رَضِيتُ بِاللهِ رَبّاً وَبِالْإِسْلَامِ دِيناً وَبِمُحَمَّدٍ ﷺ نَبِيّاً، وَإِنِّي أَمْرُ نَفْسِي وَمَنْ أَطَاعَنِي أَنْ نَعْبُدَ اللهَ فِي الْعَابِدِينَ، وَنَحْمَدَهُ فِي الْحَامِدِينَ، وَأَنْ نَنْصَحَ لِجَمَاعَةِ الْمُسْلِمِينَ.

3190. Bize Ca'fer b. Avn rivayet edip (dedi ki), bize Ebû Hayyân, et-Teymi'den, (O da) babasından rivayet etti ki; O

şöyle demiş: Er-Rebi' b. Huseym şöyle bir vasiyet yazmıştı: "Bismillahirrahmanirrahim! Bu, er-Rebi' b. Huseym'in yaptığı vasiyettir. Ben buna Allah'ı şahid tutuyorum. Şahid olarak, iyi kullarına mükâfaat ve sevab verici olan Allah yeter. İşte ben gerçekten Rab olarak Allah'a, din olarak müslümanlığa, Peygamber olarak Muhammed'e *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* razı oldum. Ben gerçekten kendime ve bana itaat edenlere; ibadet edenlerle beraber Allah'a ibadet etmeyi, hamdedenlerle beraber O'nu hamdetmeyi ve müslümanların cemaatinin iyiliğini istemeyi emrederim!"[487]

«0»

باب من لم ير الوصية في المال القليل

5. BÂB
AZ MALDA VASİYETİN (GEREKMEYECEĞİ) GÖRÜŞÜNDE OLANLAR

٣١٩١ - حَدَّثَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ: أَنَّ عَلِيّاً دَخَلَ عَلَى مَرِيضٍ فَذَكَرُوا لَهُ الْوَصِيَّةَ فَقَالَ عَلِيٌّ: قَالَ اللهُ: ﴿إِنْ تَرَكَ خَيْراً﴾(١) وَلَا أَرَاهُ تَرَكَ خَيْراً. قَالَ حَمَّادٌ: فَحَفِظْتُ أَنَّهُ تَرَكَ أَكْثَرَ مِنْ سَبْعِ مِائَةٍ.

3191. Bize Ebu'n-Nu'man rivayet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Zeyd, Hişam'dan, (O da) babasından (naklen) rivayet etti ki; Hz. Ali (birgün) bir hastanın yanına girmiş. Derken oradakiler hastaya vasiyet etmeden söz etmişler de, Hz. Ali şöyle demiş: "Allah; ***"...Eğer bir hayır (mal) bırakıyorsa..."***[488] buyurmuştur. Ben bunun "hayır (mal)" bıraktığı görüşünde değilim."

Hammâd sözüne şöyle devam etti: Sonra öğrendim ki O, yediyüz dirhemden çok mal bırakmıştı.[489]

487- Sünenu Saîd, I/104; Musannaf, 9/54; Beyhaki, 6/287.
488- Bakara Sûresi, 180.
489- İbn Ebi Şeybe, II/208; Musannaf, 9/62; Beyhaki, 6/270. Bkz. 3185. ve 3192. haberler.

٣١٩٢ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كُنَاسَةَ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: دَخَلَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عَلَى رَجُلٍ مِنْ قَوْمِهِ يَعُودُهُ فَقَالَ: أُوصِي؟ قَالَ: لَا. لَمْ تَدَعْ مَالًا، فَدَعْ مَالَكَ لِوَلَدِكَ.

3192. Bize Muhammed b. Künâse rivayet edip (dedi ki), bize Hişam, babasından rivayet etti ki; O şöyle demiş: Hz. Ali (birgün) kendi kabilesinden bir adamın yanına hasta ziyareti için girmiş. Derken hasta, "vasiyet edeyim mi?" diye sormuş. O da şöyle cevap vermiş: "Hayır! Sen (fazla) mal bırakmadın. Binaenaleyh, (bu) malını çocuğuna bırak!"[490]

AÇIKLAMA

Vasiyet etmenin, ne miktar mal bırakan kimseye meşru kılındığı hususunda farklı içtihadlar vardır. Katâde *(Rahmetullahi Aleyh)* ve Zührî *(Rahmetullahi Aleyh)*, kişinin bırakacağı mal az olsun çok olsun, vasiyet etmenin meşru olduğu içtihadında bulunmuşlardır. Şafii âlimlere göre de vasiyet, malın azlığı-çokluğu ayırımı yapılmaksızın, mendubdur. Bazı âlimler ise vasiyetin, "çok mal" bırakan kimse hakkında meşru kılındığını söylemişlerdir. Bu âlimler de "çok mal"ın miktarı hususunda farklı görüşler açıklamışlardır. Bu görüşlerden çıkan sonuca göre, malın azlığı ve çokluğu şahıslara ve duruma göre değişebilir bir husustur. Meselâ geriye kalabalık ev halkı bırakan kimse, vasiyet etmenin kendisine meşru olabilmesi için, böyle olmayan kimseden daha çok mal bırakmalıdır.

«٦»

باب في الذي يوصي بأكثر من الثلث

6. BÂB

490- Bkz. 3191. haber.

MALININ) ÜÇTE BİRİNDEN ÇOĞUNU VASİYET EDEN KİMSE HAKKINDA

٣١٩٣ - حَدَّثَنَا أَبُو زَيْدٍ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، فِي رَجُلٍ أَوْصَى وَالْوَرَثَةُ شُهُودٌ مُقِرُّونَ؟ فَقَالَ: لَا يَجُوزُ. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: يَعْنِي: إِذَا أَنْكَرُوا بَعْدُ.

3193. Bize Ebû Zeyd rivayet edip (dedi ki), bize Şu'be, Mansur'dan, (O da) İbrahim'den (naklen) rivayet etti ki, O'na; mirasçıları hazır ve (yapılan vasiyeti) kabul eder halde iken (malının üçte birinden çok) vasiyet eden adamın (bu vasiyetinin hükmü) hakkında soruldu da O; "caiz olmaz" karşılığını verdi.[491]

Ebû Muhammed (ed-Dârimî); "yani (adam öldükten) sonra mirasçıları vasiyeti kabul etmediklerinde (caiz, geçerli, makbul olmaz)" demiştir.

٣١٩٤ - حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، ثنا شُعْبَةُ، قَالَ: سَأَلْتُ الْحَكَمَ وَحَمَّاداً عَنِ الْأَوْلِيَاءِ يُجِيزُونَ الْوَصِيَّةَ، فَإِذَا مَاتَ لَمْ يُجِيزُوا؟ قَالَا: لَا يُجُوزُ.

3194. Bize Süleyman b. Harb rivayet edip (dedi ki), bize Şu'be rivayet edip şöyle dedi:

Ben el-Hakem ile Hammâd'a, murislerinin, yaptığı vasiyete o hayatta iken icazet veren, (yani onu kabul edip geçerli sayan), ölünce de icazet vermeyen yakınların durumunu sordum da, onlar; "(o zaman bu vasiyet) caiz olmaz" karşılığını verdiler.[492]

491- Sünenu Saîd, I/118; İbn Ebi Şeybe, II/150.
492- Bkz. İbn Ebi Şeybe II/152.

٣١٩٥ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ أَبِي هِنْدٍ، عَنْ عَامِرٍ، عَنْ شُرَيْحٍ، فِي الرَّجُلِ يُوصِي بِأَكْثَرَ مِنْ ثُلُثِهِ؟ قَالَ: إِنْ أَجَازَتْهُ الْوَرَثَةُ أَجَزْنَاهُ، وَإِنْ قَالَتِ الْوَرَثَةُ: أَجَزْنَاهُ، فَهُمْ بِالْخِيَارِ إِذَا نَفَضُوا أَيْدِيَهُمْ مِنَ الْقَبْرِ.

3195. Bize Yezid b. Hârûn, Davud b. Ebi Hind'den, (O) Amir'den, (O da) Şureyh'ten (naklen) haber verdi ki; O, (malının) üçte birinden çoğunu vasiyet eden adam hakkında şöyle dedi: "Mirasçıları (bu vasiyete) icâzet verirlerse biz de icâzet veririz. Varisler, "icâzet verdik" deseler de, (mûrislerini) defnetme işini bitirdiklerinde (bu vasiyeti geçerli sayıp saymama hususunda) muhayyerdirler."[493]

٣١٩٦ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا الْمَسْعُودِيُّ، عَنِ ابْنِ عَوْنٍ، عَنِ الْقَاسِمِ، أَنَّ رَجُلًا اسْتَأْذَنَ وَرَثَتَهُ أَنْ يُوصِيَ بِأَكْثَرِ مِنَ الثُّلُثِ فَأَذِنُوا لَهُ، ثُمَّ رَجَعُوا فِيهِ بَعْدَمَا مَاتَ، فَسُئِلَ عَبْدُ اللهِ عَنْ ذَلِكَ؟ فَقَالَ: هَذَا التَّكَرُّهُ لَا يَجُوزُ.

3196. Bize Ebû Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize İbn Avn, el-Kasım'dan (naklen) rivayet etti ki; bir adam, (malının) üçte birinden çoğunu vasiyet etmek için mirasçılarından izin istemiş, onlar da ona izin vermişler, sonra (adam) ölünce bundan vazgeçmişler. Bu durum Abdullah'a sorulmuş da O, şöyle cevap vermiş: "Bu zorakilik (yani istemeyerek izin verme) câiz olmaz!"[494]

٣١٩٧ - حَدَّثَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ هِشَامٍ، عَنِ الْحَسَنِ، فِي الرَّجُلِ يُوصِي بِأَكْثَرَ مِنَ الثُّلُثِ فَرَضِيَ الْوَرَثَةُ؟ قَالَ: هُوَ جَائِزٌ. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: أَجَزْنَاهُ، يَعْنِي: فِي الْحَيَاةِ.

493- İbn Ebi Şeybe, II/151; Sünenu Saîd, I/118; Musannaf, 9/86-87.
494- İbn Ebi Şeybe, II/152-153; Sünenu Saîd, I/118-119; Mecmâu'z-Zevâid, 4/211.

3197. Bize Ebu'n-Nu'man rivayet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Zeyd, Hişam'dan, (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivayet etti ki; O, üçte birden çok vasiyet edip de mirasçılarının (buna) razı olduğu adam hakkında; "bu (vasiyet) câizdir" dedi.[495]

Ebû Muhammed (ed-Dârimî) dedi ki: ("Bu câizdir" sözünün manası), "biz onu câiz kılarız, yani hayatta iken (câiz kılarız)" demektir.

AÇIKLAMA

Vasiyet, esas olarak mirasın üçte birini aşamaz. Ancak, mirasçıların kabul etmesi veya ölenin hiçbir mirasçısının bulunmaması durumlarında üçte birden fazla da vasiyet edilebileceğine dair içtihadlar vardır. Şöyle ki; âlimlerin cumhuruna göre mirasçıların kabul etmesi halinde üçte birden fazla da vasiyet edilebilir.

Bununla beraber, yine âlimlerin cumhuruna göre, mûris hayattayken onun üçte birden fazla yaptığı vasiyeti kabul eden mirasçılar, o ölünce bundan vazgeçebilirler. Bu durumda vasiyetin sadece üçte biri yerine getirilir.

İmam Malik *(Rahmetullahi Aleyh)* ise bu hususta şöyle bir ayırım yapmıştır: Mirasçılar mûrisin üçte birden fazla vasiyetini o sıhhatli iken kabul etmişlerse, ölümünden sonra bundan vazgeçebilirler; ama o ölüm hastalığındayken kabul etmişlerse artık ondan vazgeçemezler. Hanefi âlimelere göre üçte birden fazla vasiyet, ölenin hiçbir mirasçısı bulunmadığında da caizdir.

«٧»

باب الوصية بالثلث

7. BÂB
ÜÇTE BİRİ VASİYET ETME

495- İbn Ebi Şeybe, 11/151; Sünenu Saîd, 1/119; Musannaf, 9/87.

٣١٩٨ - حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ، ثنا هَمَّامٌ، ثنا قَتَادَةُ، عَنْ يُونُسَ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - دَخَلَ عَلَيْهِ وَهُوَ بِمَكَّةَ وَلَيْسَ لَهُ إِلاَّ ابْنَةٌ، فَقُلْتُ لَهُ: إِنَّهُ لَيْسَ لِي إِلاَّ ابْنَةٌ وَاحِدَةٌ فَأُوصِي بِمَالِي كُلِّهِ؟ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: لاَ. قُلْتُ: فَأُوصِي بِالنِّصْفِ؟ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ - ﷺ -: لاَ. قَالَ: فَأُوصِي بِالثُّلُثِ؟ قَالَ: فَقَالَ رَسُولُ اللهِ: الثُّلُثُ، وَالثُّلُثُ كَثِيرٌ.

3198. Bize Ebu'l-Velid et-Tayâlisî rivayet edip (dedi ki), bize Hemmâm rivayet edip (dedi ki), bize Katâde, Yunûs b. Cübeyr'den, (O) Muhammed b. Sa'd'dan, (O da) babasından (naklen) rivayet etti ki; Hz. Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* (birgün) Mekke'de iken O'nun yanına girmişti. O'nun (yani Muhammed'in babası Sa'd b. Ebi Vakkas'ın) da sadece bir kızı varmış. (Sa'd demiş ki), o zaman ben kendisine; "gerçek şu ki, benim sadece tek bir kızım var. Bu sebeple bütün malımı vasiyet edeyim mi?" demiştim de, Hz. Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*; *"Hayır!"* buyurmutu. Ben; "öyleyse yarısını vasiyet edeyim mi?" demiştim. Hz. Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* O'na (yani Sa'd'a yine); *"Hayır!"* buyurmuştu. (Sa'd); "o halde üçte birini vasiyet edeyim mi?" demiş ve sözüne şöyle devam etmişti: "Bunun üzerine Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurmuştu: *"Üçte bir (yeter). Üçte bir de çoktur!"*[496]

٣١٩٩ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: اشْتَكَيْتُ مَعَ النَّبِيِّ - ﷺ - فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ، حَتَّى إِذَا أَدْنَفْتُ فَدَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - يَعُودُنِي فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، مَا أَرَانِي إِلاَّ أَلَمَّ بِي وَأَنَا ذُو مَالٍ كَثِيرٍ، وَإِنَّمَا يَرِثُنِي ابْنَةٌ لِي، أَفَأَتَصَدَّقُ بِمَالِي كُلِّهِ؟ قَالَ: لاَ. قُلْتُ: فَنِصْفِهِ؟ قَالَ: لاَ. قُلْتُ: فَالثُّلُثُ؟ قَالَ: الثُّلُثُ وَالثُّلُثُ كَثِيرٌ، إِنَّكَ إِنْ تَتْرُكْ وَرَثَتَكَ أَغْنِيَاءَ، خَيْرٌ مِنْ أَنْ تَتْرُكَهُمْ

496- Nesai, Vesâyâ, 3(6/204); Müsned, I/173.

فُقَرَاءَ يَتَكَفَّفُونَ النَّاسَ بِأَيْدِيهِمْ، وَإِنَّكَ لَنْ تُنْفِقَ نَفَقَةً إِلَّا آجَرَكَ اللهُ فِيهَا حَتَّى مَا تَجْعَلُ فِي فِي امْرَأَتِكَ[1].

3199. Bize Yezid b. Hârûn haber verip (dedi ki), bize Muhammemd b. İshak, ez-Zührî'den, (O) Âmir b. Sa'd'dan, (O da) babasından (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: Hz. Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* ile Veda Haccı'ndayken hastalanmıştım. Nihayet hastalığım ağırlaşıp da Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* hasta ziyareti için yanıma girdiğinde şöyle demiştim: "Ya Rasulullah, ben (ölümümün) yaklaştığını zannediyorum. Çok mal sahibiyim. Bana da sadece bir kızım mirasçı olacak. Bunun için bütün malımı sadaka olarak vereyim mi?" O; *"Hayır!"* buyurmuştu. Ben; "peki yarısını?" demiştim. O yine; *"Hayır!"* buyurmuştu. Ben; "o halde üçte birini?" diye sormuştum. O zaman O şöyle buyurmuştu: *"Üçte bir (yeter). Üçte bir de çoktur! Doğrusu senin, mirasçılarını zengin bir halde bırakman, onları, insanlara el açıp dilenen fakirler olarak bırakmandan daha iyidir. Ayrıca senin, hanımının ağzına koyacağın şeye varıncaya kadar, hayır yolunda yapacağın her harcamadan dolayı Allah sana mutlaka sevab verecektir!"*[497]

«٨»

باب الوصية بأقلّ من الثلث

8. BÂB
ÜÇTE BİRDEN AZ VASİYET ETME

٣٢٠٠ ـ حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ سُوَيْدٍ، عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ زِيَادٍ، أَنَّ أَبَاهُ زِيَادَ بْنَ مَطَرٍ أَوْصَى فَقَالَ: وَصِيَّتِي مَا اتَّفَقَ

497- Buhari, Vesâyâ, 2(3/186); Müslim, Vasıyyet, 5(3/1250-1251); Ebû Davud, Vesâyâ, 2(3/112); Nesai, Vesâyâ, 3(6/201); Tirmizi, Vesâyâ, 1(4/430); İbn Mace, Vesâyâ, 5(2/904); Muvatta, Vasıyyet, 4(2/763); İbn Ebi Şeybe, 11/199; Sünenu Saîd, 1/105; Tayâlisî, s.27; Musnde, 1/172, 176, 179.

عَلَيْهِ فُقَهَاءُ أَهْلِ الْبَصْرَةِ. فَسَأَلْتُ، فَاتَّفَقُوا عَلَى الْخُمُسِ.

3200. Bize Süleyman b. Harb rivayet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Zeyd, İshak b. Suveyd'den, (O da) el-Alâ b. Ziyad'dan (naklen) rivayet etti ki, babası Ziyad b. Matar vasiyet etmiş ve "vasiyetim, (daha faziletli oluşundan,) Basralıların fakihlerinin ittifak ettiği (miktardır!)" demişti. (El-Alâ demiş ki), ben de (bunu onlara) sormuştum da onlar, beşte bir üzerinde ittifak etmişlerdi.[498]

٣٢٠١ - حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ سُوَيْدٍ، عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ زِيَادٍ، أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ فَقَالَ: إِنَّ وَارِثِي كَلَالَةٌ أَفَأُوصِي بِالنِّصْفِ؟ قَالَ: لَا. قَالَ: فَالثُّلُثِ؟ قَالَ: لَا. قَالَ: فَالرُّبُعِ؟ قَالَ: لَا. قَالَ: فَالْخُمُسِ؟ قَالَ: لَا. حَتَّى صَارَ إِلَى الْعُشْرِ فَقَالَ: أَوْصِ بِالْعُشْرِ.

3201. Bize Süleyman b. Harb rivayet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Zeyd, İshak b. Suveyd'den, (O da) el-Alâ b. Ziyad'dan (naklen) rivayet etti ki; bir adam Hz. Ömer İbnu'l-Hattab'a; "doğrusu benim mirasçım "kelâle"dir, (yani babasız çocuksuz biridir). Binaenaleyh, (malımın) yarısını vasiyet edeyim mi?" diye sormuş. O; "hayır" cevabını vermiş. Adam; "peki üçte birini?" demiş. O; "hayır" cevabını vermiş. Adam; "o halde dörtte birini?" demiş. O; "hayır" cevabını vermiş. Adam; "peki beşte birini?" demiş. O; "hayır" cevabını vermiş. Adam sonunda onda bire ulaşmış da Hz. Ömer; "onda biri vasiyet et" karşılığı vermiş.[499]

٣٢٠٢ - حَدَّثَنَا يَعْلَى، ثنا إِسْمَاعِيلُ، عَنْ عَامِرٍ، قَالَ: إِنَّمَا كَانُوا

498- Sünenu Saîd, I/107-108.
499- Sünenu Saîd, I/107; Kenzu'l-Ummâl, 16/622 (Sünenu Said'den).

يُوصُونَ بِالْخُمُسِ، وَالرُّبُعِ، وَكَانَ الثُّلُثُ مُنْتَهَى الْجَامِحِ، قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: يَعْنِي بِالْجَامِحِ: الْفَرَسُ الْجَمُوحُ.

3202. Bize Ya'lâ rivayet edip (dedi ki), bize İsmail, Âmir'den rivayet etti ki; O şöyle demiş: "Öncekiler beşte biri, altıda biri vasiyet ederlerdi. Üçte bir ise söz dinlemezin varabileceği son yerdir!"[500]

Ebû Muhammed (ed-Dârimî) dedi ki: "Sözdinlemez" kelimesi ile "gemi azıya almış, binicisini artık dinlemeyen at" kastedilir.

٣٢٠٣ - حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ حُمَيْدٍ، عَنْ بُكَيْرٍ(١) قَالَ: أَوْصَيْتُ إِلَى حُمَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ، فَقَالَ: مَا كُنْتُ لِأَقْبَلَ وَصِيَّةَ رَجُلٍ لَهُ وَلَدٌ يُوصِي بِالثُّلُثِ.

3203. Bize Süleyman b. Harb rivayet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, Humeyd'den, (O da) Bukeyr'den (naklen) rivayet etti ki; O şöyle demiş: Ben Humeyd b. Abdirrahman'a vasiyette bulunmuştum da, O şöyle demişti: "Çocuğu olduğu halde (malının) üçte birini vasiyet eden bir adamın vasiyetini kabul edecek değilim!"[501]

٣٢٠٤ - حَدَّثَنَا قَبِيصَةُ، أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ، عَنْ شُرَيْحٍ، قَالَ: الثُّلُثُ جَهْدٌ، وَهُوَ جَائِزٌ.

3204. Bize Kabîsa rivayet edip (dedi ki), bize Süfyân, Hişam'dan, (O) Muhammed b. Sîrîn'den, (O da) Şureyh'ten (naklen) haber verdi ki; O şöyle demiş: "Üçte biri (vasiyet etme) meşakkattır, son sınırdır; ama caizdir!"[502]

500- İbn Ebi Şeybe, II/202; Sünenu Saîd, I/109.

501- İbn Ebi Şeybe, II/201. Vasiyetin kabûl edilip edilmemesi hakkında bkz. Istılahat-ı Fıkhıyye, 5/II7.

502- İbn Ebi Şeybe, II/201; Musannaf, 9/68; Sünenu Saîd, I/109.

٣٢٠٥ ـ حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ، عَنْ إِسْرَائِيلَ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: قَالَ: كَانَ السُّدُسُ أَحَبَّ إِلَيْهِمْ مِنَ الثُّلُثِ.

3205. Bize Ubeydullah, İsrail'den, (O) Mansûr'dan, (O da) İbrahim'den (naklen) rivayet etti ki; O şöyle demiş: "Onlara altıda biri (vasiyet etmek), üçte biri (vasiyet etmekten) daha sevimli gelirdi."[503]

«٩»

باب ما يجوز للوصي، وما لا يجوز

9. BÂB

VÂSİ İÇİN CAİZ OLAN ŞEYLERLE, CAİZ OLMAYAN ŞEYLER

٣٢٠٦ ـ حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، ثنا شَرِيكٌ، عَنْ مُغِيرَةَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: الْوَصِيُّ أَمِينٌ فِيمَا أُوصِيَ إِلَيْهِ بِهِ.

3206. Bize Ebu'l-Velid rivayet edip (dedi ki), bize Şerîk, Muğîre'den, (O da) İbrahim'den (naklen) rivayet etti ki; O şöyle demiş: "Vâsi, kendisine vasiyet edilen şey hususunda emindir."[504]

٣٢٠٧ ـ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُبَارَكِ، ثنا يَحْيَى بْنُ حَمْزَةَ، عَنِ ابْنِ وَهْبٍ، عَنْ مَكْحُولٍ، قَالَ: أَمْرُ الْوَصِيِّ جَائِزٌ فِي كُلِّ شَيْءٍ إِلَّا فِي الْإِبْتِيَاعِ، وَإِذَا بَاعَ بَيْعاً لَمْ يُقَلْ. وَهُوَ رَأْيُ يَحْيَى بْنِ حَمْزَةَ.

503- İbn Ebi Şeybe, II/203. Bkz. Musannaf, 9/67.
504- İbn Ebi Şeybe, II/213.

3207. Bize Muhammed İbnu'l-Mübarek rivayet edip (dedi ki), bize Yahya b. Hamza, İbn Vehb'den, (O da) Mekhûl'dan (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: "Vâsinin emri, kendisine satın alma dışında her şeyde geçerlidir. O, bir satış yaptığında ise satış muamelesi bozulmaz."

Bu, Yahya b. Hamza'nın da görüşüdür.[505]

٣٢٠٨ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُبَارَكِ، ثنا الْوَلِيدُ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، قَالَ: الْوَصِيُّ أَمِينٌ فِي كُلِّ شَيْءٍ إِلَّا فِي الْعِتْقِ، فَإِنَّ عَلَيْهِ أَنْ يُقِيمَ الْوَلَاءَ.

3208. Bize Muhammed İbnu'l-Mübarek rivayet edip (dedi ki), bize el-Velid, el-Evzaî'den, (O da) Yahya b. Ebi Kesir'den (naklen) rivayet etti ki; O şöyle demiş: "Vâsi her şeyde emindir, köle âzâd etme hariç! Çünkü onun, velâ hakkını sürdürmesi gerekir."

٣٢٠٩ - حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ، عَنْ إِسْرَائِيلَ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، فِي مَالِ الْيَتِيمِ: يَعْمَلُ بِهِ الْوَصِيُّ إِذَا أُوصِيَ إِلَى الرَّجُلِ.

3209. Bize Ubeydullah, İsrail'den, (O) Mansur'dan, (O da) İbrahim'den (naklen) rivayet etti ki; O, yetimin malı hakkında (şöyle dedi): "Mal erkeğe vasiyet edildiğinde vâsi onunla iş yapar, (onu çalıştırabilir)."[506]

٣٢١٠ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّلْتِ، ثنا مُوسَى بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: وَصِيُّ الْيَتِيمِ يَأْخُذُ لَهُ بِالشُّفْعَةِ، وَالْغَائِبُ عَلَى شُفْعَتِهِ.

505- İbn Ebi Şeybe, ll/214.
506- İbn Ebi Şeybe, 6/378.

3210. Bize Muhammed İbnu's-Salt rivayet edip (dedi ki), bize Musa b. Muhammed, İsmail'den, (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: "Yetimin vâsisi yetim için şufa sebebiyle alım yapabilir. (Kendisi için şufa hakkının doğduğu hadisede) hazır bulunmayan kimse de (hazır veya haberdar olunca), şufasına dayanarak (alım yapabilir)."

AÇIKLAMA

Şufa hakkı, satılan bir kâbil-i taksim gayr-i menkûlü (bölüştürülebilir taşınmaz malı) veya o hükümdeki bir malı, ortaklık gibi bir sebeple öncelikle alabilme hakkı demektir. Sünnet'le sabit olan bu hakla; ortakların bazı muhtemel zarar ve hoşnutsuzlukları ile istemeyecekleri kimselerle ortak olma durumuna gelmeleri önlenmek istenmiştir. Şufa hakkını vâsi de, vâsisi olduğu kimse adına kullanabilir.

٣٢١١ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُبَارَكِ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ حَمْزَةَ، عَنِ ابْنِ عِكْرِمَةَ، عَنْ شَيْخٍ مِنْ أَهْلِ دِمَشْقَ، قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ، وَعِنْدَهُ سُلَيْمَانُ بْنُ حَبِيبٍ وَأَبُو قِلَابَةَ، إِذْ دَخَلَ غُلَامٌ فَقَالَ: أَرْضُنَا بِمَكَانٍ كَذَا وَكَذَا بَاعَكُمُ الْوَصِيُّ، وَنَحْنُ أَطْفَالٌ. فَالْتَفَتَ إِلَيَّ سُلَيْمَانَ بْنِ حَبِيبٍ، فَقَالَ: مَا تَقُولُ؟ قَالَ: فَأَضْجَعَ فِي الْقَوْلِ، فَالْتَفَتَ إِلَى أَبِي قِلَابَةَ فَقَالَ: مَا تَقُولُ؟ فَقَالَ: رُدَّ عَلَى الْغُلَامِ أَرْضَهُ. قَالَ: إِذاً يَهْلِكُ مَالُنَا. قَالَ: أَنْتَ أَهْلَكْتَهُ.

3211. Bize Muhammed İbnu'l-Mübarek haber verip (dedi ki), bize Yahya b. Hamza, İbn İkrime'den, (O da) Dımeşk ahalisinden olan bir ihtiyardan (naklen) rivayet etti ki; O şöyle demiş: Ben Ömer b. Abdilaziz'in yanındaydım. Süleyman b. Hubeyb ile Ebû Kılabe de oradaydılar. Derken bir genç gelip; "şu şu yerdeki arazimizi vâsi, biz çocuk iken size satmış" dedi. Bunun üzerine (Ömer b. Abdilaziz) Süleyman b. Hubeyb'e dönüp; "ne dersin?" diye

sordu. (İhtiyar sözüne devamla) demiş ki; (Süleyman) sözü eğip büktü, (doğru dürüst cevap veremedi). Sonra Ebû Kılâbe'ye dönüp; "ne dersin?" diye sordu. O; "gence arazisini geri ver" karşılığını verdi. (Ömer); "o zaman malımız mahvolur" dedi. O da; "onu sen mahvettin" dedi.

AÇIKLAMA

Bir kimsenin mallarında veya çocuklarının işlerinde tasarrufta bulunmak üzere tayin edilen şahsa "vâsi" denir. Vâsi, kendisini tayin eden kimsenin vekili hükmündedir ve onun gibi tasarruflarda bulunur. Bununla beraber, vâsinin tasarrufları hakkında; kendisini vâsi tayin eden kimse ile vâsisi olduğu kimsenin ve yapılacak işlemin durumuna göre farklı içtihadlar vardır. Yukarıdaki haberlerde bunların bir kısmı görülmüştür. Vâsinin alım-satımla ilgili tasarrufları hakkında bazı içtihadlar da şöyledir: Hanefi âlimlere göre hakimin tayin ettiği vâsi, yetimin malını kendisi için asla satın alamaz, kendi malını da yetim için asla satamaz. Babanın tayin ettiği vâsi ise, çocuğun âkar kabilinden olmayan bir malını bazı şartlarda kendisi için alabilir, kendi malını da yine bazı şartlarda çocuk için satabilir. İmam Muhammed *(Rahmetullahi Aleyh)* ile İmam Ebû Yusûf'a *(Rahmetullahi Aleyh)* göre, bu satıp alma da caiz değildir. Malikilere göre de vâsi, yetimin malını değer kıymetiyle kendisine satın alabilir. İmam Şafii'ye *(Rahmetullahi Aleyh)* göre ise vâsi, yetimin malını asla satın alamaz. İmam Ahmed'den *(Rahmetullahi Aleyh)* de böyle bir görüş nakledilmiştir.[507]

«١٠»

باب اذا أوصى لرجل بالنصف، ولآخر بالثلث

10. BÂB
MALIN YARISI BİR ADAMA, ÜÇTE BİRİ DİĞERİNE VASİYET EDİLDİĞİNDE?

507- Bu konuda Bkz. Istılahat-ı Fıkhıyye, 5/179 vd.

٣٢١٢ - أَخْبَرَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُوسَى، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنْ أَشْعَثَ، عَنِ الْحَسَنِ، فِي رَجُلٍ أَوْصَى لِرَجُلٍ بِنِصْفِ مَالِهِ، وَلِآخَرَ بِثُلُثِ مَالِهِ، قَالَ: يُضْرَبَانِ بِذَلِكَ فِي الثُّلُثِ، هٰذَا بِالنِّصْفِ وَهٰذَا بِالثُّلُثِ.

3212. Bize İbrahim b. Musa, Muhammed b. Abdillah'tan, (O) Eş'as'tan, (O da) el-Hasan'dan (naklen) haber verdi ki; O, malının yarısını bir adama, malının üçte birini diğerine vasiyet eden kimse hakkında şöyle demiş: "Onlar bu (vasiyete) üçte birde katılırlar; şu, yarı oranında, şu, üçte bir oranında!"[508]

AÇIKLAMA

Terîkenin üçte birinden fazla miktarda yapılan vasiyetin yerine getirilmesi mirasçıların iznine bağlıdır. Mirasçılar buna izin vermediğinde, eğer vasiyet edilen kimse tek kişi ise, o sadece üçte bir pay alır. Eğer vasiyet edilenler birden çok sayıda iseler, bu durumda; Ebû Hanife'ye *(Rahmetullahi Aleyh)* göre üçte bir pay bu kimselere eşit olarak dağıtılır; Malik, Şafii, Muhammed ve Ebû Yusûf'a *(Rahmetullahi Aleyhim ecmain)* göre ise üçte bir pay bu kimselere, kendilerine vasiyet edilen miktar oranında dağıtılır. Yukarıdaki haberden, Hasan Basri'nin *(Rahmetullahi Aleyh)* de bu içtihadda bulunduğu anlaşılmaktadır. Buna göre yukarıdaki meselede terîkenin üçte biri beşe ayrılır ve kendisine mirasın yarısı vasiyet edilen şahsa üç pay, kendisine üçte bir vasiyet edilen şahsa ise iki pay verilir.

«١١»

باب الرجوع عن الوصية

11. BÂB

VASİYETTEN VAZGEÇME

508- Bkz. İbn Ebi Şeybe, II/188.

٣٢١٣ ـ حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ، ثنا زَائِدَةُ، عَنِ الشَّيْبَانِيِّ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، قَالَ: يُغَيِّرُ صَاحِبُ الْوَصِيَّةِ مِنْهَا مَا شَاءَ غَيْرَ الْعَتَاقَةِ.

3213. Bize Ebu'l-Velid et-Tayâlisî rivayet edip (dedi ki), bize Zâide, eş-Şeybani'den, (O da) eş-Şa'bi'den (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: "Vasiyet sahibi vasiyetinden, köle âzâdı dışında, dilediği şeyi değiştirebilir."[509]

٣٢١٤ ـ حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ، ثنا هَمَّامٌ، ثنا قَتَادَةُ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي رَبِيعَةَ: أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ قَالَ: يُحْدِثُ الرَّجُلُ فِي وَصِيَّتِهِ مَا شَاءَ، وَمَلَاكُ الْوَصِيَةِ آخِرُهَا.

3214. Bize Ebu'l-Velid et-Tayâlisî rivayet edip (dedi ki), bize Hemmâm rivayet edip (dedi ki), bize Katâde, Amr b. Şuayb'dan, (O da) Abdullah b. Ebi Rebia'dan (naklen) rivayet etti ki; Hz. Ömer İbnu'l-Hattab şöyle demiş: "İnsan, vasiyetinde dilediği şeyi yeniden ortaya koyabilirler. Vasiyetin dayanağı, onun sonucudur!"[510]

٣٢١٥ ـ حَدَّثَنَا سَهْلُ بْنُ حَمَّادٍ، ثنا هَمَّامٌ، قَالَ: حَدَّثَنِي قَتَادَةُ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَمْرُ بْنُ دِينَارٍ: أَنَّ أَبَاهُ أَعْتَقَ رَقِيقاً لَهُ فِي مَرَضِهِ، ثُمَّ بَدَا لَهُ أَنْ يَرُدَّهُمْ وَيُعْتِقَ غَيْرَهُمْ. قَالَ: فَخَاصَمُونِي إِلَى عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ مَرْوَانَ فَأَجَازَ عِتْقَ الْآخَرِينَ، وَأَبْطَلَ عِتْقَ الْأَوَّلِينَ.

3215. Bize Sehl b. Hammâd rivayet edip (dedi ki), bize Hemmâm rivayet edip şöyle dedi: Bana Katâde rivayet edip

509- İbn Ebi Şeybe, II/173; Sünenu Saîd, I/116; Musannaf, 9/72.

510- İbn Ebi Şeybe, II/155, 172; Musannaf, 9/71. Bkz. 3216. ve 3218. haberler.

şöyle dedi: Bana Amr b. Dinâr rivayet etti ki, babası hastalığında bazı kölelerini âzâd etmiş; sonra onları geri çevirip başkalarını âzâd etmeyi uygun görmüş. (Amr sözüne devamla) şöyle dedi: Sonra (babam ölünce) onlar beni Abdulmelik b. Mervan'a dava ettiler de O, sonrakilerin âzâdını geçerli, öncekilerin âzâdını geçersiz kıldı.[511]

٣٢١٦ - حَدَّثَنَا سَهْلُ بْنُ حَمَّادٍ، ثنا هَمَّامٌ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي رَبِيعَةَ، عَنِ الشَّرِيدِ بْنِ سُوَيْدٍ، قَالَ: قَالَ عُمَرُ: يُحْدِثُ الرَّجُلُ فِي وَصِيَّتِهِ مَا شَاءَ، وَمِلَاكُ الْوَصِيَّةِ آخِرُهَا. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: هَمَّامٌ لَمْ يَسْمَعْ مِنْ عَمْرٍو، وَبَيْنَهُمَا قَتَادَةُ.

3216. Bize Sehl b. Hammâd rivayet edip (dedi ki), bize Hemmâm, Amr b. Şuayb'dan, (O) Abdullah b. Ebi Rebia'dan, (O da) eş-Şerid b. Suveyd'den (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: Hz. Ömer demiş ki: "İnsan, vasiyetinde dilediği şeyi yeniden ortaya koyabilir. Vasiyetin dayanağı, onun sonudur."[512]

Ebû Muhammed (ed-Dârimî) şöyle dedi: Hemmâm, Amr'dan hadis işitmemiştir. Aralarında Katâde vardır.

٣٢١٧ - حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ الْمُغِيرَةِ، قَالَ ابْنُ الْمُبَارَكِ، ثنا عَنْ مَعْمَرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، فِي الرَّجُلِ يُوصِي بِوَصِيَّةٍ ثُمَّ يُوصِي بِأُخْرَى؟ قَالَ: هُمَا جَائِزَتَانِ فِي مَالِهِ.

3217. Bize Saîd İbnu'l-Muğîre rivayet edip (dedi ki), İbnu'l-Mübarek şöyle demiş: Bize Ma'mer, ez-Zühri'den rivayet etti ki; O, bir vasiyette bulunan, sonra başka bir vasiyet yapan kimse hakkında şöyle demiş: "İkisi de onun malında geçerlidir."[513]

511- Şahidi için bkz. İbn Ebi Şeybe, II/154.

512- Bkz. 3214. haber.

513- İbn Ebi Şeybe, II/154-155; Musannaf, 9/73.

٣٢١٨ - حَدَّثَنَا سَعِيدٌ، عَنِ ابْنِ الْمُبَارَكِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ قَتَادَةَ، قَالَ: قَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ: مَلَاكُ الْوَصِيَّةِ آخِرُهَا.

3218. Bize Saîd, İbnu'l-Mübarek'ten, (O) Ma'mer'den, (O da) Katâde'den (naklen) rivayet etti ki; O şöyle demiş: Hz. Ömer İbnu'l-Hattab demiş ki; "vasiyetin dayanağı, onun sonudur."[514]

«١٢»

باب في الوصي المتهم

12. BÂB

İTHAM EDİLEN VASİ HAKKINDA

٣٢١٩ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُبَارَكِ، ثنا الْوَلِيدُ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، عَنْ يَحْيَى، قَالَ: إِذَا اتَّهَمَ الْقَاضِي الْوَصِيَّ لَمْ يَعْزِلْهُ، وَلٰكِنْ يُوَكِّلُ مَعَهُ غَيْرَهُ. وَهُوَ رَأْيُ الْأَوْزَاعِيِّ.

3219. Bize Muhammed İbnu'l-Mübarek haber verip (dedi ki), bize el-Velid, el-Evzai'den, (O da) Yahya'dan (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: "Hakim vâsiyi itham ettiğinden onu vâsilik görevinden uzaklaştırmaz, fakat onunla beraber başkasını vekil kılar."

Bu, el-Evzai'nin de görüşüdür.

AÇIKLAMA

Vâsi tayin edilebilmek için; müslüman, akıl-bâliğ, güvenilir, becerikli olma gibi bazı vasıflar aranır. Bu vasıfları taşıyan biri vâsi

514- Musannaf, 9/71. Bkz. 3214. haber.

tayin edilince, o, kendisini bu işe tayin eden kimsenin yerine geçmiş olur ve artık hakim onu, bu vasıfları taşıdığı sürece bu görevden alamaz. Vâsi bu vasıflardan birini veya birkaçını kaybettiğinde, mesela hainliği veya işleri görmekten acizliği ortaya çıktığında hakim onu, duruma göre, tamamen veya kısmen görevden uzaklaştırır; yahut yanına başka birini daha vâsi olarak verir. Şüphesiz bu konunun, fıkıh kitaplarında geniş olarak ele alınan ayrıntıları vardır. Bu arada Hanefi âlimlerin, vasileri; "vâsiyy-i muhtar" ve "vâsiyy-i mansub"[515] diye ikiye ayırdıklarını, hakimin, vâsiyy-i mensubu, sözkonusu vasıfları taşısa da, bir maslahattan dolayı görevden alabileceğini kaydedelim.

«١٣»

باب وصية المريض

13. BÂB

HASTANIN VASİYETİ

٣٢٢٠ - حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، ثنا شَرِيكٌ، عَنِ الشَّيْبَانِيِّ، عَنْ عَامِرٍ، قَالَ: يَجُوزُ بَيْعُ الْمَرِيضِ وَشِرَاؤُهُ وَنِكَاحُهُ، وَلَا يَكُونُ مِنَ الثُّلُثِ.

3220. Bize Ebu'l-Velid rivayet edip (dedi ki), bize Şerîk, eş-Şeybani'den, (O da) Âmir'den (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: "Hastanın alım satımı, nikâhı caizdir ve bunlar, (onun ölmesi halinde) malının üçte birinden (geçerli olur)."[516]

٣٢٢١ - حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، ثنا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ مُطَرِّفٍ، عَنِ الْحَارِثِ

515- Vasiyy-i muhtar; bir kimse tarafından ölümünden sonra malları ve reşid olmayan mirasçıları hakkında tasarruf etmek üzere tayin edilen vâsi; vasiyy-i mansûb ise, hakim tarafından bir kimsenin herhangi bir işi için tayin edilen vasi demektir.

516- Amir eş-Şa'bi'nin bunun aksi görüşte olduğunu gösteren bir rivayet için bkz. Musannaf, 9/93.

الْعُكْلِيِّ، قَالَ: مَا جَاءَ بِهِ الْمَرِيضُ فِي مَرَضِهِ مِنْ بَيْعٍ أَوْ شِرَاءٍ، فَهُوَ فِي ثُلُثِهِ بِقِيمَةِ عَدْلٍ.

3221. Bize Ebu'l-Velid rivayet edip (dedi ki), bize Ebû Avâne, Mutarrif'ten, (O da) el-Haris el-Ukli'den (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: "Hastanın, hastalığında yaptığı alımsatımlar, hakça bir değerle onun malının üçte birinden (geçerli olur)."

٣٢٢٢ - حَدَّثَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ يَحْيَى - هُوَ ابْنُ سَعِيدٍ -، قَالَ: أَعْطَتِ الْمَرْأَةُ مِنْ أَهْلِنَا وَهِيَ حَامِلٌ. فَسُئِلَ الْقَاسِمُ فَقَالَ: هُوَ مِنْ جَمِيعِ الْمَالِ. قَالَ يَحْيَى: وَنَحْنُ نَقُولُ إِذَا ضَرَبَهَا الْمَخَاضُ فَمَا أَعْطَتْ فَمِنَ الثُّلُثِ.

3222. Bize Ebu'n-Nu'man rivayet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Zeyd, Yahya'dan -ki O, İbn Saîd'dir-, rivayet etti ki; O şöyle demiş: Yakınlarımızdan bir kadın hamile iken (birşeyler) vermişti de, bunun hükmü el-Kasım'a sorulmuş, O da; "o, malının bütününden (geçerli olur)" cevabını vermişti. Biz ise şu görüşü benimsiyoruz: Hamile kadına doğum sancısı vurunca artık verdiği şeyler malının üçte birinden (muteber olur).[517]

٣٢٢٣ - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، ثنا أَبُو شِهَابٍ، عَنْ عَمْرٍو، عَنِ الْحَسَنِ فِي رَجُلٍ قَالَ لِغُلَامِهِ: إِنْ دَخَلْتُ دَارَ فُلَانٍ فَغُلَامِي حُرٌّ، ثُمَّ دَخَلَهَا وَهُوَ مَرِيضٌ؟ قَالَ: يَعْتِقُ مِنَ الثُّلُثِ، وَإِنْ دَخَلَ فِي صِحَّتِهِ عَتَقَ مِنْ جَمِيعِ الْمَالِ.

3223. Bize Ahmed b. Abdillah rivayet edip (dedi ki), bize

517- İbn Ebi Şeybe, II/211. Bkz. Sünenu Saîd, I/118.

Ebû Şihâb, Amr'dan, (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivayet etti ki; O, kölesine; "ben falanın evine girersem kölem hür olsun" diyen, sonra da hasta iken o eve giren, (ardında da ölen) adam hakkında şöyle dedi: Köle mirasın üçte birinden (itibar edilerek) âzâd olur. Şayet (adam o eve) sağlığında girse, (kölesi) malının üçte birinden (geçerli olarak) âzâd olur.

AÇIKLAMA

Kendisinde ekseriya ölüm korkusu olan bir hastalığa (ölümcül hastalığa) yakalanan kimsenin sözlü tasaarruflarına engel olunup, onlara bazı özel hükümler uygulanır. Bu cümleden olarak, ölümcül hastanın teberruları ve bir malı, mirasçısı olmayan kimseye değer fiyatından noksana satıp teslim etmesi mirasının üçte birinden geçeril olur. Bu hastanın değer fiyatıyla alım-satımı ise sahihtir.

Ölümcül hastanın kendi mirasçısına satışı ise, diğer mirasçılarının iznine bağlı olarak câiz olur. Ölümcül hastalık halinde yapılan vasiyet ve köle âzâdı da malın üçte birinden geçerlidir. Bu halde yapılan nikâh da muteberdir. Bu görüşler Hanefi âlimlere aittir.

İmam Malik'e *(Rahmetullahi Aleyh)* göre ise, ölümcül hastanın yaptığı nikâh, duhûlünden önce de, sonra da bozulabilir. Ona göre ölümcül hasta olan kadının evlenmesi de caiz değildir. Şafii âlimlere göre ise, ölüm korkusu ağır basan bir hastalığa tutulmuş kimsenin bağışları vasiyet hükmündedir. Bu kimse evlenebilir, ölünce eşi kendisine mirasçı olur. Hanbeli âlimlere göre de ölümcül hastanın teberruları ve değer fiyatından noksana satışları mirasının üçte birinden caiz olur.

Burada Hanefi âlimlere göre, doğum yapmakta olan kadının da "ölümcül hasta" hükmünde olduğunu kaydedelim. Ölümcül hastaya bu özel hükümlerin uygulanması, onun, içinde bulunduğu durumun etkisiyle yapabileceği ölçüsüz tasarruflarına kısmen mani olmak ve böylece ilgili tarafları zarardan korumak içindir.

«١٤»

باب فيمن ردّ على الورثة من الثلث

14. BÂB
MİRASÇILARA, MİRASIN ÜÇTE BİRİNDEN GERİ VEREN KİMSE HAKKINDA

٣٢٢٤ - حَدَّثَنَا مَرْوَانُ بْنُ مُحَمَّدٍ، ثنا يَحْيَى بْنُ حَمْزَةَ، ثنا النُّعْمَانُ بْنُ الْمُنْذِرِ، عَنْ مَكْحُولٍ، قَالَ: إِذَا كَانَ الْوَرَثَةُ مَحَاوِيجَ فَلَا أَرَ بَأْساً أَنْ يُرَدَّ عَلَيْهِمْ مِنَ الثُّلُثِ، قَالَ يَحْيَى: فَذَكَرْتُ ذٰلِكَ لِلْأَوْزَاعِيِّ فَأَعْجَبَهُ.

3224. Bize Mervan b. Muhammed rivayet edip (dedi ki), bize Yahya b. Hamza rivayet edip (dedi ki), bize en-Nu'man İbnu'l-Munzir, Mekhûl'den rivayet etti ki; O şöyle demiş: Mirasçılar çok muhtaç olduklarında ben onlara mirasın üçte birinden (birşeyler) geri verilmesinde bir mahzur görmem!

Yahya, sözüne devamla dedi ki: Sonra ben bu sözü el-Evzai'ye zikrettim de, bu O'nun hoşuna gitti.

«١٥»
باب اذا شهد اثنان في الورثة

15. BÂB
MİRASÇILARIN İÇİNDEN İKİ KİŞİ ŞAHİDLİK ETTİĞİNDE?

٣٢٢٥ - حَدَّثَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، ثنا هُشَيْمٌ[1]، ثنا يُونُسُ، عَنِ الْحَسَنِ، «ح» وَأَخْبَرَنَا مُغِيرَةُ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَا: إِذَا شَهِدَ شَاهِدَانِ مِنَ الْوَرَثَةِ، جَازَ عَلَى جَمِيعِهِمْ، وَإِذَا شَهِدَ وَاحِدٌ فَفِي نَصِيبِهِ بِحِصَّتِهِ.

3225. Bize Ebu'n-Nu'man rivayet edip (dedi ki), bize Huşeym rivayet edip (dedi ki), bize Yunûs, el-Hasan'dan rivayet

etti ki...[518] **[HA: (Huşeym dedi ki), bize Muğîre de İbrahim'den haber verdi ki],** onlar (yani el-Hasan ile İbrahim) şöyle dediler: "Mirasçılardan iki kişi şahidlik ettiğinde (bu şahidlik), hepsinin aleyhine olarak geçerli olur. Bir kişi şahidlik ettiğinde ise (bu), onun payında hissesi oranında (muteber olur)."[519]

٣٢٢٦ - حَدَّثَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، ثنا هُشَيْمٌ، حَدَّثَنَا مُطَرِّفٌ، أَنَّهُ سَمِعَ الشَّعْبِيَّ يَقُولُ: إِذَا شَهِدَ رَجُلٌ مِنَ الْوَرَثَةِ فَفِي نَصِيبِهِ بِحِصَّتِهِ، ثُمَّ قَالَ بَعْدَ ذَلِكَ: فِي جَمِيعِ حِصَّتِهِ.

3226. Bize Ebu'n-Nu'man rivayet edip (dedi ki), bize Huşeym rivayet edip (dedi ki), bize Mutarrif rivayet etti ki; O, eş-Şa'bi'yi şöyle derken işitmiş: "Mirasçılardan bir kişi şahidlik ettiğinde (bu), onun payında hissesi oranında (muteber olur)." O daha sonra; "hissesinin tamamında (muteber olur)!" demiş.[520]

«١٦»

باب ما يكون في الوصية من العين والدّين

16. BÂB

VASİYETTE HAZIR MAL (AYN) İLE HAZIR OLMAYAN MAL (DEYN) TÜRÜNDEN OLAN ŞEYLER

٣٢٢٧ - حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ، ثنا أَبُو شِهَابٍ عَبْدُ رَبِّهِ بْنُ نَافِعٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: إِذَا أَوْصَى الرَّجُلُ بِالثُّلُثِ وَالرُّبُعِ، فَفِي

518- Sünenu Saîd, I/102; İbn Ebi Şeybe, II/223. Bkz. 3076. haber.
519- Bkz. 3077. haber.
520- Sünenu Saîd, I/101-102, İbn Ebi Şeybe, 223, 224. Bkz. 3074. ve 3077. haberler.

الْعَيْنِ وَالدَّيْنِ، وَإِذَا أَوْصَى بِخَمْسِينَ أَوْ سِتِّينَ إِلَى الْمِائَةِ، فَفِي الْعَيْنِ حَتَّى يَبْلُغَ الثُّلُثَ.

3227. Bize Ebu'l-Velid et-Tayâlisî rivayet edip (dedi ki), bize Ebû Şihâb Abdurabbih b. Nâfi, el-A'meş'ten, (O da) İbrahim'den (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: "İnsan (mirasının) üçte birini, dörtte birini vasiyet ettiğinde bu, o an hazır olan mal ile hazır olmayan malda (muteber olur). Elli veya altmış (dirhemden) yüz (dirheme) kadar vasiyet ettiğinde ise, bu, (malının) üçte birine ulaşmadıkça, o an hazır olan malda (muteber olur)."[521]

AÇIKLAMA

Vasiyet edilen şey ("mûsa bih") muayyen bir şey olduğunda, onun vasiyet ânında mevcut olması şarttır. Mûsa bih malın tamamında şâyi bulunan, yani malın üçte biri veya bir koyun gibi gayr-i muayyen olan bir şey ise, onun vasiyet ânında değil, vasiyet edenin ölümü ânında mevcut olması şarttır. Meselâ, bir kimse hiç malı olmadığı halde; "malımın üçte birini Ahmed'e vasiyet ettim" dese, daha sonra da mal kazansa, öldüğünde malının üçte biri Ahmed'in hakkı olur. Bu görüş Hanefi âlimlere aittir. Yukarıdaki haberden İbrahim'in de bu görüşte olduğu anlaşılmaktadır.

«١٧»

باب من أحب الوصية ومن كرهه

17. BÂB
VASİYETİ MÜSTEHAB GÖREN İLE MEKRUH GÖREN KİMSELER

521- İbn Ebi Şeybe, I/158; Sünenu Saîd, I/111.

٣٢٢٨ ـ أَخْبَرَنَا مَرْوَانُ بْنُ مُحَمَّدٍ، ثنا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، ثنا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ قُسَيْطٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ـ ﷺ ـ: اَلْمَرْءُ أَحَقُّ بِثُلُثِ مَالِهِ، يَضَعُهُ فِي أَيِّ مَالٍ شَاءَ[1].

3228. Bize Mervan b. Muhammed haber verip (dedi ki), bize Süleyman b. Bilal rivayet edip (dedi ki), bize Ca'fer b. Muhammed, Yezid b. Abdillah b. Kuseyt'ten rivayet etti ki; O şöyle demiş: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Kişi malının üçte birine daha bir hak sahibidir. Onu hangi maldan isterse verebilir!"*[522]

٣٢٢٩ ـ حَدَّثَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ بْنُ عَبْدِ الْوَارِثِ، ثنا شُعْبَةُ، ثنا أَبُو إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِي حَبِيبَةَ، قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا الدَّرْدَاءِ عَنْ رَجُلٍ جَعَلَ دَرَاهِمَ فِي سَبِيلِ اللهِ؟ فَقَالَ أَبُو الدَّرْدَاءِ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ـ ﷺ ـ: مَثَلُ الَّذِي يَتَصَدَّقُ عِنْدَ مَوْتِهِ أَوْ يُعْتِقُ، كَالَّذِي يُهْدِي بَعْدَمَا شَبِعَ[2].

3229. Bize Abdussamed b. Abdulvaris rivayet edip (dedi ki), bize Şu'be rivayet edip (dedi ki), bize Ebû İshak, Ebû Habibe'den rivayet etti ki; O şöyle demiş: Ben Ebu'd-Derda'ya, Allah yolunda (harcanmak üzere) dirhemler koyan adamın durumunu sordum da, Ebu'd-Derda şöyle dedi: "Ölümüne yakın sadaka veren veya köle âzâd eden kimsenin durumu, doyduktan sonra hediye veren kimse gibidir!"[523]

«١٨»
باب ما يبدأ من الوصايا

522- Bu Hadis mürseldir, Yezid Tabiûndan sıka bir ravidir.

523- Ebû Davud, Itk, 15(4/30); Nesai, Vesâyâ, 1(6/199); Tirmizi, Vesâyâ, 7(4/435); Müsned, 5/197, 6/448; Müstedrek, 2/213; Beyhaki, 4/190, 10/273.

18. BÂB
VASİYETLERDEN İLK ÖNCE YERİNE GETİRİLECEKLER

٣٢٣٠ - حَدَّثَنَا الْمُعَلَّى بْنُ أَسَدٍ، ثنا وُهَيْبٌ، عَنْ يُونُسَ، عَنِ الْحَسَنِ، فِي الرَّجُلِ يُوصِي بِأَشْيَاءَ وَمِنْهَا الْعِتْقُ، فَيُجَاوِزُ الثُّلُثَ قَالَ: يُبْدَأُ بِالْعِتْقِ.

3230. Bize el-Muallâ b. Esed rivayet edip (dedi ki), bize Vuheyb, Yunûs'tan, (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivayet etti ki; O, içlerinde köle âzâdı da olan bazı şeyler vasiyet edip de (vasiyeti) üçte bir miktarı aşan kimse hakkında şöyle dedi: "(Vasiyetlerin yerine getirilmesine) köle âzâdı ile başlanır."[524]

٣٢٣١ - حَدَّثَنَا الْمُعَلَّى بْنُ أَسَدٍ، ثنا وُهَيْبٌ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ مُحَمَّدٍ، قَالَ: بِالْحِصَصِ.

3231. Bize el-Muallâ b. Esed rivayet edip (dedi ki), bize Vuheyb, Eyyûb'dan, (O da) Muhammed'den (naklen) rivayet etti ki; O, "(mirasın üçte biri, aralarında) payları oranında (dağıtılır)" dedi.[525]

٣٢٣٢ - حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ بِشْرٍ، ثنا الْمُعَافِي، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ الْأَسْوَدِ، عَنْ عَطَاءٍ، قَالَ: مَنْ أَوْصَى أَوْ أَعْتَقَ فَكَانَ فِي وَصِيَّتِهِ عَوْلٌ دَخَلَ الْعَوْلُ عَلَى أَهْلِ الْعَتَاقَةِ، وَأَهْلِ الْوَصِيَّةِ. قَالَ عَطَاءٌ: إِنَّ أَهْلَ الْمَدِينَةِ غَلَبُونَا، يَبْدَؤُونَ بِالْعَتَاقَةِ قَبْلُ.

524- İbn Ebi Şeybe, ll/191. Bkz. 3234. haber.
525- İbn Ebi Şeybe, ll/191; Sünenu Saîd, l/121; Beyhaki, 6/227.

3232. Bize el-Huseyn b. Bişr rivayet edip (dedi ki), bize el-Muâfâ, Osman İbnu'l-Esved'den, (O da) Atâ'dan (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: "Kim vasiyette bulunur veya köle âzâd eder de vasiyetinde paylar paydadan (yani üçte birden) fazla olursa, bu fazlalık hem azadlık sahiplerinin, hem vasiyet sahiplerinin paylarına girer, (onları belli oranlarda azaltır)." [526]

Atâ' sözünün devamında şöyle demiş: Doğrusu Medine'nin âlimleri bize üstün geldiler. Onlar önce köle âzâdı ile başlarlar!

٣٢٣٣ - حَدَّثَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، قَالَ: قَالَ عَمْرُو بْنُ دِينَارٍ، فِي الَّذِي يُوصِي بِعِتْقٍ وَغَيْرِهِ فَيَزِيدُ عَلَى الثُّلُثِ. قَالَ: بِالْحِصَصِ.

3233. Bize Ebu'n-Nu'man rivayet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Zeyd rivayet edip şöyle dedi: Amr b. Dinâr, köle âzâdı ve başka şeyler vasiyet edip de malının üçte bir miktarını aşan kimse hakkında; "(malının üçte biri, vasiyet ettiği kimseler arasında) payları oranında (dağıtılır)" dedi.

٣٢٣٤ - حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ كَثِيرِ بْنِ شِنْظِيرَ، عَنِ الْحَسَنِ، فِي رَجُلٍ أَوْصَى بِأَكْثَرَ مِنَ الثُّلُثِ وَفِيهِ عِتْقٌ قَالَ: يُبْدَأُ بِالْعِتْقِ.

3234. Bize Süleyman b. Harb rivayet etti. (O dedi ki), bize Hammâd b. Zeyd, Kesir b. Şinzir'den, (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivayet etti ki; O, üçte birden fazla vasiyet eden ve vasiyetleri arasında köle âzâdı da bulunan adam hakkında şöyle dedi: "(Vasiyetin yerine getirilmesine) köle âzâdı ile başlanır!"[527]

526- Bkz. Musannaf, 9/73.

527- Bkz. 3230. haber.

٣٢٣٥ ـ حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ، عَنْ إِسْرَائِيلَ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: يُبْدَأُ بِالْعَتَاقَةِ قَبْلَ الْوَصِيَّةِ.

3235. Bize Ubeydullah, İsrail'den, (O) Mansûr'dan, (O da) İbrahim'den (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: "(Mirasın bölüştürülmesine) vasiyetten önce köle âzâdı ile başlanır!"[528]

AÇIKLAMA

Mirasın üçte birinden fazla miktarda yapılan vasiyetler ancak mirasçıların izniyle yerine getirilebilir. Diğer taraftan, ölümcül hastanın bazı tasarrufları, bu arada köle âzâdı da mirasın üçte birinde muteber olur. Bu durumda mirasçılar üçte birden fazla vasiyetlerin yerine getirilmesine izin vermezlerse ne olacaktır? O zaman, kendisine vasiyet edilen kişi (mûsa leh) tek ise, o sadece üçte bir miktarında vasiyet alacaktır. Mûsa leh birden çok ise, o zaman da, Hanefi âlimlere göre şu usûl uygulanır:

Mirasın üçte biri, kul hakları ve Allah hakları ile ilgili vasiyetlere ait olmak üzere iki kısma ayrılır ve her bir kısımdaki vasiyetler kendi içlerinde ehemmiyet sıralarına göre yerine getirilirler. Sadece Allah haklarıyla ilgili birden çok vasiyet varsa, o durumda da vasiyetler, en kuvvetlilerinden başlayarak üçte bir miktar doluncaya kadar yerine getirilirler. Sadece kul hakları ile ilgili vasiyetlerin bulunması durumuna gelince; eğer vasiyet eden kimse vasiyetlerin yerine getirilmesinde bir önceliğe riayetten bahsetmemişse, mirasın üçte biri mûsa lehlere payları oranında bölüştürülür. Bundan sadece köle âzâdı ve değer fiyatından noksana yapılan satışlar müstesnadır. Bu tür vasiyet ve durumlar varsa, önce onlar nazar-ı itibara alınır. Köle âzâdı da değer fiyatından noksana yapılan satıştan önce göz önüne alınır.

İmam Malik *(Rahmetullahi Aleyh)* ise, mirasın üçte biri vasiyetlerin yerine getirilmesine yetmediğinde, eğer vasiyetlerin hepsi aynı de-

528- İbn Ebi Şeybe, II/191, 192, 193; Sünenu Saîd, I/120; Beyhaki, 6/277.

recede vacip iseler, her bir mûsa leh'e üçte birlik miktardan vasiyeti oranında pay verileceğini söylemiştir. O'na göre, eğer vasiyetler arasında ehemmiyet farkı var ise, onlar en ehemmiyetlisinden başlanarak üçte birlik miktar bitinceye kadar yerine getirilirler.

«١٩»

باب في الذي يوصي لبني فلان بسهم من ماله

19. BÂB
FALANIN ÇOCUKLARINA MALINDAN BİR PAY VASİYET EDEN KİMSE HAKKINDA

٣٢٣٦ - أَخْبَرَنَا الْمُعَلَّى بْنُ أَسَدٍ، قَالَ: ثنا وُهَيْبٌ، عَنْ يُونُسَ، عَنِ الْحَسَنِ، فِي رَجُلٍ يُوصِي لِبَنِي فُلَانٍ، قَالَ: غَنِيُّهُمْ وَفَقِيرُهُمْ وَذَكَرُهُمْ وَأُنْثَاهُمْ سَوَاءٌ.

3236. Bize el-Muallâ b. Esed haber verip dedi ki, bize Vuheyb, Yunûs'tan, (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivayet etti ki; O, falanın çocuklarına vasiyette bulunan adam hakkında şöyle dedi: "Bu çocukların zengini, fakiri, erkeği, kadını eşittir."[529]

٣٢٣٧ - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ(١)، ثنا أَبُو شِهَابٍ، عَنْ عَمْرٍو، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: إِذَا أُوصِيَ لِبَنِي فُلَانٍ فَالذَّكَرُ وَالْأُنْثَى فِيهِ سَوَاءٌ.

3237. Bize Ahmed b. Abdillah rivayet edip (dedi ki), bize Ebû Şihâb, Amr'dan, (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: "Falanın çocuklarına vasiyet edildiğinde bunda erkek ve kadın eşittir."[530]

529- İbn Ebi Şeybe, II/159; Sünenu Saîd, I/114. Bkz. 3237. haber.
530- Bkz. 3236. haber.

٣٢٣٨ ـ حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا زَائِدَةُ بْنُ مُوسَى الْهَمْدَانِيُّ، حَدَّثَنِي سَيَّارُ بْنُ أَبِي كُرَيْبٍ، أَنَّ ثَابِتاً أَتَى شُرَيْحاً فَسَأَلَهُ عَنْ رَجُلٍ أَوْصَى بِسَهْمٍ مِنْ مَالِهِ؟ قَالَ: تُحْسَبُ الْفَرِيضَةُ، فَمَا بَلَغَ سُهْمَانُهَا أُعْطِيَ الْمُوصَى لَهُ سَهْماً كَأَحَدِهَا.

3238. Bize Ebû Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Zâide b. Musa el-Hemdânî rivayet edip (dedi ki), bana Seyyâr b. Ebi Küreb rivayet etti ki; Sâbit, Şureyh'e gelmiş ve O'na, malından bir pay vasiyet edenin durumunu sormuş, O da şöyle cevap vermiş: "Miras hesap edilir ve payları neye ulaşırsa, kendisine vasiyet edilen kimseye bu payların biri gibi bir pay verilir."[531]

«٢٠»

باب اذا تصدق الرجل على بعض ورثته

20. BÂB

İNSAN, MİRASÇILARININ BAZILARINA SADAKA VERDİĞİNDE(?)

٣٢٣٩ ـ أَخْبَرَنَا مَرْوَانُ بْنُ مُحَمَّدٍ، ثنا سَعِيدٌ، عَنْ مَكْحُولٍ، قَالَ: إِذَا تَصَدَّقَ الرَّجُلُ عَلَى بَعْضِ وَرَثَتِهِ، وَهُوَ صَحِيحٌ بِأَكْثَرَ مِنَ النِّصْفِ رُدَّ إِلَى الثُّلُثِ، وَإِذَا أَعْطَى النِّصْفَ جَازَ لَهُ ذَلِكَ. قَالَ سَعِيدٌ: وَكَانَ قُضَاةُ أَهْلِ دِمَشْقَ يَقْضُونَ بِذَلِكَ.

3239. Bize Mervan b. Muhammed haber verip (dedi ki), bize Saîd, Mekhûl'den rivayet etti ki; O şöyle demiş: İnsan, sağlığında mirasçılarının bazısına malının yarısından fazlasını sadaka olarak

531- İbn Ebi Şeybe, 11/171; Sünenu Saîd, 1/113-114.

verdiğinde bu, (ölümünde) üçte bire indirilir. Yarısını verdiğinde ise bu onun için caiz olur!

Saîd sözüne devamla demiş ki: Dımeşk ahalisinin kadıları bununla hükmederlerdi.

«٢١»

باب من قال: الكفن من جميع المال

21. BÂB

"KEFEN, MALIN TAMAMINDAN ALINIR!" GÖRÜŞÜNDE OLAN KİMSE

٣٢٤٠ ـ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي شَيْبَةَ، ثنا حَفْصٌ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي خَالِدٍ، عَنِ الْحَكَمِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: الْكَفَنُ مِنْ جَمِيعِ الْمَالِ.

3240. Bize Abdullah b. Muhammed b. Ebi Şeybe rivayet edip (dedi ki), bize Hafs, İsmail b. Ebi Halid'den, (O) el-Hakem'den, (O da) İbrahim'den (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: Kefen malın tamamından (alınır).[532]

٣٢٤١ ـ حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُوسَى، عَنْ مُعَاذٍ، عَنْ أَشْعَثَ، عَنِ الْحَسَنِ، فِي رَجُلٍ مَاتَ وَتَرَكَ قِيمَةَ أَلْفَيْ دِرْهَمٍ وَعَلَيْهِ مِثْلُهَا أَوْ أَكْثَرُ؟ قَالَ: يُكَفَّنُ مِنْهَا، وَلَا يُعْطَى دِينُهُ.

3241. Bize İbrahim b. Mûsa, Muaz'dan, (O) Eş'as'tan, (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivayet etti ki; O, ölüp de geriye ikibin dir-

532- Musannaf, 3/435.

hem değerinde mal ile onun kadar veya ondan daha çok borç bırakan adam hakkında şöyle dedi: (Ölü), borcu verilmeyerek bu maldan kefenlenir!

٣٢٤٢ - حَدَّثَنَا قَبِيصَةُ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَمَّنْ سَمِعَ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: يُبْدَأُ بِالْكَفَنِ، ثُمَّ بِالدَّيْنِ، ثُمَّ بِالْوَصِيَّةِ.

3242. Bize Kabîsa rivayet edip (dedi ki), bize Süfyân, İbrahim'den işiten kimseden rivayet etti ki; O şöyle demiş: (Terîkeden), önce kefen alınır, sonra borçlar ödenir, sonra da vasiyetler yerine getirilir.[533]

٣٢٤٣ - حَدَّثَنَا قَبِيصَةُ، أنا سُفْيَانُ، عَنْ فِرَاسٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، فِي الْمَرْأَةِ تَمُوتُ؟ قَالَ: تُكَفَّنُ مِنْ مَالِهَا لَيْسَ عَلَى الزَّوْجِ شَيْءٌ.

3243. Bize Kabîsa rivayet edip (dedi ki), bize Süfyân, Firas'tan, (O da) eş-Şa'bi'den (naklen) rivayet etti ki; O, ölen kadın hakkında şöyle dedi: O, kendi malından kefenlenir, kocaya hiçbir şey gerekmez!

٣٢٤٤ - حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ الْمُغِيرَةِ، عَنِ ابْنِ الْمُبَارَكِ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ عَطَاءٍ، قَالَ: الْحَنُوطُ وَالْكَفَنُ مِنْ رَأْسِ الْمَالِ.

3244. Bize Saîd İbnu'l-Muğîre, İbnu'l-Mübarek'ten, (O) İbn Cüreyc'den, (O da) Atâ'dan (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: Kefene saçılan güzel koku ile kefen, malın tamamından (alınır)![534]

533- Buhari, Cenâiz, 26(2/77, muallak olarak); Musannaf, 3/435.

534- Musannaf, 3/135.

٣٢٤٥ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُسْهِرٍ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: الْكَفَنُ مِنْ وَسَطِ الْمَالِ فَيُكَفَّنُ عَلَى قَدْرِ مَا كَانَ يَلْبَسُ فِي حَيَاتِهِ، ثُمَّ يُخْرَجُ الدَّيْنُ، ثُمَّ الثُّلُثُ.

3245. Bize Muhammed b. Uyeyne, Ali b. Mushir'den, (O) İsmail'den, (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivayet etti ki; O şöyle dedi: Kefen orta maldan (yapılır) ve (ölü), hayatında giymekte olduğu şeylere uygun bir şekilde kefenlenir. Sonra (mirastan) borç, ardından da üçte bir çıkarılır!

AÇIKLAMA

Ölünün geriye bıraktığı mallarda, yani "terîke"de sırasıyla hangi işlemlerin yapılacağı hususundaki içtihadlar ana hatlarıyle şöyledir: Hanefi âlimlere göre, terîkede sırasıyla kefenleme ve defin masraflarının karşılanması, borçların ödenmesi, kalan malın üçte birinden vasiyetlerin yerine getirilmesi ve geriye kalan malın mirasçılara dağıtılması işlemi yapılır. Maliki ve Şafii âlimlere göre ise, terîkeden önce "ayn borçları", yani terîke arasında bulunan, ancak başkalarının hakkı ile alâkalı olan belirli, müşahhas şeyler hak sahiplerine ödenir. Bu hususta Hanefi âlimler de aynı görüştedirler. Fakat onlar, ölünün bıraktığı şeyler arasında bulunan bu tür şeyleri baştan "terîke"den saymamakta, onların sahiplerine verilmesinden sonra geriye kalan şeylere "terîke" demektedirler. Buna şu örneği verebiliriz: Bir ölünün hayattayken satıp bedelini aldığı halde teslim etmediği bir mal, ölünün kefenlenmesi ve defninde bu mala ihtiyaç duyulsa da, müşteriye öncelikle teslim edilir. Ayn borcunun ödenmesinden sonra terîkede yapılacak işlemlerde Maliki ve Şafii âlimler de Hanefi âlimlerin mezkûr sıralamasına uyulması gerektiği görüşündedirler. Hanbeli âlimlere gelince; onlar, ayn borçlarının da kefenlenme ve defin masraflarının karşılanmasından sonra ödeneceği görüşündedirler. Hanefi Mezhebine göre kadının kefenlenme ve defin masrafları, kadın zengin olsa da, kocasına aittir. Bununla beraber, yine Hanefi âlimlerden olan İmam Muhammed'in *(Rahmetullahi Aleyh)*

içtihadı, kadının bu masraflarının kocasına ait olmayacağı şeklindedir. Çünkü kadın ölünce kocası ile arasındaki eşlilik durumu kesilmiş olur.

«٢٢»

باب اذا أوصى الرجل الى الرجل وهو غائب

22. BÂB
BİR KİMSE BİR KİMSEYİ GIYABINDA VÂSİ TAYİN ETTİĞİNDE(?)

٣٢٤٦ ـ حَدَّثَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، ثنا هُشَيْمٌ[1]، أنا مَنْصُورٌ، عَنِ الْحَسَنِ، أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ: إِذَا أَوْصَى الرَّجُلُ إِلَى الرَّجُلِ وَهُوَ غَائِبٌ فَلْيَقْبَلْ وَصِيَّتَهُ، وَإِنْ كَانَ حَاضِراً فَهُوَ بِالْخِيَارِ إِنْ شَاءَ قَبِلَ وَإِنْ شَاءَ تَرَكَ.

3246. Bize Ebu'n-Nu'man rivayet edip (dedi ki), bize Huşeym rivayet edip (dedi ki), bize Mansur, el-Hasan'dan rivayet etti ki, O şöyle dermiş: "Bir kimse bir kimseyi gıyabında vâsi tayin ettiğinde, (vâsi tayin edilen kimse vâsi tayin edenin) vâsiyetini kabul etsin. Eğer (vâsi tayin edilen kimse vâsiyet sırasında) hazır olursa, o (vâsiyeti kabul edip etmemede) muhayyerdir. Dilerse kabul eder, dilerse (kabul etmez), bırakır!"

٣٢٤٧ ـ حَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ، قَالَ: سَأَلْتُ الْحَسَنَ وَمُحَمَّداً: عَنِ الرَّجُلِ يُوصِي إِلَى الرَّجُلِ؟ قَالَا: يَخْتَارُ أَنْ يَقْبَلَ.

3247. Bize Sâlih b. Abdillah rivayet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Zeyd, Eyyûb'dan rivayet etti ki, O şöyle demiş: Ben el-Hasan ile Muhammed'e, birisini vâsi tayin eden adamın durumunu sordum da, onlar şöyle cevap verdiler: "(Vâsi tayin edilen kimse vâsiliği) kabul etmekte muhayyer olur!"

٣٢٤٨ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدٍ، ثنا أَبُو بَكْرٍ، عَنْ هِشَامٍ، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: إِذَا أَوْصَى الرَّجُلُ إِلَى الرَّجُلِ وَهُوَ غَائِبٌ، فَإِذَا قَبِلَ لَمْ يَكُنْ لَهُ أَنْ يَرُدَّهُ.

3248. Bize Muhammed b. Saîd rivayet edip (dedi ki), bize Ebû Bekir, Hişam'dan, (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş: Bir kimse bir kimseyi gıyabında vâsi tayin ettiğinde, o kimse bunu kabul edince artık onun için (bunu) geri çevirme hakkı olmaz!"[535]

٣٢٤٩ - حَدَّثَنَا الْوَضَّاحُ بْنُ يَحْيَى، ثنا أَبُو بَكْرٍ، عَنْ هِشَامٍ، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: إِذَا أَوْصَى الرَّجُلُ إِلَى الرَّجُلِ فَعُرِضَتْ عَلَيْهِ(؟) وَصِيَّةٌ وَكَانَ غَائِبًا فَقَبِلَ، لَمْ يَكُنْ لَهُ أَنْ يَرْجِعَ.

3249. Bize el-Vazzah b. Yahya rivayet edip (dedi ki), bize Ebû Bekir, Hişam'dan, (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş: "Bir kimse bir kimseyi vâsi tayin eder de bu kimseye, gıyabda iken, (vâsi tayin edenin vasiyetlerinden) bir vasiyetin (yerine getirilmesi) teklif edilir, o da kabul ederse, artık onun vazgeçme hakkı olmaz."

AÇIKLAMA

Vâsilik, vâsi tayin edenin (mûsinin) îcâbı, yani gerekli sözü söylemesi, vâsi tayin edilenin ("mûsa ileyh"in) de kabul etmesi ile meydana gelen bir sözleşmedir. Vâsilik, bir tasarruf izni olduğu için, mûsi hayattayken onu kabul veya reddetmek mümkündür. O, bir çeşit vasiyet olduğu için de onun kabûlü, mûsinin ölümünden sonraya da bırakılabilir. Vâsi tayin edilen kimse bunu kabul edince

535-İbn Ebi Şeybe, II/210.

"vâsi" olmuş olur. İmam Şafii *(Rahmetullahi Aleyh)* ile İmam Ahmed'e *(Rahmetullahi Aleyh)* göre o, bu kabulden sonra mûsinin huzurunda da, gıyabında da, mûsi hayattayken de, öldükten sonra da vâsilikten vazgeçebilir. İmam Ebû Hanife *(Rahmetullahi Aleyh)* ise, vâsiliği kabul eden kimsenin, bunu, mûsi öldükten sonra veya haber vermeksizin mûsinin gıyabında reddetmesinin caiz olmayacağı içtihadında bulunmuştur. Çünkü bu durumda mûsi aldatılmış ve icabında başka birini vâsi tayin etme imkânından mahrum bırakılmış olur.

«٢٣»

باب الوصية للميت

23. BÂB

ÖLÜYE VASİYET

٣٢٥٠ ـ حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، عن بَيَانٍ، عَنْ أَبِي مَعْشَرٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: إِذَا أَوْصَى الرَّجُلُ لِإِنْسَانٍ وَهُوَ غَائِبٌ، فَكَانَ مَيِّتاً، وَهُوَ لاَ يَدْرِي فَهِيَ رَاجِعَةٌ.

3250. Bize Ca'fer b. Avn, Saîd'den, (O) Ebû Ma'şer'den, (O da) İbrahim'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: "Bir adam bir insana gıyabında, (ölü olduğunu) bilmeyerek vasiyet eder de sonra onun ölü olduğu ortaya çıkarsa, bu (vasiyet) geri döner!"[536]

AÇIKLAMA

Muayyen bir kimseye yapılan vasiyetin, onun tarafından kabul edilmesi gerekir. Bu sebeple âlimlerin cumhuru, ölüye vasiyetin sahih olmayacağını söylemişlerdir. İmam Malik *(Rahmetullahi Aleyh)*

536- İbn Ebi Şeybe, II/156.

ise, vasiyet edilen kimsenin ölü olduğu bilinirse, o zaman ona yapılan vasiyetin câiz olacağı içtihadında bulunmuştur. Bu durumda vasiyet edilen şey, ölünün mirasçılarına intikal eder.

«٢٤»

باب الوصية للعبد

24. BÂB

KÖLEYE VASİYET

٣٢٥١ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، ثنا يُونُسُ، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: إِذَا أَوْصَى لِعَبْدِهِ ثُلُثَ مَالِهِ، رُبُعَ مَالِهِ، خُمُسَ مَالِهِ، فَهُوَ مِنْ مَالِهِ، دَخَلَتْهُ عَتَاقَةٌ.

3251. Bize Muhammed b. İsa rivayet edip (dedi ki), bize Yezid b. Zurey' rivayet edip (dedi ki), bize Yunûs, el-Hasan'dan rivayet etti ki, O şöyle demiş:

"Kişi kölesine malının üçte birini, malının dörtte birini, malının beşte birini vasiyet ettiğinde, o da (yani kölesi de) malından (sayılır). Bu sebeple bu (vasiyete) âzâd olmak da girer!"[537]

«٢٥»

باب من كره أن يفرق ماله عند الموت

25. BÂB

ÖLÜMÜ ESNASINDA MALINI DAĞITMAKTAN HOŞLANMAYAN KİMSE

537- İbn Ebi Şeybe, ll/189. Bkz. İbn Ebi Şeybe, ll/287.

٣٢٥٢ ـ حَدَّثَنَا يَعْلَى، عَنْ إِسْمَاعِيلَ، عَنْ قَيْسٍ، قَالَ: كَانَ يُقَالُ: إِنَّ الرَّجُلَ لَيُحْرَمُ بَرَكَةَ مَالِهِ فِي حَيَاتِهِ، فَإِذَا كَانَ عِنْدَ الْمَوْتِ تَزَوَّدَ بِنَحْوِهِ.

3252. Bize Ya'lâ, İsmail'den, (O da) Kays'tan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş: Önceleri şöyle denirdi: Hakikaten bazı insanlar hayatlarında mallarının bereketinden mahrum edilirler. Onlar ölüm esnasında olduklarında da bu (mahrumiyetin) benzeriyle azıklanırlar!

٣٢٥٣ ـ حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، ثنا أَبُو زُبَيْدٍ، ثنا حُصَيْنٌ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ التَّيْمِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللهِ: الْمُرَّانِ: الْإِمْسَاكُ فِي الْحَيَاةِ، وَالتَّبْذِيرُ: عِنْدَ الْمَوْتِ. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: يُقَالُ: مُرٌّ فِي الْحَيَاةِ، وَمُرٌّ عِنْدَ الْمَوْتِ.

3253. Bize Ahmed b. Abdillah rivayet edip (dedi ki), bize Ebû Zübeyd rivayet edip (dedi ki), bize Husayn, İbrahim et-Teymi'den, (O da) babasından (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Abdullah şöyle demişti: "İki acı şey: Hayatta sıkılık yapmak, ölüm esnasında saçıp savurmak!"[538]

Ebû Muhammed (ed-Dârimî de) dedi ki: Şöyle denir: "Bir acı hayatta, bir acı ölüm esnasında!"

«٢٦»

باب الرجل يوصي بمثل نصيب بعض الورثة

26. BÂB

ADAM, MİRASÇILARINDAN BAZISININ PAYININ BENZERİNİ VASİYET EDERSE?

538- Sünenu Saîd, 1/108; Mecmâu'z-Zevâid, 4/212 (Taberani'den). Bkz. Kenzu'l-Ummâl, 16/626; en-Nihaye fi Garibi'l-Hadis ve'l-Eser, 4/317 ("MRR" maddesi).

٣٢٥٤ - حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ، عَنْ إِسْرَائِيلَ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: إِذَا أَوْصَى الرَّجُلُ لِآخَرَ[1] بِمِثْلِ نَصِيبِ ابْنِهِ، فَلَا يُتَمُّ لَهُ مِثْلُ نَصِيبِهِ، حَتَّى يَنْقُصَ مِنْهُ..

3254. Bize Ubeydullah, İsrail'den, (O) Mansûr'dan, (O da) İbrahim'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: "Adam başkasına oğlunun payının benzerini vasiyet ettiğinde, ona, (payı oğulunkinden) az olsun diye (oğulun) payının benzeri tam olarak verilmez!"[539]

٣٢٥٥ - حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ أَبِي هِنْدٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، فِي رَجُلٍ كَانَ لَهُ ثَلَاثَةُ بَنِينَ، فَأَوْصَى لِرَجُلٍ مِثْلَ نَصِيبِ أَحَدِهِمْ لَوْ كَانُوا أَرْبَعَةً، قَالَ الشَّعْبِيُّ: يُعْطَى الْخُمُسَ.

3255. Bize Süleyman b. Harb rivayet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, Davud b. Ebi Hind'den, (O da) eş-Şa'bi'den (naklen) rivayet etti ki; üç oğlu olan ve şayet dört tane olurlarsa onların birinin payının benzerini bir adama vasiyet eden kimse hakkında eş-Şa'bi şöyle dedi: "Ona (yani vasiyet edilen adama) beşte bir pay verilir."[540]

٣٢٥٦ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، حَدَّثَنَا دَاوُدُ ابْنُ أَبِي هِنْدٍ، قَالَ: سَأَلْنَا عَامِراً عَنْ رَجُلٍ تَرَكَ ابْنَيْنِ وَأَوْصَى بِمِثْلِ نَصِيبِ أَحَدِهِمْ لَوْ كَانُوا ثَلَاثَةً؟ قَالَ: أَوْصَى بِالرُّبُعِ.

3256. Bize Muhammed b. İsa rivayet edip (dedi ki), bize

539- Bkz. İbn Ebi Şeybe, II/169.
540- Bkz. 3256. haber.

Yezid b. Zurey' rivayet edip (dedi ki), bize Davud b. Ebi Hind rivayet edip şöyle dedi: Biz Âmir'e, geriye iki oğul bırakan ve şayet üç tane olurlarsa, onların birinin payının benzerini vasiyet eden adamın durumunu sorduk da, O şöyle cevap verdi: "O, dörtte biri vasiyet etmiş!"[541]

٣٢٥٧ ـ حَدَّثَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، ثنا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ مُغِيرَةَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ فِي رَجُلٍ أَوْصَى بِمِثْلِ نَصِيبِ بَعْضِ الْوَرَثَةِ. قَالَ: لَا يَجُوزُ، وَإِنْ كَانَ أَقَلَّ مِنَ الثُّلُثِ. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: هُوَ حَسَنٌ.

3257. Bize Ebu'n-Nu'man rivayet edip (dedi ki), bize Ebû Avâne, Muğîre'den, (O da) İbrahim'den (naklen) rivayet etti ki; O, mirasçılarından bazısının payının benzerini vasiyet eden adam hakkında şöyle dedi: "Bu (vâsiyet), üçte birden az da olsa caiz olmaz!"[542]

Ebû Muhammed (ed-Dârimî); "bu (görüş) güzeldir" dedi.

AÇIKLAMA

Bir kimse mirasçılarından herhangi birinin payı kadarını, bu mirasçısını belirlemeksizin vasiyet ettiğinde, vasiyet, mirasçılardan en az pay alanın payı kadarıyla yerine getirilir. Bu da mirasçıların paylarına eklenir. Vasiyet eden kimse belirli bir mirasçısının payının benzerini ("misl"ini) vasiyet ettiğinde ise, vasiyet, o mirasçının payı kadarıyla yerine getirilir. Bu durumda da vasiyet edilen pay, mirasçıların paylarına eklenerek dağıtım yapılır. Meselâ, iki oğlu olan biri bir oğlunun payının mislini birine vasiyet etse, miras, üç oğul üzerinden taksim edilir ve kendisine vasiyet edilen kimseye üçte bir pay verilir. Bu konuda âlimlerin cumhûrunun, bu arada Hanefi, Şafii ve Hanbelilerin görüşü böyledir. Ancak bu durumlarda vasiyet edilen

541- İbn Ebi Şeybe, II/168; Sünenu Saîd, I/110.
542- İbn Ebi Şeybe, II/170; Sünenu Saîd, I/110.

miktar mirasın üçte birini aşıyorsa, fazla miktar için mirasçıların izni gerekir; aksi halde vasiyet, üçte bir kadar yerine getirilir. İmam Malik *(Rahmetullahi Aleyh)* ise sözkonusu durumlarda vasiyetin mirasın aslından çıkarılacağını, geri kalanın mirasçılara taksim edileceğini söylemiştir. Bu meselenin, fıkıh kitaplarında genişçe ele alınan başka hükümleri de vardır.

«٢٧»

باب في الرجل يوصي بغلة عبده

27. BÂB

KÖLESİNİN ÜCRETİNİ VASİYET EDEN ADAM HAKKINDA

٣٢٥٨ - حَدَّثَنَا قَبِيصَةُ، أنا سُفْيَانُ، عَنِ ابْنِ أَبِي السَّفَرِ، عَنِ الشَّعْبِيِّ فِي رَجُلٍ أَوْصَى فِي غِلَّةِ عَبْدِهِ بِدِرْهَمٍ وَغَلَّتُهُ سِتَّةٌ؟ قَالَ: لَهُ سُدُسُهُ.

3258. Bize Kabîsa rivayet edip (dedi ki), bize Süfyân, Ebu's-Sefer'den, (O da) eş-Şa'bi'den (naklen) haber verdi ki; O, ücreti altı dirhem olan kölesinin ücretinde bir dirhem vasiyet eden adam hakkında şöyle dedi: "(Kölenin) altıda biri (kölenin) kendisinindir!"

«٢٨»

باب الوصية للوارث

28. BÂB

MİRASÇIYA VASİYET

٣٢٥٩ - حَدَّثَنَا قَبِيصَةُ، قَالَ: سَمِعْتُ سُفْيَانَ يَقُولُ: إِذَا أَقَرَّ لِوَارِثٍ أَوْ لِغَيْرِ وَارِثٍ بِمِائَةِ دِرْهَمٍ. قَالَ: أَرَى أَنْ أُبْطِلَهُمَا[1] جَمِيعاً.

3259. Bize Kabîsa rivayet edip şöyle dedi: Ben Süfyân'ı bir konuşma yaparken işitmiştim. O, (bir kimse) bir mirasçısına veya mirasçısı olmayan birine yüz dirhem (vereceği) olduğunu ikrar ettiğinde (ne olacağı hakkında) şöyle demişti: "Ben bu iki (ikrarı da) tamamen hükümsüz kılma görüşündeyim!"

٣٢٦٠ ـ حَدَّثَنَا مُسْلِمٌ، ثنا هَمَّامٌ، ثنا قَتَادَةَ، عَنِ ابْنِ سِيرِينَ، عَنْ شُرَيْحٍ، قَالَ: لَا يَجُوزُ إِقْرَارٌ لِوَارِثٍ. قَالَ: وَقَالَ الْحَسَنُ: أَحَقُّ مَا جَازَ عَلَيْهِ عِنْدَ مَوْتِهِ أَوَّلَ يَوْمٍ مِنْ أَيَّامِ الْآخِرَةِ، وَآخِرَ يَوْمٍ مِنْ أَيَّامِ الدُّنْيَا.

3260. Bize Müslim rivayet edip (dedi ki), bize Katâde, İbn Sîrîn'den, (O da) Şureyh'ten (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: "Mirasçıya hiçbir ikrar caiz olmaz!"[543]

(Katâde) demiş ki: El-Hasan ise şöyle dedi: "İnsan için caiz olan şeylerin en haklısı, ölümü esnasında, yani âhiret günlerinin ilk günü ile dünya günlerinin son gününde (yaptığı şeydir!)"[544]

٣٢٦١ ـ حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ، أنا خَالِدٌ، عَنْ خَالِدٍ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، قَالَ: لَا يَجُوزُ لِوَارِثٍ وَصِيَّةٌ.

3261. Bize Amr b. Avn rivayet edip (dedi ki), bize Halid, Halid'den, (O da) Ebû Kılâbe'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: "Mirasçıya vasiyet caiz olmaz!"

٣٢٦٢ ـ حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ حُمَيْدٍ، أَنَّ رَجُلًا يُكْنَى أَبَا ثَابِتٍ أَقَرَّ لِامْرَأَتِهِ عِنْدَ مَوْتِهِ أَنَّ لَهَا عَلَيْهِ أَرْبَعَ مِائَةِ دِرْهَمٍ مِنْ صَدَاقِهَا، فَأَجَازَهُ الْحَسَنُ.

543- Sünenu Saîd, I/102.

544- Buhari, Vesâyâ, 8(3/188, muallaak olarak).

3262. Bize Süleyman b. Harb rivayet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Zeyd, Humeyd'den (naklen) rivayet etti ki; Ebû Sâbit diye künyelenen bir adam, karısına ölümü esnasında, mihrinden dolayı kendisine dörtyüz dirhem borcu olduğunu ikrar etmiş, el-Hasan da bu (ikrarı) geçerli saymış.[545]

٣٢٦٣ - حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، ثنا هِشَامٌ الدَّسْتُوَائِيُّ، ثنا قَتَادَةُ، عَنْ شَهْرِ بْنِ حَوْشَبٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ غَنْمٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ خَارِجَةَ، قَالَ: كُنْتُ تَحْتَ نَاقَةِ النَّبِيِّ - ﷺ - وَهِيَ تَقْصَعُ بِجِرَّتِهَا وَلُعَابُهَا يَسُوصُ بَيْنَ كَتِفَيَّ سَمِعْتُهُ يَقُولُ: أَلَا إِنَّ اللهَ قَدْ أَعْطَى كُلَّ ذِي حَقٍّ حَقَّهُ، فَلَا يَجُوزُ وَصِيَّةٌ لِوَارِثٍ[1].

3263. Bize Müslim b. İbrahim rivayet edip (dedi ki), bize Hişam ed-Destuvâî rivayet edip (dedi ki), bize Katâde, Şehr b. Havşeb'den, (O) Abdurrahman b. Ganm'dan, (O da) Amr b. Hârice'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Ben, Hz. Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* (hutbe irad buyururken, O'nun) devesinin altındaydım. Devesi geviş getiriyor, devesinin salyası da omuzlarımın arasında depreniyordu. (Bir ara) O'nu şöyle buyururken işitmiştim: *"Şunu iyi bilin ki, şüphesiz Allah her hak sahibine hakkını vermiştir. Bu sebeple, mirasçıya vasiyet caiz olmaz!"*[546]

٣٢٦٤ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا هَمَّامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، قَالَ: ﴿إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ إِنْ تَرَكَ خَيْراً الْوَصِيَّةُ لِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ﴾[1] فَأَمَرَ أَنْ يُوصِيَ لِوَالِدَيْهِ وَأَقَارِبِهِ، ثُمَّ نَسَخَ بَعْدَ ذٰلِكَ فِي سُورَةِ النِّسَاءِ، فَجَعَلَ لِلْوَالِدَيْنِ نَصِيباً مَعْلُوماً، وَأَلْحَقَ لِكُلِّ ذِي مِيرَاثٍ نَصِيبَهُ مِنْهُ، وَلَيْسَتْ لَهُمْ وَصِيَّةٌ فَصَارَتِ الْوَصِيَّةُ لِمَنْ لَا يَرِثُ مِنْ قَرِيبٍ وَغَيْرِهِ.

545- Bkz. Sünenu Saîd, I/103.

546- Nesai, Vesâyâ, 5(6/207); Tirmizi, Vesâyâ, 5(4/434); İbn Mace, Vesâyâ, 6(2/905); Müsned, 4/186, 238; Tayâlisî, s.169. Bkz. 2529. Hadis ve İbn Ebi Şeybe, II/149; Musannaf, 9/70.

3264. Bize Yezid b. Hârûn haber verip (dedi ki), bize Hemmâm, Katâde'den haber verdi ki, O şöyle demiş: (Yüce Allah şöyle buyurmuştur: ***'Birinize ölüm (belirtileri) geldiğinde, eğer bir (mal) bırakıyorsa, ana-babaya ve yakınlarına vasiyet etmesi (farz kılındı).'***[547] Bununla (Allah, mal bırakan kimseye) anasına-babasına ve yakınlarına vasiyet etmeyi emretti. Ardından daha sonra Nisa Sûresinde (bu emri) neshetti ve ana-babaya belli bir pay ayırdı, her mirasçıya da mirastan payını ulaştırdı.[548] (Dolayısıyla) onlara vasiyet etmek yoktur. Böylece vasiyet, mirasçı olmayan yakınlarla diğerlerine ait hale dönmüştür.

٣٢٦٥ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا وَرْقَاءُ، عَنِ ابْنِ أَبِي نَجِيحٍ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: كَانَ الْمَالُ لِلْوَلَدِ، وَكَانَتِ الْوَصِيَّةُ لِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ، فَنَسَخَ اللهُ مِنْ ذَلِكَ مَا أَحَبَّ، فَجَعَلَ لِلذَّكَرِ مِثْلَ حَظِّ الْأُنْثَيَيْنِ، وَجَعَلَ لِلْأَبَوَيْنِ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا السُّدُسَ وَالثُّلُثَ، وَجَعَلَ لِلْمَرْأَةِ الثُّمُنَ وَالرُّبُعَ، وَلِلزَّوْجِ الشَّطْرَ وَالرُّبُعَ.

3265. Bize Muhammed b. Yusûf rivayet edip (dedi ki), bize Verka, İbn Ebi Necih'ten, (O) Atâ'dan, (O da) İbn Abbas'tan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: (İlk zamanlar kişi öldüğünde) malı, çocuğunun olurdu. Ana-baba ve yakınlara ise vasiyet yapılırdı. Sonra Allah bundan istediğini neshetti ve erkeğe iki dişinin payı kadarını hükmetti; ana-babaya, onlardan her birine (durumlarına göre) altıda bir ve üçte bir hükmetti; kadına (durumuna göre) sekizde bir ile dörtte bir, kocaya ise (yine durumuna göre) yarıyı ve dörtte bir hükmetti.[549]

٣٢٦٦ - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، ثنا أَبُو تُمَيْلَةَ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ

547- Bakara Sûresi, 180.
548- Nisa Sûresinin 11.-12. ve 176. Ayetlerine işaret ediliyor.
549- Buhari, Vesâyâ, 6(3/188), Tefsir, 4/5(5/178).

وَاقِدٍ، عَنْ يَزِيدَ، عَنْ عِكْرِمَةَ وَالْحَسَنِ: ﴿إِنْ تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةُ لِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ﴾[1] فَكَانَتِ الْوَصِيَّةُ كَذَلِكَ حَتَّى نَسَخَتْهَا آيَةُ الْمِيرَاثِ.

3266. Bize Ahmed b. İsmail rivayet edip (dedi ki), bize Ebû Tümeyle, el-Hüseyn b. Vâkıd'den, (O) Yezid'den, (O da) İkrime ile el-Hasan'dan (naklen) rivayet etti ki, onlar; ***"...Eğer bir mal bırakıyorsa, ana babaya ve akrabalara vasiyet etme (farz kılındı.)"***[550] ayeti hakkında şöyle dediler: İşte bu şekilde vasiyet etme vardı. Nihayet bunu miras ayeti[551] neshetti.

AÇIKLAMA

İslamiyet'in başlarında ana-baba ile yakınlara vasiyet etmek vacib idi. Böylece o zaman, insanın kendi mirasçısına vasiyet etmesi hükmü bulunmaktaydı. Sonraları Nisa Sûresinin 11. ayeti olan miras ayetiyle veya amel edilme bakımından mütevatir (mütevatiru'l-amel) olup, mirasçıya vasiyeti yasaklayan hadislerle bu hüküm kaldırılmış ve mirasçılardan birine yapılan vasiyet, bu vasiyetin miktarı ne olursa olsun, diğer mirasçıların iznine bağlanmıştır. Onlar izin vermedikçe vasiyet sahih olmaz. Bunun bir hikmeti, mirasçılar arasında kırgınlıkların, hoşnutsuzlukların meydana gelmesine yol açmamak olmalıdır. Hanefi âlimlere göre, ölümcül hastanın mirasçılarından birine kedi elinde bulunan ve ona sahip olduğu açıkça belli olan bir ayn veya deyn ikrarı da, diğer mirasçılarının iznine bağlı olur. Onlar izin verirlerse bu ikrar geçerli, aksi halde geçersiz olur. Hanbelilere göre de, ölümcül hastalıkta mirasçıya yapılan ikrar, delil veya diğer mirasçıların izni olmadıkça kabul olunmaz. Bununla beraber bir varisine vereceği olan kimse, ikrarı kabul edilmese de, onu ikrar etmelidir. Şafiilerin mezhebde asıl olan görüşlerine göre ise, ölümcül hastalıkta mirasçıya ayn veya deyn ikrarı sahihtir. Çünkü insan o halde haksızlık yapmaktan uzak bulunur.

550- Bakara Sûresi, 180.

551- Nisa Sûresinin 11. Ayeti kasdediliyor.

«٢٩»

باب الوصية للغني

29. BÂB

ZENGİNE VASİYET

٣٢٦٧ ـ حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ حُمَيْدٍ، عَنِ الْحَسَنِ، سُئِلَ عَنْ رَجُلٍ أَوْصَى وَلَهُ أَخٌ مُوسِرٌ: أَيُوصِي لَهُ؟ قَالَ: نَعَمْ، وَإِنْ كَانَ رَبَّ عِشْرِينَ أَلْفاً، ثُمَّ قَالَ: وَإِنْ كَانَ رَبَّ مِائَةِ أَلْفٍ، فَإِنَّ غِنَاءَهُ لَا يَمْنَعُهُ الْحَقَّ.

3267. Bize Süleyman b. Harb rivayet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, Humeyd'den, (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivayet etti ki, ona; zengin bir kardeşi var iken vasiyet eden bir adamın bu (zengin kardeşine) vasiyet edip edemeyeceği soruldu da, O şöyle cevap verdi: "Evet, yirmibin (dirhem) sahibi olsa da (ona vasiyet edilebilir)." O, sonra sözüne şöyle devam etti: "Yüzbin (dirhem) sahibi olsa da!... Çünkü zenginliği, onu bir haktan mahrum etmez!"

«٣٠»

باب الرجل يوصي لفلان، فان مات فلفلان

30. BÂB

İNSAN, "FALANA, O ÖLMÜŞ OLURSA FİLANA" ŞEKLİNDE VASİYET EDERSE?

٣٢٦٨ ـ حَدَّثَنَا عَفَّانُ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، ثنا قَتَادَةُ، عَنِ الْحَسَنِ وَسَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ: فِي رَجُلٍ قَالَ: سَيْفِي لِفُلَانٍ، فَإِنْ مَاتَ فُلَانٌ فَلِفُلَانٍ،

فَإِنْ مَاتَ فُلَانٌ فَمَرْجِعُهُ إِلَيَّ. قَالَا: هُوَ لِلْأَوَّلِ. قَالَ: وَقَالَ حُمَيْدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ: يُمضَى كَمَا قَالَ.

3268. Bize Affan rivayet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme rivayet edip (dedi ki), bize Katâde, el-Hasan ile Saîd İbnu'l-Müseyyeb'den rivayet etti ki, onlar; "kılıcım falanın olsun. Eğer falan ölmüş olursa, filanın olsun. Filan da ölmüş olursa, kılıç bana (yani kendi mirasçılarına) geri dönsün" diyen adam hakkında şöyle dediler: "O, (yani kılıç) ilk adama ait olur!"

Humeyd b. Abdirrahman ise şöyle demiş: "(Adamın vasiyeti) dediği gibi yerine getirilir!"[552]

٣٢٦٩ - حَدَّثَنَا عَفَّانُ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ، أَنَّ عُرْوَةَ قَالَ فِي الرَّجُلِ يُعْطِي الرَّجُلَ الْعَطَاءَ فَيَقُولُ: هُوَ لَكَ، فَإِذَا مِتُّ فَلِفُلَانٍ، فَإِذَا مَاتَ فُلَانٌ فَلِفُلَانٍ، فَإِذَا مَاتَ فُلَانٌ فَمَرْجِعُهُ إِلَيَّ، قَالَ: يُمْضَي كَمَا قَالَ، وَلَوْ كَانُوا مِائَةً.

3269. Bize Affan rivayet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme rivayet edip (dedi ki), bize Hişam b. Urve rivayet etti ki, Urve; bir kimseye bağışta bulunup da; "o senin olsun, sen öldüğünde falanın olsun, falan öldüğünde filanın olsun, filan öldüğünde ise o bana geri dönsün" diyen adam hakkında şöyle demiş: "(Adamın vasiyeti), kendilerine vasiyet edilenler yüz kişi de olsalar, dediği gibi yerine getirilir."[553]

«٣١»

باب في الرجل يوصي لغير قرابته

552- İbn Ebi Şeybe, II/160.
553- İbn Ebi Şeybe, II/161.

31. BÂB
AKRABASI DIŞINDAKİLERE VASİYET EDEN ADAM HAKKINDA

٣٢٧٠ ـ حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، حَدَّثَنَا شَيْبَةُ بْنُ هِشَامٍ الرَّاسِبِيُّ، وَكَثِيرُ بْنُ مَعْدَانَ، قَالَا: سَأَلْنَا سَالِمَ بْنَ عَبْدِ اللهِ عَنِ الرَّجُلِ يُوصِي فِي غَيْرِ قَرَابَتِهِ؟ فَقَالَ سَالِمٌ: هِيَ حَيْثُ جَعَلَهَا. قَالَ: فَقُلْنَا: إِنَّ الْحَسَنَ يَقُولُ: يُرَدُّ عَلَى الْأَقْرَبِينَ، فَأَنْكَرَ ذٰلِكَ، وَقَالَ قَوْلًا شَدِيداً.

3270. Bize Müslim b. İbrahim rivayet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Zeyd rivayet edip (dedi ki), bize Şeybe b. Hişam er-Rasibi ile Kesir b. Ma'dan rivayet edip şöyle dediler: Biz Sâlim b. Abdillah'a, akrabasından başkasına vasiyet eden adamın durumunu sorduk da O; "bu (vasiyet), onun vasiyet ettiği yere (ait olur!)" diye cevap verdi.[554] O zaman biz, "doğrusu el-Hasan; "(bu vâsiyet adamın) en yakınına iade edilir" diyor"[555] dedik de, O bunu yadırgadı ve ağır bir söz söyledi.

٣٢٧١ ـ حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، ثنا أَبُو شِهَابٍ، عَنْ عَمْرٍو، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: إِذَا أَوْصَى الرَّجُلُ فِي قَرَابَتِهِ، فَهُوَ لِأَقْرَبِهِمْ بِبَطْنٍ، الذَّكَرُ وَالْأُنْثَى فِيهِ سَوَاءٌ.

3271. Bize Ahmed b. Abdillah rivayet edip (dedi ki), bize Ebû Şihâb, Amr'dan, (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: İnsan akrabasına vasiyet ettiğinde bu (vasiyet), onların doğum bakımından en yakınına ait olur. Bunda erkek ile dişi birdir.

554- Bkz. İbn Ebi Şeybe, ll/165.
555- Bkz. İbn Ebi Şeybe, ll/167.

AÇIKLAMA

Herhangi birini belirtmeksizin genel bir ifadeyle akrabaya yapılan vasiyetler hakkındaki bazı görüşler şöyledir: İmam Ebû Hanife'ye göre, bir kimse; "akrabama/yakınlarıma şunu vasiyet ettim" diyerek bir vasiyette bulunduğunda, vasiyet ettiği şey, onun ana-babası, çocukları ve diğer mirasçıları dışındaki en yakın iki mahrem akrabasına verilir. Bu vasiyet; "yakınıma şunu vasiyet ettim" şeklinde tekil bir kelimeyle yapıldığında ise, vasiyet edilen şey, vasiyet edenin en yakını olan tek şahsa verilir. Malikiler ise, "akraba"sına vasiyette bulunan kimsenin vasiyet ettiği şeyin, baba yönünden mirasçısı olmayan akrabası varsa sadece onlara, baba yönünden olan yakınları mirasçısı iseler ana yönünden mirasçısı olmayan akrabasına verileceğini söylemişlerdir. Şafiilere göre ise, bu şekildeki bir vasiyette vasiyet edilen şey, vasiyet edenin baba veya ana tarafından en yakın dedesinin çocuklarından, kendisine mirasçı olmayanlara verilir.

«٣٢»

باب اذا قال: أحد غلامي حر ثم مات، ولم يبين

32. BÂB

BİR KİMSE, "İKİ KÖLENİN BİRİ HÜRDÜR" DEYİP DE SONRA (HANGİSİNİN OLDUĞUNU) AÇIKLAMADAN ÖLDÜĞÜNDE (NE YAPILIR?)

٣٢٧٢ - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، ثنا أَبُو بَكْرٍ، عَنْ مُطَرِّفٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، فِي رَجُلٍ قَالَ: أَحَدُ غُلَامَيَّ حُرٌّ ثُمَّ مَاتَ، وَلَمْ يُبَيِّنْ؟ قَالَ: الْوَرَثَةُ بِمَنْزِلَتِهِ، يُعْتِقُونَ أَيَّهُمَا خَيْرٌ.

3272. Bize Ahmed b. Abdillah rivayet edip (dedi ki), bize Ebû Bekir, Mutarrif'ten, (O da) eş-Şa'bi'den (naklen) rivayet etti ki; O, "iki kölenin biri hürdür" deyip de sonra (hangisi olduğunu) açıklamadan ölen adam hakkında şöyle dedi: "Mirasçıları onun yerindedir. Onlardan hangisini (âzâd etmek kendileri için) daha iyiyse onu âzâd ederler."

«٣٣»

باب واذا أوصى بالعتق في مرضه ثم برأ

33. BÂB
BİR KİMSE, HASTALIĞINDA ÂZÂD ETMEYİ VASİYET EDİP DE SONRA İYİLEŞTİĞİNDE NE OLUR?

٣٢٧٣ ـ حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ يُونُسَ، عَنِ الْحَسَنِ، أَنَّ رَجُلًا قَالَ فِي مَرَضِهِ: لِفُلَانٍ كَذَا، وَلِفُلَانٍ كَذَا، وَعَبْدِي فُلَانٌ حُرٌّ، وَلَمْ يَقُلْ: إِنْ حَدَثَ بِي حَدَثٌ فَبَرَأَ قَالَ: هُوَ مَمْلُوكٌ.

3273. Bize Süleyman b. Harb rivayet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, Yunûs'tan, (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivayet etti ki, bir adam hastalığında; "eğer bana birşey olursa, (yani ölürsem)..." demeyerek; "şu falanın olsun, şu filanın olsun, falan kölem de hürdür" demiş, sonra iyileşmiş. (El-Hasan) dedi ki: "(Adamın kölesi bu sözle hür olmuş olmaz), o köledir!"[556]

AÇIKLAMA

Vasiyetin bir şarta bağlanması veya bir kayıtla kayıtlanması caizdir. Bu sebeple; "eğer bu hastalıktan ölürsem şunu vasiyet ettim"

556- Sünenu Saîd, I/115. Bkz. İbn Ebi Şeybe, II/117.

diyerek yapılan bir vasiyet, bu hastalıktan kurtulma halinde hükümsüz kalır. Hanefi ve Maliki âlimlerin görüşü böyledir. Hasan Basri'den *(Rahmetullahi Aleyh)* gelen haberlerden, onun da bu görüşte olduğu anlaşılmaktadır. Yukardaki haberde de O, vasiyet eden hastanın, sözle "ben bu hastalıktan ölürsem..." dememiş olduğu halde, hastalığı sebebiyle niyetinin öyle olduğunu kabul ederek vasiyetinin geçersiz olduğuna hükmetmiştir.[557]

«٣٤»

باب اذا أعتق غلامه عند الموت، وليس له مال غيره

34. BÂB
BİR KİMSE, ÖLÜMÜ ESNASINDA BAŞKA HİÇBİR MALI OLMADIĞI HALDE KÖLESİNİ ÂZÂD ETTİĞİNDE?

٣٢٧٤ - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، ثنا أَبُو بَكْرٍ، عَنْ مُطَرِّفٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ فِي رَجُلٍ أَعْتَقَ غُلَامَهُ عِنْدَ الْمَوْتِ، وَلَيْسَ لَهُ مَالٌ غَيْرُهُ وَعَلَيْهِ دَيْنٌ، قَالَ: يَسْعَى لِلْغُرَمَاءِ فِي ثَمَنِهِ.

3274. Bize Ahmed b. Abdillah rivayet edip (dedi ki), bize Ebû Bekir, Mutarrif'ten, (O da) eş-Şa'bi'den (naklen) rivayet etti ki; O, ölümü esnasında başka hiçbir malı olmadığı halde ve borcu da var iken kölesini âzâd eden adam hakkında şöyle dedi: "(Köle), alacaklılar için kendi bedelini (kazanıp ödemek) hususunda çalışır."

٣٢٧٥ - حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، ثنا هَمَّامٌ، ثنا قَتَادَةُ، عَنِ الْحَسَنِ، أَنَّ رَجُلًا

557- Krş. İbn Ebi Şeybe, II/176.

٣٢٧٥ - حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، ثنا هَمَّامٌ، ثنا قَتَادَةُ، عَنِ الْحَسَنِ، أَنَّ رَجُلًا اشْتَرَى عَبْدًا بِسَبْعِ مِائَةِ دِرْهَمٍ فَأَعْتَقَهُ وَلَمْ يَقْبِضْ ثَمَنَ الْعَبْدِ وَلَمْ يَتْرُكْ شَيْئًا فَقَالَ عَلِيٌّ: يَسْعَى الْعَبْدُ فِي ثَمَنِهِ.

3275. Bize Ebu'l-Velid rivayet edip (dedi ki), bize Hemmâm rivayet edip (dedi ki), bize Katâde, el-Hasan'dan (naklen) rivayet etti ki; bir adam yediyüz dirheme bir köle satın almış. Sonra kölenin bedelini ödemediği, geriye de hiçbir şey bırakmadığı halde onu âzâd etmiş. O zaman Hz. Ali şöyle demiş: "Bu köle, bedelini (kazanıp ödemek) için çalışır."

«٣٥»

باب من قال: المدبر من الثلث

35. BÂB

MÜDEBBER, (MİRASIN) ÜÇTE BİRİNDEN (ÂZÂD OLUR)

٣٢٧٦ - حَدَّثَنَا مَنْصُورُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ شَرِيكٍ، عَنِ الْأَشْعَثِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: الْمُدَبَّرُ مِنَ الثُّلُثِ

3276. Bize Mansûr b. Seleme, Şerîk'ten, (O) el-Eş'as'tan, (O) Nafi'den, (O da) İbn Ömer'den (naklen) rivayet etti ki; O, "müdebber, (mirasın) üçte birinden (âzâd olur)" dedi.[558]

٣٢٧٧ - حَدَّثَنَا مَنْصُورُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ شَرِيكٍ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: الْمُدَبَّرُ مِنَ الثُّلُثِ.

3277. Bize Mansûr b. Seleme, Şerîk'ten, (O) Mansûr'dan, (O

558- Beyhaki, 10/314.

da) İbrahim'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: "Müdebber, (mirasın) üçte birinden (âzâd olur).[559]

٣٢٧٨ ـ حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ كَثِيرٍ، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: الْمُعْتَقُ عَنْ دُبُرٍ مِنَ الثُّلُثِ.

3278. Bize Süleyman b. Harb rivayet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Zeyd, Kesir'den, (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: "(Sahibi tarafından ölümünden) sonraya bağlı olarak âzâd edilen köle, (mirasın) üçte birinden (âzâd olur!)"[560]

٣٢٧٩ ـ حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ حُمَيْدٍ، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: الْمُعْتَقَةُ عَنْ دُبُرٍ، وَوَلَدُهَا مِنَ الثُّلُثِ.

3279. Bize Süleyman b. Harb rivayet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, Humeyd'den, (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: "(Sahibi tarafından ölümünden) sonraya bağlı olarak âzâd edilen kadın köle ile çocuğu, (mirasın) üçte birinden (âzâd olur)."

٣٢٨٠ ـ حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، ثنا شُعْبَةُ، قَالَ مَنْصُورٌ: أَخْبَرَنِي عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: الْمُعْتَقُ عَنْ دُبُرٍ مِنَ الثُّلُثِ.

3280. Bize Ebu'l-Velid rivayet edip (dedi ki), bize Şu'be rivayet edip dedi ki, bana Mansûr, İbrahim'den haber verdi ki, O şöyle demiş: "(Sahibi tarafından ölümünden) sonraya bağlı olarak âzâd edilen köle, (mirasın) üçte birinden (âzâd olur!)"[561]

559- Sünenu Saîd, I/133; Musannaf, 9/137; Beyhaki, 10/314. Bkz. 3280. ve 3281. haberler.
560- Sünenu Saîd, I/133.
561- Bkz. 3277. haber.

٣٢٨١ - حَدَّثَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ التُّسْتَرِيِّ وَأَبِي هَاشِمٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: الْمُدَبَّرُ مِنْ جَمِيعِ الْمَالِ.

3281. Bize Ebu'n-Nu'man rivayet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Zeyd, Ebû Abdillah et-Tüsteri ile Ebû Haşim'den, (onlar da) İbrahim'den (naklen) rivayet ettiler ki, O şöyle dedi: "Müdebber, malın bütününden (âzâd olur)!"[562]

٣٢٨٢ - أَخْبَرَنَا الْحَكَمُ بْنُ الْمُبَارَكِ، أنا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ أَبِي بِشْرٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، قَالَ: الْمُعْتَقُ عَنْ دُبُرٍ مِنْ جَمِيعِ الْمَالِ. قَالَ: سُئِلَ أَبُو مُحَمَّدٍ: بِأَيِّهِمَا تَقُولُ؟ قَالَ: مِنَ الثُّلُثِ.

3282. Bize el-Hakem İbnu'l-Mübarek haber verip (dedi ki), bize Ebû Avâne, Ebû Bişr'den, (O da) Saîd b. Cübeyr'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: "(Sahibi tarafından ölümünden) sonraya bağlı olarak âzâd edilen köle, malın bütününden (âzâd olur!)"[563]

(Dârimî'nin bu kitabını O'ndan rivayet eden İsa b. Ömer) dedi ki: Ebû Muhammed'e; "bu iki görüşten (yani müdebberin üçte birinden veya malın tamamından âzâd olması görüşlerinden) hangisini benimsiyorsun?" diye soruldu, O da; "üçte birden (âzâd olması görüşünü)" dedi.

AÇIKLAMA

Sahibinin; "ben ölünce sen hürsün" demesiyle hürriyete kavuşması sahibinin ölümüne bağlanmış olan köleye "müdebber", köleyi bu şekilde âzâd etmeye de "tedbir" denilir. Birkaç şekilde ya-

562- Sünenu Saîd, I/133. Bkz. 3277. haber.
563- Sünenu Saîd, I/133-134.

pılabilen tedbir ile köle bazı haklar elde etmiş olur. Meselâ mutlak tedbir ile müdebber kılınan köleyi sahibi artık satamaz. Tedbir hususunda çocuklar analarına tabi olurlar. Bunun için bir kadın müdebberin ("müdebbere"nin), sahibinden olmayarak doğuracağı çocuklar da müdebber olurlar. Bu söylenenler, Hanefi ve Maliki âlimlerin görüşleridir. Bu konuda diğer âlimlerin farklı görüşleri vardır. Âlimlerin cumhûruna göre müdebber köle, sahibi ölünce onun mirasının üçte birinden âzâd olur. Yani müdebberin bedeli, mirasın üçte biri içinde mütalâa edilir. Eğer bedel mirasın üçte biri kadar veya ondan az ise, müdebber hemen hürriyetine kavuşur. Bedel üçte birden fazla ise, fazla miktarı müdebberin çalışıp kazanması ve mirasçılara vermesi gerekir. Müdebberin, sahibinin bütün malından âzâd olacağını söyleyen âlimler de vardır. Zahiri âlimlerle Abdullah b. Mes'ûd, İbrahim Nehai, Saîd b. Cübeyr ve Hammâd bu görüşte olan âlimlerdendirler.

«٣٦»

باب من قال:
لا تشهد على وصية حتى تقرأ عليك

36. BÂB
"SANA OKUNMADIKÇA HİÇBİR VASİYETE ŞAHİDLİK ETME!" DİYEN KİMSE

٣٢٨٣ - أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ الْمُغِيرَةِ، ثنا مَخْلَدٌ، عَنْ هِشَامٍ، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: لَا تَشْهَدْ عَلَى وَصِيَّةٍ حَتَّى تُقْرَأَ عَلَيْكَ، وَلَا تَشْهَدْ عَلَى مَنْ لَا تَعْرِفُ.

3283. Bize Saîd İbnu'l-Muğîre haber verip (dedi ki), bize Mahled, Hişam'dan, (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: "Ne sana okunmadıkça hiçbir vâsiyete şahidlik et, ne tanımadığın kimseye şahidlik et!"

«٣٧»

باب من أوصى لأمهات أولاده

37. BÂB

ÜMMÜ'L-VELEDLERİNE VASİYET EDEN KİMSE

٣٢٨٤ - أَخْبَرَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ حُمَيْدٍ، عَنِ الْحَسَنِ، أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ أَوْصَى لِأُمَّهَاتِ أَوْلَادِهِ بِأَرْبَعَةِ آلَافٍ[1] لِكُلِّ امْرَأَةٍ مِنْهُنَّ.

3284. Bize Süleyman b. Harb haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, Humeyd'den, (O da) el-Hasan'dan (nakleden) rivayet etti ki; Hz. Ömer İbnu'l-Hattab, ümmü'l-veledlerinden (yani kendisinden çocuk doğuran cariyelerinden) her bir kadına dört bin (dirhem) vasiyet etmiş.[564]

«٣٨»

باب الوصية للغلام

38. BÂB

ÇOCUĞUN VASİYETİ

٣٢٨٥ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ، أنا ابْنُ أَبِي الزِّنَادِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ، أَنَّهُ أَجَازَ وَصِيَّةَ ابْنِ ثَلَاثَ عَشْرَةَ سَنَةً.

3285. Bize Yahya b. Hassan rivayet edip (dedi ki), bize İbn

564- İbn Ebi Şeybe, II/215; Sünenu Saîd, I/128; Musannaf, 9/89.

Ebi'z-Zinâd, babasından, (O da) Ömer b. Abdilaziz'den (naklen) haber verdi ki; O, onüç yaşındakinin vasiyetini geçerli kıldı.[565]

٣٢٨٦ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا زُهَيْرٌ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَ: أَوْصَى غُلَامٌ مِنَ الْحَيِّ ابْنُ سَبْعِ سِنِينَ، فَقَالَ شُرَيْحٌ: إِذَا أَصَابَ الْغُلَامُ فِي وَصِيَّتِهِ جَازَتْ. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: يُعْجِبُنِي، وَالْقُضَاةُ لَا يُجِيزُونَ.

3286. Bize Ebû Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Züheyr, Ebû İshak'tan rivayet etti ki, O şöyle demiş: Şu oymaktan yedi yaşındaki bir çocuk vasiyet etmişti de, Şureyh şöyle demişti: "Çocuk, vasiyetinde isabet ettiğinde, o geçerli olur!"[566]

Ebû Muhammed (ed-Dârimî) dedi ki: "(Bu görüş) hoşuma gidiyor. Ama kadılar (onu) geçerli kılmazlar!"

٣٢٨٧ - حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، أَخْبَرَنَا يُونُسُ، حَدَّثَنَا أَبُو إِسْحَاقَ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، أَنَّهُ شَهِدَ شُرَيْحاً أَجَازَ وَصِيَّةَ عَبَّاسِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مَرْثَدٍ لِظِئْرِهِ مِنْ أَهْلِ الْحِيرَةِ، وَعَبَّاسٌ صَبِيٌّ.

3287. Bize Ca'fer b. Avn rivayet edip (dedi ki), bize Yunûs haber verip (dedi ki), bize Ebû İshak b. İsmail rivayet etti ki; O, Abbas b. İsmail b. Mersed'in, Hire ahalisinden olan süt annesine yaptığı vasiyeti, Abbas çocuk (sahibi) olduğu halde, Şureyh'in geçerli kıldığına şahid olmuş.[567]

٣٢٨٨ - حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، أنا يُونُسُ، حَدَّثَنَا أَبُو إِسْحَاقَ، قَالَ: قَالَ شُرَيْحٌ: إِذَا اتَّقَى الصَّبِيُّ الرَّكِيَّةَ جَازَتْ وَصِيَّتُهُ.

565- İbn Ebi Şeybe, 11/183-184; Musannaf, 9/80.
566- Bkz. 3287.-3289. haberler.
567- Bkz. 3289. ve 3302. haberler.

3288. Bize Ca'fer b. Avn rivayet edip (dedi ki), bize Yunûs haber verip (dedi ki), bize Ebû İshak rivayet edip şöyle dedi: Şureyh; "çocuk kuyuya (düşmekten) sakındığı vakit onun vasiyeti caiz olur" dedi.[568]

٣٢٨٩ ـ حَدَّثَنَا قَبِيصَةُ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ: أَنَّ غُلَاماً مِنْهُمْ حِينَ تَغَرَ يُقَالُ لَهُ مَرْثَدٌ أَوْصَى لِظِئْرٍ لَهُ مِنْ أَهْلِ الْحِيرَةِ بِأَرْبَعِينَ دِرْهَماً، فَأَجَازَهُ شُرَيْحٌ، وَقَالَ: مَنْ أَصَابَ الْحَقَّ أَجَزْنَاهُ

3289. Bize Kabîsa rivayet edip (dedi ki), bize Süfyân, Ebû İshak'tan (naklen) rivayet etti ki, onların kabilesinden Mersed isimli bir çocuğun damarı yarıldığında, (ölmeden önce) Hire ahalisinden olan bir süt annesine kırk dirhem vasiyet etmişti de, Şureyh bunu geçerli kılmış ve şöyle demişti: "Kim hakka isabet ederse, biz onun (vasiyetini) geçerli kılarız!"[569]

٣٢٩٠ ـ حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أَخْبَرَنَا يَحْيَى: أَنَّ أَبَا بَكْرِ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ أَخْبَرَهُ: أَنَّ غُلَاماً بِالْمَدِينَةِ حَضَرَهُ الْمَوْتُ وَوَرَثَتُهُ بِالشَّامِ، وَأَنَّهُمْ ذَكَرُوا لِعُمَرَ أَنَّهُ يَمُوتُ فَسَأَلُوهُ أَنْ يُوصِيَ، فَأَمَرَهُ عُمَرُ أَنْ يُوصِيَ فَأَوْصَى بِبِئْرٍ يُقَالُ لَهَا بِئْرُ جُشَمٍ، وَإِنَّ أَهْلَهَا بَاعُوهَا بِثَلَاثِينَ أَلْفاً. ذَكَرَ أَبُو بَكْرٍ أَنَّ الْغُلَامَ كَانَ ابْنَ عَشْرِ سِنِينَ أَوْ ثِنْتَيْ عَشْرَةَ.

3290. Bize Yezid b. Hârûn rivayet edip (dedi ki), bize Yahya haber verdi ki, Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm kendisine haber vermiş ki, Medine'de bir çocuğa, mirasçıları Şam'da iken ölüm belirtileri gelmiş, onlar da Hz. Ömer'e onun ölmekte olduğunu söylemişler ve ondan, (çocuğa) vasiyet etmesini (em-

568- İbn Ebi Şeybe, II/185.

569- İbn Ebi Şeybe, II/185; Sünenu Saîd, I/127; Musannaf, 9/78-79; Beyhaki, 6/282. Bkz. 3287. haber.

retmesini) istemişler. Hz. Ömer de ona vasiyet etmesini emretmiş de o, Cuşem Kuyusu denilen bir kuyuyu vasiyet etmiş. Sahipleri de bu (kuyuyu) otuz bin (dirheme) satmışlar.

Ebû Bekir söylemiş ki, bu çocuk on veya on iki yaşındaymış.[570]

٣٢٩١ - حَدَّثَنَا يَزِيدُ، عَنْ هِشَامٍ الدَّسْتُوَائِيِّ، عَنْ حَمَّادٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: يَجُوزُ وَصِيَّةُ الصَّبِيِّ فِي مَالِهِ فِي الثُّلُثِ فَمَا دُونَهُ، وَإِنَّمَا يَمْنَعُهُ وَلِيُّهُ ذَلِكَ فِي الصِّحَّةِ رَهْبَةَ الْفَاقَةِ عَلَيْهِ، فَأَمَّا عِنْدَ الْمَوْتِ فَلَيْسَ لَهُ أَنْ يَمْنَعَهُ.

3291. Bize Yezid, Hişam ed-Destuvâî'den, (O) Hammâd'dan, (O da) İbrahim'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş: Çocuğun kendi malında üçte bir ve daha aşağı (miktardaki) vasiyeti caiz olur. Velisi onu bundan ancak, yoksulluğa düşer korkusuyla sağlık halinde menedebilir. Ölüm esnasındakine gelince, velinin onu bundan menetme hakkı yoktur.[571]

٣٢٩٢ - حَدَّثَنَا قَبِيصَةُ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ خَالِدٍ الْحَذَّاءِ وَأَيُّوبَ، عَنِ ابْنِ سِيرِينَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُتْبَةَ، أَنَّهُ أُتِيَ فِي جَارِيَةٍ أَوْصَتْ فَجَعَلُوا يُصَغِّرُونَهَا فَقَالَ: مَنْ أَصَابَ الْحَقَّ أَجَزْنَاهُ.

3292. Bize Kabîsa rivayet edip (dedi ki), bize Süfyân, Halid el-Hazza ile Eyyûb'dan, (onlar) İbn Sîrîn'den, (O da) Abdullah b. Utbe'den (naklen) rivayet etti ki, O'na, vasiyette bulunup da halkın küçük olduğunu söyledikleri biri hakkında gelinmiş, O da şöyle demiş: "Kim hakka isabet ederse, (yani yerinde bir vasiyet yaparsa), biz onun (vasiyetini) geçerli kılarız!"[572]

570- İbn Ebi Şeybe, II/183; Sünenu Saîd, I/126-127; Musannaf, 9/78; Muvatta, Vasıyyet, 2-3(2/762); Beyhaki, 6/282.

571- İbn Ebi Şeybe, II/184.

572- İbn Ebi Şeybe, II/184; Sünenu Saîd, I/127; Musannaf, 9/79; Beyhaki, 6/282 (muallak olarak).

٣٢٩٣ ـ حَدَّثَنَا قَبِيصَةُ، أنا سُفْيَانُ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ أَبِي بَكْرٍ: أَنَّ سُلَيْمَ الْغَسَّانِيَّ مَاتَ وَهُوَ ابْنُ عَشْرٍ ـ أَوْ ثِنْتَيْ عَشْرَةَ سَنَةً ـ فَأَوْصَى بِبِئْرٍ لَهُ قِيمَتُهَا ثَلَاثُونَ أَلْفاً، فَأَجَازَهَا عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ النَّاسُ: يَقُولُونَ: عَمْرُو بْنُ سُلَيْمٍ.

3293. Bize Kabîsa rivayet edip (dedi ki), bize Süfyân, Yahya b. Saîd'den, (O da) Ebû Bekir'den (naklen) haber verdi ki; Süleym el-Gassani on veya on iki yaşındayken ölmüş ve (ölmeden önce) değeri otuz bin (dirhem) olan bir kuyusunu vasiyet etmiş. Hz. Ömer İbnu'l-Hattab da bu (vasiyeti) geçerli kılmış.[573]

Ebû Muhammed (ed-Dârimî) dedi ki: Bazı âlimler (ölen çocuğun ismi olarak Süleym yerine) Amr b. Süleym, derler.

٣٢٩٤ ـ حَدَّثَنَا قَبِيصَةُ، ثنا سُفْيَانُ، عَنِ ابْنَيْهِ عَبْدِ اللهِ وَمُحَمَّدِ بْنَيْ أَبِي بَكْرٍ، عَنْ أَبِيهِمَا مِثْلَ ذٰلِكَ، غَيْرَ أَنَّ أَحَدَهُمَا قَالَ: ابْنُ ثَلَاثَ عَشْرَةَ، وَقَالَ الْآخَرُ: قَبْلَ أَنْ يَحْتَلِمَ. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: عَنِ ابْنَيْهِ يَعْنِي ابْنَيْ أَبِي بَكْرٍ.

3294. Bize Kabîsa rivayet edip (dedi ki), bize Süfyân, O'nun iki oğlundan, yani Ebubekir'in iki oğlu Abdullah ile Muhammed'den, (onlar da) babalarından, bunun, (yani bir önceki haberin) aynısını rivayet ettiler. Şu kadar var ki, onlardan biri "(Süleym) onüç yaşındayken (öldü...)" demiş, diğeri; "rüyalanmadan önce (öldü...)" demiştir.

Ebu Muhammed ed-Dârimî dedi ki: "...O'nun iki oğlundan..." sözüyle, Ebubekir'in iki oğlunu kastediyor.

«٣٩»

باب من قال: لا يجوز

573- Musannaf, 9/77-78. Bkz. 3290. haber.

39. BÂB
"(ÇOCUĞUN VASİYETİ) CAİZ OLMAZ!" DİYENLER

٣٢٩٥ ـ حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ، ثنا عَبْدُ الْأَعْلَى، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ: وَصِيَّتُهُ لَيْسَتْ بِجَائِزَةٍ إِلَّا مَا لَيْسَ بِذِي بَالٍ - يَعْنِي الْغُلَامَ قَبْلَ أَنْ يَحْتَلِمَ.

3295. Bize Nasr b. Ali rivayet edip (dedi ki), bize Abdula'lâ, Ma'mer'den, (O da) ez-Zühri'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dermiş: "Onun -yani rüyalanmasından önceki çocuğun- vasiyeti, önemsiz olanı hariç, hiç caiz değildir!"[574]

٣٢٩٦ ـ حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ، أنا هُشَيْمٌ(١)، عَنْ يُونُسَ، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: لَا يَجُوزُ طَلَاقُ الْغُلَامِ، وَلَا وَصِيَّتُهُ، وَلَا هِبَتُهُ، وَلَا صَدَقَتُهُ، وَلَا عَتَاقُهُ، حَتَّى يَحْتَلِمَ.

3296. Bize Amr b. Avn rivayet edip (dedi ki), bize Hüşeym, Yusûf'tan, (O da) el-Hasan'dan (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: "Çocuğun, rüyalanıncaya kadar, ne talâkı, ne vasiyeti, ne bağışı, ne sadakası, ne de köle âzâdı caiz olur!"[575]

٣٢٩٧ ـ حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ الْمُغِيرَةِ، عَنْ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ، عَنْ حَجَّاجٍ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: لَا يَجُوزُ طَلَاقُ الصَّبِيِّ، وَلَا عِتْقُهُ، وَلَا وَصِيَّتُهُ، وَلَا شِرَاؤُهُ، وَلَا بَيْعُهُ، وَلَا شَيْءٌ.

3297. Bize Saîd İbnu'l-Muğîre, Hafs b. Ğıyâs'tan, (O) Hac-

574- İbn Ebi Şeybe, II/186.
575- İbn Ebi Şeybe, II/186; Sünenu Saîd, I/128; Musannaf, 9/81.

cac'dan, (O) Atâ'dan, (O da) İbn Abbas'tan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: "Çocuğun ne talâkı, ne köle âzâdı, ne vasiyeti, ne satın alışı, ne satışı, ne de hiçbir şeyi caiz olmaz!"[576]

٣٢٩٨ ـ حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، ثنا هَمَّامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ حُمَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ الْحِمْيَرِيِّ، قَالَ: لَا يَجُوزُ طَلَاقٌ وَلَا وَصِيَّةٌ إِلَّا فِي عَقْلٍ، إِلَّا النَّشْوَانَ ـ يَعْنِي السَّكْرَانَ ـ فَإِنَّهُ يَجُوزُ طَلَاقُهُ، وَيُضْرَبُ ظَهْرُهُ.

3298. Bize Ebu'l-Velid rivayet edip (dedi ki), bize Hemmâm, Katâde'den, (O da) Humeyd b. Abdirrahman el-Hımyeri'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: "Talâk da, vasiyet de ancak aklını kullanabilende caiz olur, neşveli (yani sarhoş) hariç. Çünkü onun talâkı geçerli olur, sırtına da (içki içme cezası) vurulur!"

AÇIKLAMA

Ergenlik çağına gelmemiş çocuğun yapacağı vasiyetin caiz olup olmayacağı hususunda başlıca iki içtihad vardır:

Maliki ve Hanbeli âlimlere göre mümeyyiz çocuğun vasiyeti sahihtir. Hanefi ve Şafiilere göre ise, vasiyet edenin âkil ve bâliğ olması şarttır. Bu sebeple baliğ olmayan çocuğun vasiyeti sahih değildir. İmam Şafii, âkil olan çocuğun, Allah'a yakınlığa vesile olacak işler türünden yapacağı vasiyetlerin sahih olacağını söylemiştir.

Hanefilere göre de, mümeyyiz çocuğun sadece kefenlenmesi ile gömülmesi hususundaki vasiyeti sahihtir.

«٤٠»

باب اذا أوصى بعتق عبد له ابق

576- İbn Ebi Şeybe, ll/186; Musannaf, 9/80.

40. BÂB
BİR KİMSE, KAÇAK BİR KÖLESİNİN ÂZÂD OLMASINI VASİYET ETTİĞİ ZAMAN (NE OLUR?)

٣٢٩٩ - حَدَّثَنَا عَمْرُ بْنُ عَوْنٍ، عَنْ خَالِدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَ: سَأَلْتُ الْقَاسِمَ بْنَ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ وَمُعَاوِيَةَ بْنَ قُرَّةَ عَنْ رَجُلٍ قَالَ فِي وَصِيَّتِهِ: كُلُّ مَمْلُوكٍ لِي حُرٌّ، وَلَهُ مَمْلُوكٌ آبِقٌ؟ فَقَالَا: هُوَ حُرٌّ. وَقَالَ الْحَسَنُ وَإِيَاسٌ وَبَكْرُ بْنُ عَبْدِ اللهِ: لَيْسَ بِحُرٍّ.

3299. Bize Amr b. Avn, Halid b. Abdillah'tan, (O da) Yahya b. Ebi İshak'tan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Ben el-Kasım b. Abdirrahman ile Muaviye b. Kurre'ye; vasiyetinde, "bana ait olan her köle hürdür" demiş olan ve kaçak bir kölesi bulunan adamın durumunu sordum da, onlar; "o (kaçak köle de) hür olur" cevabını verdiler. El-Hasan, İyâs ve Bekr b. Abdillah ise; "o, hiç de hür olmaz" dediler.

«٤١»
باب الوصية للنساء
41. BÂB
KADINLARA VASİYET

٣٣٠٠ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ سَلَمَةَ، ثنا عُبَيْدُ اللهِ الْعُمَرِيُّ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّ عُمَرَ أَوْصَى إِلَى حَفْصَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ.

3300. Bize Abdullah b. Seleme rivayet edip (dedi ki), bize Ubeydullah el-Ömeri, Nâfi'den, (O da) İbn Ömer'den (naklen)

rivayet etti ki; Hz. Ömer, mü'minlerin annesi Hz. Hafsa'ya vasiyet etmişti.[577]

«٤٢»

باب الوصية لأهل الذمة

42. BÂB

ZIMMİLERE VASİYET

٣٣٠١ ـ حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ: أَنَّ صَفِيَّةَ أَوْصَتْ لِنَسِيبٍ لَهَا يَهُودِيٍّ.

3301. Bize Ebû Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Süfyân, Leys'ten, (O) Nâfi'den, (O da) İbn Ömer'den (naklen) rivayet etti ki; Hz. Hafsa yahûdi bir akrabasına vasiyet etmişti.[578]

٣٣٠٢ ـ حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا زُهَيْرٌ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَ: أَوْصَى غُلَامٌ مِنَ الْحَيِّ يُقَالُ لَهُ: عَبَّاسُ بْنُ مَرْثَدِ ابْنُ سَبْعِ سِنِينَ لِظِئْرٍ لَهُ يَهُودِيَّةٍ مِنْ أَهْلِ الْحِيرَةِ بِأَرْبَعِينَ دِرْهَماً. فَقَالَ شُرَيْحٌ: إِذَا أَصَابَ الْغُلَامُ فِي وَصِيَّتِهِ جَازَتْ، وَإِنَّمَا أَوْصَى لِذِي حَقٍّ، قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: أَنَا أَقُولُ بِهِ.

3302. Bize Ebû Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Züheyr, Ebû İshak'tan rivayet etti ki, O şöyle demiş: Şu oymaktan kendisine Abbas b. Mersed denilen yedi yaşındaki bir çocuk, Hire ahalisinden olan yahûdi bir süt annesine kırk bin dirhem vasiyet etmişti de, Şureyh şöyle demişti: "Çocuk vasiyetinde isabet ederse, (yani ye-

577- İbn Ebi Şeybe, ll/162-163.

578- İbn Ebi Şeybe, ll/161 (munkatı' bir senedle); Musannaf, 9/33, 10/353-354; Beyhaki, 6/281 (muallak olarak).

rinde bir vasiyet yaparsa), o geçerli olur. Bu da ancak bir hak sahibine vasiyet etmiştir!"[579]

Ebû Muhammed (ed-Dârimî) dedi ki, ben bu görüşü benimsiyorum.

«٤٣»

باب في الوقف

43. BÂB

VAKIF HAKKINDA

٣٣٠٣ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ سَعِيدٍ، ثنا أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ الزُّبَيْرَ جَعَلَ دُورَهُ صَدَقَةً عَلَى بَنِيهِ لَا تُبَاعُ وَلَا تُورَثُ، وَإِنَّ لِلْمَرْدُودَةِ مِنْ بَنَاتِهِ أَنْ تَسْكُنَ غَيْرَ مُضِرَّةٍ وَلَا مُضَارٌّ بِهَا، فَإِنْ هِيَ اسْتَغْنَتْ بِزَوْجٍ فَلَا حَقَّ لَهَا.

3303. Bize Abdullah b. Saîd haber verip (dedi ki), bize Ebû Usâme, Hişam'dan, (O da) babasından (naklen) rivayet etti ki; ez-Zübeyr, satılmamak ve miras kılınmamak üzere evlerini oğullarına sadaka (vakıf) kılmış. (O vasiyet de etmiş) ki, kızlarından boşanılanın (bu evlerde), zarar vermeksizin, zarara da uğratılmaksızın oturma hakkı vardır. Şayet bu (kızı, yeniden evlenip) koca sebebiyle ihtiyaçsız hale gelirse, artık onun (oturma) hakkı olmaz![580]

AÇIKLAMA

Vakıf, bir malın, aslının bir şahsın mülkiyetine geçmesini ebediyyen yasaklayarak ondan elde edilecek yararları bir hayır yoluna ait kılmak demektir. Böylece sürekli bir hayır kaynağı meydana ge-

579- Bkz. 3287. haber.

580- Buhari, Vesâyâ, 33(3/197, muallak olarak).

tirilmiş olur ki, onunla, esas olarak, Allah'ın rızasını kazanmak, yakınlığına nâil olmak, dünyada da güzel bir hatıra bırakmak kastedilir. Bu niyetlerle vakıf yapmak Hz. Peygamber'in Sünnet'iyle meşrû kılınmıştır.

Rivayete göre Hz. Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*, Uhud savaşında müslümanların safında çarpışırken öldürülen yahudi Muhayrik'in kendisine vasiyet edip bıraktığı, Medine'deki yedi hurma bahçesini vakfetmişti. Buna göre İslam tarihinde gerçekleştirilen ilk vakıf, Hz. Peygamber'in *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* bu vakfı olmalıdır. Hz. Ömer'in *(Radıyallahu Anh)* de, muhtemelen hicri 7. yılda Hayber'deki Semğ isimli bir yeri, Hz. Peygamber'in *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* tavsiyesi üzerine vakfettiği rivayet edilmektedir. İslam tarihinde ilk vakfın, Hz. Ömer'in *(Radıyallahu Anh)* bu vakfı olduğunu söyleyenler de vardır. Bu görüşte olanlar, Muhayri'nin bahçeleri ile ilgili haberi ya duymamışlardır, yahut duymuş ama sıhhatli bulmamışlardır.

Hz. Peygamber'in *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* üç vakfının daha olduğunu bildiren bir haber de vardır. Bu habere göre Hz. Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*; Medine yakınındaki Nadiroğulları arazisini bazı resmi ihtiyaçlar için, Medine ile Hayber arasındaki Fedek arazisini yolcular için, Hayber arazisinin üçte ikisini müslümanlar, üçte birini kendi aile efradının ihtiyaçları ile, bundan birşey artması halinde, fakir muhacirler için vakfetmişti.

Hz. Peygamber'in *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* bu Sünneti ile, iyiliğe, yardıma, fedakârlığa, dayanışmaya teşvik eden ayet ve hadisler sayesinde vakıf yapma Sahabe-i Kiram arasında çok yaygın bir hal almıştır. Öyle ki, Câbir, maddi gücü olduğunu bildiği her muhacir ve ensarinin vakıf yaptığını bildirir.

Vakıf müessesi insanlık tarihinde çok eski bir uygulamaya sahiptir. İslam öncesi bazı din mensupları arasında vakıf veya vakıf benzeri uygulumaların varlığı bilinmektedir. Hz. İbrahim'in (Aleyhisselam) yaptığı bazı vakıfların, "Halilurrahman Vakıfları" adıyla asırlar boyu süregeldiği nakledilir. Vakfın tarihi ile ilgili haberler gösteriyor ki, bu medeni müessese, diğer bütün medeni müesseseler gibi, din kaynaklıdır.[581]

581- Vakıf hakkında bkz. İbn Sa'd, I/501-503; Ebû Davud, İmaret, 19(3/141); Fethu'l-Bâri, II/242, 245; Istılahat-ı Fıkhıyye, 4/284 vd.; Vakıflar Dergisi, II/49-55.

«٤٤»

باب اذا مات الموصى له قبل الموصي

44. BÂB
KENDİSİNE VASİYET EDİLEN, VASİYET EDENDEN ÖNCE ÖLDÜĞÜNDE NE YAPILIR?

٣٣٠٤ - حَدَّثَنَا الْحَكَمُ بْنُ الْمُبَارَكِ، أنا الْوَلِيدُ، عَنْ حَفْصٍ، عَنْ مَكْحُولٍ، فِي الرَّجُلِ يُوصِي لِلرَّجُلِ بِدَنَانِيرَ فِي سَبِيلِ اللهِ فَيَمُوتُ الْمُوصَى لَهُ قَبْلَ الْمُوصِي؟ قَالَ: هِيَ جَائِزَةٌ لِوَرَثَةِ الْمُوصَى لَهُ قَبْلَ أَنْ يُخْرَجَ بِهَا مِنْ أَهْلِهِ. قَالَ: هِيَ إِلَى أَوْلِيَاءِ الْمُتَوَفَّى الْمُوصَى يُنَفِّذُونَهَا فِي سَبِيلِ اللهِ.

3304. Bize el-Hakem İbnu'l-Mübarek rivayet edip (dedi ki), bize el-Velid, Hafs'dan, (O da) Mekhûl'den (naklen) haber verdi ki; O, bir adamın, birine Allah uğrunda birkaç dinar vasiyet etmesi, sonra kendisine vasiyet edilen kimsenin ("mûsa leh"in), vasiyet edenden ("musî"den) önce ölmesi meselesi hakkında şöyle dedi: "Bu (vasiyet), mûsa leh'in (cenazesinin) ailesinin yanından çıkarılmasından önce onun mirasçıları için geçerli olur!" O, sözüne şöyle devam etti: (Bu vasiyet, cenazenin ailesinin yanından çıkarılmasından sonra yapılmışsa) o, onu Allah yolunda yerine getirmek üzere, ölen mûsinin velilerine kalır!

٣٣٠٥ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُسْهِرٍ، عَنْ أَشْعَثَ، عَنِ الْحَسَنِ، فِي الرَّجُلِ يُوصِي لِلرَّجُلِ بِالْوَصِيَّةِ فَيَمُوتُ الْمُوصَى لَهُ قَبْلَ الْمُوصِي؟ قَالَ: هِيَ جَائِزَةٌ لِوَرَثَةِ الْمُوصَى لَهُ.

3305. Bize Muhammed b. Uyeyne, Ali b. Mushir'den, (O) Eş'as'tan, (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivayet etti ki; O, bir adamın, birine vasiyette bulunması, sonra mûsa leh'in, musî'den

önce ölmesi meselesi hakkında şöyle dedi: "Bu (vasiyet), mûsa leh'in mirasçıları için geçerlidir!"[582]

٣٣٠٦ ـ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُسْهِرٍ، عَنْ أَشْعَثَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ السَّبِيعِيِّ، قَالَ: حُدِّثْتُ أَنَّ عَلِيّاً كَانَ يُجِيزُهَا مِثْلَ قَوْلِ الْحَسَنِ.

3306. Bize Muhammed b. Uyeyne, Ali b. Mushir'den, (O) Eş'as'tan, (O da) Ebû İshak es-Sebiî'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Bana rivayet edildi ki, Hz. Ali bunu (yani bir önceki haberde geçen şekildeki vasiyeti), el-Hasan'ın görüşü gibi geçerli kılardı.[583]

AÇIKLAMA

Âlimlerin cumhûruna göre mûsa leh, mûsîden önce vefat ettiğinde vasiyet batıl olur. Hz. Ali'nin *(Radıyallahu Anh)*, cumhûrun görüşünde olduğu da rivayet edilmektedir.

«٤٥»

باب اذا أوصى بشيء في سبيل الله

45. BÂB

BİR KİMSE ALLAH YOLUNDA BİRŞEY VASİYET ETTİĞİNDE?

٣٣٠٧ ـ حَدَّثَنَا الْحَكَمُ بْنُ الْمُبَارَكِ، أنا عَبْدُ الْعَزِيزِ ـ هُوَ ابْنُ

582- İbn Ebi Şeybe, II/155-156; Sünenu Saîd, I/114.
583- İbn Ebi Şeybe, II/155.

مُحَمَّدٍ-، عَنْ مُوسَى - هُوَ ابْنُ عُقْبَةَ -، عَنْ نَافِعٍ: أَنَّ رَجُلًا جَاءَ إِلَى ابْنِ عُمَرَ فَقَالَ: إِنَّ رَجُلًا أَوْصَى إِلَيَّ وَجَعَلَ نَاقَةً فِي سَبِيلِ اللهِ، وَلَيْسَ هٰذَا زَمَانَ يُخْرَجُ إِلَى الْغَزْوِ، فَأَحْمِلُ عَلَيْهَا فِي الْحَجِّ؟ فَقَالَ ابْنُ عُمَرَ: الْحَجُّ وَالْعُمْرَةُ فِي سَبِيلِ اللهِ.

3307. Bize el-Hakem İbnu'l-Mübarek rivayet edip (dedi ki), bize Abdulaziz -ki O, İbn Muhammed'dir-, Mûsa'dan -ki O, İbn Ukbe'dir-, (O da) Nafi'den (naklen) haber verdi ki, bir adam İbn Ömer'e gelip şöyle dedi:

Bir adam beni vâsi tayin etti ve Allah yolunda (kullanılması için) bir deve vasiyet etti. Bu (günler) ise savaşa çıkılan zaman değildir. Şimdi ben onu hac için binek vereyim mi?" İbn Ömer de şu cevabı verdi: "Hac ve umre, Allah yolunda demektir!"[584]

٣٣٠٨ - أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ مُوسَى بْنِ عُبَيْدَةَ، عَنْ وَاقِدِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ زَيْدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ: أَنَّ رَجُلًا أَوْصَى بِمَالِهِ فِي سَبِيلِ اللهِ فَسَأَلَ الْوَصِيُّ عَنْ ذٰلِكَ عُمَرَ؟ فَقَالَ: أَعْطِهِ عُمَّالَ اللهِ. قَالَ: وَمَنْ عُمَّالُ اللهِ؟ قَالَ: حَاجُّ بَيْتِ اللهِ.

3308. Bize Ubeydullah b. Mûsa, Mûsa b. Ubeyde'den, (O da) Vâkıd b. Muhammed b. Zeyd b. Abdillah b. Ömer'den (naklen) haber verdi ki, bir adam malını Allah yoluna vasiyet etmiş de, (adamın) vâsisi bunun durumunu Hz. Ömer'e sormuş. O da; "onu Allah'ın işçilerine ver" cevabını vermiş. (Vâsi); "peki Allah'ın işçileri kimlerdir?" demiş. O da; "Allah'ın Evi (Kabe'yi) hacceden kimse" karşılığını vermiş.[585]

584- İbn Ebi Şeybe, II/181; Beyhaki, 6/275.

585- İbn Ebi Şeybe, II/180.

KUR'AN'IN ÜSTÜNLÜKLERİ KİTABI

«۱»

باب فضل من قرأ القرآن

1. BÂB

KUR'AN OKUYAN KİMSENİN ÜSTÜNLÜĞÜ

٣٣٠٩ - حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ زُرَارَةَ، ثنا جَرِيرٌ، عَنْ قَابُوسَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: إِنَّ الرَّجُلَ الَّذِي لَيْسَ فِي جَوْفِهِ شَيْءٌ مِنَ الْقُرْآنِ كَالْبَيْتِ الْخَرِبِ[1].

3309. Bize Amr b. Zurâre rivayet edip (dedi ki), bize Cerîr, Kabûs'tan, (O) babasından, (O da) İbn Abbas'tan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: "Şüphesiz içinde Kur'an'dan birşey bulunmayan kimse boş, harab ev gibidir!"[586]

٣٣١٠ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ خَالِدِ بْنِ حَازِمٍ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ سَلَمَةَ، ثنا أَبُو سِنَانٍ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِي الْأَحْوَصِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: إِنَّ هٰذَا الْقُرْآنَ مَأْدُبَةُ اللهِ، فَخُذُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ. فَإِنِّي لَا أَعْلَمُ شَيْئاً أَصْغَرَ مِنْ بَيْتٍ لَيْسَ فِيهِ مِنْ كِتَابِ اللهِ شَيْءٌ، وَإِنَّ الْقَلْبَ الَّذِي لَيْسَ فِيهِ مِنْ كِتَابِ اللهِ شَيْءٌ خَرِبٌ كَخَرَابِ الْبَيْتِ الَّذِي لَا سَاكِنَ لَهُ[1].

3310. Bize Abdullah b. Halid b. Hazim haber verip (dedi ki), bize Muhammed b. Seleme rivayet edip (dedi ki), bize Ebû Sinan, Ebû İshak'tan, (O) Ebu'l-Ahvas'tan, (O da) Abdullah'tan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi:

586- Tirmizi, Fezâilu'l-Kur'an, 18(5/177); Müsned, I/223; Müstedrek, I/554. Seneddeki Kabûs, zayıf ("leyyin") bir râvidir.

"Şüphesiz bu Kur'an, Allah'ın ziyafet yemeğidir. Binaenaleyh, ondan gücünüzün yettiğince alın. Ayrıca ben gerçekten, içinde Allah'ın Kitab'ından birşey bulunmayan evden daha hakir hiçbir şey bilmiyorum. İçinde Allah'ın Kitab'ından birşey bulunmayan kalb de, hiç oturanı olmayan evin boş ve harablığı gibi boş ve harabdır!"[587]

٣٣١١ - حَدَّثَنَا أَبُوعَامِرٍ(٣)، أنا سُفْيَانُ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ أَبِي الْأَحْوَصِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: تَعَلَّمُوا هٰذَا الْقُرْآنَ، فَإِنَّكُمْ تُؤْجَرُونَ بِتِلَاوَتِهِ بِكُلِّ حَرْفٍ عَشْرَ حَسَنَاتٍ، أَمَا إِنِّي لَا أَقُولُ بِآلم، وَلٰكِنْ بِأَلِفٍ، وَلَامٍ، وَمِيمٍ، بِكُلِّ حَرْفٍ عَشْرُ حَسَنَاتٍ(١).

3311. Bize Ebû Âmir rivayet edip (dedi ki), bize Süfyân, Atâ' İbnu's-Sâib'den, (O) Ebu'l-Ahvas'tan, (O da) Abdullah'tan (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi:

"Bu Kur'an'ı öğreniniz. Çünkü size, onu okumadan dolayı her bir harfe karşılık on sevap verilecektir. Şunu iyi bilin ki, ben Elif-Lâm-Mim'e karşılık değil, fakat Elif, Lâm ve Mim'e, yani her bir harfe karşılık on sevap olacağını söylüyorum!"[588]

٣٣١٢ - حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ هَانِيءٍ، ثنا حَرْبُ بْنُ شَدَّادٍ، ثنا يَحْيَى - هُوَ ابْنُ [أَبِي] كَثِيرٍ -، حَدَّثَنِي حَفْصُ بْنُ عِنَانٍ(١) الْحَنَفِيُّ، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ كَانَ يَقُولُ: إِنَّ الْبَيْتَ لَيَتَّسِعُ عَلَى أَهْلِهِ وَتَحْضُرُهُ الْمَلَائِكَةُ، وَتَهْجُرُهُ الشَّيَاطِينُ، وَيَكْثُرُ خَيْرُهُ، أَنْ يُقْرَأَ فِيهِ الْقُرْآنُ، وَإِنَّ الْبَيْتَ لَيَضِيقَ عَلَى أَهْلِهِ، وَتَهْجُرُهُ الْمَلَائِكَةُ، وَتَحْضُرُهُ الشَّيَاطِينُ، وَيَقِلُّ خَيْرُهُ أَنْ لَا يُقْرَأَ فِيهِ الْقُرْآنُ(٢).

587- Musannaf, 3/368-369; Mecmâu'z-Zevâid, 7/164 (Taberani'den). Bkz. 3318. Hadis.

588- İbn Ebi Şeybe, 10/461-462; Musannaf, 3/367; Zühd li-Ahmed, s.377. Bu Hadisin merfû' rivayetleri için bkz. Tirmizi, Fezâilu'l-Kur'an, 16(5/175); Kenzu'l-Ummâl, 1/518, 519, 531. Ayrıca bkz. 3318. Hadis.

3312. Bize Muaz b. Hâni' rivayet edip (dedi ki), bize Harb b. Şeddâd rivayet edip (dedi ki), bize Yahya -ki O, İbn Ebi Kesir'dir-, rivayet edip (dedi ki), bana Hafs b. İnân el-Hanefi rivayet etti ki, Ebû Hüreyre şöyle dermiş: "Hakikaten ev, içinde Kur'an okunmakla sakinlerine genişler, melekler onda hazır bulunur, şeytanlar onu terkeder ve onun iyiliği çok olur. Ev, içinde Kur'an okunmamakla ise sakinlerine daralır, melekler onu terkeder, şeytanlar onda hazır bulunur ve onun iyiliği az olur!"[589]

٣٣١٣ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يَزِيدَ، ثنا ابْنُ لَهِيعَةَ، عَنْ مِشْرَحِ بْنِ عَاهَانَ، قَالَ: سَمِعْتُ عُقْبَةَ بْنَ عَامِرٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - يَقُولُ: لَوْ جُعِلَ الْقُرْآنُ فِي إِهَابٍ ثُمَّ أُلْقِيَ فِي النَّارِ مَا احْتَرَقَ(٣).

3313. Bize Abdullah b. Yezid rivayet edip (dedi ki), bize İbn Lehîa, Mişrah b. Ahân'dan rivayet etti ki, O şöyle demiş: Ben Ukbe b. Âmir'i şöyle derken işittim: Ben Rasulullah'ı *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyururken işittim: *"Şayet Kur'an bir derinin içine konulsa, sonra da (Cehennem) ateşine atılsaydı, o yanmazdı!"*[590]

AÇIKLAMA

Bu hadisin yorumu farklı şekillerde yapılmıştır. Bu arada, hadis tamamen zahiri manasında anlaşılmış olmalı ki, bunun, Hz. Peygamber'in *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* zamanına ait bir mucize olduğu ve hadiste geçen "ateş" kelimesinden bilinen ateşin kastedildiği de söylenmiştir. Fakat hadisteki "ateş"ten, Cehennem ateşinin anlaşılması daha uygun olacaktır. Buna göre hadis; "şu dünyada içine Kur'an konulan, yani Kur'an ile haşir neşir olan, onu okuyan, onunla amel eden kimseyi Cehennem ateşi yakmaz" şeklinde anlaşılabilir. Bu ha-

589- İbn Ebi Şeybe, 10/487. merfû' rivayetleri için bkz. Musannaf, 3/369; Mecmâu'z-Zevâid, 7/171 (Bezzar'dan).

590- Müsned, 4/155; Mecmâu'z-Zevâid, 7/158 (Ahmed, Ebû Ya'lâ ve Taberani'den); Şuabu'l-İman, Şerhu's-Sünne, 4/436; Kenzu'l-Ummâl, 1/536.

disi; "önemsiz, değersiz birşey olan bir deri parçasının içine Kur'an konulsa, Cehennem ateşinin, Kur'an'a hürmeten onu yakmayacağı gibi; içine Kur'an konulan, yani Kur'an'a göre amel eden ve eşref-i mahlûkât olan insanı da yakmaz" şeklinde anlamak da mümkündür.

Burada bu hadisin, senedindeki bazı râvilerinden dolayı zayıf olduğunu da kaydedelim.[591]

٣٣١٤ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ الرَّقِّيُّ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَبِي أُنَيْسَةَ، عَنْ عَاصِمٍ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ: اقْرَؤُوا الْقُرْآنَ فَإِنَّهُ نِعْمَ الشَّفِيعُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، إِنَّهُ يَقُولُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ: يَا رَبِّ حَلِّهِ حِلْيَةَ الْكَرَامَةِ، فَيُحَلَّى[1] حِلْيَةَ الْكَرَامَةِ، يَا رَبِّ اكْسُهُ كُسْوَةَ الْكَرَامَةِ، فَيُكْسَى كُسْوَةَ الْكَرَامَةِ، يَا رَبِّ أَلْبِسْهُ تَاجَ الْكَرَامَةِ، يَا رَبِّ ارْضَ عَنْهُ، فَلَيْسَ بَعْدَ رِضَاكَ شَيْءٌ[2].

3314. Bize Abdullah b. Ca'fer er-Rakkî, Ubeydullah b. Amr'dan, (O) Zeyd b. Ebi Uneyse'den, (O) Asım'dan, (O da) Ebû Sâlih'ten (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Ben Ebû Hüreyre'yi şöyle derken işittim: "Kur'an'ı okuyun! Çünkü o, Kıyamet günü ne güzel şefaatçıdır! O, Kıyamet günü (okuyucusu için); "yâ Rabbi, onu şeref süsü ile süsle!" diyecek de (okuyucu) şeref süsü ile süslenecek; "yâ Rabbi, ona şeref elbisesi giydir!" diyecek de ona şeref elbisesi giydirilecek; "yâ rabbi, ona şeref tâcı giydir!" diyecek de ona şeref tâcı giydirilecektir. (O daha sonra); "yâ Rabbi, ondan razı ol! Zira senin razılığından sonra hiçbir şey yoktur!" diyecektir."[592]

٣٣١٥ - حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ خَالِدٍ، ثنا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْفَزَارِيُّ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ عَاصِمٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: يَجِيءُ الْقُرْآنُ يَشْفَعُ

591- Bkz. Feyzu'l-Kadir, 5/324.

592- Merfû' rivayetleri için bkz. Tirmizi, Fezâilu'l-Kur'an, 18(5/178); Müstedrek, 1/552; Kenzu'l-Ummâl, 1/520, 541.

لِصَاحِبِهِ يَقُولُ: يَا رَبِّ لِكُلِّ عَامِلٍ عُمَالَةٌ مِنْ عَمَلِهِ، وَإِنِّي كُنْتُ أَمْنَعُهُ اللَّذَّةَ وَالنَّوْمَ، فَأَكْرِمْهُ. فَيُقَالُ: ابْسُطْ يَمِينَكَ فَيُمْلَأُ مِنْ رِضْوَانِ اللهِ، ثُمَّ يُقَالُ: ابْسُطْ شِمَالَكَ فَيُمْلَأُ مِنْ رِضْوَانِ اللهِ، وَيُكْسَى كُسْوَةَ الْكَرَامَةِ، وَيُحَلَّى حِلْيَةَ الْكَرَامَةِ، وَيُلْبَسُ تَاجَ الْكَرَامَةِ.

3315. Bize Mûsa b. Halid rivayet edip (dedi ki), bize İbrahim b. Muhammed el-Fezârî, Süfyân'dan, (O) Asım'dan, (O) Mücahid'den, (O da) İbn Ömer'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Kur'an, (Kıyamet'te, dünyadaki) arkadaşına şefaat etmek üzere gelip şöyle diyecek: "Yâ Rabbi, her işçiye işinden dolayı bir ücret vardır. Doğrusu ben de onun zevkine ve uykusuna engel oluyordum. Bunun için ona ikramda bulun!" Bunun üzerine (Kur'an'ın arkadaşına); "sağ elini aç" denilecek ve (ona) Allah'ın rızasından doldurulacak. Sonra, "sol elini aç" denilecek, ona da Allah'ın rızasından doldurulacak. (Ayrıca ona) şeref elbisesi giydirilecek, o şeref süsü ile süslenilecek ve ona şeref tâcı giydirilecek![593]

٣٣١٦ - أَخْبَرَنَا مُوسَى بْنُ خَالِدٍ، ثنا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْفَزَارِيُّ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عُبَيْدِ اللهِ[1]، عَنِ الْمُسَيَّبِ بْنِ رَافِعٍ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، قَالَ: الْقُرْآنُ يَشْفَعُ لِصَاحِبِهِ، فَيُكْسَى حُلَّةَ الْكَرَامَةِ ثُمَّ يَقُولُ: رَبِّ زِدْهُ، فَيُكْسَى تَاجَ الْكَرَامَةِ. قَالَ: فَيَقُولُ: رَبِّ زِدْهُ فَآتِهِ فَآتِهِ، يَقُولُ: رِضَائِي. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: قَالَ وُهَيْبُ بْنُ الْوَرْدِ: اجْعَلْ قِرَاءَتَكَ الْقُرْآنَ عِلْماً وَلَا تَجْعَلْهُ عَمَلاً.

3316. Bize Mûsa b. Halid haber verip (dedi ki), bize İbrahim b. Muhammed el-Fezârî, el-Hasan b. Ubeydillah'tan, (O) el-Müseyyeb b. Rafi'den, (O da) Ebû Sâlih'ten (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: "Kur'an, arkadaşına şefaat edecek de ona şeref elbisesi giydirilecek. Sonra (Kur'an); "yâ Rabb'i, ona artır" diyecek de ona şeref tâcı giydirilecek." (Ebû Sâlih, sözüne devamla) dedi ki: "Ar-

593- Bir şahidi için bkz. İbn Ebi Şeybe, 10/497.

dından (Kur'an yine); "yâ Rabb'i, ona artır, ona ver, ona ver" diyecek, (Yüce Allah da); ***"(Ona) razılığımı (verdim!)"*** diyecek."[594]

Ebû Muhammed (ed-Dârimî) dedi ki, Vuheyb İbnu'l-Verd şöyle demişti: Kur'an okumanı ilim (öğrenme vesilesi) yap, onu iş (olsun diye) yapma!

٣٣١٧ - حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ خَالِدٍ، ثنا إِبْرَاهِيمُ الْفَزَارِيُّ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ إِذَا أَتَى أَهْلَهُ أَنْ يَجِدَ ثَلَاثَ خَلِفَاتٍ سِمَانٍ؟ قَالُوا: نَعَمْ يَا رَسُولَ اللهِ. قَالَ: فَثَلَاثُ آيَاتٍ يَقْرَؤُهُنَّ أَحَدُكُمْ خَيْرٌ لَهُ مِنْهُنَّ[1].

3317. Bize Mûsa b. Halid rivayet edip (dedi ki), bize İbrahim el-Fezârî, el-A'meş'ten, (O) Ebû Sâlih'ten, (O da) Ebû Hüreyre'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Biriniz, ailesinin yanına gittiğinde üç semiz gebe deve bulmayı arzu eder mi?"* (Sahabe-i Kiram); "evet, yâ Rasulullah" dediler. (Hz. Peygamber de); *"İşte birinizin okuyacağı üç ayet, kendisi için bu (üç semiz gebe deveden) daha hayırlıdır!"* buyurdu.[595]

٣٣١٨ - حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، ثنا إِبْرَاهِيمُ - هُوَ الْهَجَرِيُّ -، عَنْ أَبِي الْأَحْوَصِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: إِنَّ هٰذَا الْقُرْآنَ مَأْدُبَةُ اللهِ فَتَعَلَّمُوا مِنْ مَأْدُبَتِهِ مَا اسْتَطَعْتُمْ، إِنَّ هٰذَا الْقُرْآنَ حَبْلُ اللهِ وَالنُّورُ وَالشِّفَاءُ النَّافِعُ، عِصْمَةٌ لِمَنْ تَمَسَّكَ بِهِ، وَنَجَاةٌ لِمَنِ اتَّبَعَهُ، لَا يَزِيغُ فَيُسْتَعْتَبَ، وَلَا يَعْوَجُّ فَيُقَوَّمُ، وَلَا تَنْقَضِي عَجَائِبُهُ، وَلَا يَخْلُقُ عَنْ كَثْرَةِ الرَّدِّ، فَاتْلُوهُ فَإِنَّ اللهَ يَأْجُرُكُمْ عَلَى تِلَاوَتِهِ بِكُلِّ حَرْفٍ عَشْرَ حَسَنَاتٍ، أَمَا إِنِّي لَا أَقُولُ: الم، وَلٰكِنْ بِأَلِفٍ وَلَامٍ وَمِيمٍ.

594- İbn Ebi Şeybe, 10/495-496.

595- Müslim, Musafirin, 250(1/552); İbn Mace, Edeb, 52(2/1243); Müsned, 2/396-397, 466, 497; İbn Ebi Şeybe, 10/503.

3318. Bize Ca'fer b. Avn rivayet edip (dedi ki), bize İbrahim -ki O, el-Heceri'dir-, Ebu'l-Ahvas'tan, (O da) Abdullah'tan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: "Şüphesiz bu Kur'an, Allah'ın ziyafet yemeğidir. Binaenaleyh, onun ziyafet yemeğinden, gücünüzün yettiği kadar öğrenin! Şüphesiz bu Kur'an Allah'ın ipidir, nûrun ve faydalı şifanın ta kendisidir. O, kendisine sarılan için koruyucu, kendisine uyan için kurtarıcıdır. O sapmaz ki, kendisinden (Allah'ı) razı etmesi istensin; eğilip bükülmez ki, düzeltilsin. Onun şaşırtıcı şeyleri bitmez. O, çok tekrar edilmekle eskimez. Binaenaleyh, onu okuyun. Zira Allah onu okumanızdan dolayı size, her bir harfe karşılık on sevap verecektir. Bakın, ben Elif-Lâm-Mim'e karşılık değil; fakat Elif'e karşılık (on sevap), Lâm'a karşılık (on sevap), Mim'e karşılık (on sevap verecektir), diyorum."[596]

٣٣١٩ ـ حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، ثنا أَبُو حَيَّانَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ حَيَّانَ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ، قَالَ: قَامَ رَسُولُ اللهِ ـ ﷺ ـ يَوْماً خَطِيباً فَحَمِدَ اللهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ، يُوشِكُ أَنْ يَأْتِيَنِي رَسُولُ رَبِّي فَأُجِيبَهُ، وَإِنِّي تَارِكٌ فِيكُمُ الثَّقَلَيْنِ، أَوَّلُهُمَا كِتَابُ اللهِ، فِيهِ الْهُدَى وَالنُّورُ فَتَمَسَّكُوا بِكِتَابِ اللهِ، وَخُذُوا بِهِ، فَحَثَّ عَلَيْهِ وَرَغَّبَ فِيهِ ثُمَّ قَالَ: وَأَهْلُ بَيْتِي أُذَكِّرُكُمُ اللهَ فِي أَهْلِ بَيْتِي.. ثَلَاثَ مَرَّاتٍ.

3319. Bize Ca'fer b. Avn rivayet edip (dedi ki), bize Ebû Hayyân, Yezid b. Hayyân'dan, (O da) Zeyd b. Erkam'dan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* (birgün) bir konuşma yapmak üzere ayağa kalktı ve Allah'a hamdetti, O'nu övdü, sonra da şöyle buyurdu: *"Ey insanlar! Ben ancak bir beşerim. Rabb'imin elçisi (ölüm meleğinin) bana gelmesi, benim de onun davatine icabet etmem yakındır! Hakikaten ben size iki değerli şey bırakacağım: Bunların ilki Allah'ın Kitab'ıdır. Hidayet ve*

596- Musannaf, 3/375-376; Mecmâu'z-Zevâid, 7/164 (Taberani'den). Bu Hadisin merfû' rivayeti için bkz. İbn Ebi Şeybe, 10/482-483; Müstedrek, 1/555; Şuabu'l-İman, 2/343; Kenzu'l-Ummâl, 1/526. Ayrıca bkz. 3310. ve 3311. Hadisler.

nûr ondadır. Binaenaleyh, Allah'ın Kitab'ına tutunun, onu benimseyin..." (Hz. Peygamber) böylece ona teşvik etti, ona özendirdi, sonra da üç defa şöyle buyurdu: *"(Bunların ikincisi) Ehl-i Beyt'imdir. Ben, Ehl-i Beyt'im hakkında size Allah'ı hatırlatırım!"*[597]

٣٣٢٠ ـ حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، أَنْبَأَ الْأَعْمَشُ، عَنْ أَبِي وَائِلٍ، قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللهِ: إِنَّ هٰذَا الصِّرَاطَ مُحْتَضَرٌ تَحْضُرُهُ الشَّيَاطِينُ، يُنَادُونَ: يَا عَبْدَ اللهِ هٰذَا الطَّرِيقَ فَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللهِ، فَإِنَّ حَبْلَ اللهِ الْقُرْآنُ.

3320. Bize Ca'fer b. Avn rivayet edip (dedi ki), el-A'meş, Ebû Vâil'den haber verdi ki, O şöyle demiş: Abdullah dedi ki: "Şu yol gerçekten konaklama yeridir. Şeytanlar oraya gelir; "ey Allah'ın kulu, bu yola gel" diye bağırırlar. Bundan dolayı siz Allah'ın ipine sarılın. Şüphesiz Allah'ın ipi de Kur'an'dır!"[598]

٣٣٢١ ـ أَخْبَرَنَا الْمُغِيرَةُ، ثنا عَبْدَةُ، عَنْ خَالِدِ بْنِ مَعْدَانَ، قَالَ: إِنَّ قَارِئَ الْقُرْآنِ وَالْمُتَعَلِّمَ تُصَلِّي عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ حَتَّى يَخْتِمُوا السُّورَةَ، فَإِذَا قَرَأَ أَحَدُكُمُ السُّورَةَ فَلْيُؤَخِّرْ مِنْهَا آيَتَيْنِ حَتَّى يَخْتِمَهَا مِنْ آخِرِ النَّهَارِ، كَيْ مَا تُصَلِّي الْمَلَائِكَةُ عَلَى الْقَارِئِ وَالْمُقْرِئِ مِنْ أَوَّلِ النَّهَارِ إِلَى آخِرِهِ.

3321. Bize el-Muğîre haber verip (dedi ki), bize Abde, Halid b. Ma'dân'dan rivayet etti ki, O şöyle demiş: "Şüphe yok ki, melekler, Kur'an okuyan kimse ile öğrenen kimseye, (okudukları) sûreyi bitirinceye kadar mağfiret dilerler. Bu sebeple biriniz bir sûreyi okuduğunuzda ondan iki ayeti geciktirsin, ta ki onu; melekler, okuyan kimse ile okutan kimseye günün başından sonuna kadar mağfiret dilesinler diye günün sonunda bitirmiş olsun!"

597- Müslim, Fezailu's-Sahabe, 36-37(4/1873-1874); Müsned, 4/367; Müstedrek, 3/109-110, 148.
598- Mecmâu'z-Zevâid, 6/326 (Taberani'den).

٣٣٢٢ - أَخْبَرَنَا الْحَكَمُ بْنُ نَافِعٍ، أنا جَرِيرٌ، عَنْ شُرَحْبِيلَ بْنِ مُسْلِمٍ الْخَوْلَانِيِّ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ: إِقْرَؤُا الْقُرْآنَ وَلَا يَغُرَّنَّكُمْ هٰذِهِ الْمَصَاحِفُ الْمُعَلَّقَةُ، فَإِنَّ اللهَ لَنْ يُعَذِّبَ قَلْباً وَعَى الْقُرْآنَ.

3322. Bize el-Hakem b. Nâfi' haber verip (dedi ki), bize Cerîr, Şurahbil b. Müslim el-Havlani'den, (O da) Ebû Umâme'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dermiş: "Kur'an'ı okuyun! Sizi şu asılı duran mushaflar sakın aldatmasın! Çünkü Allah, Kur'an'ı belleyip saklayan bir kalbe asla azab etmeyecektir!"[599]

٣٣٢٣ - حَدَّثَنَا عَبْدَ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، حَدَّثَنِي مُعَاوِيَةُ بْنُ صَالِحٍ، عَنْ سُلَيْمِ بْنِ عَامِرٍ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ، قَالَ: اقْرَؤُا الْقُرْآنَ، وَلَا يَغُرَّنَّكُمْ هٰذِهِ الْمَصَاحِفُ الْمُعَلَّقَةُ، فَإِنَّ اللهَ لَا يُعَذِّبُ قَلْباً وَعَاءً لِلْقُرْآنِ.

3323. Bize Abdullah b. Sâlih rivayet edip (dedi ki), bana Muaviye b. Sâlih, Süleym b. Âmir'den, (O da) Ebû Umâme el-Bahili'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş: "Kur'an'ı okuyun! Sizi şu asılı duran mushaflar asla aldatmasın! Çünkü Allah, Kur'an'ı çok belleyip saklayan bir kalbe azab etmeyecektir!"[600]

٣٣٢٤ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا مِسْعَرٌ، عَنْ مَعْنِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ، عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: لَيْسَ مِنْ مُؤَدِّبٍ إِلَّا وَهُوَ يُحِبُّ أَنْ يُؤْتَى أَدَبَهُ وَإِنَّ أَدَبَ اللهِ الْقُرْآنُ.

3324. Bize Muhammed b. Yusûf haber verip (dedi ki), bize Mis'ar, Ma'n b. Abdirrahman'dan, (O da) İbn Mes'ûd'dan (nak-

599- İbn Ebi Şeybe, 10/505-506. Bkz. 3323. haber.

600- Bkz. 3322. haber.

len) rivayet etti ki, O şöyle dedi: "Hiçbir terbiyeci yoktur ki, terbiyesini vermeyi arzu etmiş olmasın. Şüphesiz Allah'ın terbiyesi ise Kur'an'dır!"

٣٣٢٥ - حَدَّثَنَا سَهْلُ بْنُ حَمَّادٍ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ مَيْسَرَةَ، عَنْ أَبِي الْأَحْوَصِ، قَالَ: كَانَ عَبْدُ اللهِ يَقُولُ: إِنَّ هٰذَا الْقُرْآنَ مَأْدُبَةُ اللهِ، فَمَنْ دَخَلَ فِيهِ فَهُوَ آمِنٌ.

3325. Bize Sehl b. Hammâd rivayet edip (dedi ki), bize Şu'be, Abdulmelik b. Meysere'den, (O da) Ebu'l-Ahvas'tan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Abdullah şöyle derdi: "Şüphesiz bu Kur'an Allah'ın ziyafet yemeğidir. Ona giren kimse (açlığa düşme korkusundan) emin olur!"[601]

٣٣٢٦ - أَخْبَرَنَا يَحْيَى، بْنُ حَمَّادٍ، ثنا أَبُو عَوَانَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: مَنْ أَحَبَّ الْقُرْآنَ فَلْيُبْشِرْ.

3326. Bize Yahya b. Hammâd haber verip (dedi ki), bize Ebû Avâne, el-A'meş'ten, (O) İbrahim'den, (O) Abdurrahman b. Yezid'den, (O da) Abdullah'tan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: "Kim Kur'an'ı severse o, (ebedi kurtuluşa ereceğinden dolayı) sevinsin!"[602]

٣٣٢٧ - حَدَّثَنَا يَعْلَى، ثنا الْأَعْمَشُ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: مَنْ أَحَبَّ الْقُرْآنَ فَلْيُبْشِرْ.

601- İbn Ebi Şeybe, 10/484.
602- İbn Ebi Şeybe, 10/506.

3327. Bize Ya'lâ rivayet edip (dedi ki), bize el-A'meş, İbrahim'den, (O) Abdurrahman b. Yezid'den, (O da) Abdullah'tan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: "Kim Kur'an'ı severse o, sevinsin!"

٣٣٢٨ - حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا هَمَّامٌ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ أَبِي النَّجُودِ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، أَنَّ ابْنَ مَسْعُودٍ كَانَ يَقُولُ: يَجِيءُ الْقُرْآنُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيَشْفَعُ لِصَاحِبِهِ فَيَكُونُ لَهُ قَائِداً إِلَى الْجَنَّةِ، وَيَشْهَدُ عَلَيْهِ، وَيَكُونُ سَائِقاً بِهِ إِلَى النَّارِ.

3328. Bize Yezid b. Hârûn rivayet edip (dedi ki), bize Hemmâm, Asım b. Ebi'n-Necûd'dan, (O da) eş-Şa'bi'den (naklen) haber verdi ki, İbn Mes'ûd şöyle dermiş: "Kur'an Kıyamet günü gelecek ve (kendisini okuyup ona göre hareket eden) arkadaşına şefaat edip onu Cennet'e götürecek. (Kendisini okuyan, ama ona göre hareket etmeyen arkadaşının) ise aleyhine şahidlik edip onu da Cehennem'e sürecek!"[603]

٣٣٢٩ - حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، ثنا الْحَسَنُ بْنُ أَبِي جَعْفَرٍ، ثنا بُدَيْلٌ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: إِنَّ لِلَّهِ أَهْلِينَ مِنَ النَّاسِ. قِيلَ: مَنْ هُمْ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: أَهْلُ الْقُرْآنِ(١).

3329. Bize Müslim b. İbrahim rivayet edip (dedi ki), bize el-Hasan b. Ebi Ca'fer rivayet edip (dedi ki), bize Budeyl, Enes'ten rivayet etti ki, O şöyle demiş: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Şüphe yok ki, Allah'ın insanlardan dostları vardır!"* "Onlar kimlerdir, ya Rasulullah?" denildi. *"Kur'an ehli (yani Kur'an'ı okuyup ona göre hareket edenler)!"* buyurdu.[604]

603- İbn Ebi Şeybe, 10/497.

604- İbn Mace, Mukaddime, 16(1/78); Müsned, 3/127, 128, 242; Tayâlisî, s.283; Müstedrek, 1/556; Kenzu'l-Ummâl, 1/523.

٣٣٣٠ - حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَاصِمٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ بَهْدَلَةَ، عَنْ مُغِيثٍ، عَنْ كَعْبٍ، قَالَ: عَلَيْكُمْ بِالْقُرْآنِ، فَإِنَّهُ فَهْمُ الْعَقْلِ، وَنُورُ الْحِكْمَةِ، وَيَنَابِيعُ الْعِلْمِ، وَأَحْدَثُ الْكُتُبِ بِالرَّحْمنِ عَهْداً. وَقَالَ: فِي التَّوْرَاةِ: يَا مُحَمَّدُ إِنِّي مُنْزِلٌ عَلَيْكَ تَوْرَاةً حَدِيثَةً، تَفْتَحُ فِيهَا أَعْيُناً عُمْياً، وَآذَاناً صُمّاً وَقُلُوباً غُلْفاً[1].

3330. Bize Amr b. Asım rivayet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, Asım b. Behdele'den, (O) Muğîs'ten, (O da) Ka'b'dan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş: "Kur'an'a özen gösterin! Çünkü o, aklın anlayışı, hikmetin nuru, ilmin kaynakları ve (ilahi) kitapların Allah'a, zaman bakımından en yakınıdır!"

(Ka'b) şöyle de demiş: Tevrat'ta (şöyle yazılıdır): "Yâ Muhammed, şüphesiz ben sana, kendisiyle kör gözleri, sağır kulakları ve perdeli kalbleri açacağın yeni bir "tevrat=ışık verici kitap" indireceğim!"[605]

٣٣٣١ - حَدَّثَنَا سَهْلُ بْنُ حَمَّادٍ، ثنا شُعْبَةُ، ثنا زِيَادُ بْنُ مِخْرَاقٍ، عَنْ أَبِي عَبَّاسٍ، عَنْ أَبِي كِنَانَةَ، عَنْ أَبِي مُوسَى، إِنَّهُ قَالَ: إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ كَائِنٌ لَكُمْ أَجْراً، وَكَائِنٌ لَكُمْ ذِكْراً، وَكَائِنٌ بِكُمْ نُوراً، وَكَائِنٌ عَلَيْكُمْ وِزْراً، اتَّبِعُوا هَذَا الْقُرْآنَ وَلَا يَتَّبِعَنَّكُمُ الْقُرْآنُ، فَإِنَّهُ مَنْ يَتَّبِعِ الْقُرْآنَ يَهْبِطْ بِهِ فِي رِيَاضِ الْجَنَّةِ، وَمَنْ أَتْبَعَهُ الْقُرْآنُ يَزْخُّ فِي قَفَاهُ فَيَقْذِفُهُ فِي جَهَنَّمَ. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: يَزْخُّ: يَدْفَعُ.

3331. Bize Sehl b. Hammâd rivayet edip (dedi ki), bize Şu'be rivayet edip (dedi ki), bize Ziyâd b. Mihrak, Ebû Abbas'tan, (O) Ebû Kinâne'den, (O da) Ebû Mûsa'dan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: "Şüphesiz bu Kur'an, sizin için sevap olur, sizin için şan ve şeref olur, size nûr olur, size günâh olur! Siz bu Kur'an'a

605-Bkz. 9. Hadis.

uyun, Kur'an size asla uymasın! Çünkü kim Kur'an'a uyarsa o, onu Cennet bahçelerine indirir. Kime de Kur'an uyarsa, onu kakıp kafasının üstüne düşürür de Cehennem'e atar!"[606]

Ebû Muhammed (ed-Dârimî) dedi ki: "Yezuhhu: Kakıp düşürür" fiili, "yedfeu: Kakıverir, zorla öte savar, iter" demektir.

٣٣٣٢ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يَزِيدَ، ثنا مُوسَى بْنُ أَيُّوبَ، قَالَ: سَمِعْتُ عَمِّي إِيَاسَ بْنَ عَامِرٍ، يَقُولُ: أَخَذَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ بِيَدِي، ثُمَّ قَالَ: إِنَّكَ إِنْ بَقِيتَ سَيَقْرَأُ الْقُرْآنَ ثَلَاثَةُ أَصْنَافٍ: فَصِنْفٌ لِلهِ، وَصِنْفٌ لِلْجِدَالِ، وَصِنْفٌ لِلدُّنْيَا، وَمَنْ طَلَبَ بِهِ أَدْرَكَ.

3332. Bize Abdullah b. Yezid rivayet edip (dedi ki), bize Mûsa b. Eyyûb rivayet edip dedi ki, ben amcam İyas b. Âmir'i şöyle derken işittim: Ali b. Ebi Talib (birgün) elimi tuttu, sonra şöyle dedi: "Doğrusu sen eğer (ileriki yıllarda) kalırsan, Kur'an'ı üç sınıf insanın okuyacağını (göreceksin): Bir sınıf Allah için, bir sınıf çekişme ve tartışma için, bir sınıf da dünya için...! (İsteğinin) peşine onunla düşen ise (isteğine) ulaşır!"

٣٣٣٣ - حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، أَنَّ رَجُلًا قَالَ لِأَبِي الدَّرْدَاءِ: إِنَّ إِخْوَانَكَ مِنْ أَهْلِ الْكُوفَةِ مِنْ أَهْلِ الذِّكْرِ، يَقْرَؤُنَكَ السَّلَامَ، فَقَالَ: وَعَلَيْهِمُ السَّلَامَ، وَمُرْهُمْ فَلْيُعْطُوا الْقُرْآنَ بِخَزَائِمِهِمْ، فَإِنَّهُ يَحْمِلُهُمْ عَلَى الْقَصْدِ وَالسُّهُولَةِ، وَيُجَنِّبُهُمُ الْجَوْرَ وَالْحُزُونَةَ.

3333. Bize Süleyman b. Harb, Hammâd b. Zeyd'den, (O) Eyyûb'dan, (O da) Ebû Kılâbe'den (naklen) rivayet etti ki, bir adam Ebu'd-Derda'ya; "Kûfe ahalisinden 'ehl-i zikr: Kur'an âlimi' din kardeşlerinin sana selamları var!" demiş de, O şöyle karşılık vermiş: "Selam onların da üzerine olsun! Sen onlara emret de hükmü ta-

606- İbn Ebi Şeybe, 10/484.

mamen Kur'an'a bıraksınlar! Çünkü o, onları doğruluğa ve yumuşaklığa özendirir, haksızlık ile sertlikten uzaklaştırır."[607]

٣٣٣٤ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَزِيدَ الرِّفَاعِيُّ، ثنا الْحُسَيْنُ الْجُعْفِيُّ، عَنْ حَمْزَةَ الزَّيَّاتِ، عَنْ أَبِي الْمُخْتَارِ الطَّائِيِّ، عَنِ ابْنِ أَخِي الْحَارِثِ، عَنِ الْحَارِثِ، قَالَ: دَخَلْتُ الْمَسْجِدَ فَإِذَا أُنَاسٌ يَخُوضُونَ فِي أَحَادِيثَ. فَدَخَلْتُ عَلَى عَلِيٍّ، فَقُلْتُ: أَلَا تَرَى أَنَّ أُنَاساً يَخُوضُونَ فِي الْأَحَادِيثِ فِي الْمَسْجِدِ؟ فَقَالَ: قَدْ فَعَلُوهَا؟ قُلْتُ: نَعَمْ. قَالَ: أَمَا إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - يَقُولُ: سَتَكُونُ فِتَنٌ، قُلْتُ: وَمَا الْمَخْرَجُ مِنْهَا؟ قَالَ: كِتَابُ اللهِ، فِيهِ نَبَأُ مَا قَبْلَكُمْ، وَخَبَرُ مَا بَعْدَكُمْ، وَحُكْمُ مَا بَيْنَكُمْ، هُوَ الْفَصْلُ لَيْسَ بِالْهَزْلِ، هُوَ الَّذِي مَنْ تَرَكَهُ مِنْ جَبَّارٍ قَصَمَهُ اللهُ، وَمَنِ ابْتَغَى الْهُدَى فِي غَيْرِهِ أَضَلَّهُ اللهُ، فَهُوَ حَبْلُ اللهِ الْمَتِينُ، وَهُوَ الذِّكْرُ الْحَكِيمُ، وَهُوَ الصِّرَاطُ الْمُسْتَقِيمُ، وَهُوَ الَّذِي لَا تَزِيغُ بِهِ الْأَهْوَاءُ، وَلَا تَلْتَبِسُ بِهِ الْأَلْسِنَةُ، وَلَا يَشْبَعُ مِنْهُ الْعُلَمَاءُ، وَلَا يَخْلَقُ عَنْ كَثْرَةِ الرَّدِّ، وَلَا تَنْقَضِي عَجَائِبُهُ، وَهُوَ الَّذِي لَمْ يَنْتَهِ الْجِنُّ إِذْ سَمِعَتْهُ أَنْ قَالُوا: ﴿إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآناً عَجَباً﴾ هُوَ الَّذِي مَنْ قَالَ بِهِ صَدَقَ، وَمَنْ حَكَمَ بِهِ عَدَلَ، وَمَنْ عَمِلَ بِهِ أُجِرَ، وَمَنْ دَعَا إِلَيْهِ هُدِيَ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ، خُذْهَا إِلَيْكَ يَا أَعْوَرُ[1].

3334. Bize Muhammed b. Yezid er-Rifâî haber verip (dedi ki), bize el-Hüseynu'l-Cu'fî, Hamza ez-Zeyyât'tan, (O) Ebu'l-Muhtar et-Tâî'den, (O) İbnu Ani'l-Haris'ten, (O da) el-Haris'ten (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Ben (birgün) Mescid'e girmiştim. Bir de ne göreyim, bazı insanlar birtakım efsanelere dalmışlar! Bunun üzerine Hz. Ali'nin huzuruna girip; "görmüyor musun ki, Mescid'de bazı insanlar efsanelere dalmışlar" demiştim de O; "bunu yaptılar mı?" diye sormuştu: Ben "evet" demiştim. O zaman O şöyle demişti: "Bakın, ben gerçekten Rasulullah'ı *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*; *"Yakında bazı fitneler, (kargaşalıklar) olacak!"* buyururken

607- İbn Ebi Şeybe, 10/527; Musannaf, 3/368.

işitmiştim de; "o halde bunlardan kurtuluş yolu nedir?" diye sormuştum. O şöyle buyurmuştu: *"Allah'ın Kitab'ı! Sizden önceki şeylerin haberi, sizden sonraki şeylerin bilgisi ve aranızdaki şeylerin hükmü ondadır. O, (hak ile batılı, doğru ile yanlışı) ayıran kitaptır, asla bir oyun değil...! O, öyle bir kitaptır ki, onu (büyüklenme sebebiyle) terkeden zorbanın Allah boynunu kırar, hidayeti ondan başkasında arayan kimseyi Allah sapıtır! İşte o, Allah'ın sağlam ipidir. O, hikmet dolu zikirdir. O, dosdoğru yoldur. O, kendisinden dolayı arzuların sapmayacağı, dillerin güçlüğe düşmeyeceği, kendisinden âlimlerin doymayacağı, çok tekrar edilmekten dolayı eskimeyen, şaşırtıcı şeyleri, (olağanüstü güzellikleri) bitmeyen kitaptır. O, kendisini dinlediklerinde cinlerin; **"Doğrusu biz şaşırtıcı, (olağanüstü güzel) bir Kur'an dinledik!"**[608] demekten kendilerini alamadıkları Kelâm'dır! O, öyle kitaptır ki, kim ona uygun görüş açıklarsa doğru söylemiş olur; kim onunla hükmederse adaletli davranmış olur; kim onunla amel ederse ona sevab verilir, kim (insanları) ona çağırırsa o dosdoğru yola iletilir."* Ey A'ver,[609] bu sözleri kendine al, sakla!"[610]

٣٣٣٥ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَاءِ، ثنا زَكَرِيَّا بْنُ عَدِيٍّ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ مَسْلَمَةَ(٢)، عَنْ أَبِي سِنَانٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ، عَنْ أَبِي الْبَخْتَرِيِّ، عَنِ الْحَارِثِ، عَنْ عَلِيٍّ، قَالَ: قِيلَ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّ أُمَّتَكَ سَتُفْتَنُ مِنْ بَعْدِكَ. قَالَ: فَسَأَلَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - أَوْ سُئِلَ: مَا الْمَخْرَجُ مِنْهَا؟ قَالَ: الْكِتَابُ الْعَزِيزُ ﴿الَّذِي لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ﴾(٣) مَنِ ابْتَغَى الْهُدَى فِي غَيْرِهِ فَقَدْ أَضَلَّهُ اللهُ، وَمَنْ وَلِيَ هٰذَا الْأَمْرَ مِنْ جَبَّارٍ فَحَكَمَ بِغَيْرِهِ قَصَمَهُ اللهُ، هُوَ الذِّكْرُ الْحَكِيمُ، وَالنُّورُ الْمُبِينُ، وَالصِّرَاطُ الْمُسْتَقِيمُ، فِيهِ خَبَرُ مَنْ قَبْلَكُمْ، وَنَبَأُ مَا بَعْدَكُمْ، وَحُكْمُ مَا بَيْنَكُمْ، وَهُوَ الْفَصْلُ لَيْسَ بِالْهَزْلِ، وَهُوَ الَّذِي سَمِعَتْهُ الْجِنُّ فَلَمْ تَنْتَهِ أَنْ قَالُوا: ﴿إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ﴾(١)

608- Cin Sûresi, 1.

609- "A'ver", bir gözü kör olan kimse demek olup, burada, Hadisi Hz. Ali'den rivayet eden el-Haris'in lakabıdır.

610- Tirmizi, Fezâilu'l-Kur'an, 14(5/172); İbn Ebi Şeybe, 10/482; Şuâbu'l-İman, 2/326. Bkz. 3335 Hadis.

وَلَا يَخْلَقُ عَنْ كَثْرَةِ الرَّدِّ، وَلَا تَنْقَضِي عِبَرُهُ، وَلَا تَفْنَى عَجَائِبُهُ. ثُمَّ قَالَ عَلِيٌّ لِلْحَارِثِ: خُذْهَا إِلَيْكَ يَا أَعْوَرُ[1]

3335. Bize Muhammed İbnu'l-Alâ' rivayet edip (dedi ki), bize Zekeriyya b. Adiyy rivayet edip (dedi ki), bize Muhammed b. Seleme, İbn Sinan'dan, (O) Amr b. Mürre'den, (O) Ebu'l-Bahteri'den, (O) el-Haris'ten, (O da) Hz. Ali'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: (Cebrail tarafından Hz. Peygamber'e); "Yâ Rasulullah, şüphesiz senin ümmetin senden sonra bazı kargaşalıklara maruz bırakılacak!" denilmiş. (Hz. Ali sözüne devamla) dedi ki, bunun üzerine Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*; *"Bunlardan kurtuluş yolu nedir?"* diye sormuş -veya (bu, olayı Sahabeye anlattığında Hz. Peygamber'e) sorulmuş-. (Cebrail veya Hz. Peygamber de)[611] şöyle buyurmuş:

"Kendisine önünden de, ardından da bâtılın yaklaşamayacağı ve hikmet sahibi, övülmeye lâyık (Allah) tarafından indirilmiş olan değerli Kitab![612] *Kim hidayeti ondan başkasında ararsa Allah onu saptırır. Bu (yönetim) işini üzerine alıp da ondan başkasıyla hükmeden zorbanın ise Allah boynunu kırar. O hikmet dolu zikirdir, açık-açıklayıcı nûrdur, dosdoğru yoldur! Sizden öncekilerin bilgisi, sizden sonrakilerin haberi ve aranızdaki şeylerin hükmü ondadır. O, (hak ile bâtılı, doğru ile yanlışı) ayıran kitaptır; asla bir oyun değil! O, cinlerin dinleyip de,* ***"Doğrusu biz, doğru yola ileten, şaşırtıcı, (olağanüstü güzel) bir Kur'an dinledik!"*** *demekten kendilerini alamadıkları, çok tekrar edilmekle eskimeyen, ibret verici şeyleri bitmeyen, şaşırtıcı şeyleri tükenmeyen kitaptır!"*

Hz. Ali sonra el-Haris'e şöyle dedi: "Ey A'ver, bu sözleri kendine al, sakla!"[613]

611- Bazı rivayetlerde, zikredilecek cevabı Cebrail'in verdiği görülmektedir. (Bkz. Müsned, I/91). Ancak Hz. Peygamber'in de, Cebrail'den duymuş olduğu bu cevabı, onun, ileride fitneler çıkaracağını Sahabeye bildirdiğinde, onların kurtuluş yolunu sormaları üzerine aynen tekrar etmiş olması mümkündür. Nitekim Hadisin diğer rivayetleri bunu destekler mahiyettedir.

612- Cin Sûresi, 1-2.

613- Müsned, I/91; Kenzu'l-Ummâl, I/176, 379, 380.

AÇIKLAMA

Bu hadisin muhtelif rivayetlerinden anlaşıldığına göre, Hz. Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* onu önce Cebrail'den *(Aleyhisselâm)* duymuş, sonra, Cebrail *(Aleyhisselâm)* gibi kendisi de, ileride bazı fitnelerin çıkacağını Sahabilerine bildirdiğinde, onların, bu fitnelerden nasıl kurtulunacağını sormaları üzerine onlara Cebrail'den *(Aleyhisselâm)* duyduklarını tekrar etmişti. Şu halde bu hadisin aslı vahiy kaynaklıdır. Bunun gibi, şeklen Hz. Peygamber'in *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* kendi sözü olarak görülen birçok hadis, bilhassa gayb âlemiyle, istikbâlle ilgili olanları vahiy kaynaklı olmalıdır.

Hz. Peygamber'in *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* Kur'an-ı Kerim'i tanıtan pek çok hadisi vardır. Bunlar incelendiğinde görülen en bariz özelliklerden biri, onların, Kur'an'ı tanıtan ayetlerle söz veya mana bakımından büyük benzerlikler göstermeleridir. Bunu yukarıdaki hadiste de görmekteyiz. Yukarıdaki hadiste belirtildiği gibi, Kur'an-ı Kerim'de İslam öncesi milletlerin başlarından geçen mühim olaylar anlatılmaktadır ki, ileride benzerlerinden korunmak için ibret alınsın. Çünkü "Sünnetullah"ın cârî olduğu hadiselerden ibret alınmadığı sürece tarih tekerrürden ibaret olur. Kıyamet'in kopacağına işaret olan belirtiler, Kıyamet'in nasıl kopacağı, Kıyamet'te karşılaşılacak durumlar da, bir uyarı ve dikkat çekme mahiyetinde Kur'an'da ele alınan konulardandırlar. Hayatta karşılaşılabilecek meselelerin çözüm yollarının esaslarını ihtiva eden Kur'an-ı Kerim; ***"Dönüşü olan göğe, yarılması olan yere andolsun ki, o (yani Kur'an) elbette (hak ile bâtılı) ayırdedici bir sözdür, o asla bir oyun, (ebedi bir hikaye) değildir!"***[614]

Kur'an'ı okumayı veya Kur'an'la amel etmeyi kibirden dolayı terkeden kimsenin âkıbeti feci olacak, doğru yolu onun ve kaynağını ondan alan kitapların dışında arayan kimse yolunu sapıtacaktır. Dünya ve âhiret mutluluğu ancak Kur'an'la mümkündür. Çünkü o, Allah Teala'nın uzattığı "ip"tir. Yükseklere çıkmak, Allah Teala'nın rızasına ve yakınlığına erişmek isteyenler ona tutunmalıdırlar: ***"Hep***

614- Târık Sûresi, 11-14.

birlikte Allah'ın ipine yapışın, parçalanmayın!"[615] Kur'an, kendisiyle Allah Teala'nın zikredildiği, insanların kendisinden öğüt aldığı, hikmet dolu kitaptır: ***"İşte sana okuduğumuz bu şeyler ayetlerden ve hikmet dolu Zikirden'dir!"***[616] Ona uyan arzular yanlış yola girmemiş olacakları gibi, sapık arzular da onu değiştirmeye, manasını bozmaya, onda değişiklikler meydana getirmeye güç yetiremeyeceklerdir. Zira onun korunması, Allah Teala'nın güvencesi altındadır: ***"O Zikr'i biz indirdik, biz; onun koruyucusu da elbette biziz!"***[617] Kur'an'ın okunması da kolaydır. Onu okumak, Arab olmayanların da dillerine güç gelmez. Allah Teala şöyle buyuruyor: ***"Andolsun, biz Kur'an'ı öğüt almak için kolaylaştırdık. Öğüt alan yok mudur?"***[618] ***"Biz o (Kur'an'ı) senin dilinle (indirip) kolaylaştırdık. Umulur ki öğüt alırlar!"***[619]

Cenab-ı Hakk'ın korumasında olan Kuran-ı Kerim'in, diğer sözlerle karışıp hak ile bâtılın birbirinden ayrılamaz hale gelmesi de mümkün değildir. Çünkü o, Allah Teala'nın sözüdür, mu'cizdir, yaratıkların onun benzerini söylemeleri imkânsızdır. Âlimler ondaki incelikleri, olağanüstü güzellikleri ve derin manaları okumak, görmek ve anlatmakla bitiremezler ki, ondan doyup bıksınlar. O, okundukça tazelenen, her okunuşunda yeni güzellikler, yeni manalar farkedilen kitaptır, asla eskimez. Cinler onu duyduklarında ona kulak vermiş, ondaki fevkalâde güzelliği farketmiş ve hemen iman etmişlerdir.[620]

Kur'an'a dayanarak görüş beyan eden, söz söyleyen kimse doğru söylemiş olur; bu kimsenin doğru söylediği de kabul edilir. Kur'an, güzel ahlâka, iyi amele teşvik ettiği için, onunla amel eden büyük seveba nâil olur. Sadece hakkı ve adaleti emreden, Kur'an'la hükmeden kimse de adâletle hükmetmiş olur. Ona davet eden kimse, kendisinin sırât-ı mustakime iletilmesi gibi, davet ettiği kimseyi doğru yola götürür.

615- Al-i İmran Sûresi, 103.
616- Al-i İmran Sûresi, 58.
617- Hicr Sûresi, 9.
618- Kamer Sûresi, 17.
619- Duhân Sûresi, 58.
620- Bkz. Cin Sûresi, 1-2.

٣٣٣٦ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ أَبِي حُرَّةَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ: ﴿وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا﴾[1] قَالَ: الْفَهْمُ بِالْقُرْآنِ.

3336. Bize Muhammed b. Yusûf haber verip (dedi ki), bize Süfyân, Ebû Hurre'den, (O da) İbrahim'den (naklen) rivayet etti ki; O, ***"Kime hikmet verilirse ona çok hayır verilmiş demektir"***[621] ayetinde geçen "hikmet"in manası hakkında; "Kur'an'ı anlama (gücü ve imkânı!)" demiştir.[622]

٣٣٣٧ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، عَنْ وَرْقَاءَ، عَنِ ابْنِ أَبِي نَجِيحٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ: ﴿يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ﴾[1] قَالَ: الْكِتَابُ يُؤْتِي إِصَابَتَهُ مَنْ يَشَاءُ[2].

3337. Bize Muhammed b. Yusûf, Verkâ'dan, (O) İbn Ebi Necih'ten, (O da) Mücahid'den (naklen) haber verdi ki; O, ***"(Allah) hikmeti dilediğine verir!"***[623] ayetinde geçen "hikmet"in manası hakkında şöyle dedi: "Kitab (yani Kur'an-ı Kerim)... Allah onun (tefsirinde) doğru söz söylemeyi, gerçeğe uygun açıklama yapmayı dilediğine nasib eder!"[624]

AÇIKLAMA

"Hikmet"in kök kelimesinde; "haksızlığa, zararlı şeye engel olmak ve yararlı şeyi elde ettirmek" manası vardır. Buradan hareketle bu özellikleri taşıyan pek çok şeye "hikmet" denmiştir. Bu arada adalete, ilme, Peygamberliğe, Kur'an'a, Kur'an bilgisine, Kur'an'ı anlama gücüne, Hz. Peygamber'in *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* Sünnet'ine,

621- Bakara Sûresi, 269.
622- Bkz. Tefsiru't-Taberi, 5/578.
623- Bakara Sûresi, 269.
624- Tefsiru't-Taberi, 5/577.

Allah Teala'ya itaat etmeye, Allah Teala'dan haşyet etmeye, takvaya, akla, anlayışa, Allah Teala'nın emirlerini düşünmeye, yerinde söz söyleme ve iş yapmaya, amelle birlikte olan ilme... "hikmet" dendiği vâkîdir. Bu şekilde bu kelimenin yirmiden fazla manaya kullanıldığı söylenmiştir. Bu sebeple onu yerine göre manalandırmak gerekir.

٣٣٣٨ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَزِيدَ، ثنا أَبُو بَكْرٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ خَيْثَمَةَ، قَالَ: قَالَ لِامْرَأَتِهِ: إِيَّاكِ أَنْ تُدْخِلِي بَيْتِي مَنْ يَشْرَبُ الْخَمْرَ، بَعْدَ أَنْ كَانَ يُقْرَأُ فِيهِ الْقُرْآنُ كُلَّ ثَلَاثٍ.

3338. Bize Muhammed b. Yezid haber verip (dedi ki), bize Ebû Bekir, el-A'meş'ten, (O da) Hayseme'den (naklen) rivayet etti ki; O, karısına şöyle dediğini söylemiş: "Evimde her üç günde bir Kur'an okunup (hatmediliyorken), ona şarap içen kimseyi sokmaktan sakın!"

٣٣٣٩ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا فِطْرٌ، عَنِ الْحَكَمِ، عَنْ مِقْسَمٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: مَا يَمْنَعُ أَحَدَكُمْ إِذَا رَجَعَ مِنْ سُوقِهِ أَوْ مِنْ حَاجَتِهِ، فَاتَّكَأَ عَلَى فِرَاشِهِ أَنْ يَقْرَأَ ثَلَاثَ آيَاتٍ مِنَ الْقُرْآنِ.

3339. Bize Ebû Nuaym rivayet edip (dedi ki),) bize Fıtr, el-Hakem'den, (O) Miksem'den, (O da) İbn Abbas'tan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: "Sizden birinin, çarşı-pazardan veya ihtiyaçlarını görmesinden (eve) dönüp de döşeğinin üzerinde yaslanarak oturduğunda Kur'an'dan üç ayet okumasına ne mani olur?"

«٢»

باب خياركم من تعلّم القرآن وعلّمه

2. BÂB

"EN HAYIRLILARINIZ,
KUR'AN'I ÖĞRENENLER VE ÖĞRETENLERDİR!"

٣٣٤٠ - أَخْبَرَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، ثنا عَبْدُ الْوَاحِدِ، ثنا عَبْدُ الرَّحْمٰنِ بْنُ إِسْحَاقَ، ثنا النُّعْمَانُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ عَلِيٍّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ(١).

3340. Bize Müslim b. İbrahim haber verip (dedi ki), bize Abdulvâhid rivayet edip (dedi ki), bize Abdurrahman b. İshak rivayet edip (dedi ki), bize en-Nu'man b. Sa'd, Hz. Ali'den rivayet etti ki, O şöyle demiş: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"En hayırlınız, Kur'an'ı öğrenen ve öğretendir!"*[625]

٣٣٤١ - حَدَّثَنَا الْحَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، ثنا شُعْبَةُ، أَخْبَرَنِي عَلْقَمَةُ بْنُ مَرْثَدٍ، قَالَ: سَمِعْتُ سَعْدَ بْنَ عُبَيْدَةَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمٰنِ السُّلَمِيِّ، عَنْ عُثْمَانَ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ -، قَالَ: إِنَّ خَيْرَكُمْ مَنْ عَلَّمَ الْقُرْآنَ أَوْ تَعَلَّمَهُ. قَالَ: أَقْرَأَ الْقُرْآنَ أَبُو عَبْدِ الرَّحْمٰنِ فِي إِمْرَةِ عُثْمَانَ حَتَّى كَانَ الْحَجَّاجُ قَالَ: ذٰلِكَ أَقْعَدَنِي مَقْعَدِي هٰذَا(١).

3341. Bize el-Haccac b. Minhâl rivayet edip (dedi ki), bize Şu'be rivayet edip (dedi ki), bana Alkâme b. Mersed haber verip şöyle dedi: Ben Sa'd b. Ubeyde'yi, Ebû Abdirranman es-Sülemi'den, (O) Hz. Osman'dan, (O da) Hz. Peygamber'den *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **(naklen anlatırken) işitim ki,** O şöyle buyurmuş: *"Şüphesiz en hayırlınız, Kur'an'ı öğreten veya öğrenendir!"*[626]

625- Tirmizi, Fezâilu'l-Kur'an, 15(5/175); Müsned, 1/153; İbn Ebi Şeybe, 10/503.

626- Buradaki "veya" kelimesi, şüphe değil, çeşitlilik ifade etmektedir. Ancak bu Hadisin rivayetlerinin çoğunda, bu arada Buhari'nin, senedi Darimi'ninkiyle aynı olan rivayetinde, "veya" yerine "ve" kelimesi geçmektedir ki, doğrusu böyle olmalıdır.

Sa'd b. Ubeyde sözüne devamla) şöyle demiş: Ebû Abdirrahman, Hz. Osman'ın Halifeliği zamanında (halka) Kur'an okutmuş, el-Haccac'ın (Irak valiliği zamanına) kadar da bu okutma işini devam ettirmişti. O şöyle demişti: "Beni, (Kur'an okutmak üzere uzun müddet) bu yerimde oturtan şey, bu (hadis-i şeriftir)!"[627]

AÇIKLAMA

Kuran-ı Kerim, Allah Teala'nın ezeli ve ebedi kelâmıdır. O, her hayrın kaynağıdır. Her derdin devası, her müşkilin çaresi ondadır. Bu sebeple en hayırlı kimseler, onu öğrenen ve öğretenlerdir. Bu "hayırlı oluş", Hz. Peygamber'in *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* hitap ettiği insanlarla sınırlı, yani onların en hayırlıları manasına olabileceği gibi, bütün müslümanların en hayırlıları veya birşey öğrenmekte ve öğretmekte olanların en hayırlıları manasına da olabilir.

Diğer taraftan Kur'an'ın sadece lafzını öğrenmenin ve öğretmenin de, şüphesiz insana kazandıracağı pek çok şey vardır. Çünkü Kur'an'ın lafzı da mu'cizdir. Onun mükemmel ahengi, olağanüstü şekli, güzelliği yanında, Allah Teala'nın Kelâm'ını okumakta olma düşüncesi de insana tarifi imkânsız duygular ve bol sevaplar kazandırır.

Bununla beraber, yukarıdaki hadiste Hz. Peygamber'in *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* övgüsüne mazhar olanlar, Kur'an'ı, manalarını anlayarak öğrenen ve öğretenlerdir. Hz. Peygamber'in *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* zamanında ve sonraki ilk dönemlerde Kur'an'ı okuyan ve okutanlar, onun manalarını da iyi bilirlerdi. Bu sebepledir ki, bir toplulukta, Kur'an'ı en iyi okuyanlar imam yapılırdı. Ayrıca yukarıdaki övgüye lâyık olanlar, bildikleriyle amel edenlerdir. Zira amel edilmeyen bir ilim, sahibine övgü değil yergi kazandırır.

Yukarıdaki hadisin râvilerinden olan Ebû Abdirrahman es-Sülemi (v. 74), Tabiûnun büyüklerinden olup, Kur'an'ı Kerim'i Hz. Osman,

627- Buhari, Fezâilu'l-Kur'an, 21(6/108); Ebû Davud, Vitr, 14(2/70); Tirmizi, Fezâilu'l-Kur'an, 15(5/173-174); İbn Mace, Mukaddime, 16(1/76); Müsned, 1/57; İbn Ebi Şeybe, 10/502; Musannaf, 3/367; Tayâlisî, s.13.

Hz. Ali, Abdullah b. Mes'ûd, Übeyy b. Ka'b ve Zeyd b. Sabit'ten (Radıyallahu Anhum ecmain) okumuştu. Hz. Osman *(Radıyallahu Anh)*, Halifeliğinde yazdırmış olduğu Kur'an nüshalarından birini, Ebû Abdirrahman *(Rahmetullahi Aleyh)* ile Kûfe'ye göndermişti. Ebû Abdirrahman *(Rahmetullahi Aleyh)* da Kûfe'de 40 yıldan fazla bir zaman Kur'an okutmakla meşgul olmuş ve pek çok talebe yetiştirmişti. Yedi kırâat imamından biri olan, bizim kırâatte imamımız Asım da onun talebesidir. Ebû Abdirrahman'ın *(Rahmetullahi Aleyh)* Kur'an'ı, Cebrail öyle indirdiği için, beşer ayet beşer ayet okuttuğu nakledilmektedir.

٣٣٤٢ - حَدَّثَنَا الْمُعَلَّى بْنُ أَسَدٍ، ثنا الْحَارِثُ بْنُ نَبْهَانَ، ثنا عَاصِمُ بْنُ بَهْدَلَةَ، عَنْ مُصْعَبِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: خِيَارُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ، وَعَلَّمَ الْقُرْآنَ. قَالَ: فَأَخَذَ بِيَدِي وَأَقْعَدَنِي هٰذَا الْمَقْعَدَ أُقْرِئُ[1].

3342. Bize el-Mualla b. Esed rivayet edip (dedi ki), bize el-Haris b. Nebbân rivayet edip (dedi ki), bize Asım b. Behdele, Mus'ab b. Sa'd'dan, (O da) babasından (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"En hayırlılarınız, Kur'an'ı öğrenenler ve öğretenlerdir!"*

(Asım sözüne devamla) demiş ki: Sonra O (yani Mus'ab), elimden tuttu ve beni (Kur'an) okutmak üzere bu yere oturttu.[628]

«٣»

باب من تعلّم القرآن ثم نسيه

3. BÂB

KUR'AN'I ÖĞRENDİKTEN SONRA UNUTAN KİMSE

628- İbn Mace, Mukaddime, 16(1/529).

٣٣٤٣ - حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي زِيَادٍ، عَنْ عِيسَى، عَنْ رَجُلٍ، عَنْ سَعْدِ بْنِ عُبَادَةَ، . أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَالَ: مَا مِنْ رَجُلٍ يَتَعَلَّمُ الْقُرْآنَ ثُمَّ يَنْسَاهُ إِلَّا لَقِيَ اللهَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَهُوَ أَجْذَمُ(٣). قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: عِيسَى هُوَ ابْنُ فَائِدٍ

3343. Bize Saîd b. Âmir, Şu'be'den, (O) Yezid b. Ebi Ziyâd'dan, (O) İsa'dan, (O) bir adamdan, (O da) Sa'd b. Ubâbe'den (naklen) rivayet etti ki, Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurmuş: *"Kur'an'ı öğrenen, sonra da unutan hiçbir kimse yoktur ki, Kıyamet günü Allah'a elleri kesik olarak kavuşmuş olmasın!"*[629]

AÇIKLAMA

Bu hadis, Kur'an'ı öğrendikten sonra unutmanın kötü âkıbetini bildirmekte, böylece onun günahının büyüklüğüne işaret etmektedir. Çünkü dinin esası Kur'an-ı Kerim'dir. Onu öğrendikten sonra unutmak ise ona zarar vermeye çalışmak, onu önemsememek gibi bir mana ifade eder. Diğer taraftan, Kur'an'ın öğrenilmiş olması büyük bir nimettir. Bu nimete sahip olduktan sonra onu bırakmak ve unutmak nankörlüktür, değerbilmezliktir. Bu sebeple bundan sakınmak gerekir.

Bu hadiste geçen "unutmak"tan maksat, öğrenilen Kur'an'ın lafzını unutmak olabileceği gibi, Kur'an'la amel etmeyi bırakıp helâl dediğini helal, haram dediğini haram saymamak ve neticede, onu unutup gitmek de olabilir. Bunun gibi, ilgili ayet ve hadisler farklı şekillerde anlaşılabildikleri için, öğrenilen Kur'an'ın unutulması hususunda farklı içtihadlar yapılmıştır. Şöyle ki; Hanefi, Şafii ve Hanbeli âlimlere göre öğrenilen Kur'an'ı unutmak büyük günahtır. Malikilere göre ise, Kur'an'ın namaz kılmaya yetecek bir miktarını unutmak haram, bu miktardan fazlasını unutmak mekrûhtur.

629- Ebû Davud, Vitr, 21(2/75); Müsned, 5/284, 285; Musannaf, 3/365; Kenzu'l-Ummâl, 1/615.

Aliyyu'l-Kâri ise; Kur'an'ın öğrenildikten sonra, önemsememe veya saygısızlık sebebi ile olmaksızın, unutulmasının büyük günah olmadığını, bu konuda gelen büyük korkutmaların, Kur'an'ı unutmaktan sakındırmaya ve onu muhafazaya teşvik etmeye yönelik olduğunu söylemiştir.

Hadiste geçen "elleri kesik" ifadesi ise, "elleri hayırdan yoksun, bomboş" veya "kendisini kurtaracak bir delili olmaksızın" demektir. Burada bu hadisin, senedinin munkati' oluşu ve Yezid ile İsa'nın zayıflığı sebepleriyle zayıf olduğunu da kaydedelim.

«٤»

باب في تعاهد القرآن

4. BÂB
HATIRDAN HİÇ ÇIKARMAYARAK KUR'AN'I KORUYUP GÖZETMEK HAKKINDA

٣٣٤٤ - حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَوْنٍ، ثنا مُوسَى بْنُ عُبَيْدَةَ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ سُلَيْمٍ، عَنْ نَاجِيَةَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُتْبَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: أَكْثِرُوا تِلَاوَةَ الْقُرْآنَ قَبْلَ أَنْ يُرْفَعَ. قَالُوا: هٰذِهِ الْمَصَاحِفُ تُرْفَعُ فَكَيْفَ بِمَا فِي صُدُورِ الرِّجَالِ؟ قَالَ: يُسْرَى عَلَيْهِ لَيْلًا فَيُصْبِحُونَ مِنْهُ فُقَرَاءَ، وَيَنْسَوْنَ قَوْلَ: لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ، وَيَقَعُونَ فِي قَوْلِ الْجَاهِلِيَّةِ وَأَشْعَارِهِمْ، وَذٰلِكَ حِينَ يَقَعُ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ.

3344. Bize Ca'fer b. Abdillah b. Avn rivayet edip (dedi ki), bize Mûsa b. Ubeyde, Safvan b. Süleym'den, (O) Nâciye b. Abdillah b. Utbe'den, (O) babasından, (O da) Abdullah'tan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: "Kur'an'ı, (ortalıktan) kaldırılmasından önce çok okuyun!" (O zaman yanındakiler); "bu mushaflar (ortalıktan) kaldırılabilir. Ama insanların hafızalarında

olan nasıl (kaldırılabilir?)" diye sordular; O da şöyle cevap verdi: "O, bir gece alınıp götürülür de insanlar ona muhtaç olarak sabahlar, "Lâ İlâhe İllâllah" sözünü unutur ve cahiliyenin söz ve şiirlerine dalarlar! Bu, (Kıyamet'in kopacağına dair, onlara) söylenilen sözün gerçekleşeceği zamanda olacaktır!"[630]

٣٣٤٥ - حَدَّثَنَا الْمُعَلَّى بْنُ أَسَدٍ، حَدَّثَنَا سَلَّامٌ - يَعْنِي ابْنَ أَبِي مُطِيعٍ -، قَالَ: كَانَ قَتَادَةُ يَقُولُ: أَعْمُرُوا بِهِ قُلُوبَكُمْ وَعَمِّرُوا بِهِ بُيُوتَكُمْ. قَالَ: أُرَاهُ يَعْنِي: الْقُرْآنَ.

3345. Bize el-Muallâ b. Esed rivayet edip (dedi ki), bize Sellâm -yani İbn Ebi Mûti'- rivayet edip şöyle dedi: Katâde şöyle derdi: "Kalplerinizi onunla mâmur hale getirin. Evlerinizi onunla şenlikli kılın!"

(Sellâm, sözüne devamla) dedi ki: Ben onun, Kur'an'ı kastettiğini zannediyorum.

٣٣٤٦ - حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَاصِمٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عَاصِمٍ، عَنْ زِرٍّ، عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: لَيُسْرَيَنَّ عَلَى الْقُرْآنِ ذَاتَ لَيْلَةٍ وَلَا يُتْرَكُ آيَةٌ فِي مُصْحَفٍ وَلَا فِي قَلْبِ أَحَدٍ إِلَّا رُفِعَتْ.

3346. Bize Amr b. Asım rivayet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, Asım'dan, (O) Zirr'den, (O da) İbn Mes'ûd'dan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi:

"Andolsun ki, Kur'an bir gece alınıp götürülecek ve ne bir mushafta, ne de bir kimsenin kalbinde hiçbir ayet bırakılmayacak ki, o (ortadan) kaldırılmış, (göğe yükseltilmiş olmasın)!"[631]

630- Musannaf, 3/362, 363.

631- Kenzu'l-Ummâl, 14/569.

٣٣٤٧ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ وَاقِدٍ، عَنْ قَتَادَةَ، قَالَ: مَا جَالَسَ الْقُرْآنَ أَحَدٌ، فَقَامَ عَنْهُ إِلَّا بِزِيَادَةٍ أَوْ نُقْصَانٍ، ثُمَّ قَرَأَ: ﴿وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا﴾[1].

3347. Bize Muhammed b. Kesir, Abdullah b. Vâkıd'dan, (O da) Katâde'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: "Kur'an'ı okuyup üzerinde düşünen herkes onun yanından mutlaka bir fazlalık veya bir noksanlıkla kalkar!" (Katâde) sonra şu ayeti okumuştu: ***"Biz Kur'an'dan, mü'minlere şifa ve rahmet olan şeyler indiriyoruz. O, zâlimlerin ise sadece kaybını artırır!"***[632]

٣٣٤٨ - حَدَّثَنَا مَرْوَانُ بْنُ مُحَمَّدٍ، ثنا رِفْدَةُ الْغَسَّانِيُّ، حَدَّثَنَا ثَابِتُ بْنُ عَجْلَانَ الْأَنْصَارِيُّ، قَالَ: كَانَ يُقَالُ: إِنَّ اللهَ لَيُرِيدُ الْعَذَابَ بِأَهْلِ الْأَرْضِ، فَإِذَا سَمِعَ تَعْلِيمَ الصِّبْيَانِ الْحِكْمَةَ صَرَفَ ذَلِكَ عَنْهُمْ. قَالَ مَرْوَانُ: يَعْنِي بِالْحِكْمَةِ: الْقُرْآنَ.

3348. Bize Mervan b. Muhammed rivayet edip (dedi ki), bize Rifde el-Ğassânî rivayet edip (dedi ki), bize Sabit b. Aclan el-Ensari rivayet edip şöyle dedi: (Önceleri) denilirdi ki; şüphesiz Allah, yeryüzünün ahalisine gerçekten azab etmek ister de çocuklara "Hikmet"in öğretilişini işitince bu (azabı) onlardan geri çevirir!"

Mervan sözüne devamla dedi ki: O, "Hikmet"le Kur'an'ı kastediyor.

٣٣٤٩ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُبَارَكِ، ثنا صَدَقَةُ بْنُ خَالِدٍ، عَنِ ابْنِ جَابِرٍ، ثنا شَيْخٌ يُكْنَى أَبَا عَمْرٍو، عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ، قَالَ: سَيَبْلَى الْقُرْآنُ فِي

632- Ayet, İsra Sûresinin 82. Ayetidir.

صُدُورِ أَقْوَامٍ كَمَا يَبْلَى الثَّوْبُ، فَيَتَهَافَتُ يَقْرَؤُونَهُ لَا يَجِدُونَ لَهُ شَهْوَةً وَلَا لَذَّةً، يَلْبَسُونَ جُلُودَ الضَّأْنِ عَلَى قُلُوبِ الذِّئَابِ، أَعْمَالُهُمْ طَمَعٌ لَا يُخَالِطُهُ خَوْفٌ إِنْ قَصَّرُوا قَالُوا: سَنَبْلُغُ وَإِنْ أَسَاؤُوا قَالُوا: سَيُغْفَرُ لَنَا، إِنَّا لَا نُشْرِكُ بِاللهِ شَيْئاً[1].

3349. Bize Muhammed İbnu'l-Mübarek haber verip (dedi ki), bize Sadaka b. Halid, İbn Câbir'den rivayet etti ki, O şöyle demiş: Bize, künyesi Ebû Amr olan bir ihtiyar, Muaz b. Cebel'den rivayet etti ki, O şöyle demiş: "Kur'an, bazı toplulukların gönüllerinde, elbisenin eskimesi gibi eskiyecektir. Sonra onlar onu okumaya üşüşecekler, (ama) onun için ne bir arzu, ne bir lezzet bulamayacaklar. Onlar, kalpleri kurt kalbi gibi olduğu halde koyun postuna bürünecekler. İşleri, içine hiçbir endişe karışmayan ümitten ibarettir. Onlar, tenbellik eder, işlerini yapmazlarsa; "yakında yetişir, yaparım" derler. Kötülük yaparlarsa; "biz bağışlanacağız, hakikaten biz Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmuyoruz" derler."

٣٣٥٠ ـ حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الْمَجِيدِ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ مَنْصُورٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا وَائِلٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، عَنِ النَّبِيِّ ـ ﷺ ـ، قَالَ: بِئْسَمَا لِأَحَدِكُمْ أَنْ يَقُولَ: نَسِيتُ آيَةَ مِنْ كَيْتَ وَكَيْتَ، بَلْ هُوَ نُسِّيَ، وَاسْتَذْكِرُوا الْقُرْآنَ فَإِنَّهُ أَسْرَعُ تَفَصِّياً مِنْ صُدُورِ الرِّجَالِ مِنَ النَّعَمِ مِنْ عُقُلِهَا[2].

3350. Bize Ubeydullah b. Abdilmecid, Şu'be'den, (O da) Mansur'dan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş: Ben Ebû Vail'i, Abdullah'tan, (O da) Hz. Peygamber'den *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **(naklen anlatırken) işitim ki,** O şöyle buyurmuş:

"Sizden biri için; "şu şu ayeti unuttum" demesi ne kötüdür! (Hayır, o unutmamış), bilâkis ona unutturulmuştur! (Binaenalayh), Kur'an'ı aklınızda tutmaya çalışın. Çünkü o, insanların hafızalarından, de-

velerin iplerinden kurtulup kaçmalarından daha hızlı kaçıp gider!"[633]

٣٣٥١ ـ حَدَّثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، ثنا مُوسَى ـ يَعْنِي ابْنَ عُلَيٍّ ـ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبِي، قَالَ: سَمِعْتُ عُقْبَةَ بْنَ عَامِرٍ، يَقُولُ: تَعَلَّمُوا كِتَابَ اللهِ وَتَعَاهَدُوهُ وَتَغَنَّوْا بِهِ وَاقْتَنُوهُ، فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ ـ أَوْ فَوَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ ـ لَهُوَ أَشَدُّ تَفَلُّتًا مِنَ الْمَخَاضِ فِي الْعُقُلِ.

3351. Bize Vehb b. Cerir rivayet edip (dedi ki), bize Mûsa -yani İbn Uleyy- rivayet edip şöyle dedi: Ben babamın şöyle dediğini işittim: Ben Ukbe b. Âmir'i şöyle derken işittim: Allah'ın Kitab'ını öğrenin, onu hatırınızdan hiç çıkarmayarak koruyup gözetin, onunla (diğer kitaplardan) müstağni olun,[634] ona sarılın! Zira canım elinde olan (Allah'a) yemin olsun ki -veya, "Muhammed'in canı elinde olan (Allah'a) yemin olsun ki"-, o, çiftleşme dönemindeki dişi develerin iplerinden (çabucak kurtulup kaçmalarından) daha çabuk kaçıp gider![635]

٣٣٥٢ ـ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي مُوسَى، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ـ ﷺ ـ، قَالَ: تَعَلَّمُوا كِتَابَ اللهِ وَتَعَاهَدُوهُ، وَاقْتَنُوهُ، وَتَغَنَّوْا بِهِ، فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَهُوَ أَشَدُّ تَفَلُّتًا مِنَ الْمَخَاضِ فِي الْعُقُلِ(٣).

3352. Bize Abdullah b. Sâlih rivayet edip dedi ki, bana

633- İbn Ebi Şeybe, 10/478; Musannaf, 3/359. Ayrıca bkz. 2748. Hadis.

634- Bkz. 1496. ve 1498. Hadislerin "Açıklama"ları.

635- Bu Hadis Ukbe'den merfû' olarak da rivayet edilmektedir. (Bkz. 3352. Hadis). Anlaşılan, Ukbe, konuşmalarında bu Hadisi bazan Hz. Peygamber'e nisbet etmeyerek, kendi sözüymüş gibi kullanıyordu. Raviler de O'ndan duydukları gibi iki şekilde rivayet etmişlerdir. Sahabenin Hz. Peygamber'in Hadislerini bu şekilde kullanmaları çok yaygındı. Onlar Hz. Peygamber'in pek çok Hadisini "vird-i zebân" etmişlerdi. Bunun içindir ki, bir Hadisin merfû' ve mevkûf rivayetlerine çok rastlanır.

Mûsa, babasından, (O da) Ukbe b. Âmir'den (naklen) rivayet etti ki, Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurmuş: *"Allah'ın Kitab'ını öğrenin, onu hatırınızdan hiç çıkarmayarak koruyup gözetin, ona sarılın, onunla (diğer kitaplardan) müstağni olun! Zira canım elinde olan (Allah'a) yemin olsun ki, o, çiftleşme dönemindeki dişi develerin iplerinden (çabucak kurtulup kaçmalarından) daha çabuk kaçıp gider!"*[636]

٣٣٥٣ ـ أَخْبَرَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنِ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ، أَنَّ عِكْرِمَةَ بْنَ أَبِي جَهْلٍ كَانَ يَضَعُ الْمُصْحَفَ عَلَى وَجْهِهِ، وَيَقُولُ: كِتَابُ رَبِّي، كِتَابُ رَبِّي.

3353. Bize Süleyman b. Harb rivayet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Zeyd, Eyyûb'dan, (O da) İbn Ebi Muleyke'den (naklen) rivayet etti ki; İkrime b. Ebi Cehl, Kur'an'ı yüzüne kor ve "Rabb'imin Kitab'ı, Rabb'imin Kitab'ı!" derdi.

٣٣٥٤ ـ حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، ثنا هَمَّامٌ، حَدَّثَنَا ثَابِتٌ، قَالَ: كَانَ عَبْدُ الرَّحْمٰنِ بْنُ أَبِي لَيْلَى إِذَا صَلَّى الصُّبْحَ قَرَأَ الْمُصْحَفَ، حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ. قَالَ: وَكَانَ ثَابِتٌ يَفْعَلُهُ.

3354. Bize Müslim b. İbrahim rivayet edip (dedi ki), bize Hemmâm rivayet edip (dedi ki), bize Sabit rivayet edip şöyle dedi: Abdurrahman b. Ebi Leyla sabah namazını kılınca, güneş doğuncaya kadar Kur'an okurdu.

(Hemmâm, sözüne devamla) dedi ki; "bunu Sâbit de yapardı."

636- Müsned, 4/146,150,153; Mecmâu'z-Zevâid, 7/169 (Ahmed ve Taberani'den); İbn Ebi Şeybe, 10/477; Kenzu'l-Ummâl, 1/530, 603.

«O»

باب القرآن كلام الله

5. BÂB

KUR'AN ALLAH'IN SÖZÜDÜR

٣٣٥٥ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الرَّقَاشِيُّ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ زُرَيْعٍ، عَنْ سَعِيدٍ، عَنْ قَتَادَةَ، قَالَ: ﴿فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ﴾[1] قَالَ: أَيْ: يَعْلَمُونَ أَنَّهُ كَلَامُ الرَّحْمَنِ.

3355. Bize Muhammed b. Abdillah er-Rekaşi, Yezid b. Zürey'den, (O) Saîd'den, (O da) Katâde'den (naklen) haber verdi ki; O, ***"İman etmiş olanlara gelince, onlar bilirler ki O, Rabb'lerinden (gelen) bir hakikattır!"***[637] ayeti hakkında; "yani bilirler ki o, Rahman'ın sözüdür" açıklamasını yaptı.[638]

٣٣٥٦ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ صَالِحٍ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ أَبِي مَرْيَمَ، عَنْ عَطِيَّةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: مَا مِنْ كَلَامٍ أَعْظَمَ عِنْدَ اللهِ مِنْ كَلَامِهِ، وَمَا رَدَّ الْعِبَادُ إِلَى اللهِ كَلَاماً أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ كَلَامِهِ[1].

3356. Bize Abdullah b. Sâlih, Muaviye b. Sâlih'ten, (O) Ebû Bekir b. Ebi Meryem'den, (O da) Atıyye'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurmuş: *"Allah katında, kendi sözünden daha büyük hiçbir söz yoktur! Kullar da Allah'a, kendi sözünden daha sevimli hiçbir sözle karşılık vermemişlerdir!"*[639]

637- Bakara Sûresi, 26.

638- Tefsiru't-Taberi, I/407.

639- Bu Hadis, mürselliği ve ravilerden Ebû Bekr'in zayıflığı sebebiyle zayıftır.

٣٣٥٧ ـ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، عَنْ إِسْرَائِيلَ، ثنا عُثْمَانُ بْنُ الْمُغِيرَةِ الثَّقَفِيُّ، عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ ـ ﷺ ـ يَعْرِضُ نَفْسَهُ فِي الْمَوْسِمِ عَلَى النَّاسِ فِي الْمَوْقِفِ، فَيَقُولُ: هَلْ مِنْ رَجُلٍ يَحْمِلُنِي إِلَى قَوْمِهِ، فَإِنَّ قُرَيْشاً مَنَعُونِي أَنْ أُبَلِّغَ كَلَامَ رَبِّي[٣].

3357. Bize Muhammed b. Yusûf, İsrail'den rivayet etti ki, O şöyle demiş: Bize Osman İbnu'l-Muğîre es-Sekafi, Sâlim b. Ebi'l-Ca'd'dan, (O da) Câbir b. Abdillah'tan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* hac zamanı vakfe yerinde (yani Arafat'ta) kendisini halka gösterir ve şöyle derdi: *"Beni kabilesine götürecek bir kimse var mı? Çünkü Kureyşoğulları benim, Rabb'imin sözünü tebliğ etmeme engel oldular!"*[640]

٣٣٥٨ ـ حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ، ثنا جَرِيرٌ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ كُهَيْلٍ، عَنْ أَبِي الزَّعْرَاءِ، قَالَ: قَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ، إِنَّ هٰذَا الْقُرْآنَ كَلَامُ اللهِ، فَلَا يَغُرَّنَّكُمْ مَا عَطَفْتُمُوهُ عَلَى أَهْوَائِكُمْ.

3358. Bize İshak rivayet edip (dedi ki), bize Cerir, Leys'ten, (O) Seleme b. Küheyl'den, (O da) Ebu'z-Za'ra'dan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş: Ömer İbnu'l-Hattab dedi ki: "Şüphe yok ki bu Kur'an, Allah'ın sözüdür. Binaenaleyh, (nefislerinizin) arzularına bağlandığınız şeyler sizi asla aldatmasın!"[641]

«٦»
باب فضل كلام الله على سائر الكلام

640- Ebû Davud, Sünnet, 22(4/234-235); Tirmizi, Fezâilu'l-Kur'an, 24(5/184); İbn Mace, Mukaddime, 13(1/73); Müsned, 3/390.

641- Kenzu'l-Ummâl, 2/329.

6. BÂB
ALLAH TEALA'NIN SÖZÜNÜN DİĞER SÖZLERE ÜSTÜNLÜĞÜ

٣٣٥٩ - أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ التَّرْجُمَانِيُّ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ الْهَمْدَانِيّ، عَنْ عَمْرِو بْنِ قَيْسٍ، عَنْ عَطِيَّةَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: مَنْ شَغَلَهُ قِرَاءَةُ الْقُرْآنِ عَنْ مَسْأَلَتِي وَذِكْرِي أَعْطَيْتُهُ أَفْضَلَ ثَوَابِ السَّائِلِينَ، وَفَضْلُ كَلَامِ اللهِ عَلَى سَائِرِ الْكَلَامِ كَفَضْلِ اللهِ عَلَى خَلْقِهِ[1].

3359. Bize İsmail b. İbrahim et-Tercümânî haber verip (dedi ki), bize Muhammed İbnu'l-Hasan el-Hemdânî, Amr b. Kays'tan, (O) Atıyye'den, (O da) Ebû Saîd el-Hudri'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"(Yüce Allah buyuruyor ki):* ***"Her kimi, (ihtiyaçlarını) benden istemesinden, Kur'an okuması ve beni zikretmesi alıkorsa, ben ona, (ihtiyaçlarını benden) isteyenlerin en üstün sevabını veririm!"*** *Allah'ın sözünün diğer sözlere üstünlüğü ise, Allah'ın, yarattıklarına üstünlüğü gibidir."*[642]

٣٣٦٠ - حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ أَشْعَثَ الْحُدَّانِيِّ، عَنْ شَهْرِ بْنِ حَوْشَبٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: فَضْلُ كَلَامِ اللهِ عَلَى خَلْقِهِ كَفَضْلِ اللهِ عَلَى خَلْقِهِ[2].

3360. Bize Süleyman b. Harb rivayet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, Eş'as el-Huddani'den, (O da) Şehr b. Hav-

642- Tirmizi, Fezâilu'l-Kur'an, 25(5/184); Şuab, 2/353. İbnu'l-Cevzi bu Hadisin uydurma olduğunu söylemiş, ancak İbn Hacer ve es-Suyûti O'nun bu görüşünü isabetli bulmamışlardır. Tirmizi ve İbn Hacer'e göre bu Hadis "hasen"dir. Bkz. el-Leali'l-Masnûa, 2/343; Tenzihu'ş-Şeria, 2/323.

şeb'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurmuş: *"Allah'ın sözünün yarattıklarının (sözüne) üstünlüğü; Allah'ın, yarattıklarına üstünlüğü gibidir!"*[643]

٣٣٦١ ـ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، ثنا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ أَبِي جَعْفَرٍ، عَنْ رَجُلٍ مِنْ شُيُوخِ مِصْرَ، أَنَّهُ حَدَّثَهُ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ رَسُولِ اللهِ ـ ﷺ ـ أَنَّهُ قَالَ: الْقُرْآنُ أَحَبُّ إِلَى اللهِ مِنَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ[1].

3361. Bize Abdullah b. Sâlih rivayet edip (dedi ki), bize Yahya b. Eyyûb, Ubeydullah b. Ebi Ca'fer'den, (O da) Mısır'ın hocalarından bir adamdan (naklen) rivayet etti ki, o O'na Abdullah b. Amr'dan, (O da) Rasulullah'tan *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **(naklen) rivayet etmiş ki,** O şöyle buyurmuş: *"Kur'an Allah'a; göklerden, yerden ve bunların içindekilerden daha sevimlidir!"*[644]

«٧»

باب: اذا اختلفتم بالقران فقوموا

7. BÂB

KUR'AN'DA İHTİLAFA DÜŞTÜĞÜNÜZDE KALKIN (DAĞILIN!)

٣٣٦٢ ـ حَدَّثَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، ثنا هَارُونُ الْأَعْوَرُ، عَنْ أَبِي عِمْرَانَ الْجَوْنِيِّ، عَنْ جُنْدُبٍ، أَنَّ النَّبِيَّ ـ ﷺ ـ قَالَ: إِقْرَؤُوا الْقُرْآنَ مَا ائْتَلَفْتُمْ عَلَيْهِ، فَإِذَا اخْتَلَفْتُمْ فِيهِ فَقُومُوا[2].

643- Kenzu'l-Ummâl, l/527. Bu Hadis mürseldir. Şehr b. Havşeb Tabiûndandır. Hadisin şahidleri için bkz. el-Firdevs, 3/126; Kenzu'l-Ummâl, l/516, 527.

644- El-Firdevs, 3/230; Kenzu'l-Ummâl, l/528.

3362. Bize Ebu'n-Nu'man rivayet edip (dedi ki), bize Harûn el-A'ver, Ebû İmran el-Cevni'den, (O da) Cundub'dan (naklen) rivayet etti ki, Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurmuş: *"Kur'an'ı, üzerinde uyuştuğunuz sürece okuyun. Onda ihtilâfa düştüğünüzde ise kalkın (dağılın)!"*[645]

٣٣٦٣ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، ثنا هَمَّامٌ، ثنا أَبُو عِمْرَانَ الْجَوْنِيُّ، عَنْ جُنْدُبِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: إِقْرَؤُوا الْقُرْآنَ مَا ائْتَلَفَتْ عَلَيْهِ قُلُوبُكُمْ، فَإِذَا اخْتَلَفْتُمْ فِيهِ فَقُومُوا(٣).

3363. Bize Yezid b. Hârûn haber verip (dedi ki), bize Hemmâm rivayet edip (dedi ki), bize Ebû İmran el-Cevni, Cundub b. Abdillah'tan rivayet etti ki, O şöyle demiş:

"Kur'an'ı üzerinde kalpleriniz birleştiği sürece okuyun. Onda ihtilafa düştüğünüzde ise kalkın, (onu okumayı bırakın)!"[646]

٣٣٦٣ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، ثنا هَمَّامٌ، ثنا أَبُو عِمْرَانَ الْجَوْنِيُّ، عَنْ جُنْدُبِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: إِقْرَؤُوا الْقُرْآنَ مَا ائْتَلَفَتْ عَلَيْهِ قُلُوبُكُمْ، فَإِذَا اخْتَلَفْتُمْ فِيهِ فَقُومُوا(٣).

3364. Bize Ebû Ğassân Malik b. İsmail rivayet edip (dedi ki), bize Ebû Kudâme rivayet edip (dedi ki), bize Ebû İmran el-Cevni, Cundub'dan rivayet etti ki, O şöyle demiş: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu:

645- Buhari, Fezâilu'l-Kur'an, 37(6/115), İ'tisâm, 26(8/161); Müsned, 4/313. Bkz. 3363.-3364. Hadisler.

646- Bu Hadis Hemmâm tarîkiyle merfû olarak da rivayet edilmektedir. Bkz. Buhari, İ'tisam, 26(8/161); Müslim, İlm, 4(4/2054). Buhari'nin bildirdiğine göre, bu Hadisi Hammâd b. Mesleme (Seleme) ile Eban da mevkûf olarak rivayet etmişlerdir. Bkz. Buhari, Fezâilu'l-Kur'an, 37(6/115-116).

"Kur'an'ı, üzerinde kalpleriniz birleştiği sürece okuyun. Onda ihtilâfa düştüğünüzde ise kalkın, (onu okumayı bırakın)!"[647]

AÇIKLAMA

Bu hadis birkaç şekilde anlaşılmıştır. Bunlardan birine göre, birlikte Kur'an okuyanlar, manalarında uyuştukları sürece onu okumalıdırlar. Manalarında uyuşmazlığa düştüklerinde ise okumayı bırakmalı, kalkıp başka bir işe bakmalı veya dağılmalıdırlar. Çünkü bu uyuşmazlık, haksız münakaşaya, o da, sırf açıklanan bir görüşü savunma uğruna, delilsiz, tutarsız yorumlara, böylece gerçeklerden uzaklaşmaya yol açabilir. Bunun için ihtilâf anında okuma bırakılmalı, oluşan zıtlaşma havası geçtikten sonra okumaya devam edilmelidir.

Bu hadiste "kırâat" ihtilâflarının söz konusu olduğunu söyleyenler de vardır. Buna göre kırâatte ihtilâf edildiğinde okuma bırakılmalıdır. Çünkü o durumda, muhtelif kırâatlerle indirilmiş olan Kur'an'ın bir kırâatı bilmeyerek inkâr edilebilir, bu da Allah Teala'nın indirdiği bir şeyi inkâr etmek olur.

Bu hadisin şu şeklide anlaşılması da mümkündür: Kur'an'ı istekli, arzulu olduğunuz, dikkatleriniz onda toplandığı sürece okuyun. Okumaktan bıkkınlık duyduğunuz veya aklınız başka şeylere takıldığı, bundan dolayı isteksiz ve manalarını anlamaksızın okumaya başladığınız zaman ise okumayı bırakın. Çünkü bunun hem bir faydası yoktur, hem de Kur'an okumanın faydasızlığı gibi yanlış görüşlere sebep olması ihtimali vardır.

«٨»

باب مثل المؤمن الذي يقرأ القرآن

647- Buhari, Fezâilu'l-Kur'an, 37(6/115); Müslim, İlm, 3(4/2053); İbn Ebi Şeybe, 10/528. Bkz. 3362. Hadis.

8. BÂB
KUR'AN OKUYAN MÜ'MİNİN DURUMU

٣٣٦٥ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا فِطْرٌ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنِ الْحَارِثِ، عَنْ عَلِيٍّ - رَضِيَ اللهُ عَنْهُ - قَالَ: مِنَ النَّاسِ مَنْ يُؤْتَى الْإِيمَانَ وَلَا يُؤْتَى الْقُرْآنَ، وَمِنْهُمْ مَنْ يُؤْتَى الْقُرْآنَ وَلَا يُؤْتَى الْإِيمَانَ، وَمِنْهُمْ مَنْ يُؤْتَى الْقُرْآنَ وَالْإِيمَانَ، وَمِنْهُمْ مَنْ لَا يُؤْتَى الْقُرْآنَ وَلَا الْإِيمَانَ، ثُمَّ ضَرَبَ لَهُمْ مَثَلًا قَالَ: فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ الْإِيمَانَ وَلَمْ يُؤْتَ الْقُرْآنَ فَمَثَلُهُ مَثَلُ التَّمْرَةِ حُلْوَةُ الطَّعْمِ لَا رِيحَ لَهَا، وَأَمَّا مَثَلُ الَّذِي أُوتِيَ الْقُرْآنَ وَلَمْ يُؤْتَ الْإِيمَانَ فَمَثَلُ الْآسَةِ طَيِّبَةِ الرِّيحِ مُرَّةُ الطَّعْمِ، وَأَمَّا الَّذِي أُوتِيَ الْقُرْآنَ وَالْإِيمَانَ فَمَثَلُ الْأُتْرُجَّةِ طَيِّبَةِ الرِّيحِ حُلْوَةُ الطَّعْمِ، وَأَمَّا الَّذِي لَمْ يُؤْتَ الْقُرْآنَ وَلَا الْإِيمَانَ فَمَثَلُ الْحَنْظَلَةِ مُرَّةُ الطَّعْمِ لَا رِيحَ لَهَا.

3365. Bize Ebû Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Fıtr, Ebû İshak'tan, (O) el-Haris'ten, (O da) Hz. Ali'den -Allah O'ndan razı olsun- **(naklen) rivayet etti ki,** O şöyle dedi:

"Bazı insanlara (olgun) iman verilir, Kur'an'ı (okuma-anlama kabiliyeti) verilmez. Onların bazısına ise Kur'an'ı (okuma-anlama kabiliyeti) verilir, (olgun) iman verilmez. Onların bazısına da hem Kur'an'ı (okuma-anlama kabiliyeti), hem (de olgun) iman verilir. Bazılarına ise Kur'an'ı (okuma, anlama kabiliyeti) de, (olgun) iman da verilmez!" (Hz. Ali) sonra bunları bir misâlle açıklayıp şöyle dedi: "Kendisine (olgun) iman verilen, ama Kur'an'ı (okuma-anlama kabiliyeti) verilmeyen kimseye gelince, onun durumu kuru hurmanın durumu gibidir. Tatlıdır, ama hiç kokusu yoktur! Kendisine Kur'an'ı (okuma-anlama kabiliyeti) verilen, (ancak olgun) iman verilmeyen kimsenin durumu ise, kokusu güzel, tadı acı olan mersin ağacının (meyvesinin) durumu gibidir. Kendisine hem Kur'an'ı (okuma-anlama kabiliyeti), hem de (olgun) iman verilen kimseye gelince, (onun durumu da) kokusu güzel, tatlı olan turunç (meyvesinin) durumu gibidir. Kendisine Kur'an'ı (okuma-anlama kabiliyeti) de,

(olgun) iman da verilmeyen kimsenin (durumu) ise, tadı acı olan, hiç kokusu da bulunmayan Ebucehil karpuzunun durumu gibidir!"[648]

٣٣٦٦ - حَدَّثَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، ثنا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ -، قَالَ: مَثَلُ الْمُؤْمِنِ الَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ مَثَلُ الْأُتْرُجَّةِ: طَعْمُهَا طَيِّبٌ وَرِيحُهَا طَيِّبٌ، وَمَثَلُ الْمُؤْمِنِ الَّذِي لَا يَقْرَأُ الْقُرْآنَ مَثَلُ التَّمْرَةِ: طَعْمُهَا حُلْوٌ وَلَيْسَ لَهَا رِيحٌ، وَمَثَلُ الْمُنَافِقِ الَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ مَثَلُ الرَّيْحَانَةِ: رِيحُهَا طَيِّبٌ وَطَعْمُهَا مُرٌّ، وَمَثَلُ الْمُنَافِقِ الَّذِي لَا يَقْرَأُ الْقُرْآنَ مَثَلُ الْحَنْظَلَةِ: لَيْسَ لَهَا رِيحٌ وَطَعْمُهَا مُرٌّ[1].

3366. Bize Ebu'n-Nu'man rivayet edip (dedi ki), bize Ebû Avâne, Katâde'den, (O) Enes b. Malik'ten, (O) Ebû Mûsa el-Eş'ari'den, (O da) Hz. Peygamber'den *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **(naklen) rivayet etti ki,** O şöyle buyurdu: *"Kur'an okuyan mü'minin durumu turunç (meyvesinin) durumu gibidir. Onun tadı güzel, kokusu güzeldir. Kur'an okumayan mü'minin durumu ise kuru hurma gibidir. Onun tadı tatlıdır, ama hiç kokusu yoktur. Kur'an okuyan münâfıkın durumu da fesleğen gibidir. Onun kokusu güzel, ama tadı acıdır. Kur'an okumayan münâfıkın durumu ise Ebucehil karpuzu gibidir. Onun kokusu yoktur, tadı da acıdır!"*[649]

٣٣٦٧ - أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللهِ، عَنْ إِسْرَائِيلَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنِ الْحَارِثِ، عَنْ عَلِيٍّ، قَالَ: مَثَلُ الَّذِي أُوتِيَ الْإِيمَانَ وَلَمْ يُؤْتَ الْقُرْآنَ مَثَلُ التَّمْرَةِ طَعْمُهَا طَيِّبٌ وَلَا رِيحَ لَهَا، وَمَثَلُ الَّذِي أُوتِيَ الْقُرْآنَ وَلَمْ يُؤْتَ الْإِيمَانَ مَثَلُ الرَّيْحَانَةِ الْآسَةِ رِيحُهَا طَيِّبٌ وَطَعْمُهَا مُرٌّ، وَمَثَلُ الَّذِي أُوتِيَ الْقُرْآنَ،

648- İbn Ebi Şeybe, 10/529. Bkz. 3367. haber.

649- Buhari, Et'ıme, 30(6/207); Müslim, Musâfirîn, 243(1/549); Ebû Davud, Edeb, 18(4/259); Nesai, İman, 32(8/108); Tirmizi, Emsal, 4(5/150); İbn Mace, Mukaddime, 16(1/77); Müsned, 4/397, 404, 408; İbn Ebi Şeybe, 10/529; Tayâlisî, s.67.

وَالْإِيمَانَ مَثَلُ الْأُتْرُجَّةِ رِيحُهَا طَيِّبٌ وَطَعْمُهَا طَيِّبٌ، وَمَثَلُ الَّذِي لَمْ يُؤْتَ الْإِيمَانَ وَلَا الْقُرْآنَ مَثَلُ الْحَنْظَلَةِ: رِيحُهَا خَبِيثٌ وَطَعْمُهَا خَبِيثٌ.

3367. Bize Ubeydullah, İsrail'den, (O) Ebû İshak'tan, (O) el-Hâris'ten, (O da) Hz. Ali'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle demiş: "Kendisine (olgun) iman verilen, ama Kur'an'ı (okuma-anlama kabiliyeti) verilmeyen kimsenin durumu, kuru hurmanın durumu gibidir. Onun tadı güzeldir, ama hiç kokusu yoktur. Kendisine Kur'an'ı (okuma-anlama kabiliyeti) verilen, ama (olgun) iman verilmeyen kimsenin durumu ise şu güzel kokulu bitkinin (yani mersin ağacının meyvesinin) durumu gibidir. Onun kokusu güzel, ama tadı acıdır. Kendisine hem Kur'an'ı (okuma-anlama kabiliyeti), hem (de olgun) iman verilen kimsenin durumu da turunç (meyvesinin) durumu gibidir. Onun kokusu da güzeldir, tadı da güzeldir. Kendisine (olgun) iman da, Kur'an'ı (okuma-anlama kabiliyeti) de verilmeyen kimsenin durumu ise, Ebucehil karpuzunun durumu gibidir. Onun kokusu da kötüdür, tadı da kötüdür!"[650]

«٩»

باب ان الله يرفع بهذا القران أقواما، ويضع اخرين

9. BÂB
ŞÜPHESİZ ALLAH, BU KUR'AN İLE BAZI TOPLULUKLARI YÜKSELTİR, BAZILARINI ALÇALTIR

٣٣٦٨ - أَخْبَرَنَا الْحَكَمُ بْنُ نَافِعٍ، عَنْ شُعَيْبِ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، حَدَّثَنِي عَامِرُ بْنُ وَاثِلَةَ: أَنَّ نَافِعَ بْنَ عَبْدِ الْحَارِثِ لَقِيَ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ بِعُسْفَانَ، وَكَانَ عُمَرُ اسْتَعْمَلَهُ عَلَى أَهْلِ مَكَّةَ، فَسَلَّمَ عَلَى عُمَرَ، فَقَالَ

650- Bkz. 3365. haber.

لَهُ عُمَرُ: مَنِ اسْتَخْلَفْتَ عَلَى أَهْلِ الْوَادِي؟ فَقَالَ نَافِعٌ: اسْتَخْلَفْتُ عَلَيْهِمُ ابْنَ أَبْزَي فَقَالَ عُمَرُ ومَنِ ابْنُ أَبْزَي؟ فَقَالَ: مَوْلًى مِنْ مَوَالِينَا. فَقَالَ عُمَرُ: فَاسْتَخْلَفْتَ عَلَيْهِمْ مَوْلًى، فَقَالَ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّهُ لَقَارِئٌ لِكِتَابِ اللهِ، عَالِمٌ بِالْفَرَائِضِ. فَقَالَ عُمَرُ: أَمَا إِنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَدْ قَالَ: إِنَّ اللهَ يَرْفَعُ بِهٰذَا الْكِتَابِ أَقْوَاماً وَيَضَعُ بِهِ آخَرِينَ[1].

3368. Bize el-Hakem b. Nâfi', Şuayb b. Ebi Hamza'dan, (O da) ez-Zühri'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle demiş: Bana Âmir b. Vâsile rivayet etti ki, Nâfi' b. Abdilharis -ki, Hz. Ömer O'nu Mekke ahalisine vali tayin etmişti-, Usfân'da[651] Hz. Ömer İbnu'l-Hattab'la karşılaşmış ve O'na selâm vermiş. Hz. Ömer de (selâmını aldıktan sonra); "Vadi'nin (yani Mekke'nin) ahalisinin başına yerine kimi bıraktın?" diye sormuş: Nafi' de; "onların başına İbn Ebzâ'yı bıraktım" cevabını vermiş. Hz. Ömer; "İbn Ebzâ da kim?" demiş. O; "azadlılarımızdan birisi" demiş. Hz. Ömer; "şimdi onların başına, yerine bir azadlı bıraktın!" demiş. O; "yâ Emire'l-Müminin, o gerçekten Allah'ın Kitab'ını okuyup anlayan, onunla amel eden, dinin hükümlerini bilen biridir!" demiş. O zaman Hz. Ömer şöyle demiş: Şunu iyi bil ki, Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Şüphesiz Allah bu Kitab'Ia bazı toplulukları yükseltir, bazılarını alçaltır!"*[652]

«١٠»

باب فضل من استمع الى القران

10. BÂB

KUR'AN'I DİKKATLE DİNLEMENİN FAZİLETİ

651- Usfân, Mekke ile Medine arasında, Mekke'ye 120 km. kadar uzaklıkta bir yerdir.
652- Müslim, Musâfirîn, 269(1/559); İbn Mace, Mukaddime, 16(1/78-79); Müsned, 1/35.

٣٣٦٩ ـ حَدَّثَنَا أَبُو الْمُغِيرَةِ، ثنا عَبْدَةُ، عَنْ خَالِدِ بْنِ مَعْدَانَ، قَالَ: إِنَّ الَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ لَهُ أَجْرٌ، وَإِنَّ الَّذِي يَسْتَمِعُ لَهُ أَجْرَانِ.

3369. Bize Ebu'l-Muğîre rivayet edip (dedi ki), bize Abde, Halid b. Ma'dan'dan rivayet etti ki, O şöyle demiş: "Şüphesiz Kur'an okuyana bir sevap, onu dikkatle dinleyene ise iki sevap vardır."

٣٣٧٠ ـ حَدَّثَنَا رَزِينُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ حُمَيْدٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: مَنِ اسْتَمَعَ إِلَى آيَةٍ مِنْ كِتَابِ اللهِ كَانَتْ لَهُ نُوراً.

3370. Bize Rezin b. Abdillah b. Humeyd, Abdurrezzak'tan, (O) İbn Cureyc'den, (O) Atâ'dan, (O da) İbn Abbas'tan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş: "Kim Allah'ın Kitab'ından bir ayete kulak verirse, o onun için (doğru yola iletici) bir ışık olur!"

«١١»

باب في فضل من يقرأ القرآن ويشتدّ عليه

11. BÂB
ZOR GELDİĞİ HALDE KUR'AN OKUYAN KİMSENİN FAZİLETİ

٣٣٧١ ـ أَخْبَرَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، ثنا هِشَامٌ وَهَمَّامٌ، قَالَا: ثنا قَتَادَةُ، عَنْ زُرَارَةَ بْنِ أَبِي أَوْفَى. عَنْ سَعْدِ بْنِ هِشَامٍ، عَنْ عَائِشَةَ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ -، قَالَ: إِنَّ الَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَهُوَ مَاهِرٌ بِهِ فَهُوَ مَعَ السَّفَرَةِ الْكِرَامِ الْبَرَرَةِ، وَالَّذِي يَقْرَؤُهُ وَهُوَ يَشْتَدُّ عَلَيْهِ فَلَهُ أَجْرَانِ[1].

3371. Bize Müslim b. İbrahim haber verip (dedi ki), bize Hişam ile Hemmâm rivayet edip şöyle dediler: Bize Katâde, Zürâre b. Ebi Evfâ'dan, (O) Sa'd b. Hişam'dan, (O) Hz. Aişe'den, (O da) Hz. Peygamber'den *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **(naklen) rivayet etti ki,** O şöyle buyurdu: "Şüphe yok ki; Kur'an'ı, onda beceriklilik kazanarak okuyan kimse (fazilet bakımından) şerefli, itaatkâr (vahiy) elçisi meleklerle beraberdir! Onu, kendisine zor geldiği halde okuyan kimseye ise iki sevap (yani okuma sevabı ile zorluğa katlanma sevabı) vardır!"[653]

٣٣٧٢ - حَدَّثَنَا مَرْوَانُ بْنُ مُحَمَّدٍ، ثنا سَعِيدٌ - هُوَ ابْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ -، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ عُبَيْدِ اللهِ، عَنْ وَهْبٍ الذِّمَارِيِّ، قَالَ: مَنْ آتَاهُ اللهُ الْقُرْآنَ فَقَامَ بِهِ آنَاءَ اللَّيْلِ وَآنَاءَ النَّهَارِ وَعَمِلَ بِمَا فِيهِ، وَمَاتَ عَلَى الطَّاعَةِ، بَعَثَهُ اللهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَعَ السَّفَرَةِ وَالْأَحْكَامِ. - قَالَ سَعِيدٌ: السَّفَرَةُ: الْمَلَائِكَةُ، وَالْأَحْكَامُ: الْأَنْبِيَاءُ -. قَالَ: وَمَنْ كَانَ حَرِيصاً وَهُوَ يَتَفَلَّتُ مِنْهُ، وَهُوَ لَا يَدَعُهُ أُوتِيَ أَجْرَهُ مَرَّتَيْنِ، وَمَنْ كَانَ عَلَيْهِ حَرِيصاً وَهُوَ يَتَفَلَّتُ مِنْهُ وَمَاتَ عَلَى الطَّاعَةِ فَهُوَ مِنْ أَشْرَافِهِمْ، وَفُضِّلُوا عَلَى النَّاسِ كَمَا فُضِّلَتِ النُّسُورُ عَلَى سَائِرِ الطُّيُورِ، وَكَمَا فُضِّلَتْ مَرْجَةٌ خَضْرَاءُ عَلَى مَا حَوْلَهَا مِنَ الْبِقَاعِ، فَإِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ قِيلَ: أَيْنَ الَّذِينَ كَانُوا يَتْلُونَ كِتَابِي، لَمْ يُلْهِهِمُ اتِّبَاعُ الْأَنْعَامِ، فَيُعْطَى الْخُلْدَ وَالنَّعِيمَ، فَإِنْ كَانَ أَبَوَاهُ مَاتَا عَلَى الطَّاعَةِ جُعِلَ عَلَى رُؤُوسِهِمَا تَاجُ الْمَلِكِ فَيَقُولَانِ: رَبَّنَا مَا بَلَّغَتْ هٰذَا أَعْمَالُنَا؟ فَيَقُولُ: بَلَى إِنَّ ابْنَكُمَا كَانَ يَتْلُو كِتَابِي[1].

3372. Bize Mervan b. Muhammed rivayet edip (dedi ki), bize Saîd -ki O, İbn Abdilaziz'dir-, İsmail b. Ubeydillah'tan, (O da) Vehb ez-Zimari'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş: "Allah kime Kur'an'ı (okuma-anlama imkânı) verir de o onu gecegündüz (okumaya-anlamaya) devam eder, ondaki (hükümleri) uygular ve itaat üzere ölürse, Allah onu Kıyamet günü sâfirler ve

653- Buhari, Tefsir, 80(6/80); Müslim, Musâfirîn, 244(l/549-550); Ebû Davud, Vitr, l4(2/70-71); Tirmizi, Fezâilu'l-Kur'an, l3(5/171); İbn Mace, Edeb, 52(2/1242); Müsned, 6/48, 94, 98.

hâkimlerle birlikte diriltir." Saîd demiş ki, "sâfirler", melekler; "hâkimler" ise, Peygamberlerdir. (Vehb, sözünün devamında) şöyle demiş: "Kur'an kendisinden ansızın sıyrılıp kaçmak istediği halde bırakmayarak onu (okuyup anlamaya ve gereğiyle amel etmeye) düşkün olan kimseye ise sevabı iki kat verilir. O kendisinden kaçıp kurtulmak istediği halde ona düşkün olan ve itaat üzere ölen kimse de (Cennetliklerin), mertebeleri yüce kimselerindendir. Onlar diğer insanlardan, kartalların diğer kuşlardan üstün kılınmaları ile sulak yeşil çayırlığın çevresindeki yerlerden üstün tutulması gibi, üstün kılınmışlardır!"

Kıyamet günü olunca; *"Benim kitabımı okuyanlar nerede? Onları, otlayan hayvanların peşinden gitmek oyalamamıştı!"* denilip (böyle olana) ebedilik ve bol nimet verilecektir. (Bu kimsenin) ana-babası itaat üzere ölmüş idiyseler, onların başlarına hükümdar tâcı konulacak da onlar; "yâ Rabb'i, bunu (bize) amellerimiz ulaştırmamıştır" diyecekler. (Yüce Allah) da; *"Hayır, (amelleriniz ulaştırmıştır). Gerçekten oğlunuz Kitab'ımı okurdu!"* buyuracaktır.

«١٢»

باب فضل فاتحة الكتاب

12. BÂB

FATİHA SÛRESİNİN FAZİLETİ

٣٣٧٣ - أَخْبَرَنَا قَبِيصَةُ أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: فِي فَاتِحَةِ الْكِتَابِ شِفَاءٌ مِنْ كُلِّ دَاءٍ[1].

3373. Bize Kabîsa haber verip (dedi ki), bize Süfyân, Abdulmelik b. Umeyr'den haber verdi ki, O şöyle demiş: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurmuş:

"–Fatiha Sûresinde her hastalığın şifası vardır!"[654]

٣٣٧٤ - حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ عُمَرَ الزَّهْرَانِيُّ، ثنا شُعْبَةُ عَنْ خُبَيْبِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ حَفْصِ بْنِ عَاصِمٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدِ بْنِ الْمُعَلَّى الْأَنْصَارِيِّ، قَالَ: مَرَّ بِي رَسُولُ اللهِ - ﷺ - فَقَالَ: أَلَمْ يَقُلِ اللهُ - عَزَّ وَجَلَّ -: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ﴾[1] قَالَ: أَلَا أُعَلِّمُكَ أَعْظَمَ سُورَةٍ فِي الْقُرْآنِ قَبْلَ أَنْ أَخْرُجَ مِنَ الْمَسْجِدِ؟ فَلَمَّا أَرَادَ أَنْ يَخْرُجَ قَالَ: الْحَمْدُ لِلهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَهِيَ السَّبْعُ الْمَثَانِي، وَالْقُرْآنُ الْعَظِيمُ الَّذِي أُوتِيتُمْ[2].

3374. Bize Bişr b. Ömer ez-Zehrânî rivayet edip (dedi ki), bize Şu'be, Hubeyb b. Abdirrahman'dan, (O) Hafs b. Asım'dan, (O da) Ebû Saîd İbnu'l-Mualla el-Ensari'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* (birgün mescidde namaz kılıyorken) bana rastlamış (ve beni çağırmıştı. Ben de, namazda olduğum için çağrısına hemen icabet edememiş, yanına namazdan sonra gitmiştim). O zaman O şöyle buyurmuştu:

"Allah Azze ve Celle; ***"Ey iman edenler! Sizi çağırdığı zaman Allah'a ve Rasûl'e icabet edin!"*** [655] *buyurmadı mı?"* (Hz. Peygambe sonra da); *"Mescidden çıkmamdan önce sana, Kur'an'daki en büyük Sûreyi öğreteyim mi?"* buyurmuş, nihayet (mescidden) çıkmak istediğinde de şöyle buyurmuştu:

"(Kur'an'daki en büyük Sûre), Elhamdü lillahi Rabbi'l-âlemin (Sûresi, yani Fatiha Sûresidir). (Kur'an'da) size verildiği (bildirilen) es-seb'u'l-mesani (=namazın her rekâtında tekrarlanan yedi ayet) ve Kur'an'ın (özeti)[656] *de bu (Sûredir)."*[657]

654- Kenzu'l-Ummâl, 1/557; Feyzu'l-Kadir, 4/419 (Beyhaki'den mürsel olarak). Bu Hadis mürsel olup zayıftır.

655- Enfal Sûresi, 24.

656- Bkz. Hicr Sûresi, 87.

657- Bkz. 1500. Hadis.

٣٣٧٥ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدٍ، ثنا أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ بْنِ جَعْفَرٍ، عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: فَاتِحَةُ الْكِتَابِ هِيَ السَّبْعُ الْمَثَانِي[1].

3375. Bize Muhammed b. Saîd rivayet edip (dedi ki), bize Ebû Usâme, Abdulhamid b. Ca'fer'den, (O) el-Alâ b. Abdirrahman'dan, (O) babasından, (O) Ebû Hüreyre'den, (O da) Ubeyy b. Ka'b'dan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Fatiha Sûresi, işte es-seb'u'l-mesani odur!"*[658]

٣٣٧٦ - حَدَّثَنَا نُعَيْمُ بْنُ حَمَّادٍ، ثنا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَالَ: مَا أُنْزِلَتْ فِي التَّوْرَاةِ وَلَا فِي الْإِنْجِيلِ وَالزَّبُورِ وَالْقُرْآنِ مِثْلُهَا - يَعْنِي: أُمَّ الْقُرْآنِ، وَإِنَّهَا لَسَبْعٌ مِنَ الْمَثَانِي، وَالْقُرْآنُ الْعَظِيمُ الَّذِي أُعْطِيتُ[5].

3376. Bize Nuaym b. Hammâd rivayet edip (dedi ki), bize Abdulaziz b. Muhammed, el-Alâ b. Abdirrahman'dan, (O) babasından, (O da) Ebû Hüreyre'den (naklen) rivayet etti ki, Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurmuş: *"Ne Tevrat'ta, ne de İncil, Zebûr ve Kur'an'da onun -yani Kur'an'ın Anası (Fatiha'nın)- benzeri indirilmemiştir! Şüphesiz o, bana verilen "seb' mine'l-mesani" ve şu büyük Kur'an'ın (özeti)dir."*[659]

٣٣٧٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الْحَنَفِيُّ، حَدَّثَنِي ابْنُ أَبِي ذِئْبٍ، عَنِ الْمَقْبُرِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: الْحَمْدُ لِلّٰهِ أُمُّ الْقُرْآنِ، وَأُمُّ الْكِتَابِ، وَالسَّبْعُ الْمَثَانِي[1].

658- Müsned, 5/114; Müstedrek, 22/258.
659- Tirmizi, Tefsir, 16(5/297); Müsned, 2/357, 413; Müstedrek, 1/558.

3377. Bize Ebû Ali el-Hanefi haber verip (dedi ki), bana İbn Ebi Zi'b, el-Makburi'den, (O da) Ebû Hüreyre'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Elhamdülillah (Sûresi, yani Fatiha Sûresi), Kur'an'ın Anası, (Levh-i Mahfûz'daki) Kitab'ın Anası ve es-Seb'u'l-Mesani'dir!"*[660]

AÇIKLAMA

Kur'an'ın ilk Sûresi olan Fatiha, âlimlerin çoğuna göre hicretten önce Mekke'de, Peygamberliğin ilk yıllarında nazil olmuştur ve Kur'an'ın önsözü ve özeti mahiyetindedir. Kur'an'ın ele aldığı konular genel olarak inanç, ibadet ve bunların hayata yansımalarından ibarettirler. Bu konular Fatiha'da özetlenmiştir. Şöyle ki; Fatiha'da İslami imanın temeli olan Allah'a ve âhiret gününe imana işaret edilmiş, samimi olarak yapılacak ibadetten söz edilmiş, sonra da iman ve ibadete göre ortaya çıkan iki yola temas edilmiştir. Bu özellikleri sebebiyle bu sûreye Fatihatu'l-Kur'an (Kur'an'ın Başlangıcı), Ummu'l-Kur'an (Kur'an'ın Anası), Esasu'l-Kur'an (Kur'an'ın Temeli) gibi isimler verilmiştir.

Yukarıdaki hadislerde görüldüğü üzere, Fatiha Sûresinin bir ismi de "es-Seb'u'l-Mesani" veya "Seb' mine'l-Mesani"dir. Bu, "Yedi Mesani" veya "Mesaniden Yedi (Ayet, Sûre)" demektir. Mesani kelimesi birçok manaya, bu arada ikişer, ikili, tekrarlanan, bükülü, çifteli, büklümlü, kıvrımlı, cilveli gibi manalara gelir. Fatiha Sûresine bu ismin verilmesinin sebebi, onun, namazlarda her rekâtta tekrarlanması, zamm-ı sûre ile ikilenmesi veya ikili bir düzene sahip olması gibi bir özelliği olabilir.

Gerçekte Kur'an-ı Kerim'in tamamı da "mesani"dir.[661] Kur'an-ı Kerim'in bu niteliği hakkında da farklı açıklamalar yapılmış, bu meyanda onun muhtevasının helâl-haram, Cennet-Cehennem, iyi-kötü... şeklinde ikili bir düzene sahip olması üzerinde durulmuştur.

660- Buhari, Tefsir, 15/3(5/222); Ebû Davud, Vitr, 15(2/71); Tirmizi, Tefsir, 16(5/297) Müsned, 2/448.

661- Bkz. Zümer Sûresi, 23.

Fatiha'da da bu ikili düzeni bulmak mümkündür. Hâlık-mahlûk, dünya-âhiret, ma'bûd-âbid, sırat-ı mustakimde olanlar-olmayanlar, ayetlerin sonlarındaki nûn-mim fasılaları... Buna göre Fatiha Sûresi "mesaniden yedi mesani = seb' mine'l-mesani" olmuş olur.

Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'in, müminlere rahmet ve şifa, özellikle de "göğüslerdeki" sıkıntılara deva olduğunu bildirmiştir.[662] Hz. Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* de Fatiha'da her derde devanın bulunduğunu bildirmektedir. Bu sebeple Fatiha'nın bir ismi de Şifa'dır.

«١٣»

باب في فضل سورة البقرة

13. BÂB

BAKARA SURESİNİN FAZİLETİ HAKKINDA

٣٣٧٨ ـ أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا فِطْرٌ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِي الْأَحْوَصِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: مَا مِنْ بَيْتٍ يُقْرَأُ فِيهِ سُورَةُ الْبَقَرَةِ إِلَّا خَرَجَ مِنْهُ الشَّيْطَانُ وَلَهُ ضُرَاطٌ(١).

3378. Bize Ebû Nuaym haber verip (dedi ki), bize Fıtr, Ebû İshak'tan, (O) Ebu'l-Ahvas'tan, (O da) Abdullah'tan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: "İçinde Bakara Sûresinin okunduğu hiçbir ev yoktur ki, şeytan, (zor durumda kalması sebebiyle) yellenerek ondan çıkmış olmasın!"

٣٣٧٩ ـ حَدَّثَنَا أَبُو الْمُغِيرَةِ، ثنا عَبْدَةُ، عَنْ خَالِدِ بْنِ مَعْدَانَ، قَالَ: سُورَةُ الْبَقَرَةِ تَعْلِيمُهَا بَرَكَةٌ، وَتَرْكُهَا حَسْرَةٌ، وَلَا يَسْتَطِيعُهَا الْبَطَلَةُ، وَهِيَ فُسْطَاطُ الْقُرْآنِ(٢).

662- Bkz. Yunûs Sûresi, 57; İsrâ Sûresi, 82; Fussilet Sûresi, 44.

3379. Bize Ebu'l-Muğîre rivayet edip (dedi ki), bize Abde, Halid b. Ma'dan'dan rivayet etti ki, O şöyle demiş: "Bakara Sûresinin öğretilmesi-öğrenilmesi bereket, teredilmesi ise büyük üzüntü (sebebidir). Bâtıl şeylerle uğraşanlar, onu (öğrenip öğretmeye, devamlı okumaya) güç yetiremezler. O, Kur'an'ın, (ana konu ve esaslarını içeren) şerhidir."[663]

٣٣٨٠ - حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَاصِمٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عَاصِمٍ، عَنْ أَبِي الْأَحْوَصِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، أَنَّهُ قَالَ: إِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ سَنَاماً، وَإِنَّ سَنَامَ الْقُرْآنِ سُورَةُ الْبَقَرَةِ، وَإِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ لُبَاباً، وَإِنَّ لُبَابَ الْقُرْآنِ الْمُفَصَّلُ. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: اللُّبَابُ: الْخَالِصُ.

3380. Bize Amr b. Asım rivayet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, Asım'dan, (O) Ebu'l-Ahvas'tan, (O da) Abdullah'tan rivayet etti ki, O şöyle dedi: "Her şeyin bir zirvesi vardır. Kur'an'ın zirvesi ise şüphesiz Bakara Sûresidir. Her şeyin de gerçekten bir özü vardır. Kur'an'ın özü ise şüphesiz mufassal (Sûrelerdir)."[664]

Ebû Muhammed (ed-Dârimî) dedi ki: (Hadiste geçen) "lubâb: öz" kelimesi, "halis, öz" demektir.

٣٣٨١ - حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبَانٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ طَلْحَةَ، عَنْ زُبَيْدٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ الْأَسْوَدِ، قَالَ: مَنْ قَرَأَ سُورَةَ الْبَقَرَةِ تُوِّجَ بِهَا تَاجاً فِي الْجَنَّةِ.

3381. Bize İsmail b. Ebân, Muhammed b. Talha'dan, (O) Zübeyd'den, (O da) Abdurrahman İbnu'l-Esved'den (naklen) ri-

663- Bkz. Firdevs, 2/344; Feyzu'l-Kadir, 4/149 ve 3394. Hadis.

664- Şuab, 2/488. Şahidleri için bkz. Tirmizi, Fezâilu'l-Kur'an, 2(5/157); Müsned, 5/26; Kenzu'l-Ummâl, 1/565. Kur'an'ın Sûrelerine Bakara'dan Tevbe'ye kadar "Tıvâl", Yunûs'tan Kasas'a kadrar "Miûn", Ankebût'tan Hucûrat'a kadar "Mesânî", Kaf'dan Nas'a kadar "Mufassal" adları verilir.

vayet etti ki, O şöyle dedi: "Kim Bakara Sûresini okursa, ona bundan dolayı Cennet'te bir tâc giydirilir!"[665]

٣٣٨٢ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ كُهَيْلٍ، عَنْ أَبِي الْأَحْوَصِ، قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللهِ: إِنَّ الشَّيْطَانَ إِذَا سَمِعَ سُورَةَ الْبَقَرَةِ تُقْرَأُ فِي بَيْتٍ خَرَجَ مِنْهُ.(١)

3382. Bize Ebû Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Şu'be, Seleme b. Küheyl'den, (O da) Ebu'l-Ahvas'tan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Abdullah dedi ki: "Şüphesiz, şeytan bir evde Bakara Sûresinin okunduğunu duyunca oradan çıkar!"[666]

«١٤»

باب فضل أول سورة البقرة وآية الكرسي

14. BÂB
BAKARA SÛRESİNİN BAŞ TARAFI İLE KÜRSÎ AYETİNİN FAZİLETİ

٣٣٨٣ - حَدَّثَنَا أَبُو الْمُغِيرَةِ، ثنا صَفْوَانُ، حَدَّثَنِي أَيْفَعُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْكَلَاعِيُّ، قَالَ: قَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللهِ أَيُّ سُورَةٍ الْقُرْآنِ أَعْظَمُ؟ قَالَ: ﴿قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ﴾. قَالَ: فَأَيُّ آيَةٍ فِي الْقُرْآنِ أَعْظَمُ؟ قَالَ: آيَةُ الْكُرْسِيِّ. ﴿اللهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ﴾(٢) قَالَ: فَأَيُّ آيَةٍ يَا نَبِيَّ اللهِ تُحِبُّ أَنْ تُصِيبَكَ وَأُمَّتَكَ؟ قَالَ: خَاتِمَةُ سُورَةِ الْبَقَرَةِ، فَإِنَّهَا مِنْ خَزَائِنِ رَحْمَةِ اللهِ مِنْ تَحْتِ عَرْشِهِ، أَعْطَاهَا هَذِهِ الْأُمَّةَ، لَمْ تَتْرُكْ خَيْراً مِنْ خَيْرِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ إِلَّا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ(٣).

665- Zühdü Ahmed, s. 431. Merfû şahidleri için bkz. Kenzu'l-Ummâl, l/566; Feyzu'l-Kadir, 6/197.
666- Kenzu'l-Ummâl, l/566.

3383. Bize Ebu'l-Muğîre rivayet edip (dedi ki), bize Safvân rivayet edip (dedi ki), bana Eyfa' b. Abd el-Kelâî rivayet edip şöyle dedi: Bir adam; "yâ Rasulullah, Kur'an Sûrelerinin en büyüğü hangisidir?" diyer sormuş, Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* de, *"Kulhuve'llahu Ehad (Sûresi!)"* buyurumuş. "Peki, Kur'an'daki en büyük âyet hangisidir?" diye sormuş, O da *"Kürsî ayeti (yani Allahu lâ ilâhe illâ huve'l-hayyu'l-kayyûm)!"*[667] buyurmuş. "Peki, yâ Nebiyyullah, sana ve ümmetine hangi ayetin (sevabının) ulaşmasını arzu edersin?" diye sormuş, Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* de, *"Bakara Sûresinin son ayetinin!... Çünkü o, Allah'ın arşının altından, rahmet hazinelerindendir. Allah onu bu ümmete vermiştir. O ayet, dünya ve âhiret iyiliklerinden hiçbir iyilik birakmamıştır ki, onu içermiş olmasın!"*buyurmuştur.[668]

٣٣٨٤ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا أَبُو عَاصِمٍ الثَّقَفِيُّ، حَدَّثَنَا الشَّعْبِيُّ، قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْعُودٍ: لَقِيَ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِ مُحَمَّدٍ - ﷺ - رَجُلًا مِنَ الْجِنِّ فَصَارَعَهُ فَصَرَعَهُ الْإِنْسِيُّ، فَقَالَ لَهُ الْإِنْسِيُّ: إِنِّي لَأَرَاكَ ضَئِيلًا شَخِيتًا، كَأَنَّ ذُرَيْعَتَيْكَ ذُرَيْعَتَيْ كَلْبٍ، فَكَذَاكَ أَنْتُمْ مَعْشَرَ الْجِنِّ، أَمْ أَنْتَ مِنْ بَيْنِهِمْ كَذَلِكَ؟ قَالَ: لَا وَاللهِ، إِنِّي مِنْهُمْ لَضَلِيعٌ، وَلَكِنْ عَاوِدْنِي الثَّانِيَةَ فَإِنْ صَرَعْتَنِي عَلَّمْتُكَ شَيْئًا يَنْفَعُكَ.

قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: تَقْرَأُ ﴿اللهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ﴾[1] قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: فَإِنَّكَ لَا تَقْرَؤُهَا فِي بَيْتٍ إِلَّا خَرَجَ مِنْهُ الشَّيْطَانُ لَهُ خَبَجٌ كَخَبَجِ الْحِمَارِ، ثُمَّ لَا يَدْخُلُهُ حَتَّى يُصْبِحَ[1]. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: الضَّئِيلُ: الدَّقِيقُ، وَالشَّخِيتُ: الْمَهْزُولُ، وَالضَّلِيعُ: جَيِّدُ الْأَضْلَاعِ، وَالْخَبَجُ: الرِّيحُ.

3384. Bize Ebû Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Ebû Asım es-Sekafî rivayet edip (dedi ki), bize eş-Şa'bi rivayet edip

667- Bakara Sûresi, 255.

668- Bu Hadis mu'daldır. Tabiûnun küçüklerinden olan Eyfa'nın Sahabeden sema'ı yoktur.

şöyle dedi: Abdullah b. Mes'ûd demiş ki; Hz. Muhammed'in *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* Ashabından bir adam cinnîlerden bir adamla karşılaşmış ve onunla güreşmiş. Derken insan, cinnîyi yere atıp yenmiş. O zaman insan, cinnîye şöyle demiş: "Doğrusu ben seni gerçekten zayıf ve çelimsiz görüyorum. Küçücük kolların sanki köpeğin küçücük kolları gibi! Siz bütün cinnîler mi böylesiniz, yoksa onların arasından sen mi böylesin?" Cinnî şöyle cevap vermiş: "Hayır, vallahi (bütün cinnîler böyle değil)! Doğrusu ben onlar arasında gerçekten güçlü kuvvetliyim. Fakat sen benimle ikinci defa güreş. Eğer beni yere atıp yenersen, sana, kendine fayda verecek birşey öğretirim!" İnsan; "peki" demiş (ve tekrar güreşmişler. İnsan yine yenmiş. O zaman cinnî); "Allahu lâ ilâhe illâ huve'l-hayyu'l-kayyum"[669] ayetini okuyabiliyor musun?" demiş. O da; "evet" demiş. Bunun üzerine cinnî şöyle demiş: "Öyleyse sen onu hiçbir evde okumazsın ki, şeytan (zor durumda kalması sebebiyle) eşek yellenmesi gibi oradan çıkmış, sonra da sabah oluncaya kadar oraya girememiş olmasın!"[670]

Ebû Muhammed (ed-Dârimî) dedi ki: "Ed-dâil: zayıf" ince"; "eş-şâhit: çelimsiz, zayıf"; "ed-dalî: güçlü kuvvetli, kaburgaları sağlam kimse"; "el-habec: yellenme, koku, yel" demektir.

٣٣٨٥ - حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، أنا أَبُو الْعُمَيْسِ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللهِ: مَنْ قَرَأَ عَشْرَ آيَاتٍ مِنْ سُورَةِ الْبَقَرَةِ فِي لَيْلَةٍ لَمْ يَدْخُلْ ذَلِكَ الْبَيْتَ شَيْطَانٌ تِلْكَ اللَّيْلَةَ، حَتَّى يُصْبِحَ، أَرْبَعاً مِنْ أَوَّلِهَا، وَآيَةَ الْكُرْسِيِّ، وَآيَتَانِ بَعْدَهَا، وَثَلَاثَ خَوَاتِيمِهَا، أَوَّلُهَا: ﴿لِلهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ﴾(٢).

3385. Bize Ca'fer b. Avn rivayet edip (dedi ki), bize Ebu'l-Umeys, eş-Şa'bi'den haber verdi ki, O şöyle demiş: Abdullah demiş ki:

"Kim bir gecede Bakara Sûresinden on ayet; yani baş tarafından dört ayet, Kürsî ayetini, ondan sonraki iki ayeti ve başı "li'llâhi mâ

669- Bakara Sûresi, 255.

670- Mecmeu'z-Zevai, 9/70-71, 10/118 (Taberani'den). Hadisin bu senedi, eş-Şa'bi'nin Abdullah b. Mes'ûd'dan, semaı olmadığı için, munkatı'dır.

fi's-semâvât" olan son üç ayetini okursa, o eve o gece sabah oluncaya kadar hiçbir şeytan girmez!"[671]

٣٣٨٦ - أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ عَاصِمٍ، ثنا حَمَّادٌ، عَنْ عَاصِمٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: مَنْ قَرَأَ أَرْبَعَ آيَاتٍ مِنْ أَوَّلِ سُورَةِ الْبَقَرَةِ، وَآيَةَ الْكُرْسِيِّ، وَآيَتَانِ بَعْدَ آيَةِ الْكُرْسِيِّ، وَثَلَاثًا مِنْ آخِرِ سُورَةِ الْبَقَرَةِ، لَمْ يَقْرَبْهُ وَلَا أَهْلَهُ يَوْمَئِذٍ شَيْطَانٌ، وَلَا شَيْءٌ يَكْرَهُهُ، وَلَا يُقْرَأْنَ عَلَى مَجْنُونٍ إِلَّا أَفَاقَ.

3386. Bize Amr b. Asım haber verip (dedi ki), bize Hammâd, Asım'dan, (O) eş-Şa'bi'den, (O da) İbn Mes'ûd'dan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş: "Kim Bakara Sûresinin baş tarafından dört ayet, Kürsî ayetini, Kürsî ayetinden sonraki iki ayeti ve Bakara Sûresinin sonundan üç ayet okursa, o gün ona da, ailesine de ne bir şeytan, ne de hoşlanmayacağı birşey yaklaşmaz! Bu ayetler, aklı başından gitmiş hiçbir kimsenin üzerine okunmaz ki, o iyileşmiş olmasın!"[672]

٣٣٨٧ - حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَمَّنْ سَمِعَ عَلِيًّا يَقُولُ: مَا كُنْتُ أُرَى أَنَّ أَحَدًا يَعْقِلُ يَنَامُ حَتَّى يَقْرَأَ هَؤُلَاءِ الْآيَاتِ مِنْ آخِرِ سُورَةِ الْبَقَرَةِ، وَإِنَّهُنَّ لِمَنْ كَنْزٍ تَحْتَ الْعَرْشِ.

3387. Bize Saîd b. Âmir, Şu'be'den, (O) Ebû İshak'tan, (O da) Hz. Ali'den işiten kimseden rivayet etti (ki, Hz. Ali şöyle demiş):

"Akıllı olan birinin, Bakara Sûresinin sonundaki o ayetleri, onlar, Arş'ın altındaki bir hazineden oldukları halde, okumadan uyuyacağını zannetmem!"

671- Mecmâu'z-Zevâid, 10/118 (Taberani'den). Hadisin senedi munkatı'dır. Bkz. 3386 Hadis.
672- Şuab, 2/464. Bkz. 3385. Hadis.

٣٣٨٨ - حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ عِيسَى، عَنْ أَبِي الْأَحْوَصِ، عَنْ أَبِي سِنَانٍ، عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ سُبَيْعٍ، وَكَانَ مِنْ أَصْحَابِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: مَنْ قَرَأَ عَشْرَ آيَاتٍ مِنَ الْبَقَرَةِ عِنْدَ مَنَامِهِ لَمْ يَنْسَ الْقُرْآنَ: أَرْبَعُ آيَاتٍ مِنْ أَوَّلِهَا، وَآيَةُ الْكُرْسِيِّ، وَآيَتَانِ بَعْدَهَا، وَثَلَاثٌ مِنْ آخِرِهَا. قَالَ إِسْحَاقُ: لَمْ يَنْسَ مَا قَدْ حَفِظَهُ. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: مِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ: الْمُغِيرَةُ بْنُ سُمَيْعٍ.

3388. Bize İshak b. İsa, Ebu'l-Ahvas'tan, (O) Ebû Sinan'dan, (O da) el-Muğîre b. Subey'den -ki O, Abdullah'ın talebe-arkadaşlarındandı-, (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş: "Kim uyuyacağı sırada Bakara Sûresinden on ayet okursa, Kur'an'ı unutmaz. (Bu on ayet şunlardır): Başından dört ayet, Kürsî ayeti, bundan sonraki iki ayet ve sonundan üç ayet."[673] İshak dedi ki: ("...Kur'an'ı unutmaz"dan maksat), "ezberlediklerini unutmaz" demektir. Ebû Muhammed (ed-Dârimî) de dedi ki: Bazıları (el-Muğîre b. Subey yerine) el-Muğîre b. Sumey der.

٣٣٨٩ - حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ عِيسَى، عَنْ أَبِي مُعَاوِيَةَ - هُوَ مُحَمَّدُ بْنُ حَازِمٍ -، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ الْمُلَيْكِيِّ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: مَنْ قَرَأَ آيَةَ الْكُرْسِيِّ، وَفَاتِحَةَ حم الْمُؤْمِنِ، إِلَى قَوْلِهِ ﴿وإِلَيْهِ الْمَصِيرُ﴾ لَمْ يَرَ شَيْئاً يَكْرَهُهُ حَتَّى يُمْسِيَ، وَمَنْ قَرَأَهَا حِينَ يُمْسِي لَمْ يَرَ شَيْئاً يَكْرَهُهُ حَتَّى يُصْبِحَ.

3389. Bize İshak b. İsa, Ebû Muaviye'den -ki O, Muhammed b. Hâzim'dir-, (O) Abdurrahman b. Ebi Bekr el-Muleyki'den, (O) Ebû Seleme'den, (O da) Ebû Hüreyre'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Kim Kürsî ayetini ve Ha-Mim'in, (yani Mü'min Sûresinin) baş tarafını "...**dönüş de ancak O'nadır!**" sözüne kadar okursa, o,*

673- Şuab, 2/464. Bkz. 3386. Hadis.

akşama varıncaya kadar hoşlanmayacağı birşey görmez. Kim bunları akşama vardığında okursa, o da sabahlayıncaya kadar hoşlanmayacağı birşey görmez."[674]

٣٣٩٠ - حَدَّثَنَا عَفَّانُ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، أنا أَشْعَثُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ الْجَرْمِيُّ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنْ أَبِي الْأَشْعَثِ الصَّنْعَانِيِّ، عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَالَ: إِنَّ اللهَ كَتَبَ كِتَاباً قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِأَلْفَيْ عَامٍ، فَأَنْزَلَ مِنْهُ آيَتَيْنِ خَتَمَ بِهِمَا سُورَةَ الْبَقَرَةِ، وَلَا تُقْرَآنِ فِي دَارٍ ثَلَاثَ لَيَالٍ فَيَقْرَبُهَا الشَّيْطَانُ(١).

3390. Bize Affân rivayet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme rivayet edip (dedi ki), bize Eş'as b. Abdirrahman ec-Cermi, Ebû Kılâbe'den, (O) Ebu'l-Eş'as es-San'ani'den, (O da) en-Nu'man b. Beşir'den (naklen) haber verdi ki, Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurmuş: *"Şüphesiz Allah, gökleri ve yeri yaratmasından iki bin yıl önce bir kitap yazmıştı. İşte bundan, kendileriyle Bakara Sûresini sona erdirdiği iki ayet indirdi. Bunların bir evde üç gün okunması, sonra da oraya şeytanın yaklaşması, olacak iş değil!"*[675]

٣٣٩١ - حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ -، قَالَ: مَنْ قَرَأَ الْآيَتَيْنِ الْآخِرَتَيْنِ مِنْ سُورَةِ الْبَقَرَةِ كَفَتَاهُ(١).

3391. Bize Saîd b. Âmir, Şu'be'den, (O) Mansûr'dan, (O) İbrahim'den, (O) Abdurrahman b. Yezid'den, (O) Ebû Mes'ûd'dan, (O da) Hz. Peygamber'den *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **(naklen) rivayet etti ki,** O şöyle buyurdu:

674- Tirmizi, Fezâilu'l-Kur'an, 2(5/158).

675- Tirmizi, Fezâilu'l-Kur'an, 4(5/159-160); Müstedrek, 1/562, 2/260; Şuab, 2/460.

"–Kim (bir gecede) Bakara Sûresinin son iki ayetini okursa, bunlar (o gece, kötülüklere karşı veya geceyi ihya olarak, yahut sevap olarak) ona yeterler."[676]

٣٣٩٢ - حَدَّثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، ثنا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ أَبِي زِيَادٍ، عَنْ شَهْرِ بْنِ حَوْشَبٍ، عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ يَزِيدَ، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: اسْمُ اللهِ الْأَعْظَمُ فِي هَاتَيْنِ الْآيَتَيْنِ. ﴿اللهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ﴾[٣] ﴿وَإِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ﴾[٤].

3392. Bize Ebû Asım rivayet edip (dedi ki), bize Ubeydullah b. Ebi Ziyad, Şehr b. Havşeb'den, (O da) Esma bint Yezid'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Allah'ın en büyük ismi şu iki ayette, yani; **"Allahu Lâ İlâhe İllâ Huve'l-Hayyu'l-Kayyum: Allah ki, kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur, Diridir, (her an yaratıklarını) Gözetip Durandır!"**[677] ve **"Ve İlâhuküm İlâhun Vâhid. (Lâ İlâhe İllâ Huve'r-Rahmanu'r-Rahim): İlâhınız bir tek ilâhtır. (Rahman ve Rahim olan O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur!)"**[678] ayetlerindedir."*[679]

AÇIKLAMA

Allah Teala'nın isimlerinin üstünlük bakımından farklı olup olmadıkları hususunda ihtilaf vardır.

Ebû Ca'fer et-Taberi, Ebu'l-Hasan el-Eş'ari, Ebû Hâtim İbn Hibban ve Ebû Bekir el-Bâkıllânî *(Rahmetullahi Aleyhim ecmain)* gibi bazı âlimler, Allah Teala'nın isimlerinin bir kısmını diğerlerinden üstün saymanın caiz olmadığını söylemişlerdir. Bu âlimlere göre, yu-

676- Tayâlisî, s. 86. Bkz. 1495. Hadis.

677- Bakara Sûresi, 255; Al-i İmran Sûresi, 2.

678- Bakara Sûresi, 163.

679- Ebû Davud, Vitr, 26(2/80); Tirmizi, Deâvât, 65(5/517); İbn Mace, Dua; 9(2/1267); Müsned, 6/461.

karıdaki hadis gibi, Allah Teala'nın bazı isimlerini "en büyük ismi" diye niteleyen hadislerde "en büyük" kelimesi "büyük" manasına kullanılmıştır. Allah Teala'nın bütün isimleri de büyüktür.

Âlimlerin çoğu ise, yukarıdaki hadis ile benzerlerine dayanarak, Allah Teala'nın isimlerinin bazısının diğerlerinden üstün olduğu hadis ile benzerlerine dayanarak, Allah Teala'nın isimlerinin bazısının diğerlerinden üstün olduğunu söylemişlerdir. Ancak bu âlimler de, ilgili hadislerin "en büyük isim" olarak farklı isimler zikretmelerinden dolayı, "en büyük isim"in hangisi olduğu hususunda ihtilaf etmişlerdir. Bu hususta kırka yakın farklı görüşün olduğu hakledilmektedir. Bu arada Allah Teala'nın en büyük isminin "Allah", veya "el-Hayyu'l-Kayyûm" olduğunu söyleyenler vardır. İbn Hacer'in *(Rahmetullahi Aleyh)* belirttiğine göre, bu konudaki hadislerin sened bakımından en üstün olanı; en büyük ismin; "Allahu Lâ İlâhe İllâ Huve'l-Ahadu's-Samed, Ellezî Lem Yelid ve Lem Yûled ve Lem Yekün Lehu Küfüven Ahad" olduğunu ifade eden hadistir.

Bu kadar farklı rivayet ve görüşler bulunduğuna ve bu rivayetlerin hiçbirinde; "en büyük isim şudur, ondan daha büyüğü yoktur" denmediğine göre, sözkonusu isimlerin hepsinin "en büyük" olduğunu kabul etmek, netice itibariyle bunun da "büyük" manasına kullanıldığını söylemek mümkündür.

Yukarıdaki hadiste işaret edilen en büyük isim, iki ayette de geçen "Lâ İlâhe İllâ Hû" sözü, yani Kelime–i Tevhid olabilir. Bu ayetlerde geçen en büyük ismin "el-Hayyu'l-Kayyûm er-Rahmanu'r-Rahim" olduğunu söyleyenler de vardır.

٣٣٩٣ - حَدَّثَنَا مُجَاهِدٌ - هُوَ ابْنُ مُوسَى -، ثنا مَعْنٌ، ثنا مُعَاوِيَةُ بْنُ صَالِحٍ، عَنْ أَبِي الزَّاهِرِيَّةِ، عَنْ جُبَيْرِ بْنِ نُفَيْرٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَالَ: إِنَّ اللهَ خَتَمَ سُورَةَ الْبَقَرَةِ بِآيَتَيْنِ أُعْطِيتُهُمَا مِنْ كَنْزِهِ الَّذِي تَحْتَ الْعَرْشِ، فَتَعَلَّمُوهُنَّ وَعَلِّمُوهُنَّ نِسَاءَكُمْ، فَإِنَّهُمَا صَلَاةٌ وَقُرْآنٌ وَدُعَاءٌ[٥].

3393. Bize Mücahid -ki O, İbn Mûsa'dır-, rivayet edip (dedi ki), bize Ma'n rivayet edip (dedi ki), bize Muaviye b. Salih,

Ebu'z-Zahiriyye'den, (O da) Cübeyr b. Nufeyr'den (naklen) rivayet etti ki, Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurmuş: *"Allah gerçekten Bakara Sûresini iki ayetle sona erdirmiştir ki, onlar bana O'nun, Arş'ın altında olan hazinesinden verilmişlerdir. Binaenaleyh onları öğrenin, onları kadınlarınıza da öğretin. Çünkü onlar rahmettirler. (Onları okuyan kimse hem) Kur'an (okumuş, hem) dua (etmiş olur)!"*[680]

AÇIKLAMA

Bakara Sûresinin son iki ayeti "Amene'r-Rasûlü" diye başlayan 285. ayetle, ondan sonraki ayettir. Bu hadiste sözkonusu olan son iki ayetin, "Li'llahi Mâ fi's-Semâvâti" diye başlayan 284. ayet ile sonraki iki ayet olduğu da söylenmiştir. Bu durumda, "Amene'r-Rasûlü" diye başlayan ayetle sonraki ayet, tek ayet sayılmış olur. Ancak bu iki görüşten birincisi daha makbûldür. Bu ayetlerde hataların, unutulanların bağışlanması, insanlardan ağır yüklerin, sorumlulukların ve güç yetirilemeyecek şeylerin kaldırılması hususları bulunduğu için, onlar rahmettirler. Onları okuyan kimse hem bu hususlarda isteklerini bildirerek dua etmiş olur, hem de Kur'an okumuş olur!

«١٥»

باب في فضل سورة البقرة وال عمران

15. BÂB

BAKARA SÛRESİ İLE ÂL-İ İMRAN SÛRESİNİN FAZİLETİ

٣٣٩٤ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا بَشِيرٌ - هُوَ ابْنُ الْمُهَاجِرِ -، حَدَّثَنِي عَبْدُ

680- Merâsilu Ebû Davud, s. 120. Hadisin bu rivayeti mürseldir. Bu Hadisi, Cubeyr'in Ebû Zerr'den Müsned rivayeti için bkz. Şuab, 2/461; Müstedrek, 1/562. Şahidleri için bkz. Müsned, 5/151, 180.

اللهِ بْنُ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: كُنْتُ جَالِساً عِنْدَ النَّبِيِّ - ﷺ - فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ: تَعَلَّمُوا سُورَةَ الْبَقَرَةِ، فَإِنَّ أَخْذَهَا بَرَكَةٌ، وَتَرْكَهَا حَسْرَةٌ، وَلَا يَسْتَطِيعُهَا الْبَطَلَةُ، ثُمَّ سَكَتَ سَاعَةً ثُمَّ قَالَ: تَعَلَّمُوا سُورَةَ الْبَقَرَةِ وَآلِ عِمْرَانَ، فَإِنَّهُمَا الزَّهْرَاوَانِ وَإِنَّهُمَا تُظِلَّانِ صَاحِبَهُمَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ، كَأَنَّهُمَا غَمَامَتَانِ أَوْ غَيَابَتَانِ أَوْ فِرْقَانِ مِنْ طَيْرٍ صَوَافَّ، وَإِنَّ الْقُرْآنَ يَلْقَى صَاحِبَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حِينَ يَنْشَقُّ عَنْهُ الْقَبْرُ كَالرَّجُلِ الشَّاحِبِ فَيَقُولُ لَهُ: هَلْ تَعْرِفُنِي؟ فَيَقُولُ: مَا أَعْرِفُكَ.

فَيَقُولُ: أَنَا صَاحِبُكَ الْقُرْآنُ الَّذِي أَظْمَأْتُكَ فِي الْهَوَاجِرِ، وَأَسْهَرْتُ لَيْلَكَ، وَإِنَّ كُلَّ[1] تَاجِرٍ مِنْ وَرَاءِ تِجَارَتِهِ، وَإِنَّكَ الْيَوْمَ مِنْ وَرَاءِ كُلِّ تِجَارَةٍ، فَيُعْطَى الْمُلْكَ بِيَمِينِهِ، وَالْخُلْدَ بِشِمَالِهِ، وَيُوضَعُ عَلَى رَأْسِهِ تَاجُ الْوَقَارِ، وَيُكْسَى وَالِدَيْهِ حُلَّتَانِ لَا يُقَوَّمُ لَهُمَا الدُّنْيَا، فَيَقُولَانِ: بِمَ كُسِينَا هٰذَا؟ وَيُقَالُ لَهُمَا: بِأَخْذِ وَلَدِكُمَا الْقُرْآنَ، ثُمَّ يُقَالُ لَهُ: إِقْرَأْ وَاصْعَدْ فِي دَرَجِ الْجَنَّةِ وَغُرَفِهَا، فَهُوَ فِي صُعُودٍ مَا دَامَ يَقْرَأُ هَذّاً كَانَ أَوْ تَرْتِيلاً[2].

3394. Bize Ebû Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Beşir -ki O, İbnu'l-Muhacir'dir-, rivayet edip (dedi ki), bana Abdullah b. Bureyde, babasından rivayet etti ki, O şöyle demiş: Ben (bir-gün) Hz. Peygamber'in *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* yanında oturmaktaydım. O'nu şöyle buyururken işittim: *"Bakara Sûresini öğrenin! Çünkü onun öğrenilmesi bereket, terkedilmesi büyük üzüntü (sebebidir). Bâtıl şeylerle uğraşanlar*[681] *onu (öğrenmeye ve devamlı okumaya) güç yetiremezler!"* Sonra O bir müddet susmuş, ardından şöyle buyurmuştu: *"Bakara Sûresi ile Âl-i İmrân Sûresini öğrenin. Çünkü onlar (bu dünyada) iki aydınlatıcıdır. Onlar Kıyamet'te ise, iki bulutmuş veya iki gölgelikmiş, yahut kanatlarını açarak dizilmiş iki kuş sürüsüymüş gibi, dostlarını gölgelendireceklerdir! Kur'an da, dostu Kıyamet günü kabrinden çıktığında, (onun kurtulması için gay-*

681- Bu şekilde tercüme ettiğimiz "el-batala" kelimesine, "sihirbazlar" manası da verilmiştir. Çünkü onlar "batıl: gerçek dışı, boş, hükümsüz" şeylere düşkün ve din hususunda ciddiyetsizdirler. Bu kelimeyle "başı boş, işe yaramaz, ciddiyetsiz kimseler"in kastedilmiş olması da muhtemeldir.

ret etmekten dolayı) rengi solmuş adam şeklinde ona rastlayacak ve ona; "beni tanıyor musun?" diyecek. O, "seni tanımıyorum" cevabını verecek. O zaman Kur'an da şöyle diyecek: "Ben, seni öğle sıcaklıklarında susatan, senin geceni uykusuz bırakan dostun Kur'an'ım. Şüphesiz ticaretle uğraşan herkes ticaretinin ardından (kazanç bekler). Sen ise bütün ticaretlerin ardından (beklenen kazançtan daha fazlasını alacaksın)!" O zaman onun sağ eline, sahip olma -istediği gibi kullanma- (yetkisi), sol eline ebedilik verilecek; başına da vakar tâcı konulacak. Onun annesiyle babasına da kıymeti dünyayla biçilemeyecek iki takım elbise giydirilecek de onlar; "bunlar bize niye giydirildi?" diyecekler. Onlara; "çocuğunuz Kur'an'ı öğrendiğinden, Kur'an'la amel ettiğinden dolayı!" denilecek. Sonra ona (yani Kur'an'ın dostuna); "oku ve Cennet'in katlarına ve odalarına çık!" denilecek. Artık o, ister çabuk çabuk okusun, ister yavaş yavaş, okuduğu sürece yukarı çıkmaktadır!"[682]

٣٣٩٥ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، حَدَّثَنِي مُعَاوِيَةُ، عَنْ أَبِي يَحْيَى سُلَيْمُ بْنُ عَامِرٍ، أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا أُمَامَةَ يَقُولُ: إِنَّ أَخًا لَكُمْ أُرِيَ فِي الْمَنَامِ أَنَّ النَّاسَ يَسْلُكُونَ فِي صَدْعِ جَبَلٍ وَعْرٍ طَوِيلٍ، وَعَلَى رَأْسِ الْجَبَلِ شَجَرَتَانِ خَضْرَاوَانِ تَهْتِفَانِ: هَلْ فِيكُمْ مَنْ يَقْرَأُ سُورَةَ الْبَقَرَةِ؟ هَلْ فِيكُمْ مَنْ يَقْرَأُ سُورَةَ آلِ عِمْرَانَ؟ فَإِذَا قَالَ الرَّجُلُ: نَعَمْ، دَنَتَا بِأَعْذَاقِهِمَا حَتَّى يَتَعَلَّقَ بِهِمَا، فَتَخْطِرَانِ بِهِ الْجَبَلَ . قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: الْأَعْذَاقُ: الْأَغْصَانُ.

3395. Bize Abdullah b. Salih rivayet edip (dedi ki), bana Muaviye, Ebû Yahya Suleym b. Âmir'den rivayet etti ki, O, Ebû Umâme'yi şöyle derken işitmiş: Hakikaten bir kardeşinize rüyada gösterildi ki, insanlar sarp, uzun bir dağın yamacında yola dizilmişler. Bu dağın başında da şöyle seslenen iki yeşil ağaç var:

"İçinizde Bakara Sûresini okuyan var mı? İçinizde Âl-i İmran

682- İbn Mace, Edeb, 52(2/1242, sadece bir kısmı); Müsned, 5/348, 353; Müstedrek, 1/560 (sadece bir kısmı); Şuab, 2/344.

Sûresini okuyan var mı?" Bir adam; "evet" deyince, onlar, tutunması için salkımlarını sarkıtıyor ve ona dağ (yolunu) keyifle yürütüyorlar!

Ebû Muhammed (ed-Dârimî) dedi ki: "El-a'zak: saklımlar, dallar" demektir.

٣٣٩٦ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ الرَّقِّيُّ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ زَيْدٍ، عَنْ جَابِرٍ، عَنْ أَبِي الضُّحَى، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: قَرَأَ رَجُلٌ عِنْدَ عَبْدِ اللهِ الْبَقَرَةَ وَآلَ عِمْرَانَ، فَقَالَ: قَرَأْتَ سُورَتَيْنِ فِيهِمَا اسْمُ اللهِ الْأَعْظَمُ الَّذِي إِذَا دُعِيَ بِهِ أَجَابَ، وَإِذَا سُئِلَ بِهِ أَعْطَى.

3396. Bize Abdullah b. Ca'fer er-Rakkî, Ubeydullah b. Amr'dan, (O) Zeyd'den, (O) Câbir'den, (O) Ebu'd-Duha'dan, (O) Mesrûk'tan, (O da) Abdullah'tan (naklen) rivayet etti. (Mesrûk) demiş ki: Bir adam Abdulah'ın yanında Bakara ile Âl-i İmrân'ı okumuştu da, O şöyle demişti: "Sen iki Sûre okudun ki, onlarda Allah'ın, kendisiyle dua edildiğinde icabet ettiği, (birşey) istendiğinde verdiği en büyük ismi vardır!"

٣٣٩٧ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ بْنِ سَعِيدٍ، ثنا عَبْدُ السَّلَامِ بْنُ حَرْبٍ، عَنِ الْجُرَيْرِيِّ، عَنْ أَبِي عَطَّافٍ، عَنْ كَعْبٍ، قَالَ: مَنْ قَرَأَ الْبَقَرَةَ وَآلَ عِمْرَانَ جَاءَتَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ تَقُولَانِ: رَبَّنَا لَا سَبِيلَ عَلَيْهِ.

3397. Bize Muhammed b. İsmail b. Saîd rivayet edip (dedi ki), bize Abdusselam b. Harb, el-Cureyrî'den, (O) Ebû Attâf'tan, (O da) Ka'b'dan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Kim Bakara ve Âl-i İmrân'ı okursa, onlar Kıyamet günü gelir, şöyle derler: "Yâ Rabbi, ona hiçbir muaheze olmasın!"

«١٦»

باب في فضل ال عمران

16. BÂB
ÂL-İ İMRAN SÛRESİNİN FAZİLETİ HAKKINDA

٣٣٩٨ ـ حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا إِسْرَائِيلُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ سُلَيْمِ بْنِ حَنْظَلَةَ الْبَكْرِيِّ، قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْعُودٍ: مَنْ قَرَأَ آلَ عِمْرَانَ فَهُوَ غَنِيٌّ، وَالنِّسَاءُ مُحَبَّرَةٌ، قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: مُحَبَّرَةٌ: مُزَيَّنَةٌ.

3398. Bize Ebû Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize İsrail, Ebû İshak'tan, (O da) Suleym b. Hanzala el-Bekri'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş: Abdullah b. Mes'ûd dedi ki: "Kim Al-i İmrân'ı okursa o zengindir. (Artık) kadınlar süslenmişlerdir, (onun kendilerine talip olmasını beklerler!)"[683]

Ebû Muhammed (ed-Dârimî) dedi ki: "Muhabbere", "süslenmiş" demektir.

٣٣٩٩ ـ حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ عِيسَى، عَنِ ابْنِ لَهِيعَةَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ أَبِي الْخَيْرِ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ، قَالَ: مَنْ قَرَأَ آخِرَ آلِ عِمْرَانَ فِي لَيْلَةٍ كُتِبَ لَهُ قِيَامُ لَيْلَةٍ.

3399. Bize İshak b. İsa, İbn Lehîa'dan, (O) Yezid b. Ebi Habib'den, (O) Ebu'l-Hayr'dan, (O da) Hz. Osman b. Affan'dan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: "Kim bir gecede Al-i İmrân'ın sonunu okursa, ona bir geceyi tamamen ibadetle geçirme (sevabı) yazılır!"

٣٤٠٠ ـ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُبَارَكِ، ثنا صَدَقَةُ بْنُ خَالِدٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ مَكْحُولٍ، قَالَ: مَنْ قَرَأَ سُورَةَ آلِ عِمْرَانَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ صَلَّتْ عَلَيْهِ الْمَلَائِكَةُ إِلَى اللَّيْلِ.

683- Garibu'l-Hadis, 2/170-171. Bkz. en-Nihaye, 1/327 (HBR maddesi).

3400. Bize Muhammed İbnu'l-Mübarek rivayet edip (dedi ki), bize Sadaka b. Halid, Yahya İbnu'l-Hâris'ten, (O da) Mekhûl'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: "Kim Cuma günü Âl-i İmrân Sûresini okursa, melekler onun için geceye kadar Allah'tan bağış dilerler!"

٣٤٠١ ـ حَدَّثَنَا الْقَاسِمُ بْنُ سَلاَّمٍ أَبُو عُبَيْدٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي عُبَيْدُ اللهِ الْأَشْجَعِيُّ، حَدَّثَنِي مِسْعَرٌ، حَدَّثَنِي جَابِرٌ قَبْلَ أَنْ يَقَعَ فِيمَا وَقَعَ فِيهِ عَنِ الشَّعْبِيِّ قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللهِ نِعْمَ كَنْزُ الصُّعْلُوكِ سُورَةُ آلِ عِمْرَانَ يَقُومُ بِهَا فِي آخِرِ اللَّيْلِ.

3401. Bize el-Kasım b. Sellâm Ebû Ubeyd rivayet edip dedi ki, bana Ubeydullah el-Eşceî rivayet edip (dedi ki), bana Mis'ar rivayet edip (dedi ki), bana Câbir, içine düştüğü (yanlış görüşe) düşmesinden[684] önce **eş-Şa'bi'den rivayet etti ki,** O şöyle demiş: Abdullah dedi ki; "Âl-i İmrân Sûresi fakirin en güzel hazinesidir! O, gecenin sonunda kalkıp onunla geceyi ihya eder!"[685]

٣٤٠٢ ـ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدٍ، ثنا عَبْدُ السَّلاَمِ، عَنِ الْجُرَيْرِيِّ، عَنْ أَبِي السَّلِيلِ، قَالَ: أَصَابَ رَجُلٌ دَماً قَالَ: فَآوَى إِلَى وَادِي مَجَنَّةَ وَادٍ لاَ يَمْشِي فِيهِ أَحَدٌ إِلاَّ أَصَابَتْهُ جِنَّةٌ، وَعَلَى شَفِيرِ الْوَادِي رَاهِبَانِ، فَلَمَّا أَمْسَى قَالَ أَحَدُهُمَا لِصَاحِبِهِ: هَلَكَ وَاللهِ الرَّجُلُ. قَالَ: فَافْتَتَحَ سُورَةَ آلِ عِمْرَانَ، قَالاَ: فَقَرَأَ سُورَةً طَيِّبَةً، لَعَلَّهُ سَيَنْجُو. قَالَ: فَأَصْبَحَ سَلِيماً. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: أَبُو السَّلِيلِ: ضُرَيْبُ بْنُ نُفَيْرٍ(١) يَعْنِي ـ ابْنَ نُفَيْرٍ.

3402. Bize Muhammed b. Saîd rivayet edip (dedi ki), bize Abdusselam, el-Cüreyrî'den, (O da) Ebu's-Selil'den (naklen) ri-

684- Şiî bir alim olan Cabir b. Yezid el-Cufi'nin, Hz. Ali'nin tekrar dünyaya döneceği (rec'at) görüşünü benimsemesi kastedilmiş olmalıdır. Bkz. Mizanu'l-İ'tidal, 1/383.

685- Garibu'l-Hadis, 2/171.

vayet etti ki, O şöyle demiş: Bir adam birini öldürmüştü... (Ebu's-Selil, sözünün devamında) şöyle demiş: Bunun üzerine cinler vadisine, içinde yürüyen herkesi cinlerin çarptığı vadiye sığınmış. Bu vadinin kenarında da iki rahib varmış. (Adam orada) akşamladığında onlardan biri diğerine; "adam vallahi mahvoldu!" demiş. (Ebu's-Selil) sözüne şöyle devam etmiş: Derken (adam) Âl-i İmrân Sûresini (okumaya) başlamış. (Bitirince rahibler); "işte güzel bir Sûre okudu; belki kurtulacak!" demişler. (Ebu's-Selil, sözüne devamla) demiş ki, sonunda (adam) sağ selim sabaha varmış.

Ebû Muhammed (ed-Dârimî) dedi ki: Ebu's-Selil, Dureyb b. Nukayr'dır; yani İbn Nufeyr'dir.

«١٧»

باب فضائل الأنعام والسور

17. BÂB

EN'AM VE DİĞER SÛRELERİN FAZİLETİ

٣٤٠٣ - حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ هَانِيءٍ، ثنا إِبْرَاهِيمُ بْنُ طَهْمَانَ، ثنا عَاصِمٌ، عَنِ الْمُسَيَّبِ بْنِ رَافِعٍ قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللهِ: السَّبْعُ الطُّوَلُ مِثْلُ التَّوْرَاةِ، وَالْمِئِينَ مِثْلُ الْإِنْجِيلِ، وَالْمَثَانِي مِثْلُ الزَّبُورِ، وَسَائِرِ الْقُرْآنِ بَعْدُ فَضْلٌ[1].

3403. Bize Muaz b. Hâni' rivayet edip (dedi ki), bize İbrahim b. Tahmân rivayet edip (dedi ki), bize Asım, el-Museyyeb b. Rafi'den rivayet etti ki, O şöyle demiş:

"Es-Seb'u't-Tuvel, Tevrat'ın benzeri; el-Miîn, İncil'in benzeri; el-Mesâni, Zebûr'un benzeri; Kur'an'ın ondan sonraki geri kalanı ise (bize verilen) fazlalıktır!"[686]

686- Merfû şahidleri için bkz. Müsned, 4/107; Mecmâu'z-Zevâid, 7/46, 158; Şuab, 2/465.

AÇIKLAMA

Kur'an-ı Kerim'deki sûrelerin her birinin özel isimleri olduğu gibi, bir kısmının da ortak isimleri vardır. Bu haberde, dört öbek olarak düşünülen Kur'an sûrelerinin öbek öbek ortak isimleri geçmektedir. Bunlardan "es-Seb'u't-Tuvel", "Yedi Uzunlar" demektir. Âlimlerin çoğuna göre bunlar, Bakara, Âl-i İmrân, Nisa, Maide, En'am, A'raf ve Enfal-Tevbe Sûrelerinden ibarettir. Burada Enfal ve Tevbe Sûreleri tek Sûre kabul edilmiştir. Zaten, bir görüşe göre bu sûrelerin iki Sûre mi, tek Sûre mi olduğu kesin olarak bilinmediği için, aralarına besmele yazılmamıştı. "Miûn", "Yüz (Ayetliler)"; "Mesani", "Tekrarlananlar" demektir.

Said Havva'nın tesbitine göre Yunûs Sûresinden Kasas Sûresine kadar olanlara "Miûn", Ankebût Sûresinden Kaf Sûresine kadar olanlara "Mesani" denir. Yine O'na göre bu Sûrelere bu ismin verilmesinin sebebi, onlarda, önceki "Miûn", Sûrelerinde açıklanmış olan bazı konularla bizzat bu Sûrelerde yer alan bazı hususların "tekrar tekrar" açıklanmış olmasıdır. Mufassal Sûrelerin başlangıcına gelince, bu hususta on kadar görüş vardır. Bunlardan biri, bu Sûrelerin Kaf Sûresi ile başladığı şeklindedir. Said Havva, yukarıdaki tesbitinden de anlaşılacağına göre, bu Sûreleri Kaf Sûresinden sonraki Zâriyât Sûresi ile başlatmaktadır. Ancak O'nun, bu kısımların başlangıç ve bitiş yerlerini tesbitte baş vurduğu ölçüler olan; ilgili nasslar, alâmetler ve manalar kıstaslarından "alâmetler" kıstasına bakılırsa, Kaf Sûresinin de, harf-i mukatta'dan hemen sonra, sonraki üç Sûre gibi yemin ile başlayıcı ve üslûbun göz önüne alınıp Mufassal sûrelerin Kaf Sûresinden başlaması gerektiği söylenebilir.[687]

Bir izaha göre araları sıkça besmelerle ayrılmış olduklarından dolayı Mufassal adı verilen Sûreler de kendi içlerinde üç bölüğe ayrılırlar: 1) Tıvâl-ı Mufassal (Mufassal'ın Uzunları): Kaf Sûresinden Burûc Sûresine kadar; 2) Evsât-ı Mufassal (Mufassal'ın Ortancaları): Tarık Sûresinden Beyyine Sûresine kadar; 3) Rısâr-ı Mufassal (Mufassal'ın Kısaları): Beyyine Sûresinden Nas Sûresine kadar.

687- Saîd Havva'nın görüşleri için bkz. el-Esas fi't-Tefsir, 8/4149, 4155.

Yukarıdaki haberde geçen benzetmeler konu itibariyle değil, Hz. Peygamber'e *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*, önceki Peygamberlere verilen kitapların karşılığı olarak verilen Sûreler manasına olmalıdır. Nitekim bu haberin merfû şahidlerinde; *"Bana Tevrat'ın yerine es-Seb'u't-Tuvel... verildi"* ifadesi geçmektedir.

٣٤٠٤ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا زُهَيْرٌ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ خَلِيفَةَ، عَنْ عُمَرَ، قَالَ: الْأَنْعَامُ مِنْ نَوَاجِبِ الْقُرْآنِ.(٣)

3404. Bize Ebû Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Zübeyr, Ebû İshak'tan, (O) Abdullah b. Halife'den, (O da) Hz. Ömer'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: "En'am, Kur'an'ın en üstün (Sûrelerindendir)!"[688]

٣٤٠٥ - حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، ثنا هَمَّامٌ، عَنْ أَبِي عِمْرَانَ الْجَوْنِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ رَبَاحٍ، عَنْ كَعْبٍ، قَالَ: فَاتِحَةُ التَّوْرَاةِ الْأَنْعَامُ، وَخَاتِمَتُهَا هُودٌ.

3405. Bize Müslim b. İbrahim rivayet edip (dedi ki), Hemmâm, Ebû İmrân el-Cevni'den, (O) Abdullah b. Rebah'tan, (O da) Ka'b'dan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: "Tevrat'ın başlangıcı En'am, sonu Hûd (Sûresi gibidir)!"

٣٤٠٦ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا هَمَّامٌ، عَنْ أَبِي عِمْرَانَ الْجَوْنِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ رَبَاحٍ، أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ -: إِقْرَؤُا سُورَةَ هُودٍ يَوْمَ الْجُمُعَةِ(١).

3406. Bize Yezid b. Hârûn haber verip (dedi ki), bize

688- Kenzu'-Ummal, 2/305.

Hemmâm, Ebû İmrân el-Cevni'den, (O da) Abdullah b. Rebah'tan (naklen) haber verdi ki, Hz. Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurmuş: *"Cuma günü Hûd Sûresini okuyun!"*

٣٤٠٧ - حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، ثنا هَمَّامٌ، ثنا أَبُو عِمْرَانَ الْجَوْنِيُّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ رَبَاحٍ، عَنْ كَعْبٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: إِقْرَؤُوا سُورَةَ هُودٍ يَوْمَ الْجُمُعَةِ[1].

3407. Bize Müslim b. İbrahim rivayet edip (dedi ki), bize Hemmâm rivayet edip (dedi ki), bize Ebû İmrân el-Cevni, Abdullah b. Rebah'tan, (O da) Ka'b'dan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Cuma günü Hûd Sûresini okuyun!"*[689]

«١٨»

باب في فضل سورة الكهف

18. BÂB

KEHF SÛRESİNİN FAZİLETİ HAKKINDA

٣٤٠٨ - حَدَّثَنَا أَبُو الْمُغِيرَةِ، ثنا عَبْدَةُ، عَنْ خَالِدِ بْنِ مَعْدَانَ، قَالَ: مَنْ قَرَأَ عَشْرَ آيَاتٍ مِنَ الْكَهْفِ لَمْ يَخْفِ الدَّجَّالَ.

3408. Bize Ebu'l-Muğîre rivayet edip (dedi ki), bize Abde, Halid b. Ma'dan'dan rivayet etti ki, O şöyle demiş: "Kim Kehf Sûresinden on ayet okursa, Deccaldan kormaz!"[690]

689- Merâsilu Ebi Davud, s. 103-104; Şuab, 2/472.

690- Merfû şahidleri için bkz. Müslim, Musâfirîn, 257(1/555); Ebû Davuud, Melâhım, 14(4/117); Müsned, 5/196; Müstedrek, 2/368; Mecmâu'z-Zevâid, 7/53; Kenzu'l-Ummâl, 1/575, 577.

٣٤٠٩ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، عَنْ عَبْدَةَ، عَنْ زِرِّ بْنِ حُبَيْشٍ، قَالَ: مَنْ قَرَأَ آخِرَ سُورَةِ الْكَهْفِ لِسَاعَةٍ يُرِيدُ يَقُومُ مِنَ اللَّيْلِ، قَامَهَا. قَالَ عَبْدَةُ: فَجَرَّبْنَاهُ فَوَجَدْنَاهُ كَذَلِكَ.

3409. Bize Muhammed b. Kesir, el-Evzaî'den, (O) Abde'den, (O da) Zirr b. Hubeyş'ten (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: "Kim gece kalkmak istediği zaman için Kehf Sûresinin sonunu okursa, o (zamanda) kalkar!"

Abde sözüne devamla dedi ki: "Bu haber üzerine biz bunu denedik de, öyle olduğunu gördük."

٣٤١٠ - حَدَّثَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، ثنا هُشَيْمٌ[1] ثنا أَبُو هَاشِمٍ، عَنْ أَبِي مِجْلَزٍ، عَنْ قَيْسِ بْنِ عَبَّادٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: مَنْ قَرَأَ سُورَةَ الْكَهْفِ لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ أَضَاءَ لَهُ مِنَ النُّورِ فِيمَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْبَيْتِ الْعَتِيقِ[2].

3410. Bize Ebu'n-Nu'man rivayet edip (dedi ki), bize Huşeym rivayet edip (dedi ki), bize Ebû Haşim, Ebû Miclez'den, (O) Kays b. Abbâd'dan, (O da) Ebû Said el-Hudri'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: "Kim cuma gecesi Kehf Sûresini okursa, onun için, kendisiyle Eski Ev (Kâbe) arasında bir nûr parlar!"[691]

«١٩»

باب في فضل سورة تنزيل السجدة وتبارك

19. BÂB

TENZİL-SECDE SÛRESİ İLE TEBÂREKE'NİN FAZİLETİ

691- Şuab, 2/474. Merfû şahidleri için bkz. Müstedrek, 2/368; Mecmâu'z-Zevâid, 7/53; Kenzu'l-Ummâl, 1/575.

٣٤١١ ـ أَخْبَرَنَا أَبُو الْمُغِيرَةِ، حَدَّثَنَا عَبْدَةُ، عَنْ خَالِدِ بْنِ مَعْدَانَ، قَالَ: إِقْرَؤُوا الْمُنْجِيَةَ، وَهِيَ الٓمٓ تَنْزِيلُ، فَإِنَّهُ بَلَغَنِي أَنَّ رَجُلًا كَانَ يَقْرَؤُهَا مَا يَقْرَأُ شَيْئًا غَيْرَهَا، وَكَانَ كَثِيرَ الْخَطَايَا فَنَشَرَتْ جَنَاحَهَا عَلَيْهِ، وَقَالَتْ: رَبِّ اغْفِرْ لَهُ، فَإِنَّهُ كَانَ يُكْثِرُ قِرَاءَتِي، فَشَفَّعَهَا الرَّبُّ فِيهِ، وَقَالَ: اكْتُبُوا لَهُ بِكُلِّ خَطِيئَةٍ حَسَنَةً، وَارْفَعُوا لَهُ دَرَجَةً.

3411. Bize Ebu'l-Muğîre haber verip (dedi ki), bize Abde, Halid b. Ma'dan'dan rivayet etti ki, O şöyle demiş: "Şu kurtarıcı (Sûreyi) -ki O, Elif Lâm Mim-Tenzil'dir-, okuyun. Çünkü gerçekten bana ulaştı ki, bir adam onu okur, başka hiçbir şey okumazmış. O, günahları da çok olan biriymiş. Nihayet (âhirette hesap günü geldiğinde bu Sûre) kanadını onun üzerine yaymış ve "yâ Rabb'i, onu bağışla! Çünkü o beni çok okurdu!" demiş. Rabb da onun adam hakkındaki şefaatini kabul etmiş ve şöyle buyurmuş: ***'Ona her günahına karşılık bir iyilik yazın ve onu bir derece yükseltin!'***"

٣٤١٢ ـ حَدَّثَنَا عَفَّانُ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، أنا أَبُو الزُّبَيْرِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ ضَمْرَةَ، عَنْ كَعْبٍ، قَالَ: مَنْ قَرَأَ تَنْزِيلُ السَّجْدَةِ، وَتَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ كُتِبَ لَهُ سَبْعُونَ حَسَنَةً، وَحُطَّ عَنْهُ بِهَا سَبْعُونَ سَيِّئَةً، وَرُفِعَ لَهُ بِهَا سَبْعُونَ دَرَجَةً.

3412. Bize Affân rivayet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme rivayet edip (dedi ki), bize Ebu'z-Zübeyr, Abdullah b. Damra'dan, (O da) Ka'b'dan (naklen) haber verdi ki, O şöyle demiş: "Kim Tenzil (Secde) Sûresi ile Tebareke'llezî bi-Yedihi'l-Mülk Sûresini okursa, ona yetmiş iyilik yazılır, ondan bu sebeple yetmiş kötülük düşürülür ve o, bundan dolayı yetmiş derece yükseltilir."

٣٤١٣ ـ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، حَدَّثَنِي مُعَاوِيَةُ بْنُ صَالِحٍ، أَنَّهُ

سَمِعَ أَبَا خَالِدٍ عَامِرَ بْنِ جَشِيبٍ وَبَحِيرَ بْنَ سَعْدٍ، يُحَدِّثَانِ أَنَّ خَالِدَ بْنَ مَعْدَانَ، قَالَ: إِنَّ الٓمٓ تَنْزِيلُ تُجَادِلُ عَنْ صَاحِبِهَا فِي الْقَبْرِ يَقُولُ: اللَّهُمَّ إِنْ كُنْتُ مِنْ كِتَابِكَ فَشَفِّعْنِي فِيهِ، وَإِنْ لَمْ أَكُنْ مِنْ كِتَابِكَ فَامْحُنِي عَنْهُ، وَإِنَّهَا تَكُونُ كَالطَّيْرِ تَجْعَلُ جَنَاحَهَا عَلَيْهِ فَتَشْفَعُ لَهُ فَتَمْنَعُهُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَفِي تَبَارَكَ مِثْلُهُ، فَكَانَ خَالِدٌ لاَ يَبِيتُ حَتَّى يَقْرَأَ بِهِمَا.

3413. Bize Abdullah b. Salih rivayet edip (dedi ki), bana Muaviye b. Salih rivayet etti ki O, Ebû Halid Âmir b. Ceşib ile Bahir b. Sa'd'ı rivayet ederlerken işitmiş ki, Halid b. Ma'dan şöyle demiş: Şüphesiz Elif-Lâm-Mim-Tenzil Sûresi kabirde, (hayattayken kendisini okumuş olan) arkadaşı için; "Allah'ım, eğer ben senin Kitab'ından değilsem beni ondan sil!" diyerek mücalede eder. O, kuş gibi de olup kanadını onun üzerine gerer. Böylece ona şefaat edip onu kabir azabından korur."

(Bu haberin) benzeri Tebâreke Sûresi hakkında da vardır. Bu sebeple Halid bunları okumadıkça gecesini geçirmezmiş.

٣٤١٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ لاَ يَنَامُ حَتَّى يَقْرَأَ الٓمٓ تَنْزِيلُ السَّجْدَةَ، وَتَبَارَكَ[1].

3414. Bize Nuaym haber verip (dedi ki), bize Süfyân, Leys'ten, (O) Ebu'z-Zübeyr'den, (O da) Câbir'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş: Hz. Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* Elif-Lâm-Mim-Tenzil (Secde) Sûresi ile Tebâreke Sûresini okumadıkça uyumazdı."[692]

٣٤١٥ - حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ خَالِدٍ، ثنا مُعْتَمِرٌ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ طَاوُسٍ،

692- Tirmizi, Deâvât, 22(5/475); Müsned, 3/340; Müstedrek, 2/412; Şuab, 2/478; Amelu'l-Yevm ve'l-Leyle, Nesai, s. 431-432; Amelu'l-Yevm ve'l-Leyle, İbnu's-Sünni, s. 251.

قَالَ: فُضِّلَتَا عَلَى كُلِّ سُورَةٍ فِي الْقُرْآنِ بِسِتِّينَ حَسَنَةً.

3415. Bize Mûsa b. Halid rivayet edip (dedi ki), bize Mu'temir, Leys'ten, (O da) Tâvûs'tan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş: "O ikisi (yani Secde Sûresi ile Mülk Sûresi) Kur'an'daki her Sûreden altmış derece üstün kılındı!"

٣٤١٦ ـ أَخْبَرَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، ثنا شُعْبَةُ، حَدَّثَنِي عَمْرُو بْنُ مُرَّةَ، قَالَ: سَمِعْتُ مُرَّةَ يَقُولُ: أُتِيَ رَجُلٌ فِي قَبْرِهِ فَأُتِيَ جَانِبَ قَبْرِهِ، فَجَعَلَتْ سُورَةٌ مِنَ الْقُرْآنِ ثَلَاثِينَ آيَةً تُجَادِلُ عَنْهُ قَالَ: فَنَظَرْنَا أَنَا وَمَسْرُوقٌ، فَلَمْ نَجِدْ فِي الْقُرْآنِ سُورَةً ثَلَاثِينَ آيَةً إِلَّا تَبَارَكَ.

3416. Bize Haccac b. Minhâl haber verip (dedi ki), bize Şu'be rivayet edip (dedi ki), bana Amr b. Mürre rivayet edip şöyle dedi: Mürre'yi şöyle derken işittim: Kabirdeki bir adama (azab meleği) gelmiş de (adam) kabrinin köşesine gitmiş. (Melek de oraya gitmiş). O zaman Kur'an'dan otuz ayetlik bir Sûre onun için mücadele etmeye koyulmuş (ve onu kurtarmış)!"[693]

(Mürre sözünün devamında) demiş ki: Bunun üzerine ben ve Mesrûk baktık da Kur'an'da Tebâreke Sûresi dışında otuz ayetlik bir Sûre bulamadık.

«٢٠»

باب في فضل سورة طه ويس

20. BÂB
TAHA SÛRESİ İLE YASİN SÛRESİ'NİN FAZİLETİ

693- Merfû ve mevkûf şahidleri için bkz. Şuab, 2/494; Kenzu'l-Ummâl, 2/309-310.

٣٤١٧ - حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ، ثنا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُهَاجِرِ بْنِ الْمِسْمَارِ، عَنْ عُمَرَ بْنِ حَفْصِ بْنِ ذَكْوَانَ، عَنْ مَوْلَى الْحُرَقَةِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: إِنَّ اللهَ - تَبَارَكَ وَتَعَالَى - قَرَأَ طٰهٰ وَيٰس قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِأَلْفِ عَامٍ، فَلَمَّا سَمِعَتِ الْمَلَائِكَةُ الْقُرْآنَ، قَالَتْ: طُوبَى لِأُمَّةٍ يَنْزِلُ هٰذَا عَلَيْهَا، وَطُوبَى لِأَجْوَافٍ تَحْمِلُ هٰذَا، وَطُوبَى لِأَلْسِنَةٍ تَتَكَلَّمُ بِهٰذَا[1].

3417. Bize İbrahim İbnu'l-Münzir rivayet edip (dedi ki), bize İbrahim İbnu'l-Muhacir İbni'l-Mismar, Ömer b. Hafs b. Zekvân'dan, (O) el-Hurakaoğulları'nın azadlısından, (O da) Ebû Hüreyre'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurmuş: *"Şüphesiz zâtında ve sıfatlarında noksanlıklardan uzak ve şânı yüce olan Allah, Tâhâ ve Yasin'i gökleri ve yeri yaratmasından bin yıl önce okumuş. O zaman Melekler Kur'an'ı işittiklerinde şöyle demişler: Bunun kendisine ineceği ümmete ne mutlu! Bunu taşıyacak gönüllere ne mutlu! Bunu konuşacak dillere ne mutlu!"*[694]

«٢١»

باب في فضل يس

21. BÂB

YASİN SÛRESİ'NİN FAZİLETİ HAKKINDA

٣٤١٨ - حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ مُوسَى بْنُ خَالِدٍ، حَدَّثَنَا مُعْتَمِرٌ، عَنْ أَبِيهِ،

694- Şuab, 2/476-477; Mecmâu'z-Zevâid, 7/56 (Taberani'den); Firdevs, 1/162-163. İbn Hıbban, İbn Adiyy ve İbnu'l-Cevzi bu Hadisin mevzû olduğnu söylemiş, İbn Hacer ve Suyûti ise onun zayıf olduğunu savunmuş, Iraki de zayıf olduğunu söylemiştir. Bkz. el-Muğni an Hamli'l-Esfâr, 1/274; el-Leâli, 1/10; Tenzihu'ş-Şeria, 1/139; el-Kamil, 1/216.

قَالَ: بَلَغَنِي عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: مَنْ قَرَأَ يٰسٓ فِي لَيْلَةٍ ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللهِ - أَوْ مَرْضَاةِ اللهِ - غُفِرَ لَهُ. وَقَالَ بَلَغَنِي: أَنَّهَا تَعْدِلُ الْقُرْآنَ كُلَّهُ.

3418. Bize Ebu'l-Velid Mûsa b. Halid rivayet edip (dedi ki), bize Mu'temir, babasından rivayet etti ki, O şöyle demiş: Bana el-Hasan'dan ulaştı ki, O şöyle demiş: "Kim bir gecede Allah'ın rızasını -veya "Allah'ın razılığını"- kazanmak için Yasin'i okursa, o bağışlanır!"[695]

(Mu'temir'in babası sözüne devamla) şöyle demiş: "Bana ulaştı ki, o (yani Yasin) bütün Kur'an'a denk olur!"

٣٤١٩ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدٍ، ثنا حُمَيْدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ صَالِحٍ، عَنْ هَارُونَ أَبِي مُحَمَّدٍ، عَنْ مُقَاتِلِ بْنِ حَيَّانَ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: إِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ قَلْبًا، وَإِنَّ قَلْبَ الْقُرْآنِ يٰسٓ، مَنْ قَرَأَهَا فَكَأَنَّمَا قَرَأَ الْقُرْآنَ عَشْرَ مَرَّاتٍ(*).

3419. Bize Muhammed b. Saîd rivayet edip (dedi ki), bize Humeyd b. Abdirrahman, el-Hasan b. Salih'ten, (O) Hârûn Ebû Muhammed'den, (O) Mukâtıl b. Hayyân'dan, (O) Katâde'den, (O da) Enes'ten (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurmuş: *"Şüphesiz her şeyin kalbi vardır. Şüphesiz Kur'an'ın kalbi ise Yasin'dir. Kim onu okursa, sanki Kur'an'ı on kere okumuş olur!"*[696]

٣٤٢٠ - حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ شُجَاعٍ، حَدَّثَنِي أَبِي، حَدَّثَنِي زِيَادُ بْنُ خَيْثَمَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُحَادَةَ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ

695- Merfû ve mevkûf şahidleri için bkz. Şuab, 2/479, 480; Kenzu'l-Ummâl, 1/591.

696- Tirmizi, Fezâilu'l-Kur'an, 7(5/162); Şuab, 2/480. Bu Hadis, ravilerinden Hârûn Ebû Muhammed'in meçhûl olması sebebiyle zayıftır.

رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: مَنْ قَرَأَ يٰسٓ فِي لَيْلَةٍ ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللهِ، غُفِرَ لَهُ فِي تِلْكَ اللَّيْلَةِ[1].

3420. Bize el-Velid b. Şucâ' rivayet edip (dedi ki), bana Ziyad b. Haysame, Muhammed b. Cuhâde'den, (O) el-Hasan'dan, (O da) Ebû Hüreyre'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurmuş: *"Kim bir gecede Allah'ın rızasını kazanmak için Yasin'i okursa o, o gece bağışlanır!"*[697]

٣٤٢١ - حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ شُجَاعٍ، حَدَّثَنِي أَبِي، حَدَّثَنِي زِيَادُ بْنُ خَيْثَمَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُحَادَةَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ، قَالَ: بَلَغَنِي أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَالَ: مَنْ قَرَأَ يٰسٓ فِي صَدْرِ النَّهَارِ قُضِيَتْ حَوَائِجُهُ[2].

3421. Bize el-Velid b. Şucâ' rivayet edip (dedi ki), bana Ziyad b. Hayseme, Muhammed b. Cuhâde'den, (O da) Atâ b. Ebi Rebah'tan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Bana ulaştı ki, Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurmuş: *"Kim gündüzün başlangıcında Yasin'i okursa, onun ihtiyaçları giderilir!"*[698]

٣٤٢٢ - حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ زُرَارَةَ، ثنا عَبْدُ الْوَهَّابِ، ثنا رَاشِدٌ أَبُو مُحَمَّدٍ الْحِمَّانِيُّ، عَنْ شَهْرِ بْنِ حَوْشَبٍ، قَالَ: قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ، : مَنْ قَرَأَ يٰسٓ حِينَ يُصْبِحُ أُعْطِيَ يُسْرَ يَوْمِهِ حَتَّى يُمْسِيَ، وَمَنْ قَرَأَهَا فِي صَدْرِ لَيْلَةٍ أُعْطِيَ يُسْرَ لَيْلَتِهِ حَتَّى يُصْبِحَ[3].

3422. Bize Amr b. Zurâre rivayet edip (dedi ki), bize Abdulvehhâb rivayet edip (dedi ki), bize Raşid Ebû Muhammed

---

697- El-Mu'cemu's-Sağîr, 1/255; Hılye, 2/159; Mecmâu'z-Zevâid, 7/97. Bkz. Tenzihu'ş-Şeria, 1/290.
698- Bu Hadis mürseldir, Atâ' b. Ebi Rebah, Tabiûndandır.

el-Hımmânî, Şehr b. Havşeb'den rivayet etti ki, O şöyle demiş: İbn Abbas demiş ki: "Kim sabaha ulaştığında Yasin'i okursa, ona, akşama ulaşıncaya kadar o gününün kolaylığı bahşedilir. Kim de onu bir gecenin başlangıcında okursa, ona da sabaha ulaşıncaya kadar o gecesinin kolaylığı bahşedilir!"

«٢٢»

باب في فضل حمّ الدخان والحواميم والمسبحات

22. BÂB
HA-MİM-DUHAN İLE HA-MİM'LERİN VE MÜSEBBİHAT'IN FAZİLETİ HAKKINDA

٣٤٢٣ ـ حَدَّثَنَا يَعْلَى، ثنا إِسْمَاعِيلُ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عِيسَى، قَالَ: أُخْبِرْتُ أَنَّهُ: مَنْ قَرَأَ حمّ الدُّخَانَ لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ إِيمَاناً وَتَصْدِيقاً بِهَا أَصْبَحَ مَغْفُوراً لَهُ.

3423. Bize Ya'lâ rivayet edip (dedi ki), bize İsmail, Abdullah b. İsa'dan rivayet etti ki, O şöyle demiş: Bana bildirildi ki; "kim cuma gecesi Ha-Mim-Duhân Sûresini, ona inanarak ve onun doğru olduğunu kabul ederek okursa, sabaha bağışlanmış olarak ulaşır!"[699]

٣٤٢٤ ـ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُبَارَكِ، ثنا صَدَقَةُ بْنُ خَالِدٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ، قَالَ: مَنْ قَرَأَ الدُّخَانَ فِي لَيْلَةِ الْجُمُعَةِ أَصْبَحَ مَغْفُوراً لَهُ، وَزُوِّجَ مِنَ الْحُورِ الْعِينِ.

3424. Bize Muhammed İbnu'l-Mübarek rivayet edip (dedi

699- Bu haberin zayıf olan merfû şahidleri için bkz. Tirmizi, Fezâilu'l-Kur'an, 8(5/163); Mecmâu'z-Zevâid, 2/168.

ki), bize Sadaka b. Halid, Yahya İbnu'l-Haris'ten, (O da) Ebû Rafi'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş: "Kim cuma gecesi Duhân Sûresini okursa, o, sabaha bağışlanmış olarak ulaşır ve (âhirette) iri gözlü hûrilerle evlendirilir!"

٣٤٢٥ - حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، عَنْ مِسْعَرٍ، عَنْ سَعْدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: كُنَّ الْحَوَامِيمُ يُسَمَّيْنَ الْعَرَائِسَ.

3425. Bize Ca'fer b. Avn, Mis'ar'dan, (O da) Sa'd b. İbrahim'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş: "Ha-Mim (diye başlayan Sûrelere) "gelinler" adı verilirdi!"[700]

٣٤٢٦ - حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، عَنْ هِشَامٍ، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: مَنْ قَرَأَ ثَلَاثَ آيَاتٍ مِنْ آخِرِ سُورَةِ الْحَشْرِ إِذَا أَصْبَحَ فَمَاتَ مِنْ يَوْمِهِ ذَلِكَ طُبِعَ بِطَابِعِ الشُّهَدَاءِ، وَإِنْ قَرَأَ إِذَا أَمْسَى فَمَاتَ فِي لَيْلَتِهِ طُبِعَ بِطَابِعِ الشُّهَدَاءِ.

3426. Bize Saîd b. Âmir, Hişam'dan, (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş: "Kim sabaha ulaştığında Haşr Sûresinin sonundan üç ayet okur, sonra da o gün ölürse, o şehidler mührü ile mühürlenir! (Her kim) o(nu) akşama ulaştığında okur da o gece ölürse, (yine) şehidler mührü ile mühürlenir!"

٣٤٢٧ - حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ عِيسَى، عَنْ مَعْنٍ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ صَالِحٍ، عَنْ بُجَيْرِ(١) بْنِ سَعْدٍ، عَنْ خَالِدِ بْنِ مَعْدَانَ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ -، أَنَّهُ كَانَ يَقْرَأُ الْمُسَبِّحَاتِ عِنْدَ النَّوْمِ، وَيَقُولُ: إِنَّ فِيهِنَّ آيَةً تَعْدِلُ أَلْفَ آيَةٍ(٢).

3427. Bize İshak b. İsa, Ma'n'dan, (O) Muaviye b. Salih'ten,

700- İbn Ebi Şeybe, 10/558.

(O) Bahir b. Sa'd'dan, (O) Halid b. Ma'dan'dan, (O da) Hz. Peygamber'den *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **(naklen) rivayet etti ki,** O, uyuyacağı sırada Müsebbihat'ı okur ve *"Şüphesiz bunlarda bin ayete denk olan bir ayet vardır!"* buyururmuş.[701]

AÇIKLAMA

"Musebbihât" ismi verilen Sûreler, "Subhane", "Sabbeha", "Yusebbihu" veya "Sabbih" kelimeleriyle başlayan İsrâ, Hadid, Haşr, Saff, Cumua, Teğûbûn ve A'lâ Sûreleridir. Bu Sûrelerde bulunan ve bin ayete denk olan ayetin hangi ayet olduğu kesin olarak bilinmemektedir. Sözkonusu bu ayetin "Lev Enzelnâ..."[702] ayeti veya "Huve'l-Evvelu..."[703] ayeti olduğu söylenmiştir. Bu ayetin "Subhan", "Sabbeha" gibi tesbih, yani Allah Teala'yı noksan sıfatlardan tenzih, yüksek sıfatlarla tavsif ile başlayan ayetler olduğu da söylenmiştir ki, buna göre hadisteki "Bunlarda..." ifadesi, "Bunların hepsinde" manasına kullanılmış olur. Bin ayete denk olan bu ayetin böylece gizli bırakılmasının hikmeti, sadece onu okuyup diğerlerini terketmeyi önlemek ve bu Sûrelerin hepsini okumaya teşvik etmek olabilir.

٣٤٢٨ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْفَرَجِ الْبَغْدَادِيُّ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ الزُّبَيْرِ، ثنا خَالِدُ بْنُ طَهْمَانَ أَبُو الْعَلَاءِ الْخَفَّافُ، حَدَّثَنِي نَافِعُ بْنُ أَبِي نَافِعٍ، عَنْ مَعْقِلِ بْنِ يَسَارٍ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ -، قَالَ: مَنْ قَالَ حِينَ يُصْبِحُ: أَعُوذُ بِاللهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ، وَثَلَاثَ آيَاتٍ مِنْ آخِرِ سُورَةِ الْحَشْرِ، وَكَّلَ اللهُ بِهِ سَبْعِينَ أَلْفَ مَلَكٍ يُصَلُّونَ عَلَيْهِ حَتَّى يُمْسِيَ، وَإِنْ قَالَهَا مَسَاءً، فَمِثْلُ ذَلِكَ حَتَّى يُصْبِحَ(٣).

701- Bu Hadisin senedi burada mu'daldır. Onun Halid'in, Abdullah b. Ebi Bilal'dan, (O'nun da) el-Irbâd b. Sâriye'den rivayetiyle Müsned şekli için bkz. Ebû Davud, Edeb, 105(4/313); Tirmizi, Fezâilu'l-Kur'an, 21(5/181); Deâvât, 22(5/475); Müsned, 4/128; Amelu'l-Yevm, Nesai, s.434.

702- Haşr Sûresi, 21.

703- Hadid Sûresi, 3.

3428. Bize Muhammed İbnu'l-Ferec el-Bağdâdî rivayet edip (dedi ki), bize Muhammed b. Abdillah İbni'z-Zübeyr rivayet edip (dedi ki), bize Halid b. Tahman Ebu'l-Alâ el-Haffaf rivayet edip (dedi ki), bana Nafi' b. Ebi Nafi, Ma'kıl b. Yesâr'dan, (O da) Hz. Peygamber'den *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **(naklen) rivayet etti ki,** O şöyle buyurmuş: *"Kim sabaha ulaştığında (üç defa); "eûzu bi'llahi's-semî'i'l-alîmi mine'ş-şeytani'r-racim: Kovulan şeytandan her şeyi işiten, her şeyi bilen Allah'a sığınırım" der ve Haşr Sûresinin sonundan üç ayet okursa, Allah onun için yetmiş bin melek görevlendirir. Onlar akşama ulaşıncaya kadar ona hayır dua ederler! Şayet zikredilen şeyleri akşam söyler ve okursa, sabaha ulaşıncaya kadar bunun aynısı yapılır!"*[704]

«٢٣»

باب في فضل: ﴿قل يا أيها الكافرون﴾

23. BÂB

KUL YA EYYÜHE'L-KÂFİRÛN'UN FAZİLETİ HAKKINDA

٣٤٢٩ ـ حَدَّثَنَا أَبُو زَيْدٍ سَعِيدُ بْنُ الرَّبِيعِ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ مُهَاجِرٍ، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ زَمَنَ زِيَادٍ إِلَى الْكُوفَةِ فَسَمِعْتُهُ يُحَدِّثُ أَنَّهُ كَانَ مَعَ رَسُولِ اللهِ ـ ﷺ ـ فِي مَسِيرٍ لَهُ، قَالَ: وَرُكْبَتِي تُصِيبُ ـ أَوْ تَمَسُّ ـ رُكْبَتَهُ، فَسَمِعَ رَجُلًا يَقْرَأُ: ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾[1] قَالَ: بَرِيءَ مِنَ الشِّرْكِ، وَسَمِعَ رَجُلًا يَقْرَأُ ﴿قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ﴾[2] قَالَ: غُفِرَ لَهُ.

3429. Bize Ebû Zeyd Saîd İbnu'r-Rebî' rivayet edip (dedi ki), bize Şu'be, Ebu'l-Hasan Muhacir'den rivayet etti ki, O

704- Tirmizi, Fezâilu'l-Kur'an, 22(5/182); Müsned, 5/26.

şöyle demiş: Bir adam Ziyad'ın zamanında Kûfe'ye gelmişti. Bir ara ben onu şöyle anlatırken işittim: O, bir yolculuğunda Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* ile berabermiş. (Bu adam sözünün devamında) dedi ki: "Dizim onun dizine değiyor -veya "dokunuyor"-du. Derken O, bir adamın; "Kul yâ eyyühe'l-kâfirûn" Sûresini okuduğunu işitmiş ve *"Bu (adam) şirkten uzaklaştı!"* buyurmuş. Bir adamın da "Kul hüvel'llahu ehad" Sûresini okuduğunu işittiğinde, *"Bu (adam) bağışlandı!"* buyurmuştu"[705]

٣٤٣٠ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا زُهَيْرٌ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ فَرْوَةَ بْنِ نَوْفَلٍ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَالَ: مَجِيءٌ، مَا جَاءَ بِكَ؟ قَالَ: جِئْتُ لِتُعَلِّمَنِي شَيْئاً أَقُولُهُ عِنْدَ مَنَامِي. قَالَ: فَإِذَا أَخَذْتَ مَضْجَعَكَ فَاقْرَأْ: ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾ ثُمَّ نَمْ عَلَى خَاتِمَتِهَا، فَإِنَّهَا بَرَاءَةٌ مِنَ الشِّرْكِ(٣).

3430. Bize Ebû Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Zuheyr, Ebû İshak'tan, (O) Ferve b. Nevfel'den, (O da) babasından (naklen) rivayet etti ki, Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* (ona); *"Seni buraya getiren mühim iş nedir?"* buyurmuş; o da, "bana, uyuyacağım sırada söyleyeceğim birşey öğretmen için geldim!" demiş. (Hz. Peygamber de) şöyle buyurmuş: *"Öyleyse yatağına girdiğinde "Kul yâ eyyuhhe'l-kâfirûn" Sûresini oku, sonra onu bitirince uyu! Çünkü o, şirkten uzaklaşma bildirisidir!"*[706]

«٢٤»

باب في فضل ﴿قل: هو الله أحد﴾

24. BÂB

KUL HÜVELLAHU EHAD'IN FAZİLETİ HAKKINDA

705- Müsned, 4/63-64; 5/376, 378. Ziyad b. Ebîh'in Kûfe valiliği hicri 50-53 yılları arasındadır.

706- Ebû Davud, Edeb, l05(4/313); Tirmizi, Deâvât, 22(5/474); Müsned, 5/456; Müstedrek, l/565, 2/358; Şuab, 2/498-499.

٣٤٣١ - حَدَّثَنَا أَبُو الْمُغِيرَةِ، ثنا صَفْوَانُ، ثنا إِيَاسٌ الْبِكَالِيُّ، عَنْ نَوْفٍ الْبِكَالِيِّ، قَالَ: إِنَّ اللهَ جَزَّأَ الْقُرْآنَ عَلَى ثَلَاثَةِ أَجْزَاءٍ، فَجَعَلَ ﴿قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ﴾ ثُلُثَ الْقُرْآنِ.

3431. Bize Ebu'l-Muğîre rivayet edip (dedi ki), bize Safvân rivayet edip (dedi ki), bize İyas el-Bikâli, Nevf el-Bikâli'den rivayet etti ki, O şöyle demiş: "Şüphesiz Allah Kur'an'ı üç parçaya ayırmış ve "Kul hüve'llahu ehad" Sûresini Kur'an'ın üçte biri kılmış!"[707]

٣٤٣٢ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يَزِيدَ، ثنا حَيْوَةُ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو عَقِيلٍ، أَنَّهُ سَمِعَ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيَّبِ، يَقُولُ: إِنَّ نَبِيَّ اللهِ - ﷺ - قَالَ: مَنْ قَرَأَ: ﴿قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ﴾ عَشْرَ مَرَّاتٍ بُنِيَ لَهُ بِهَا قَصْرٌ فِي الْجَنَّةِ، وَمَنْ قَرَأَهَا عِشْرِينَ مَرَّةً بُنِيَ لَهُ بِهَا قَصْرَانِ فِي الْجَنَّةِ، وَمَنْ قَرَأَهَا ثَلَاثِينَ مَرَّةً بُنِيَ لَهُ بِهَا ثَلَاثَةُ قُصُورٍ فِي الْجَنَّةِ. فَقَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ: وَاللهِ يَا رَسُولَ اللهِ، إِذَنْ لَنُكَثِّرَنَّ قُصُورَنَا؟ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: اللهُ أَوْسَعُ مِنْ ذَلِكَ[1]. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: أَبُو عَقِيلٍ: زُهْرَةُ بْنُ مَعْبَدٍ، وَزَعَمُوا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْأَبْدَالِ.

3432. Bize Abdullah b. Yezid rivayet edip (dedi ki), bize Hayve rivayet edip şöyle dedi: Bana Ebû Akîl haber verdi ki, O, Saîd İbnu'l-Müseyyeb'i şöyle derken işitmiş: Nebiyyullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* gerçekten şöyle buyurmuş: *"Kim "Kul hüve'llahu ehad" Sûresini on defa okursa, bundan dolayı Cennet'te onun için bir köşk yapılır. Kim yirmi defa okursa, bu sebeple Cennet'te onun için iki köşk yapılır. Kim de onu otuz defa okursa, bundan dolayı Cennet'te onun için otuz köşk yapılır!"*

O zaman Ömer İbnu'l-Hattab; "vallahi, yâ Rasulullah, o halde biz

707- Merfû şahidleri için bkz. Şuab, 2/503 ve 3434. Hadis.

mutlaka köşklerimizi çoğaltacağız!" demiş. Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* de; *"Allah'ın (gücü ve Cennet'i) onlardan daha geniştir!"* buyurmuş.[708]

Ebû Muhammed (ed-Dârimî) dedi ki: Ebû Akîl'in ismi Zühre b. Ma'bed'dir. Bazıları O'nun "abdal"dan[709] olduğunu iddia etmişlerdir!

٣٤٣٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْمُغِيرَةِ، عَنْ عُتْبَةَ بْنِ ضَمْرَةَ بْنِ حَبِيبٍ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّهُ كَانَ إِذَا قَرَأَ سُورَةً فَخَتَمَهَا أَتْبَعَهَا بِـ﴿قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ﴾.

3433. Bize Ebu'l-Muğîre, Utbe b. Damra b. Habib'den, (O da) babasından (naklen) haber verdi ki, O, bir Sûre okuyup bitirdiğinde ardından "Kul hüvellahu ehad"ı okurmuş.

٣٤٣٤ - حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبَانَ بْنِ يَزِيدَ الْعَطَّارِ، ثنا قَتَادَةُ، عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ، عَنْ مَعْدَانَ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ، عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: أَيَعْجِزُ أَحَدُكُمْ أَنْ يَقْرَأَ فِي لَيْلَةٍ ثُلُثَ الْقُرْآنِ، قَالُوا: نَحْنُ أَعْجَزُ وَأَضْعَفُ مِنْ ذَلِكَ. فَقَالَ: إِنَّ اللهَ جَزَّأَ الْقُرْآنَ ثَلَاثَةَ أَجْزَاءٍ، فَجَعَلَ ﴿قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ﴾ ثُلُثَ الْقُرْآنِ(١).

3434. Bize Müslim b. İbrahim, Ebân b. Yezid el-Attar'dan rivayet etti (ki, O şöyle demiş): Bize Katâde, Salim b. Ebi'l-Ca'd'dan, (O) Ma'dan b. Ebi Talha'dan, (O da) Ebu'd-Derda'dan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*; *"Biriniz Kur'an'ın üçte birini bir gecede oku-*

708- Hadisin bu senedi mürseldir. Saîd İbnu'l-Museyyeb Tabiûndandır. Hadisin Müsned şahidleri için bkz. Müsned, 3/437; Mecmâu'z-Zevâid, 7/145; Kenzu'l-Ummâl, 1/599.

709- "Abdal"; "bedel" veya "bedil" kelimelerinin çoğulu olup, bunlar da "bir şeye karşılık olan, birinin yerine geçen" manalarına gelirler. Bu kelime ilk dönemlerde âbid, zâhid, muttakî ve iyiliksever kimseler hakkında kullanılıyordu. Bu kimseler, herhalde, önceki neslin iyilerinin ve son aşamada Sahabe neslinin "yerine geçenler" olarak düşünülüyordu. "Abdal" kelimesi böylece zamanla "iyi ahlaklı, değerli kimseler" manasını kazanmıştır. Tasavvufta "gayb erleri"nden bir kısımına da "abdal" denilmektedir.

maya güç yetiremez mi?" buyurmuştu. (Yanındaki Sahabiler;) "Biz bunu yapmaktan daha aciz ve daha zayıfız!" demişlerdi. O da şöyle buyurmuştu: *"Şüphesiz Allah, Kur'an'ı üç parçaya ayırmış ve "Kul hüve'llahu ehad" Sûresini Kur'an'ın üçte biri kılmıştır!"*[710]

٣٤٣٥ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مُجَمِّعٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ شِهَابٍ، أَنَّ حُمَيْدَ بْنَ عَبْدِ الرَّحْمنِ حَدَّثَهُ، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ، كَانَ يَقُولُ: ﴿قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ﴾ تَعْدِلُ ثُلُثَ الْقُرْآنِ.

3435. Bize Ebû Nuaym, İbrahim b. İsmail b. Mucemmi'den rivayet etti ki, O şöyle demiş: Bana İbn Şihâb haber verdi ki, Humeyd b. Abdirrahman kendisine rivayet etmiş ki, Ebû Hüreyre şöyle dermiş: "Kul huvellah ehad Sûresi Kur'an'ın üçte birine denk olur!"

٣٤٣٦ - أَخْبَرَنَا الْمُعَلَّى بْنُ أَسَدٍ، عَنْ سَلَّامِ بْنِ أَبِي مُطِيعٍ، عَنْ عَاصِمٍ، عَنْ زِرٍّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: ﴿قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ﴾ تَعْدِلُ ثُلُثَ الْقُرْآنِ.

3436. Bize el-Muallâ b. Esed, Sellâm b. Ebi Muti'den, (O) Asım'dan, (O) Zirr'den, (O da) Abdullah'tan (naklen) haber verdi ki, O şöyle demiş:

"Kul hüvellahu ehad Sûresi Kur'an'ın üçte birine denk olur!"[711]

٣٤٣٧ - حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَاصِمٍ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ سَلَمَةَ، عَنْ عَاصِمٍ، عَنْ زِرٍّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، مِثْلَهُ.

710- Müslim, Musâfirîn, 259(1/556); Müsned, 6/443, 447; Tayâlisî, Sh. 131; Şuab, 2/503. Bkz. 3440. Hadis.

711- Bkz. 3437. haber.

3437. Bize Amr b. Asım, Hammâd b. Seleme'den, (O) Asım'dan, (O) Zirr'den, (O da) Abdullah'tan (naklen), onun (yani bir önceki haberin) aynısını rivayet etti.[712]

٣٤٣٨ - حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا مُبَارَكُ بْنُ فُضَالَةَ، ثنا ثَابِتٌ، عَنْ أَنَسٍ: أَنَّ رَجُلًا قَالَ: وَاللهِ إِنِّي لَأُحِبُّ هٰذِهِ السُّورَةَ ﴿قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ﴾، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: حُبُّكَ إِيَّاهَا أَدْخَلَكَ الْجَنَّةَ[1].

3438. Bize Yezid b. Hârûn rivayet edip (dedi ki), bize Mübarek b. Fedâle haber verip (dedi ki), bize Sabit, Enes'ten (naklen) rivayet etti ki, bir adam; "vallahi ben doğrusu bu Sûreyi (yani "Kul hüve'llahu ehad"ı) gerçekten seviyorum!" demiş de Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurmuş: *"Onu sevmen seni Cennet'e sokmuştur!"*[713]

٣٤٣٩ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْلَمَةَ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُسْلِمٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ شِهَابٍ، عَنْ حُمَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - سُئِلَ عَنْ ﴿قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ﴾؟ فَقَالَ: ثُلُثُ الْقُرْآنِ، أَوْ تَعْدِلُهُ[2].

3439. Bize Abdullah b. Mesleme rivayet edip (dedi ki), bize Muhammed b. Abdillah b. Müslim, Muhammed b. Şihâb'dan, (O) Humeyd b. Abdirrahman'dan, (O da) babasından (naklen) rivayet etti ki, Rasulullah'a *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* "Kul hüvellahu ehad" Sûresi sorulmuş da O; *"Kur'an'ın üçte biridir -veya "ona denk olur-!"* buyurmuş.[714]

712- Amelu'l-Yevm, Nesai, s. 422.

713- Buhari, Ezan, 106(1/188, muallak olarak); Tirmizi, Fezâilu'l-Kur'an, 11(5/169-170); Şuab, 2/505-506.

714- Humeyd'in bu Hadisi annesi vasıtasıyla rivayeti için bkz. Müsned, 6/404; Amelu'l-Yevm, Nesai, s. 427-428; Mecmâu'z-Zevâid, 7/147 (Ahmed ve Taberani'den); Şuab, 2/507.

٣٤٤٠ - حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ إِسْرَائِيلَ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ هِلَالٍ، عَنِ الرَّبِيعِ بْنِ خُثَيْمٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مَيْمُونٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنِ امْرَأَةٍ مِنَ الْأَنْصَارِ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ، قَالَ: أَتَاهَا فَقَالَ: أَلَا تَرَيْنَ إِلَى مَا جَاءَ بِهِ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -؟ قَالَتْ: رُبَّ خَيْرٍ قَدْ أَتَانَا بِهِ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - فَمَا هُوَ؟ قَالَ: قَالَ لَنَا: أَيَعْجِزُ أَحَدُكُمْ أَنْ يَقْرَأَ ثُلُثَ الْقُرْآنِ فِي لَيْلَةٍ؟ قَالَ: فَأَشْفَقْنَا أَنْ يُرِيدَنَا عَلَى أَمْرٍ نَعْجِزُ عَنْهُ، فَلَمْ نَرْجِعْ إِلَيْهِ شَيْئاً، حَتَّى قَالَهَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ قَالَ: أَمَا يَسْتَطِيعُ أَحَدُكُمْ أَنْ يَقْرَأَ ﴿قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ، اللهُ الصَّمَدُ﴾[٣].

3440. Bize Ubeydullah b. Mûsa, İsrail'den, (O) Mansûr'dan, (O) Hilâl'den, (O) er-Rebî' b. Huseym'den, (O) Amr b. Meymûn'dan, (O) Abdurrahman b. Ebi Leyla'dan, (O) ensarlı bir kadından, (O da) Ebû Eyyûb'dan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş: Kendisi (birgün) bu kadına gelmiş ve "Rasulullah'ın *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* getirdiği şeye baksana!" demiş. O; "birçok iyilik var ki, onu bize Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* getirmiştir! Peki bu nedir?" demiş. (Ebû Eyyûb) sözüne şöyle devam etmiş: Bize; *"Biriniz Kur'an'ın üçte birini bir gecede okumaya güç yetiremez mi?"* buyurdu. (Ebû Eyyûb sözüne devamla) demiş ki: Biz de, onun bizden yapamayacağımız bir iş isteyeceğinden korktuk ve bu sebeple O'na hiçbir karşılık vermedik. Nihayet O, bu sözü üç defa tekrar etti, sonra şöyle buyurdu: *"Biriniz "Kul hüve'llahu ehad, Allahu's-samed" Sûresini okuyamaz mı?"*[715]

AÇIKLAMA

"Kul hüve'llahu ehad" Sûresinin bir ismi de "İhlâs"tır. Ona "Esas" da denir. Bu Sûrede dinin temeli olan "Tevhid" en güzel şekilde ifade edilmiştir. Allah Teala'nın, Bakara Sûresinin 255. ayeti olan "Kürsî Ayeti" ile bu Sûredekinden daha güzel bir tanıtımı yoktur. Bundan dolayı bu Sûrenin fazileti büyüktür ve Kur'an'ın esası da Tevhid ol-

715- Tirmizi, Fezâilu'l-Kur'an, 11(5/167); Nesaii, İftitah, 66(2/133); Müsned, 5/419; Amelu'l-Yevm, Nesai, s.424; Şuab, 2/507. Bkz. 3434 Hadis. Senedde geçen Ensarlı kadın, Ebû Eyyûb'un *(Radıyallahu Anh)* hanımıdır.

duğu için, onun Kur'an'a denk olduğu ifade buyurulmuştur. Başka bir açıdan, Kur'an'ın muhtevası inançlar, hükümler ve kıssalardan ibaret olduğu için, inançların esasını anlatan bu Sûreye "Kur'an'ın üçte biri" denilmiştir. Bu Sûreyi, kendini ona tam verip ince manalarını düşünerek okumak, Kur'an'ın muhtevasının üç ana unsurundan birini mütalâa etmek olur.

٣٤٤١ ـ حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ، عَنْ نُوحِ بْنِ قَيْسٍ، عَنْ مُحَمَّدٍ الْوَطَّاءِ، عَنْ أُمِّ كَثِيرٍ الْأَنْصَارِيَّةِ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ـ ﷺ ـ: مَنْ قَرَأَ: ﴿قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ﴾، خَمْسِينَ مَرَّةً، غَفَرَ اللهُ لَهُ ذُنُوبَ خَمْسِينَ سَنَةً[1].

3441. Bize Nasr b. Ali, Nûh b. Kays'tan, (O) Muhammed el-Vatta'dan, (O) Ümmü Kesir el-Ensariye'den, (O da) Enes b. Malik'ten (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurmuş: *"Kim 'Kul hüve'llahu ehad'ı elli defa okursa, Allah ona elli yılın günahlarını bağışlar!"*[716]

«٢٥»
باب في فضل المعوذتين

25. BÂB
MUAVVİZETAN'IN FAZİLETİ HAKKINDA

٣٤٤٢ ـ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يَزِيدَ، ثنا حَيْوَةُ وَابْنُ لَهِيعَةَ، قَالَا: سَمِعْنَا يَزِيدَ بْنَ أَبِي حَبِيبٍ، يَقُولُ: حَدَّثَنِي أَبُو عِمْرَانَ، أَنَّهُ سَمِعَ عُقْبَةَ بْنَ عَامِرٍ، يَقُولُ: تَعَلَّقْتُ بِقَدَمِ رَسُولِ اللهِ ـ ﷺ ـ، فَقُلْتُ لَهُ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَقْرِئْنِي سُورَةَ هُودٍ وَسُورَةَ يُوسُفَ؟ فَقَالَ لِي رَسُولُ اللهِ ـ ﷺ ـ: يَا عُقْبَةُ إِنَّكَ لَنْ تَقْرَأَ مِنَ

716- Kenzu'l-Ummâl, I/585.

الْقُرْآنِ سُورَةً أَحَبَّ إِلَى اللهِ، وَلَا أَبْلَغَ عِنْدَهُ مِنْ ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾. قَالَ يَزِيدُ: فَلَمْ يَكُنْ أَبُو عِمْرَانَ يَدَعُهَا، كَانَ لَا يَزَالُ يَقْرَؤُهَا فِي صَلَاةِ الْمَغْرِبِ[1].

3442. Bize Abdullah b. Yezid rivayet edip (dedi ki), bize Hayve ile İbn Lehîa rivayet edip şöyle dediler: Biz Yezid b. Ebi Habib'i şöyle derken işittik: Bana Ebû İmran rivayet etti ki, O, Ukbe b. Âmir'i şöyle derken işitmiş: Ben Rasulullah'ın *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* ayağına sarıldım ve O'na; "yâ Rasulullah, bana Hûd Sûresi ile Yusûf Sûresini okutun!" dedim de, Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* bana şöyle buyurdu: *"Ukbe! Şüphesiz sen Kur'an'dan, Allah'a, "Kul eûzu bi-Rabbi'l-felak" Sûresinden ne daha sevimli, ne de O'nun katında gayeye daha ulaştırıcı olan hiçbir Sûre asla okuyamazsın!"*

Yezid sözüne devamla demiş ki: Bu sebeple Ebû İmran bu Sûreyi hiç bırakmaz, akşam namazında hep onu okurdu![717]

٣٤٤٣ - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، ثنا لَيْثٌ، عَنِ ابْنِ عَجْلَانَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيِّ، أَنَّ عُقْبَةَ بْنَ عَامِرٍ قَالَ: مَشَيْتُ مَعَ النَّبِيِّ - ﷺ - فَقَالَ لِي: قُلْ يَا عُقْبَةُ. فَقُلْتُ: أَيَّ شَيْءٍ أَقُولُ؟ قَالَ: فَسَكَتَ عَنِّي، ثُمَّ قَالَ: يَا عُقْبَةُ قُلْ. فَقُلْتُ: أَيَّ شَيْءٍ أَقُولُ؟ قَالَ: قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ، فَقَرَأْتُهَا حَتَّى جِئْتُ عَلَى آخِرِهَا. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - عِنْدَ ذَلِكَ: مَا سَأَلَ سَائِلٌ وَلَا اسْتَعَاذَ مُسْتَعِيذٌ بِمِثْلِهَا[1].

3443. Bize Ahmed b. Abdillah rivayet edip (dedi ki), bize Leys, İbn Aclân'dan, (O da) Saîd b. Ebi Saîd el-Makburi'den (naklen) rivayet etti ki, Ukbe b. Âmir şöyle demiş: Ben (birgün) Hz. Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* ile beraber yürümüştüm de, bir ara bana; *"De ki, ey Ukbe!"* buyurmuştu. Ben; "ne diyeyim?" de-

717- Nesai, İftitah, 43(2/122, burada Nas Sûresi de zikredilmiştir); Müsned, 4/155; Müstedrek, 2/540; Şuab, 2/513.

miştim. (Ukbe sözüne devamla) demiş ki; o zaman bana birşey buyurmamıştı. Sonra yine; *"Ukbe, de ki!"* buyurmuştu. Ben de yine; "ne diyeyim?" demiştim. O; *"De ki, ben felâkın (sabahın) Rabb'ine sığınırım!"* buyurmuştu. Bunun üzerine ben onu okumuş, nihayet sonuna gelmiştim. Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* de o zaman şöyle buyurmuştu: *"Bunun benzeriyle ne bir isteyici istemiş, ne bir sığınıcı sığınmıştır!"*[718]

٣٤٤٤ - حَدَّثَنَا يَعْلَى، ثنا إِسْمَاعِيلُ - هُوَ ابْنُ أَبِي خَالِدٍ -، عَنْ قَيْسٍ، عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: لَقَدْ أُنْزِلَ عَلَيَّ آيَاتٌ لَمْ أَرَ - أَوْ لَمْ يُرَ - مِثْلَهُنَّ - يَعْنِي: الْمُعَوِّذَتَيْنِ(٢).

3444. Bize Ya'lâ rivayet edip (dedi ki), bize İsmail -ki O, İbn Ebi Halid'dir-, Kays'tan, (O da) Ukbe b. Âmir'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu:

"Bana (bu gece) benzerlerini görmediğim -veya "(benzerleri) görülmemiş"- ayetler, yani Muavvizetân indirildi!"[719]

AÇIKLAMA

Felâk ve Nas Sûrelerine "Muavvizetân: Sığındırıcılar" adı verilmiştir. Bu Sûreler her türlü kötülük ile bütün kötülerden Allah Teala'ya sığınmayı ihtiva etmektedirler. Bu yönden onların benzerleri yoktur.

Hz. Peygamber'in *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*, bu Sûreler indikten sonra, insanların ve cinlerin göz değmesinden Allah Teala'ya sadece bu Sûrelerle sığındığı nakledilir.

718- Şuab, 2/512. Şahidleri için bkz. Müsned, 4/153, Müstedrek, 1/240.

719- Müslim, Musâfirîn, 264-265(1/558); Tirmizi, Fezâilu'l-Kur'an, 12(5/170); Nesai, İftitah, 43(2/122); Şuab, 2/511.

«٢٦»

باب فضل من قرأ عشر ايات

26. BÂB

ON AYET OKUMANIN FAZİLETİ

٣٤٤٥ ـ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بِسْطَامٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ حَمْزَةَ، حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ الْحَارِثِ، عَنِ الْقَاسِمِ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمٰنِ[1]، عَنْ تَمِيمٍ الدَّارِيِّ، «ح» وَحَدَّثَنِي عُثْمَانُ بْنُ مُسْلِمٍ، عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ مَيْمُونٍ، عَنْ تَمِيمٍ الدَّارِيِّ، قَالَ: مَنْ قَرَأَ عَشْرَ آيَاتٍ فِي لَيْلَةٍ لَمْ يُكْتَبْ مِنَ الْغَافِلِينَ.

3445. Bize Yahya b. Bistam, Yahya b. Hamza'dan rivayet etti (ki, O şöyle demiş): Bana Yahya İbnu'l-Haris, el-Kasım Ebû Abdirrahman'dan, (O da) Temim ed-Dâri'den (naklen) rivayet etti ki....

[HA: **Bana Osman b. Müslim ise, el-Abbas b. Meymûn'dan, (O da) Temîm ed-Dâri'den (naklen) rivayet etti ki,** O şöyle demiş: "Kim bir gecede on ayet okursa, gafillerden yazılmaz!"][720]

٣٤٤٦ ـ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بِسْطَامٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ حَمْزَةَ، حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ الْحَارِثِ، عَنِ الْقَاسِمِ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمٰنِ[1]، عَنْ تَمِيمٍ الدَّارِيِّ، وَفَضَالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ قَالَا: مَنْ قَرَأَ بِعَشْرِ آيَاتٍ فِي لَيْلَةٍ كُتِبَ مِنَ الْمُصَلِّينَ.

3446. Bize Yahya b. Bistâm, Yahya b. Hamza'dan rivayet etti (ki, O şöyle demiş): Bana Yahya İbnu'l-Haris, el-Kasım Ebû Abdirrahman'dan, (O da) Temîm ed-Dârî ile Fedâle b.

720- Bkz. 3446. ve 3453. Hadisler. "Gafiller" hakkında bkz. A'raf Sûresi, 179, 205; Nahl Sûresi, 108; Yunûs Sûresi, 7, 92.

Ubeyd'den (naklen) rivayet etti ki, onlar şöyle demişler: "Kim bir gecede on ayet okursa, ibadet edicilerden yazılır!"[721]

٣٤٤٧ - حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبَانٍ، ثنا أَبُو أُوَيْسٍ، عَنْ مُوسَى بْنِ عُقْبَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ كَعْبٍ الْقُرَظِيِّ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: مَنْ قَرَأَ فِي لَيْلَةٍ بِعَشْرِ آيَاتٍ لَمْ يُكْتَبْ مِنَ الْغَافِلِينَ.

3447. Bize İsmail b. Ebân rivayet edip (dedi ki), bize Ebû Uveys, Mûsa b. Ukbe'den, (O) Muhammed b. Ka'b el-Kurazi'den, (O da) İbn Ömer'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş: "Kim bir gecede on ayet okursa, gafillerden yazılmaz!"[722]

٣٤٤٨ - حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، ثنا إِسْرَائِيلُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْجُدَلِيِّ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: مَنْ قَرَأَ فِي لَيْلَةٍ بِعَشْرِ آيَاتٍ لَمْ يُكْتَبْ مِنَ الْغَافِلِينَ.

3448. Bize Malik b. İsmail rivayet edip (dedi ki), bize İsrail, Ebû İshak'tan, (O) el-Muğîre b. Abdillah el-Cudeli'den, (O da) İbn Ömer'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş:

"Kim bir gecede on ayet okursa, gafillerden yazılmaz!"[723]

«٢٧»
باب من قرأ خمسين آية

721- Merfû rivayetleri için bkz. Şuab, 2/401; Mecmâu'z-Zevâid, 2/267; Kenzu'l-Ummâl, 7/797. Bkz. 3450., 3455. ve 3465. haberler. "Musallûn: İbadet ediciler" hakkında bkz. Mearic Sûresi, 22; Müddesir Sûresi, 43.

722- Bkz. 3448., 3452. ve 3460. haberler.

723- İbn Ebi Şeybe, 10/508; Kenzu'l-Ummâl, 7/800. Bkz. 3452. ve 3460. haberler. Bu haberin merfû rivayetleri için ise bkz. Müstedrek, 1/555-556; Kenzu'l-Ummâl, 7/796.

27. BÂB
ELLİ AYET OKUYAN KİMSE

٣٤٤٩ ـ حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا فِطْرٌ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِي الْأَحْوَصِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: مَنْ قَرَأَ فِي لَيْلَةٍ خَمْسِينَ آيَةً لَمْ يُكْتَبْ مِنَ الْغَافِلِينَ.

3449. Bize Ebû Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Fıtr, Ebû İshak'tan, (O) Ebu'l-Ahvas'tan, (O da) Abdullah'tan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş: "Kim bir gecde elli ayet okursa, gafillerden yazılmaz!"[724]

٣٤٥٠ ـ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بِسْطَامَ، ثنا يَحْيَى بْنُ حَمْزَةَ، عَنْ يَحْيَى بْنِ الْحَارِثِ، عَنِ الْقَاسِمِ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمٰنِ(١)، عَنْ تَمِيمٍ الدَّارِيِّ وَفَضَالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ، قَالَا: مَنْ قَرَأَ خَمْسِينَ آيَةً فِي لَيْلَةٍ كُتِبَ مِنَ الْحَافِظِينَ.

3450. Bize Yahya b. Bistâm rivayet edip (dedi ki), bize Yahya b. Hamza, Yahya İbnu'l-Haris'ten, (O) el-Kasım Ebû Abdirrahman'dan, (O da) Temîm ed-Dârî ile Fedâle b. Ubeyd'den (naklen) rivayet etti ki, onlar şöyle demişler:

"Kim bir gecede elli ayet okursa, (Allah'ın hükümlerini) koruyanlardan ("hâfizûn"dan) yazılır!"[725]

«٢٨»
باب من قرأ بمائة اية

724- İbn Ebi Şeybe, 10/508; Mecmâu'z-Zevâid, 2/268. Bkz. 3456. ve 3463. haberler.
725- Şuab, 2/401. Bkz. 3446. haber. "Hafızûn" hakkında bkz. Tevbe Sûresi, 112.

28. BÂB
YÜZ AYET OKUYAN KİMSE

٣٤٥١ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْقَاسِمِ، ثنا مُوسَى بْنُ عُبَيْدَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ يُحَنَّسَ مَوْلَى الزُّبَيْرِ، عَنْ سَالِمٍ أَخِي أُمِّ الدَّرْدَاءِ فِي اللهِ، عَنْ أُمِّ الدَّرْدَاءِ، عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ -، قَالَ: مَنْ قَرَأَ بِمِائَةِ آيَةٍ فِي لَيْلَةٍ لَمْ يُكْتَبْ مِنَ الْغَافِلِينَ[1]. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: مِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ مَكَانَ سَالِمٍ: رَاشِدُ بْنُ سَعْدٍ.

3451. Bize Muhammed İbnu'l-Kasım rivayet edip (dedi ki), bize Mûsa b. Ubeyde, Muhammed b. İbrahim'den, (O) ez-Zübeyr'in azadlısı Yuhannes'ten, (O) Ümmü'd-Derda'nın Allah uğrunda kardeşi Salim'den, (O) Ümmü'd-Derda'dan, (O) Ebu'd-Derda'dan, (O da) Hz. Peygamber'den *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **(naklen) rivayet etti ki,** O şöyle buyurmuş: *"Kim bir gecede yüz ayet okursa, gafillerden yazılmaz!"*[726]

Ebû Muhammed (ed-Dârimî) dedi ki: Bazıları Salim yerine Raşid b. Sa'd der.

٣٤٥٢ - حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبَانٍ، ثنا أَبُو أُوَيْسٍ، عَنْ مُوسَى بْنِ عُقْبَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ كَعْبٍ الْقُرَظِيِّ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: مَنْ قَرَأَ فِي لَيْلَةٍ بِمِائَةِ آيَةٍ كُتِبَ مِنَ الْقَانِتِينَ.

3452. Bize İsmail b. Ebân rivayet edip (dedi ki), bize Ebû Uveys, Mûsa b. Ukbe'den, (O) Muhammed b. Ka'b el-Kurnazi'den, (O da) İbn Ömer'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş:

726- İbn Ebi Şeybe, 10/506-507; Mecmâu'z-Zevâid, 2/268 (Taberani'den); Kenzu'l-Ummâl, 7/798. Bkz. 3459. ve 3446. Hadisler.

"–Kim bir gecede yüz ayet okursa, kendilerini tâat ve ibadete verenlerden ("kânitûn"dan) yazılır!"[727]

٣٤٥٣ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بِسْطَامٍ، ثنا يَحْيَى بْنُ حَمْزَةَ، حَدَّثَنِي زَيْدُ بْنُ وَاقِدٍ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ مُوسَى، عَنْ كَثِيرِ بْنِ مُرَّةَ، عَنْ تَمِيمٍ الدَّارِيِّ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَالَ: مَنْ قَرَأَ بِمِائَةِ آيَةٍ فِي لَيْلَةٍ كُتِبَ لَهُ قُنُوتُ لَيْلَةٍ(١).

3453. Bize Yahya b. Bistâm rivayet edip (dedi ki), bize Yahya b. Hamza rivayet edip (dedi ki), bana Zeyd b. Vâkıd, Süleyman b. Mûsa'dan, (O) Kesir b. Mürre'den, (O da) Temîm ed-Dâri'den (naklen) rivayet etti ki, Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurmuş: *"Kim bir gecede yüz ayet okursa, ona (tam) bir gece ibadeti (sevabı) yazılır!"*[728]

٣٤٥٤ - حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، قَالَ: قَالَ كَعْبٌ: مَنْ قَرَأَ مِائَةَ آيَةٍ كُتِبَ مِنَ الْقَانِتِينَ.

3454. Bize Ca'fer b. Avn, el-A'meş'ten, (O da) Ebû Salih'ten (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş: Ka'b dedi ki: "Kim yüz ayet okursa, kendilerini tâat ve ibadete verenlerden ("kanitûn"dan) yazılır!"[729]

٣٤٥٥ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بِسْطَامٍ، ثنا يَحْيَى بْنُ حَمْزَةَ، حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ الْحَارِثِ، عَنِ الْقَاسِمِ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ(٢)، عَنْ تَمِيمٍ الدَّارِيِّ وَفَضَالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ، قَالَا: مَنْ قَرَأَ بِمِائَةِ آيَةٍ فِي لَيْلَةٍ كُتِبَ مِنَ الْقَانِتِينَ.

727- İbn Ebi Şeybe, 10/508. Bkz. 3447. haber. "Kanitûn" hakkında bkz. Al-i İmran Sûresi, 17; Nisa Sûresi, 34; Ahzab Sûresi, 35; Tahrim Sûresi, 5, 12.

728- Müsned, 4/103; Mecmâu'z-Zevâid, 2/267 (Ahmed ve Taberani'den); Kenzu'l-Ummâl, 7/783.

729- İbn Ebi Şeybe, 10/507.

3455. Bize Yahya b. Bistâm rivayet edip (dedi ki), bize Yahya b. Hamza rivayet edip (dedi ki), bana Yahya İbnu'l-Haris, el-Kasım Ebû Abdirrahman'dan, (O da) Temîm ed-Dârî ile Fedâle b. Ubeyd'den (naklen) rivayet etti ki, onlar şöyle demişler: *"Kim bir gecede yüz ayet okursa, kendilerini tâat ve ibadete verenlerden ("kanitûn"dan) yazılır!"*[730]

٣٤٥٦ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا فِطْرٌ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِي الْأَحْوَصِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: مَنْ قَرَأَ فِي لَيْلَةٍ بِمِائَةِ آيَةٍ كُتِبَ مِنَ الْقَانِتِينَ.

3456. Bize Ebû Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Fıtr, Ebû İshak'tan, (O) Ebu'l-Ahvas'tan, (O da) Abdullah'tan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş: *"Kim bir gecede yüz ayet okursa, kendilerini tâat ve ibadete verenlerden ("kanitûn"dan) yazılır!"*[731]

٣٤٥٧ - حَدَّثَنَا الْحَكَمُ بْنُ نَافِعٍ، أنا حَرِيزُ بْنُ عُثْمَانَ(٣)، عَنْ حَبِيبِ بْنِ عُبَيْدٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا أُمَامَةَ يَقُولُ: مَنْ قَرَأَ بِمِائَةِ آيَةٍ لَمْ يُكْتَبْ مِنَ الْغَافِلِينَ.

3457. Bize el-Hakem b. Nâfi' rivayet edip (dedi ki), bize Harîz b. Osman, Habib b. Ubeyd'den haber verdi ki, O şöyle demiş: Ben Ebû Umâme'yi şöyle derken işittim: "Kim yüz ayet okursa, gafillerden yazılmaz!"[732]

«٢٩»

باب من قرأ بمائتي اية

730- Bkz. 3446. haberin kaynakları.

731- Bkz. 3449. haberin kaynakları.

732- Ebû Umame'nin merfû rivayetinde yüz Ayet okuyana "bir gece ibadeti (sevabı)" yazılacağı bildirilmektedir. Kenzu'l-Ummal'de de Darimi'ye nisbet edilen rivayet böyledir. Bkz. Kenzu'l-Ummâl, 7/798> Mecmâu'z-Zevâid, 2/267 (Taberani'den). Ayrıca bz. 3458. ve 3464. haberler.

29. BÂB
İKİYÜZ AYET OKUYAN KİMSE

٣٤٥٨ - حَدَّثَنَا الْحَكَمُ بْنُ نَافِعٍ، أَخْبَرَنَا حَرِيزٌ[1]، عَنْ حَبِيبِ بْنِ عُبَيْدٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا أُمَامَةَ يَقُولُ: مَنْ قَرَأَ بِمِائَتَيْ آيَةٍ كُتِبَ مِنَ الْقَانِتِينَ.

3458. Bize el-Hakem b. Nâfi' rivayet edip (dedi ki), bize Harîz, Habib b. Ubeyd'den haber verdi ki, O şöyle demiş: Ben Ebû Umâme'yi şöyle derken işittim: "Kim ikiyüz ayet okursa, kendilerini tâat ve ibadete verenlerden ("kanitûn"dan) yazılır!"[733]

٣٤٥٩ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْقَاسِمِ، ثنا مُوسَى بْنُ عُبَيْدَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ يُحَنَّسَ مَوْلَى الزُّبَيْرِ، عَنْ سَالِمٍ أَخِي أُمِّ الدَّرْدَاءِ فِي اللهِ، عَنْ أُمِّ الدَّرْدَاءِ، عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ -، قَالَ: مَنْ قَرَأَ مِائَتَيْ آيَةٍ فِي لَيْلَةٍ كُتِبَ مِنَ الْقَانِتِينَ[1].

3459. Bize Muhammed İbnu'l-Kasım rivayet edip (dedi ki), bize Mûsa b. Ubeyde, Muhammed b. İbrahim'den, (O) ez-Zübeyr'in azadlısı Yuhannes'ten, (O) Ümmü'd-Derda'nın Allah uğrunda kardeşi Salim'den, (O) Ümmü'd-Derda'dan, (O) Ebu'd-Derda'dan, (O da) Hz. Peygamber'den *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **(naklen) rivayet etti ki,** O şöyle buyurmuş: *"Kim bir gecede ikiyüz ayet okursa, kendilerini tâat ve ibadete verenlerden ("kanitûn"dan) yazılır!"*[734]

٣٤٦٠ - حَدَّثَنَا أَبُو غَسَّانَ، ثنا إِسْرَائِيلُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنِ

733- Merfû rivayetleri için bkz. Mecmâu'z-Zevâid, 2/267 (Taberani'den); Kenzu'l-Ummâl, 7/798. Ayrıca bkz. 3457. haber.

734- Bkz. 3451. Hadisin kaynakları.

الْمُغِيرَةِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْجُدَلِيِّ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: مَنْ قَرَأَ فِي لَيْلَةٍ عَشْرَ آيَاتٍ لَمْ يُكْتَبْ مِنَ الْغَافِلِينَ، وَمَنْ قَرَأَ فِي لَيْلَةٍ بِمِائَةِ آيَةٍ كُتِبَ مِنَ الْقَانِتِينَ، وَمَنْ قَرَأَ بِمِائَتَيْ آيَةٍ كُتِبَ مِنَ الْفَائِزِينَ.

3460. Bize Ebû Gassan rivayet edip (dedi ki), bize İsrail, Ebû İshak'tan, (O) el-Muğîre b. Abdillah el-Cudeli'den, (O da) İbn Ömer'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş: "Kim bir gecede on ayet okursa, gafillerden yazılmaz! Kim bir gecede yüz ayet okursa, kendilerini tâat ve ibadete verenlerden ("kanitûn"dan) yazılır! Kim de ikiyüz ayet okursa, kurtuluşa erenlerden ("faizûn"dan) yazılır!"[735]

«٣٠»

باب من قرأ من مائة اية الى الألف

30. BÂB

YÜZ AYETTEN BİN AYETE KADAR OKUYAN KİMSE

٣٤٦١ - حَدَّثَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ سَعِيدٍ الْجُرَيْرِيِّ، عَنْ أَبِي نَضْرَةَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: مَنْ قَرَأَ فِي لَيْلَةٍ عَشْرَ آيَاتٍ كُتِبَ مِنَ الذَّاكِرِينَ، وَمَنْ قَرَأَ بِمِائَةِ آيَةٍ كُتِبَ مِنَ الْقَانِتِينَ، وَمَنْ قَرَأَ بِخَمْسِ مِائَةِ آيَةٍ إِلَى الْأَلْفِ أَصْبَحَ وَلَهُ قِنْطَارٌ مِنَ الْأَجْرِ. قِيلَ: وَمَا الْقِنْطَارُ؟ قَالَ: مِلْءُ مَسْكِ الثَّوْرِ ذَهَبًا.

3461. Bize Ebu'n-Nu'man rivayet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Zeyd, Said el-Cüreyri'den, (O) Ebû Nadra'dan, (O da) Ebû Saîd el-Hudri'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle

735- Kenzu'l-Ummâl, 7/796-797 (Taberani'den merfû olarak).

demiş: "Kim bir gecede on ayet okursa, (Allah'ı) zikredenlerden (zâkirûndan) yazılır. Kim yüz ayet okursa, kendilerini tâat ve ibadete verenlerden ("kanitûn"dan) yazılır. Kim de beşyüz ayetten bin ayete kadar okursa, bir kıntâr sevabı olduğu halde sabahlar!" "Kıntâr nedir?" denildi. "Bir öküz derisinin dolusu altın (ağırlığı)..." karşılığını verdi.[736]

٣٤٦٢ - حَدَّثَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، ثنا وَهْبٌ، عَنْ يُونُسَ، عَنِ الْحَسَنِ: أَنَّ نَبِيَّ اللهِ - ﷺ - قَالَ: مَنْ قَرَأَ فِي لَيْلَةٍ مِائَةَ آيَةٍ لَمْ يُحَاجَّهُ الْقُرْآنُ تِلْكَ اللَّيْلَةَ، وَمَنْ قَرَأَ فِي لَيْلَةٍ مِائَتَيْ آيَةٍ كُتِبَ لَهُ قُنُوتُ لَيْلَةٍ، وَمَنْ قَرَأَ فِي لَيْلَةٍ خَمْسَمِائَةِ آيَةٍ إِلَى الْأَلْفِ أَصْبَحَ وَلَهُ قِنْطَارٌ فِي الْآخِرَةِ. قَالُوا: وَمَا الْقِنْطَارُ؟ قَالَ: إِثْنَا عَشَرَ أَلْفاً.(1).

3462. Bize Ebu'n-Nu'man rivayet edip (dedi ki), bize Vehb, Yunûs'tan, (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivayet etti ki, Nebiyyullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurmuş:

"Kim bir gecede yüz ayet okursa, o gece Kur'an onunla tartışmaya girmez. Kim bir gecede ikiyüz ayet okursa, ona (tam) bir gece ibadeti (sevabı) yazılır. Kim de bir gecede beşyüz ayetten bin ayete kadar okursa, âhirette bir kıntâr (sevabı) olduğu halde sabahlar!" (Orada bulunanlar); "kıntâr nedir?" demişler. *"Oniki bin (ûkıyye)..."* karşılığını vermiş.[737]

٣٤٦٣ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا فِطْرٌ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِي الْأَحْوَصِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: مَنْ قَرَأَ فِي لَيْلَةٍ ثَلَاثَ مِائَةِ آيَةٍ كُتِبَ لَهُ قِنْطَارٌ، وَمَنْ قَرَأَ سَبْعَمِائَةِ آيَةٍ لَا أَدْرِي أَيَّ شَيْءٍ قَالَ فِيهَا أَبُو نُعَيْمٍ يَقُولُهُ.

736- Ebû Said'den gelen merfû şahidleri için bkz. Mecmâu'z-Zevâid, 2/268; Kenzu'l-Ummâl, 7/797.

737- Kenzu'l-Ummâl, 7/799. Bu Hadis mürseldir, Hasan Basri Tabiûndandır.

3463. Bize Ebû Nuaym rivayet edip (dedi ki), bize Fıtr, Ebû İshak'tan, (O) Ebu'l-Ahvas'tan, (O da) Abdullah'tan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş: "Kim bir gecede üçyüz ayet okursa, ona bir kıntâr (sevab) yazılır. Kim de yediyüz ayet okursa..."[738] Ebu Nuaym diyor ki: "(Abdullah'ın) bu hususta ne demiş olduğunu bilmiyorum."

«٣١»

باب من قرأ ألف اية

31. BÂB

BİN AYET OKUYAN KİMSE

٣٤٦٤ - أَخْبَرَنَا الْحَكَمُ بْنُ نَافِعٍ، أنا جَرِيرٌ، عَنْ حَبِيبِ بْنِ عُبَيْدٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا أُمَامَةَ يَقُولُ: مَنْ قَرَأَ أَلْفَ آيَةٍ كُتِبَ لَهُ قِنْطَارٌ مِنَ الْأَجْرِ، وَالْقِيرَاطُ مِنْ ذَلِكَ الْقِنْطَارِ لَا يَفِي بِهِ دُنْيَاكُمْ يَقُولُ: لَا يَعْدِلُهُ دُنْيَاكُمْ.

3464. Bize el-Hakem b. Nâfi' haber verip (dedi ki), bize Harîz, Habib b. Ubeyd'den haber verdi ki, O şöyle demiş: Ben Ebû Umâme'yi şöyle derken işittim: "Kim bin ayet okursa, ona bir kıntâr sevab yazılır. Bu kıntârdan bir kırâta sizin dünyanız kâfi gelmez!" ["Ona sizin dünyanız denk olmaz" demek istiyor.][739]

٣٤٦٥ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بِسْطَامَ، ثنا يَحْيَى بْنُ حَمْزَةَ، عَنْ يَحْيَى بْنِ الْحَارِثِ، عَنِ الْقَاسِمِ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمٰنِ(؟)، عَنْ تَمِيمٍ الدَّارِيِّ وَفُضَالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ، قَالَا: مَنْ قَرَأَ أَلْفَ آيَةٍ فِي لَيْلَةٍ كُتِبَ لَهُ قِنْطَارٌ، وَالْقِيرَاطُ مِنَ الْقِنْطَارِ خَيْرٌ

738- İbn Ebi Şeybe'nin rivayetine göre yediyüz Ayet okuyana "(bereket kapıları) açılır", Taberani'ninkine göre ise yediyüz Ayet okuyan "kurtulur!" Bkz. 3449. haberin kaynakları.

739- Bkz. 3458. haberin kaynakları. "Kırât" yaklaşık 0,2 gram ağırlığında bir ölçüdür.

مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا، وَاكْتَسَبَ مِنَ الْأَجْرِ مَا شَاءَ اللهُ.

3465. Bize Yahya b. Bistâm rivayet edip (dedi ki), bize Yahya b. Hamza, Yahya İbnu'l-Haris'ten, (O) el-Kasım Ebû Abdirrahman'dan, (O da) Temîm ed-Dârî ile Fedâle b. Ubeyd'den (naklen) rivayet etti ki, onlar şöyle demişler: "Kim bir gecede bin ayet okursa, ona bir kıntâr (sevab) -ki, bu kıntârdan bir kırât, dünya ile içindeki şeylerden daha hayırlıdır- yazılır ve o, Allah'ın dilediği sevabı kazanır!"[740]

٣٤٦٦ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْقَاسِمِ، ثنا مُوسَى بْنُ عُبَيْدَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ يُحَنَّسَ مَوْلَى الزُّبَيْرِ، عَنْ سَالِمٍ أَخِي أُمِّ الدَّرْدَاءِ، عَنْ أُمِّ الدَّرْدَاءِ عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ -، قَالَ: مَنْ قَرَأَ أَلْفَ آيَةٍ كُتِبَ لَهُ قِنْطَارٌ مِنَ الْأَجْرِ، وَالْقِيرَاطُ مِنْهُ مِثْلُ التَّلِّ الْعَظِيمِ.(٣)

3466. Bize Muhammed İbnu'l-Kasım rivayet edip (dedi ki), bize Mûsa b. Ubeyde, Muhammed b. İbrahim'den, (O) ez-Zübeyr'in azadlısı Yuhannes'ten, (O) Ümmü'd-Derda'nın (din) kardeşi Salim'den, (O) Ümmü'd-Derda'dan, (O) Ebu'd-Derda'dan, (O da) Hz. Peygamber'den *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **(naklen) rivayet etti ki,** O şöyle buyurmuş: *"Kim bin ayet okursa, ona bir kıntâr sevab yazılır! Bu (kıntârın) bir kırâtı, büyük tepe gibidir!"*[741]

«٣٢»

باب كم يكون القنطار

32. BÂB

KINTAR NE KADAR OLUR?

740- Bkz. 3446. haberin kaynakları.

741- Bkz. 3451. haberin kaynakları.

٣٤٦٧ - حَدَّثَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ بْنُ عَبْدِ الْوَارِثِ، ثنا أَبَانُ الْعَطَّارُ، وَحَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عَاصِمٍ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: اَلْقِنْطَارُ إِثْنَا عَشَرَ أَلْفاً.

3467. Bize Abdussamed b. Abdulvaris rivayet edip (dedi ki), bize Ebân el-Attar ile Hammâd b. Seleme, Asım'dan, (O) Ebû Salih'ten, (O da) Ebû Hüreyre'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş: "Kıntâr, on iki bin (ûkiyyedir)."[742]

٣٤٦٨ - حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ عِيسَى، عَنْ أَبِي الْأَشْهَبِ، عَنْ أَبِي نَضْرَةَ الْعَبْدِيِّ، قَالَ: الْقِنْطَارُ مِلْءُ مَسْكِ ثَوْرٍ ذَهَباً.

3468. Bize İshak b. İsa, Ebu'l-Eşheb'den, (O da) Ebû Nadra el-Abdi'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş: "Kıntâr, bir öküz derisinin doluusu altındır!"[743]

٣٤٦٩ - حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ، عَنْ هُشَيْمٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، قَالَ: الْقِنْطَارُ أَرْبَعُونَ أَلْفاً.

3469. Bize İshak, Huşeym'den, (O) Ali b. Zeyd'den, (O da) Saîd İbnu'l-Müseyyeb'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş: "Kıntâr, kırkbin (dinardır)."[744]

٣٤٧٠ - حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ، عَنْ مُبَارَكٍ، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: اَلْقِنْطَارُ دِيَةُ أَحَدِكُمْ إِثْنَا عَشَرَ أَلْفاً.

742- Ebû Hureyre'den merfû olarak rivayeti için bkz. İbn Mace, Edeb, 1(2/1207); Müsned, 2/363.
743- Tefsiru't-Taberi, 6/248. Bkz. 3461. Hadis.
744- Taberi, Said'den kıntârın seksen bin dirhem olduğunu nakleder: Tefsiru't-Taberi, 6/247.

3470. Bize İshak, Mübarek'ten, (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş: "Kıntâr, birinizin diyeti, yani onikibin (dirhemdir)."[745]

٣٤٧١ - حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ، عَنْ مُسْلِمٍ - هُوَ الزَّنْجِيُّ -، عَنِ ابْنِ أَبِي نَجِيحٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، قَالَ: اَلْقِنْطَارُ سَبْعُونَ أَلْفَ دِينَارٍ.

3471. Bize İshak, Müslim'den -ki O, ez-Zenci'dir-, (O) İbn Ebi Necih'ten, (O da) Mücahid'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş: "Kıntâr yetmiş bin dinardır."[746]

٣٤٧٢ - حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ، عَنْ أَبِي بَكْرٍ، عَنْ أَبِي حَصِينٍ، عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ، عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ، قَالَ: اَلْقِنْطَارُ أَلْفُ أُوقِيَّةٍ وَمِائَتَا أُوقِيَّةٍ.

3472. Bize İshak, Ebû Bekir'den, (O) Ebû Hasîn'den, (O) Salim b. Ebi'l-Ca'd'dan, (O da) Muaz b. Cebel'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş: "Kıntâr binikiyüz ûkıyyedir."[747]

AÇIKLAMA

"Kıntâr", miktarı sınırlandırılmamış olan çok mal, hayatı geçirmeye yetecek miktardaki mal manalarına gelir. Bu hususlar izâfî ve zaman ile mekâna göre değişebilen şeyler olduklarından dolayı, "kıntâr"ın miktarı hakkında farklı açıklamalar yapılmıştır. Yukarıdaki haberlerde bunlardan bir kısmı geçmiştir. Hadislerde, bazı hayırlı işleri yapanlara bir kıntâr, iki kıntâr... sevap verileceği şeklinde geçen ifadeler, onlara pekçok sevap, âhirette kendilerine yetecek sevap verileceği manasına olmalıdır.

745- Tefsiru't-Taberi, 6/246-247 (Bir rivayette oniki bin dirhem, diğerinde bin dinar şeklinde).

746- Tefsiru't-Taberi, 6/248.

747- Tefsiru't-Taberi, 6/244.

٣٤٧٣ ـ حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا شَرِيكٌ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، قَالَ: سَبْعُونَ أَلْفَ مِثْقَالٍ.

3473- Bize Ebu Nuaym Şerîk'ten, (O) Leys'ten, (O da) Mücahid'den haber vererek dedi ki; "(Kıntâr) yetmişbin miskal(dir)."

«٣٣»

باب في ختم القرآن

33. BÂB

KUR'AN'IN BAŞTAN SONA OKUNUP BİTİRİLMESİ ("HATM"İ)

٣٤٧٤ ـ حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، ثنا صَالِحٌ الْمُرِّيُّ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ رَفَعَهُ قَالَ: مَنْ شَهِدَ الْقُرْآنَ حِينَ يُفْتَتَحُ، فَكَأَنَّمَا شَهِدَ فَتْحاً فِي سَبِيلِ اللهِ، وَمَنْ شَهِدَ خَتْمَهُ حِينَ يُخْتَمُ، فَكَأَنَّمَا شَهِدَ الْغَنَائِمَ حِينَ تُقْسَمُ[1].

3474. Bize Süleyman b. Harb rivayet edip (dedi ki), bize Salih el-Murri, Eyyûb'dan, (O da) Ebû Kılâbe'den (naklen) rivayet etti ki; O, sözü Hz. Peygamber'e *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* nisbet (ref) ederek şöyle demiş: *"Kim Kur'an'a, başından açılıp ("fethedilip" okunmaya) başlanıldığında şahid olursa, sanki Allah yolunda bir fethe şahid olmuş olur! Kim de, (okunup) sonuna varıldığında bitirilişine ("hatm"ine) şahid olursa, sanki bölüştürüldüğünde ganimetlere şahid olmuş olur!"*[748]

٣٤٧٥ ـ حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، ثنا صَالِحٌ الْمُرِّيُّ، عَنْ قَتَادَةَ،

748- Kenzu'l-Ummâl, 1/542. Bu Hadis mürseldir. Ebû Kılâbe, Tabiûndandır.

قَالَ: كَانَ رَجُلٌ يَقْرَأُ فِي مَسْجِدِ الْمَدِينَةِ، وَكَانَ ابْنُ عَبَّاسٍ قَدْ وَضَعَ عَلَيْهِ الرَّصَدَ، فَإِذَا كَانَ يَوْمُ خَتْمِهِ قَامَ فَتَحَوَّلَ إِلَيْهِ.

3475. Bize Süleyman b. Harb rivayet edip (dedi ki), bize Salih el-Mürri, Katâde'den rivayet etti ki, O şöyle demiş: Bir adam Medine Mescidi'nde Kur'an okuyordu. İbn Abbas onun üzerine gözetleyici koymuş ve (o, bu adamın) Kur'an'ı hatmetme vakti olduğunu (bildirdiğinde) kalkıp onun yanına geçmişti.

٣٤٧٦ - حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، ثنا صَالِحٌ، عَنْ ثَابِتٍ الْبُنَانِيِّ، قَالَ: كَانَ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ إِذَا أَشْفَى عَلَى خَتْمِ الْقُرْآنِ بِاللَّيْلِ بَقِيَ مِنْهُ شَيْئًا حَتَّى يُصْبِحَ، فَيَجْمَعَ أَهْلَهُ فَيَخْتِمَهُ مَعَهُمْ.

3476. Bize Süleyman b. Harb rivayet edip (dedi ki), bize Salih, Sâbit el-Bunâni'den rivayet etti ki, O şöyle demiş: Enes b. Malik Kur'an'ı hatmetmeye geceleyin yaklaştığında, ondan bir miktarı sabaha ermesi ve ailesini toplayıp Kur'an'ı onlarla birlikte hatmetmesi için geriye bırakırdı.

AÇIKLAMA

Kur'an okunup bitirildiğinde Fatiha Sûresi ile Bakara Sûresinin ilk beş ayetini okuma geleneği bu hadisten kaynaklanmış olmalıdır. Nakledildiğine göre, bu gelenek Sahabe ve Tabiûn dönemlerinde henüz ortaya çıkmamıştı. Zaten, belki bir müddet dinlenmeden sonra okumaya devam etmeyip sadece bununla yetinmek kâfi değildir. Çünkü bu hadiste esas itibariyle, herhalde, amellerin sürekli yapılmalarının faziletine dikkat çekilmektedir.

Nitekim Hz. Peygamber'in *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* başka bir hadisi de; *"Amellerin Allah'a en sevimli olanı, az da olsa en sürekli ola-*

nıdır!"[749] şeklindedir. Yukarıdaki hadiste amellerin sürekli yapılmasına, Kur'an okuyan kimse ile ilgili bir örnek verilmiştir. Binaenaleyh, denilebilir ki, faziletli olan; iyi işleri sürekli yapma, biri bitirildiğinde diğerine başlama, böylece zamanı iyi değerlendirmedir. Hedefine varmak isteyen bir yolcu gibi... O, dinlenmek veya bir ihtiyacını görmek için bir yerde konakladığında dinlenmesinin veya ihtiyacını gidermesinin ardından hemen yola çıkmalıdır. Hz. Peygamber'in *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*, birçok hadisinde olduğu gibi bu hadisinde de insanı yolcuya benzetmesi dikkat çekicidir! Allahu a'lem.

٣٤٧٧ ـ حَدَّثَنَا عَفَّانُ، ثنا جَعْفَرُ بْنُ سُلَيْمَانَ، حَدَّثَنَا ثَابِتٌ، قَالَ: كَانَ أَنَسٌ إِذَا خَتَمَ الْقُرْآنَ جَمَعَ وَلَدَهُ وَأَهْلَ بَيْتِهِ فَدَعَا لَهُمْ.

3477. Bize Affân rivayet edip (dedi ki), bize Ca'fer b. Süleyman rivayet edip (dedi ki), bize Sâbit rivayet edip şöyle dedi: "Enes Kur'an'ı hatmettiğinde çocukları ile ev halkını toplar ve onlara hayır dua ederdi."[750]

٣٤٧٨ ـ حَدَّثَنَا أَبُو الْمُغِيرَةِ، ثنا الْأَوْزَاعِيُّ، عَنْ عَبْدَةَ، قَالَ: إِذَا خَتَمَ الرَّجُلُ الْقُرْآنَ بِنَهَارٍ صَلَّتْ عَلَيْهِ الْمَلَائِكَةُ حَتَّى يُمْسِيَ، وَإِنْ فَرَغَ مِنْهُ لَيْلًا صَلَّتْ عَلَيْهِ الْمَلَائِكَةُ حَتَّى يُصْبِحَ.

3478. Bize Ebu'l-Muğîre rivayet edip (dedi ki), bize el-Evzaî, Abde'den rivayet etti ki, O şöyle demiş:

"İnsan Kur'an'ı gündüz hatmettiğinde melekler ona akşama erinceye kadar dua ederler. Eğer onu gece bitirirse melekler ona sabaha erinceye kadar dua ederler!"

749- Müslim, Musâfirîn, 218(l/541).
750- Mecmâu'z-Zevâid, 7/172 (Taberani'den).

٣٤٧٩ - حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ عِيسَى، عَنْ صَالِحٍ الْمُرِّيِّ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ زُرَارَةَ بْنِ أَبِي أَوْفَى: أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - سُئِلَ: أَيُّ الْعَمَلِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: الْحَالُّ الْمُرْتَحِلُ. قِيلَ: وَمَا الْحَالُّ الْمُرْتَحِلُ؟ قَالَ: صَاحِبُ الْقُرْآنِ يَضْرِبُ مِنْ أَوَّلِ الْقُرْآنِ إِلَى آخِرِهِ، وَمِنْ آخِرِهِ إِلَى أَوَّلِهِ، كُلَّمَا حَلَّ ارْتَحَلَ[1].

3479. Bize İshak b. İsa, Salih el-Murri'den, (O) Katâde'den, (O da) Zürâre b. Ebi Evfa'dan (naklen) rivayet etti ki, Hz. Peygameber'e *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*; "hangi amel daha üstündür?" diye sorulmuş. O, *"Konan göçen kimsenin (ameli!)"* buyurmuş. "Konan göçen kimse, ne demek?" denilmiş. Şöyle buyurmuş: "Kur'an'ın dostu! O, Kur'an'ın başından sonuna, sonundan başına gider; ne zaman (Kur'an'ı hatmeder,) konarsa, (hemen tekrar baştan okumaya başlar,) göçer!"[751]

٣٤٨٠ - حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُوسَى، عَنْ جَرِيرٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: إِذَا قَرَأَ الرَّجُلُ الْقُرْآنَ نَهَاراً صَلَّتْ عَلَيْهِ الْمَلَائِكَةُ حَتَّى يُمْسِيَ، وَإِنْ قَرَأَهُ لَيْلاً صَلَّتْ عَلَيْهِ الْمَلَائِكَةُ حَتَّى يُصْبِحَ. قَالَ سُلَيْمَانُ: فَرَأَيْتُ أَصْحَابَنَا يُعْجِبُهُمْ أَنْ يَخْتِمُوهُ أَوَّلَ النَّهَارِ، وَأَوَّلَ اللَّيْلِ.

3480. Bize İbrahim b. Mûsa, Cerir'den, (O) el-A'meş'ten, (O da) İbrahim'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş: "İnsan Kur'an'ı gündüz okuduğunda melekler ona akşama erinceye kadar dua ederler. Şayet o, onu gece okursa, melekler ona sabaha erinceye kadar dua ederler!"

Süleyman (el-A'meş) sözüne şöyle devam etmiş: "Bunun üzerine ben arkadaşlarımızın onu, gündüzün başı ile gecenin başında hatmetmekten hoşlanır olduklarını görmüştüm!"

751- Tirmizi, Kırâat, 13(5/198). Hadisin bu senedi mürseldir. Tirmizi onu Zurare yoluyla İbn Abbas'tan Müsned olarak da rivayet etmiştir. Ancak O, bu Hadisin mürsel rivayetinin daha sahih olduğunu bildirmektedir. Bu Hadisi Hakim de Müsned olarak rivayet etmiştir. Ancak Zehebi, ravilerinden Salih'in "metrûk" olduğunu söyleyerek onu tenkit etmiştir. Bkz. Müstedrek, 1/568. Ayrıca bkz. Kenzu'l-Ummâl, 1/608, 612.

٣٤٨١ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ الْفِرْيَابِيُّ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، مِثْلَهُ إِلَّا أَنَّهُ لَيْسَ فِيهِ قَوْلُ سُلَيْمَانَ.

3481. Bize Muhammed b. Yusûf el-Firyâbî, Süfyân'dan, (O) el-A'meş'ten, (O da) İbrahim'den (naklen) onun, (yani bir önceki haberin) aynısını rivayet etti. Ancak bu rivayette Süleyman'ın sözü yoktur.

٣٤٨٢ - حَدَّثَنَا فَرْوَةُ بْنُ أَبِي الْمَغْرَاءِ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مَالِكٍ الْمُزَنِيِّ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ مُحَارِبِ بْنِ دِثَارٍ، قَالَ: مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ عَنْ ظَهْرِ قَلْبِهِ كَانَتْ لَهُ دَعْوَةٌ فِي الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ.

3482. Bize Ferve b. Ebi'l-Mağra, el-Kasım b. Malik el-Muzani'den, (O) Abdurrahman b. İshak'tan, (O da) Muharib b. Disar'dan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş:

"Kim Kur'an-ı Kerim'i ezberinden okursa, bu onun için dünyada ve âhirette dua olur!"

٣٤٨٣ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدٍ، ثنا عَبْدُ السَّلَامِ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ، عَنْ طَلْحَةَ وَعَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ الْأَسْوَدِ، قَالَا: مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ لَيْلًا أَوْ نَهَارًا صَلَّتْ عَلَيْهِ الْمَلَائِكَةُ إِلَى اللَّيْلِ، وَقَالَ الْآخَرُ: غُفِرَ لَهُ.

3483. Bize Muhammed b. Saîd rivayet edip (dedi ki), bize Abdusselâm, Yezid b. Abdirrahman'dan, (O da) Talha ile Abdurrahman İbnu'l-Esved'den (naklen) rivayet etti ki, onlar şöyle demişler:

"Kim Kur'an'ı gece veya gündüz okursa, melekler ona geceye kadar dua ederler!" Başka biri, ("melekler ona geceye kadar dua ederler" yerine) "o bağışlanır!" demiş.

٣٤٨٤ - حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ حَمَّادٍ، ثنا قَزَعَةُ بْنُ سُوَيْدٍ، عَنْ حُمَيْدٍ الْأَعْرَجِ، قَالَ: مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ ثُمَّ دَعَا أَمَّنَ عَلَى دُعَائِهِ أَرْبَعَةُ آلَافِ مَلَكٍ.

3484. Bize Amr b. Hammâd rivayet edip (dedi ki), bize Kaza'a b. Suveyd, Humeyd el-A'rec'den rivayet etti ki, O şöyle demiş: "Kim Kur'an okur, sonra dua ederse, duasına dörtbin melek 'âmin, ya Rabb'i, kabul buyur!' der."

٣٤٨٥ - حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ الرَّبِيعِ، ثنا شُعْبَةُ، عَنِ الْحَكَمِ، عَنْ مُجَاهِدٍ، قَالَ: بُعِثَ إِلَيَّ قَالَ: إِنَّمَا دَعَوْنَاكَ أَنَّا أَرَدْنَا أَنْ نَخْتِمَ الْقُرْآنَ وَإِنَّهُ بَلَغَنَا: أَنَّ الدُّعَاءَ يُسْتَجَابُ عِنْدَ خَتْمِ الْقُرْآنِ[1]، قَالَ: فَدَعَوْا بِدَعَوَاتٍ.

3485. Bize Saîd İbnu'r-Rebî' rivayet edip (dedi ki), bize Şu'be, el-Hakem'den, (O da) Mücahid'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş: "Bana bir elçi gönderilmiş, (ben de çağırıldığım yere gitmiştim." Mücahid, sözünün devamında) şöyle demiş: "(Çağıranlar bana şöyle demişlerdi:) Biz seni çağırdık. Zira biz Kur'an'ı hatmetmek istedik. Bize de ulaştı ki, Kur'an'ın hatmi sırasında dua kabul olunur!"[752] (Mücahid, sözüne devamla) şöyle demiş: "Sonunda onlar, (benim kendilerine öğrettiğim) bazı dualar yapmışlardı!"

٣٤٨٦ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حُمَيْدٍ، ثنا هَارُونُ، عَنْ عَنْبَسَةَ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ طَلْحَةَ بْنِ مُصَرِّفٍ، عَنْ مُصْعَبِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ سَعْدٍ، قَالَ: إِذَا وَافَقَ خَتْمُ الْقُرْآنِ أَوَّلَ اللَّيْلِ صَلَّتْ عَلَيْهِ الْمَلَائِكَةُ حَتَّى يُصْبِحَ، وَإِنْ وَافَقَ خَتْمُهُ آخِرَ اللَّيْلِ صَلَّتْ عَلَيْهِ الْمَلَائِكَةُ حَتَّى يُمْسِيَ، فَرُبَّمَا بَقِيَ عَلَى أَحَدِنَا الشَّيْءُ فَيُؤَخِّرُهُ حَتَّى يُمْسِيَ أَوْ يُصْبِحَ. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: هٰذَا حَسَنٌ عَنْ سَعْدٍ[2].

752- Kur'an'ı hatmedenin yapacağı duanın makbûl olacağına dair zayıf ve uydurma haberler vardır. Bkz. Mecmâu'z-Zevâid, 7/712; Hılyetu'l-Evliya, 7/260; Feyzu'l-Kadir, 4/365; Mizanu'l-İ'tidal, 4/412.

3486. Bize Muhammed b. Humeyd rivayet edip (dedi ki), bize Hârûn, Anbese'den, (O) Leys'ten, (O) Talha b. Musarrif'ten, (O) Mus'ab b. Sa'd'dan, (O da) Sa'd'dan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş: "Kur'an'ın okunup bitirilmesi gecenin başına rastlarsa, melekler onu (okuyup bitirene) sabaha erinceye kadar dua ederler. Şayat onun okunup bitirilmesi gecenin sonuna rastlarsa, melekler onu (okuyup bitiren) akşama erinceye kadar dua ederler. Bu sebeple bazan birimizin (Kur'an'ı hatmetmesine az bir) şey kalır da, akşamlayıncaya veya sabahlayıncaya kadar onu (okumayı) geciktirir!"[753]

Ebû Muhammed (ed-Dârimî) dedi ki: Bu (haberin) Sa'd'dan (rivayeti) hasendir.

٣٤٨٧ - حَدَّثَنَا مُجَاهِدُ بْنُ مُوسَى، ثنا مَعْنٌ، ثنا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُهَاجِرِ بْنِ مِسْمَارٍ ابْنِ أَخِي بُكَيْرِ بْنِ مِسْمَارٍ، حَدَّثَنِي صَفْوَانُ بْنُ سُلَيْمٍ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، قَالَ: حَمَلَةُ الْقُرْآنِ عُرَفَاءُ أَهْلِ الْجَنَّةِ(٣).

3487. Bize Mücahid b. Mûsa rivayet edip (dedi ki), bize Ma'n rivayet edip (dedi ki), bize Bukeyr b. Mismar'ın erkek kardeşinin oğlu olan İbrahim b. Muhacir b. Mismar rivayet edip (dedi ki), bana Safvân b. Süleym, Atâ b. Yesâr'dan rivayet etti ki, O şöyle demiş: "Kur'an'ın hükümleriyle amel eden hafızlar, Cennet ehlinin sözcüleridir!"[754]

٣٤٨٨ - حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا عَبْدُ الْمَلِكِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، أَنَّهُ كَانَ يَخْتِمُ الْقُرْآنَ كُلَّ لَيْلَتَيْنِ.

3488. Bize Yezid b. Hârûn rivayet edip (dedi ki), bize Ab-

753- Sa'd'dan merfû' olarak rivayeti için bkz. Hılyetu'l-Evliya; 5/26; Feyzu'l-Kadir, 6/123.

754- Zayıf olan merfû' şahidleri için bkz. Mecmâu'z-Zevâid, 7/161 (Taberani'den); Hılyetu'l-Evliya, 6/65; Firdevs, 2/135; Leâli, 1/244-245, Tenzihu'ş-Şerîa, 1/293.

dulmelik, Saîd b. Cübeyr'den haber verdi ki, O, Kur'an'ı her iki gecede bir hatmedermiş!

٣٤٨٩ ـ حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ مُحَمَّدٍ، ثنا جَرِيرٌ، عَنْ مُطَرِّفٍ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِي بُرْدَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، فِي كَمْ أَخْتِمُ الْقُرْآنَ؟ قَالَ: اخْتِمْهُ فِي شَهْرٍ. قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ: إِنِّي أُطِيقُ(١). قَالَ: اخْتِمْهُ فِي خَمْسَةٍ وَعِشْرِينَ. قُلْتُ: إِنِّي أُطِيقُ(١)؟ قَالَ: اخْتِمْهُ فِي عِشْرِينَ. قُلْتُ: إِنِّي أُطِيقُ؟ قَالَ: اخْتِمْهُ فِي خَمْسَ عَشْرَةَ. قُلْتُ: إِنِّي أُطِيقُ؟ قَالَ: اخْتِمْهُ فِي عَشْرٍ. قُلْتُ: إِنِّي أُطِيقُ؟ قَالَ: اخْتِمْهُ فِي خَمْسٍ. قُلْتُ: إِنِّي أُطِيقُ. قَالَ: لَا(٢).

3489. Bize Osman b. Muhammed rivayet edip (dedi ki), bize Cerîr, Mutarrif'ten, (O) Ebû İshak'tan, (O) Ebû Bürde'den, (O da) Abdullah b. Amr'dan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: Ben; "yâ Rasulullah, Kur'an'ı kaç günde hatmedeyim?" dedim, *"Onu bir ayda hatmet!"* buyurdu. Ben; "yâ Rasulullah, gerçekten (bundan daha kısa zamanda hatmetmeye) güç yetiririm!" dedim, *"Onu yirmi günde hatmet!"* buyurdu. Ben; "hakikaten (bundan daha kısa zamanda hatmetmeye) güç yetiririm!" dedim. O, *"Onu onbeş günde hatmet!"* buyurdu. Ben; "gerçekten (bundan daha kısa zamanda hatim) yapabilirim!" dedim. *"Onu on günde hatmet!"* buyurdu. Ben; "hakikaten (bundan daha kısa zamanda hatmetmeye) güç yetiririm!" dedim. *"Onu beş günde hatmet!"* buyurdu. Ben; "gerçekten (bundan daha kısa zamanda hatim) yapabilirim!" dedim; *"Hayır, (olmaz!)"* buyurdu.[755]

٣٤٩٠ ـ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ سَعِيدٍ، ثنا عُقْبَةُ بْنُ خَالِدٍ، عَنْ عَبْدِ

755- Buhari, Fezâilu'l-Kur'an, 34(6/ll3-ll4); Tirmizi, Kırâat,l3(5/196); Müsned, 2/195.

الرَّحْمٰنِ بْنِ زِيَادٍ، حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمٰنِ بْنُ رَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، قَالَ: أَمَرَنِي رَسُولُ اللهِ - ﷺ - أَنْ لَا أَقْرَأَ الْقُرْآنَ فِي أَقَلَّ مِنْ ثَلَاثٍ[٣].

3490. Bize Abdullah b. Saîd rivayet edip (dedi ki), bize Ukbe b. Halid, Abdurrahman b. Ziyâd'dan rivayet etti (ki, O şöyle demiş): Bana Abdurrahman b. Râfi', Abdullah b. Amr'dan rivayet etti ki, O şöyle demiş: "Bana Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* Kur'an'ı üç günden az zamanda okumamamı emretti!"[756]

AÇIKLAMA

Kur'an-ı Kerim'i hatmetmenin en kısa süresi hakkında Abdullah b. Amr'la *(Radıyallahu Anh)* ilgili farklı haberler vardır. Bunların bazısına göre Hz. Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*, O'na Kur'an'ı asgari yedi günde, bazısına göre beş günde, diğer bazısına göre ise üç günde hatmetmesini emretmişti. Bu farklılıkların, olayın birkaç defa meydana gelmiş olmasından kaynaklandığı söylenmektedir.

Buna göre, herhalde, Hz. Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*, ilk önce O'na asgari yedi günde hatmetmesini emretmişti. Abdullah *(Radıyallahu Anh)* da bunu bir müddet uygulamış ve kolayına gelince tekrar Hz. Peygamber'e *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* müracaat etmiş, o zaman Hz. Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* ona beş günde hatim yapmasını emretmiş; O bunu da bir müddet sonra uygulayıp kolay olduğunu görmüş ve tekrar Hz. Peygamber'e *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* müracaat etmiş; bu defa Hz. Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* ona üç günde hatim yapmasını emretmişti.

Bundan dolayı, içlerinde Ahmed b. Hanbel'in *(Rahmetullahi Aleyh)* de bulunduğu bazı âlimler Kur'an'ı hatmetmenin asgari süresinin üç gün olduğunu söylemişlerdir. Diğer taraftan, bazı rivayetlerde Hz. Peygamber'in *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* Abdullah'a *(Radıyallahu Anh)* ilk tavsiyesinin kırk günde hatim yapması olduğuna bakan bazı âlimler,

---

756- Buhari, Savm, 58(2/246); Ebû Davud, Ramazan, 8(2/55); Müsned, 2/162, 198. Bkz. 1501. Hadis.

bir günde Kur'an'ın kırkta birini okumanın yeterli olacağını açıklamışlardır. Ancak âlimlerin çoğu, Kur'an hatminin azami ve asgari sürelerinin şahıslara ve okuma gayesine göre değişebileceği görüşündedirler. Nitekim Hz. Peygamber *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* de Abdullah'a *(Radıyallahu Anh)* farklı zamanlardaki durumuna göre farklı günler tavsiye etmişti.

Şu halde Kur'an'ı, ince manalarını düşünmek, hükümlerini öğrenmek için okuyan kimse onu, bunları sağlayacak kadar bir sürede hatmetmelidir. Ayrıca Kur'an hatmi, diğer ferdi ve ictimai görevler aksatılmadan yapılmalıdır. Bu durumda Kur'an hatmi şartlar elveriyorsa üç günden az bir zamanda da yapılabilir. Bazı Sahabilerin de Kur'an'ı üç günden az bir sürede hatmettikleri rivayet edilmektedir.

«٣٤»

باب التغني بالقرآن

34. BÂB
KUR'AN'I GÜZEL OKUMAYA ÇALIŞMAK
[KUR'AN İLE TEGANNİ]

٣٤٩١ ـ حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ، ثنا لَيْثُ بْنُ سَعْدٍ، ثنا ابْنُ أَبِي مُلَيْكَةَ، عَنِ ابْنِ أَبِي نَهِيكٍ، عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ـ ﷺ ـ قَالَ: لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَتَغَنَّ بِالْقُرْآنِ(١). قَالَ ابْنُ عُيَيْنَةَ: يَسْتَغْنِي. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: النَّاسُ يَقُولُونَ: عُبَيْدُ اللهِ بْنُ أَبِي نَهِيكٍ.

3491. Bize Ebu'l-Velid et-Tayâlisî rivayet edip (dedi ki), bize Leys b. Sa'd rivayet edip (dedi ki), bize İbn Ebi Muleyke, İbn Ebi Nehik'ten, (O da) Sa'd b. Ebi Vakkas'tan (naklen) rivayet etti ki, Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu:

"–Kur'an'ı güzel okumaya çalışmayan, (Kur'an ile teğanni yapmayan) bizden değildir!"[757]

İbn Uyeyne demiş ki: "(Hadisteki 'teğanni yapan' sözü) 'müstağni kalan' manasınadır."

Ebû Muhammed (ed-Dârimî) dedi ki: Bazıları (senedde "İbn Ebi Nehîk" yerine) "Ubeydullah b. Ebi Nehîk" derler.

٣٤٩٢ - حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، أنا مِسْعَرٌ، عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ، عَنْ طَاوُسٍ، قَالَ: سُئِلَ النَّبِيُّ - ﷺ -: أَيُّ النَّاسِ أَحْسَنُ صَوْتاً لِلْقُرْآنِ وَأَحْسَنُ قِرَاءَةً؟ قَالَ: مَنْ إِذَا سَمِعْتَهُ يَقْرَأُ أُرِيتَ أَنَّهُ يَخْشَى اللهَ. قَالَ طَاوُسٌ: وَكَانَ طَلْقٌ كَذَلِكَ[٢].

3492. Bize Ca'fer b. Avn rivayet edip (dedi ki), bize Mis'ar, Abdulkerim'den, (O da) Tâvûs'tan (naklen) haber verdi ki, O şöyle demiş: Hz. Peygamber'e *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)*; "Kur'an için insanların hangisinin sesi ve okuyuşu daha güzeldir?" diye sorulmuş. O da şöyle buyurmuş: *"Kendisini Kur'an okurken işittiğinde sana onun Allah'tan korktuğu gösterilen kimse!"*

Tâvûs sözüne devamla demiş ki: İşte Talk böyle idi.[758]

٣٤٩٣ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، حَدَّثَنِي عُقَيْلٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، حَدَّثَنِي أَبُو سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، كَانَ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: لَمْ يَأْذَنِ اللهُ لِشَيْءٍ مَا أَذِنَ لِنَبِيٍّ يَتَغَنَّى بِالْقُرْآنِ، قَالَ صَاحِبٌ لَهُ: أَرَادَ يَجْهَرُ بِهِ[٣].

757- Tayâlisî, s.28; İbn Ebi Şeybe, 10/464. Ayrıca bkz. 1498. Hadis.

758- İbn Ebi Şeybe, 10/464; Şuab, 2/388. Hadisin bu senedi mürseldir. Bu Hadis Tâvûs'un İbn Abbas'tan rivayetiyle müsned olarak da rivayet edilir. Bkz. Şuab, 2/388. İbn Ömer'den gelen merfû' şekli için bkz. Mecmâu'z-Zevâid, 7/170 (Taberani ve Bezzar'dan). Talk, Tâvûs'un hocası, Talk b. Habib el-Anezi'dir.

3493. Bize Abdullah b. Salih rivayet edip (dedi ki), bana el-Leys rivayet edip (dedi ki), bana Ukayl, İbn Şihâb'dan rivayet etti (ki, O şöyle demiş): Bana Ebû Seleme, Ebû Hüreyre'den rivayet etti ki, O şöyle dermiş: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu: *"Allah hiçbir şeyi, Kur'an ile teğanni yapan bir Peygamberi dinlemesi gibi dinlememiştir!"*

(Ebû Seleme'nin veya Ebû Hüreyre'nin) bir arkadaşı şöyle demiş: "(Hz. Peygamber, 'Kur'an ile teğanni yapan' sözüyle), 'onu yüksek sesle okuyan'ı kastetmiştir."[759]

٣٤٩٤ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، ثنا اللَّيْثُ، حَدَّثَنِي يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو سَلَمَةَ، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ، قَالَ: مَا أَذِنَ اللهُ لِشَيْءٍ كَمَا أَذِنَ لِنَبِيٍّ يَتَغَنَّى بِالْقُرْآنِ.

3494. Bize Abdullah b. Salih rivayet edip (dedi ki), bana el-Leys rivayet edip (dedi ki), bana Yunûs, İbn Şihâb'dan rivayet etti ki, O şöyle demiş: Bana Ebû Seleme haber verdi ki, Ebû Hüreyre şöyle demiş: "Allah hiçbir şeyi, Kur'an ile teğanni yapan bir Peygamberi dinlemesi gibi dinlememiştir!"[760]

٣٤٩٥ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، حَدَّثَنِي يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - كَانَ يَقُولُ لِأَبِي مُوسَى، وَكَانَ حَسَنَ الصَّوْتِ بِالْقُرْآنِ: لَقَدْ أُوتِيَ هٰذَا [مِزْمَاراً] مِنْ مَزَامِيرِ آلِ دَاوُدَ(١).

3495. Bize Abdullah b. Salih rivayet edip (dedi ki), bana el-

759- Bkz. 1499. Hadis.

760- Bu Hadisin merfû' rivayetleri için bkz. 1496., 1499., 3493. ve 3500. Hadisler.

Leys rivayet edip (dedi ki), bana Yunûs, İbn Şihâb'dan rivayet etti ki, O şöyle demiş: Bana Ebû Seleme b. Abdirrahman haber verdi ki, Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* Ebû Mûsa için -ki O, Kur'an'ı güzel okuyan biri idi- şöyle buyururdu: *"Hakikaten buna Davud ailesinin nağmelerinden, (güzel ve ahenkli okuyuşlarından) bir nağme verilmiş!"*[761]

٣٤٩٦ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، حَدَّثَنِي يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو سَلَمَةَ - أَيْضاً - أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ كَانَ إِذَا رَأَى أَبَا مُوسَى، قَالَ: ذَكِّرْنَا رَبَّنَا يَا أَبَا مُوسَى، فَيَقْرَأُ عِنْدَهُ.

3496. Bize Abdullah b. Salih rivayet edip (dedi ki), bana el-Leys rivayet edip (dedi ki), bana Yunûs, İbn Şihâb'dan rivayet etti ki, O şöyle demiş: Bana yine Ebû Seleme rivayet etti ki, Ömer İbnu'l-Hattab, Ebû Mûsa'yı (Allah onlardan razı olsun!) gördüğünde; "Bize Rabb'imizi hatırlat, Ebû Mûsa!" der, O da O'nun yanında Kur'an okurmuş.[762]

٣٤٩٧ - حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، ثنا إِبْرَاهِيمُ الْهِجْرِيُّ، عَنْ أَبِي الْأَحْوَصِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: لَا أُلْفِيَنَّ أَحَدُكُمْ يَضَعُ إِحْدَى رِجْلَيْهِ عَلَى الْأُخْرَى يَتَغَنَّى وَيَدَعُ أَنْ يَقْرَأَ سُورَةَ الْبَقَرَةِ، فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَفِرُّ مِنَ الْبَيْتِ يُقْرَأُ فِيهِ سُورَةُ الْبَقَرَةِ، وَإِنَّ أَصْفَرَ الْبُيُوتِ لَجَوْفٌ(١) يَصْفَرُ مِنْ كِتَابِ اللهِ.

3497. Bize Ca'fer b. Avn rivayet edip (dedi ki), bize İbrahim el-Heceri, Ebu'l-Ahvas'tan, (O da) Abdullah'tan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş: "Ben birinizi asla, Bakara Sûresini okumayı bırakıp ayak ayak üstüne atarak birşeyler mırıldanırken bul-

761- Hadisin bu senedi mürseldir, Ebû Seleme Tabiûndandır. Hadisin müsned rivayeti için bkz. 3502. Hadis.

762- İbn Sa'd, 4/109; Kenzu'l-Ummâl, 13/606. Bkz. 3499. haber.

mayayım! Çünkü şeytan, içinde Bakara Sûresinin okunmakta olduğu evden kaçar. Şüphesiz evlerin en aç sakini de Allah'ın Kitab'ından boş kalan karındır!"[763]

٣٤٩٨ - أَخْبَرَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ، قَالَ: حَدَّثَنِي بَعْضُ آلِ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: قَدِمَ سَلَمَةُ(؟) الْبَيْذَقُ الْمَدِينَةَ، فَقَامَ يُصَلِّي بِهِمْ فَقِيلَ لِسَالِمٍ: لَوْ جِئْتَ فَسَمِعْتَ قِرَاءَتَهُ؟ فَلَمَّا كَانَ بِبَابِ الْمَسْجِدِ سَمِعَ قِرَاءَتَهُ رَجَعَ فَقَالَ: غِنَاءٌ غِنَاءٌ.

3498. Bize Süleyman b. Harb haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Zeyd, Eyyûb'dan rivayet etti ki, O şöyle demiş: Bana Salim b. Abdillah'ın akrabasından biri rivayet edip şöyle dedi: Seleme el-Beyzak Medine'ye gelmiş ve onlara namaz kıldırmaya başlamıştı. O zaman Salim'e; "gelsen de okuyuşunu bir duysan?" denilmişti.

Bunun üzerine O, caminin kapısına geldiğinde onun okuyuşunu duymuş ve (oradan) geri dönüp; "(bu) şarkıdır, (bu) şarkıdır!" demişti.

٣٤٩٩ - حَدَّثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، أَنَّ أَبَا مُوسَى كَانَ يَأْتِي عُمَرَ فَيَقُولُ لَهُ عُمَرُ: ذَكِّرْنَا رَبَّنَا، فَيَقْرَأُ عِنْدَهُ.

3499. Bize Ebû Asım, İbn Cüreyc'den, (O) İbn Şihâb'dan, (O da) Ebû Seleme'den (naklen) rivayet etti ki, Ebû Mûsa, Hz. Ömer'in yanına gelir, Hz. Ömer de O'na; "bize Rabb'imizi hatırlat!" der, O da O'nun yanında Kur'an okurmuş.[764]

763- Müsned rivayeti için bkz. Şuab, 2/453; Amelu'l-Yevm, Nesai, s.535. Mevkûf şahidleri için bkz. İbn Ebi Şeybe, 10/486; Musannaf, 3/368-369; Mecmâu'z-Zevâid, 7/164 (Taberani'den). Ayrıca bkz. 3318. haber.

764- Bkz. 3496. haber.

٣٥٠٠ ـ حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، ثنا مُحَمَّدٌ ـ هُوَ ابْنُ عَمْرٍو ـ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ـ ﷺ ـ: مَا أَذِنَ اللهُ لِشَيْءٍ كَأَذَنِهِ لِنَبِيٍّ يَتَغَنَّى بِالْقُرآنِ يَجْهَرُ بِهِ[1].

3500. Bize Yezid b. Hârûn rivayet edip (dedi ki), bize Muhammed -ki O, İbn Amr'dır-, Ebû Seleme'den, (O da) Ebû Hüreyre'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi: "Allah hiçbir şeyi, Kur'an ile teğanni yapan -yani onu yüksek sesle okuyan- bir Peygamberi dinlemesi gibi dinlememiştir."[765]

٣٥٠١ ـ حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ، عَنْ مَالِكِ بْنِ مِغْوَلٍ، عَنِ ابْنِ[1] بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ ـ ﷺ ـ، قَالَ: لَقَدْ أُوتِيَ أَبُو مُوسَى مِزْمَاراً مِنْ مَزَامِيرِ آلِ دَاوُدَ[2].

3501. Bize Osman b. Ömer, Malik b. Miğvel'den, (O) İbn Büreyde'den, (O) babasından, (O da) Hz. Peygamber'den *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **(naklen) rivayet etti ki,** O şöyle buyurdu: *"Hakikaten Ebû Mûsa'ya Davud ailesinin nağmelerinden, (güzel ve ahenkli okuyuşlarından) bir nağme verilmiştir!"*[766]

٣٥٠٢ ـ أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: دَخَلَ رَسُولُ اللهِ ـ ﷺ ـ فَسَمِعَ قِرَاءَةَ رَجُلٍ فَقَالَ: مَنْ هٰذَا؟ قِيلَ: عَبْدُ اللهِ بْنُ قَيْسٍ، قَالَ: لَقَدْ أُوتِيَ هٰذَا مِزْمَاراً مِنْ مَزَامِيرِ آلِ دَاوُدَ[1].

765- Bkz. 1496. Hadis.

766- Buhari, Fezâilu'l-Kur'an, 31(6/112); Müslim, Musâfirîn, 235(1/546); Tirmizi, Menâkıb, 56(5/693); Müsned, 5/349, 351, 359; İbn Sa'd, 2/344, 4/107; İbn Ebi Şeybe,10/463.

3502. Bize Yezid b. Hârûn, Muhammed b. Amr'dan, (O) Ebû Seleme'den, (O da) Ebû Hüreyre'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Rasulullah *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* (birgün Mescid'den) içeri girmiş ve bir adamın Kur'an okuyuşunu işitmişti de; *"Bu kimdir?"* buyurmuştu. "Abdullah b. Kays'tır!" cevabı verilmiş, O da şöyle buyurmuştu: *"Hakikaten buna Davud ailesinin nağmelerinden, (güzel ve ahenkli okuyuşlarından) bir nağme verilmiştir!"*[767]

٣٥٠٣ - حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ طَلْحَةَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ عَوْسَجَةَ، عَنِ الْبَرَاءِ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ -، قَالَ: زَيِّنُوا الْقُرْآنَ بِأَصْوَاتِكُمْ(٥).

3503. Bize Ubeydullah, Süfyân'dan, (O) Mansûr'dan, (O) Talha'dan, (O) Abdurrahman b. Avsece'den, (O) el-Bera'dan, (O da) Hz. Peygamber'den *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* **(naklen) rivayet etti ki,** O şöyle buyurdu: *"Kur'an'ı seslerinizle süsleyin!"*[768]

٣٥٠٤ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَكْرٍ، ثنا صَدَقَةُ ابْنُ أَبِي عِمْرَانَ، عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ مَرْثَدٍ، عَنْ زَاذَانَ أَبِي عُمَرَ، عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - يَقُولُ: حَسِّنُوا الْقُرْآنَ بِأَصْوَاتِكُمْ، فَإِنَّ الصَّوْتَ الْحَسَنَ يَزِيدُ الْقُرْآنَ حَسَناً(٥).

3504. Bize Muhammed b. Bekr rivayet edip (dedi ki), bize Sadaka b. Ebi İmran, Alkâme b. Mersed'den, (O) Zâzân Ebû Ömer'den, (O da) el-Berâ' b. Azib'den (naklen) rivayet etti ki,

---

767- Nesai, İftitah, 80(2/140); İbn Mace, İkâmet, 176(1/425-426); Müsned, 2/369, 450; İbn Sa'd, 4/107.

768- Ebû Davud, Ramazan, 20(2/74); Nesai, İftitah, 80(2/139); İbn Mace, İkâmet, 176(1/426); Tayâlisî, s.100; Müsned, 4/283, 285, 296; Müstedrek, 1/571-575; İbn Ebi Şeybe, 10/462; Şuab, 2/386. Bkz. 3504. Hadis.

O şöyle dedi: Ben Rasulullah'ı *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyururken işittim: *"Kur'an'ı seslerinizle güzelleştirin. Çünkü güzel ses, Kur'an'ın güzelliğini artırır!"*[769]

AÇIKLAMA

Kur'an'ın hem lafzı, hem de manası güzelliklerle doludur. Onun ince ve derin manaları, konuya uygun, ahenkli ve tabiî bir anlatım düzeni vardır. İşte Kur'an'ı okurken bunları görmeye, duymaya ve duyurmaya çalışmak; ses, huşû, ahenk, yerine göre de hüzün ve hareket kazandırarak güzel okumaya gayret etmek gerekir. Bunu yaparkèn ezgilerden ve nağmelerden de istifade edilebilir. Ancak, harflerin ve kelimelerin okunuşunda uyulması gerekli olan kurallara mutlaka uyulmalıdır. Bu şartla Kur'an'ı nağmelerle okumaya birçok âlim, bu arada Ebû Hanife ile Şafii *(Rahmetullahi Aleyhim ecmain)* cevaz vermişlerdir. Hz. Peygamber'in *(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)* zamanında görüldüğü bilinmeyen bu tür okuyuşa bazı âlimler ise karşı çıkmış ve onun caiz olmadığını söylemişlerdir.

Bununla beraber, Kur'an'ı ezgi ve nağmelerle ("elhan" ile) okuma çok erken dönemde görülmüştür. Sahabi Ebû Bekre'nin oğlu olan Abdullah'ın, Kur'an'ı elhan ile okuyan ilk kimse olduğu nakledilmektedir. Bu zat Kur'an'ı, "şarkı nağmeleri" ile değil, hüzünle okurmuş. O, bu tarz okuyuşunu torunu Abdullah b. Ömer b. Abdillah'a da öğretmiş ve torununun okuyuşu "Kırâatu İbn Ömer" diye meşhûr olmuştu. Zamanla sesleri güzel olan bazı kimseler, tecvîd kurallarını hiçe sayarak, Kur'an'ı tamamen şarkı ve gazel ezgilerine uydurup okumuşlar, böylece onun kendine has ahengini bozmuşlar ve onu âdetâ şarkı ve gazellere benzetmişlerdi ki, bu asla caiz değildir, haramdır. Kur'an'ı bu şekilde okuyan ilk kimsenin, hicri 3. asırda yaşamış olan Muhammed b. Sa'd et-Tirmizi olduğu nakledilmektedir.[770]

769- Müstedrek, I/575; Şuab, 2/386-387. Bkz. 3503. Hadis.

770- Bkz. el-Maârif, s.232; Kur'an-ı Kerim'in Uslûb ve Kıraâtı, s.19; Kur'an-ı Kerim'in Faziletleri, s.130-141.

«٣٥»

باب كراهية الألحان في القرآن

35. BÂB
KUR'ANDA EZGİLER (YAPMANIN) MEKRUHLUĞU

٣٥٠٥ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ إِدْرِيسَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، قَالَ: قَرَأَ رَجُلٌ عِنْدَ أَنَسٍ يُلَحِّنُ مِنْ هٰذِهِ الْأَلْحَانِ فَكَرِهَ ذٰلِكَ أَنَسٌ. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: وَقَالَ غَيْرُهُ: قَرَأَ غُورَكُ بْنُ أَبِي الْخَضْرَمِ.

3505. Bize Abdullah b. Saîd, Abdullah b. İdris'ten, (O da) el-A'meş'ten (naklen) haber verdi ki, O şöyle demiş: "Bir adam Enes'in yanında şu ezgilerden bazı ezgiler yaparak Kur'an okumuştu da, Enes bundan hoşlanmamıştı!"[771]

Ebû Muhammed (ed-Dârimî) dedi ki: O'ndan (yani Abdullah b. Saîd'den) başkası; "Gûrek b. Ebi'l-Hadram... Kur'an okumuştu da..." şeklinde rivayet etmiş.

٣٥٠٦ - حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ سُفْيَانَ، عَنِ ابْنِ عُلَيَّةَ، عَنْ عَوْنٍ، عَنْ مُحَمَّدٍ، قَالَ: كَانُوا يَرَوْنَ هٰذِهِ الْأَلْحَانَ فِي الْقُرْآنِ مُحْدَثَةً.

3506. Bize Abbas b. Süfyân, İbn Uleyye'den, (O) Avn'dan, (O da) Muhammed (b. Sîrîn'den) naklen rivayet etti ki, O şöyle demiş: "(Önceki âlimler) Kur'an'da (yapılan) şu ezgilerin, sonradan ortaya çıkarılmış (bid'at) olduğu görüşünde idiler!"[772]

Sünen-i Dârimî'nin tahkik ve tercümesi, Allah'ın yardımıyla Erzurum'da 2 Recep 1413/26 Aralık 1992 tarihinde sona erdi. Başta ve sonda hamd âlemlerin Rabb'i Allah'a, salât-ü selam da Efendimiz Muhammed'e, O'nun Âl'ine ve Ashabınadır.

771- İbn Ebi Şeybe, 10/466.

772- Muhammed b. Sîrîn, Hicri 110 yılında vefat etmiş olup, Tabiûnun orta tabakasındandır. Bu sözünde, Sahabilerle Tabiûnun büyüklerini kastetmiş olmalıdır.

İÇİNDEKİLER

Rikâk (Kalbi Yumuşatan Hadisler) Kitabı 5

1. BAB
ALLAH KİMİN İYİLİĞİNİ İSTERSE, ONA DİN HAKKINDA DERİN ANLAYIŞ VERİR 6

2. BAB
SAĞLIK VE BOŞ ZAMAN HAKKINDA 6

3. BAB
KULAĞI KORUMA HAKKINDA 7

4. BAB
DİLİ KORUMA HAKKINDA 8

5. BAB
SUSMAK HAKKINDA 10
2716. Hadisin Açıklaması 10

6. BAB
GIYBET HAKKINDA GELEN (HADİSLER) 11

7. BAB
YALAN HAKKINDA 12

8. BAB
ELİ KORUMAK HAKKINDA 13

9. BAB
HELAL YEMEK HAKKINDA 14

10. BAB
(İNSANA) ŞU DÜNYADAN YETECEK ŞEYLER 15

11. BAB
İYİLERİN ÖLÜP GİTMESİ HAKKINDA 15
2722. Hadisin Açıklaması 16

12. BAB
ORUCA, KURALLARINA UYARAK DEVAM ETME HAKKINDA 17

13. BAB

NAMAZA, KURALLARINA UYARAK DEVAM ETME HAKKINDA... 18
2724. Hadisin Açıklaması.....19
14. BAB
GECE KALKIP İBADET ETMEK HAKKINDA.....19
15. BAB
BAĞIŞLANMA İSTEMEK HAKKINDA.....20
16. BAB
ALLAH'A (KARŞI GELMEKTEN) SAKINMAK HAKKINDA.....21
17. BAB
KÜÇÜMSENEN ŞEYLER HAKKINDA.....22
2729. Hadisin Açıklaması.....22
18. BAB
TEVHİD HAKKINDA.....23
19. BAB
KULUN TEVBESİNE EN ÇOK SEVİNEN ALLAH'TIR.....24
20. BAB
ARZU VE ÜMİTLERLE (ÖMRÜN) SÜRESİ HAKKINDA.....25
2732. Hadisin Açıklaması.....26
21. BAB
İKİ AÇ KURT (DAHA BOZUCU) DEĞİLDİR.....27
22. BAB
ALLAH HAKKINDA GÜZEL DÜŞÜNCELER TAŞIMA.....27
23. BAB
"VE EN YAKIN SOYDAŞLARINI UYAR!".....28
24. BAB
HİÇBİRİNİZİ AMELİ KURTARAMAYACAKTIR!.....29
25. BAB
HİÇBİR KİMSE YOKTUR Kİ, BERABERİNDE CİNNİ ARKADAŞI OLMASIN.....30
2737. Hadisin Açıklaması.....31
26. BAB
BİLDİĞİM ŞEYLERİ BİLSEYDİNİZ!.....31
27. BAB
DÜNYANIN ALLAH KATINDA ÖNEMSİZLİĞİNE DAİR.....32
28. BAB
AMELLERİN HANGİSİ DAHA ÜSTÜNDÜR?.....33
29 BAB
SİZDEN BİRİ KENDİSİ İÇİN SEVDİĞİ ŞEYİ (DİN) KARDEŞİ İÇİN DE SEVMEDİKÇE MÜ'MİN OLMAZ.....34
30. BAB

MÜ'MİNLERİN HANGİSİ DAHA HAYIRLIDIR?.....35
31. BAB
BU ÜMMETİN SONUNUN FAZİLETİ HAKKINDA.....36
2747. Hadisin Açıklaması.....37
32. BAB
KUR'AN'I, HATIRDAN ÇIKARMAYARAK KORUYUP GÖZETMEK HAKKINDA.....38
33. BAB
"HİÇ KİMSEYE, BENİM, YUNUS B. METTA'DAN DAHA HAYIRLI OLDUĞUMU SÖYLEMESİ YAKIŞMAZ".....39
34. BAB
HER MÜSLÜMANIN SADAKA VERMESİ GEREKİR.....39
35. BAB
KİM RİYAKARLIK YAPARSA, ALLAH ONUN RİYAKARLIĞINI ORTAYA ÇIKARIR.....40
36. BAB
MÜ'MİNİN DURUMU EKİNİN DURUMU GİBİDİR.....41
2752. Hadisin Açıklaması.....42
37. BAB
DÜNYA ÇEKİCİ VE TATLIDIR.....42
38. BAB
ŞÜPHESİZ ALLAH DEDİKODU YAPMANIZI KERİH GÖRMÜŞTÜR.....43
39. BAB
SAPTIRICI ÖNDERLER HAKKINDA.....44
40. BAB
HAKSIZLIK EDEN DE OLSA, HAKSIZLIK EDİLEN DE OLSA, (DİN) KARDEŞİNE YARDIM ET!.....44
41. BAB
DİN, İYİLİK İSTEMEDEN İBARETTİR.....45
2757. Hadisin Açıklaması.....46
42. BAB
MÜSLÜMANLIK GARİB BİR HALDE BAŞLADI.....46
2758. Hadisin Açıklaması.....47
43. BAB
ALLAH'A KAVUŞMAYI SEVMEK HAKKINDA.....47
44. BAB
BİRBİRLERİNİ ALLAH İÇİN SEVEN HAKKINDA.....49
45. BAB
HİÇBİRİNİZ ÖLMEYİ ARZU ETMESİN!.....49
46. BAB

HZ. PEYGAMBER'İN; "BEN ŞU İKİSİNİN (BİRBİRİNE YAKINLIĞI) GİBİ KIYAMETE YAKIN BİR ZAMANDA PEYGAMBER GÖNDERİLDİM!" SÖZÜ HAKKINDA....50

47. BAB

HZ. PEYGAMBER'İN; "SİZ ÜMMETLERİN SONUNCUSUSUNUZ!" SÖZÜ HAKKINDA....51

48. BAB

BEDİR SAVAŞINA KATILMIŞ OLANLARIN FAZİLETİ HAKKINDA....51

49. BAB

"BİZE ŞU ŞU YILDIZIN DOĞUŞUNDAN DOLAYI YAĞMUR YAĞDI" DEME YASAĞI....52

2765. Hadisin Açıklaması....53

50. BAB

İYİLİK, ON KATI İLE (KARŞILIK GÖRÜR)....54

51. BAB

İKİYÜZLÜ KİMSE HAKKINDA SÖYLENENLER....54

2767. Hadisin Açıklaması....55

52. BAB

HZ. PEYGAMBER'İN; "HANGİ ADAMA LANET ETMİŞSEM VEYA KÖTÜ SÖZ SÖYLEMİŞSEM..." SÖZÜ HAKKINDA....55

53. BAB

HZ. PEYGAMBER'İN; "ŞAYET, BENİM UHUD DAĞI GİBİ ALTINIM OLSAYDI..." SÖZÜ HAKKINDA....57

54. BAB

HELAK EDİCİ ŞEYLER HAKKINDA....57

2771. Hadisin Açıklaması....58

55. BAB

HUMMA HASTALIĞI CEHENNEM KAYNAMASINDAN (BİR PARÇADIR!)....59

2772. Hadisin Açıklaması....60

56. BAB

HASTALIK (GÜNAHLARA) KEFFARETTİR....60

57. BAB

HASTANIN SEVABI....61

58. BAB

HZ. PEYGAMBER'E SALAVAT GETİRMENİN FAZİLETİ HAKKINDA....62

59. BAB

HZ. PEYGAMBER'İN İSİMLERİ HAKKINDA....64

2778. Hadisin Açıklaması....65

60. BAB
HARAM YEME HAKKINDA 65
61. BAB
MÜ'MİNE HER ŞEYDE SEVAP VERİLİR 66
62. BAB
İNSANOĞLUNUN İKİ VADİ (DOLUSU) MALI OLSA! 67
63. BAB
HİKAYE ANLATIP ÖĞÜT VERME YASAĞI HAKKINDA 68
64. BAB
HİKAYE ANLATIP ÖĞÜT VERMEYE MÜSAADE HAKKINDA 68
2783. Hadisin Açıklaması 69
65. BAB
MÜ'MİN, BİR HAŞERAT DELİĞİNDEN İKİ DEFA SOKULMAZ 70
2784. Hadisin Açıklaması 70
66. BAB
ŞEYTAN İNSANOĞLUNDA KANIN AKIŞI GİBİ AKAR 71
2785. Hadisin Açıklaması 72
67. BAB
BELALARA EN ÇOK UĞRAYAN İNSANLAR HAKKINDA 72
68. BAB
HZ. PEYGAMBER'İN; "BENİ AŞIRI BİR ŞEKİLDE ÖVMEYİN!" SÖZÜ 73
69. BAB
ŞÜPHESİZ ALLAH'IN YÜZ RAHMETİ VARDIR! 74
70. BAB
KİM BİR İYİLİK YAPMAYA KESİN KARAR VERİRSE 74
71. BAB
KİŞİ, SEVDİĞİ KİMSE İLE BERABERDİR 75
72. BAB
KUL ALLAH'A YAKLAŞMAYA ÇALIŞTIĞINDA 76
73. BAB
İYİLİK VE GÜNAH HAKKINDA 77
74. BAB
AHLAK GÜZELLİĞİ HAKKINDA 78
75. BAB
YUMUŞAKLIK HAKKINDA 79
76. BAB
GÖZÜ KÖR OLUP DA SABREDEN KİMSE HAKKINDA 80
2798. Hadisin Açıklaması 81
77. BAB
YÖNETİLENLERİN ARASINDA ADALETLİ DAVRANMA HAKKINDA 82

78. BAB
İTAAT VE CEMAATE BAĞLILIK HAKKINDA.....82
79. BAB
SUR'A ÜFLENMESİ HAKKINDA.....84
2801. Hadisin Açıklaması.....80
80. BAB
KIYAMET'İN DURUMU İLE YÜCE RABB'İN İNİŞİ HAKKINDA.....85
81. BAB
YÜCE ALLAH'A BAKMAK.....86
82. BAB
(AHİRETTE) TOPLANMANIN DURUMU HAKKINDA.....87
83. BAB
MÜ'MİNLERİN KIYAMET GÜNÜ SECDE ETMESİ HAKKINDA.....88
2806. Hadisin Açıklaması.....89
84. BAB
ŞEFAAT HAKKINDA.....90
85. BAB
ŞÜPHESİZ HER PEYGAMBERİN (KABUL EDİLMESİ KESİN OLAN) BİR DUASI VARDIR.....92
86. BAB
"ÜMMETİMDEN YETMİŞBİN KİŞİ CENNET'E HESABA ÇEKİLMEDEN GİRECEK!".....93
87. BAB
HZ. PEYGAMBER'İN "ÜMMETİMDEN BİR ADAMIN ŞEFAATİYLE YETMİŞBİN KİŞİ CENNET'E GİRECEK!" SÖZÜ HAKKINDA.....94
88. BAB
YÜCE ALLAH'IN: "O GÜN YER BAŞKA YERE DEĞİŞTİRİLİR, GÖKLER DE!" SÖZÜ HAKKINDA.....95
89. BAB
(CEHENNEM) ATEŞİNE UĞRAMAK HAKKINDA.....96
90. BAB
ÖLÜMÜN BOĞAZLANMASI HAKKINDA.....97
91. BAB
(CEHENNEM) ATEŞİNDEN SAKINDIRMAK HAKKINDA.....97
92. BAB
"ÖLDÜĞÜM ZAMAN BENİ ATEŞTE YAKIN!" DİYEN KİMSE HAKKINDA.....98
93. BAB
BİR KADIN, BİR KEDİDEN DOLAYI CEHENNEM'E GİRDİ.....100
94. BAB
CEHENNEMLİKLERİN İŞKENCESİNİN ŞİDDETİ HAKKINDA.....100

95. BAB
CEHENNEM'İN VADİLERİ HAKKINDA 101
96. BAB
ALLAH'IN, RAHMETİNDEN DOLAYI CEHENNEM'DEN ÇIKARACAĞI KİMSELER 102
97. BAB
CENNET'İN KAPILARI HAKKINDA 103
98. BAB
CENNET'E GİREN KİMSE BOLLUK İÇİNDE SEVİNÇLİ OLUR, SIKINTI VE YOKSULLUK GÖRMEZ 104
99. BAB
ANDOLSUN Kİ, CENNET'TE BİRİNİZİN KAMÇISI (KADAR) BİR YER, DÜNYA VE İÇİNDEKİ ŞEYLERDEN DAHA HAYIRLIDIR 104
100. BAB
CENNET'İN YAPISI HAKKINDA 105
101. BAB
FİRDEVS CENNETLERİ HAKKINDA 106
102. BAB
CENNET'E İLK GİRECEK TOPLULUK HAKKINDA 107
103. BAB
CENNETLİKLERE, CENNET'E GİRDİKLERİNDE NE DENİLECEK? 108
104. BAB
CENNET'İN AHALİSİ VE RAHATLIĞI HAKKINDA 109
105. BAB
ALLAH'IN, İYİ KULLARINA HAZIRLADIĞI ŞEYLER 111
106. BAB
CENNET EHLİNİN YER BAKIMINDAN EN AŞAĞIDA OLANI HAKKINDA 111
107. BAB
CENNET'İN KÖŞKLERİ HAKKINDA 112
108. BAB
CEYLAN GÖZLÜ SEVGİLİLERİN (HURİLERİN) NİTELİĞİ HAKKINDA 113
109. BAB
CENNET'İN ÇADIRLARI HAKKINDAı 114
110. BAB
CENNET EHLİNİN ÇOCUĞU HAKKINDA 115
111. BAB
CENNET EHLİNİN SIRALARI HAKKINDA 116
112. BAB
CENNET'İN NEHİRLERİ HAKKINDA 116

113. BAB
KEVSER HAKKINDA.....117
2840. Hadisin Açıklaması.....118
114. BAB
CENNET'İN AĞAÇLARI HAKKINDA.....118
115. BAB
ACVE HURMASI HAKKINDA.....119
2843. Hadisin Açıklaması.....120
116. BAB
CENNET'İN ÇARŞISI HAKKINDA.....120
117 BAB
CENNET, HOŞLANILMAYAN ŞEYLERLE KUŞATILMIŞTIR.....121
2846. Hadisin Açıklaması.....122
118. BAB
FAKİRLERİN, CENNET'E ZENGİNLERDEN ÖNCE GİRMESİ HAKKINDA.....122
2847. Hadisin Açıklaması.....123
119. BAB
CEHENNEM'İN SOLUKLANDIRILMASI HAKKINDA.....124
120. BAB
HZ. PEYGAMBER'İN; *"SİZİN ŞU ATEŞİNİZ ŞU KADAR PARÇADAN BİR PARÇADIR!"* SÖZÜ HAKKINDA.....125
121. BAB
CEHENNEM EHLİNİN EN HAFİF İŞKENCE GÖRENİ HAKKINDA.....125
122. BAB
YÜCE ALLAH'IN; "DAHA VAR MI?" SÖZÜ.....126
Ferâiz (Miras Payları) Kitabı.....127
1. BAB
FERAİZİN ÖĞRETİLMESİ HAKKINDA.....128
2853-2855.Hadislerin Açıklaması.....129
2. BAB
BABASINDAN BAŞKASINA NESEB İDDİA EDEN KİMSE.....132
3. BAB
KOCA İLE ANA-BABA VE KARI İLE ANA-BABA HAKKINDA.....135
2868. Hadisin Açıklaması.....135
2878. Hadisin Açıklaması.....141
4. BAB
KIZ İLE KIZKARDEŞ HAKKINDA.....142
2882-2884. Hadislerin Açıklaması.....144
5. BAB
ORTAK KILINAN MİRAS PAYI (MÜŞERREKE) HAKKINDA.....144

2885-2890. Hadislerin Açıklaması 146

6. BAB

BİRİ (ÖLENİN) KOCASI, DİĞERİ ANA BİR KARDEŞİ OLAN İKİ AMCAOĞLU HAKKINDA 147

2891-2892. Hadislerin Açıklaması 149

7. BAB

KIZ, OĞUL KIZI VE ANA-BABA BİR KIZ KARDEŞ HAKKINDA 150

8. BAB

ERKEK KARDEŞLER, KIZ KARDEŞLER, ÇOCUK VE ÇOCUĞUN ÇOCUĞU HAKKINDA 151

2894-2895. Hadislerin Açıklaması 152

2896. Hadisin Açıklaması 154

2897. Hadisin Açıklaması 154

2898-2899. Hadislerin Açıklaması 156

9. BAB

KÖLELER VE KİTAP EHLİ HAKKINDA 157

2900-2901. Hadislerin Açıklaması 158

10. BAB

DEDE 159

2902-2905. Hadislerin Açıklaması 160

11. BAB

DEDE HAKKINDA HZ. EBU BEKİR'İN GÖRÜŞÜ 161

12. BAB

DEDE HAKKINDA HZ. ÖMER'İN GÖRÜŞÜNE DAİR 165

2916-2917. Hadislerin Açıklaması 166

13. BAB

DEDE HAKKINDA HZ. ALİ'NİN GÖRÜŞÜ 167

2920-2926. Hadislerin Açıklaması 170

14. BAB

DEDE HAKKINDA İBN ABBAS'IN GÖRÜŞÜ 171

15. BAB

DEDE HAKKINDA İBN MES'UD'UN GÖRÜŞÜ 172

16. BAB

DEDE HAKKINDA ZEYD'İN GÖRÜŞÜ 173

17. BAB

EKDERİYYE: YANİ KOCA, ANA-BABA BİR KIZKARDEŞ, DEDE VE ANA MESELESİ 175

2934. Hadisin Açıklaması 175

18. BAB

NENELER HAKKINDA 176

2935-2941. Hadislerin Açıklaması 179

19. BAB
NENELER HAKKINDA HZ. EBU BEKİR ES-SIDDIK'IN GÖRÜŞÜ.....180
20. BAB
NENELER HAKKINDA HZ. ALİ İLE ZEYD'İN GÖRÜŞÜ.....181
21. BAB
NENELER HAKKINDA İBN MES'UD'UN GÖRÜŞÜ.....182
2946. Hadisin Açıklaması.....183
22. BAB
NENELER HAKKINDA MESRUK'UN GÖRÜŞÜ.....183
23. BAB
RED HAKKINDA HZ. ALİ, ABDULLAH VE ZEYD'İN GÖRÜŞÜ.....184
2949. Hadisin Açıklaması.....185
24. BAB
MULAANE OĞLUNUN MİRASI HAKKINDA.....187
2954. Hadisin Açıklaması.....187
25. BAB
HUNSA'NIN MİRASI HAKKINDA.....195
2973-2975. Hadislerin Açıklaması.....197
26. BAB
KELALE.....198
2976-2979. Hadislerin Açıklaması.....199
27. BAB
ZEVİ'L-ERHAM'IN MİRASI HAKKINDA.....200
2980-2985. Hadislerin Açıklaması.....203
28. BAB
ASABE.....204
2986-2990. Hadislerin Açıklaması.....206
29. BAB
MÜŞRİKLERLE MÜSLÜMANLARIN MİRASI HAKKINDA.....208
2998. Hadisin Açıklaması.....210
3003. Hadisin Açıklaması.....212
3005. Hadisin Açıklaması.....213
30. BAB
MÜKATEB.....215
3006-3009. Hadislerin Açıklaması.....216
31. BAB
VELA.....216
3010-3013. Hadislerin Açıklaması.....218
32. BAB
MEVLALARA DEĞİL, DOĞUM YÖNÜNDEN YAKINLARA (PAY) VERENLER HAKKINDA.....224
3024. Hadisin Açıklaması.....224

33. BAB
VELA HAKKI EN YAKININDIR....225
3026-3028. Hadislerin Açıklaması....227
34. BAB
BİR ADAM İLE ANDLAŞMA YAPAN ADAM HAKKINDA....229
3036. Hadisin Açıklaması....230
3038. Hadisin Açıklaması....232
35. BAB
"KADIN KASTEN VE HATAEN ÖLDÜRÜLÜŞTE KOCASININ DİYETİNE MİRASÇI OLUR!" DİYENLER....232
3039-3045. Hadislerin Açıklaması....235
36. BAB
"(AKILE DIŞINDAKİLER) MİRASÇI KILINMAZ" DİYENLER....235
37. BAB
BOĞULANLARIN MİRASI....236
3048-3052. Hadislerin Açıklaması....239
38. BAB
ZEVİ'L-ERHAM'IN MİRASI....239
3059. Hadisin Açıklaması....241
39. BAB
İDDİA VE İNKAR....245
3067. Hadisin Açıklaması....245
3071. Hadisin Açıklaması....248
3072. Hadisin Açıklaması....250
40. BAB
MÜRTEDİN (DİNDEN ÇIKANIN) MİRASI HAKKINDA....255
3078-3080. Hadislerin Açıklaması....256
41. BAB
KATİLİN MİRASI....256
3081-3090. Hadislerin Açıklaması....260
42. BAB
(MÜSLÜMAN OLAN) MECUSİLERİN MİRAS HÜKÜMLERİ....260
3091-3093. Hadislerin Açıklaması....262
43. BAB
ESİRİN MİRASI....262
3094-3098. Hadislerin Açıklaması....264
44. BAB
"HAMİL"İN MİRASI HAKKINDA....264
3106. Hadisin Açıklaması....267

45. BAB
ZİNA ÇOCUĞUNUN MİRASI HAKKINDA....268
3107-3120. Hadislerin Açıklaması....274
46. BAB
SAİBE'NİN MİRASI....275
3121-3122. Hadislerin Açıklaması....276
47. BAB
BEBEĞİN MİRASI....279
3137. Hadisin Açıklaması....282
48. BAB
MÜKATEB'İN VELA'SI HAKKINDA....283
3138. Hadisin Açıklaması....284
49. BAB
KÖLE KADINLA EVLENEN HÜR ERKEK HAKKINDA....284
3139. Hadisin Açıklaması....285
50. BAB
VELA'NIN (HÜKMİ AKRABALIĞIN) MİRASI....285
51. BAB
İKİ KİŞİ ARASINDA ORTAK OLUP DA BUNLARDAN BİRİNİN, PAYINI AZAD ETTİĞİ KÖLE HAKKINDA....287
52. BAB
VELA'DAN KADINLARA AİT OLANLAR....288
3146-3158. Hadislerin Açıklaması....294
53. BAB
VELA'NIN SATILMASI....295
3160-3165. Hadislerin Açıklaması....297
54. BAB
MİRAS PAYLARININ ORTAK PAYDADAN FAZLA OLMASI (AVL) HAKKINDA....298
3166. Hadisin Açıklaması....298
3167. Hadisin Açıklaması....300
55. BAB
VELA'YI (KENDİ TARAFINA) ÇEKME ('CERRU'L-VELA') HAKKI....301
3168-3177. Hadislerin Açıklaması....305
56. BAB
HİÇBİR MİRASÇI BIRAKMAYARAK ÖLEN ADAM....305
3178. Hadisin Açıklaması....306

Vasiyetler Kitabı....307
1. BAB
VASİYETİ MÜSTEHAB GÖREN KİMSE....308

3179. Hadisin Açıklaması....308

2. BAB

VASİYETİN FAZİLETİ....309

3. BAB

VASİYET ETMEYENLER....311

3184. Hadisin Açıklaması....312

4. BAB

VASİYETTE MÜSTEHAB GÖRÜLEN ŞEHADET GETİRMELER VE SÖZLER....313

5. BAB

AZ MALDA VASİYETİN (GEREKMEYECEĞİ) GÖRÜŞÜNDE OLANLAR....317

3191-3192. Hadislerin Açıklaması....318

6. BAB

(MALININ) ÜÇTE BİRİNDEN ÇOĞUNU VASİYET EDEN KİMSE HAKKINDA....319

3193-3197. Hadislerin Açıklaması....321

7. BAB

ÜÇTE BİRİ VASİYET ETME....321

8. BAB

ÜÇTE BİRDEN AZ VASİYET ETME....323

9. BAB

VASİ İÇİN CAİZ OLAN ŞEYLERLE, CAİZ OLMAYAN ŞEYLER....326

3210. Hadisin Açıklaması....328

3211. Hadisin Açıklaması....329

10. BAB

MALIN YARISI BİR ADAMA, ÜÇTE BİRİ DİĞERİNE VASİYET EDİLDİĞİNDE?....329

3212. Hadisin Açıklaması....330

11. BAB

VASİYETTEN VAZGEÇME....330

12. BAB

İTHAM EDİLEN VASİ HAKKINDA....333

3219. Hadisin Açıklaması....333

13. BAB

HASTANIN VASİYETİ....334

3220-3223. Hadislerin Açıklaması....336

14. BAB

MİRASÇILARA, MİRASIN ÜÇTE BİRİNDEN GERİ VEREN KİMSE HAKKINDA....337

15. BAB
MİRASÇILARIN İÇİNDEN İKİ KİŞİ ŞAHİDLİK ETTİĞİNDE?.....337
16. BAB
VASİYETTE HAZIR MAL (AYN) İLE HAZIR OLMAYAN MAL (DEYN) TÜRÜNDEN OLAN ŞEYLER.....338
3227. Hadisin Açıklaması.....339
17. BAB
VASİYETİ MÜSTEHAB GÖREN İLE MEKRUH GÖREN KİMSELER.....339
18. BAB
VASİYETLERDEN İLK ÖNCE YERİNE GETİRİLECEKLER.....341
3230-3235. Hadislerin Açıklaması.....343
19. BAB
FALANIN ÇOCUKLARINA MALINDAN BİR PAY VASİYET EDEN KİMSE HAKKINDA.....344
20. BAB
İNSAN, MİRASÇILARININ BAZILARINA SADAKA VERDİĞİNDE?.....345
21. BAB
"KEFEN, MALIN TAMAMINDAN ALINIR!" GÖRÜŞÜNDE OLAN KİMSE.....346
3240-3245. Hadislerin Açıklaması.....348
22. BAB
BİR KİMSE BİR KİMSEYİ GIYABINDA VASİ TAYİN ETTİĞİNDE?.....349
3246-3249. Hadislerin Açıklaması.....350
23. BAB
ÖLÜYE VASİYET.....351
3250. Hadisin Açıklaması.....351
24. BAB
KÖLEYE VASİYET.....352
25. BAB
ÖLÜMÜ ESNASINDA MALINI DAĞITMAKTAN HOŞLANMAYAN KİMSE.....352
26. BAB
ADAM, MİRASÇILARINDAN BAZISININ PAYININ BENZERİNİ VASİYET EDERSE?.....353
3254-3257. Hadislerin Açıklaması.....355
27. BAB
KÖLESİNİN ÜCRETİNİ VASİYET EDEN ADAM HAKKINDA.....356
28. BAB
MİRASÇIYA VASİYET.....356
3258-3266. Hadislerin Açıklaması.....360

29. BAB
ZENGİNE VASİYET....361
30. BAB
İNSAN, "FALANA, O ÖLMÜŞ OLURSA FİLANA" ŞEKLİNDE VASİYET EDERSE?....361
31. BAB
AKRABASI DIŞINDAKİLERE VASİYET EDEN ADAM HAKKINDA....363
3270-3271. Hadislerin Açıklaması....364
32. BAB
BİR KİMSE, "İİKİ KÖLENİN BİRİ HÜRDÜR" DEYİP DE SONRA (HANGİSİNİN OLDUĞUNU) AÇIKLAMADAN ÖLDÜĞÜNDE?....364
33. BAB
BİR KİMSE, HASTALIĞINDA AZAD ETMEYİ VASİYET EDİP DE SONRA İYİLEŞTİĞİNDE NE OLUR?....365
3273. Hadisin Açıklaması....365
34. BAB
BİR KİMSE, ÖLÜMÜ ESNASINDA BAŞKA HİÇBİR MALI OLMADIĞI HALDE KÖLESİNİ AZAD ETTİĞİNDE?....366
35. BAB
MÜDEBBER, (MİRASIN) ÜÇTE BİRİNDEN (AZAD OLUR)....367
3276-3282. Hadislerin Açıklaması....369
36. BAB
"SANA OKUNMADIKÇA HİÇBİR VASİYETE ŞAHİDLİK ETME!" DİYEN KİMSE....370
37. BAB
ÜMMÜ'L-VELEDLERİNE VASİYET EDEN KİMSE....371
38. BAB
ÇOCUĞUN VASİYETİ....371
39. BAB
"(ÇOCUĞUN VASİYETİ) CAİZ OLMAZ!" DİYENLER....376
3295-3298. Hadislerin Açıklaması....377
40. BAB
BİR KİMSE, KAÇAK BİR KÖLESİNİN AZAD OLMASINI VASİYET ETTİĞİ ZAMAN?....378
41. BAB
KADINLARA VASİYET....378
42. BAB
ZIMMİLERE VASİYET....379
43. BAB
VAKIF HAKKINDA....380
3303. Hadisin Açıklaması....380

44. BAB
KENDİSİNE VASİYET EDİLEN, VASİYET EDENDEN ÖNCE ÖLDÜĞÜNDE NE YAPILIR?.....382
3304-3306. Hadislerin Açıklaması.....383
45. BAB
BİR KİMSE ALLAH YOLUNDA BİRŞEY VASİYET ETTİĞİNDE?.....383

Kur'an'ın Üstünlükleri Kitabı.....385
1. BAB
KUR'AN OKUYAN KİMSENİN ÜSTÜNLÜĞÜ.....386
3313. Hadisin Açıklaması.....388
3335. Hadisin Açıklaması.....402
3337. Hadisin Açıklaması.....404
2. BAB
"EN HAYIRLILARINIZ, KUR'AN'I ÖĞRENENLER VE ÖĞRETENLERDİR!".....406
3340-3341. Hadislerin Açıklaması.....407
3. BAB
KUR'AN'I ÖĞRENDİKTEN SONRA UNUTAN KİMSE.....408
3343. Hadislerin Açıklaması.....409
4. BAB
HATIRDAN HİÇ ÇIKARMAYARAK KUR'AN'I KORUYUP GÖZETMEK HAKKINDA.....410
5. BAB
KUR'AN ALLAH'IN SÖZÜDÜR.....416
6. BAB
ALLAH TEALA'NIN SÖZÜNÜN DİĞER SÖZLERE ÜSTÜNLÜĞÜ.....418
7. BAB
KUR'AN'DA İHTİLAFA DÜŞTÜĞÜNÜZDE KALKIN (DAĞILIN!).....419
3364. Hadisin Açıklaması.....421
8. BAB
KUR'AN OKUYAN MÜ'MİNİN DURUMU.....422
9. BAB
ŞÜPHESİZ ALLAH, BU KUR'AN İLE BAZI TOPLULUKLARI YÜKSELTİR, BAZILARINI ALÇALTIR.....424
10. BAB
KUR'AN'I DİKKATLE DİNLEMENİN FAZİLETİ.....425
11. BAB
ZOR GELDİĞİ HALDE KUR'AN OKUYAN KİMSENİN FAZİLETİ.....426
12. BAB
FATİHA SURESİNİN FAZİLETİ.....428

3373-3377. Hadislerin Açıklaması 431
13. BAB
BAKARA SURESİNİN FAZİLETİ HAKKINDA 432
14. BAB
BAKARA SURESİNİN BAŞ TARAFI İLE KÜRSİ AYETİNİN FAZİLETİ 434
3392. Hadisin Açıklaması 440
3393. Hadisin Açıklaması 442
15. BAB
BAKARA SURESİ İLE AL-İ İMRAN SURESİNİN FAZİLETİ HAKKINDA 442
16. BAB
AL-İ İMRAN SURESİNİN FAZİLETİ HAKKINDA 446
17. BAB
EN'AM VE DİĞER SURELERİN FAZİLETİ 448
3403. Hadisin Açıklaması 449
18. BAB
KEHF SURESİNİN FAZİLETİ HAKKINDA 451
19. BAB
TENZİL-SECDE SURESİ İLE TEBAREKE'NİN FAZİLETİ HAKKINDA 452
20. BAB
TAHA SURESİ İLE YASİN SURESİ'NİN FAZİLETİ HAKKINDA 455
21. BAB
YASİN SURESİ'NİN FAZİLETİ HAKKINDA 456
22. BAB
HA-MİM-DUHAN İLE HA-MİM'LERİN VE MÜSEBBİHAT'IN FAZİLETİ HAKKINDA 459
3423-3427. Hadislerin Açıklaması 461
23. BAB
KUL YA EYYÜHE'L-KAFİRUN'UN FAZİLETİ HAKKINDA 462
24. BAB
KUL HÜVELLAHU EHAD'IN FAZİLETİ HAKKINDA 463
3431-3440. Hadislerin Açıklaması 468
25. BAB
MUAVVİZETAN'IN FAZİLETİ HAKKINDA 469
3442-3444. Hadislerin Açıklaması 471
26. BAB
ON AYET OKUMANIN FAZİLETİ 472
27. BAB
ELLİ AYET OKUYAN KİMSE 474

28. BAB
YÜZ AYET OKUYAN KİMSE.....475
29. BAB
İKİYÜZ AYET OKUYAN KİMSE.....478
30. BAB
YÜZ AYETTEN BİN AYETE KADAR OKUYAN KİMSE.....479
31. BAB
BİN AYET OKUYAN KİMSE.....481
32. BAB
KINTAR NE KADAR OLUR? 482
3467-3472. Hadislerin Açıklaması.....484
33. BAB
KUR'AN'IN BAŞTAN SONA OKUNUP BİTİRİLMESİ ("HATM"İ) HAKKINDA.....485
3474-3476. Hadislerin Açıklaması.....486
3477-9490. Hadislerin Açıklaması.....493
34. BAB
KUR'AN'I GÜZEL OKUMAYA ÇALIŞMAK [KUR'AN İLE TEGANNİ]. 494
3491-3504. Hadislerin Açıklaması.....501
35. BAB
KUR'ANDA EZGİLER (YAPMANIN) MEKRUHLUĞU.....502

İÇİNDEKİLER.....503